ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 1er FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9520 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՇԽԱՐՀ ՉԷ ՄՈՌՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

Ա.

Լեհերէն ընագրէն թարգմանել տալով, ամբողջութեամբ հրատարակեցինք հայկական հարցի մասին այն երեք յօդուածները, որոնք 1961 Նոյեմբեր 26ին, 1962 Յունուար 14ին եւ Յուլիս 1ին լոյս տեսած էին լեհական Քիռունքի շաբաթաթերթին մէջ (Յառաջ, 9-12, 15-17 Յունուար 1963):

Առաջին յօդուածագիրը՝ Պոլտան Կենպարսկի՝ լաւատեղեակ է Հայոց ժամանակակից պատմութեան եւ մեծ համակիր մը մեր ժողովուրդին:

Իր «վաղեմի թուրք բարեկամ»ին ուղղուած բաց-նամակով մը կ'արծարծէ Մեծ Եղեռնը, 1915ի եւ յաջորդ հինգ տարիներու ընթացքին Կիլիկիոյ, Վասպուրականի, Սուրիոյ, Ադրբէջանի եւ Կարսի շրջանին մէջ պատահած դէպքերը, որոնց զոհ գացին, կ'ըսէ, երեք միլիոն Հայեր, — այսինքն ժողովուրդին վաթսուն առ հարիւրը:

Թուրք ոճրագործ կառավարութեան կողմէ «ամէնէն յետին մանրամասնութեանց մէջ կանխածրագրուած ջարդը» կ'որակէ ցեղասպանութեան առաջին փորձը: Ապտիւլ Համիտի 1895-96ի ջարդերը կը նկատէ «աշկերտ»ի գործ — հազիւ 300.000 սպանեալի ողորմելի արդիւնքով: Իսկ Այխմանի համար կ'ըսէ թէ Թուրքերու «փայլուն աշակերտն է»:

Ըստ Կենպարսկիի, եթէ ջարդերը տեղի չունենային, այսօր Հայոց ընդհանուր թիւը տասը միլիոն պէտք է ըլլար, մինչդեռ հազիւ չորս միլիոն է:

«1915-20ին երեք միլիոն հոգիի ջարդը իրականութեան մէջ կը համապատասխանէ քառասուն տարուան ընթացքին ծնելիք վեց միլիոնի փճացումին» (Յառաջ, 9 Յունուար):

Յօդուածագիրը յուզիչ տողերով կը նկարագրէ տարագրութեան եւ ջարդի տեսարանները: Կը յիշէ Ֆրանց Վէրֆէլի հոյակապ գիրքը Մուսա Լերան հերոսամարտին մասին: Կը մեղադրէ թուրք մտաւորականութիւնը, զոր անարդարութեան սիւնին կը գամէ իբրեւ մարդասպան: Ողբալիօրէն Եւրոպայի մէջ «ուսանող» տիտղոսը կրող թուրք մտաւորականներ զօրավիգ կանգնած են ջարդարար Թալէաթներու եւ Էնվէրներու:

Չի կրնար զսպել իր արդար զայրոյթը, երբ կը տեսնէ թէ հայկական պատմական հողամասերը — մէջն ըլլալով Կարսի շրջանը եւ Արարատի հովիտը — կցուած են Թուրքիոյ, որպէս վարձատրութիւն ցեղասպանութեան:

Սակայն ի՞նչ շահ ապահովեցին Թուրքիոյ հողային այս կցումները, կը հարցնէ Կենպարսկի, որ քանի մը տարի առաջ երկու ժամ տեւող ճամբորդութիւն մը կատարեր է հայ-թրքական սահմանի երկայնքին եւ «մէկ հատ իսկ մարդկային ներկայութիւնը» չէ նշմարած թրքական բաժնին մէջ:

«Խիտ բնակչութեամբ երկիր մը մեռեալ եւ վանողական կատարեալ անապատի վերածեցիք, լքուած եւ պղծուած գերեզմանի մը նման»:

Այս ճշմարտութիւններն ըսելէ վերջ, բարեմիտ Լեհը իր «զայրացած եւ տխուր նամակ»ին վերջին մասը կ'ուղղէ ո՛չ թէ իր «վաղեմի թուրք բարեկամին» որ յուսախաբ է ըրած զինքը, բաւականաչափ ուժ եւ քաջութիւն չունենալուն համար Թուրքիոյ մէջ «խօսք առնելու՝ բնաջնջուած ժողովուրդներու պաշտպանութեան ի խնդիր», այլ անոնց, որոնք Թուրք ազգին «իրական խիղճն են, գրողներուն, արուեստագէտներուն, ուսուցիչներուն, աշխարհի մէջ անուն շահած թուրք գիտնականներուն, դաստիարակներուն եւ երիտասարդութեան բարեկամներուն»:

Իր նամակի եզրակացութեան մէջ, Կենպարսկի այս Թուրքերուն կ'առաջարկէ «շօշափելի ձեւ մը գտնել՝ Հայերը գոհացնելու համար»:

Եւ որովհետեւ «մեր ապրած պատմական դարաշրջանին ճնշուած ժողովուրդներն ու կողոպտուած երկիրները ինքնաբուխ կերպով կ'ազատագրուին», յօդուածագիրը կը պահանջէ, որ Թուրքերը իրենք ըլլան իրենց դատախազն ու դատաւորը, փոխանակ սպասելու որ ուրիշներ զիրենք դնեն ամբաստանեալի աթոռին վրայ:

Այսինքն լռելեայն կը պահանջէ, որ Թուրքերը ինքնաբերաբար Հայոց վերադարձնեն այն հողերը, զորս բռնագրաւած են, բնակչութիւնը ջարդելէ վերջ...

Սակայն մեր լեհ բարեկամին գրութեան մէջ ամէնէն յատկանշականը ի՛ր այն հաւատքն է, որ հակառակ արտաքին երեւոյթներուն, աշխարհի տակաւին մոռցած չէ հայկական հարցը:

Երբեմն պզտիկ կայծ մը, — կ'ըսէ խօսքն ուղղելով Թուրքերուն — կրնայ ազդանշանը դառնալ շատ մը ուրիշ լոյսերու բոցավառումին, այնքան յստակ ու լուսաւոր, որ դուք իսկ տեսնէք զանոնք: (Յառաջ, 12 Յունուար):

Ականջը խօսի մեր նահանջապաշտ եւ պարտուողական «Հայաստանասէր»ներուն:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՊԻՏԻ ՉԵՐԹԱՅ

ՈՉ ՄԷԿ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՖՐԱՆՔՈՅԻ ՀԵՏ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, տեղեկատուութեան նախարարը նախ կարդաց պաշտօնական զեկոյց մը ուր կ'ըսուէր թէ Արտաքին նախարարը զեկուցում մը ըրած է միջազգային կացութեան շուրջ: Պարզած է գլխաւորաբար այն պայմանները որոնց մէջ դադրած են Անգլիոյ անդամակցութեան վերաբերեալ բանակցութիւնները, Պրիւքսէլի մէջ: Ալժերական հարցերով զբաղող նախարարը տեղեկատուութիւն մը տուած է Ալժերիա կատարած իր ճամբորդութեան մասին:

Ալէն Փէյրըֆիթ ճշդած է թէ նախարարաց խորհուրդը բացարձակապէս վաւերացուցած է Քուվ Տը Միւրվիլի ըրած ընթացքը Պրիւքսէլի մէջ, «դիրք մը որ թոյլ տուած է որ Հռոմի դաշինքը պահպանուի բոլոր փոթորիկներու դէմ: Հասարակաց Շուկան կը շարունակուի աւելի քան երբեք, շեշտած է նախարարը, ասիկա չանտեսեր յետագայ զարգացումները եւ ամբողջովին կը պահպանէ Անգլիոյ անդամակցութեան մը կարելիութիւնը այն օրը երբ Մեծն Բրիտանիա պատրաստ ըլլայ: Այսօր անկարելի է այն պայմաններով զորս այդ երկիրը կը ներկայացնէ»:

Փէյրըֆիթ աւելցուցած է թէ Քուվ Տը Միւրվիլի զեկուցումը դուռ բացած է մտքերու փոխանակութեան, բայց ոչ մէկ անհամաձայնութիւն ծագած է այս առթիւ:

Նախարարը պատասխանելով լրագրողներուն հարցումներուն կարգ մը հերքումներ եւ ճշդումներ ըրած է: Ի մէջ այլոց յայտնած է որ ոչ մէկ խօսք կայ Տը Կոլի Մոսկուա ճամբորդութեան մը մասին, ոչ ալ Ֆրանքոյի հետ հանդիպումի մը: Նախարարը հակասական գտած է նաեւ նախագահ Տը Կոլի վերագրուած կարգ մը նպատակներ ինչպէս՝ Մոսկուա-Փարիզ առանցք մը եւ Փարիզ-Մատրիտ առանցք մը:

Ճշդուած է նաեւ թէ Անթուան Փինէի Գահիրէ ճամբորդութիւնը եւ Նասըրի հետ տեսակցութիւնը պաշտօնական բնոյթ չունին: Նախկին վարչապետը պէտք չէ նկատուի իբրեւ «շրջուն դեսպան» Ֆրանսական կառավարութեան:

Ալժերական հարցերով զբաղող նախարարը՝ տը Պրօյլ շատ երկար տեղեկագիր մը տուած է Ալժերիա կատարած իր ճամբորդութեան շուրջ: Նկատել տուած է թէ մտայնութիւնները կը փոխուին: Արդարեւ Ալժերիա գացող Ֆրանսացիներու թիւը կանոնաւոր կերպով աւելցած է: Եզրակացուցած է թէ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ յարաբերութեանց զարգացումը կրնայ իբրեւ օրինակ ծառայել այն յարաբերութեանց որոնք կրնան ստեղծուիլ ճարտարարուեստական ու թերաճ երկիրներու միջեւ:

×

Ընկերվարական կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն նկատեց առջի օր զեկոյցով մը որ «Զօր. տը Կոլ անգամ մը եւս ծանր հարուած մը կուտայ եւրոպական կառուցման: Զանազան նկատումներ, յատկապէս տնտեսական գետնի վրայ, որոնք յառաջ կը դրուին բացատրելու համար Պրիւքսէլի խզումը, պատրուակներ են խաբելու համար հանրային կարծիքը կոլականութեան արտաքին քաղաքականութեան բուն հեռանկարներուն մասին: Այս ընթացքը, ինչպէս ցոյց կուտայ մանաւանդ այնքան արագօրէն բացայայտ Ֆրանքեւգերմանական «դաշնագրին», արդէն իսկ ստեղծած ներկայ պարագայ Ֆրանսան կ'առաջնորդէ ամուլ եւ վտանգաւոր կղզիացումի մը, ոչ միայն Եւրոպայի մէջ այլեւ Ատլանտեան գինակցութեան»:

Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումի (ՄԷ ԷՌ ՓԷ) Սէնի դաշնակցութիւնը «կը դատապարտէ Ֆրանսական պատուիրակութեան գիտակցօրէն պատճառած խզումը Պրիւքսէլի մէջ եւ այն պայմանները որոնց մէջ արգելք հանդիսացաւ որ կարելի լուծումներ գտնուին, ինչպէս նաեւ ժամանակավրէպ ազգայնականութիւնը որ կը կղզիացնէ Ֆրանսան»:

Բանուորական Ուժի (Ֆորս - Ուվրիէռ) ընդհ. քարտուղարը «շատ ցաւալի կը գտնէ» Պրիւքսէլի խզումը:

×

«Տը Կոլը կ'անցնի, Եւրոպան կը մնայ»: Այս է ամերիկեան խտացած կարծիքը Պրիւքսէլի ձախողութենէն ետք: Տը Կոլի դէմ յարձակումները կը շարունակուին.— «Զօրավարին յամառութիւնը, անխորհուրդ, բացասական, հինցած, գաղափարները» եւ այլ որակումներ կը լեցնեն ամերիկեան լոյս տեսնող (Նիւ-Եորքի դրաշարները միշտ գործադուլի մէջ են) մամուլին էջերը:

«Երկրաշարժ Պրիւքսէլի մէջ» կ'ըսէ մամուլի խորհրդային «Թաս» գործակալութիւնը, որ կ'աւելցնէ.— «Թէեւ ոչ ոք կը սպասէր հրաշքի մը որ թոյլ տար Արեւմտեան զինակիցներուն որ քանի մը օրէն կարգադրեն աշխարհակալ հակասութեանց թնճուկը, կապուած Մեծն Բրիտանիոյ անդամակցութեան, Պրիւքսէլի ամբողջական ձախողանքը ապշեցուց «Եւրոպական ամբողջականութեան» կողմնակիցները:

Աւելորդ է խօսիլ Անգլիացիներու դառնութեան մասին: Լոնտոնի մամուլը աւելորդ չի նկատեր յիշեցնել թէ եթէ Անգլիան չըլլար «Յունիս 18ի մարդը» այսօր այն դիրքին հասած չէր ըլլար ուր որ է եւ չէր կրնար դուռը փակել Անգլիոյ երեսին: Ֆրանսական մամուլն ալ զատ է: Այսօր Ֆրանսա առանձին է ինչպէս իր ղեկավարը, կամովին: Յետագայ օրերը կրնան ըսել թէ ո՞վ սխալեցաւ:

ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ

Արտասահմանէն Հայաստան ղրկուած նուէրներու ցուցահանդէսին, ի մէջ այլոց, ներկայացուած են «ժողովրդական հերոս զօրավար Անդրանիկի վերաբերեալ նիւթեր», կը գրէ «Սովետական Հայաստան» իր Յունուար 20ի թիւին մէջ:

Նոյնպէս յատուկ ցուցափեղկի մը մէջ դրուած են Սիամանթոյի մօր զգեստները, Կիլիկիոյ Ռուբինեան իշխաններուն դրօշակը, հին պատմական դրամներ, դրոշմաթուղթեր եւայլն:

ՄՍԱԾ ՄԱՐՄՆԻ ՄԽԻԹԱՐԱՆՔ

Այս օրերուս՝ երբ աշխարհի վերջին 20 տարիներու ամէնէն ցրտաշունչ ձմեռը կ'ապրի, հետաքրքրական հաստատում մը կ'ընեն կլիմայաբանութեան մասնագէտներ՝ Առողջութեան Համաշխարհային Կազմակերպութեան ամսաթերթին մէջ. — «Աշխարհի որեւէ մէկ մասէն աւելի, ամէնէն առողջարարն է ապրիլ բեւեռային շրջաններու մէջ»:

Արդարեւ, մասնագէտներուն ըսելով, ծնունդներու ամէնէն բարձր եւ երախաներու մահուան ամէնէն ցած թիւը արձանագրուած է Հիւսիսային եւ Հարաւային բեւեռներու շրջաններուն մէջ, ինչ որ կը բացատրէ աշխարհի քառորդ տարածութիւնը կազմող այս ցամաքամասերու բնակչութեան յարանուն աճը: Այդ մասնագէտները ընդհանրապէս սխալ կը գտնեն ցուրտին ազդեցութեան մասին ժողովրդական կարծիքը: Այսպէս, զօրաւոր պաղը չի մեռցներ մանրէները, ընդհակառակն, պաղը կը պահպանէ եւ «կենդանի մանրէներ» գտնուած են դարեր առաջ մեռած սառած մարդոց դիակներուն մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ չորս նախարարներ հրաժարած են, ինչ որ ցոյց կուտայ կառավարութեան դժուարութիւնները: Միւս կողմէ նասըրական նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են երկրին հիւսիս-արեւելեան մասը:

ՖՐԱՆՔԵՒՍՊԱՆԱԿԱՆ խօսակցութիւններէն ետք, Մատրիտի մէջ, հասարակաց զեկոյց մը կը ճշդէ թէ խօսակցութեանց նպատակն էր երկու երկիրներու յարաբերութեանց վերահաստատումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ թղթատարական սպասարկութիւնները ընդհանուր գործադուլ պիտի ընեն այսօր՝ Ուրբաթ:

ՖՐԱՆՍԻՍ ՓՈՒԼԷՆՔ, ծանօթ երաժշտագէտը սրտի տագնապի մը զոհ գնաց առջի օր: 63 տարեկան էր: Հարուստ գործ մը կը թողու դաշնակի եւ նուագախումբի: Սթապաթ Մաթէրը իր գործին գլուխ-գործոցը կը նկատուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պարենաւորումը օրէ օր կը դժուարանայ: Ածուխի եւ փուէլի պակասին կը յաջորդէ բանջարեղէնի եւ պտուղի նուազումը:

ՓԱՐԻԶ-ՄԱՐՍԷՅԼ ճեպընթացը գիծէն դուրս ելաւ առջի օր: Զոհ չկայ:

Սեւ ու Ճերմակ

—o—

Բարեկամ ուսուցիչ մը, Պէյրութէն, անցած տարի Յուլիսին Հայաստան գնաց ուրիշ 19 հայ ուսուցիչներու հետ, մշակոյթի նախարարութեան մասնաւոր հրաւէրով:

Մեկնողները, որոնցմէ մէկ քանիին հետ ես անձամբ առիթ ունեցայ խօսելու Պէյրութի մէջ, խանդավառուած էին հայրենիք երթալու, հայրենի երկիրն ու ժողովուրդը տեսնելու հեռանկարով:

«Հեռանկար»ը դարձաւ իրականութիւն. տարարնակ ուխտաւորները 1962 Յուլիսին մեկնեցան Հայաստան, ուր մնացին երկու ամիս եւ վերադարձան Սեպտեմբերի վերջերը:

Անոնցմէ մէկը, որուն հետ սերտ բարեկամութեամբ կապուած եմ երկար տարիներէ ի վեր, վերադարձին գրեց, անձնական նամակի մը մէջ, թէ մարմինով Պէյրութ կը գտնուիմ այժմ, բայց հոգիով հոն է, հայրենի երկրին ու ժողովուրդին մէջ, Արարատի դիմաց, Սեւանի ափին, Դիլիջանի եւ Ջանգեզուրի բարձունքներուն վրայ կամ Երեւանի լայն ու ծառազարդ փողոցներուն մէջ:

Պէտք կա՞յ ըսելու եւ կրկնելու, թէ մեր հայրենասիրութիւնը «շրթունքի հայրենասիրութիւն» չէ, պարագայական զիջում չէ, ճառ չէ, քարոզ չէ, այլ սրտով, ջիղերով ապրուած զգացում մըն է.

Կը գտնուինք Երկրէն դուրս, բայց կ'ապրինք Երկրին մէջ: Եւ եթէ դառն բաներ կ'ըսենք երբեմն, մեր խօսքը ուղղուած չէ երբեք երկրին կամ ժողովուրդին դէմ, այլ ուղղուած է տիրող կարգերու դէմ, մեր հողերուն բռնագրաւման դէմ, մեր իրաւունքներուն ուրացման դէմ:

Բայց միայն իրաւունքի հարց մը չէ ասիկա, նաեւ պարտականութեան հարց մըն է:

Իրաւունք ունի՞նք մեր Դատը պաշտպանելու. այո՛: Պարտաւո՞ր ենք տէր կանգնիլ մեր ուրացուած իրաւունքներուն. այո՛: Այլեւս ինչու ուրեմն «խորթ զաւակ» կը համարուինք մենք:

Եթէ մեր պաշտպանել ուզածը անձնական շահ մը ըլլար, նոյնիսկ ըլլար կուսակցական շահ մը, մեզ իրաւամբ կարելի էր կոչել ոչ թէ հայրենասէր, այլ հայրենադաւ: Մարդիկ, որոնք իրենց շահը կը գերադասեն հայրենիքի եւ ազգի շահերէն:

Եւ որովհետեւ այդ չէ ճշմարտութիւնը, այսինքն՝ որ մենք անձնական կամ կուսակցական շահեր չենք հետապնդեր, այլ կը հետապնդենք ազգային շահեր, այս պատճառով ալ ոչ պարտուած կը զգանք մենք մեզ, ո՛չ անիրաւ, ո՛չ անարդար:

Բայց քաղաքական հարցերը թողունք քաղաքագէտներուն: Իբրեւ խոնարհ գրիչ, խօսինք միայն մշակութային հարցերու մասին:

Քառասուն տարի է ահաւասիկ, մենք բուռն պայքար կը մղենք հակամեսրոպեան ուղղագրութեան եւ օտար բառերու անխնայ գործածութեան դէմ:

Այս պայքարին մէջ ի՞նչ կայ հակահայրենասիրական:

Այս պայքարին մէջ ի՞նչն է հակազգայինը:

Իմ բարեկամ ուսուցիչը, որ Հայաստան գնաց ու վերադարձաւ խանդավառ տրամադրութիւններով, երկրին ու ժողովուրդին հանդէպ ջերմ ու սրտագեղ զգացումներով, կը գրէ իր նամակին մէջ.

«Անմոռանալի էր ու հրաշալի մեր պտոյտը: Հայրենի երկիր, հայրենի հող ու հայ ժողովուրդ ամենայն տեղ ու ամենայն հարազատութեամբ: Պիտի ըսես՝ հապա լեզո՞ւն, ուղղագրութի՞ւնը, օտար բառերու գործածութի՞ւնը: Այո, կ'ըմբռնեմ ցաւդ, որ քիչ մը քրոնիկ դարձած է արդէն եւ չնչած օդդ հարամ կ'ընէ: Հոն ես ալ առիթը ունեցայ խօսելու եւ վիճելու այդ ցաւի ախտաբանական պատճառներուն մասին: Զկարծես, թէ հոն մաքրակրօններ, տառապողներ եւ ելք որոնողներ չկան: Շատեր կ'ընդունին, թէ «ափեղցփեղեան» նոր ուղղագրութիւնը սխալ մըն էր, զոր պարտադրեցին մեր ժողովուրդին, ուրիշներ կարելիութեան սահմանին մէջ պայքար մը չդթայազերծած են օտար բառերու գործածութեան դէմ, բայց ամէն բան այս մարդոց կամքէն կախուած չէ վերջապէս»:

Կը հաւատանք, որ հայ մտաւորականը հոն ալ, մանաւանդ հոն, երբեմն իր աչեան գնով, պահած ու պաշտպանած է հայ արժէքները: Պայքարած է ու կը շարունակէ պայքարիլ լեզուի այլասերման դէմ, ոգիի այլասերման դէմ, գրականութեան պրոլետարացման դէմ:

Ասիկա ճերմակն է:

Բայց կայ նաեւ սեւը:

Նոյեմբերի մէջ ես առիթ ունեցայ խօսելու հայրենիքէն նոր վերադարձած բարեկամի մը հետ, այստեղ՝ Գահիրէի մէջ: Կուսակցական չէ բարեկամս, «յառաջդիմական» բնաւ չէ: Հայրենասէր անձ մըն է պարզապէս: Քանի մը անգամ Հայաստան այցելած ու վերադարձած է միշտ խանդավառ, միշտ աւելի բարեացակամ՝ դէպի հայրենի ժողովուրդն ու իշխանութիւնները: Իր բերնէն դառն խօսք մը լսած չեմ հայրենիքին դէմ:

Այս անգամ, մեր կարճ խօսակցութեան ընթացքին, ծանրակշիռ յայտարարութիւն մը ըրաւ. «Հայաստանը կը ռուսացնեն»:

— Ի՞նչպէս, — ստիպուեցայ հարցնել՝ լաւ չհասկնալով իր խօսքին իմաստն ու տարողութիւնը:

— Նախ՝ ռուս լեզուի ուսուցումը պարտադիր է նախակրթարանի առաջին իսկ դասարանին մէջ, — ըսաւ բարեկամս:

— Նոյն բանն է ամէն տեղ, — պատասխանեցի ես. — բոլոր երկիրներուն մէջ պետական լեզուի ուսուցումը պարտադրաբար կը սկսի առաջին դասարանէն:

— Բայց մեր խօսքը Հայաստանի մասին է, ուր պետական լեզուն հայերէնն է, հայերէնը պէտք է ըլլայ: Ռուսերէնը օտար լեզու է, ինչպէս ֆրանսերէնը կամ անգլերէնը՝ ուրիշ վարժարաններու մէջ: Ասկէ զատ, — շարունակեց բարեկամս, — կարգ մը տարրական ռուսերէնով կ'աւանդուին: Աւելի տարօրինակը այն է, որ Հայաստանի մէջ ռուսական վարժարաններուն թիւը աւելի շատ է, քան հայկական վարժարաններունը, բնակչութեան թուական համեմատութիւնը նկատի առնելով: Անշուշտ, ռուսացումը կը կատարուի ոչ թէ ափ - աչքարա, այլ՝ խաղաղ թափանցումով: Հիմա շատ ալ զգալի չեն այս «թափանցում»ին հետեւանքները, բայց սերունդ մը կամ երկու սերունդ ետք, մենք պիտի ունենանք ռուսածին եւ ռուսախօս Հայեր՝ բուն իսկ հայրենիքին մէջ:

Մեր խօսակցութիւնը շարունակուեցաւ այս ուղղութեամբ:

Ուրիշ տեղ կարդացած էի, որ ճաշարաններու մէջ ճաշացուցակը գրուած է ռուս լեզուով: Երեւան գացող հայ գրասէրը թարգմանի մը պէտք ունի՝ իր ուզած կերակուրը ապսպրելու համար:

Մենք ուղղակի Երեւանէն կը ստանանք բազմաթիւ հայերէն թերթեր, ի միջի այլոց՝ նաեւ «Սովետական Հայաստան»: Թերթերու փաթոյթներուն վրայ լատիներէն տառերով գրուած է «Սովետական Այաստան»: Ոչ թէ «Հայաստան», այլ՝ «Այաստան»: Ռուսերը հօ գիրը չունին, անոնց համար՝ հայը այ է, Հայաստանը՝ Այաստան:

Թերթը կը տպուի Երեւանի մէջ, բայց երեւոյթին՝ արտասահման կը ղրկուի նոյնպէս Երեւանէն: Թերթին անունը փաթոյթին վրայ կը գրուի ֆրանսերէն, բայց կը գրուի ո՛չ թէ Հայաստան, այլ Այաստան: Եթէ Ռուսերը հօ գիրը չունին, Ֆրանսացիները ունին: Ինչու ուրեմն Հայաստանը պիտի դառնայ ըլլայ Այաստան:

Այս մանր - մունր դիտողութիւնները կարդացող բարեմիտ Հայը պիտի ըսէ հաւանօրէն.

— Պէ՛ ճանըմ, Հայաստան գրեր են թէ Այաստան, ատկէ ի՞նչ կ'ըլլէ:

Ատկէ այն կ'ըլլէ, որ մեր երկիրը Այաստան չէ, Հայաստան է: Այսօր հօ գիրը կը ջնջեն, վաղը ուրիշ գիր մը կը ջնջեն, օր մըն ալ Մեսրոպեան այբուբենը կը ջնջեն:

Այսօր ռուսերէնը կ'աւանդուի իբրեւ.. պետական լեզու, վաղն ալ թերեւս հայերէնը աւանդուի իբրեւ... օտար լեզու:

Այս բաները ըսելու համար չեմ կարծեր, որ հակահայաստանեան եւ հայ ժողովուրդի ոխերիմ թշնամի կոչէն զիս:

ՃՈՐՃ ԿՈՐՏԸՆ ՊԱՅՐԸՆ

Բայց ես ապրեցայ եւ չապրեցայ զուր,
Եթէ պատահի, որ ես պարտասեմ
Թէ իմ մարմինս եւ թէ մտքերս,
Եթէ սպաննուիմ ոսոխի ձեռքով,
Իմ մէջ կայ սակայն ուժ մը, որ երբեք
Պիտի չկորչի. ան երգի մ'ձայնն է,
Որ թափանցելով սիրտերուն խորը
Պիտ' ցնցէ՛ զանոնք եւ պիտի յուզէ:

ՊԱՅՐԸՆ

«ՉԱՅԼԴ ՀԱՐՈԼԴ» Դ. ԵՐԳ

×

Փոքր է թիւը վիպապաշտ գրականութեան պատկանող այն գրողներուն, որոնք թէ կեանքի ընթացքին եւ թէ յետմահու այնքան համբաւաւոր եղած ըլլան որքան Պայրըն: Սերունդները գտած են միշտ անոր գրական գործին ու կեանքին մէջ ազատութեան խարհրդանշան մը, անարդարութեան դէմ պայքարող մը:

Պայրըն ծնած է 1788 Յունուար 22ին, Լոնտոնի մէջ, իսկ մանկութեան տարիները անցուցած Սկովտիոյ լեռներուն, Ապըրտին քաղաքին մէջ: Աշակերտութեան տարիներուն, Պայրըն անյագ կարդացող մը եղած է, նախնտրութիւն տալով ճամբորդական եւ պատմական բովանդակութեամբ գիրքերու: Կ'արժէ դիտել տալ, որ Սկովտիոյ մէջ, սքանչանալով բնութեան գեղեցկութիւններուն վրայ, Պայրըն միեւնոյն ատեն թափանցած է սկովտական ազատատենչ, ըմբոստ ոգիին, որ բազմիցս ապստամբած է անգլիական լուծին դէմ:

Բարձրագոյն կրթութիւնը կը ստանայ Քեմպրիճի մէջ, ուր 1807ին լոյս կը տեսնէ իր բանաստեղծութիւններուն առաջին հատորը, իսկ 1808ին, առանց մասնաւոր ճիգ թափելու կը ստանայ Արուեստներու վարպետ տիտղոսը եւ առանց զղջալու կը բաժնուի այդ ուսումնարանէն, զոր երբեք պիտի չյիշէ: 1809ին երկար ճամբորդութեան մը ձեռնարկելով դէպի Եւրոպա, իր մօրը կը գրէ. «Կը բաժնուիմ Անգլիայէն առանց զղջալու եւ պիտի վերադառնամ առանց հաճոյքի»: 1818 - 1821 տարիներուն Իտալիոյ մէջ կապեր կը հաստատէ իտալացի յեղափոխականներու հետ (քարպոնարիներ) եւ նոյնիսկ կը մասնակցի անոնց շարժումին: Քարպոնարիներու շարժումին ձախողութենէն վերջ, Պայրըն կը

Եթէ սուտ ու սխալ բան մը կայ բառերուս մէջ, իրադէպներուն կ'իյնայ հերքել սուտն ու սխալը եւ ըսել ուղիղն ու ճիշդը:

Այսքանը կը բաւէ:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՅԱՆՑԱՆՔԻ ՄԸ ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

«Այս խօսակցութեան յաջորդ օրը, Սոլետատ անհանգստութիւն մը պատրուակելով, տունը կը մնայ: Յաջորդ օրը նոյնպէս՝ Տոն Փետրօ, առտու իրիկուն կ'երթայ զայն տեսնելու իր սենեակին մէջ, ու կը խօսին այս ու այն խնդիրներու մասին:»

Սակայն երրորդ օրը, զարմուհին՝ Քոնչիթա տա Սանթակուատոր պարահանդէս մը կուտար: Եղանակին վերջին հաւաքոյթն էր եւ այդ միջավայրին պատկանողներէն ոչ ոք բացակայ կ'ըլլար: Սոլետատ կը յայտարարէ թէ տակաւին անհանգիստ ըլլալով, տունը պիտի մնայ:

«— Արդեօք մեր անցեալ օրուան խօսակցութեան հետեւանքո՞վ է որ կը մերժես գալ, հարց կուտայ Տոն Փետրօ:

«— Խորհեցայ ըսածիդ մասին: Կը գտնեմ որ պահանջդ անարդար է, եւ սակայն կ'ընդունիմ: Փէփէն հետ իմ ունեցած բարեկամութիւնս խզելու միակ միջոցը այն է, կ'ենթադրեմ, որ իրեն չհանդիպելու համար պէտք չէ որ յաճախեմ այն վայրերը ուր կրնամ իրեն հանդիպիլ:

«— Կը սիրե՞ս միշտ զինքը:

«— Այո:

«— Ինչո՞ւ ուրեմն ամուսնացար ինծի հետ:

«— Փէփէ Քուպա կը գտնուէր: Ոչ ոք գիտէր թէ ե՞րբ կը վերադառնայ: Աւելին՝ հայրս ստիպեց որ ամուսնանամ քեզի հետ...

«Առանձին գնաց պարահանդէս եւ դիմեց խաղի սրահը: Սեղանի մը վրայ տեղ մը կար՝ նստեցաւ պաքարա խաղալու համար: Աներեւակայելի բախտ մը ունեցաւ եւ շատ դրամ շահեցաւ: Իր խաղընկերներէն մին կատակելով հարցուց թէ ո՞ւր կը գտնուէր Սոլետատ: Տոն Փետրօ նշմարեց թէ սեղանակիցներէն մին սարսռաց այս հարցումին վրայ, սակայն ծիծաղելով գոհացաւ, ըսելով թէ անկողինն էր: Այդ պահուն էր որ պատահեցաւ դժբախտ դէպք մը: Քանի մը երիտասարդներ մտան խաղասրահէն ներս եւ դիմելով հրետանիի սպայի մը, որ նոյնպէս սեղանին գլուխն էր, հարցուցին թէ ո՞ւր կը գտնուէր Փէփէ Ալվարէզ:

«— Միթէ՞ հոս չէ, ըսաւ սպան:

«— Ո՛չ:

«Շփոթ լռութիւն մը իջաւ խումբին վրայ: Տոն Փետրօ պէտք ունեցաւ իր ամբողջ պաղարիւնութեան, պարտկելու համար իր անձկութիւնը: Փէփէն Սոլետատի հետ ըլլալու մտածումը արագօրէն անցաւ իր մտքէն եւ այնպէս կարծեց որ բոլոր իր շուրջիններն նոյնը կը մտածէին: Ստիպուեցաւ տակաւին կէս ժամ շարունակել խաղը: Հակառակ իր կամքին, բախտը կը ժպտէր իրեն: Խաղին վերջաւորութեան վերադարձաւ պարասրահ եւ մօտեցաւ զարմուհիին:

«— Այս երեկոյ հոգիս թէ խօսք մը կրցայ ըսել ձեզի, ըսաւ անոր: Եկէք, երթանք ուրիշ սենեակ մը ուր պիտի կրնանք նստիլ ու խօսիլ հանդարտօրէն:

«— Այս գիշեր ո՞ւր է Փէփէ Ալվարէզը, հարցուց յանկարծ անտարբեր ձեւով մը, երբ առանձնացաւ Քոնչիթայի սենեակը:

«— Ոչինչ գիտեմ:

«— Կը խորհի՞ր թէ կուգար:

«— Ի հարկէ:

«— Քոնչիթա, կը պաղատիմ որ ըսես ինծի ճշմարտութիւնը: Կ'ըսեն թէ Սոլետատի սիրականն է...

«— Փետրիտօ, անտեղի հարցում մըն է ըրածդ:

Սակայն Տոն Փետրօ նշմարեց իր խօսակցին անձկութիւնը եւ տեսաւ անոր ձեռքին շարժումը՝ դէպի դէմքը:

«— Պատասխանեցիր:

«Ոտքի ելաւ ու մեկնեցաւ: Տուն հասաւ եւ բակէն անցած միջոցին աչքերը բարձրացուց դէպի իր կնոջ սենեակը: Լոյս կար հոն: Բարձրացաւ եւ բախեց դուռը: Ոչ մէկ պատասխան ստանալով, ներս մտաւ:

«Զարմացաւ, քանի որ ուշ գիշեր էր եւ ան նստած, գլուխը հակած էր վրան այն ձեռագործին, որուն կը յատկացնէր իր ժամանակին մեծագոյն մասը:

«— Ինչո՞ւ կ'աշխատիս այս ժամուն:

«— Չէի կրնար քնանալ, չէի կրնար կարդալ: Խորհեցայ թէ այս ձեռագործը պիտի զբաղեցնէր միտքս:

«— Սոլետատ, բան մը ունիմ ըսելիք որ շատ ցաւ պիտի պատճառէ քեզի: Պէտք է որ քաջ ըլլաս: Այս գիշեր Փէփէ Ալվարէզ Քոնչիթայի մօտ չէր: Կը ցաւիմ որ դուն ալ չէիր եկած: Բոլորը այնպէս խորհեցան թէ միասին էիք:

«— Անհեթեթ է ասիկա:

«— Գիտեմ: Սակայն այդպէսով հարցը չի կարգադրուիր: Դուն ալ կրնաս դուրս ելած ըլլալ, առանց որ ոեւէ մէկը քեզ տեսած ըլլայ: Եւ, տարօրինակ է որ Փէփէն ներկայ չըլլայ եղանակին վերջին եւ ամէնէն փայլուն երեկոյթին:

«Ան պահ մը լուռ կեցաւ:

«— Իր մասին մեր ունեցած խօսակցութեան յաջորդ օրը, ըսաւ վերջապէս, գրեցի իրեն թէ այլեւս զիրար պիտի տեսնէինք այն պարագային միայն երբ հանդամանքները հարկադրէին: Թերեւս ատոր համար էր որ ես եւ ան ներկայ չեղանք երեկոյթին:

ՍՈՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

(3 Շար.)

մէկնի Յունաստան, ուր 1824 Յունուար 4ին կը հասնի Միսոլոնկի, քաղաք մը, ուր զօրաւոր էր Թուրքերուն դէմ դիմադրութիւնը: Պայրըն հոս եւս թէ նիւթապէս եւ թէ զօրծօն կերպով կը մասնակցի հակաթրքական մարտերուն: Ինք ծրագրած էր անձնապէս կառավարել Լեփանթու բերդին գրաւման ձակատամարտը, բայց յոյն ղեկավարներու անմիաբանութիւնը կը սրտնեղէ զինք եւ կը ծանրացնէ իր հիւանդութիւնը: Մահուան անկողնին վրայ Պայրըն կը յայտարարէ. «Առողջութիւնս եւ ստացուածքս տուի Յունաստանի պայքարին համար, այժմ կուտամ կեանքս ալ»: Այսպէս, 1824 Ապրիլ 19ին Պայրըն կը մեռնի շրջապատուած քանի մը բարեկամներէ եւ Միսոլոնկիի ամբողջ յոյն բնակչութեան յարգանքով:

Իտալիա գտնուած ժամանակ, Պայրըն կապ հաստատած է Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան հետ, հայերէնի դասեր առնելով Հ. Յարութիւն Աւգերեանէ, որ լաւ անգլիերէն գիտէր: Երեք տարի շարունակ հետեւելով հայերէնի դասերու, իր ուսուցչին հետ միասին Պայրըն կը կազմէ անգլերէնէ – հայերէն եւ հայերէնէ – անգլերէն քերականութիւն մը, որուն յառաջաբանը ինք կը գրէ: Միաժամանակ Պայրըն անգլիերէնի թարգմանած է կարգ մը հայ հեղինակներու գործերը: Հայերէն լեզուի մասին արտայայտուելով, Պայրըն գրած է. «Հայերէնը պէտք է աւելի շատ ուսումնասիրուի եւ աւելի մեծ ուշադրութիւն տրուի այս լեզուի ուսուցման»:

Պայրըն իր գործերուն մէջ արտայայտած է իր ըմբոստութիւնը բռնակալութեան դէմ եւ համակրութիւնը իրաւազուրկներուն պայքարին համար: Երիտասարդութեան գործերէն մինչեւ դըլուխ–գործոցներուն մէջ կը գտնենք միակ շունչ մը՝ ազատատենչութեան ոգին: Այս ոգին թուղթի վրայ չմնաց, այլ Պայրըն զայն իրագործեց իր իսկ կեանքով: Իր մասնակցութիւնը բերելով Իտալիոյ ազատութեան պայքարին եւ Յունաստանի անկախութեան դատին, Պայրըն, մեր եւ մեզի յաջորդող սերունդներուն համար կը յայտնուի իբրեւ կերպարը պայքարող բանաստեղծի մը, որ իր գրիչն ու բազուկը ի սպաս դրաւ ժողովուրդներու անկախութեան եւ ազատութեան համար մղուած պայքարին:

Դ. ՂԺՐԻԿԵԱՆ

Չորս տարու Յակոբիկ եւ Յասմիկ կը խաղան փողոցը: Յանկարծ, Յասմիկ Յակոբիկին դառնալով կ'ըսէ.

— Գիտե՞ս, որքան կ'ուզէի մանչ ըլլալ:

— Ալ չես կրնար, կը պատասխանէ Յակոբիկ: Պէտք է մկրտուելէ առաջ ըսէիր:

ԶԵԿՈՅՑ
"ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ"

Հայկական գործեր

Ներկայ զեկոյցը կը բովանդակէ 1962ի երկրորդ վեցամսեային ընթացքին Հիմնարկութեան կողմէ կատարուած օժանդակութիւններուն եւ յատկացումներուն ցուցակը: Անոնց գումարն է 648.495 տոլար որ կը բաժնուի հետեւեալ ձեւով.

1.— Յաւելուածական յատկացում բոլոր հայկական դպրոցներուն մէջ որոշ թիւով կարօտ աշակերտներու դպրոցական թոշակին վճարման ընդհանուր ֆոնտին, 1962 – 63 տարեշրջանին համար, իբր հետեւանք աշակերտութեան թիւին յաւելման 30.000 տոլար:

Սոյն 1962 – 63 տարեշրջանին ընթացքին 17 երկիրներու 290 դպրոցներուն մէջ 4209 աշակերտներու թոշակը վճարուած է շնորհիւ այս ֆոնտին, որուն ընդհանուր գումարը հասած է, նոյն տարեշրջանին համար, 150.155 տոլարի:

2.— Յատկացում վերոյիշեալ ֆոնտին, 1963 – 64 եւ 1964 – 65 տարեշրջաններուն համար 320.000 տոլար:

3.— Օժանդակութիւն «Կապոյտ Խաչ»ի, Պէլֆոնթէնի (Ժիւրա, Ֆրանսա) իր ամառնային կայանին նորոգութեան համար 2.040 տոլար:

4.— Օժանդակութիւն Մարսիլիոյ Հայկ. «Ժէօնէս է Աքսիոն» ընկերակցութեան, Լը Ֆոյի (Իզէռ, Ֆրանսա) իր ամառնային կայանին ընդարձակման համար: Ընկերակցութիւնը նոյն նպատակին համար յատկացուցած է հաւասար գումար մը 12.265 տոլար:

5.— Յատկացում Հայկ. Երկրորդական վարժարաններու քիմիագիտական, բնագիտական եւ բնապատմական աշխատանոցներու սարքաւորման համար 50.000 տոլար:

6.— Յատկացում Հովարտ Գարակէօզեան Հիմնարկութեան, առաջին հազար աշակերտներու խումբի մը առողջապահական քննութեան համար, Հալէպի (Սուրիա) շրջանի Հայկ. դպրոցներուն մէջ 600 տոլար:

7.— Յաւելուածական յատկացում Պաղտատի Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բաժարանին շինութեան համար 3780 տոլար:

8.— Յաւելուածական յատկացում Հրատարակութիւններու սահմանուած ֆոնտին 28.000 տոլար:

9.— Յատկացում Համալսարանական կրթաթոշակներու ֆոնտին 1963–64 տարեշրջանին համար 140.000 տոլար:

1962 – 63 տարեշրջանին մէջ 191 ուսանողներ համալսարանական ուսման համար թոշակ ստացան այս ֆոնտէն:

10.— Օժանդակութիւն Սթանպուլի Պօղոսեան – Վարվառեան վարժարանի վերաշինութեան համար: Յատկացուած գումարը կը ներկայացնէ վերաշինութեան ծախքերուն կէսը, միւս կէսը հայթայթուելով դպրոցին Հոգաբարձութեան կողմէ 25.000 տոլար:

11.— Յաւելուածական յատկացում Սկիւտարի (Պոլիս) Ս. Խաչ եկեղեցւոյ վերանորոգութեան համար, ուր մկըրտուած է ողբացեալ Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեան 10.000 տոլար:

12.— Յատկացում Պոլսոյ Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին, վիրաբուժական գործողութեան կազմածի մը գնման եւ հիւանդներու փոխադրութեան յատուկ վերելակի մը զետեղման համար 21.000 տոլար:

13.— Մասնաւոր յատկացում Սկիւտարի (Պոլիս) Ս. Խաչ Լիսէին 5810 տոլար:

×

ՑՈՒՑԱԿ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՍԿԻԶԲԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԱՅՍՕՐ

1.— 1 Յուլիս — 31 Դեկտեմբեր 1962:

Յաւելուածական յատկացում Հայկական վարժարաններու օգնութեան ֆոնտին 30.000 տոլար:

Նոյն ֆոնտին՝ 1963 – 64 եւ 1964 – 65 տարեշրջաններուն համար 320.000 տոլ.:

Կապոյտ Խաչի ամառնային կայանին 2.040 տոլար:

Ժէօնէս է Աքսիոնի կայանին 12.265 տոլար:

Երկր. վարժարաններու գիտական աշխատանոցներուն 50.000 տոլար:

Առողջապահական քննութիւն Հալէպի շրջ. վարժարաններու մէջ 600 տոլար:

Ս. Թարգմանչաց վարժարանի բաժարանի շինութեան 3780 տոլար:

Յաւելուածական յատկացում հրատարակութեանց ֆոնտին 28.000 տոլար:

Համալսարանական կրթաթոշակներու (1963 – 64) 140.000 տոլար:

Պօղոսեան – Վարվառեան վարժարանի (Պոլիս) վերաշինութեան 25.000 տոլար:

Ս. Խաչ եկեղեցւոյ (Պոլիս) նորոգութեան 10.000 տոլար:

Յատկացում Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին (Պոլիս) 21.000 տոլար:

Մասնաւոր յատկացում Ս. Խաչ Լիսէին (Պոլիս) 5810 տոլար:

Ընդհ. գումար 648.495 տոլար:

Գումար 1 Յունուար – 30 Յունիս 1962ի յատկացումներուն 284.005 տոլար:

Ընդհ. գումար Հիմնարկութեան յատկացումներու մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1961 3.688.015 տոլար:

Ընդհ. գումար մինչեւ այսօր կատարուած յատկացումներու 4.620.515 տոլ.:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոնա, 15 Յունուար 1963

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՅԵԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Մեծ աշուղին ծննդեան 250ամեակը արժանավայել կերպով տօնակատարելու համար կազմուած է գրադէտներէ, մատենագիտներէ եւ պետական դէմքերէ բաղկացած յանձնախումբ մը:

ԽՆՁՈՐԵՍԿ ԳԻՒՂԸ

Մեր ազատագրական պայքարներուն մէջ կարեւոր դեր խաղացած է Խնձորեսկ գիւղը, որ ունի երեք եկեղեցի, եօթը կամարակապ աղբիւրներ եւ այլ պատմական յուշարձաններ: Գիւղին մէջ կը գտնուի Մխիթար Սպարապետի գերեզմանը:

Դժբախտաբար, գիւղը տեղափոխելու կապակցութեամբ «անխնայ կ'ոչնչացուին ամէն ինչ՝ միայն քարերը օգտագործելու նպատակով քանդած են բազմաթիւ տուներ, յուշարձաններ, հինաւուրց եկեղեցին պարիսպը, ջարդած են դամբարաններուն քարերը եւայլն»:

Եթէ այսպէս շարունակուի, գիտել կուտայ սրտցաւ մէկը «Սով. Հայաստան»ի մէջ, կուգայ օր մը, որ այլեւս գոյութիւն չունենար պատմական հետաքրքրութիւն ներկայացնող ինքնատիպ այս գիւղը:

Ռ. ԶԱՐԵԱՆ ԿԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԻ

Պ. Ադամեանի կեանքին, գործին եւ արուեստին նուիրուած իր երկհատոր աշխատութեան համար արուեստագիտութեան վարպետի աստ. ունեցած է ծանօթ արուեստաբան՝ Ռուբէն Զարեան: Ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ, թատերական արուեստի մարզին համար վերոյիշեալ աստիճանը ունեցող եօթը անձեր կան միայն, որոնցմէ չորսը, ինչպէս գիտել կուտայ Հայաստանի հեռագրական գործակալութիւնը, Հայեր են:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

Ճարտարապետ Ալ. Թամանեանի փառքի պսակը նկատուող Երեւանի օփերայի շէնքին մէջ առաջին ներկայացումը՝ «Ալմաստ» օփերան, տրուած է 30 տարի առաջ, այս օրերուն: Երեսնամեակի մը ընթացքին ներկայացուած են 81 բեմադրութիւններ, 6885 անգամ: Ունկնդիրներուն թիւը եղած է՝ 3.5 միլիոն:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Զայն – պատկերասփիւռի համար անցեալ տարուան ընթացքին գրուած թատերգութիւններէն երեքը ստացան խրախուսական մրցանակներ: Ոչ մէկ գործ արժանացաւ առաջին, երկրորդ եւ երրորդ մրցանակներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԵՐԼՏՐՁԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Իրիկնադէմի խաղաղ ժամուն, երբ աշնանային ոլորաձայն հովիկ մը կը փչէր Պարթենոնի դարաւոր աւերակներուն գագաթներէն, երբ մօտեցող ցուրտին դողէն դեղնած տերեւները կը թափթըփէին ու կը ծածկէին ճամբաները իրենց ղեխկոյտով, երբ ամէն մարդ իր բնակարանը կը վերադառնար այգիներէն, պարտէզներէն, խանութներէն ու գործարաններէն, եւ երբ վերջալուսային ծիրաններու մէջ ծփացող շառագոյն ամպեր կ'արշաւէին երկինքի կամարին տակէն, երբ իրիկունը կը մօտենար ու ստուերները կը փաթթուէին Ելլադայի նոր մայրաքաղաքի մարմարէ սպիտակ տուներուն, այդ անխռով պահուն, Աշոտ, Աթէնքի գերեզմանատունէն կը վերադառնար եւ կուգար ուղղակի նամակատունը:

Հինգ վայրկեան ետքը նամակատան դռնէն դուրս կ'ելլէր, ձեռքը նամակ մը, որուն վրայ կախուած, առանց շուրջը նայելու, կը քալէր զայն:

Աշոտին ծնողքը գրած էր այդ նամակը Պոլիսէն, ուր կը գտնուէին:

Տունը տեղը լքած, անդուլ յեղափոխականին տարարախտ հայրը, աչքերուն արցունքներովը թրջուած այդ նամակին մէջ կը բանար իր սիրտը, վէրքոտ կուրծքին տակ բաբախող հօր սիրտ մը:

«Տղաս, կը գրէր Եղիկեան հաճի Յովհաննէս աղան, հոս շատ մը լուրեր կը պտըտին քու մասիդ, մտնուած ես, գիտցած ըլլաս, չըլլայ թէ տեղէդ շարժիս. կարօտէս պիտի մեռնիմ, հոդ չէ, մի գար, առեն մըն ալ կեցիր հոդ, տեսնենք ինչ կը բերէ վաղուան օրը: Գրելիքներ շատ ունիմ, բայց ինչո՞ւ գրեմ, ինչ օգուտ, դուն հոդ, մենք հոս, ծովեբով անջատուած...: Մայրդ գիշեր ցերեկ կուլայ, աչքերը ճամբան մնացին, ե՞րբ պիտի գայ Կարապետս, կ'ըսէ ու կուլայ. բայց, չըլլայ թէ աճապարես գալու ժամանակը չէ. ժողովուրդը կը տապկուի. լրտեսները նորէն մէջտեղ ելան, տուներու խուզարկութիւններ, բանտարկութիւններ, սովորական բաներ են. չողենաւէն ելլողը կը բռնեն կը տանին ուղղակի Ոստիկանութեան Դուռը, հարցնող փնտռող չկայ. աման զաւակս, տեղէդ մի շարժիր...»:

Նամակը ծայրէ ծայր կարդացած եւ հասած էր ծանօթ սրճարանը, ուր սովորաբար կը հաւաքուէին իրենք եւ իրենց խորհրդակցութիւնները կը կատարէին: Գրպանը դրաւ նամակը, եւ ինք ներս մըտաւ:

Քրիստափոր ու Սաֆօ, անկիւնի սեղանին առջեւ նստած էին դէմ առ դէմ: Աշոտ մօտեցաւ, բարեւեց ու նստաւ անոնց քով:

Ընկերները նշմարեցին Աշոտի ներքին թախիծը:

— Աշոտ, ի՞նչ ունիս, ինչո՞ւ տրտում ես, հարցուց Քրիստափոր:

— Բան չունիմ, պատասխանեց Աշոտ, ինքզինք բանի զսարթ կեղծելով, նամակ առի տունէն.

— Նամա՞կ, հարցուցին երկու ընկերները անդադրին, ի՞նչ կը գրեն:

— Ի՞նչ պիտի գրեն, շարունակեց Աշոտ, հայրս, գողերու սարսափներու մատնուած, կը յորդորէ որ չերթամ Պոլիս, խառնութիւնները բազմապատկուեր են, յաճախակի խուզարկութիւններ, ձերբակալումներ ու բանտարկութիւններ, եւն.:

— Ուրիշ կարեւոր լուր մը կա՞յ: Հարցուց Սաֆօ:

— Հայրս ի՞նչ պիտի գիտնայ, պատասխանեց Աշոտ. պարզ խանութպան մը, քաղաքականութենէն ի՞նչ կը հասկնայ:

— Վերջապէս, ըսաւ Քրիստափոր, նամակին մէջ ուրիշ ի՞նչ է գրեր:

— Ընտանեկան լուրեր, պատասխանեց Աշոտ, կարօտի խօսքեր, յորդորներ՝ առեն մըն ալ կենալու այս կողմերը, եւայլն:

— Մեր վերջին շարժումներուն վրայ, բան մը չէ՞ գրեր, հարցուց Սաֆօ:

— Հա, աղէկ յիշեցուցիր, յարեց Աշոտ, գիտէ՞ք ինչ կը գրէ.

— Ի՞նչ, հարցուցին ընկերները:

— Ձեզի համար դէշ լուրեր կ'առնենք, կը գրէ. պատասխանեց Աշոտ, կ'երեւայ թէ բաներ մը լսած է:

— Այսօր նամակի օր է, ըսաւ Քրիստափոր, ես դեռ չհանդիպեցայ նամակատունը, արդեօք անուանս նամակ կա՞յ:

— Ես ալ չհանդիպեցայ, ըսաւ Սաֆօ, եթէ կ'ուզես, միասին երկնանք դէպի նամակատունը:

— Երկնանք անգամ մը, կրկնեց Քրիստափոր:

Դառնալով Աշոտին:

— Դուն հոս կը սպասես, չէ՞, ըսաւ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճըն-կըրտեան,
Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճնկըրտեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէքրզեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քէլչեան, զաւակներն ու թոռները,
Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը,
Տիկին Հերմին Թոքաթլեան եւ զաւակները,
Տիկին Մարի Ճնկըրտեան եւ զաւակները,
Տիկին Անժիլ Տամլամեան եւ զաւակները,
Տիկին Մարիցա Պօյաճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քոնեալեան.
Պարոն Տիգրան Գրասէրեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սուճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թամոյեան եւ զաւակները,
Ինչպէս նաեւ Ժամկոչեան, Քիթապճեան, Դանիէլեան, Մուրատեան, Մեսրոպեան, Կարապետեան, Պուտաքեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՃՆԿԸՏՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քիթապճեան)

որ տեղի ունեցաւ 29 Յունուար 1963, 79 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի 2 Փետրուար, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, նախագահութեամբ Հայր. Պատուելի Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, մարմինը պիտի փոխադրուի Գալուիրի գերեզմանատունը:

«ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»Ի 18 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբի կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Տարիուս Միլօ» սրահին մէջ (3 Րիւ Թիւռէն, Փրիզիւնիէի եւեւը):

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ զաւեշտ մը՝ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՈՒՄԲԱԼ Է»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Գայքանեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս խումբին ուժերուն:

Գեղարուեստական խնամեալ եւ ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, պարանցիկ խաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շրջաններու խումբերը:

Մուտք՝ 2 փրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն, Վանի Արալէզ գիւղէն, Միրոյի Մանուկի տղան՝ Վաղարշակ կը փնտռէ իր հօրեղբօր Սամուէլի զաւակները, լսած է որ Սամուէլ սպաննուած է Թուրքերու կողմէ Ատանայի մէջ, իսկ կինը ու երկու զաւակները որոնցմէ մէկուն անունը՝ Մարգար է կրցած են փախիլ:

Լուր ունեցողները կրնան գրել հետեւեալ հասցէին.—

Պ. Յովհաննէս Պուլանեան,

H. L. M.
Salin de Giraud
(B. du R.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փետրուար 2, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՆԻՒԹ.— Ի՞նչ կը մտածեն Հայաստանի մտաւորականները Սփիւռքի Հայութեան մասին:

Արտասանութիւն, գունաւոր պատկերներու ցուցադրութիւն:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12. եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ զաւեշտական ժապաւէն մը
« 01 – 91 »

Երեքշաբթի Փետրուար 12, ժամը 20·30ին, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ):
Մուտք՝ 3 եւ 5 փրանք:

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆԶԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վաճառօղ մը, 17էն 35 տարեկան, անուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար:

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

«ՀԱՅ-ԲՈՅԺ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան «Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միեւնոյն հասցէին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:
Կարեւոր օրակարգ:

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայեանի բնակարանը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական բաժին:

Club Nor Séround

ԴԱՇՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

ԴԷՊԻ

PROVINS

Այցելութիւն քաղաքին
ՌԷՍԹՕՐԱՆ – ճաշարան
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
ճաշասրահին մէջ

Մեկնում այս Կիրակի առաւօտ.—

Gare de Lyon - 7 h. 55
Retour (Provins) - 19 h. 21

Rendez-vous : 7 h. 15, Salle des Pas-Perdus, sous l'horloge

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սաեփաննեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զարդարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ՋՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

SAMEDI 2 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9521

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՇԽԱՐՀ ՉԷ ՄՈՌՑԱԾ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

Բ.

Պոկտան Կենտարսկիի նամակին պատասխանած է ո՛չ թէ իր «վաղեմի թուրք բարեկամը», ինչպէս սպասելի էր, այլ Հենրիկ Պաթոլսկի անուն Լեհ մը, որ իրաւունք կու տայ Թուրքերուն եւ Հայաստանի ու Թուրքիոյ ներկայ սահմանները կը նկատէ « պատմական անդառնալի անհրաժեշտութիւններու արդիւնք » (Յառաջ, 15 Յունուար) :

Թրքասէր Պաթոլսկիին ջախջախիչ պատասխան մը տուած է լեհական նոյն թերթին մէջ Հայաստանցի Հայ մը, երիտասարդ պատմագէտ Ն. Վ. Կարապետեան, որ ունի քանի մը տողոսներ (Յառաջ, 16 – 17 Յունուար) :

Սրտի մեծ գոհունակութեամբ կարդացինք իր գրութիւնը ո՛չ այնքան ոյժեղ յիշուած փաստերուն, այլ մանաւանդ անոր մէջ յայտնաբերուած հայրենասիրական ոգիին համար :

Կը տեսնուի որ քառասուներկու տարի վերջ բան մը փոխուած է մեր հայրենիքին մէջ : Լեզուները շղթայող կապանքները քակուած են որոշ չափով : Գրողները հնարաւորութիւն ունին ուրեմն Հայաստանէն դուրս հրատարակուած թերթերու մէջ արտայայտելու իրենց մտածումները եւ խոստովանելու կարգ մը ճշմարտութիւններ, զորս կ'ուրանային չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր :

Կարապետեան իրաւամբ կ'ընդվզի Պաթոլսկիի այն եզրակացութեան դէմ թէ արդար էր 1921 Մարտ 16ի Մոսկուայի համաձայնագիրը, որով Ռուսիա կը հրաժարէր Կարսի, Արարատի եւ Արտահանի շրջանէն ի նպաստ Թուրքիոյ :

Կը մոռնայ յիշել սակայն թէ այս համաձայնագիրը հաստատուած էր 1921 Հոկտեմբեր 13ին Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ միջեւ կնքուած նոր դաշնագրով :

Պաթոլսկի իր եզրակացութեամբ կ'ընդունի եւ կ'արդարացնէ, կ'ըսէ Հայաստանի պատմական գիտութեանց թեկնածուն, «միջազգային աւազակութիւն մը եւ մարդկութեան դէմ ուղղուած արիւնալի ոճիրները : Անտեսումը պատմական իրաւունքներու եւ ցեղասպաններու իրաւունքին » :

Խիստ յատկանշական է Կարապետեանի այն խոստովանութիւնը թէ Մոսկուա այն ատեն չուզեց խաթարել իր թուրք դաշնակցին հետ ունեցած յարաբերութիւնները : Փա՛ստ.—

« ... Ամէն ոք շատ լաւ գիտէ թէ այդ տարիներուն Թուրքիա որքան ոսկի, թնդանօթ, ծանր զնդացիր, զէնք, փամփուշտ եւ այլ կարգի օգնութիւններ ստացաւ խորհրդ. Ռուսաստանէն՝ արեւելքը գաղթատիրական վարչակարգէն ազատագրելու եւ Եւրոպայի մէջ յեղափոխութեան յաղթանակը ապահովելու համար» :

Մոսկուայի եւ Անգարայի համար Մանուկ Հայաստանը «Միջազգային աշխարհակալութեան մարտկոց»ն էր, զոր անհրաժեշտ էր քանդել :

Շնորհիւ Քարաբէքիրի «յեղափոխական բանակներուն» եւ Կարմիր 11րդ բանակի վերջնագիրներուն անձնատուր եղաւ Հայաստան : «Եւ միջազգային աշխարհակալութիւնը իր մօրուքին մէկ թելն իսկ չկորսնցուց», դիտել կու տայ Կարապետեան :

Յատկանշական երեւոյթ է նաեւ այս վերջնոյն կողմէ յիշատակումը Սեւրի դաշնագրին, որ միջազգային գետնի վրայ կը վաւերացնէր «անկախ եւ միացեալ Հայաստան»ը եւ որ «պատմական իրական անհրաժեշտութեան մը հետեւանքն էր, ու ատոր համար ալ փոփոխութեան պէտք չէ ենթարկուէր» :

Ու ահա՛ եզրակացութիւնը, զոր կ'արձանագրենք գոհունակութեամբ .

« Հայկական հարցին արդար եւ վերջնական լուծումը արդի պատմութեան արժանաւոր պարտաւորութիւններէն մին է» :

Ուրախ ենք որ քառասուներկու տարիէ ի վեր մեր ցանած սերմերը սկսած են ծիլեր արձակել :

Նախ ազգովին մենք տէր պէտք է կանգնինք մեր արդար իրաւունքներուն, որպէսզի աշխարհ ալ չմոռնայ հայկական հարցը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

ԼՈՐՏ ԿԼԱՏՈՒԻՆ – ՏԸՊՐԷ ԱՍՈՒԼԻՍ

Եւրոպա թիւ 1, ձայնասփիւռի կայանը ասուլիս մը կազմակերպած է Փարիզի նախկին դեսպան՝ Լորտ Կլատուինի եւ Միշէլ Տըպրէի միջեւ : Նիւթը, պարզ է, կը վերաբերէր Պրիւքսէլի բանակցութեանց խզումին :

Լորտ Կլատուին ճշդեց թէ Մեծն Բրիտանիա ընդունած է Հասարակաց Շուկայի անդամակցութեան պայմանները .— Հռոմի դաշնագրի ստորագրութիւն մաքսային հասարակաց սակ, ճարտարարուեստական եւ երկրագործական, երկրագործական հասարակաց քաղաքականութիւն, անգլիական Հասարակապետութեան հանդէպ նախընտրութեան ջնջում : Յառաջդիմութիւն ձեռք ձգուած էր ոչ միայն նպատակներուն այլեւ միջոցներուն շուրջ : Եւրոպական յանձնախումբը համոզուած էր որ կարելի է գոհացուցիչ արդիւնքներու յանգիլ :

« Գնահատանքի արժանի ենք, կը շեշտէ բրիտանացի նախկին դեսպանը, աւելի քան մեր ամէնէն մտերիմ դրացիներու թշնամական զգացումներուն, Անգլիացիք խորապէս վիրաւորուած են Ֆրանսայի բռնած ներկայ ընթացքէն » :

Տըպրէ կը փորձէ հակազդել : Իրեն համար, Լորտ Կլատուին կ'ուզէ արագ զաղափար մը տալ քարոզչութեան ձեւին տակ : Կ'ըսէ թէ Անգլիա համաձայն չէր երկրագործական հասարակաց քաղաքականութեան թուականին շուրջ եւ թէ կարգ մը ապրանքներու համար, չէին իսկ ընդունած : Յառաջդիմութեան կարելիութիւն չէր տեսնուեր, կ'ուզէին (խմա՛ Անգլիացիք) Հասարակաց Շուկան տեսակ մը ազատ փոխանակութեան գօտիի վերածել, «ոչ մեր ոչ ալ Եւրոպայի շահն էր» :

Լորտ Կլատուինի համար ալ հարցը այս ձեւով ներկայացնելը քարոզչութիւն է : Ձայները կը բարձրանան, միջամտութիւնները կը բազմանան : Դեսպանը կը պնդէ որ տնտեսական հարցերու համար չէ որ դուռը փակած են իրենց երեսին այլ՝ քաղաքական : Տըպրէ կը կրկնէ թէ Անգլիա չընդունիր երկրագործական քաղաքականութիւնը :

Լորտ Կլատուին յօդուած մըն ալ հրատարակած է ուր կ'ըսէ թէ Ֆրանսա եւ Զօր. տը Կոլ պատասխանատու են Անգլիոյ դէմ եղածին եւ այդ դիրքը սպառնալիք մըն է Ատլանտեան հաւաքականութեան համար : Տըպրէ կը փորձէ բացատրել տը Կոլի տեսակէտը որ «ոչ գերազգային, ոչ ապազգայնացած, ոչ ամբողջականացած, ոչ ալ խեղդուած Եւրոպա մը կ'ուզէ այլ՝ եւրոպական Եւրոպա մը կազմուած պետութեանց ընկերութենէ մը որ նախապատուութիւն տայ Հին Աշխարհին ոչ երրորդ ուժի դեր կը խաղայ ոչ ալ չէզոքականութեան այլ նպաստէ արեւմտեան աշխարհի կայունութեան » :

Լորտ Կլատուին հրաշալի կը գտնէ ծրագիրը, դէմ չէ Տըպրէի նկարագրած Եւրոպային, բայց Ֆրանսայի նախկին վարչապետը կ'ըսէ թէ բրիտանական քաղաքականութեան ուղղութիւնը եւրոպական չէ : Ոչ ոք կրցած է միւսը համոզել :

×

Պոնի մէջ ալ կացութիւնը փայլուն չէ : Դաշնակցային կառավարութիւնը կ'ուզէ ամէն գնով վաւերացնել տալ ֆրանքօ-գերմանական դաշնագիրը տը Կոլի յունիսեան այցելութենէն առաջ, բայց դժուարութեանց կը բախի :

Ազատ դեմոկրատ կուսակցութեան պարագլուխը՝ Մենտէ որ մաս կը կազմէ կառավարական համախմբութեան կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն վտանգներուն վրայ զորս կը ներկայացնէ Փարիզ – Պոն շատ սերտ գործակցութիւն մը : Մենտէի կարծիքն այն է որ Պունտըսթակը (խորհրդարան) պէտք չէ վաւերացնէ ֆրանքօ-գերմանական դաշնագիրը որչափ Ֆրանսա չէ վերցուցած իր վեթօն Անգլիոյ դէմ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱԳ ՍՈՒՍԹԵԼ տեսակցութիւն մը տուած է Տօյչէ Ցայթունկի թղթակցին եւ յայտնած է թէ Ֆրանսա Փաշիզմի ճամբան բռնած է : Կը դատապարտէ նաեւ Ֆրանսայի դիրքը Անգլիոյ հանդէպ :

ՍՈՒՐԻՈՅ մէջ տագնապը կը ծանրանայ, արդարեւ Դամասկոսէն հասած վերջին լուրերու համաձայն հինգ նախարարներ ալ հրաժարած են կառավարութենէն : Նախապէս Պաաս (ընկերվարական) կուսակցութեան երեք նախարարներ հրաժարած էին :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ քառասունը մէկ հազար հոգի մեռած են ճամբաներուն վրայ 1962ին, կառքի արկածի հետեւանքով : Այս թիւը մրցանիշ մըն է որ կը մտահոգէ պատկան իշխանութիւնները :

ՍԱԱՏ ՏԱՀԼԱՊ որ Ալժերիոյ առժամեայ կառավարութեան Արտաքին նախարարն էր եւ Էվիանի գլխաւոր բանակցողներէն մէկը Ռապաթի դեսպան նշանակուեցաւ :

ՄԱԿ-ի ուժերը 127 մեռեալ եւ 133 վիրաւոր ունեցած են Քոնկոյի մէջ 1960 Յուլիսէն ի վեր :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ մամուլին համաձայն յարաբերութիւնները լարուած են Սանաայի (Եմէն) եւ Գահիրէի միջեւ, որովհետեւ եգիպտացի սպաները անդադար միջամուխ կ'ըլլան եմէնեան ներքին գործերուն :

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ քոլեքսիոններու ներկայացումը սկսաւ անցի օր, Փարիզեան կարի մեծ տուներու մէջ : Քրիսթիան Տիորի հագուստները զորս ստորագրած է Մարք Պոհան բացառիկ յաջողութիւն մը գտան :

ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի բովանդակ Եւրոպայի մէջ, մէջն ըլլալով հարաւային մասը : Ֆրանսայի կարգ մը շրջաններու մէջ, ջերմաչափը իջած է մինչեւ զերոյէն վար 20 : Ձիւնած է արտօրէն Մարսէյլի վրայ ինչպէս նաեւ Քորսիքայի ուր Քոռթէ եւ Վիցավոնա քաղաքները 40 սանթիմեթր ձիւնով ծածկուած են : Հռոմի մէջ երթեւեկը դադրած է : Դաշնակցային Գերմանիոյ կարգ մը քաղաքներու մէջ զերոյէն վար 28 աստիճան է ցուրտը : Իբրեւ հետեւանք այս սաստիկ ձմեռին, բանջարեղէն չի գտնուիր Փարիզի մէջ, գտնուածն ալ շատ սուղ է :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ցանկերու վրայ արձանագրուելու վերջին թուականն է՝ Փետրուար 4 :

ԱՆԳԼԻՈՅ վարչապետը՝ Մաքմիլըն Հռոմ հասաւ Ուրբաթ օր : Յատկանշական կը նկատուի որ իրեն կ'ընկերանայ Պրիւքսէլի ժողովին բանագնացը՝ Հիթ :

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

— ՃՇԴՈՒՄ ՄԸ —

Արտասահմանի կարգ մը հայ թերթեր հրատարակած են Նիւ Եորքի մէջ իբր Բարեգործականի «Կեդր. Վարչութիւն» գործող Ալ. Ճի. Պի. Եու Քորփորէյշընի «Պօրտ»ին մէկ նոր հաղորդագրութիւնը, ամփոփում 15 Դեկտեմբեր 1962ի Նիւ Եորքի մէջ գումարուած «Ընդհ. Ժողով»ին, ուր ի մէջ այլոց կը կարդանք «Պօրտ»ի նախագահին հետեւեալ յայտարարութիւնը .—

« Ամերիկեան օրէնքներու ընծայած դիւրութիւններուն կը պարտինք քանի տարի առաջ մեզի փոխանցուած Բարեգործականի դրամագլուխին (3·800·000 տոլար) եռապատկուիլը եւ նոյն ժամանակի ընթացքին 9 միլիոն տոլարի յատկացումները զորս ըրինք Միութեան նպատակներուն» :

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովը բացարձակ կերպով կը հերքէ այս առասպելը եւ կը ճշդէ թէ Միութեան 1940ի դրամագլուխին եռապատկուելուն գլխաւոր՝ չըսելու համար միակ ազդակները եղած են Եւրոպայէն եւ Արեւելքէն փոխանցուած նոր կտակներ ու հիմնադրամները, ինչպէս եւ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ կանոնագրութեան տրամադրութիւնները :

	տոլար
Ա) 1945էն 1961՝ Եւրոպայի շրջանակին նոր կտակներ ու հիմնադրամները փոխանցուած	2·400·000
Բ) 1945էն 1961՝ Արեւելքի շրջանակէն փոխանցուած	900·000
Գ) 1945էն 1961՝ Ամերիկայի շրջանակին արձանագրած կտակներ ու հիմնադրամները	1,400·000
Դ) Զուիցերական Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան համաձայն օրինական յաւելում հիմնական դրամագլուխի եւ պահեստի ,	1,500·000
Ե) 1961ի վերջաւորութեան կուտակուած՝ չգործածուած եկամուտներ	800·000
Գումար 1945էն յետոյ եղած յաւելումներու	7,000·000
Եւրոպայէն (աւանդ) դրամագլուխ 1940ին	3,800·000
Ընդհ. գումար 31 Դեկտ. 1961ի դրամագլուխ	10,800·000

Արդ բացորոշ է որ ամերիկեան օրէնքները ամենադոյզն չափով չեն ազդած Միութեան դրամագլուխին աճումին, ոչ ալ քսան տարիներու ընթացքին կատարուած 9 միլիոն տոլար յատկացումներուն որոնք գրեթէ 85 առ հարիւր համեմատութեամբ արդիւնքն են վերի դրամագլուխին եկամուտներուն :

Հաղորդագրութեան մէջ գտնուող միւս խեղաթիւրումներուն մասին, փաստացի հերքումները արդէն տուած ենք մեր «սպիտակ գրքոյկ»ով :

Ի դիմաց Հ. Բ. Ը. Միութեան

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

(ԿՆԻՔ)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԱՆԱՒԱՐԶԱՅԻ ԲԵՐԴԱՔԱՂԱՔԻՆ ՄԷՋ

ՏԱԿԱՒԻՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄՆԱՆ

Պալըմեան քահանայ Սիսէն, Պաքի Է–ֆէնտիի կողմէ տրամադրուած ճիփով մը գացած է Անաւարզա, ուրկէ կը գրէ իր տպաւորութիւնները․—

Անաւարզան Սիսէն ութսուն քիլոմեթր հեռու հին Թագաւորանիստ քաղաք մը եղած է: Անաւարզայի բերդը Տաւրոսեան լեռներու մէկ շարունակութիւնն է, որ հարթ ու լայն դաշտի մը մէջ կիսաշըր–ջանակ մը գծելով կուգայ ու կը վեր–ջանայ: Արեւելեան կողմի դաշտը մինչեւ Տաւրոսները կ'երկարի, Արեւմտեան կողմըն ալ մինչեւ Ատանա կ'իջնէ :

Անաւարզայի շրջանը հին, շատ հին քաղաքակրթութեան մը յուշարձաններով հարուստ, բացօթեայ թանգարան մըն է: Ամէն մէկ քարի վրայ գիր մը, ամէն մէկ ժայռի վրայ արձան մը, յիշատակարան մը կայ: Սակայն ամէնէն հոյակապ յիշատակարանը հայ Թագաւորներու շինած հսկայ բերդաքաղաքն է :

Բերդաքաղաքը բարձրանալու համար, կրանիթէ ժայռը տաշելով մինչեւ լերան կատարը միակտուր սանդուխ մը շինուած է: Սանդուխի տեւողութեան երկու կողմի բարրիկներու երկայնքին Թոշուններ, արձաններ, յիշատակարաններ եւ զանազան զարդեր փորագրուած են, որոնց բոլորը միակտուր զանգուած մը կը կազմեն :

Գիւղէն քանի մը տղաք մեզի իբրեւ առաջնորդ մեր քովը առինք: Ասոնք, Պոլսեցի ըլլալուս համար չյուսացին որ կրնամ այդ բարձրութիւնները բարձրանալ: Բայց ես միշտ բոլորէն առաջ կ'երթայի եւ ուղեկիցներս ետ կը ձգէի :

Բերդին տեսքը հեռուէն հոյակապ ու վեհափառ է: Բայց մարդ քանի կը մօտենայ, այնքան կը յափշտակուի եւ նոր ոստումով կը խոյանայ ուրիշ բլրակի մը բարձունքը, սենեակի մը նկուղը եւ գետնափոր անցքերու խորերը:

Ամբողջ բերդը եւ ներսի շէնքերը կաթնագոյն ու վարդագոյնով խառն կրանիթէ տաշուած քարերով շինուած է :

Կամարներու երկար շարքերէն անցնելէ վերջ, կը հասնինք միջնաբերդը : Գիւղացի առաջնորդը մեզի կը յայտարարէ որ ասկէ անդին անցնիլ անկարելի է: Իսկապէս իրաւունք ունէր․ այնպիսի դիրքի առջեւ կը գտնուէինք, որ, շատ վտանգաւոր, գրեթէ անկարելի էր միջնաբերդ անցնիլ: Հին ճամբան անյայտացած է կամ քանդուած: Բերդը շինուած է բարձր լերան մը վրայ, որուն երկու կողմերը սեպ ու բարձր ժայռեր են: Առաջին բերդին վերջացած ու միջնաբերդին սկսած տեղը նեղ անցք մըն է:

Միջնաբերդին առաջին աշտարակը 50 մեթր բարձրութիւն ունի: Այս աշտարակին վրայ է որ առաջին հայերէն արձանագրութիւնը կը տեսնեմ: Մէկուկէսէն մէկ ծաւալով քարի մը վրայ փորագրուած յիշատակարանը շատ բարձր դիրքի մը վրայ ըլլալով, կարելի չեղաւ կարդալ: Այս յիշատակարանը հաւանաբար իր այս բարձր դիրքին շնորհիւ անաղարտ մնացած է :

Հեռուէն միջնաբերդին որը մնացած եկեղեցին եւ ուրիշ շինութիւններ կարծէք իրենց կը կանչեն զիս: Մինչ ես ժայռի մը վրայ նստած, մեր նախնեաց այս ոստումը անձկութեամբ կը դիտեմ : Երկար սպասելու համբերութիւն չունէի ․․․ Պէտք էր ճար մը գտնել․․․ մէջտեղի հեռաւորութիւնը մեծ բան մը չէ, սակայն ժայռը այնպիսի ձեւով մը տաշուած է, որ մէջտեղէն դէպի երկու կողմերը երթալով կը ցածնայ եւ ահա ծայրը անդունդը կը սկսի ժաքէթս, կօշիկներս եւ գուլպաներս հանեցի, լուսանկարի գործիքս ալ ակռաներովս բռնած սկսած սողալով դիմացը անցնիլ :

Մեծ աշտարակի խարխուլին վրայ բացուած ծերպերէն մագլցելով նեղ կիրճէն անցայ: Ուղեկիցներս ալ իմ այս յանդգնութենէս քաջալերուած, իմ օրինակիս հետեւեցան : Վերջէն խոստովանեցան թէ, իմ այս յանդգնութիւնս գանձի մը գոյութեան վերագրած են եւ իրենք ալ ինծի հետեւած են որպէս զի եթէ ես այսպիսի բան մը գտնեմ, իրենք ալ բաժնեկից ըլլան: Սակայն ինծի համար նիւթական գանձը արժէք մը չի ներկայացներ : Այդ աշխարհներուն մէջ փշրանքը նոյնիսկ հազար գանձի հետ չեմ փոխեր :

Միջնաբերդին առաջին աշտարակը տասը յարկեր ունի: Ամէն մէկ բաժանմունքը աւելի խնամքով շինուած է: Աշտարակին ամենաբարձր դիրքին վրայ չորս կողմը դիտիկոններ շինուած են : Հաւանաբար հոս Թագաւորը կը բնակէր:

Միջնաբերդին ներսի շինութիւնները առաջին բերդին մէջ եղածներուն նման էր: Հոս, բացառիկ նորութիւն մը ներկայացնողը եկեղեցին էր: Փոքր եւ սիրուն այս եկեղեցւոյ դուրսի մասը, վերը իր չորս կողմը 25 սանթիմեթր մեծութիւնով գեղեցիկ եւ փայլուն ցցաքանդակ փորագրութեամբ հայերէն յիշատակարան մը կայ: Սակայն, դժբախտաբար տեղ տեղ քարերը ինկած են: Ուստի ամբողջութիւնը կարդալու կարելիութիւն չկայ: Միայն, տեղ մը երեք Որդւոց անուն/ութիւնը յստակօրէն կը կարդացուի :

Ներսը, պատերէն ինկած քարերով լեցուած է: Խորանին մասը որոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ : Մասամբ մնացած ծեփերուն վրայ գծուած Սուրբերու նկարները կը տեսնուին:

Առաջին եկեղեցիէն աւելի պզտիկ երկրորդ եկեղեցի մըն ալ կայ, որուն վրայ որեւէ արձանագրութիւն չի տեսնուիր : Այս եկեղեցւոյ շինութիւնը աւելի կոշտ ու անխնամ է: Պատերուն վրայ մէկ–երկու տեղ խաչեր միայն գծագրուած են: Հոս ալ, հաւանաբար, բերդապահներու եւ պալատական սպասաւորներու յատուկ էր :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ․ ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԺԵՆԻԱ ՇԱՀՊԱՐՈՆԵԱՆ

Նախորդ յօդուածով մը, ուր ոգեկոչած էինք յիշատակը Փարիզահայ Թատրոնի մշակներէն Տիկին Գայեանէի, անդրադարձած էինք նաեւ, սեղմ շրջանակի մը մէջ, Փարիզահայ Թատրոնի անցեալի փայլուն գործունէութեան :

Արդարեւ, արտակարգօրէն բեղուն շրջան մըն է անցուցած Փարիզահայ Թատրոնը, մանաւանդ Բ․ աշխարհամարտէն առաջ, երբ իր շարքերուն մէջ կային արժէքաւոր տարրեր, երբ չէր տիրեր այն սովը որ կայ ներկայիս, կանացի ուժերու կապակցութեամբ :

Ըսինք՝ սով․ բառը չափազանցուած չէ: Փաստը այն է որ ներկայիս Փարիզահայ Թատրոնի որեւէ մէկ ներկայացման նախաձեռնութեան պահուն, կազմակերպիչները կ'անճրկին, տրուած ըլլալով որ եթէ բեմադրուելիք խաղը երկու կանացի կարեւոր դերեր կը պարունակէ, անկարելի կ'ըլլայ գտնել այդ դերերուն համապատասխան մեկնարկուներ: Իսկ եթէ երեք են այդ դերերը՝ այդ պարագային ներկայացման անկարելիութիւնը կը դառնայ աւելի քան ապահով :

Փարիզահայ Թատրոնի ներկայի երկու կանացի լաւագոյն ուժերն են Տիկին Հայկուհի Խրտըշեան – Լա – Շասսնյը եւ Տիկին Մառըլէն Էքիզեան – Քարփանթիէ: Առաջինը, լայնօրէն ընդգրկած բեմական ասպարէզը, կ'աշխատակցի Ֆրանսական բեմերուն եւ յաճախ, երբ իր ժամանակը կը տրամադրէ, մեծ սիրով ու եռանդով կը մասնակցի հայերէն ներկայացումներուն եւ հայկական հանդէսներուն :

Երկրորդը, դժբախտաբար նուազ կարելիութիւնը ունի իր մասնակցութիւնը բերելու :

Վերջերս Պոլսէն նոր եւ արժէքաւոր ուժ մը՝ Տիկին Զարուհի Անտոնեան աւելցաւ Փարիզահայ Թատրոնի անձնակազմին վրայ, մասնակցեցաւ ներկայացման մը եւ գտաւ յաջողութիւն: Բայց այս պարագան իրաւունք չի տար ոչ ոքի անտեսել Փարիզահայ Թատրոնի գոյութիւնը, եւ մանաւանդ՝ մոռնալ անոր փառաւոր անցեալին բեմական փայլուն սխրագործութիւնները:

Այս սովին հետեւանքով, ուրեմն, կազմակերպիչները յաճախ կը դիմեն սկսնակ սիրողներու — ոչ մէկ ստուեր կ'ուզեմ սփռել այս վերջիններուն հաճոյակատարութեան վրայ — անոնց յանձնելով ծանր դերեր, ինչ որ ոչ միայն կարկտանի մը տպաւորութիւնը կը թողու, այլ եւ արդիւնքը կ'ըլլայ ձախողանք :

Այդպէս չէր անցեալին մէջ: Հարուստ էր Փարիզահայ Թատրոնի դերասանուհիներու անձնակազմը : Հոն կային՝ Տիկին Ս․ Ալիքսանեան, Տիկին Ս․ Եշանեան, Տիկին Ատրինէ Տէրուան, Տիկին Քնարիկ Մաքառնալտ, Տիկին Գայեանէ, Տիկին Սուրաբեան, Տիկին Երանուհի Բաղալ, Օրիորդներ Անահիտ Դատաւորեան, Անգինէ Աւճեան, Ռուպինա Ալիքսանեան եւ Ժենիա Շահպարոնեան, որուն յիշատակը պիտի ոգեկոչեմ այսօր :

Ժենիան ծնած էր Պոլիս: Հայրը՝ Մարտիրոսեան, ամուսնացած էր Իտալուհիի մը հետ, ճիշդ այդ պատճառով ալ Ժենիային մէջ ի տղայ տղոց դրոշմուած էր իտալացի ժողովուրդին խանդավառ, չէնչող եւ մանաւանդ արուեստագէտ կնիքը․ Ինչպէս բեմին վրայ, այնպէս ալ իր կեանքին մէջ, Ժենիան համակ եռանդ էր ու խանդ :

Շնորհիւ իր ծնողքին ջանքերուն, Ժենիա կը ստանայ կոկիկ դաստիարակութիւն մը: Իրնէ հակում ունենալով երաժշտութեան, կը հետեւի դաշնակի դասերու եւ այդ ուղղութեամբ մեծ աշխատանքի մը լծուելով կը հասնի լաւագոյն արդիւնքներու :

Եւ օրին մէկը, Ժենիան իր բախտը կը կապէ ծանօթ Թառիստ Ժորժին հետ եւ կը դառնայ Տիկին Շահպարոնեան :

Այս կապը աւելի կը զարգացնէ իր մէջ երաժշտական խմորը, որովհետեւ այնուհետեւ կը սկսի դաշնակով ընկերանալ իր ամուսնոյն ամէն մէկ երաժշտական հանդէսին :

Նուազ չէին Ժենիա Շահպարոնեանի բեմական ընդունակութիւնները : Փարիզահայ Թատրոնի բոլոր ներկայացումներուն, տոամ թէ օփերէթ, կը բերէր իր մասնակցութիւնը թէ խաղով թէ երգով, ամէն անգամ ալ յաջող ու համակրելի: Իր թատերական սեռը սահմանափակ չէր: Նոյն յաջողութեամբ կը մարմնաւորէր կատակերգութիւններու մէջ սուպրէթներու տիպարները, որքան կը մարմնաւորէր տաղմներու մէջ սիրող ու տառապող, ծանրախոհ եւ լուրջ դերերը :

Իր լաւագոյն դերերէն էին՝ Գրիգոր Վահանի «Կինս անհաւատարիմ է»ի Քաթրինը, որուն առաջին ստեղծագործողը եղաւ ինք, ողբացեալ Արմենակ Սարաֆեանի այնքան փայլուն կերպով անձնաւորած Թովմասին հետ կազմելով անփոխարինելի զոյգ մը: Դարձեալ Գրիգոր Վահանի «Զորս քսակ, մէկ պատակ»ին մէջ, ուր կը մասնակցէին նաեւ Տիկին Սուրաբեան եւ Անահիտ Դատաւորեան, Ժենիա Շահպարոնեան ունեցաւ անմոռանալի խաղարկութիւն մը:

Ասոնցմէ զատ, օփերէթներու կեդրոնական ուժն էր Ժենիան: «Արշին մալ ալան», «Աշուղ Ղարիբ», «Ղարաբաղի Մելիքները», «Ուշ լինի, նուշ լինի» եւայլն, որոնց բոլորին մէջ ալ ստանձնած է կարեւոր դերեր :

Որքան տաղանդաւոր դերասանուհի մըն էր Ժենիա Շահպարոնեան, նոյնքան համեստ ու սիրալիր, հաճոյակատար ու սրտբաց ընկեր մըն էր: Իր յարաբերութիւնները հանդէպ իր ընկերներուն ունէին յստակ ու վճիտ բնոյթ մը, առանց նախանձի ու քէնի, առանց յետին հաշիւներու :

Նոյն նկարագիրը ունէր նաեւ իր ամուսինը՝ Ժորժիկը (այսպէս կը կոչէինք զինքը մտերմութեան մէջ) որուն մասնակցութիւնը Փարիզահայ բեմին եղած է նոյնպէս անգնահատելի: Օփերէտներու հոգին էր Ժորժիկը: Միայնակ, իր Թառով, երբեմն ընկերակցութեամբ դաշնակի մը, անիկա կը վարէր ներկայացումները, ստեղծելով անօրինակ խանդավառութիւն :

Բ․ Աշխարհամարտէն առաջ, Շահպարոնեանները մեկնեցան Ամերիկա: Այս արուեստագէտ զոյգը երկար տարիներ խանդավառեց Ամերիկահայ հասարակութիւնը: Հոն ալ Ժենիան իր նպաստը բերաւ հայ Թատրոնին եւ հայ երգին, մինչեւ որ օր մը, չարաղէտ օր մը, պատահեցաւ աղէտը :

Ժենիան զոհ գնաց անողոք քաղցկեղին: Հեռաւոր Քալիֆորնիոյ Ֆրէզնօ քաղաքին մէջ, տխուր օր մը, անմխիթար

ՅԱՆՁԱՆՔԻ ՄԸ ՍՏՈՒԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

« Լռեցին պահ մը: Ինք գիտէին կը նայէր, եւ սակայն կը զգար թէ կնոջ հայեացքը իր վրայ էր սեւեռած» :

— Պէտք էր արդէն ձեզի ըսած ըլլայի թէ, Տօն Փետրօ, իր ընկերներուն վրայ առաւելութիւն մը ունէր, առաւելութիւն մը՝ որ դժբախտաբար նեղացուցիչ էր ․— Անիկա Անտալուզիայի լաւագոյն նշանառուն էր :

« — Ի՞նչ կը խորհիս ընել, հարցուց Սոլետատ :

« — Լաւ գիտես որ ուրիշ ճար չունիմ, պատասխանեց ան, դուրս ելլելով :

« Հետեւեալ օրը, գնաց իր ակումբը եւ խառնուեցաւ խումբի մը, որ պատուհանէն կը դիտէր փողոցին անցորդները : Փեփէ Ալվարէզ հոն էր: Կը խօսէին նախորդ օրուան պարահանդէսին մասին :

« — Ո՞ւր էիք, Փեփէ, հարցուց մէկը

« — Մայրս հիւանդ էր, ստիպուեցայ Քարմոնա երթալ, պատասխանեց ան :Անպայմանօրէն յուսախաբ եմ, եւ սակայն, կը կարծեմ թէ այսպէս նախընտրելի է :

« Յետոյ, դառնալով Տօն Փետրոյին, խնդալով հարցուց ․

« — Իմացայ որ երէկ իրիկուն բախտ ունեցած եւ ամբողջ գիշերը շահած էք:

« — Ե՞րբ աւիթը պիտի տաք մեզի փոխ – վրէժի խաղի մը, Փետրօ, հարցուց ուրիշ մը :

« — Ոչ իսկոյն, կը կասկածիմ, պատասխանեց ան: Պէտք է որ երթամ Քորտու: Նշմարեցի որ Նոտարս կը գողնայ ինձմէ: Գիտեմ որ բոլոր նոտարները գողեր են, եւ չափազանց տխմար կը խորհելով որ այս մէկը պատուաւոր էր :

« Կը թուէր խօսիլ անտարբերութեամբ, եւ նոյն անտարբերութեամբ էր որ Փեփէ Ալվարէզ ընդմիջեց :

« — Կը կարծեմ թէ կը չափազանցէք, Փետրիթօ : Մի մոռնաք որ իմ հայրս նոտար է, եւ ան, առնուազն, պատուաւոր է :

« — Ոչ մէկ բանի կը հաւատամ, շարունակեց Տօն Փետրօ ծիծաղելով: Վստահ եմ որ ձեր հայրն ալ նոյնքան գող է, որքան միւս նոտարները:

« Անարգանքը այնքա՛ն անսպասելի եւ այնքա՛ն անտեղի էր, որ Փենփէ Ալվարէզ պահ մը մնաց ապշած :

« — Զրպարտութիւն մըն է ատիկա, եւ դուք շատ լաւ գիտէք: Կը խնդրեմ, իսկոյն ետ առնէք ձեր խօսքերը :

« Տօն Փետրօ վայնասուն մը արձակեց ․

« — Ոչինչ ետ կ'առնեմ այն բոլորէն, ինչ որ ըսի: Ձեր հայրը գող մըն է, ստահակ մը ․․․

« Փեփէ ըրա՞ւ միակ բանը՝ որ յարմարագոյնն էր: Ընդոստ վեր ցատկեց ու ապտակեց Տօն Փետրօն:

« Այս գործին ելքը՝ անխուսափելի էր:

« Յաջորդ օրը, երկու մարդիկը ճակատեցան Փորթուկալի սահմանագլուխին վրայ :

« Փեփէ Ալվարէզ, նոտարին զաւակը, մեռաւ ագնուականի մը նման, գնդակ մը սրտին ․․․» :

Սպանացին իր պատմութիւնը վերջացուց նոյնպիսի բնական եւ այնպիսի միապաղաղ ոճով մը, որ առաջին պահուն, հազիւ կրցայ հասկնալ վերջաւորութիւնը: Եւ սակայն, իսկոյն պշտանքը համակեց բովանդակ էութիւնս :

— Ինչ բարբարոսութիւն, ըսի : Սատանայօրէն գործադրուած մարդասպանութիւն մըն է ասիկա :

Հիւրընկալս ոտքի ելաւ :

— Բան մը չէք հասկնար, բարեկամս․ Այս պարագային, Տօն Փետրօ ուրիշ ոչինչ կրնար ընել ․․․

Հետեւեալ օրը Թողուցի Սեվիլլան :

Երբեք չգիտցայ անունը այն մարդուն որ պատմեց ինծի այս տարօրինակ պատմութիւնը :

Եւ յաճախ, հարց տուի ինքս ինծի, թէ այն կինը որ տեսայ, աժգոյն մորթով եւ սպիտակ մազի հիւսկէնով կինը խեղճ Սոլետատը չէ՞ր ․․․ :

ՍՈՄԸՐՍԷԹ ՄՈՄ

(4 եւ վերջ)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐ»Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Ձմրան այս սառնաշունչ օրերուն, երբ աւելի լաւ է ընտանեկան տաքուկ ու մտերմիկ սենեակին մէջ փակուիլ, ի՞նչ մագնիս է այս որ լիոնահայութիւնը իրեն քաշեց, Յունուար 27ին, Ռիւ Տիւ Նոտարի սրահը, Ֆ. Կապ. Խաչի կազմակերպած «Մանուկներու Օր»ուան հանդէսին, անտարակոյս որ այդ Միութեան ունեցած ժողովրդականութիւնն էր եւ հայ մանուկներուն հանդէպ ունեցած սէրը: Սրահը լեցուած է արդէն ճռուողուն պզտիկներով եւ անոնց ծնողքներով:

Բեմին վրայ խումբ մը պզտիկներ, որոնք էին նաեւ օրուան դերակատարները, երգախառն շուրջպարով կը բանան հանդէսը եւ մենք հաճոյքով յաջորդաբար լսեցինք արտասանութիւններ իրենց մանկական թոթովուն, ու երբեմն յստակ առոգանութեամբ: Գովելի է Օր. Ալիս Ալթունեանի ուշիմութիւնը եւ մենախօսութիւնը «Այցելութիւն դէպի մասը» թատերախաղին մէջ:

Շատ խանդավառ էր «Գնչուներու պարը» իրենց տարազներով եւ ցնծուն դափերով, որոնց դաշնակով կը ընկերակցէր Օր. Ազատուհի Ղազարեան: Դաշնակով նուագեցին նաեւ Մարթին եւ Քրիստին Միքայէլեան քոյրերը եւ բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու:

Տասը վայրկեան դադարի մը ընթացքին փոքրիկներուն բաժնուեցաւ նարինջ եւ կարկանդակ եւ եղան սրտաբուխ նուէրներ Ֆ. Կ. Խաչին, որմէ գոյացաւ 770 ֆրանք:

Հանդէսին Բ. մասը բացաւ Ֆ. Կ. Խաչի շրջանի քարտուղարուհին Տիկին Գայթանճեան որ ի մէջ այլոց ըսաւ. — «Ահա այս օր անգամ մը եւս հաւաքուած ենք հոս տօնելու աւանդական «Մանուկներու Օր»ը վայելելով հայկական Կաղանդ Պապան, սակայն ի՞նչ զգացում է որ հաւաքեր է մեզ այս օր, այս անձրեւոտ օրին, այս սրահին մէջ, սիրելի հայրենակիցներ, մենք բոլորս ալ գրեթէ եկած ենք լսելու մեր սիրասուն զաւակներու բերնէն, մեր աննման թոռնիկներու բերնէն մէկ քանի հայերէն թոթովանք, մեր մայրենի մեծասքանչ լեզուով մէկ քանի ղեղղեղանք: Կարծէք կարօտը կը զգանք, ծարաւը կը զգանք ատոր, օտարամոլութեան այս ովկիանոսին մէջ: Եւ միթէ՞ այս փոքրիկները բնութեան տակ է որ երեք շաբաթ կանոնաւոր կերպով եկան փորձերու ոչ երբեք: Հաճոյք մըն էր մեզի, Խաչուհիներուս տեսնել թէ ինչ մեծ եռանդով փարած էին մեզի, կը հաւաքուէին փորձերու զուարթ ու խնդումերես: Եւ այս երեւոյթը մեզի առիթ կ'ընծայէ կրկնելու հանգուցեալ բանաստեղծ Վահան Թէքէեանի հետ, «Ի՞նչ է հողին. Հայու հողին, կը հարցնեմ դեւուազ»: Այո՛ սիրելի հանդիսականներ, կը կարծենք պահ մը որ Հայու հողին քնացած է, մահամերձ է: Սակայն փառք բլլանք որ ան շատ աւելի եռանդուն կ'ապրի մեր մանուկներու հոգիներուն մէջ, եթէ գիտնանք բորբոքել կրակը, հրահրել, վառ պահելու համար: Արթուն զինուորի նման կը կոչի անդադար եւ պիտի կոչի միշտ «Հայուհին»: Ահա, այս անմեռ հողին է որ հաւաքեր է մեզ այս սրահը, ոչ օրուան դերասաններու բացառիկ համբաւն է, ոչ ալ վկայեալ երգչուհիներու եւ պարուհիներու հրապոյրը: Ֆ. Կ. Խաչը տարին մէկ անգամ, Յունուար ամսոյն պատրաստ ասպարէզ կու տայ հայ մանուկին իր ցեղային շնորհները յայտնաբերելու: Ի՞նչ կ'ընէ սակայն Խաչուհին տարուան մնացեալ ամիսներուն: Տակաւին անցեալ շաբաթներու ձեռքերը լեցուն Խաչուհիները այցելեցին տեղւոյս հիւանդանոցները, ծերանոցները, Պրոնի յիմարանոցը: Իսկ հնաւոր հանգստեան տուները ղրկեցինք ճոխ ծրարներ, սփոփելով կարիքի աղցունքներ: Անտէր ծերերու եւ կարիքաւոր ընտանիքներու օգնեցինք նիւթապէս: Այս տօնական օրերուն չմոռցանք նաեւ մեր ցեղին երիտասարդ զինուորները եւ ճոխ ծրարներ ղրկուած են անոնց, որոնցմէ շնորհակալական նամակներ ստացած ենք անխտիր — կը կարդայ երկու նամակներ —: Սակայն բնաւ հաւակնութիւնը չունինք յայտարարելու եւ միայն մեզի եւ մեր գործունէութեան վերագրելու մարդասիրական այս վսեմ նուիրումը: Ընդհակառակն, հպարտօրէն եւ երախտապարտութեամբ կուզանք յայտարարելու որ մեր յաջողութիւնը կը պարտինք լիովին մեր ազնիւ հայրենակիցներու նիւթական ու բարոյական օժանդակութեան:» Այս առթիւ յարգելի Տիկինը վերջացնելով իր խօսքը շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր անոնց որոնք միշտ օժանդակած են եւ դիւրացուցած իրենց մարդասիրական գործունէութիւնը:

Մանկական այս հանդէսը իրենց ներկայութեամբ պատուած էին Հայ Ազգ. Միութեան պատուարժան անդամներ Պ. Ա. Օպօղեան, Ճ. Պահատուրեան, Յ. Նալպանդեան եւ Արժ. Տէր Վռամշապուհ քհնյ. Հայրը:

Պ. Ա. Օպօղեան, յանուն Ազգային Միութեան խօսք առնելով գովեց այս պատուաբեր ձեռնարկը, ճիգը որ կը թափուի հայ փոքրիկներու հայեցի դաստիարակութեան, ուսուցումը մեր ոսկեղինիկ Ա. Բ. Գ.ի եւ խոստացաւ ամէն աջակցութիւն եւ յայտնեց իրենց անվերապահ գնահատանքը, Ֆ. Կ. Խաչի բոլորանուէր գործունէութեան:

Խօսեցաւ նաեւ Պ. Հ. Թաղէոսեան, կրթական մարմնի կողմէ ցաւ յայտնելով որ ծնողքները անտարբեր կը մնային եւ չեն պատասխաներ քանիցս իրենց եղած կոչին, խորհրդակցելու համար դպրոցական – կրթական հարցերով: Թելադրեց քիչ մը աւելի հետաքրքրութիւն եւ զոհաբերութիւն ցոյց տալ:

«Երեք Որբեր» խաղարկութեամբ Արա Քազարեանի; Յ. Պետրոսեանի եւ Լեւոնիկ Ղազարեանի լաւ էր, բաւական խելահաս պատանիներ են այլեւս, ապագայ դերասաններ բլլալու ընդունակ, եթէ անշուշտ, միայն մեզ խնդացնեն ու իրենք չխնդան բեմին վրայ ...:

Հայ Կաղանդ Պապան սրահին մէջ գտնուող հարիւրէ աւելի պզտիկներուն բաժնեց նուէրներ եւ բոլորը մեկնեցան ուրախ ու զուարթ:

Գովելի է Խաչուհիներու տարած աշխատանքը եւ գնահատելի իրենց բերած զոհաբերութիւնը ընկերային եւ ազգապահպանման գետնի վրայ:

ՊԱՐՏԻԶԱԿՑԻ

Ժորժիկը հողին յանձնեց իր սրտակից ընկերը՝ Ժենիան, երիտասարդ հասակին, 1951 թուականին:

Եւ այսօր, երբ կ'ոգեկոչեմ յիշատակը Ժենիա Շահպարոնեանի, սիրտս կը մղկտայ...

Ու Փարիզահայ թատրոնի այսօրուան անփառունակ վիճակին ի տես, մտածումներուս նշդրակելով ժամանակի խաւարը, կը հասնիմ անցեալի երանելի օրերուն եւ կը մրմնջեմ:

«Աւա՜ղ փառաց անցաւորի...»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԴՄԲԼԹԵԱՆ

ԼՈՆՏՈՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Յունուար 13ին, Լոնտոնի «Հայ Տան» մէջ, տեղի ունեցաւ Երիտասարդաց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը:

Ժողովը բացաւ նախորդ վարչութեան նախագահը՝ Գ. Մահտէսեան: Օրուան օրակարգին անցնելէն առաջ, Գ. Դուլթեան ընտրուեցաւ նախագահ, ժողովը կառավարելու համար:

Միութեան երկու քարտուղարները՝ Ա. Դուլիթեան, հայերէն լեզուով եւ Պ. Բ. Կիւլպէնկեան անգլերէն կարդացին ժողովականներուն իրենց տարեկան գործունէութեան տեղեկագիրը:

Յիշենք շահեկան կէտերը.—

Ա) Միութեան անդամներու ներկայ թիւն է՝ 165 եւ 9 օժանդակներ:

Բ) Միութիւնը 1962ի շրջանին, ունեցած է 112 սթերլին զուտ շահ: Նուիրած է յիսուն սթերլին Լոնտոնի «Հայ Տան»:

Գ) Տասներէկ ամիսներու գործունէութեան ընթացքին, կատարած է 12 ձեռնարկներ: Վերջին ձեռնարկը՝ «Զարշըլը Արթին Աղա» ներկայացումն էր, որ Միութեան անդամներուն ուժերով, բացառիկ յաջողութիւն մը ունեցաւ:

Տեղեկագրերին ընթերցման յաջորդեց գանձապահին՝ Կ. Մատաթի զեկուցումը: Ապա, հաշուետու վարչութեան նախագահը, եւ փոխ – նախագահը՝ Շ. Մովսէսեան, իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին բոլոր գործօն անդամներուն, որոնք իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Երիտասարդաց ձեռնարկներուն, եւ յաջողութիւն մաղթեցին նորընտիր վարչութեան:

Երիտասարդաց Միութեան ծրագիր – կանոնագիրը վերամշակելու եւ հայերէն լեզուով գրի առնելու համար, ժողովը գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրեց, հետեւեալ երեք հոգինոց յանձնախումբը: Հայկ Ապաճեան, Մասիս Ալեքսանդրեան եւ Գրիչ Դուլթեան:

Վարչական ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ դոյ քուէարկութեամբ: Ընտրուեցան հետեւեալները, որպէս վարչական նոր կազմ, մէկ տարուան համար: Պ. Պ. Ստեփան Օհաննէսոֆ (նախագահ), Մասիս Ալեքսանտրեան (փոխ – նախագահ), Բարսեղ Կիւլպէնկեան (քարտուղար), Արթօ Դուլիթեան (քարտուղար), Սեպուհ Տէր – Աւետիսեան (գանձապահ):

Ժողովի ընթացքին եղան գնահատանքի խօսքեր նախորդ վարչութեան գործունէութեան համար:

Երիտասարդաց Միութեան նորընտիր վարչութիւնը, կոչուած է ամբողջութեամբ իրագործելու միութեան նպատակները:

Եթէ 1962ի վարչութիւնը 12 ձեռնարկներ ներկայացուց Լոնտոնահայութեան, 1963ի նորընտիր վարչութիւնը պէտք է փորձէ աւելի եռանդուն բլլալ եւ իր կազմակերպելիք խնճոյքներու կողքին, զարկ պէտք է տայ մասնաւորապէս, գրական եւ գեղարուեստական ձեռնարկներու. Նորընտիր վարչութիւնը ծանր աշխատանք ունի իր ուսերուն վրայ, միութեան անդամ – անդամուհիներուն կը մնայ, իրենց օժանդակութիւնն ու քաջալերանքը բերել, որպէսզի միութեան այս նոր տարեշրջանը պսակուի փայլուն յաջողութիւններով:

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

Ընդունելութեան մը ընթացքին, իր կծծիութեամբ հանրածանօթ տիկին մը, կը ջանար ձրի խորհուրդ մը կորզել նշանաւոր բժիշկէ մը:

— Բայց, սիրելի՛ տիկին, նախընտրելի պիտի չըլլա՞ր որ դարմանատունս գայիք եւ ձեզ հոն քննէի, ըսաւ բժիշկը:

— Ո՛չ, սիրելի տոքթէօր, հոս ալ կարելի է, պատասխանեց տիկինը:

— Շա՛տ լաւ, տիկին: Հանուեցէք, խնդրեմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Քրիստափոր ու Սաֆօ մեկնեցան, իսկ Աշոտ, լրագիր մը ձեռքը, սկսաւ կարդալ, միւս կողմէ ումպ ումպ խմելով սուրճը:

Կէս ժամ չանցած, սրճարան վերադարձան Վիշապի երկու անդամները, ու տանց նստելու.—

— Աշոտ, ըսին, Պոլիսէն նամակ ունիս, ինչո՞ւ չես առեր, առ, երթանք, տես նայինք ինչ նամակ է, ով է գրեր:

Երեքը միասին դուրս ելան, եւ կրկին ուղղուեցան նամակատուն:

Աշոտ ստացաւ նամակը, երեքը միասին դուրս ելան եւ մտան ուրիշ սրճարան մը, առանձին տեղ մը նստան քով քով, սեղանին շուրջը:

Նամակը բացաւ Աշոտ, եւ ստորագրութիւնը կարդալով.

— Օ՛, բացագանչեց, Թորգոմէն է, Թորգոմէն:

— Թորգոմէ՞ն, գոչեցին միւս երկու ընկերները, կարդա նայինք:

Եւ Աշոտ սկսաւ կարդալ:

Թորգոմ կը գրէր թէ Պոլսոյ կացութիւնը կը վատթարանար երթալով, կարծես թէ Ոստիկանութիւնը հոտ առած բլլար. կը գանգատէր թէ ինչու կ'ուշանային Աթէնքի ընկերները, կը թախանձէր որ ժամ առաջ Պոլիս մտնեն, թէեւ, կը գրէր, իր ալ դիրքը վտանգուած էր, օրովհետեւ իր բարեկամներէն մէկը ձերբակալուած էր վերջին օրերը:

Թորգոմի նամակին մէջ ուրիշ լուր մը կար, որ ամէնէն աւելի ցաւալի էր ու սրտնեղիչ. Աշոտ անգամ մը քաղեց հաբեւանցի, չուզեց կարդալ, իր ընկերներուն սիրտը չկոտրելու համար, բայց, Քրիստափորի սուր աչքերը տեսած էին այն մէկ քանի տողերը:

— Կարդա, կարդա, կրկնեց Քրիստափոր, սա վերջին տողերը. ինչ կը գրէ Թորգոմը:

— Ցաւալի լուր մը, խիստ ցաւալի, մրմնջեց Աշոտ, գլուխը ճօճելով ու բոցաբաձակ աչքերը թաւալելով:

— Ի՞նչ է, կարդա նայինք, թախանձեցին ընկերները:

Եւ Աշոտ, գրեթէ ակամայ կարդաց նամակին վերջին տողերը: Թորգոմ կը գրէր թէ, ղրկուած ապրանքները ցամաք փոխադրուելու միջոցին, լրտեսները հոտ առեր են, եւ Ոստիկանութիւնը ձերբակալել փորձեր է նաւավարը, որ սակայն, յաջողեր է Յունաստան փախչիլ, իսկ ապրանքները ...

Աշոտ կանգ առաւ, չուզեց ընթերցումը շարունակել.

— Է, բացագանչեցին Քրիստափոր ու Սաֆօ, իսկ ապրանքնե՞րը, շարունակէ Աշոտ:

Աշոտ ստիպուեցաւ շարունակել, իսկ ապրանքները բռնուեր են, եւ ահագին իրարանցում առաջ բերեր են Բ. Դուռին, ինչպէս նաեւ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ:

— Ափսոս, ափսոս, հեծեց Քրիստափոր, մեղք այսքան աշխատանքներուն ու ծախքերուն. ո՞ր ապուշ նաւավարին յանձնուած էին արդեօք ապրանքները:

— Եթէ ապուշ բլլար, առարկեց Աշոտ, օձիքը ձեռք կուտար, Քրիստափոր, մոռցա՞ր ինչ էր գրեր Թորգոմը. Նաւավարը փախեր է փախեր, հոս է եկեր, չե՞նք կրնար գտնել զինքը...:

— Ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ գտնենք, հարցուց Քրիստափոր, աղէտը միշտ աղէտ կը մնայ:

— Անշուշտ, շարունակեց Աշոտ, դէպքին մանրամասնութիւնները կը լսէինք գոնէ:

Այս վերջին լուրերէն շատ ազդուած էր Քրիստափոր, նոյնպէս միւս անդամները, երեքն ալ ջղագրգիռ վիճակի մը մատնուած էին:

Քրիստափոր, ապագայ պատահականութեանց եւ անպատեհութեանց դէմ կանխարգել միջոցներ կը խորհէր շարունակ, կը մտածէր Վիշապի Մարմինին համար ներքին կանոնագիր մը պատրաստել:

Միւս երկու անդամները կը հակառակէին այս գաղափարին, առարկելով թէ այդպիսի կանոնագրի մը մշակելու համար, պէտք է նախ ուսումնասիրել տեղական պայմանները նաեւ յարակից պարագաները.

— Քրիստափոր, կ'ըսէր Սաֆօ, այդ կանոնագիրը բոլորովին աւելորդ է առայժմ, անգամ մը Պոլիս մտնենք, այնուհետեւ կը մտածենք ատոր վրայ:

— Սաֆօ, կը պնդէր Քրիստափոր, առանց ներքին կանոնագրի ոչ մէկ ընկերութիւն, ոչ մէկ կազմակերպութիւն չապրիր:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճըն-կըտրեան,
Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճնկըտրեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէրզեան, զաւակներն ու թոռները,
Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները,
Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քելէկեան, զաւակներն ու թոռները,
Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը,
Տիկին Հերմին Թոքաթլեան եւ զաւակները,
Տիկին Մառի Ճնկըտրեան եւ զաւակները,
Տիկին Ակնիւ Տամլամեան եւ զաւակները,
Տիկին Մարիցա Պոյաճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Արմենակ Քոնեալեան.
Պարոն Տիգրան Գրասէրեան,
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սուճեան եւ զաւակները,
Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թամոյեան եւ զաւակները;
Ինչպէս նաեւ Ժամկոչեան, Քիթապճեան, Դանիէլեան, Մուրատեան, Մեսրոպեան, Կարապետեան, Պուտաքեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՓԵՐՈՒԶ ՃՆԿԸՏՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Քիթապճեան)

որ տեղի ունեցաւ 29 Յունուար 1963, 79 տարեկանին:

Թաղման արարողութիւնը պիտի կատարուի 2 Փետրուար, Շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Լիոնի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, նախագահութեամբ Հայր. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի, մարմինը պիտի փոխադրուի Գալուիրի գերեզմանատունը:

"ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ"Ի 18 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ՍԻԱՄԱՆԹՕ խումբի կողմէ:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ կոմիտէի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, «Տարիուս Միլօ» սրահին մէջ (3 Րիւ Թիւռէն, Փրիզինիէրի եաեւր):

Կը խօսի ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Կը ներկայացուի ծիծաղաշարժ գաւեշտ մը՝ «ՊԱՇՏՕՆՍ ԽՌՄԲԱԼ Է»

Ղեկավարութեամբ Պ. Ղ. Գայթանճեանի, մասնակցութեամբ տեղւոյս խումբին ուժերուն:

Գեղարուեստական խնամեալ եւ ճոխ բաժին:

Երգ, արտասանութիւն, պարանցիկ խաղեր եւ հաճելի անակնկալներ:

Իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն շրջաններու խումբերը:

Մուտք՝ 2 փրանք:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն, Վանի Արալէզ գիւղէն, Միրոյի Մանուկի տղան՝ Վաղարշակ կը փնտռէ իր հօրեղբօր Սամուէլի զաւակները, լսած է որ Սամուէլ սպաննուած է Թուրքերու կողմէ Ատանայի մէջ, իսկ կինը ու երկու զաւակները որոնցմէ մէկուն անունը՝ Մարգար է կրցած են փախիլ:
Լուր ունեցողները կրնան գրել հետեւեալ հասցէին.—
Պ. Յովհաննէս Պուլանեան,

H. L. M.
Salin de Giraud
(B. du R.)

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլէն Յովնանեան ընտանիքը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան եւ Տէր եւ Տիկին Պըտիկեան ընտանիքներուն եւ բոլոր պարագաներուն որոնք դժբախտութիւնը ունեցած են կորսնցնելու իրենց մայրը Այրի Տիկին Ֆիլօր Գալֆայեան եւ Է. Էտուար Գալֆայեանի: Այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30 Ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման եւ 20 «Հայ-Բոյժ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները «Մանուկներու օրուան» հանդէսին:
Տէր եւ Տիկին Մ. Ներկիզեան 150 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ա. Օպօզեան, Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Ա. Մաղաքեան, Տէր եւ Տիկին Յ. Եազուպեան, Այրի Տիկին Պաթմազեան (Պոլիս) 50ական, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ 45, Տէր եւ Տիկին Ն. Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Շէհիրեան, Տէր եւ Տիկին Զ. Ստեփանեան, Պ. Յ. Վարժապետեան, Փոքրիկն Սեդա Տիւմէճեան, Պ. Ն. Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Տէր-Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Շ. Ներկիզեան 20ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Միրզէ, Օր. Ա. Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Կ. Պետրոսեան, Տիկին Գ. Տիւյմէճեան, Տիկին Փ. Այվազեան, փոքրիկն Պ. Աճէմեան, Տիկին Խաչէրեան, Տիկին Գասպարեան, փոքրիկ Կ. Գայթանճեան, Տէր եւ Տիկին Մալօեան, Տիկին Երենեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Հարէլեան, Տիկին Թաֆչանճեան, Օմըն, Ա. Պետրոսեան, Օր. Տէր-Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկերիչեան, Պ. Հ. Թաղէոսեան, Փոքրիկն Ա. Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան, գինուոր Ժան Ոսկերիչեան տասնական Ֆր., Տիկին Նաճարեան հինգ, Կէնճեան եղբայրներէ սնտուկ մը նարինջ եւ Ներկիզեան եղբայրներէն պարախումբի հագուստին կերպասեղէնը: Պ. Ս. Փողհարեանէ 500 տպագրուած նամակ:

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:
Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:
× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Ատրինէ Ճիւհէրեան կը նուիրէ 50 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իր ողբ. ամուսնոյն Երուանդ Ճիւհէրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:
Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուիրեն 50 Ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. մարմնի օգափ. կայանին, իրենց ողբ. մօր Տիկ. Կըզիքեանի մահուան Գ. տարեդարձին առթիւ:
Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգափ. կայանին կը նուիրեն.—
Պ. Տէր-Գէորգեան 50 Ֆր., Այրի Տիկ. Սրբուհի Լօրէնեան (բՏակինեան) 30, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան (Պէտնգուր) 10 Ֆր., Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսին առթիւ Ֆէտանվիլէի Օգափ. կայանին կը նուիրեն. Տէր եւ Տիկին Մ. Աճէմօֆ (Քլամառ) 50, Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան (Լը Փէրէօ) 20, Պ. Գ. Պահթիարեան (Նիս) 10, Տէր եւ Տիկին Պ. Զաքըճեան (Նէօյի) 50:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վաճառէօզ մը, 17էն 35 տարեկան, անուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար:

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

Փետրուար 2, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՆԻՒԹ.— Ի՞նչ կը մտածեն Հայաստանի մտաւորականները Սփիւռքի Հայութեան մասին:

Արտասանութիւն, գունաւոր պատկերներու ցուցադրութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայեանի բնակարանը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

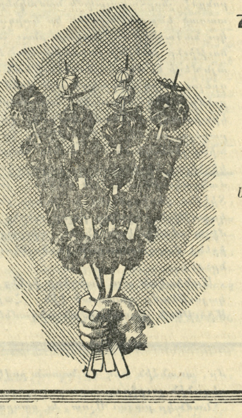
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորքորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԻԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ - ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0·25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 3 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9522
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԵՐԳԻՉԸ

Իր ապրած ժամանակաշրջանի եւ միջավայրի հարազատ ծնունդն եղաւ Սիամանթօ։

Աշխարհ եկած էր հայկական ոստանի մը մէջ — Ակն —, որ մեծ դէմքեր պարգեւած է Հայութեան, եւ թուականի մը — 1878 —, որ ճակատագրական դեր պիտի խաղար հայ ժողովուրդի կեանքին մէջ։

Պատանի էր — 14 տարեկան —, երբ իր ծննդավայրէն փոխադրուեցաւ Պոլիս։ Այնտեղ՝ Սկիւտարի բարձունքին վրայ, Պէրպէրեան վարժարանի մտաւորական շրջանակին մէջ պիտի կազմուէր ապագայ բանաստեղծը։

Բանահիւս Գարեգին վրդ. Սրուանձտեանցի Համով–հոտովի հերոսներէն մէկուն՝ Խճէզարէի սիրահարին անունը պիտի որդեգրէր կանուխէն։ Ատոմ Եարճանեանը այնուհետեւ պիտի կոչուէր Սիամանթօ։ Պիտի դառնար յեղափոխութեան երգիչ։ Բոլորովին պաշտելի հայրենաշունչ բանաստեղծ։ Ուրախ ենք նշելու՝ որ հայրենիքի մէջ եւս փառաւոր անուն մը դարձած է այսօր Սիամանթօ։

Սուլթան Ապտիւլ Համիտ հայկական նահանգներէն վերջ արեան մէջ խեղդած էր նաեւ Պոլիսը։ Սիամանթօ ականատես եղած էր 1896ի ջարդերուն։

Խոցուած էր բանաստեղծի իր քնքուշ հոգին։ Լեցուած պայքարով եւ վրէժի զգացումներով, հեռացաւ օսմանեան մայրաքաղաքէն, արտասահմանի ազատ երկինքին տակ անկաշկանդ թռիչք տալու համար իր ըմբոստ յղացումներուն։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարականն՞էր զինք ոգեւորողը։ Եւրոպայի մէջ — Փարիզ ու Զուիցերիա — բարձրագոյն ուսման հետեւեցաւ տարիներով։ Շփման մէջ մտաւ Դաշնակցութեան մտաւորականներուն, Քրիստափորի, Ռոստոմի, Ահարոնեանի, Վարանդեանի եւ ընկերներուն հետ, որոնք քաջալերեցին զինքը։

Դաշնակցութեան պաշտօնաթերթ Դրօշակի մէջ է, որ լոյս տեսան իր բացառիկ քերթուածները։

Կ'ապրէր համեստ պայմաններու մէջ։ 1902ին Փարիզի մէջ իր առաջին գրքոյկին՝ Դիւցազնօրէնի կապարները հայկ. գրաշարատունէն ֆրանս. տպարան կը փոխադրէր անձամբ՝ ձեռնարկաքով մը, խնայութեան համար։

— Գաղափարներուս երիվարն եմ կ'ըսէր ճամբան հանդիպող ընկերոջ մը։

Իր անունը համազգային սեփականութիւն դարձաւ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան յաջորդող տարիներուն։

Իր բանաստեղծութիւնները նոր շունչ մը, նոր ոգի մը կը բուրէին։ Յեղափոխութեան, ըմբոստութեան, վրէժի զգացումներ կը հրահրէին, յաղթանակի յոյսերով դրահուած։

Տաղաչափութեան սովորական օրէնքներով չէր ուզեր կաշկանդուիլ իր յորդահոսան միտքը, որ լրիւ արտայայտուելու համար աւելի լայն տողերու կը կարօտէր։

Իր գրական վաստակը հարազատ արտայայտութիւնն էր իր ապրած ժամանակին։ Ջարդ, ազատագրական շարժում, յեղափոխական խոյանքներ։ Յետոյ նաեւ՝ Հայկ. մշակոյթ։ Երբ 1913ին ազգովին կը տօնէինք գրերու գիւտի 1500ամեակը, Սիամանթօ երկնեց իր հոյակապ Սուրբ Մեսրոպը։

Դահիճը վերջ տուաւ իր կեանքին, 37 տարեկանին։

Ո՛չ դագաղ ունեցաւ եւ ոչ դամբան, որպէսզի յարգուէր իր կտակը, — Հայրենի աւերակ տան սրբազան մոխիրէն ա՛փ մը մոխիր... իր սրտին վրան ցանելու։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ ֆրանքօ-թրքական գործակցութեան համաձայնագիր մը բանաստեղծուած է ֆրանսական դեսպանին ներկայութեան եւ Թուրքիոյ ճարտարարուեստի նախարարին։ Այս համաձայնագիրը կը նախատեսէ ելեկտրականութեան մարզի մէջ, մասնագէտներու պատրաստութիւն։

ԱԼԺԷՐԻ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն դաւ մը պատրաստուած էր Պեն Պելլայի դէմ, բայց ֆրանսական ոստիկանութիւնը կը հերքէ ձերբակալուած ըլլալ մեսալիստ կազմակերպիչներ։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ վրայ երկու օդանաւեր բախում մը ունեցան եւ ճզմուեցան քաղաքին ճիշդ կեդրոնը։ Ցարդ 74 մեռեալ, 26 ծանր վիրաւոր եւ 55 թեթեւ վիրաւորներ կան։ Օդանաւերէն մէկը կը պատկանէր լիբանանեան Միտլ Իսթ ընկերութեան միւսը՝ Տաճորա մըն էր։

ՑՈՒՐՏԸ օրէ օր աւելի սաստիկ կը դառնայ։ Իտալիոյ կարգ մը շրջաններուն մէջ զերոյէն վար 25ի իջած է ջերմաչափը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ, Արեւելեան – Պերլին եղած ատենը յայտարարած է կարգ մը անձնաւորութեանց որ թէ Կոլ ըսած է իրեն թէ Ֆրանսա արեւմտեան Պերլինի պէտք չունի։ Այս անձնաւորութիւնները որոնք Արեւմտեան – Պերլինէն եկած էին գաղտնաբար ընդունուած են խորհրդային վարչապետին կողմէ եւ նոր է որ կը յայտնուին այդ խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Յունուար 22ին նամակ մը գրկած է Արեւմտեան – Պերլինի գերման–Խորհրդային Բարեկամութեան Միութեան որու մէջ կը շեշտէ թէ պէտք է ջնջել տազնապի պատճառները, ինչպէս՝ Պերլին։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ վարչապետութիւնը կը հերքէ թէ Փոմփիտու Վարշաւա եւ Փրակա երթալու մտադրութիւն ունի։

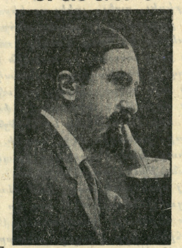
ՄԱՔՄԻԼԸՆ – ՖԱՆՖԱՆԻ խօսակցութեանց առանցքը կը կազմէ Պրիւսէլի բանակցութեանց խզումը։ Հռոմի մէջ այն կարծիքը կը տիրէ թէ միայն Մ. Նահանգները կրնան փրկել կացութիւնը։

ՌՈՒՍԹԸՆՔԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ նախագահին մօտ զինուորական խորհրդատուի պաշտօնը ջնջուած է։

ՌԸՆԷ ՔՈԹԻԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Անցեալ Կիրակի օր Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն մը կատարուած է Ռընէ Քոթիի յիշատակին, նախաձեռնութեամբ «Հայաստանի Սուրբ կարգին» անդամներուն։ Այս արարողութեան ներկայ եղած են ողբացեալ նախագահին այրիկը, մտերիմ ժուէն, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ դժբախտաբար շատ քիչ Հայեր։ Պատշաճ է որ նման բնոյթ ունեցող ձեռնարկներու համար, կազմակերպիչները չգոհանան անհատական հրաւէրներ ղրկելով եւ ատենին հարկ եղած ազդերը հրատարակել տան Փարիզահայ մամուլին մէջ, որպէսզի ժողովուրդը տեղեակ ըլլայ եւ կարենայ իր յարգանքը արտայայտել հանդէպ՝ այն ազնիւ եւ մեծ Ֆրանսացիին յիշատակին որ էր Ռընէ Քոթի։ Այլապէս յարգուած չըլլար Նախագահին յիշատակը եւ ձեռնարկն ալ կը դադրի պատուաբեր ըլլալէ հայ ժողովուրդին համար։ Թերի մըն ալ եկեղեցւոյ վարչութեան կողմէ որ պէտք է կատարէր Սերովբէ Արք.ի քարոզին թարգմանութիւնը, որպէսզի ներկայ Ֆրանսացիներն ալ կարենային գնահատել արտասանուած խօսքերը։

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

(1878 – 1915)

Ատոմ Եարճանեան – Սիամանթօ ծնած է 1878ին Ակնայ մէջ, 1892ին Պոլիս եկած, երկու տարիի չափ աշակերտած է Գում–գափուի Միրիճանեան վարժարանին, յետոյ մտնելով Պէրպէրեան վարժարան՝ հասած է մինչեւ երիցագոյն կարգ, երբ 1896ի աղէտի օրերուն մեկնած է Պոլսէն։ Մէկ քանի ամիս Եգիպտոս մնացած, անցած է յետոյ Ժընեւ, պահ մը հետեւելու տեղւոյն քոլէճին ծաղկաբուծական բաժնին, եւ աւելի ետք Փարիզ անցնելով երեք տարի հետեւած է Սորպոնի գրական ճիւղին։ Մինչեւ 1908 մնացած Զուիցերիա, Ֆրանսա, Աւստրիա, յետոյ եկած է Պոլիս, ուրկէ 1909ին մեկնած է Պոսթըն։ «Հայրենիք»ի խմբագրութեան մէջ։

Սիամանթոյի գրական գործունէութիւնը կը սկսի Սուրէն Պարթեւեանի «Վաղուան Ձայն»ին մէջ հրատարակած իր «Կոտորած» քերթուածով։ Յաջորդաբար աշխատակցած է «Անահիտ»ի, «Դրօշակ»ի, «Ռազմիկ»ի, «Բանբեր»ի, «Շիրակ»ի, «Ալիք»ի, «Նոր Հանդէս»ի, «Ազատամարտ»ի, «Հայրենիք»ի, եւն.։

Սիամանթօ 1901ին հրատարակած է իր քերթուածներու առաջին հաւաքածոն՝ «Դիւցազնօրէն»ը, 1905ին՝ «Հայորդիներ»ու առաջին շարքը, 1906ին՝ «Հայորդիներ»ու Բ. շարքը, 1907ին՝ «Հոգեվարքի եւ Յոյսի Ջահերը», 1908ին՝ «Հայորդիներ»ու երրորդ շարքը, 1909ին՝ «Կարմիր Լուրեր Բարեկամէս»ը, 1910ին՝ «Հայրենի Հրաւէր»ը, իսկ 1911ին հրատարակուեցաւ իր ամբողջական գործին առաջին հատորը։

Սիամանթոյի քերթուածներէն ոմանք թարգմանուած են ֆրանսերէնի եւ անգլերէնի։ Իր «Ասպետին երգը» ամերիկացի գրագիտուհի Միս Ալիս Սթօն Պլաքուէլի թարգմանութեամբ լոյս տեսաւ առանձին հատորով։

×

ՍԻԱՄԱՆԹՈՅԻ ԴԻՒԱՆԸ ԵՐԵՒԱՆ ՂՐԿՈՒԱԾ

Անցեալ տարի Փարիզէն Երեւան՝ Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարան ղրկուած է եղերաբախտ Սիամանթոյի դիւանին մէկ մասը։

Ղրկուած թուղթերուն մէջ գտնուած են «Եղերամայրը» քերթուածը եւ «Ընտանիքը» կամ «Աւերումի օրեր» վերնագիրը կրող թատերախաղը՝ երեք գործողութեամբ (2 տարբերակ), «Ութ օր ի Նախարա» (1911, Յունիս 14–22) ուղեգրութիւնը եւ այլ գործեր, որոնց մէջ նաեւ անտիպ եւ անաւարտ քերթուածներ։

Դիւանին առանձնապէս հետաքրքրական բաժինը նամականին է։ Բանաստեղծին գրած եւ ստացած նամակներուն թիւը կը հասնի 140ի։

Նամակներ կան գրուած Ամերիկայէն, Զուիցերիայէն, Անգլիայէն, Կովկասէն (Էջմիածին, Պաքու, Թիֆլիս 1913–14) եւ վերջինները՝ Այաշէն, 1915ի առաջին ամիսներուն, աքսորի օրերուն։ Դիւանին մէջ կան նամակներ Աւ. Իսահակեանէ, Վ. Թէքէեանէ, Ա. Զօպանեանէ, Ռ. Զարդարեանէ։

ԱՓ ՄԸ ՄՈԽԻՐ՝ ՀԱՅՐԵՆԻ ՏՈՒՆ...

ԱԿՆԱՅ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ա.

Աւա՜ղ, ապարանքի մը պէս մեծ էիր եւ
շքեղ,
Ու ես երդիքներուդ սպիտակ կատարէն,
Աստղածորան գիշերներու յոյսին հետ,
Վարէն, ահեղավազ Եփրատին
կ'ունկնդրէի ...

Բ.

Արցունքո՜վ, արցունքո՜վ լսեցի որ
աւերակ առ աւերակ,
Քու լայնանիստ պատերդ իրարու վրայ
կործանեցին,
Սարսափի օր մը, կոտորածի օր մը,
օր մը ափիւնի ...
Ձեզ եզերող պարտէզիդ ծաղկըներուն
վրայ։

Գ.

Ու մոխրացա՞ւ այն սենեակը կապոյտ,
Որուն որմերուն ետեւ եւ գորգերուն
վրայ,
Իմ երջանիկ մանկութիւնս կը հրճուէր,
Եւ կեանքս կ'անէր եւ հոգիս իր թեւերը
կ'առնէր ...

Դ.

Փշրեցա՞ւ, ուրե՛մն, այն հայելին
ոսկեծիր,
Որուն եթերային խորութեանը մէջ,
Երազներս, յոյսերս, սէրերս եւ կամքս
կարմիր,
Տարիներով, մտածումիս հետ, ցոլացին։

Ե.

Ու բակին մէջ երգող աղբիւրը մեռա՞ւ,
Ու կոտրտեցա՞ն պարտէզիս ուռին եւ
թթենին
Եւ այն առուակը որ ծառերուն մէջէն կը
հոսէր,
Ցամքեցա՞ւ, ըսէ՛, ո՞ւր է, ցամքեցա՞ւ,
ցամքեցա՞ւ ...

Զ.

Օ՜, այն վանդակին կ'երազեմ յանախ,
Որուն մէջ զորշագոյն կաքաւս,
առաւօտուն,
Արեւածագին հետ եւ վարդի թուփերուն
դիմաց,
Զարթնումի ժամուս՝ յստակօրէն կը
կարգնէր ...

Է.

Հայրենի՜ տուն, հաւատա՜ որ մահէս
յետոյ
Քու աւերակներուդ սեւին վրայ, իմ
հոգիս,
Պիտի գայ, որպէս տատրակ մը
տարագիր,
Իր դժբախտի երգը եւ արցունքը լալու ...

Ը.

Բայց ո՜վ պիտի բերէ, ո՜վ պիտի բերէ,
ըսէ՛,
Քու սրբազան մոխիրէդ ափ մը մոխիր,
Մահուանս օրը, իմ տրտում
դագաղիս մէջ,
Հայրենիքս երգողի իմ աճիւնին
խառնելու ...

Թ.

Ափ մը մոխի՜ր աճիւնիս հետ, Հայրենի
տուն,
Ափ մը մոխի՜ր քու մոխիրէդ, ո՜վ պիտի
բերէ,
Քու յիշատակէդ, քու ցաւէ՜դ, քու
անցեալէ՜դ,
Ափ մը մոխիր ... իմ սրտիս վրան
ցանելու ...

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՊԱՏԻՒ ԸՐԷՔ ՎՍԵՄԱԿԱՆ ՔԵՐԹՈՂԻՆ

ԽՄԲ.— 1913, Յունիս 2ին Բերայի Էսայեան վարժարանի սրահին մէջ, գրական ասուլիս մը տեղի ունեցած է նուիրուած Սիամանթոյի: Այս երեկոյթին նախագահած է Ռուբէն Զարդարեան, յաջորդաբար խօսք առած են Դ. Խաժակ, Դանիէլ Վարուժան, Ս. Մինասեան եւ Ռ. Զարդարեան: Ստորեւ Վարուժանի ճառին մէկ մասը: Քիչ անդին Ռուբէն Զարդարեանի փակման խօսքին ամփոփումը:

... Իբրեւ միտք, Սիամանթօ գրեց Յեղափոխութեան Նարեկը եւ Ցոլհաննու Յայտնութիւնը: Հոգեւորականները բաղմաղոչ ծովուն եւ լերան փոթորիկներուն մէջէն ընդնշմարել կարծեցին Եհովային լուսայեղ դէմքը· մեր քերթողը գրեթէ նոյնը ըրաւ: Արեան ծփանքներուն եւ հրդեհուող ցորեաններուն մէջէն հեռապնդեց Ցաղթանակին լուսաւոր իրանը: Տարբերութիւնը շրջանի եւ հաւատալիքի տարբերութիւնն է· արուեստը եւ համգամանքները նոյնն են, որ է ընդառաջ երթալ մեծ ու բաղձացուած Կարելիին, մերթ արշաւելով եւ մերթ ոգեկոչելով: Իրապաշտ արուեստը աշխարհակալութիւնն է Ստոյգին, իսկ խորհրդապաշտը՝ հրաւէրն է Կարելիին: Եարճանեան անխոնջ հրաւիրեց զայն, եւ հրաւիրեց ամպրոպային շեփորով:

Եարճանեանի լեզուն գրաբարէն սերած Փոքր-Հայքի լեզուն է, իսկական աշխարհաբարը, զոր Թրքահայ գրագէտներուն մեծամասնութիւնը կը կիրարկէ: Վերջերս եղան մտաւորականներ որ այդ լեզուի ճակտին մէկ քանի մեղադրանք փակցուցին՝ բոլորովին յախուռն ու անարդար կերպով: Նախ զայն անուանեցին Պոլսոյ հայերէն, սխա՛լ: Պոլսոյ հայերէնը ճիշդ է, կը գործածէն Կիկօն եւ Կավռօշը, եւ անոր գրականացած ու զտուած ձեւը կը գրէ Թէոդիկ, բայց այն աշխարհաբարը որ կ'արտահոսի Տիկին Զապէլ Եսայեանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Արտ. Յարութիւնեանի, Նոր Մխիթարեաններուն եւ միւս Թրքահայ գրագէտներուն գրիչէն, հեռի է պոլսահայերէն ըլլալէ· ան Եփրատէն Ալիս եւ Ալիսէն մինչեւ Վոսփոր տարածուող Հայութեան մը բարբառն է գրաբարի արմատներէն ընձիւղած: Երկրորդ մեղադրանքը կը կայանար այդ լեզուն իրենց կողմէ ոչ ժողովրդական յորջորջուելուն մէջ: Սակայն կրնայի՞ն մեզի ցոյց տալ լեզու մը որ ժողովրդական ըլլար ու հասկցուէր թէ մշեցի, թէ վանեցի, թէ կարնեցի, թէ սեբաստացի եւ թէ կովկասահայ ժողովրդական զանգուածէն առհասարակ:

Այդպիսի ժողովրդական միակ լեզուի մը գոյութիւնը զոնէ մեզի անծանօթ է: Ամէն գաւառի ժողովուրդ իր լեզուն ունի, մերթ իրարու նման եւ մերթ տարբեր, եւ ամէն գաւառի ժողովրդական գրող այնչափ չի հասկցուիր հեռաւոր գաւառի մը ժողովուրդէն որչափ կը հասկցուի ոչ-ժողովրդական ըսուած մեր արդի աշխարհաբարը: Սունդուկեանի լեզուն Խարբերդի մշակին համար չինարէն է, իսկ Թլկատինցիինը՝ Թիֆլիզի Հայ բանուորին համար հապէշերէն, թէպէտեւ երկուքն ալ ժողովրդական գրողներ ըլլան: Իմ գաւառս Ռ. Զարդարեանի ծննդավայրին հետ միշտ յարաբերութեան մէջ ըլլալով հանդերձ իր «Ցայգալոյս»ին մէջ բազմաթիւ տեղական բառեր կան՝ զոր չեմ հասկնար՝ բառարաններուն մէջ ալ չկրնալ գտնելու դժբախտութիւնը եւս ունենալով: Արդ՝ պէտք է գտնել այն ժողովրդական լեզուն որ գեղեցիկ ու զարգացած ըլլալով հանդերձ, համեմատաբար զայն աւելի մեծ թուով խօսողներ հաշուուին: Այդ լեզուն Արդի Աշխարհաբարն է Թրքահայերուն համար, իսկ Աբովեանի ռուսահայերէնը՝ Կովկասահայերուն համար:

Երրորդ մեղադրանքը մեր աշխարհաբարին համար այն եղաւ՝ որ իբր թէ մենք չափազանց գրաբարի մը մէջ մխրճած ենք այդ լեզուն: Անտեղի կը գտնեմ նաեւ այս դիտողութիւնը: Այսօր ոչ մէկ Թրքահայ լաւագոյն գրագէտ գրաբարի ցանցին մէջ ինկած է: Մենք, ճիշդ է, հին լեզուէն առած ենք բառեր ու արմատներ, բայց բոլորովին լքած ենք անոր քերականութիւնն ու ասացուածքին ներկայիս անհասկնալի ձեւերը: Հին լեզուն պղնձէ հանք մըն է որմէ ճաշակաւոր գրագէտը բառական տեսակէտով շատ բան կրնայ դուրս բերել, զտել, յղկել ու կիրարկել՝ վստահ ըլլալով որ իր ըրածը անհրաժեշտ եւ բարեբար է: Դուք կ'ուզէք անշուշտ որ հայ ցեղը ստանայ իր նախկին կորովը, ռազմիկ նկարագիրը, ազնուական ու խրոխտ այն ապրելակերպը որ անտարակոյս գոյութիւն ունեցած էր ժամանակին՝ երբ Հայութիւնը կը հնչեցնէր իր բարբառը, բանակին մէջ, ռազմի դաշտին վրայ, կամ կ'ոլորակէր իր լեզուին հնչականութիւնը արքունիքներու մարմարեայ սիւներուն տակ, կամ սեպուհներու դահլիճներուն մէջ՝ ուր կը տօնախմբէին «Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհին»: Երբ կ'ուզէք անտարակոյս հայ ցեղին վերադարձնել նոյն այս նկարագիրը իր նախնիքներուն՝ ինչո՞ւ համար իր գեղեցիկ դպրութեան պիտի չվերադարձնէք նոյն այդ նկարագիրը լաւագոյն կերպով ցոլացնող լեզուին ամէնէն ուժեղ եւ արտայայտիչ գանձերը: Այս երկրորդ ուղին է ուրկէ կրնայ քալել մեր աշխարհաբարը, առաջինը գաւառաբարբառներուն մէջէն կ'երկարի, ուր կարելի է գտնել եւ օգտագործել բնաշխարհի անպաճոյճ եւ սիրուն ծաղիկներ, միամիտ ու սրտմօտիկ գեղեցկութիւններ: Ու լեզուական այս ամբողջական ձեւը, որուն լաւագոյն է որ դիմէ հայ քերթողն ու գրագէտը, յիմարութիւն է կարծել որ պիտի հաստատուի քերականներու, բանասէրներու եւ կարգ մը դրութենապաշտ ըղեղներու պարտադրութեամբ որ ըստ ինքեան արդէն ծիծաղելի է: Այդ բանը պիտի ընեն գեղագէտ-գրագէտները իրենք եւ յաջողութիւնը ուղիղ պիտի համեմատի իրենց տաղանդին ու ճաշակին: Եւ այդ գործը գուցէ կատարուի ոչ գիտակցօրէն, բայց աւելի յստակաձեւ իրենց երազին պէս, ու հետեւաբար աւելի յաջողակ:

Մենք այսպէս կը նախատեսենք աշխարհաբարի ապագան, որ արդէն շատ մօտ կը թուի մեզի՝ բաւական է որ մեր ցեղը շարունակէ իր ծոցէն դուրս հանել Եարճանեանի նման տաղանդներ:

Եարճանեանի աշխարհաբարը բաւական նման է իր անձին — խրոխտ, ճկուն եւ վայելուչ: Բարեկեցիկ լեզու մըն է՝ չըսելու համար հարուստ: Իր դիցազուններն ես կարծեմ աւելի հզօր պիտի ըլլային՝ եթէ զանոնք քիչ մը աւելի հագուեցնէր գրաբարին պղնձի բովէն հանուած զէնուզարդով, մարտաղօռ բառերով, յստակ ասացուածքներով: Այն ատեն պիտի տեսնէր որ նոր բառեր կերտելու ձանձրոյթին ալ տեղի պիտի չմնար այլեւս: Այսուհանդերձ խոստովանինք որ քերթողին նուրբ ու խորհրդապաշտ պատկերներու վճիտ ցոլացումը իր լեզուին մէջէն՝ պատիւ մը եւ ապացոյց մըն է միանգամայն մեր աշխարհաբարին ճոխութեանը եւ գեղեցկութեանը համար:

Եարճանեանի տաղաչափութիւնը ազատաչափն է (վեր լիպրը) որ բոլորովին տարբեր է Ֆրանսական վեր լիպրէն: Իր տողերը ո՛չ շեշտ ունին, ո՛չ յանգ եւ ոչ ալ վանկերու չափուած թիւ: Բայց ունին տեսակ մը ներդաշնակութիւն՝ որ կը կայանայ՝ նախ՝ պատկերի մը մէկ տողով խտացուելուն մէջ, երկրորդ՝ շունչի այն ալիքին մէջ՝ զոր կը պահանջէ այդ տողը եւ որուն երկարութեան համեմատ չափուած է իր երկարութիւնը:

Եարճանեան քնար չունի: Իր երգը կոփիւն մըն է՝ զոր մեր նախնիքը Նաւասարդի Տօներուն կը հնչեցնէին իրենց աշտէն զարնելով վահաններու ոսկեզօծ կումբին: Իր երգը ռազմի շեփորին երախէն արտահոսող մարտահրաւէրն է որուն ունկնդիր, այս օր, Վիրգիլիոսի հետ եւ Տանդէի գրիչով, հիացմամբ լի, կ'ըսենք.—

Onorate l'altissimo poeta !

Պատիւ ըրէք վսեմական քերթողին:

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՄԵՐ ՄԵԾ, ՄԵՐ ՍԽՐԱԼԻ ՍԻԱՄԱՆԹՕՆ...

... Սիամանթօն, մեր բանաստեղծութեան եղերական եւ յիրաւի մեծ դէմքերից մէկը, իր գրարուեստով մի բացառիկ եւ դեռ չբացայայտուած երեւոյթ է: Նրա բարձր արուեստի գաղտնարանները մնում են դեռ չբացուած, չհետազօտուած, չուսումնասիրուած: Այն, ինչ արուած է մինչեւ հիմա այս ուղղութեամբ, անգամ նախերգանքը չէ, այն մեծ երկի, որը պիտի գրուի: Այսօր արդէն 85ամեայ ալեւոր բանաստեղծը, որի լուսաւոր զանկը փշրեցին դարասկզբի բորենիները Անատոլիի խորքերում, երեսունեօթը գարուններ միայն տեսած, համբերութեամբ սպասում է իր սիամանթոյագէտ բացայայտչին, որը, չգիտես ինչու, ուշանում է:

Յիրաւի, ասել, որ Սիամանթօն գալիս է Նարեկացուց, նշանակում է տեսնել միայն նրա արուեստի վսեմ ու վիթխարի կառոյցների մի քանի սիւնաշարերն ու խոյակները, նշանակում է նեղացնել նրա արուեստի սահմանները, փակ, երկաթէ վանդակներում պահել նրա հսկայական հարստութիւնները, եւ, այո, չթափանցել նրա գաղտնարանները եւ չհանել այն ամէնն արեւերես:

Աւանդական յանգի ու վանկի պարտադիր դաշնաւորումից ձերբազատ, նա բանաստեղծեց վեհալուր, վիթխարի, սիամանթոյական մի արուեստ ու ներդաշնակութիւն, որին վիճակուած է մեծ ու մնայուն կեանք մեր ժողովրդի գոյատեւութեան եւ պատմութեան քառուղիներում:

Մեր մե՛ծ, մեր սխրալի՛ Սիամանթօն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Եւ Սիմանթօ, բանաստեղծ անկասկած եւ, իբրեւ խառնուածք, մեծերէն· ամէնէն փարթամներէն: Ազգային վիշտի եւ ազատագրութեան երգիչը, տրուած ժամանակի մը մէջ ամփոփուած, բայց գերիշխան մեր օրերուն ալ, թերեւս աւելի հեռուն ալ:

Հարուստ իրականութեան հզօր արձագանգներովը եւ անեղ երեւակայութեան մը նուաճումներովը, իր գործը պիտի մնայ քերթողական յիշատակարան մը Հայութեան ճակատագրական մէկ շրջանէն, կենդանի պահելով ընդմիշտ արհաւալից դէպքերու կարմիր յուշքը:

Երկրորդ երակով մը այդ գործը կը միանայ հայ ազատագրական շարժումին: Հզօր ոգեկոչում մը՝ հոգեկան խռովայոյզ տրամադրութիւններէն եւ ըմբոստութեան դրուագներէն: Լայն չէ իր գործին ու ներշնչումին շրջանակը: Սկըսած է ան իր երիտասարդական տարիքին հետ, 90ական թուականներէն, հայկական հալածանքներէն, կոտորածներէն եւ անոնց հետեւանք՝ հայ յեղափոխութեան պոռթկումէն: Այս է նաեւ իր համոզումը, երբ կը խօսի հերոսներէն ու անոնց մղած «ճակատամարտէն»:

« Գիտեմ ձեր ցաւը որուն մոլեգին ծընունդն է ձեր ըմբոստացումը այսօրուան...

Իմացայ բոլոր նիշերն ու հծծիւնները, անմեղներու անագորոյն կոտորածին...»:

Ներշնչումի իր աւազանը հեռուներէն չի սկսիր· կը բացուի իր աչքերուն ու մտքին փորձառութեան սահմաններուն մէջ: Ժամանակակից Հայութեան ահաւոր ճակատագիրը եւ զայն փոխելու դիւցազնական ճիգը Հայութեան, աւելի ճիշդ՝ անոր յեղափոխական փոքրամասնութեան:

Այլամերժ, այսինքն արտաքին, օտար ամէն զգայութիւններու առջեւ փակ, ներաշխարհ մը ունի:

Մրրկոտ ներաշխարհ մը՝ որ լեցուած է արիւնախառն մթնոլորտով եւ ճեղքըրտուած մթագոյն ճամբաներով, արիւնոտ դաշտերով եւ մշուշոտ լեռներով: Տեղ մը՝ ճիչ է ու օգնութեան կոչ· ուրիշ տեղ մը՝ հրդեհ ու կոտորած· յետոյ՝ զանգուածներու ու որբերու կարաւաններ· նախճիր, կմախքի բուրգեր ու աւերածութիւն:

Այլ տեղ մը՝ հերոսատիպ մարդիկ, որոնք գերմարդկային արարքներ կը գործեն, կը սուրան՝ պատժելու, ահաբեկելու համար չարագործները, սրտապնդելու համար զոհերը, կռուելու եւ կռուի մղելու զոհուելու եւ զոհաբերութեան կանչելու: Ասպետներ են ինքնամոռաց ու յափշտակուած, որոնք յանուն ազատութեան, արդարութեան ու դժբախտներու փրկութեան կը վազեն բարձունքներն ի վեր, լեռներու եւ անոնց չափ շքեղ ու վսեմափառ գաղափարներու գեղեցկութեան հասնելու: Ու անոնք ընկեր են իրարու, եղբայր են, բարեկամ: Նոյն ցեղին զաւակները, յաճախ անանուն ու անծանօթ, բայց ծանօթ իրարու՝ իրենց արիւնին ձայնովը, սրտերու զարկովը, գաղափարականի վարքովը:

Այս բոլորին մէջ գրեթէ չկայ դեռ հայրենիքի ազատագրութեան, ցեղային հայրենասիրութեան ու դարաւոր երազանքին տարրը, ինչպէս կայ Վարուժանին մօտ, պատմական ոգեկոչումներով, իբրեւ շունչ եւ իբրեւ համոզում. Սիամանթոյի մօտ տիրականը՝ արհաւիրքն է ու փրկութեան ճիգը, որ բողոքով, յեղափոխական անձնազոհութեամբ, անհուն խանդաղատանքով կ'արտայայտուի: Հրապարակագրութիւն պիտի բացագանչէն թերեւս շատեր· պիտի պնդեն ալ: Անարդար չըլլայ թերեւս բացագանչութիւնը· Սիամանթոյի քերթողութիւնը զուրկ չէ հրապարակագրական տարրերէ, գրական զգեստաւորումով:

Բայց նիւթը չէ, որ արժէքի կը հանէ գործ մը: Այլ, այդ նիւթը ձեւակերպելու եւ արուեստի բարձրացնելու ճիգը, ոգին, ձեւը, շունչը:

Սիամանթոյի գործին տարրերը եթէ իբրեւ հում նիւթ տրուէին, եթէ նոյնիսկ մշակուած ըլլային իբրեւ գաղափար, մըտածում ու խորհրդածութիւն, պիտի դադրէին գրականօրէն շահեկանութիւն ներկայացնելէ:

Սիամանթոյի խառնուածքը հրապարակագրի խառնուածք չէ, այլ բանաստեղծի:

Իր գործը արդիւնք չէ մտասեւեռումի մը: Գաղափարական քարոզութիւն մը, այլ հոգեկան վիճակի մը, երեւակայական պիրկ պատկերացումի մը, որով յափշտակուած է բանաստեղծը: Հոգեկան այս վիճակը, որուն մէջ մեծ դեր ունի իր երեւակայութիւնը, արուեստական չէ, այլ մնայուն, եւ ատով իսկ գերիշխան՝ իր տաղանդին ու հոգիին արտայայտութեան բոլոր վայրկեաններուն: Իր մօտ երազն ու իրականութիւնը, ցընորքը, բանդագուշանքն ու կեանքի երկաթը խառնուած են իրարու այն աստիճան՝ որ կարելի չէ զատել բաղկացնող տարրերը: Այդպէս չէ՞ նաեւ հայ կեանքը: Ժամանակակից մեր պատմութիւնը:

Հզօր է իր երեւակայութիւնը· թաթաւուն զգացումի գոյնին մէջ: Մտքով կը զգայ ան, տեսանելով, երեւակայելով կը յուզուի, իր ներշնչումը, կարելի է ըսել, կը բխի իր երեւակայութենէն: Կ'երեւակայէ դէպքը, մտքով կը գծէ ահազդեցիկ պատկերը եւ իր պատկերէն կը ցայտէ յուզումը, ջրվէժի ուժգնութեամբ: Իր անձնաւորութեան, իր խառնուածքին բնական յատկանիշն է աս: Ասոր համար է կը հանդուրժենք իրեն, մինչեւ իսկ կը սիրենք զինք:

Մեզ շատ ալ չի հետաքրքրեր թէ իր յուզումը, իր խռովքը ինչ ծագում ունին: Միտքէ՞ կուգան թէ սրտէ· բայց մեզ շատ կը հետաքրքրէ այն՝ թէ ինք կը հաւատա՞յ իր գծած ստեղծած պատկերին, անկէ բխող մղձաւանջին, անկէ բնականօրէն ծորող յորդորին կամ սրտապնդումին:

— Այո:

Ճշմարիտ հաւատացեալի մը աղօթքը կրնա՛յ յուզել ձեզ, եթէ նոյնիսկ հաւատք չունենաք դուք:

Բառ մը՝ որ անկեղծ լար մը կը բերէ, կրնայ խռովել ձեզ: Սիամանթօ անկեղծ է իր տեսիլքին, իր սարսափին, կոչին ու վրդովումին մէջ:

.

Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԱՍՊԵՏՕՐԷՆ ԱՆԿՐԿՆԵԼԻՆ...

Այսօր, երբ իր դառն յիշատակը նորից է քաղցրանում մեր սրտերում՝ այս անգամ իր յոբելեանի առիթով, անկարելի է չյիշել ծերուկ Խաչիկեանի այն խօսքը, որ դարձել է «Հողեւարքի եւ յոյսի ջահեր»ի բնաբանը, «Արիւնը եւ եղբայրակցութիւնը ամենամեծ ուժերն են»: Սիամանթօն ինքն էլ հէնց դարձաւ երգիչը այդ ամենամեծ ուժերի՝ արեան եւ եղբայրակցութեան, մի երգիչ, որի ձայնից այսօր էլ պղպջնում է մեր արիւնը, եւ մեր եղբայրակցութիւնը չի ճանաչում քարտէսի օրէնքները՝ կոխրկտելով բոլոր այն սահմանագծերը, որ մեզ անջատում են մեզնից:

Սիամանթոյի համար քիչ է դալիս «բանաստեղծ» ածականը, ինչպէս որ Րաֆֆու համար՝ «գրող» մակդիրը: Առանց այդ անուններու մեր նոր պատմութիւնը կը գրուէր իր գլխագրերից, եւ մեր ժողովրդի արթնացումը կը կատարուէր առանց ... աքաղաղի կանչի եւ «բարի լոյս»ի: Աքաղաղ բառը չի կարող վիրաւորանք համարուել նրա յիշատակին. նա, ինչպէս ինձ է թւում, իր մասին ինքը կը գործածէր այդ բառը, եթէ նրան չխանգարէր իր համեստութիւնը, որ նոյնքան անսահման էր, որքան իր երեւակայութիւնը: Եւ նա ծնուել էր «բարի լոյս» ասելու իր ժողովրդին եւ աշխարհին, բայց չտեսաւ ո՛չ բարին, ո՛չ էլ լոյսը: Եւ այստեղ է, որ նրա դժբախտութիւնը կրկնապատկւում է՝ նրան նմանեցնելով մի խորհրդաւոր դղեակի, որի բազմաթիւ դռներից միայն մէկը բաց եղաւ, մինչդեռ միւս մուտքերով կարող էին ելումուտ անել հրաշքն ու հրաշալիքը: Հաւանաբար նաեւ այս նկատի առնելով էլ նրա ժամանակակիցն ու բախտակիցը՝ մեծն Վարուժանը, գտաւ նրա գործի ամենաճշգրիտ բնորոշումը. «Կիկլոպ մըն է քերթողը»: «Այո՛. «Կիկլոպ մը», մի հսկայ միականի, բայց ոչ այն պատճառով որ այդպէս է ծնուել, այլ այն պատճառով, որ չեղեալ սատուած նրա ազգին ու երկրին նայում էր մէկ աչքով, պարհուրելի եւ խարական աչքով:

Այսօր, երբ նրա յիշատակի ուխտագնացներն ենք մենք, դոհի փոխարէն ընծայաբերենք մեր այն վառ յոյսը, թէ այլեւս բախտը մեր ժողովրդին չի նայի մէկ աչքով, որպէսզի այդ ժողովրդի որ եւ է նոր բանաստեղծ այլեւս մէկ աչքով չնայի կեանքին, աշխարհին եւ մեզ, ու Սիամանթօն էլ իր տխուր առաքինութեան ճանապարհին մնայ միայնակ եւ.. անկրկնելի՛:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ԳԱՂԱՓԱՐԻՆ

ԱՐԵՒԻՆ հուրն քեզ ընծայ,
Ընծայ բերին արիւնն իրենց զարուննին,
Ոսկորներու կուտակումներ կնդրուկի պէս վառեցին,
Արցունք եւ ցաւ, ցասում եւ յոյս ծով առ ծով,
Եկան հռունիի ոտքերուդ տակ...
Ո՜վ Գաղափար, ո՜վ դիւցազուն, ո՜վ խնկայ:
Հովերուն հեւքն ու մրրիկներն իբրեւ բեւ՝
Քեզ ընծայեց բնութիւնն ապստամբուր,
Եւ ժամէ ժամ յաղթութիւնը քեզ տուաւ,
Աստուածեղէն անմահութիւն մարմարեայ...:
Եւ երբ օր մը զենիթէն նժոյգիդ վրան բարբարոս,
Ամեհօրէն նպատակիդ արշաւեցիր,
Մտածումիդ մեծութեանն ի խնդիր՝
Մարտիրոսուած մեռելներն յանկարծ նորէն բարձրացան,
Ու իրենց ոսկի ոսկորները ուխտուածի,
Անգամ մը եւս աչքիդ առջեւ փշրելէն
Բոլորը մէկ, ես լսեցի, բաին քեզի...
— «Յառաջացի՛ր, յառաջացի՛ր, Գաղափար,
Թէեւ նիշդ է, դուն յաղթեցիր,
Բայց պարտութիւնն իբր օրէնք
Տիեզերքի ժանտ շրջանին,
Հայուն համար, չարիքին հետ դեռ կը սպասէ:
Եւ կ'աղերսենք մենք քեզի, որ՝
Կամքերուն կարմիր մուրճը ձեռքիդ մէջ,
Կայծակներու անտառներէն անդադար,
Արարատին կատարներն իբրեւ սալ,
Դուն՝ ռազմէն հասնող ռազմիկներուդ համար,
Նորէն յամառօրէն, ոսկիաշէն սուսերներդ դարբնես...
Եւ քեզ՝ վեհդ Գաղափար,
Մեռեալներէդ խօսք մը եւս...
Խօսք մը եւս անոնցմէ որ դրօշիդ փառքին համար
Իրենց հոգուն արիւնը քեզ նուիրեցին,
Մի՛ մոռնար դուն, շեղբերուն վրայ սուրերուդ
Կարմիր կամքիդ վենոն այսպէս կայծագրել
«Արդարութեան ադամանդի օրէրուն,
«Ո՜վ անքննելի եւ եղերական պողպատներ,
«Ջիթենիի կանանչազեղ ոստեր եղէք...
«Եւ շանթերո՛ւ, շանթերո՛ւ, շանթերո՛ւ պէս՝
«Պէտք է շողա՛ք, պէտք է շողա՛ք, այն ատեն՝
«Երբ հայ արիւնը անմեղօրէն օր մը հոսի...»:

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

ՍԻԱՄԱՆԹՕ

Եղիշէ Չարենց, իր «Գիրք ճանապարհի»ին մէջ, հետեւեալ ձեւով կը նկարագրէ Սիամանթօն, Առանց անունը յիշատակելու:

Գնում էր թափօրի միջից մի արձան
կարծես մարմարէ,
Հասակը բարձր, քարէ աչքերում թախիծ
ու կրով,
Իր քարէ շրթներով նա անկապ մի երգ էր
փորձում բարբառել,
Երեւում էր, որ Մահն էր տեսել եւ
Սարսափը նա իր աչքերով:

Եւ քայլում էր կրկին մարմարեայ
արձանի պէս ուղիղ ու անթեք,
Նայելով ուղի՛ղ իր առջեւ՝ կոյրերն են
ինչպէս միշտ նայում,
Ձեռքերը խաւարին մեկնած՝ անսահման
եղեռնի հանդէպ,
Շշնչում էր սարսափի բառեր եւ կրկնում
մեռած մի անուն...

Նա հո՜ղ էր հայցում՝ խաւարին
կարկառած ձեռքով իր քարէ,
Եւ լո՜յս էր հայցում խաւարից՝ իբրեւ
դեղ աչքերին իր կոյր.
Եւ մահու պէս զուլատ շրթներով
շշնջում էր բառեր մարմարէ,
Երազում էր խոնջէնք ու արեւ եւ սիրոյ
աղբիւրներ մաքուր:

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

×

Ո՜վ դու մրրկաշունչ, շանթալեզու
զուսա՛ն.
Դու երգեցիր միայն արիւն եւ կոտորած,
Կոիւն՝ աստուածուհի, եւ կոիւը՝
աստուած,
Կոիւն – ընդվզումի եւ քաջութեան
յեսան:

Քո աչքերը՝ մեռնող մարդ — անտառներ
տեսան, —
Քաղաքում ու գիւղում, դաշտում
համատարած:
Ճապաղիք ու նախճիր — անգթութեամբ
վարած, —
Սուինահար սրտեր — սահմրսկիչ ու
սասան:

Ոտքմիդ կոչով ելան քաջ ու անօրինակ,
Իմքնամոռաց մարդիկ, — սրտերով
բոցկլտուն,
Բազուկներով երկաթ ու կրծքերով
անահ...

Բայց եւ մէկ մէկ ընկան երկար
զոտեմարտում,
Ինչպէս որ դու ընկար այն խելայեղ
օրին՝
Բախուելով բռնութեան սուր տապարի՛ն,
սրի՛ն:

ՍՈՂՈՄՈՆ ՏԱՐՕՆՑԻ

«Կրակէ քառուզիներով», Երեւան, 1944

ՓԱԿՄԱՆ ԽՕՍՔ

(Ամփոփում Թ. Զարդարեանի ճառէն)

Սիամանթօն վերլուծելով երեք էական գիծեր կը գտնենք անոր մէջ.— Սէմպոլիզմը, Միսթիսիզմը եւ Լաւատեսութիւնը:

Լաւատեսութիւնը արդէն Հայուն նկարագրին գլխաւոր գիծը կը կազմէ: Հայ արուեստը ծայրէ ծայր կարծես լաւատեսութիւնով է թրծուած: Հայ լաւագոյն գրագէտները լաւատեսներ են եղած: Նոյնիսկ հայ երաժշտութեան մէջ ծայրէ ծայր լաւատեսութիւն մը կ'արտահոսի:

Սիամանթօ ռազմի երգիչն է: Բայց մինչ իր նախորդները կռիւը կը դրդէին եւ ժողովուրդը պայքարի կը հրաւիրէին, Սիամանթօ ընդհակառակն կռիւը կ'երգէ: Ան կ'երգէ տանջանքը եւ զայն յոյսի կը փոխէ:

Այս չէշտն է որ Սիամանթոյի քերթուածներուն մէջ մարգարէական շունչ մը կը դնէ: Հատորը որ մեր առջեւն է, — Սիամանթոյի Ամբողջական Գործը, — ցեղին մարգարէութիւնը կը բովանդակէ: Կ'ողջունենք անով նոր դարերու Հայ մարգարէն:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԵՐԼՏԸՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ճիշդ է, պարոն Քրիստափոր, յարեց Աշոտ, ամէն լուրջ կազմակերպութիւն պէտք է ունենայ ներքին կանոնագիր մը, ծրագիր մը, մենք ատոր հակառակ չենք, միայն՝ ինչպէս դիտել տուաւ Սաֆօն, հոս, Յունաստանի մէջ նստած, Պոլսոյ եւ Թուրքիոյ համար կանոնագրի մը խմբագրութիւնը գործնական չէ եւ ոչ մէկ օգտակարութիւն ունի, որովհետեւ, Պոլիս մտնելէ յետոյ, պիտի տեսնուինք, դէպքերուն եւ պարագաներուն ուժովը փոխել, թերեւս յեղաշրջել այդ կանոնագիրը. իմ կարծիքովս, աւելորդ է գրագիլ ատով. ուրիշ ինչ կարեւոր գործեր ունինք, որոնք երեսի վրայ կը մնան տակաւին, ապագայի խնդիր է կանոնագիրը:

Քրիստափոր, իր միւս երկու անդամակիցներուն միջեւ գաղտնի դաշնակցութեան մը, դիտումնաւոր, խափանարար ընթացքի մը, մէկ խօսքով իրեն դէմ կանխամտածուած խոչընդոտներու գոյութիւնը կը կասկածէր, եւ հետզհետէ կը լարուէր անոնց դէմ: Աղէին, Սաֆօ, անբուժելի ջլախտաւոր մը, Քրիստափորի որեւէ խօսքը, որեւէ անմեղ թելադրութիւնը կամ խորհուրդը ծածկամտօրէն կը մեկնէր. Քրիստափորի մէջ բռնապետի մը խմորը կը տեսնէր Սաֆօ, եւ սկիզբէն ի վեր իր մէջ խմորուիլ սկսած էր անոր դէմ թաքուն ատելութիւն մը: Իսկ Աշոտ զերծ էր ամէն կանխակալ կարծիքներէ, երբեք չէր ազդուեր կամ ներշնչուեր միջավայրէն կամ պարագաներէն, ոչ ալ կ'առաջնորդուէր կիրքերէ, կամ համակրանքներէ կամ հակակրանքներէ, Աշոտի համար Քրիստափորը մաքուր մտաւորական մըն էր, գաղափարապաշտ մը, Յեղափոխութեան քուրմ մը, որուն անկեղծութեան եւ ձիրքերուն վրայ գաղափար մը կազմած էր. սակայն, այդ ներքին կանոնագրի խնդիրը դէշ ազդեց իրեն. ինք Աշոտ, համոզուած էր Քրիստափորի առողջ դատողութեանը, միայն կը զարմանար թէ ինչպէս այդպիսի սխալ քայլ մը կ'առնէր, յանկարծ ներքին կանոնագրի հարց մը յուզելով, որ անտեղի էր:

Այսպէս վիճաբանութիւնը կը տաքնար, կը զայրանար երթալով, եւ երեք անդամները, երեքն ալ գրեթէ իրենց հաւասարակշռութիւնը կորսնցուցած, իրարու նախատական խօսքեր կը փոխանակէին, Քրիստափոր, յամառ մարդ, կը պնդէր, կը չեշտէր, կը պաշտպանէր ներքին կանոնագրի մը հրամայական պէտքը, օգտակարութիւնը, մինչդեռ Սաֆօ, արդէն ջղային ու կասկածոտ, ալ աւելի կը հակառակէր. կը մնար Աշոտը, որ Քրիստափորի հանդէպ իր սնուցած յարգանքը պահելով միշտ, կը ջանար հանդարտեցնել երկու հակառակորդները: Սակայն գլուխները տաքցած էին, անկարելի էր խօսք հասկցնել իրարու:

Վերջապէս, Աշոտ յուսահատ, մեկնեցաւ սրճարանէն, երկու հակառակորդները թողլով հոն իրարու դէմ:

Սաֆօ կատղած էր, ամիսներէ ի վեր իր սրտին մէջ մթերուած մաղձը թօթափեց հոն, Քրիստափորի առջեւ:

Քրիստափոր, բարկութեան մէկ բոպէին, յանկարծ գոչեց Սաֆոյի երեսին:

— Սաֆօ, դու գործիք ես եղեր:

— Որո՞, հարցուց Սաֆօ զայրացկոտ շեշտով մը:

— Թրքահայերուն, շարունակեց Քրիստափոր, ափսոս քեզի:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, բողոքեց Սաֆօ:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ Թաղոս Մաթոսներու ձեռքը մնացինք...:

Սաֆօ, առանց այլեւս երկարելու, բանավէճին վերջակէտը դրաւ եւ կոշտօրէն դուրս ելաւ, Քրիստափորը թողելով առանձին: Ուղղակի գնաց գտաւ Աշոտը:

— Աշոտ, ըսաւ, գիտե՞ս, ինչ կ'անցնի կը դառնայ.

— Ի՞նչ...

— Մարդը վերջապէս ճանչցուց ինքզինք, շարունակեց Սաֆօ խորհրդաւոր դէմքով մը:

— Ո՞ր մարդը, հարցուց Աշոտ, ի՞նչ կ'ըսես, պարզ խօսէ:

— Քանի՞ մարդ ունինք մեր գլխուն վերեւ, պատասխանեց Սաֆօ:

— Քրիստափո՞րը, ընդմիջեց Աշոտ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻԻՐԱՏ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Արշէն եւ Սոնիա Շաստ-թէլ, Տիկին Մաննիկ Պալըգճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խաչատուրեան, զաւակները եւ թոռները, Պ. Ղազարոս Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Քրալեան (Թեհրան), Տէր եւ Տիկին Կէրկէրեան (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Պերճ Փափազեան (Թրիփոլի), Տիկին Մաննիկ Գասպարեան եւ զաւակը, Պ. Խաչիկ Շաքարեան, Տէր եւ Տիկին Աչ-ճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Թագւոր Ղազարոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Խաչատուրեան եւ Բերկրու-հի Փերէն, Տէր եւ Տիկին Հայկազուն Ղազարոսեան եւ զաւակը (Վալանս), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Քիրէճեան եւ զաւակը (Վալանս), Այրի Տիկին Տիրուհի Միսաքեան, ինչպէս նաեւ Գարբիէլեան, Էտիր-նէլեան, Նաւասարդեան ընտանիքները եւ համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հօրաքրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝

ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ
(Ծնեալ Խաչատուրեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 30ին, 71 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Փետրուար 6) ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փո-խադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Նունուֆար Սարեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոս Սարեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Սեւեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մե-լիքեան, Տէր եւ Տիկին Արփիար Տէր-Արսէնեան եւ զաւակը, ազգականները եւ ընտանեկան պարագաները կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ աներ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՍԱՐԵԱՆ

Թաղմանական թափօրը բնակարանէն պիտի մեկնի Երկուշաբթի՝ Փետրուար 4, ժամը ճիշդ 13·30ին, 9 Րիւ փիէռ Փոլի, Իսի լէ Մուլինօ։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժա-մը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին։

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցու-թեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին։

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ։

×

ԽՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար-ուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ։

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ ե-րեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պա-տիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուի-րակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հա-յոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհ-ուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ։ Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւ-րեր։

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանա-գրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէ-նէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առա-ւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7։

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկե-ղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու-թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա-դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո-խանցման համար։ Ուղղակի կազմակեր-պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու-թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա-տուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե-րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ - Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղոր-դէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փո-խարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղըր-կուի Մայիս ամսուան մէջ։ Իսկ 1963 տարուան «Հայ - Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տար-ուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող-ներուն։

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միեւ-նոյն հասցէին։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վանտէօզ մը, 17էն 35 տարեկան, ա-նուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար։

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծա-ռայութեան շրջանը, Փարիզի գրասեն-եակին համար։

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթա-կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիսայ-եանի բնակարանը։

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ։

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18էն սկսեալ, Մաշոկյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Գեղարուեստական բաժին։

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ,

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ · ՔՈԹԻՅՈՆ - ԹՈՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 · ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ 801.972 CC.P.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, բէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Սուէտնեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գալֆայեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 5 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9523 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9523

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ԱՉՔԵՐՈՎ

Սահմանափակ միտքեր որոնք օրն ի բուն կը ծամծմեն տարրական գլուխլիք մը, —

Հայրենիքն է իրական ապաւէնը ազգապահպանման : Հետեւաբար եւ տարագիր բազմութեանց փրկութեան :

Բարեմիտներուն հետ, նենգամիտներ ալ կը ծամեն այս ձիւթը : Տեսակ մը վարժութիւն կամ ժամանց :

Այս փոխասացները իրենք ալ գիտեն որ այդ ճշմարտութիւնը պարզապէս հոգեհաճ քարոզ է, ներկայ պարագաներուն մէջ :

Հայրենիք ունի՞նք : Հարցնելն անգամ վիրաւորանք է :

Մենք շատ աւելի ամուր փարած ենք անոր քան անոնք որ դայն կը հեգնէին երէկ, իբրեւ «ափ մը Երեւան» :

Այդ հողը ե՛ւ մեկնակէտ է ե՛ւ ներշընչարան :

Մենք անձկութեամբ կը հետեւինք անոր զարգացման եւ զօրացման :

Այո, ունինք տարբեր տեսակէտներ անոր ներկայ իրաւակարգի մասին, որ երբեք չի համապատասխաներ հայ ժողովուրդի ամբողջական պահանջներուն : Անոր քաղաքական - ընկերային դաւանանքին :

Այդ չի նշանակեր ճակատ յարդարել հայրենիքին դէմ, ինչպէս կը փափսան դիմակաւոր կեղծարարներ, դաւանափոխներ և դասալիքներ : Արդ, այս հայրենիքը կրնա՞յ կատարել իրեն ինկած դերը, իբրեւ իրական ապաւէն տարագիր բազմութեանց :

Կրնա՞նք այնտեղ երթալ ո՛րեւէ ատեն :

Կրնա՞նք օգտուիլ անոր մշակոյթէն : Եւ փոխադարձաբար :

Կրնա՞նք որեւէ բաղձանք յայտնել, իրենց մամուլին կամ իրաւասու անձերուն միջոցաւ :

Կրնա՞նք պահանջել որ նկատի առնեն Հայկական Արտասահմանի տեսակէտները, գոնէ մշակոյթի վերաբերեալ հարցերուն մէջ :

Ամէնէն մոլեռանդ «յառաջդիմական»ն ալ պիտի չկրնար հաստատական պատասխան տալ այս հարցումներուն :

Երեւանը տարագիր բազմութիւնները կը յիշէ միայն իբրեւ հում նիւթ : Այն ալ զանազան «կուլտուրական» միութեանց միջոցաւ : Գիտնալով հանդերձ անոնց համրանքն ու բարոյական արժէքը :

Ոչ մէկ ուղղակի կապ՝ որեւէ գաղութի ազգ. իշխանութեանց հետ :

Այդ հողն ալ ձգած է էջմիածնի, բանուոր հօտի մը տեղ դնելով մէկ միլիոն ժողովուրդ :

Ոչ մէկ բառ իր կուսակցական - պետական ժողովներուն եւ պաշտօնական մամուլին մէջ :

Երեւանը ունի միայն մէկ հեռանկար, ինչպէս Մոսկուան եւ միւս բոլոր արբանեակները, — Տասնապատկել աշխատանքը, զանազան «պլան»ներու գործադրութիւնը, փութացնելու համար համայնավարութեան ծաւալումը :

Այս անողոք իրականութեան առջեւ, տարրական իմաստութիւնը պիտի պահանջէր ուրիշ հիմնական միջոցներ փընտռել, ի խնդիր ազգապահպանման :

Ոչ թէ երես դարձնել հայրենիքին, այլ կարելին փորձել, յանուն ինքնապաշտպանութեան :

Այս հիմնական մտահոգութեան առջեւ, քրէական յանցանք է օրօրներ կարդալ, փոխանակ բաց աչքերով եւ պարկեշտօրէն խոստովանելու թէ ճշմարիտ անելի մը մատնուած ենք :

Իսկ անոնք որ կը ձգնին ապացուցանել թէ Հայկական Արտասահմանն է պատասխանատուն այս ողբերգութեան, պարզապէս ապուշի կամ ստրուկի դեր կատարած կ'ըլլան :

Բաց աչքերով տեսնենք բուն իրականութիւնը, որպէսզի արգահատելի չդառնանք նոյնիսկ Երեւանի առջեւ :

Փոխանակ սարէն - ձորէն վկայութիւններ մուրալու, կը բաւէ ուշադրութեամբ հետեւիլ «Սով. Հայաստանին» եւ ուրիշ հրատարակութեանց, ըմբռնելու համար կացութեան պահանջները :

Շ.

23/ԺԱ/1952

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ - ՖԱՆՖԱՆԻ ՀԱՄԱՁԱՅՆ ԵՆ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ՊԱՊԻՆ ՀԵՏ ԱԼ ՏԵՍՆՈՒԵՑԱՒ

Մամուլի ասուլիս մը տալով, բրիտանացի վարչապետը կարգ մը կարեւոր յայտարարութիւններ ըրած է Հռոմի մէջ : Յայտնած է նաեւ թէ Նասաուի համաձայնութեան իբրեւ հետեւանք, բրիտանական հիւլէական ուժը ազգային պիտի ըլլայ եւ ձեւով մը նոյնիսկ Ատլանտեան Ուժին պատկանի : Բացատրելով այս վերջին յայտարարութիւնը, Հարոլտ Մաքմիլըն ըսած է .— «Համաձայն եմ որ Մեծն Բրիտանիա Ատլանտեան Ուժի տրամադրութեան տակ դնէ այդ ուժը, ծանր տագնապի մը ատեն, անշուշտ Անգլիոյ պէս մեծ երկիր մը պէտք է ինքզինքը կարենայ պաշտպանել, բայց ատիկա ուրիշ հարց է» :

Մաքմիլըն յայտնած է նաեւ թէ պէտք չէ որ Անգլիա ինքն իր վրայ փակուի, ուրեմն պէտք է գործակցի Միացեալ Նահանգներուն հետ, ինչպէս նաեւ թերաճ եւ ոչ-յանձնառու երկիրներուն :

Եկաւ ատեն մը երբ մարդ մը փորձեց տիրապետել Եւրոպայի, մասնաւորաբար պատերազմէն առաջ, այդ ժամանակները անցած են չեշտեց վարչապետը :

Հասարակաց Շուկայի առնչութեամբ, Մաքմիլըն շատ խօսած է անհատական չփումներու մասին, մանաւանդ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութեանց միջեւ ինչպէս՝ Արեւմտեան Եւրոպայի Միութիւնը եւ Պրիւքսէլի Եօթներու կոմիտէն : Բրիտանացի վարչապետը չեշտած է նաեւ թէ ոչ պաշտօնապէս ոչ ալ անհատապէս, տր Կոլ յայտնած է թէ ինչ պայմաններու տակ կրնան վերսկսիլ բանակցութիւնները Անգլիոյ անդամակցութեան համար :

Ինչ կը վերաբերի անգլեւիտալական բուն խօսակցութեանց, համեմատական լաւատեսութեան մը յանգած է : Ֆանֆանի յայտնած է Մաքմիլընի թէ ապահովութիւն մը ստացած է Նախագահ Քենըտիէն ըստ որուն Միացեալ Նահանգները ամէն բան պիտի ընեն եւրոպական միութեան եւ ապահովութեան համար : Հռոմի եւ Լոնտոնի մէջ, կը սպասուի որ ֆրանքեւգերմանական յարաբերութիւնները պաղին եւ անգլեւիտալական նախաձեռնութիւն մը կատարուի Պոն :

Իտալիա եւ Անգլիա բոլորովին համաձայն են բոլոր նիւթերու շուրջ, ըլլայ Ատլանտեան զինակցութիւն, ըլլայ միջազգային կացութիւն : Մաքմիլըն նկատած է նաեւ թէ տեսակէտներու այս նոյնութիւնը կը համապատասխանէ ամերիկեան տեսակէտներուն :

Լոնտոն վերադառնալէ առաջ, Մաքմիլըն ընդունուած է նաեւ Նախագահ Սէնեիի կողմէ :

Խօսակցութեանց առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կ'ըսէ թէ Իտալիոյ եւ Անգլիոյ ներկայացուցիչները կրցած են, վերջին դէպքերու լոյսին տակ, քննել միջազգային քաղաքական կացութեան գլխաւոր երեւոյթները ինչպէս նաեւ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ հասարակաց շահերուն հետ կապ ունեցող գլխաւոր հարցերը : Երկու վարչապետները բոլորովին համաձայն գտնուած են : Գոհունակութեամբ արձանագրած են սերտ եւ հրաշալի յարաբերութիւնները որ գոյութիւն ունին երկու երկիրներու միջեւ :

Զեկոյցը կ'աւելցնէ թէ երկու վարչապետները միասին քննած են Արեւելք - Արեւմուտք յարաբերութեանց վիճակը եւ մասնաւորաբար անդրադարձած են ապազինման հարցին : Ընդունած են թէ՝ պէտք է համաձայնութեան գալ վերջ դընելու համար հիւլէական փորձերուն : Մաքմիլըն սիրալիր տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է Պապին հետ :

×

Միւս կողմէ, Պրիւքսէլի մէջ Հոլլանտայի յանձնախումբին փոխ - նախագահը շատ խիստ յայտարարութիւն մը ըրաւ Ֆրանսայի դէմ : Մանսհոլթի յայտարարութիւնը աւելի յատկանշական ալ է որովհետեւ Մանսհոլթ այն մարդն է որ հասարակաց երկրագործական քաղաքականութիւնը ստեղծած է : Կը պնդէ որ սխալ է թէ բանակցութիւնները անելի մէջ ըլլան «տնտեսական դետնի վրայ, համաձայնութեան մը ճամբուն վրայ էինք, որ ամբողջովին կը յարգէր Հռոմի դաշնագիրը : Ձախողութեան պատճառը կը գտնուի միայն մէկ մարդու փափաքին մէջ, որ կ'ուզէ երրորդ ուժ մը ստեղծել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ : Ուրիշ որեւէ յառաջդիմութենէ առաջ պէտք է ընտրել Հինգերու փափաքին Անգլիան ներս առնելու եթէ ընդունի Հռոմի դաշնագիրը եւ հաւասարակշռութեան խաղի մը միջեւ համախմբութեան մը մէջ որ ենթարկուած է մէկ տիրակալութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ փակ մրցարանին՝ Մէտիսըն Սքուէր Կարտընի մէջ, Իկոր Տէր - Յովհաննէսեան 8,178 մեթր հեռաստումով մը կոտրեց այս մարզին մէջ ալ աշխարհի ախոյեանութեան մրցանիշը, որ 1961էն ի վեր սեւամորթ Ռալֆ Պոսթընի կը պատկանէր՝ 8,084 մեթրով : Բացօթեայ մարզարանի մէջ հեռաստումի աշխարհային մրցանիշը հայ մարզիկին կը պատկանի արդէն՝ 8,31 մեթր երկարութեամբ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ առողջապահութեան նախարարը Անգլիոյ, Միացեալ Նահանգներուն եւ Գերմանիոյ դիմեց որպէսզի բժշկական օժանդակութիւն մը բերեն Անգարայի աղէտին վիրաւորներուն համար : Մասնաւորաբար արուեստական երկամունքի պէտք ունին : Ներքին նախարարը յայտարարեց թէ կառավարութեան համաձայնութեամբ սուգ հռչակուած է քաղաքին մէջ : Պապը ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց Թուրք ժողովուրդին :

ՑՈՒՐՏԻՆ հետեւանքով գայլերը սկսած են իջնել կարգ մը Ֆրանսական քաղաքներու մէջ, մասնաւորաբար Իզէռի եւ Բարձր - Մառնի նահանգներուն մէջ : Ածուխը եւ փուէլը կը շարունակեն պակսիլ :

ՁՕՐ. ԱՅԸՌԷ, Ֆրանսական սպայակոյտին պետը, Մատրիտ հասաւ, ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ փոխ - վարչապետ եւ սպանական բանակի սպարապետ՝ Զօր. Մունոզ Կռանտէի հետ : Խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթն է երկու երկիրներու միջեւ զինուորական գործակցութեան մը ծրագիրը :

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ 18.700 խորհրդային զինուորականներ կան, ինչ որ կրկին կը մտահոգէ Ամերիկան :

«ՋԱՀՆ Ի ՁԵՌԻՆ»

Շաւարշ Միսաքեանի մասին գրելէ աւելի՝ նախընտրելի ըլլար, թերեւս, արտագրել իր մտածումները՝ հայ կեանքի մասին. որովհետեւ անոնք, այդ մտածումները՝ այսօր ալ այնքա՛ն կը պատշաճին մեր կեանքին, յոյսերուն եւ յուսախաբութեանց ...

Առանց թուականը յիշելու՝ (*) «*Յառաջ*» վերջերս արտատպած էր իր մեծ խմբագրին մէկ «*խօսք*»ը, ուր կը կարդանք, ի միջի այլոց.

— « *Հաւատքի եւ աշխատանքի արեւը ջերմութիւն կը ցանէր մեր բոլորտիքը :*

Եւ կը քալէինք ու կը քալէինք, մեր հայեացքն ուղղած դէպի լեռները — դէպ ի բարձունք եւ խորութիւն :

« Այսօր, մեր ծունկերը կը կթոտին լուսացնցուղ պողոտաներու քարիթափին վրայ եւ մեր աչքերը կը յոգնին՝ օրը իրիկուն չեղած :

« Եւ սակայն, պիտի քալենք : Ճամբաները պիտի կտրենք, անընդհատ ու անվհատ, միշտ ջահ ի ձեռին » :

Ա՛յս էր եղած, միշտ, կեանքի ու հաւատքի իր հանգանակը : Ազգային ամուր հաւատք մը՝ որ «ջահ»ը եղաւ իր կեանքին եւ «աշխատանքի արեւ»ով եւս լուսաւորեց տարագիր մեր կեանքը :

« *Դէպի բարձունք եւ խորութիւն* » կարգախօսը՝ եղաւ ու մնաց նշանաբանը իր սերունդին, որ իսկապէս դարերու մէջ հազուադէպ «բարձունքներ» տեսաւ ազգային վերելքի եւ խորութեան, ճանչնալով նաեւ տառապանքի անմեկնելի գողգոթաներ ...:

Աշխոյժ, ըմբոստ այլ իմաստուն գրագէտ - հրապարակագիրը, տարագրութեան մէջ, եւս պահեց իր կորովը, մինչեւ որ «կթոտեցան» իր ծունկերն ալ ...

Բայց կթոտումը մարմնաւոր էր, եւ «ներքին հսկայ»ն մնաց անյողդողդ. «ջահ»ը՝ բոցավառ ...

Օտար «լուսացնցուղ» պողոտաներուն վրայ եւս, նշոյլով մը իսկ չտժգունեցաւ իր «ջահ»ը, որ մի՛շտ լոյս սփռեց, եւ ակնկալեց՝ որ ուրիշներ եւս, իրենց «ընդունակութիւն»ներուն չափով, ճառագայթ ու ջերմութիւն տարածեն :

Կրցա՞նք գոհացում տալ իրեն, յիսնամեայ վաստակով «բեռնաւոր» այդ անձնուն ջահակիրին, ձեռքէ ձեռք փոխանցելով «*հաւատքի եւ աշխատանքի* » ջահը ...

Պատասխանը ամօթապարտ կը թողու մեզ :

Ահա թէ ինչո՛ւ, մինչեւ այսօր ալ, գերեզմանէն ետք իսկ, իր անմեռ հաւատքը կը ծորի իր խմբագրականներու տողերէն, նո՛յն պահանջով, նոյն կոչով :

Վերջացնենք ի՛ր իսկ խօսքով :

— « *Մշուշը ուշ - կանուխ պիտի փարատի մեր հորիզոնին վրայ, քանի կը մնանք հաւատարիմ մեր արեւահամ երգերուն* » :

« Երգը »՝ Շաւարշ Միսաքեանին համար, «*յարատեւ ճիգն ու պրպտումն էր՝ մեր անցած ճամբաներուն վրայ* » :

« *Ջահ ի ձեռին : Ջահը՝ «գիտութեան, ստեղծագործութեան եւ ինքնապաշտպանութեան* » :

ԳԻՍԱԽՈՐ

«*Հայրենիք*», 26 Յունուար :

(*) Յառաջ՝ *Յունուար* 1, 1956

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ձիւնն ու ձմեռը կոխած է ամբողջ Գերմանիան վեց շաբաթէ ի վեր սառը կապած է ամբողջ երկիրը· ջերմաչափը կը խաղայ 8 – 28 աստիճան զէրոյէն վար· բայց քաղաքական մարզանքները աշխոյժ ընթացք մը ունին եւ խաղաղութիւնը կ'ուշանայ հակառակ անոր որ մարդիկ Ծնունդի օրերուն մեծ յոյսեր կը տածէին մշտադալար ծառերուն տակ երգելով՝ «յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն ...»: Գերմանիոյ արեւմտեան կողմէն միլիոնաւոր ծրարներ ղրկուեցան արեւելեան շրջաններու գերման եղբայրներու, հեռաւոր թէ մերձաւոր, նոյնիսկ անծանօթներու իբր երեք մոգերու նուէր, բայց նոր տարիին հետ իրականութիւնը շուտով աչքի առջեւ բացուեցաւ: Բաժանուած Գերմանիա մը անհանդարտ եւ իրապէս տարկայ մեծ ուժերու բախումին:

Արեւելեան Գերմանիոյ «ընկերվարական Միութենական» կուսակցութիւնը ունեցաւ իր վեցերորդ համագումարը: Խորհրդային Միութեան վարչապետը ներկայ էր եւ անձամբ դիտեց Պերլինի մէջ քաշուած պատը· անցաւ նոյնիսկ երեւան մեծը դէպի արեւմուտք, բայց իր տեսածը չփոխեց իր տեսակէտը· կուսակցական համագումարին մէջ յայտարարեց թէ համակարծիք է Վալթեր Ուլպրիխթի հետ եւ ան պէտք է գոհ ըլլայ որ իր ուզածը ստացած է, այսինքն սահմանագծում, թէեւ ոչ պաշտօնական դաշինքով: Խրուշչեւ չըրաւ վերամիացման ակնարկ մը, այլ «յոյս» յայտնեց միայն որ օր մը ամբողջ Գերմանիա համայնավար պիտի ըլլայ:

Արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը, Վիլլի Պրանտ, խորհեցաւ թէ Խրուշչեւ արեւմտեան կողմէն ալ պէտք է տեսնէր «պատը» եւ ուղեց տեսակցութիւն մը ունենալ· Խրուշչեւ համաձայնեցաւ որ Պրանտ երթայ իրեն, սակայն Պրանտ չկրցաւ ժամադրութեան երթալ, որովհետեւ իր փոխ-քաղաքապետը Ամբեհն ընդդիմացաւ, ըսելով թէ այդ հանդիպումը անօգուտ է եւ եթէ Պրանտ ժամադրութիւնը յարգէ իր կուսակցութիւնը չեղեալ պիտի համարի ցարդ գոյութիւն ունեցած Koalition-ը: Պրանտ ներողութիւն խնդրեց Խրուշչեւէ: Սակայն այս անցուդարձը արեւմտեան Պերլինի մէջ անհամաձայնութիւն ստեղծեց մանաւանդ անոր համար որ Պրանտ առանց իր քաղաքապետարանի համախմբման չէր կրնար միայն իր կուսակցութեան վրայ հիմնուելով տեսակցութեան երթալ եւ կը կարծէ թէ Ամբեհն իր դիրքը չարաչար գործածեց: Փետրուար 17ին տեղի պիտի ունենան քաղաքային երեսփոխանական ընտրութիւնները· այստեղ երկու կուսակցութիւնները՝ սոցիալ-դեմոկրատ (Պրանտ) եւ քրիստոնեայ-ռամկավար (Ամբեհն) ներքին համերաշխութիւն մը ունէին չչափազանցելու համար ընտրական պայքարը, բայց ահա այս «տեսակցութեան» խնդրով այժմ ինկած են փոխադարձ պայքարի մէջ: Պրանտ կ'ուզէր «առանց ցնորք»ի տեսակցութեամբ Պերլինցիներու համար «պատէն անցքի» դիւրութիւն մը ստանալ, բայց Ամբեհն ոչ միայն անօգուտ կը համարէր այս հանդիպումը, այլեւ Պրանտի անհաւանական, բայց կարելի յաջողութիւնը իր կուսակցութեան համար աննպաստ կը գտնէր թերեւս ...

Ներկայիս արեւմտեան Պերլինի փողոցներուն մէջ կը ցցուին Պրանտի կիսանդրիով ցուցատախտակներ «մենք կը յաջողինք» վերտառութեամբ, Ամբեհնի կիսանդրիով ցուցատախտակներ, Ազատ-Ռամկավարներու կողմէ ցուցատախտակներ կոչ ուղղելով թէ երեսփ. ժողովին մէջ հակակշիռ մնալու համար պէտք է ընտրել այս միջին կուսակցութեան թեկնածուն, եւ վերջապէս արեւելեան Գերմանիոյ տիրակալ կուսակցութիւնը, որուն գործունէութիւնը այստեղ արտօնուած է գրաւման օրէնքի հովանիին շնորհիւ, ցուցատախտակի մը վրայ կը ցուցնէ երկու ձեռքեր իրար սեղմող, տակը գրուած է «բանակցիլ»:

Փետրուար 17ի քուէարկութիւնը դարձած է ուրեմն վերջին պահուն հետաքրքրական եւ նոյնինքն Նախագահ Լիւպքէի հաշտեցումի փորձերը ապարդիւն անցած կը թուին:

Նախագահը իր կնոջ հետ Պերլին կը գտնուի, ուր բացումը կատարեց «կանաչ շաբաթ»ի ցուցահանդէսին:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

«ՍԵՒ ԼԵՌ»Ի ԲԵՐԴԻՆ ՄԷՋ

ՍԻՍԻ «ԳԱՐԱՊԱՇ»ՆԵՐՈՒ ԹԱՂԻ ԱՒԵՐԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ...

Անազարփայի (Անաւարզա) ամէն մէկ քարը, ժայռը, փլատակը լեզու կ'ելլէ, բան մը կը պատմէ: Ես ալ բոլոր ուշադրութիւնս անոնց տուած մտիկ կ'ընեմ ու կը նօթագրեմ:

Այնքան տարուեր եմ որ օրուան յառաջանալը չզգացի: Մութը պատեց այլեւս պէտք էր մեկնիլ:

Ու ես կ'երթամ դէպի Սիս:

Գիշերը Պաղի էֆէնտիի տունը հիւր մնացի: Այս պատուական անձը որ հին սերունդի կենդանի ներկայացուցիչն է հին օրերու յիշատակներ կը պատմէ ինծի:

Իր այժմու բնակած տունը երկաթագործ Թորոսինն է եղեր: Սիսի մայրավանքի անցեալի մասին պատմութիւններ, յիշատակներ պատմեց ...: Մայր եկեղեցիին կաթողիկոսարան, ընծայարանի մասին առանձին ծանօթութիւններ տուաւ: Ընծայարանի համար այստեղը «Գարապաշներու» թաղն է կ'ըսէ· «Գարապաշ» ըսելով «վեղարաւոր», «Սեւ գլուխ» կրկնակ իմաստով կը գործածէր այս բառը: Թէեւ թուրք լեզուի մէջ ուրիշ նշանակութիւն ունի: Շունի տեսակ մըն է, հովիւները այս կենդանիներու տեսակը կը նախընտրեն, որովհետեւ կենդանիներու այս տեսակները մեծ կ'ըլլան եւ թէ ընտիր են:

Գիշերը բաւական յառաջացած էր: Ինծի յատկացուած սենեակը առանձնացայ եւ սկսայ «Հաւատով խոստովանիմ» աղօթքը կարդալ:

Անկողնիս մէջ երկար ատեն անքուն մնացի: Սիս քաղաքի անցեալի մասին խորհրդածելով քնացեր եմ:

Առաւօտուն մութն ու լոյսին կարծես թէ կռչնակի մը ձայնը գիս արթնցուց: Անկողնէս վեր թռայ: Պատուհանին առջեւ գացի: Առաւօտեան արշալոյսին Սիսի աւերակները դիտելով սկսայ լուսոյ երգիչ հայրապետին առաւօտեան երգը երգել «Առաւօտ լուսոյ արեգակն արդար»:

Ժամը եօթին ճիփը վերստին դրան առջեւ պատրաստ էր: Հապճեպով նախաճաշ մը ընելէ վերջ կառքին մէջ նետեցի ինքզինքս, դէպի «Սեւ լեռ» ճամբայ ելանք:

Սեւ լեռը Սիսէն 108 քիլոմեթր հեռու Տաւրոսեան շղթային մէջ խոր կիրճերով շրջապատուած շատ սիրուն բլուր մըն է: Ամէն կողմ մայրիներով ծածկուած երկու կողմերէն Սէյհանի երկու թեւերը կուգան իրարու կը միանան: Իրենց գիրկընդխառնումը այնքան ուժգին կ'ըլլայ որ արձագանգը երկու հազար մեթր բարձրութենէն կը լսուի:

Այս բարձունքին վրայ Հեթումեաններու քաղաքակրթութեան նմոյշները իբրեւ իրենց երբեմնի փառքին պահապանները լուռ ու մտածկոտ կը սպասեն:

Գիւղացի ծերունիի մը պատահմամբ գտած մէկ արձանին պատճառաւ կառավարութիւնը հետաքրքրուած եւ այս հրաշալի պալատին աւերակները մէջտեղ հանած է:

Պալատին երկու կողմերու մուտքի անցքերուն երկու կողմերը առիւծներու, չաստուածներու արձաններ, անցեալի դէպքերը պատմող գրութիւններ կան:

Արեւելեան կողմի դրան ճակատը դրըւած խոշոր քարէ տախտակի մը վրայ գրուած է. «Ես Ասի Դուանդաս Հեթումեաններու Թագաւորը եկայ հոս բնակութիւն հաստատեցի: Աւազակները բոլորը չէզոքացուցի, կարաւաններու կեանքը ապահովութեան տակ առի: Այս ճամբայէն կին մը ձեռքը բուրդ մանելով առանձին կրնայ ճամբորդել»:

Տաւրոսեան լեռներու ամէն մէկ վայրը սքանչելի է, բայց Սեւ լերան տեսարանները լեզուով եւ գրիչով նկարագրել անկարելի է:

Սեւ լերան պալատին պարիսպները առանց չազախի հիւսուած են: Հակառակ հազարաւոր տարիներու հնութեան պատերու մէկ մասը տակաւին կանգուն կը մնան:

Բաժանումի պահուն պահապանը յուշատետրը երկարեց ինծի, որպէսզի ես ալ իմ տպաւորութիւններս արձանագրեմ: Ես ալ այդ վայրկեանի տպաւորութիւններս սա ձեւով նօթագրեցի. «Կիլիկեան շրջանին մէջ Տաւրոսեան լեռներու պատմութիւնը գիս չափազանց խանդավառած էր: Այսօր եկայ Սեւ Լերան հնութիւնները տեսայ, հին քաղաքակրթութեան յուշարձանները տեսայ, նախնեաց հետ մօտէն ծանօթացայ եւ անմոռանալի յիշատակներով կը վերադառնամ»:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՆՐԻԿՈՍ Դ.Ի ՁԻՆ

Ֆրանսայի մեծ թագաւորը՝ Հենրիկոս Դ. ունէր սպիտակ նժոյգ մը, որով անսահմանօրէն կը հպարտանար: Թագաւորը առհասարակ կը սիրէր բոլոր ձիերը, սեւ թէ սպիտակ, եւ սակայն, իր նախընտրութիւնը կ'երթար իր սպիտակ նժոյգին, որուն վրայ հեծած՝ ան կը կատարէր իր բոլոր արշաւանքները:

Արքունիքի բոլոր մեծամեծները հրահանգ ունէին արտասովոր խնամքի առարկայ դարձնելու իրենց վեհապետին ձին, գոհացում տալու կենդանիին բոլոր բնազդական քմահաճոյքներուն, վասնզի Հենրիկոս Դ. այն համոզումը ունէր որ իր երիվարը բախտի հաւք մըն էր իրեն համար, քանի որ Առքի եւ Իվրիի ճակատամարտներէն յաղթական վերադարձած էր՝ հեծած իր սպիտակ Բեգասին վրայ:

Զարմանքէ օր մը թագաւորին նժոյգը կը հիւանդանայ: Կայսերական աւագանին, բոլոր բժիշկները, դրանիկներն ու սպասաւորները իրար կ'անցնին: Կենդանիին ախտը կը դառնայ ժամադրավայրը մասնեշալներու, դուքսերու, կոմսերու եւ ականաւոր բժիշկներու, որոնք ամէն օր կը դիմեն հոն՝ ճար ու ճարակ մը խորհելու համար տառապող չորքոտանիի ցաւին:

Հակառակ այս բոլոր խնամքներուն, սակայն, թագաւորին ձին օր ըստ օրէ կը տկարանայ:

Հենրիկոս Դ. կը կորսնցնէ իր անդորրութիւնը: Ցերեկները կը դառնայ մռայլ ու անխօս, դաժան ու անմերձենա-

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

1.

Գործարանի բանուորական ակումբի բեմից ես նայում եմ ընդարձակ դահլիճում նստած հանդիսատեսներին եւ փնտրում եմ հերոսին: Գրականութեան եւ կեանքի կապի մասին խիստ շահեկան դեկուցումը (ինչպէս նշուած է ազդում՝ «Ձեկ. բանասիրական գիտութիւնների թեկ. Հմ. Մրմրեան») մօտենում է իր վախճանին: «Պէտք է»ների փոխարինեցին «անհրաժեշտ է, որ»երը եւ համոզեցուցիչ ու կտրուկ «միայն այսպիսով մենք»ը շարժեց ունկնդիրներին նախապատրաստելու համար ակումբային ծաւալով բուռն ծափահարութիւններին:

Ծափահարութիւնները վերջացան: Յետոյ հանդէս պիտի գանք մենք, բանաստեղծներս, պիտի արտասանենք մի-մի բանաստեղծութիւն. ես արդէն գիտեմ, թէ ով ինչ է արտասանելու, ինչ վերաբերում է ինձ, ես արտասանելու եմ մի բանաստեղծութիւն, որն ահա երկու տարի է, ինչ բարեյաջող կերպով քարշ եմ ... իս կոլանտնտեսութիւնից կոլանտնտեսութիւն, գործարանից գործարան, ակումբից ակումբ ... դա մի կարթ է, որով ես ուզում եմ որսալ իմ հերոսին, բայց բոլոր գրական երեկոներից ու հանդիպումներից յետոյ ես տուն եմ գնում դատարկ ձեռներով ու թափուր հոգով:

Ասել, որ ես հոգ չեմ տանում գրականութեան եւ կեանքի կապի մասին, ճիշդ չէր լինի: Ես, նման երեկոների ընդմիջումներին, ինձ մօտեցող ընկերների հետ զրուցում եմ, պատասխանում եմ սիրալիր կերպով նրանց հարցերին, ինքս եմ հարցեր տալիս եւ ուշադրութեամբ լսում նրանց պատասխանները, բայց այդ տրամախօսութիւնները ոչ մի կերպ գրականութեան չեն վերածւում, որովհետեւ չկայ ամենագլխաւորը, չկայ հերոսը: Մտել է ինչ որ տեղ, հետեւում է իմ զուգջանքերին, ծիծաղում է ինձ վրայ, հնարաւոր է անգամ, որ նա անցնում է կողքովս, անգամ խօսում է ինձ հետ, ու ես չեմ նկատում նրան, չեմ ճանաչում, չեմ բռնում ...

— Տասը րոպէ ընդմիջում, յայտարարում է Նախագահը, ու մենք դուրս ենք գալիս ծխելու եւ գրականութեան ու կեանքի միջեւ սերտ կապեր ստեղծելու: Ինչպէս միշտ, մեզ շրջապատում են հանդիսականները, եւ մենք սիրալիր կերպով պատասխանում ենք նրանց հարցերին, ինքներս ենք հարցեր տալիս եւ մեծ ուշադրութեամբ լսում նրանց պատասխանները:

Մէկը քաշեց իմ թեւից: Ես ետ եմ նայում:

Իմ դէմ կանգնած է միջին տարիքի մի մարդ, կոկիկ հագնուած է նա, ժպտում է երեք ոսկէ ատամներով, թուխ-թխորակ, իսկ ճակատով մէկ սպիտակաւուն սպին ... Սպասիր:

— Սանո՞ ...

— Հա, ես եմ, Սանասարն եմ, անուշ ջան, ախպեր ջան ...

— Որտեղից՝ որտեղ ...

— Էնտեղից էստեղ, Գրիշ ջան, ասենք հիմի քեզ գրիշա ասել չի կարելի:

— Ուրեմն քեզ էլ Սանո ասելն անյարմար է, ճի՞շդ է ...

— Ցեխի (գործարանի բաժանում) վարիչ եմ, երեք անգամ պարգեւատրուած, կարճ կապեց նա, լըջացաւ, նայեց իմ աչքերին, բայց չկարողացաւ պահել լըրջութիւնը եւ ժպտաց ինձ քաջ ծանօթ ժըպիտով, Սանոյի ժպիտով, այն օրերի, այն տեղի ժպիտով: Ըստ երեւոյթին նա միանգամից շատ բան յիշեց այն օրերից եւ այնտեղից ...

— Աշտ տայի՞ն, հարցրեց նա:

— Կը պատմեմ: Դու անպայման անցիր ինձ մօտ՝ հիւրանոց:

— Ոչ մի հիւրանոց: Այստեղից գնում ենք ուղիղ մեր տուն:

Ելեկտրական լոյսերը երեք անգամ հանգան ու վառվեցին: Մենք բաժանվեցինք: Նախագահին խոնարհաբար խնդրեցի ազատել ինձ արտասանելու պարտականութիւնից:

— Ոչինչ չեմ յիշում ...

2.

... Կիա գետից ոչ հեռու, դէպի հիւսիս-արեւելք, ոչ խիտ անտառներով շրջապատուած ընդարձակ մի բացատի վըրայ փռուել է աշխատանքային ուղղիչ ճամբարը, շրջափակուած տախտակէ սըրածայր ցանկապատով եւ փշալարերով: Երեկոյ է, մէկը սիպերեան ձմեռային այն երեկոներից, երբ երկինքը կարծես այնքան մօտ է երկրին, որ թւում է թէ նա՝ երկինքը, հաստատուած է ծխնելոյզներից վեր բարձրացող, անշարժ թուացող ծխէ վիթխարի սիւների վրայ: Աստղերը մօտ են թւում, այնքան մօտ, որ թւում է հսկիչ աշտարակի վրայ կանգնած զինուորային պահակը կարող է վառել իր ծխախոտը, եթէ մի քիչ նեղութիւն քաշի, բարձրանայ ոտքի թաթերի վրայ, վիզը բարձրացնի վեր եւ ծխամորճը պարզի դէպի աստղերը ...

Աշխատանքային ուղղիչ ճամբարի համար եօթը հիւղաւանի բնակիչները ընթրիքից յետոյ հանգստանում եմ:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(1 Շար.)

լի, խոկ գիշերները՝ բոլորովին կը կորսնցնէ իր քունը :

Ամէն առաւօտ ու ամէն երեկոյ, մասնաւոր պաշտօնատար մը պարտականութիւն կը ստանձնէ լուրեր հաղորդել իր վեհափառ տիրոջը, Օգոստափառ կենդանիին առողջութեան արընչութեամբ :

Երբ ձիուն առողջութիւնը կը վատթարանայ եւ ամէն յոյս կը կորսուի, Հենրիկոս Դ. յուսահատութեան դենիթին հասած, կը սկսի դառնօրէն արտասուել, երախայի մը հանգոյն :

Ու բարկութեան նոպայի մը մէջ կը բացագանչէ :

— Այն որ պիտի գայ օր մը ծանուցանելու ինծի իմ հաւատարիմ բարեկամիս մահը, թող վստահ ըլլայ որ գինքը կախել պիտի տամ ...

Եւ կը պատահի անխուսափելին : Ձին կը մեռնի ...

Ո՞վ կը արքունիքին այն ճարտար ու քաջ անձը որ պիտի յանդգնէր ծանուցանել իր վեհապետին ցաւումին, ծանուցանելով անոր սիրեցեալ կենդանիին մահը :

Կը հաւաքուին մեծամեծները, ժողով ժողովի վրայ կը գումարուի, սակայն այդ ժողովներու ընթացքին երեւան չելլեր քաջը ...

Ի վերջոյ, պալատին ծառայող համեստ ձիապան մը կը յօժարի ներկայանալ Հենրիկոս Դ.ի եւ հաղորդել անոր գոյժը :

Կ'ընդունուի իր առաջարկը եւ ձիապանը կը ներկայանայ թագաւորին :

Հագեւ ոտքը նետած դրած արքայական սենեակին սեմէն, Հենրիկոս Դ. հետեւեալ խօսքերով կ'ընդունի գինքը :

— Խօսեցէք, պարոն, խօսեցէք, եթէ կուգաք զմեզ ձերբազատել մեր տանջող վիշտէն :

— Վեհափառ Տէր, կը պատասխանէ պատգամաբերը խոնարհելով, արդարեւ խնդիրը կը կայանայ ձեր երիվարին, ձեր հրաշապատում եւ քաջարի, ձեր անփոխարինելի երիվարին մասին ...

— Շնորհակալ եմ, կ'ընդմիջէ Հենրիկոս Դ., շնորհակալ եմ, աւելի մի խօսիք գիս ... կը գուշակեմ թէ մեռած է ան ...

— Մեռա՞ծ, կը պատասխանէ ձիապանը ... Ո՛հ, վեհափառ տէր, որքա՛ն կը վշտակցիմ ձեզի ... ձերդ վեհափառութիւնը ցաւագին խօսքութիւն մըն է որ կը յայտնէ ինծի : Թոյլ տուէք որ, վիշտովս ծանրաբեռնուած, հեռանամ ...

Ու կը մեկնի :

Պարզ ձիապանը ահաւոր հոգէ մը ու ծանր բեռէ մը ազատած էր Հենրիկոս Դ.ի արքունիքին մեծամեծները :

Քաղեց՝ ՍԷՇԱՏՐԱ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԲՋԻՋԸ՝ ԱՅՍ ԱՆԾԱՆՕԹԸ

Կեանքին տարբեր ձեւերը — բուսականութիւնը եւ կենդանական աշխարհը — բաղկացած են մէկ միաւորէ՝ բջիջը, որ ընդհանրապէս կը կազմէ կեանքի արտայայտութեան փոքրագոյն ձեւը : Վերջին տասնամեակներու ընթացքին բջիջի կազմութեան ուսումնասիրութիւնը շատ չզարգացաւ, որովհետեւ մանրադիտակով կարելի չէր շատ մեծցնել բջիջը, կարենալ լուսաբանելու համար անոր մէջ տեղի ունեցած մանրամասնին երեւոյթները :

Վերջերս, սակայն, ելեկտրոնիկ մանրադիտակին օգտագործումը համեմատաբար շատ աւելի լայն հեռանկարներ բացաւ բջիջի կազմութեան հետազօտութեան համար : Ելեկտրոնիկ մանրադիտակը կարելի դարձուց ուսումնասիրութիւնը բջիջներու կառուցակներուն, որոնց հաստութիւնը մէկ միլիմեթրին հարիւր հազարերորդ մասն է : Այսպէս, օգտագործելով արդի բնախօսութեան նուաճումները, կարելի եղաւ հաստատել, որ բջիջի մը մէջ կը գտնուին աւելի քան հարիւր հազար քիմիական բաղադրութիւններ : Չէր կարծուեր որ բջիջը քիմիական նիւթերու այսքան մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ, բայց ինչ որ աւելի կարեւոր է, այն է թէ բոլոր այս նիւթերը անշարժ ու մնայուն չեն, այլ մշտական շարժման մէջ են եւ կը մասնակցին բջիջի մը մէջ տեղի ունեցող հարիւրաւոր քիմիական հակազդեցութիւններուն : Անոնք, միեւնոյն ատեն, կը կազմալուծուին եւ կրկին կը կազմուին. բջիջին մէջ քիմիական բաղադրութիւններու բոլոր փոփոխութիւնները տեղի կ'ունենան մեծ արագութեամբ : Դրոշմուած հիւլէներու մեթոտը կարելիութիւն ընծայեց բացայայտելու քիմիական հակազդեցութիւններու շատ մեծ արագութիւնը : Բջիջներու մէջ բացայայտուեցան մասնիկներ, որոնց մէջ ներուժ կերպով կը կատարուին քիմիական փոփոխութիւններ, այսպէս, օրինակ, միթոքոնտրիները, որոնց մէջ կը յառաջանայ մարմնակազմին ուժականութիւնը եւ ուր քիմիական ուժականութիւնը կը փոխակերպուի մեքենականով : «Մկանային շարժիչ»ի գաղտնիքը, որ ցարդ յայտնի չէր իր բոլոր մանրամասնութիւններով, այժմ լուսաբանուած է : Մկանային շարժիչը, որ ամենակատարեալն է, շնորհիւ քիմիական նիւթերու, զորս մկանները կը ստանան արեան միջոցաւ եւ որոնք կը ներմուծուին սնունդի ձեւին տակ, կը փոխակերպէ այդ քիմիական նիւթերը մեքենական ուժականութեան, դառնալով շարժում :

Բջիջը, որ քանի մը դար առաջ անծանօթ էր եւ անոր գոյութեան մասին մարդիկ ոչինչ գիտէին, այսօր մեզի կը ներկայանայ իբրեւ բարդ տարրալուծարան մը, որուն գործունէութեան շնորհիւ մէջտեղ կուգայ նիւթին բարձրագոյն ձեւը՝ կեանքը :

Դ. Ղ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Հայաստանի շնորհալի գրագէտ Սէրօ Խանզադեան՝ այս կարճ այլ տեղին յօդուածով (*Սով. Հայաստան*, 20/Ա) կը ձայնակցի Գ. Աւագեանի շարադրած բաց նամակին (*Յառաջ*, 24/Ա), որու մէջ նամակագիրը ցաւով եւ արդար ընդվզումով կը մատնանշէր թէ «Յուշարձաններուն մէկ մասը ուղղակի ձգուած է անխնամ եւ առանց հսկողութեան» :

×

«Սովետական Հայաստան» թերթի Յունուարի 11ի համարում կարդացի Գ. Աւագեանի «Աչքի լոյսի պէս պահպանենք յուշարձանները» շատ կարեւոր նամակը :

Հայաստանում ամենահին դարերից մնացած անթիւ յուշարձաններ կան : Դրանք ոչ միայն ճարտարապետական մտքի զարմանահրաշ ու ինքնուրոյն թռիչքներ են, այլեւ պատմութիւն են՝ ճշմարիտ, անփոխարինելի պատմութիւն : Մեր քարերի վրայ եղած տասնեակ հազարաւոր վիմագրերը (արձանագրութիւնները) մեր պատմութեան անգնահատելի, երբեմն էլ այս կամ այն ժամանակաշրջանի, դէպքի վկայութեան միակ էջերն են : Վիմագրերից եմ ես շատ տեղեկութիւններ (անուններ, դէպքեր, տարեթուեր) քաղել, երբ գրում էի «Մխիթար Սպարապետը» :

Հին յուշարձանները ճարտարապետութեան նմոյշներ, պատմութիւն լինելու հետ միասին, նաեւ կենցաղի հանրագիտարաններ են : Խնձորեսկում պահպանուած սպարապետի շիրմաքարի վիմանկարներից եմ ես որոշել այդ առասպելական հերոսի դէմքի գծերը, կեցուածքը, ազատագրական շարժումների դրօշը, Մխիթարի ռազմական հանդերձանքը՝ գլխարկը, կապան, կօշիկները, թրի դարպաքանդակները, նրա մարտական նժոյգի կեցուածքը, նրա մելիքների, հարիւրապետների, շարքային ռազմիկների զէնքը, զարդերը եւ շատ ու շատ այլ բաներ :

Վիմաքանդակներից եմ ես վերականգնել Հասան Ջալալեանների տոհմի զինանիշը, հին հայկական դաշնակի ձեւն ու վարելու եղանակը, ագուլիսեան վաճառականների խնջոյքը, արհեստաւորների աշխատանքը եւ ուրիշ հարկաւոր բաներ :

Շմեցուցիչ նրբութիւն ունին Գանձասար վանքի տասներկու – տասներեք դարերի վիմագիր արձանագրութիւնների տառաձեւերը : Կարծես ինքը՝ Կոջոյեանն է հէնց երէկ իր տաղանդաւոր ձեռքով այդ տառերը քանդակել քարերին :

Շատ բան է մեր պետութիւնն արել թանկագին յուշարձանների պահպանութեան համար : Բայց ճիշդ է նաեւ, որ մեր շատ հոյակապ յուշարձաններ անխնամ մոռացութեան են մատնուած ու կործանւում են :

Տասնըչորսերորդ դարի մեծ մանկավարժ ու փիլիսոփայ Գրիգոր Տաթեւացու հոյակապ շիրմաքարը մնացել է երկրաշարժից կործանուած Տաթեւի փլատակների տակ : Մեսրոպ Մաշտոցի հիմնադրած մեր առաջին դպրոցի շէնքը, որ 1500 տարի, տէկը տէկը վերականգնուելով, պահպանուել է Կապուտջիղ լերան փէշին, հիմա փլւում է : Անխնամ են շատ մեծ գործիչների գերեզմանները, Հաղպատի, Գօշավանքի եւ այլ ճարտարապետական հրաշքներ :

Դա ցաւ է պատճառում մեզ : Տխրեցուցիչ է տեղական ընակչութեան անտարբերութիւնը դէպի յուշարձանները : Դրա համար էլ ես անչափ ուրախացայ, երբ կարդացի «Սով. Հայաստան» թերթում տպագրուած նամակը, ուր առաջարկւում էր մեր Հանրապետութիւնում ստեղծել Յուշարձանների պահպանման կամաւոր ընկերութիւն :

Հէնց այօրուանից ես գրւում եմ այդ ընկերութեան անդամ : Գրւում եմ ու կոչ անում մեր ճարտարապետներին, նկարիչներին, գրողներին, ուսուցիչներին, մեր երիտասարդութեանն ու դպրոցականներին, բոլոր աշխատաւորներին, մտնել այդ ընկերութեան մէջ, հասարակական կարգով խնամել, պահպանել մեր հին յուշարձանները :

Ս. Խ.

×

ԿԱՐՊԻՍ ՋՕՊԵԱՆ

Վերջերս, Ռումանիոյ օփերայի մեներգիչ Կարպիս Զօպեան Երեւանի մէջ երգած է ծանօթ օփերաներու կտորներ, արժանանալով հանդիսատես հասարակութեան գնահատանքին : Երեւանի մամուլը արձանագրեց Զօպեանի յաջողութիւնը : Այսպէս, «Սով. Հայաստան»ի մէջ երաժշտասէր մը կը գրէ, ի մէջ այլոց .— «Կարպիս Զօպեան միշտ էլ եղել է երեւանցիների սիրելի ու ցանկալի հիւրը : Նրա գեղեցիկ եւ ուժեղ ձայնը, քրքոտ խաղը, երաժշտական նուրբ զգացողութիւնը եւ դերասանական փայլուն վարպետութիւնը մօտ են Երեւանի երաժշտական հասարակութեան յոյզերին եւ ճաշակին» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

—o—

— Ուրիշ ո՞վ կրնայ ըլլալ, շարունակեց Սաֆօ, գիտե՞ս ինչ ըսաւ, վէճին մէջ իր ներկը դուրս տուաւ :

— Ի՞նչ ըսաւ, հարցուց Աշոտ հետաքրքիր շարժումով մը :

— Թադոս Մաթոս ըսաւ, պատասխանեց Սաֆօ :

— Ի՞նչ ըսել է Թադոս Մաթոս :

— Խըմպըլ, խախա, չե՞ս հասկնար, հեգնեց Սաֆօ, ալ աւելի գրգռելով դիմացինը :

— Որի՞ հասցէին ուղղեց այդ անարգանքը, հարցուց Աշոտ :

— Ձեր հասցէին, ձեր, շարունակեց Սաֆօ, Թորգոմին ու քեզի ... :

Աշոտ յուզուեցաւ :

— Վայ, բացագանչեց, ըսել է թէ գործիքներ ենք անարգ գործիքներ, հա՞ :

— Աւելին կայ, շարունակեց Սաֆօ արծարծելով կրակը, կը կարծէ թէ ես ձեզի գործիք եմ եղեր ... :

Աշոտ մտիկ չէր ըներ, աչքերը դարձած, մոլորած էին, զուր կ'աշխատէր պահել իր պաղարիւնը :

— Սաֆօ, այդ խնդիրը ձգէ, հիմակ ո՞ւր է ինքը :

— Ո՞ւր պիտի ըլլայ, սովորական տեղը, պատասխանեց Սաֆօ, մեր ծանօթ սրճարանը :

Աշոտ առանց «մնաս բարով»ի հեռացաւ Սաֆօյի քովէն եւ գնաց նստաւ ուրիշ սրճարան մը :

Գանկը կ'այրէր, աչքերը կը վառէին, կատղած էր Քրիստափորի դէմ, որ նախատած էր Թրքահայերը :

Շատ ատեն չանցաւ, Քրիստափորը ներս մտաւ սրճարանէն եւ եկաւ Աշոտի քով նստաւ : —

Աշոտ, երեսկախ, ճակատը կնճռոտ, դժխեմ նայուածքով, անխօս կը նստէր :

— Ի՞նչ ունիս, Աշոտ, հարցուց Քրիստափոր միամտօրէն :

— Ի՞նչ կ'ունենայ Թադոս Մաթոսը, պատասխանեց յանկարծ Աշոտ՝ զսպուած կատաղութիւն մը դէմքին վրայ :

— Ի՞նչ ըսել է Թադոս Մաթոս, յարեց Քրիստափոր, ի՞նչ ըսել կ'ուզես, Աշոտ, ո՞վ է Թադոս Մաթոսը ...

— Սաֆօյէն հարցուր, յարեց Աշոտ :

Քրիստափոր վայրկենապէս ըմբռնեց Սաֆօյի կատարած դերը :

— Աշոտ, ըսաւ մտերիմ շեշտով մը, ջանալով հանդարտեցնել իր զայրացած ընկերը, տղայական բաներ են ատոնք, ինչո՞ւ կարեւորութիւն կու տաս :

Աշոտ չէր խօսեր, դէմքը կախած, մըտիկ կ'ընէր լուռ :

— Աշոտ, շարունակեց Քրիստափոր, Սաֆօ լաւ դեր չի կատարեր մեր միջեւ.

— Բայց Նախատի՞նքը, պարոն Քրիստափոր, կը մարսուի՞ սակա :

Քրիստափոր լռեց :

Յետոյ, ուզեց փոխել խօսակցութեան նիւթը, յուսալով թէ պիտի յաջողէր, գոնէ առժամապէս, մեղմել Աշոտի վիշտը :

— Աշոտ, ըսաւ, Զարեհը տեսա՞ր :

Մանկալճի Զարեհին համար էր :

— Է՛, ընդմիջեց Աշոտ, ի՞նչ կայ :

— Տես զինքը, շարունակեց Քրիստափոր, խօսէ չուտով թող վերջացնէ ...

— Ես քու գործակալդ չեմ, ընդմիջեց յանկարծ, Աշոտ, ոչ ալ լրատարդ, դուն կրնաս անձամբ տեսնել զինքը, խօսիլ :

Քրիստափոր վիրաւորուեցաւ, երբեք Աշոտէն այսպիսի կոպիտ վարմունք մը չէր սպասեր :

— Ի՞նչ ես եղեր, Աշոտ, կշտամբեց :

— Ի՞նչ պիտի ըլլամ, քեզի հարցուր :

Եւ սկսան իրարու գլխու լուտանքներ տեղալ :

Սրճարանին յաճախորդները կը դիտէին տեսարանը :

Աշոտ խեկոյն մեկնեցաւ :

Հիւրանոցը գնաց, իր սենեակը քաշուեցաւ :

Անհանգիստ էր, կը խորհէր հրաժարիլ գործէն, անմիջապէս հեռանալ Աթէնքէն եւ Եգիպտոս վերադառնալ, սակայն, միւս կողմէ, կը մտածէր թէ՝ պիտի մեղադրէին, պիտի դատապարտէին, խաչող պիտի յորջորջէին զինք ու պիտի ըսէին.— Երկու հազար ֆրանքը կերաւ : Կազմակերպութեան ահագին հարուած մը տուաւ ու կծիկը դրաւ : Այս նախատինքը, բնականաբար, պիտի չուզէր կրել, ամէն պարագայի մէջ, մոռնալով անձնական վէճերը, պէտք է հանդուրժէր ամէն անարգանք, հալածանք, ամէն տառապանքի վիզ ծռելու էր, մտած էր անգամ մը գործին մէջ, կէս ճամբան ձգել փախչիլ վատութիւններուն վատութիւնը պիտի ըլլար :

Իրիկուան դէմ, երբ Աշոտ կը պատրաստուէր դուրս ելլել հիւրանոցէն, դուռը հանդիպեցաւ Քրիստափորի, որ իրեն այցելութեան կուգար :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Ս. ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ ԲԱՑԱՌԻԿ ՇՈՒՔՈՎ

Պիտի տօնուի Ս. Մեսրոպ – Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակը, Փետրուար 10, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, Սալ Մոլիէռի մէջ:

Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած են՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, ՓՐՕՖ. ՖԷՅՏԻ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ եւ Լ. ՄԱՆԱՍԱՐ–ԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ Պ. Պ. Սարգիս Պօղոսեան *(ար–տասանութիւն, Մարսէյլէն)*, Աֆրիկեան եւՄկր. Պօղոսեան, *երգ (Փարիզէն), եւ տեղական ընտրանի ուժեր:*

Տոմսերը հրապարակ ելած են, Մեսրոպ Մաշտոցի գեղատիպ նկարով (ստացողը կրնայ պահել իբրեւ յիշատակ), իսկ մուտքի տոմսերը (քարթ – փոսթալի ձե–ւով) Մաշտոցի նկարով, որ կրնայ գոր–ծածուիլ թղթակցութեան համար:

Կը գտնուին մասնակցող կազմակեր–պութեանց մօտ եւ եկեղեցւոյ խորհրդա–րանը:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16–էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդ–րոյի ճոխ սրահներուն մէջ:

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

—o—

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ զաւեշտական ժապաւէն մը
« 01 – 91 »

Երեքշաբթի Փետրուար 12, *ժամը* 20·30*ին*, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ *(Մեթրօ Քատէ)*:

Մուտք՝ 3 եւ 5 փրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժա–մը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի:*

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե–ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցու–թեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ:*

×

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար–ուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ:

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ ե–րեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի *մէջ, ի պա–տիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուի–րակ* ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.*ի, Ամենայն Հա–յոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհ–ուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւ–րեր:*

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանա–գրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէ–նէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առա–ւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× *Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկե–ղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ* Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի այր մարդ մը, առանց յատուկ մասնագիտութեան, գործ կը փնտռէ որեւէ աշխատանքի համար:

Հեռաձայնել՝

DAN. 74-17

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօն–ւի Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով: ուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօր;

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու–թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա–դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո–խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր–պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու–թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա–տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե–րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

''ՀԱՅ-ԲՈՅԺ''Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

—o—

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղոր–դէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փո–խարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղըր–կուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տար–ուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարող–ներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Վանտէօզ *մը, 17էն 35 տարեկան, ա–նուշավաճառի խանութ մը աշխատելու համար:*

Դիմել՝ ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Երիտասարդ ՊԱՐՈՂ *եւ* ՊԱՐՈՒՀԻՆԵՐ, *ժողովրդական բեմապարերու համար: Նոյնպէս լաւ* Ակորտէօն *եւ* Պալալայքա *նուագողներ՝ խումբին շրջուն ներկայա–ցումներուն ընկերանալու համար:*

Դիմել՝

«BALLET RUSSE»
11, Rue Jules Chaplain
PARIS (6) Tél.: ODE. 80.13

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԱՆԻԷՌ.— Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթա–կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, Երեքշաբթի, ժամը 21ին ընկեր Հիւս–եանի բնակարանը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին նախաձեռնութեամբ:

Շաբաթ, Փետրուար 9, ժամը 18 սկսեալ, Մաշտոցի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Գեղարուեստական բաժին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal: 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ 45 $
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 *էջ* 7·50 $
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ, 5 $
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 $
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 $
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*, 40 $
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Գ. Սահփանեան, Վենետիկ* 9 $
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. *Ս. Գարամահեան, Պէյրութ*, 40 $
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Զամպաղեան, Պէյրութ* 40 $
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*, 10 $
ՋՐՈՑՑ, Կ. *ՓՕԼԱՏԵԱՆ*, *Ա. հատոր* 3·50 Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉ[...]

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ
ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
ՌՈՃԻԿ
ՎԱՐԴԷ ԱՆՈՅ[...]

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LO[...]

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 6 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9524

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆՄԵ՞Ղ» ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԸ

Ա.

Յառաջի 27 եւ 29 Յունուարի թիւերով հրատարակեցինք «Թուրք թերթի մը անպատկառ խեղաթիւրումները» :

Խնդրոյ առարկայ լրագիրն է Ենի Իսթիքլալ շաբաթաթերթը, որուն մէջ Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէք հրատարակած է յօդուածաշարք մը «Պատմութեան ընթացքին մեծ անմեղներ» ընդհանուր խորագրին տակ :

Դժբախտաբար ձեռքի տակ չունէինք յիշեալ թերթի թիւերը : Ուստի գոհացանք Պոլսահայ թերթերու կատարած թարգմանութեամբ :

Ինչ կ'ըսէ Քըսաքիւրէք իր վերջին յօդուածով, որուն խորագիրն է Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի ոճիրները, իսկ ենթախորագիրը՝ Ջուլում Հայերու :

Դարձդարձիկ եւ մութ նախադասութիւնները մանրելով եւ վերլուծելով, իր գրածներէն կը հասկնանք հետեւեալը .—

Ճիշդ է, որ զուլում եղաւ Հայերուն, սակայն յանցաւորը Թուրք ազգը չէր (քա՛ւ լիցի, Թուրքը անմե՛ղ է աղաւնիի նման), այլ Իթթիհատ վէ Թէրաքքը կուսակցութիւնն էր :

Ճիշդ է, որ «Իթթիհատ վէ Թէրաքքըն է որ զուլումի տեսարանը առաջին անգամ բացաւ» : Բայց ուղեց այն տպաւորութիւնը ձգել թէ ատիկա Թուրք ժողովուրդին գործն է :

Յօդուածագիրը երկու կարեւոր խոստովանութիւններ կ'ընէ այստեղ :

Ա) Կ'ընդունի, որ Հայերը զուլումի ենթարկուեցան Թուրքերուն կողմէ :

Բ) Կ'ընդունի որ զուլումի նախայարձակը Թուրքերն էին :

Երկու պարագային ալ կը շեշտէ, որ «մեղապարտութեան կարգին մէջ առաջին գծի վրայ կուգայ Իթթիհատ վէ Թէրաքքըն, անմիջապէս աւելցնելով սակայն թէ անմեղութեան մէջ առաջին գծի վրայ կուգայ թուրք ազգը :

Ըսել կ'ուզէ թէ Թուրքը «Պատմութեան մեծ անմեղներ»էն մէկն է :

Հակառակ այս այս Թուրքս «ճշմարտութեան», մարդիկ կը մեղադրեն եղեր ո՛չ թէ Իթթիհատը, այլ Թուրք ազգը ...

Յօդուածագիրը քիչ վերջ հակասութեանց մէջ կ'իյնայ, չէզոքացնելու համար իր խոստովանութեանց ձգած տպաւորութիւնը : Ըսելէ ետք թէ «կարելի չէ արդարացում մը գտնել Իթթիհատի հաշւոյն, այլ նաեւ մինչեւ Դաշնակցութիւն բովանդակ պատասխանատուութիւնը եւ յանցանքի առաջնութիւնը կը մնայ Իթթիհատի վրայ», կը փնտռէ քաւութեան նոխազ մը :

Ու յանկարծ միտքը կ'իյնան Վանի դէպքերը : Ի՜նչ լաւ դրամագլուխ : Այս անգամ կը փորձէ արդարացնել Իթթիհատը, ամբաստանեալի աթոռին վրայ նստեցնելով Հայերը :

«Հարցը այս անգամ ալ չէ սկսած առանց պատճառի, այլ կը սկսի երբ Հայերը Վանի մէջ շարժման անցան. նախաձեռնութիւնը դարձեալ Հայերունն է» :

Ընդգծեցինք վերջին բառերը, ցոյց տալու համար ակնյայտ հակասութիւնը վերի նախադասութեան հետ, ուր յանցանքի առաջնութիւնը Իթթիհատի վրայ կը ձգէր :

Բայց իր յայտնած միտքերուն մէջ ամէնէն շնաշխարհիկն այն է, երբ Քըսաքիւրէք ղառնուկի մորթ կը հագցնէ Թուրքերուն, որոնք զոհերն են եղած հայ դայլերուն ...

Իթթիհատն է, որ «իր մասնաւոր անձնակազմով» զուլումի ենթարկեր է Հայերը. Թուրք ազգը չէ եղար : Մինչդեռ տար փոխարէն Հայերը զուլումի ենթարկեր են եղեր ո՛չ թէ Իթթիհատը, այլ ամբողջ թուրք ազգը :

« ... Այդ ալ ո՛չ թէ միայն Դաշնակցութիւնը, այլ անոր հետ հայ ժողովուրդը կ'ընէր», կը շեշտէ Թուրք լրագրողը անպատկառօրէն, հայ ժողովուրդը ներկայացնելով իբրեւ դահիճը Թուրք ազգին :

Յետոյ, առանց կարմրելու, կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափէ, իբր թէ խղճահարելով :

— Ինչո՞ւ համար, կ'ըսէ, «Դաշնակցութեան գաւազանին եւ Մոսկովի մտրակին տակ Վանի վրայ յարձակող Հայերուն» մեղքը պիտի քաւէին եւ զուլումի ենթարկուէին Պոլսոյ, Պրուսայի, Էսկիշէհիրի, Աֆիոնի, եւ Քոնիայէն սկըսած դէպի արեւելք բովանդակ Անատոլուի Հայերը :

(Այս տրամաբանութիւնը Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէքի խելապատակէն չէ ելած : Անիկա պարզապէս ընդօրինակած է գայն պատմաբան Ահմէտ Րէֆիքի գըրքոյկէն, որուն մասին պիտի խօսինք յաջորդով) :

Քըսաքիւրէք այս գեղեցիկ խօսքը գրելուն զղջացած՝ անմիջապէս կը ցուցադրէ իր սեւ հոգին, հետեւեալ ամբաստանութիւնը գլորելով տարագրուած անմեղ Հայերու հասցէին .

« Ասոնց բոլորն ալ թերեւս իրենց ներսպատակին մէջ իրենց չար եղբայրներէն տարբերութիւն չունէին ...» (տե՛ս Յառաջ, 29 Յունուար) :

Վանի շարժումը պարզապէս ինքնապաշտպանութիւն էր : Թուրք կառավարութիւնը իբրեւ պատրուակ ծառայեցուց զայն, արդարացնելու համար իր հայաջինջ ծրագիրը, զոր շատոնց պատրաստած էր , խոստովանութեամբն իսկ Թուրք պատմաբանի մը :

Բայց այդ ուրիշ հարց է :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

«ՍՊԱՍԵԼ ԵՒ ԲԱՐՁՐ ՁԱՅՆԵՐ ՉՀԱՆԵԼ» ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ

Իտալական մամուլը այն համոզումն ունի որ անգլեւիտալական խօսակցութիւնները պիտի ծառայեն փրկելու եւրոպական միասնականութիւնը : Ֆանֆանի արդէն իսկ Պէնելիւքսի դիւանագիտական երեք ներկայացուցիչներուն հաղորդած է Մաքմիլընի հետ ունեցած խօսակցութեանց բնոյթը : Շատ կը յիշուի Հռոմի մէջ Մաքմիլընի սա նախադասութիւնը .

— Տիրակալութեան համար մրցումներու ժամանակը շատոնց անցած է, ոչ մէկ մարդ, ոչ մէկ պետութիւն կրնայ այլեւս իր ղեկավարութիւնը պարտադրել միւս ժողովուրդներուն » :

Ծանօթ է որ Մաքմիլըն շատ խիստ լեզու գործածած է տը Կոլի հանդէպ եւ նոյնիսկ ֆաշիստ բառը արտասանած է : Կ'ըսուի նաեւ թէ կարելի չէ երեւակայել Եւրոպա մը առանց Ֆրանսայի եւ ամէնէն շատ յոյս կը տրուի «համոզումի ուժին վրայ » :

Ի վերջոյ , Հռոմի մէջ որոշած է որ ոչ մէկ նախաձեռնութիւն պէտք է ստանձնել աճապարանքով, ոչ մէկ որոշում պէտք է տալ ու ջղայրգել Զօր. տը Կոլը եւ վըտանգէ Հասարակաց Շուկան, այլ խօսքով արգելք հանդիսանայ եւ Անգլիա օր մը չկարենայ անդամակցիլ :

Բայց ինչ որ շատ յստակ եղած է Հռոմի մէջ այն է որ Ատլանտեան Ուխտի պաշտպանութեան ներկայ դրութիւնը, պէտք է մնայ մեծ ամբողջ : Ֆանֆանի եւ Մաքմիլըն որեւէ ձեւով չեն նախատեսեր զինուորապէս ինքնավար Եւրոպա մը որ կարենայ երրորդ ուժ մը ներկայացնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ : Նոյն ընդդիմութիւնը ունին հայրենիքներու Եւրոպայի մը հանդէպ :

Լոնտոնի մէջ սակայն, նուազ խանդավառ են : Բրիտանացի դէտերուն համար , Հռոմի խօսակցութեանց հաշուեկշիռը թեթեւ է : Գլխաւոր մտահոգութիւնը այն եղած է որ կարելի եղածին չափ , ամրապնդուի այն կապը որ հաստատուած է Պրիւսէլի մէջ, Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի հինգ ընկերներուն միջեւ առանց սակայն այնպիսի ձեւ մը տալու որ հակաֆրանսական համախմբումի մը բնոյթը ստանայ :

Պրիւսէլի մէջ կը կարծուի թէ մթնոլորտը կը պայծառանայ : Վեցերու նախարարական նիստերը տեղի պիտի ունենան Փետրուարին հակառակ բանակցութեանց խզումին առթիւ ստեղծուած դէշ տրամադրութեանց :

Միւս կողմէ Քոնրատ Ատընաուըր կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է «Եու-Էս - Նիուզ էնտ Ուորլտ Ռիփորթ» ամերիկեան պարբերաթերթին : Դաշնակցային վարչապետին համար նախ պէտք է ժամանակ շահիլ ոպէսզի կիրքերը հանդարտին : «Այն որոշումները զորս կուտանք կրքոտ մթնոլորտի մը մէջ, ընդհանրապէս դէշ են» : Վարչապետը յայտնած է թէ տը Կոլին ալ ըսած է ասիկա եւ այս վերջինը պատասխանած է .— «Իրաւունք ունիք, այդ պատճառաւ է որ Պրիւսէլի մէջ առաջարկներ ըրինք որոնց նպատակն էր ժամանակ շահիլ » :

Ծերունի վարչապետը ըսած է նաեւ թէ տը Կոլ բոլորովին համամիտ է Միացեալ-Նահանգներու հետ գործակցելու, որովհետեւ համոզուած է, ինչպէս ինք՝ Ատընաուըր, որ Միացեալ Նահանգներու հետ գործակցիլը կենսական է Եւրոպայի համար եւ կենսական՝ Միացեալ Նահանգներուն համար : Ատընաուըր աւելցուցած է նաեւ .— « Ինչ կը վերաբերի Մեծն Բրիտանիոյ, երբեմն կարճ է մեր յիշողութիւնը . չէ՞ք յիշեր թէ Մեծն Բրիտանիա երկու անգամ մերժած է Հասարակաց Շուկային անդամակցիլ : Այն ատեն աղմուկ ելա՞ւ : Մարդիկ պոռացի՞ն .

— Ի՞նչ կ'ընէք, աշխարհ կը պառակտի :

Ոչ : Այն ատեն մտածեցինք թէ աւելի լաւ է սպասել քիչ մը : Այսօր ալ նոյնը պէտք է ընենք : Սպասել եւ մեծ ձայներ չհանել » :

«Նիւ Եոր Թայմզ» մէջ, Ճէյմս Ռիսթըն կ'երեւակայէ որ ելեկտրոնական մեքենայ մը կը պատասխանէ հետաքրքիր կնոջ մը հարցումներուն որ մտահոգ է Զօր. տը Կոլ քաղաքականութենէն : « Զօր տը Կոլ առանձնայատուկ դիրք մը կը գրաւէ արեւմտեան բոլոր ղեկավարներու մէջ , որովհետեւ գիտէ թէ ի՛նչ կ'ուզէ , որովհետեւ քիչ կը խօսի , բայց լաւ, որովհետեւ կը ծաղրէ իր իսկ ժողովրդականութիւնը եւ որովհետեւ գիտէ «ոչ» ըսել : Մինչ Քենըտի կը կարծէ թէ պաղ պատերազմը տակաւին վտանգաւոր է, կը կարծէ որ Քենըտի զայն շահած է , բայց չի գիտեր : Քենըտիի համար , Եւրոպայի հարցը զինուորական է, տը Կոլի համար՝ քաղաքական է : Զօրավարը չի վախնար որ ռուս զինուորները Եւրոպան գրաւեն : Աւելի կը վախնայ, որ Եւրոպան բրիտանացի քաղաքական դէմքերու, քաղաքագէտներու եւ ամերիկացի վաճառականներու ձեռքը իյնայ : Վերջապէս կը խորհի թէ Մաօ Ցէ Թունկ պիտի միացնէ Եւրոպա եւ ոչ՝ Մաքմիլըն : Իրեն համար Ռուսերը օր մը պիտի համաձայնին տը Կոլի եւ արեւմտեան Եւրոպայի հետ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՍԸՄ անգամ մը եւս երկարաձգեց այն պայմանաժամը զոր տուած է Քիւրտ ըմբոստներու որպէսզի զէնքերը վար դընեն : Այս անգամ մինչեւ Ռամազանի վերջ : Բացայայտ է որ այս քրտական հարցը կը նեղէ Քասըմը եւ իր վարչակարգը որովհետեւ կրկին խնդրոյ առարկայ կը դարձնէ այն հաւասարակշռութիւնը որ հաստատուած էր 1958ին :

ՄԱԿ-Ի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց թէ գիտութիւնը պէտք է գիտակցի իր ծագումին եւ մարդկային նպատակին :

ՄՈՍԿՈՒԱ. – Փեքին տարակարծութիւնները նոր բնոյթ մը ստացած են : Ոմանք կը խորհին թէ դադար մը կայ, մինչ ուրիշները այն կարծիքն ունին թէ կռիւը սաստկացած է : Ֆրանսայի մէջ սկսած են չին – ալպանական քարոզչութեան տեղեկագիր մը ցրուել :

ՓԸԹԻ – ՔԼԱՄԱՌԻ դատավարութիւնը ընդհատուեցաւ առջի օր , Պասթիէն – Թիրի անհանգիստ ըլլալով : Ծանօթ է որ պաշտպան կողմը որեւէ գնով կ'ուզէ ժամանակ շահիլ : Արդարեւ Փետրուար 25էն զինուորական ատեանը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ : Նախարար Ժիսքառ տ'Էսթէն անուանարկութեան դատ մը բացած է փաստաբան Իզորնիի դէմ որ , ինչպէս ուրիշներ, յայտնած էր թէ ելմտական նախարարը «Գաղնի – Բանակ կազմակերպութեան» կը պատկանէր : Այս առթիւ մեթր Իզորնի յայտարարեց մամուլին թէ ապարդիւն է նման բողոք մը : «Եթէ Պ. Ժիսքառ տ'Էսթէն կը խորհի թէ անուանարկիչ խօսքեր արտասանած եմ իր նկատմամբ, թող հրատարակէ այն նամակը զոր իրեն գրած եմ 1962, Դեկտեմբեր 4ին : Երբեք ի վիճակի չէ եղած մէկ բառը հերքելու » :

ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի նոյն սաստկութեամբ : Քորսիքան մէկ մեթր ձիւնի տակ կորսուած է : Ֆրանսայի մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 7էն (Սէնթ-Էթիէն-Լիոն – Փարիզ) կը բարձրանայ մինչեւ զերոյէն վեր 9ի (Նիս – Քանն) : Եւրոպայէն եւ Միացեալ Նահանգներէն զատ, ցուրտը մինչեւ Հրատ մոլորակը հասած է ըստ Թոքիոյի աստղադիտարանին : Անդին արեւելեան Եւրոպայի գայլերն ալ արտագաղթ սկսած են դէպի Ֆրանսա :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ յայտարարութիւն մը ըրած է Լոնտոնի Սընտէյ էքսփրէսի Դաշնակցային Գերմանիոյ թղթակցին : Նախկին վարչապետը որ Միւնիխ կը գտնուի յայտարարած է .— «Ֆրանսա կը վերադառնայ իբրեւ պետ : Ներկայիս երկիրս ոստիկանական պետութիւն մը եւ ի մօտոյ ֆաշիստ երկրի մը պիտի վերածուի : Ոստիկաններու թիւը անհաւատալի է : Հազարաւոր քաղաքական բանտարկեալներ կան : Գործնապէս այլեւս Խորհրդարան չկայ : Ամերիկեան մամուլին մէջ , կ'ըսեն թէ պէտք է երեք տարի սպասել մինչեւ որ տը Կոլ կամովին քաշուի : Բայց մինչեւ այդ բան պիտի չմնայ Ատլանտեան Ուխտէն եւ եւրոպական զինակցութենէն » :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Նիւզուիք շաբաթաթերթին համաձայն, նախագահ Քենըտի խիստ բառերով յայտնած է Ուաշինկթընի Դաշնակցային դեսպանին , թէ դժգոհ է ֆրանքօ-գերմանական դաշինքի ստորագրութենէն : Կ'ըսուի թէ երբ դեսպանը « բացատրական նամակ » մը գացած էր յանձնելու Քենըտիի այս վերջինը ըսած է .— « Հիմա, կանա՞կ պիտի դարձնէք , այն ամէն ինչէն զոր ըրինք ձեզի համար վերջին 15 տարիներուն » :

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը շատ խիստ լեզու մը գործածեց նասըրական գործունէութեան դէմ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պարոն Գուրգէնը

Հինէն, շատ հինէն, մանկութեան օրերէս մնացած սովորութիւն մըն էր զինք «Պարոն Գուրգէն» կոչել եւ այդպէս ալ մնաց մեծնալէս ու մազերս կիսովին ճերմըկնալէն ետքն ալ:

Շապին Գարահիսարի ազգային վարժարանին մէջ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի, երբ դեռ շատ փոքր էինք եւ ինք, այդ հաստատութենէն շրջանաւարտ, ուսուցիչ: Երկայնահասակ, բարակուկ, լուրջ, բայց ժպտուն աչքերով երիտասարդ մըն էր այն օրերուն: Իր պատկերը այդպէս կը մնար յիշողութեանս մէջ սուզուած: Տարիներ ետք, երբ կրկին տեսայ զինք, անմիջապէս ճանչցայ եւ, սիրելի մը գտնողի ուրախութեամբ, հոգիս հրճուեցաւ:

Բսի թէ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի, դաս տուաւ տարի մը: Աշնան ու ձմրան ցուրտ օրերուն՝ ներսը, իսկ գարնան տաքուկ օրերուն ու ամրան բակերը՝ դուրսը, վարժարանի պարտէզին մէջ գտնուող երկու սաղարթախիտ թթենիներէն մէկուն շուքին տակ: Երբ իր դասաժամը գար, մեր կարգի ուժեղ տղաներէն մէկը, իր մրցակիցներուն յաղթելով, Պարոն Գուրգէնին աթոռը ուսը կ՚առնէր եւ կը տանէր դնելու թութի ծառին տակ, ուր ան կը կռթնէր հաստատմատ ծառի բունին: Մենք կիսաբոլորակ մը կը կազմէինք իր առջեւ եւ դասը կը սկսէր:

Երբ բարոյագիտութեան դաս կուտար մեզի ըսի, հաւանաբար հարց ծագեցաւ ձեր մտքին մէջ, թէ ատ բարոյագիտութեան դաս ըսուածը ի՞նչ է, ի՞նչ ձեւով կ՚աւանդուէր ծաղկոցի առաջին դասարանի տղոց:

Ես, որ հիմա թոռ ունենալու եւ զայն ծաղկոց նստեցնելու տարիքին մէջ կը գտնուիմ, կրնամ պատասխանել այդ հարցումին.

— Այդ դասը տեսակ մը գրականութեան, ճարտասանութեան, երեւակայութեան մշակումի, բարոյագիտութեան եւ նկարագրի կազմաւորման՝ մեր հոգիները ազնուացնելու սահմանուած դաս էր:

Պարոն Գուրգէն մեզի զանազան պատմութիւնները կը պատմէր, երբեմն համառօտակի, երբեմն մանրամասն. եւ մեր պարտականութիւնն էր, յաջորդ դասին, անոնցմէ մէկը կամ միւսը կրկնել, զայն մեր երեւակայութեան բովէն անցընելէ ու մեր ինքնեկ, մանկական տըպաւորութիւններով հարստացնելէ ետք:

Այս չէր ամէնը: Կար նաեւ պատմութենէն եզրակացութիւն մը, բարոյական դաս մը հանելու պարագան, որ միշտ համանման տարազով կը ներկայացուէր.

— Մենք այս պատմութենէն կը սորվինք (պարագային համեմատ) սուտ չխօսիլ, մեր ծնողքները յարգել, սիրել մեր հայրենիքը, գողութիւն չընել, եւայլն, եւայլն:

Տարի մը թէ երկու տարի ետք, լաւ չեմ յիշեր, ան ձգեց Գարահիսարը, ուր, իր ծնողքէն զատ, ունէր երկու քոյր եւ եղբայր մը: Ապա տեղեկացանք, թէ ուսանելու գացած էր: Շատ չանցած՝ Գարահիսարի եւ համայն Հայութեան գլխուն ի՜նչ փոթորիկներ պայթեցան ու ի՜նչ կարմիր ձիւներ տեղացին ... Ու մոռցանք զինք ...

Իր մասին, իր ողջ ըլլալուն մասին լսեցի 1919ին, Պոլիս, Օչականի չարադրութեան դասին: Բսած եմ ուրիշ տեղ եւ ուրիշ առիթով, թէ այդ տաղանդաւոր ուսուցիչը նիւթերու ընտրութեան լայն ազատութիւն կուտար իր աշակերտներուն: Օր մը թելադրեց, որ մեզմէ անոնք, որ տարագրուած են, գրեն իրենց աքսորավայրի կեանքէն՝ կարելի հարազատութեամբ: Մինչեւ հիմա գրուածներուն մէջ Արամ Անտոնեանի «Այն սեւ օրերուն»ը լաւագոյնն է, ըսաւ ան, կրնաք զայն առնել եւ կարդալ իբրեւ ուղեցոյց:

— Ո՞ւր կրնանք գտնել զայն, միւսին:

— «Ազատամարտ»ի խմբագրատունը կայ օրինակ մը, ես կը խօսիմ Մխիթարեանին, որ երբ երթաք, տայ ձեզի որ կարդաք: Հոն կը նստիք եւ կը կարդաք:

Անշուշտ ես, որ տարագրուած էի, մեծ ուրախութեամբ պիտի երթայի տեսնելու մանկութեան ուսուցիչս, եթէ միայն մեր խնամակալ մենծ աղաները արտօնութիւն տային... Զտուին: Չէ՞ որ «Ազատամարտ»ի կուսակցութիւնը եւ քիչ մըն ալ միւս կուսակցութիւնները պատասխանատու էին 1915ի հայկական արհաւիրքներուն... Ինչպէ՞ս խնամակալ ըլլալու էին իրենք որ թոյլ տային իրենց հսկողութեան տակ գտնուող, իրենց ճարած հացը ուտող որբի մը երթալ ու իյնալ աւերիչներուն գուփը...

×

Տարիներ անցան: Եկայ Ամերիկա եւ 1948ին, Կիրակի օր մը, կ՚աշխատէի գործաւորի մրոտ հագուստներուս մէջ կորած, երբ ժպտուն դէմքով երկու հոգի մօտեցան ինծի: Իմ լաւ բարեկամ Խաչմանեանը «ճանչցա՞ր» հարցումը դեռ չէր աւարտած, երբ «Մխիթարեանն է. մեր Պարոն Գուրգէնը» ըսելով գրկեցի իր քովի անձը: Ապա, առանց սպասելու որ հաստատէն կամ հերքէն ըսածս, սկսայ արտասանել «Ստախօս հովիւ Միհրանին» պատմութիւնը: Երբ գայլերը կերան լըմընցուցին զինք եւ բերաննին սրբեցին, հանեցի սովորական եզրակացութիւնը.

— Մենք այս պատմութենէն կը սորվինք սուտ չխօսիլ:

Յուշեր, յուշե՛ր քրքրեցինք ու հաճելի պահեր անցուցինք միասին:

Յետագային, ինք ալ անդրադառնալով երկարատեւ բացակայութենէ ետք մեր առաջին հանդիպումին, գրեց, թէ «տըխուր օրերու մէջ հանդիպեցաւ ինծի, բայց իր սիրտը զուարթացաւ»:

Մեր հանդիպման օրը ըսաւ ինծի, թէ «հետեւած է գրականութեանս եւ կը կարծէ, թէ մարմնով ալ, մտքով ալ մեծցած եմ»: Հապա ի՞նչ ... Ինք աւելի մեծցած էր: Գաւառի մատաղատի ուսուցչէն եւ Պոլիս ու Գահիրէ խմբագրութիւն ընող անձին մէջ լեռ ու ձոր կար: Ազգային վարժարանի ուսուցիչը ազգային դէմք մը դարձած էր: Երբ իր խօսքը ըլլար, իր հայրենակիցները հպարտութեամբ տէր կը կանգնէին իրեն. «Գարահիսարցի է, մեզի հայրենակից», կ՚ըսէին:

Իր անակնկալ ու կսկծալի մահով ազգային գործիչ մը, գաղափարական մարդ մը, կարող խմբագիր մը, գրագէտ մը, անբասիր մտաւորական մը եւ օրինակելի հայրենասէր մը կորսնցուց հայ ժողովուրդը:

Յիմարութեան հաւասար քայլ մը պիտի ըլլար իմ կողմէ, եթէ փորձէի իր այս տողերը կարգի դնել, դասաւորել, այս կամ այն գիծը կամ արժէքը տիրական էր իր մէջ ըսել: Ի՞նչպէս կարելի է ըսել, թէ բազմամեայ ու նուիրուած խմբագի՞րը աւելի կ՚արժէ թէ հայ գատի անխոնջ, պայծառատես ու հաւատաւոր ախոյեանը. հայ լեզուի երախտաշատ մշա՞կը թէ գրագատական ու վերլուծական բազմաթիւ մեծարժէք յօդուածներ ստորագրողը. կուռլի հրապարակագի՞րը թէ դպրոցական սեղաններու առջեւ թէ կեանքի մէջ անվերջ աշխատող դաստիարակը ...

Իր մահէն ետք, իր ընդունակութեանց ու գործին վրայ հիացող բարեկամ մը հարցուց ինծի, թէ «իր տեղը ո՞վ պիտի բռնէ», բոլոր գացողներուն տեղը, ո՞վ կը բռնէ ...

— Մահը նորութիւն մը չէ աշխարհի մէջ,— ըսի ես,— մինչեւ հիմա գացողներուն տեղ միշտ ալ մէկը գտնուեր է՝ անոնց պարապ ձգած աթոռները տաքցնող ... Հայ ժողովուրդը, իր անդարձ մեկնող արժանաւոր զաւակներուն տեղ, վաղ թէ ուշ, նոր արժանաւոր մը ծնած է: Վաղը միւս օր ձգուած այս բացն ալ կը գոցուի. ես վստահ եմ, հաւատք ունիմ: Եւ գիտե՞ս, թէ ուրկէ ստացած եմ այդ հաւատքը.

— Իրմէ: Ինք, հայ ցեղի ամէնէն արժանաւոր զաւակներէն մէկը, հայ հանճարին, Հայու ստեղծագործ կարողութեան, հայ հոգիի ազնուականութեան ամէնէն ջերմ հաւատացող մըն էր: Ես, իր աշակերտը, հաւատաւոր ըլլալը իրմէ սորված եմ:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ԵԳԵՍԻՈՅ ԵՒ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Շաբաթ երեկոյ՝ 1962, Դեկտ. 1, ժամը վեցին գէպի Տիգրանակերտ ճամբայ ելանք: Ատանայի դաշտին վերջացած տեղը: Տաւրոսներու ստորոտը ճէյհան գետին վրայի հին քարէ կամուրջէ մը անցընելէ վերջ, նոր կիրճ մը կը մտնենք:

Մութը պատած է ամէն կողմ: Մեր օթօմոպիլը Տաւրոսներէն վեր կը մագլցի:

Այս անգամ ալ Տաւրոսներու գիշերային խորհրդաւոր տեսարանները կը բացուին մեր առջեւ: Երկինքը պայծառ, աստղերը փայլուն: Լուսինը զուարթերես սարերու կատարէն մեզ կ՚ողջունէ:

Ան, չարաճճի մանկիկի մը նման անհամար լեռներուն մէջ մեզի հետ աչքապուկ կը խաղայ: Երբեմն մէջտեղ կ՚ելլէ, շուտ մը վերստին կը պահուըտի: Մենք ալ կը վազենք զինքը բռնելու, բայց անհնարին: Ան ճարպիկ է, վարպետօրէն խոյս կուտայ:

Քանի կը մօտենանք «Կեավուր տաղ»ի գագաթը, քիչ մը աւելի լուսնին կը մօտենանք: Երկու ժամուան ոլոր ու մոլոր պտոյտներ ընելով վազքէ մը վերջ լերան կատարը հասանք:

Ով վեհափառ տեսարան...: Անհաւատալի բան: Աչքերուս չեմ հաւատար: Մենք լուսինէն աւելի վեր ելած ենք: Հիմա մենք անոր վերէն կը նայինք: Այս անգամ ան ամօթահար, եղեւիններուն ետին կը թաքնուի:

Այլեւս լուսինը չեմ փնտռեր, աստղերուն կը նայիմ: Զանոնք աւելի փայլուն, աւելի մեծ եւ աւելի յստակ կը տեսնեմ:

Հիմա ես ինքզինքս տիեզերանաւորդ կը զգամ թէ մարդ անջրպետի խորութիւններուն մէջ ինչպիսի ապրումներ կ՚ունենայ:

Մեր վերելքի պահուն, մեր օթօմոպիլը այնպիսի վտանգաւոր դիրքերէ կ՚անցնէր որ պզտիկ թերացում մը կամ անուշադրութիւն մը բոլորիս մահուան պատճառ կրնար ըլլալ:

Լուսինէն վեր, աստղերուն գիրկը ... տիեզերքի խորերը կ՚ուզեմ սուզուիլ: Անհունէն ալ անդին գտնուող գոյութիւններուն հետ կ՚ուզեմ ծանօթանալ:

Սիրտս կ՚ուզեմ նոր հորիզոններու առջեւ բանալ, բարձրաձայն աղաղակել ... տարտերս պատմել անոնց: Անոնցմէ մըխիթարութիւն մը, սփոփանք մը, գովացուցիչ դեղ մը խնդրել: Կ՚ուզեմ իրենց հետ մտերմանալ եւ հանդչիլ խաղաղ բարձրութիւններու գիրկը: Այդ երազային աշխարհներու ետին թաքնուած խորհուրդներու բանալին իբր ընծայ բերել

Սեւ Մարդը

Նրանցից շատերը զբաղուած են հաստ քամպակէ կամ բրդէ գուլպաները նորոգելով, ոմանք կարդում են նոր ստացած նամակները եւ նրանց դէմքերի արտայայտութիւնից դժուար չէ գուշակել նամակի բովանդակութիւնը: Երկյարկանի տախտակամածների վրայ նստած են նըրանք, պառկած կամ կիսապառկած, միայն գլխի կողմից իրարից բաժանուած փոքրիկ, տախտակէ արկղիկներով, որոնց վրայ վառւում են ղեղորայքի փոքրիկ շշիկներից յարմարեցուած ճրագները: Ուղղակի նուրանպայը, վառարանի մօտ նստած մի կոճղի վրայ, վառ է պահում վառարանի կրակը: Ամէն անգամ, երբ նա վառարանի կրակին է յանձնում մի քանի կտոր փայտ, ձախ ձեռքի չորս մատներով ստուգում է իր ցանցառ պեխերի ու մօրուքի ներկայութիւնը եւ գոհ, որ նրանք տեղում են՝ նորից անշարժանում է կոճղի վրայ, հայեացքը վառուող կրակի բոցերին:

Ես ուզում եմ փակել աչքերս եւ անձնատուր լինել Մորփէոսին, բայց այդ ժամանակ զգում եմ, որ մէկը քաշում է ոտքս: Նայում եմ: Ներքեւում կանգնել է իմ վարպետը, բրուտ Աշոտ տային:

— Բարձրացիր, ասում եմ ես, քնելու ժամանակ է:

Յիսունից անց է Աշոտ տային, խիտ մազերն ալեխառն են, սեւ յօնքերի տակից նայում եմ մի քիչ թախծոտ, մի քիչ ժպտուն աչքերը. նա բռնում է սիւնը եւ թեթեւ բարձրանում ու նստում է իր անկողնու վրայ, վալենկաներով (լաթի կտոր) պաշտպանուած ոտքերը կախելով ներքեւ:

— Տո՛ւր մախորկադ (դէշ տեսակի ծըխախոտ):

Իսկ Աշոտ տային ծխում է տարուայ ընթացքում միայն մի քանի անգամ, այն էլ երբ մի արտակարգ դէպք է պատահում նրա, կամ ընդհանրապէս, կեանքում: Ես յիշեցի, որ վերջին անգամ նա ծխեց երեք ամիս առաջ, երբ բացեց թըղթատանը եւ տեսաւ, որ կաւէ ամանների մեծ մասը ճաքճքել էր:

— Ուժեղ կրակից է... շատ եմ թէժացրել քուրան, ասաց նա եւ մի ծխախոտ ոլորեց:

Հիմա էլ նա ծխում է արցունքոտած աչքերով՝ հագում է ծխին անվարժ մարդու հազով, իսկ ես սպասում եմ թէ ինչ պիտի ասի նա:

— Տայշետից էտապ (ձերբակալուածներու խումբ) եկաւ, ասում է նա:

— Լսեցի, ասում եմ, նորութիւն չէ, պառկիր, հանգստացիր:

Նա գլուխը բացասաբար շարժում է:

— Ղողանում են: Քիչ յետոյ գնամ տեսնեմ: Կամենդանտը (հրամանատարը) ասաց՝ մի հայ կայ մէջները:

Ձերբակալուածների խմբի մէջ մի հայ կայ, ահա թէ ինչու այս անգամ ծըխեց Աշոտ տային:

Կիսատ ծխատ ծխախոտը նա շպրտեց վար, յետոյ ասես անդրադառնալով՝ վար իջաւ, ծխախոտի մնացորդը վերցրեց յատակից, նետեց վառարանի անցքից ներս եւ՝

— Ես գնացի:

Ու գնաց թեթեւ քայլերով: –

Գնաց Աշոտ տային, իսկ իմ քունը փախաւ. որպէսզի միտքս մի բանով զբաղեցնեմ, ես սկսեցի մտքումս զանազան բառեր արտասանել հակառակ կողմից.— կաչաղակ – կաչաղակ, թութակ – կաթութ, լուցկի – իկցուլ, Արարատ – տարարա, բայց շուտով ձանձրացայ դրանից էլ եւ երեւակայութեամբ սկսեցի վար իջնել Երեւանի Աբովեան փողոցով, բայց չթողնելով ոչ մի մանրամասնութիւն, ապա մտքով թռայ Թիֆլիս քաղաք եւ Երեւանեան հրապարակով սկըսեցի բարձրանալ դէպի Ռուսթաւելու պողոտան եւ վեր: Թիֆլիսի օփերային չհասած՝ եկաւ Աշոտ տային:

— Ի՞նչ պտուղ էր, հարցնում եմ ես:

— Պտուղ չէր, ծաղիկ էր, լինում է պատասխանը: Հոգեբան լինելու կարիք չկայ զգալու համար, որ նա դժգոհ է, աւելին, զառնացած:

Նա բարձրանում է եւ սկսում է հանուել:

— Ինչո՞ւ լոյսը չես վառել, հարցնում է նա:

— Ի՞նչ ես անում լոյսը:

— Առանց լոյսի ... նա չըխկացրեց լուցկին, վառեց պատրոյգը եւ վերջացրեց, տխուր է: Իսկ հիմա... Տուր մախորկադ:

Այս արդէն արտակարգ երեւոյթ էր: Մի երեկոյ՝ երկու ծխախո՞տ:

×

Ռուսական Դէ տառի նման կանգնած փայտէ յարմարանքից կախուած երկաթէ սալիկի վրայ երեք անգամ զնգաց հերթապահ աւագի երկաթէ գաւազանիկը: Այս զարթօնքն է: Աշխատանքային ջոկատների մատակարարները զամբիւղներով եւ բաց տակառներով խռնւում են խոհանոցի եւ հացի պահեստի փոքրիկ պատուհանների առաջ: Ճամբարը զարթնում է, սկսւում է նրա մեծ առօրեան: Գիշերային խաւարն անթափանց է, չնայած որ առաւօտեան ժամը եօթն է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(2 Շար.)

մեր մոլորակի խեղճ մարդկութեան :

Մեր Տէրը Քրիստոս «Ես եմ ճշմար – տութիւն եւ կեանք» պատգամած էր : Հիմա ես հոս Քրիստոսի մէջ համայն տիեզերքը կը տեսնեմ : Անհունններու տարածութիւնը պարփակող մեծութիւնը, ե – կած փոքր գոյացութեան մը մէջ ամփոփուած էր : Ան արտաքնապէս պզտիկ էր, բայց Անոր ներսը անչափելի : Անհասանելի, անըմբռնելի մեծութիւն մըն էր : Ես այս պահուս այս խրախճութեան հաղորդակից եղայ եւ յիշեցի մեր քերթողահայրը Ս. Մ. Խորենացին որ այս մեծութիւնը իր մի քանի տողերուն մէջ արձանացուցած է :

խորհուրդ մեծ եւ սքանչելի որ յայսմ
աւուր յայտնեցաւ .
Հովիւք երգեն ընդ հրեշտակս տան
աւետիս աշխարհի :
Ծնաւ նոր արքայ ի Բեթղեհեմ քաղաքի
Որդի'ք մարդկան օրհնեցէք զի վասն
մեր մարմնացաւ :
Անքաւելին երկնի եւ երկրի ի
խանձարուրս պատեցաւ :
Ոչ եկելով ի հօրէ ի սուրբ այրին
բազմեցաւ» :

Կէս գիշերին լռութեան մէջ, Տաւրոս – ներու վրայ Փրկչին ու պապերուս հետ գլուխ գլխի դէպի Եդեսիա : Ու ես կ'եր – թամ ... :

Նոյնպէս ոլոր ու մոլոր պտոյտներով կ'իջնենք դէպի Եդեսիոյ դաշտավետինը, Մարդ ակամայ Պետրոսի պատրանքը կ'ունենայ, «Տէր բարւոք է մեզ աստ լինել» : Այս ապրումներով Տաւրոսներու մէջ ամբողջ գիշերը մահու եւ կենաց մէջ տատանեցայ :

Գիշերուան ժամը երեքին Եդեսիա մըտանք : Հոս ցուրտը մեզ կը դողացնէր : Քարէ շինուած կամարակապ սրճարան մը մտանք քիչ մը տաքնալու եւ թէյ մը խմելու համար : Սրճարանին ցած ու տափակ աթոռներուն վրայ բազմած մէկ կողմէ խորհրդածութիւններու մէջ կը թաղուիմ :

Նապաստակները գիշերուան մութին մէջ օթօպիւսներու լուսարձակները տեսնելով ճամբաները կ'ելլեն, խաղեր կ'ընեն, ճամբուն մէկ կողմէն միւսը կը վազեն : Միջոց մը մեր օթօպիւսը կանգ առաւ : Բոլորս վար իջանք : Զարանձի նապաստակ մը ճամբուն վրայ արիւնաթաթախ պառկած էր :

Գիշերը անցած էր, առաւօտեան արշալոյսը կը բացուէր, ես ալ դրախտէն արտաքսուած Ադամի նման, գիշերուան վեհութենէն հեռացած թախծոտ սրտով Տիգրանակերտի Ս. Կիրակոս եկեղեցին կը մտնեմ :

Վաղ առաւօտուն ամէն մարդ քունի մէջ էր, ես կոչնակը զարնել տուի : Հայ հաւատացեալները անակնկալի եկած ե – կեղեցի փութացին : Եկեղեցի մտնողը ուրախութեան ժպիտով մը պոհունակու – թեան արտայայտութիւն մը կ'ունենայ :

Գիշերուան խորհուրդներով ու անուրջներով բեռնաւոր ժողովուրդին կարճ ուղերձ մը կ'արտասանեմ :

— Ողջոյն ձեզ սիրելի ժողովուրդ ... Ողջոյններ ու հայրական օրհնութիւններ եմ բերեր մեր Ս. Հօրմէ, ողջոյններ ու սիրոյ մաղթանքներ եմ բերեր ձեր եղ – բայրներէն :

Մեր սիրելի Ս. Հօր սիրտը ամէն վայրկեան ձեզի համար կը բաբախէ : Ձեզի անձամբ չկարենալ գալուն համար շատ կը տխրի : Այսօր իր կողմէ ես ձեզի թարգման կ'ըլլամ :

Ես ալ ձեզի շատ կը սիրեմ, ձեզի շտեսած ալ կը սիրէի : Ինչպէս որ մեր Փրկիչը մարդիկը սիրելուն համար իր Աստուածային կայաններէն վար իջաւ, ես ալ այսօր իմ տունս ու զաւակներս թողած եկած եմ ձեզի ծառայելու :

Զաւակներս Աստուծոյ պահպանութեան թողլով, ես ձեզի որբ չձգելու համար հայրական սիրով կը համբուրեմ :

Ժամերգութենէն վերջ, մենք իրարու հետ համբուրուեցանք. ծունկ ծունկի նստանք ... գլուխ գլխի խօսեցանք ... Սրտերնիս իրարու բացինք ... միասին լացինք միասին խնդացինք զիրար մխիթարեցինք :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

«ՐԱՄԱԶԱՆԻ ՊԱՂԱՏԱՆՔ»

« Միլլիյէթ »ի մէջ Ուլուճայ կը գրէ .

Այսօր Ռամազանի առաջին օրն է : Աստուած իմ, ամէն տենէ աւելի ամօթով, աւելի թշուառ վիճակի մէջ կը ներկայանանք քեզի :

Ջուր չունինք՝ ապտեստ չենք կրնար առնել :

Լոյս չունինք՝ Քուրան չենք կրնար կարդալ :

Հաց չունինք՝ ոչ մենք կը կշտանանք, ոչ աղքատներուն կրնանք տալ :

Ածուխ չունինք՝ չենք կրնար տաքնալ :

Ամէն կողմ սառած է՝ չսահելու եւ չիյնալու համար մզկիթ չենք կրնար երթալ :

Գիտեմ, Աստուածս, տարիներէ ի վեր ամէն բան քեզմէ ուզելով ձանձրացուցինք քեզ, բայց ի՞նչ ընենք : Մենք անկարող մարդիկ ենք :

Մենք առանձին՝ ումպ մը ջուր պատառ մը հաց, խուրձ մը ածուխ չենք կրնար ճարել : Ինչ որ կ'ընենք իբր կազմակերպութիւն, ամբողջ փասափիսօ է : Եթէ դուն չողորմիս մեր վիճակին, անոնք բան մը չեն կրնար ընել իրենց գլխուն :

Աստուած իմ, կը տեսնես մեր վիճակը փուռներուն առջեւ : Մինչդեռ երկրագործական մեծ երկիր մըն ենք մենք : Բայց ի՞նչ ընենք : Ինկանք ահա : Հիմա՝ հարուստներուն ցորենի ողորմութեամբ ապրելու վիճակին հասանք :

Դուն ամէն բանի կարող ես, Աստուած իմ :

Նախ սա գիշերը վերցուր, յաւիտենական ցերեկի վերածէ, փրկուինք սա ելեկտրականութեան ընկերութենէն :

Դուն մեզի պարգեւեցիր երկիր մը ո – րուն ամէն կողմէն ջուր կը ժայթքէ : Բայց տարիներով չկրցանք կարգի դնել զայն : Խողովակը պայթեցաւ կ'ըսենք, ճնշում չեղաւ կ'ըսենք, անապատի պէս կ'ապրինք : Հետեւաբար, ամէն տունի մէջ մաս մը հաստատութեամբ ջուր հասեցուր, սա ջուրերու վարչութեան հետ գործ չունենանք այլեւս :

Մեզի յաւիտենական զարուն մը պարգեւէ : Հարկաւ բնութիւնը քու կամքիդ ենթակայ է :

Աստուած իմ, այս երկիրը երկու խորհրդանշանի միջեւ կը ճօճի : Մէկը՝ խարդախութիւն, միւսը՝ աթոռ : Բոլորիս գործը առտուն կանուխ խորհիլն է թէ ո՞վ պիտի խաբենք :

Տարիներէ ի վեր աթոռի սիրոյն ամէն բան ըրինք : Աստուած իմ, առ սա թիկնաթոռը, տեղը՝ սրճարանի աթոռակ մը տուր :

Դուն մեզ փրկէ էդ տեսնելուն պէս յարձակող արուի վիճակէն : Դուն մեզի մանանայ ղրկէ, ինչպէս ըրիր Անապատին մէջ, որովհետեւ արքրածներդ ին – չո՞վ պիտի ընեն իփթարը՝ հիմա որ հաց չկայ :

Այս ազգը ամէնէն աստուածային ըմ – պելիքին՝ կաթի կարօտը ունի : Մենք կէս առ կէս ջուրին անգամ յօժար ենք : Ըմ – պելիքի եւ յատկապէս կաթի չգոյութենէն թոքախտը կ'աւելնայ օրէ օր : Կամ կաթ հոսեցուր այս հողերէն եւ կամ ջուրը կաթի վերածէ երբ խարդախ կաթնավաճառը աղբիւրին մօտենայ :

Դուն մեզի խելք միտք տուր որպէսզի յիշենք թէ մարդ ենք, Աստուած իմ :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

— Ուշ արթնցար, օրդ կորսնցուցիր :

— Աշխատանքը յամառ մարդէն կը վախնայ :

— Առանց ամպի անձրեւ չի գար, առանց մարդոց գործ չըլլար :

— Լաւ հեծնողն ալ պէտք է յիշէ, որ կրնայ ձիէն վար իյնալ :

— Ջուր խմած ատեն, չմոռնաս աղ – բիւրը գտնողը :

— Արդարը մազ դառնալու ալ ըլլայ. չի կտրուիր, բայց խարդախը գերան դառնայ իսկ՝ կը կոտրուի :

— Փոքր մարդիկ մեծ երազներ կը տեսնեն :

— Երբ ձիերը պայտեցին, աւանակներն ալ իրենց ոտքերը վեր հանեցին :

— Ասեղ մը պիտի գնէ, պողպատին տոկունութիւնը կը հարցնէ :

ՄԵՂՐԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Ի՞նչ տեսակ մեղր ունիլ :

Յայտնի է, որ մեղուներուն մշակած մեղրը ամառուան ամիսներուն կ'ըլլայ հեղուկ վիճակի մէջ, թափանցիկ կամ ոսկեգոյն, օժտուած նուրբ բուրմունքով եւ հաճելի համով մը : Որոշ ժամանակ անցնելէ ետք, սակայն, մեղրը կը սկսի պղտորիլ եւ աստիճանաբար բիւրեղանալ (շաքարոտիլ, ծլիլ) : Բիւրեղացումը լաւ նշան է, քանի որ մեղրին բնական յատկութիւնն է եւ որ ոչ մէկ բացասական ազդեցութիւն չի թողուր անոր որակին վրայ : Բիւրեղանալու ատեն մեղրը կը ստանայ ճերմակ, երբեմն դեղինի վրայ ճերմակ, կամ ոսկիի գոյն՝ նայած թէ մեղուները ինչ ծաղիկներէ քաղած են նեկտարը եւ վերամշակած զայն :

Դժբախտաբար ամէն մարդ չի գիտեր մեղրին այս յատկութիւնը եւ յաճախ կը խուսափի գնել բիւրեղացած մեղրը, նախընտրութիւն տալով հալած, թափանցիկ, ոսկեգոյն մեղրին :

Գնորդներուն այս նախասիրութիւնը հաշուի առնելով, վաճառականները աշնան, ձմրան եւ գարնան ամիսներուն բիւրեղացած մեղրը կը տաքցնեն մինչեւ ութսուն, երբեմն մինչեւ եռալու աստիճան, առանց հաշուի առնելու, որ վաթսուն աստիճանէն բարձր տաքութեան մէջ կը քայքայուին մեղրին մէջ եղած քաղցրանիւթը (գլիւքոզ), պտղաշաքարը (ֆրիւքթոզ) փոսփորը, խմորները, կենսանիւթերը, սպիտակուցային եւ եթերային նիւթերը, որոնք մեծ անհրաժեշտութիւն են մեր մարմնին համար : Այս ձեւով մեղրը կը կորսնցնէ ոչ միայն իր անուշ հոտը ու համը, այլեւ սննդարական յատկութիւններուն մեծ մասը եւ կը դառնայ ածխաջրածնային սննդամթերք մը միայն : Աւելորդ չէ դիտել տալ նաեւ, որ մեղրը հալեցնելու ատեն կարելի է կեղծել : Բնական մեղրին կը խառնեն նախօրօք եփած շաքարի ջուր՝ տալով բնական գոյն եւ տեսք :

Ա. Ղ.

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

× Սպիտակ գիշերներու քաղաքը՝ Լենինկրատ (նախապէս՝ Պետերբուրգ), վենետիկէն ետք, կամուրջներու թիւով, կը գրաւէ երկրորդ տեղը : Արդարեւ, քաղաքը ունի 620 կամուրջ : Առաջին կամուրջը շինուած է 1711ին :

× Երկարութեան ոստումի միջազգային մրցանիշը հաստատելու իրական տըւեալներ ունի Ափրիկէի ջայլամը : Արդարեւ, կրնայ մինչեւ ութ մեթր ցատկել, եթէ յաջորդաբար արագացնէ իր վազքը :

× Մէկուկէս քիլոմեթր երկարութեամբ լար պէտք է դաշնակի մը լարերը պատրաստելու համար :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Աշոտ կանգ առաւ դուռին առջեւ :

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր, քեզի կուգայ, կարեւոր, խիստ կարեւոր խօսելիք ունիմ քեզի, եկուր երթանք առանձին տեղ մը :

Աշոտ, վայրկենապէս հաշտուած, ընկերացաւ Քրիստափորի, եւ միասին գացին փոքրիկ սրճարան մը, ուր որոշ դասակարգի մը մարդիկ կը յաճախէին, եւ ուր լռութիւն ու հանդարտութիւն կը տիրէր :

Անկիւն մը նստած, քովէ քով, պահ մը զիրար դիտեցին :

Յետոյ, Քրիստափոր բանալով խօսակցութեան դուռը.

— Աշոտ, ըսաւ, մենք հոս, Արտասահմանում, փծուն ու սնոտի խնդիրներով ժամանակ կը սպաննենք, անդին գործը կը տուժէ, գիտե՞ս :

— Նոյնը չէ՞ ըսեր ես ալ, յարեց Աշոտ, դուն, պարոն Քրիստափոր, ներքին կանոնագրի մը հարցը մէջտեղ նետեցիր, պարապ տեղը զիրար վիրաւորեցինք, չէ՞ :

— Այդ բաներուն կարգը չէ հիմա, Աշոտ, գիտե՞ս, ինչեր պատահեր են :

— Ո՞ւր, հարցուց Աշոտ տենդոտ շարժումով մը :

— Պոլիս, Պոլիս, կրկնեց Քրիստափոր :

— Ի՞նչ կ'ըսէք, գոչեց Աշոտ, ի՞նչ է պատահեր :

— Սոսկալի բաներ, սոսկալի, կրկնեց Քրիստափոր :

Թորգոմ ընդարձակ նամակի մը մէջ, որ նոյն օրը հասած էր, հետեւեալը կը պատմէր .—

«Պուլկարիայէն ուժանակներ ու ռումբեր ղրկուած էին շոգենաւով : Մեր ծանօթ Յոյն նաւավարը գացած էր նաւապետին քով, ստանալու ապրանքները : Նաւապետը վաղուց կը ճանչնար մեր Յոյն նաւավարը : Նաւաստիները տակառ մը կը յանձնեն, որուն պարունակութիւնը ծանօթ էր արդէն նաւավարին : Սա, իր կարգին, սակառը կը յանձնէ Թուրք նաւավարի մը, առանց անոր իմաց տալու պարունակութիւնը : Այս վերջին նաւավարը միամիտ մարդ մըն էր. մաքսախոյս ապրանք մը կը կարծէր զայն. դուրս կը հանէ, իր տունը կը տանի, եւ շահագրգիռ ակնարկ մը նետելով վրան, կը սկսի խուզարկել զայն : Եւ ահա կը գտնէ հոն պարապ երկաթէ ռումբեր, իրարու վրայ պառկած :

« Աղտոտ հայհոյչներ կը մըլտայ Յոյն նաւավարի հասցէին, եւ կը սպասէ որ գայ իրեն եւ պահանջէ սակառը :

«Յոյն նաւավարը նոյն օրը կը ներկայանայ իր բարեկամ Թուրքին, յանձնուած սակառը պահանջելու :

Հոս տեղի կ'ունենայ ողբերգա–զաւեշտախաղի մը ներկայացումը. երկու հին ագուէսներ, ծովեզերքի բոլոր անյայտ ու յայտնի արհեստները իւրացուցած երկու արհեստակիցներ, պահ մը կը նային իրարու երես :

— Ի՞նչ էր սակառին մէջինը, կը հարցնէ Թուրքը, չարաճճի ժպիտով մը :

— Ես գիտե՞մ, պատասխանեց Յոյնը :

Թուրք նաւավարին դիմագիծը ծամածռեցաւ յանկարծ, ընքուիններու պըրստումով մը, պոռչտաց :

— Քանի որ չես գիտեր սակառին պարունակութիւնը, հիմա, հիմա, քան ոսկի պիտի համրես, սէնի կիտի քէռաթա..

Յոյնը ապշահար, անդիտանալ կեղծելով :

— Աստուած վկայ, չեմ գիտեր պարունակութիւնը :

— Ուրեմն, շարունակեց Թուրքը ըսպառնական շարժումով մը, քանի որ պարունակութիւնը չես գիտեր, սակառին չես կրնար ձեռք դպցնել, մինչեւ որ ինծի քսան ոսկի չվճարես :

— Ի՞նչ կ'ըսես, վեր ցատկեց յանկարծ, Յոյն նաւավարը յուսահատական ճիչ մը փրցնելով, կատա՞կ կ'ընես, ի՞նչ է սակառին մէջինը, որ քսան ոսկի կը պահանջես ինձմէ :

«Թուրքը, անտարբեր դէմքով մը, սակառին վրայ ծռած, երկու ձեռքերովը ռումբ մը դուրս կը հանէ մէջէն ու կը պոռայ նաւավարի երեսին :

— Ի՞նչ կայ չե՞ս տեսներ, ասիկա ի՞նչ է, պոմպա է, պոմպա ... :

« Յոյնը, դերասանութիւնը կատարելութեան հասցնելու համար, կը մարի կ'իյնայ գետին : Միամիտ Թուրքը կը ստիպուի անմիջապէս մօտնալ իր քէնը, կ'աճապարէ օգնութեան հասնիլ, մինչեւ որ, երբ թէ սթափած, Յոյնը կը բանայ աչքերը, շուրջը կը պտըտցնէ, եւ յետոյ յառելով Թուրքին :

— Հայրենակից, կ'ըսէ աղերսական ձայնով մը, ի՞նչ երդում ընեմ որ հաւատաս, Քրիստո՞սը, Խա՞չը, Աստուածածի՞նը, ո՞ր մէկուն վրայ երդնում, խօսէ, Աստուած վկայ որ բնաւ տեղեկութիւն չունիմ, խաբած են զիս, խաբած ... :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԱՐՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Պ. Խաչիկ Փասթըրմաճեան նամակ ունի խմբագրատունը :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16–էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդ–րօյի ճոխ սրահներուն մէջ :

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (քաղաք, մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

ԻՄԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ :

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ : Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր :

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ դիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան :

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Միջին տարիքի այր մարդ մը, առանց յատուկ մասնագիտութեան, գործ կը փնտռէ որեւէ աշխատանքի համար :

Հեռաձայնել՝

DAN. 74-17

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօր:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

''ՀԱՅ-ԲՈՅԺ''Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

« Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան « Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց :

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական ընտրուած բաժնին կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մութաֆեանի պարախումբը հայկական եւ ֆրանսական պարերով :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4	սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8	սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սաեւխանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՉՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.
ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 7 FÉVRIER 1963
39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9525
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9525

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՆՄԵ՛Ղ» ԹՈՒՐՔ ԱԶԳԸ

Բ.

Նէճիպ Ֆազըլ Քըսաքիւրէք իր յօդուածի շարունակութեան մէջ. առանց անուն եւ աղբիւր յիշելու, նաեւ գործին չեղած մասերը յաւելելով, կ'արտատպէ «Էսկիշէհիրի մէջ ճոթագրող պատմարան»ին գրածներէն հատուածներ, մինչեւ Վարդգէսի ու Զօհրապի Չէրքէզ Ահմէտի կողմէ սպանութեան եղերական պարագաները:

Մենք կը ճանչնանք խնդրոյ առարկայ «Պատմարանը», որ կը կոչուի Ահմէտ Րէֆիք, հեղինակ բազմաթիւ գրքերու, մեծ մասամբ պատմական ուսումնասիրութիւններ օսմանեան կայսրութեան զանազան շրջաններու մասին:

Ահմէտ Րէֆիք 1919ին, երբ դաշնակիցները գրաւած էին Թուրքիան, Պոլսոյ մէջ հրատարակած է 79 էջէ բաղկացեալ գրքոյկ մը՝ «Իքի քոմիթէ, իքի քըթալ» (Երկու կոմիտէ, երկու ջարդ) խորագրով: Հազուագիւտ գրքոյկ մը, որմէ օրինակ մը յաջողած ենք ճարել մեծ դժուարութեամբ:

«Կոմիտէ»ներէն մէկն է ոճրագործ Իթթիհատը, զոր ամենախիստ բառերով անարգութեան սիւնին կը գամէ: Մանրամասն եւ անհերքելի փաստերով կ'ապացուցանէ թէ ի'նչպէս անիկա կատարեալ փորձանք մը դարձած է Թուրք ազգի գլխուն: Ի'նչպէս իր բացարձակ իշխանութեան տասը տարիներու ընթացքին ձեռքէ հանած է օսմանեան կայսրութեան ընդարձակածաւալ հողամասերը: Գերմանիոյ կողքին պատերազմի մէջ մտնելով պատճառ դարձած է բիւրաւոր Թուրք մէհմէտճիկներու մահուան զանազան ռազմաճակատներու վրայ: Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի խորերը երկրի բնակչութիւնը անօթութեան եւ թշուառութեան մատնած է, մինչ ոճրագործ Թալէաթ, Էնվէր, Ճէմալ եւ ընկերները հոմանուհիներու հետ զեղխ կեանք կը վարէին Վոսփորի զեղածիծաղ ափերուն վրայ եւ Մեծ Կղզիին մէջ:

Հեղինակը խստիւ կը մեղադրէ զայն նաեւ անոր համար, որ սարքած էր հայկական Մեծ Եղեռնը յաջս քաղաքակիրթ աշխարհի խայտառակելով Թուրք ազգը:

Գիրքը կը բաղկանայ երկու մասերէ: Առաջին մասը, մինչեւ էջ 42, գրուած է 1915 Սեպտեմբեր 20ին Էսկիշէհիրի մէջ: Երկրորդ մասը՝ էջ 43 – 79՝ գրուած Էրզրումի մէջ 1918 Մայիս 6ին, մասամբ կը վերաբերի Երզնկայէն մինչեւ Ալեքսանդրապոլ Հայոց վրիժառական արարքներուն՝ ընդդէմ Թուրքերուն: Մնացեալը դարձեալ Իթթիհատի դէմ է:

Ահմէտ Րէֆիք, 1915ին կ'ապրէր Էսկիշէհիրի մէջ, ուր ականատես եղած է վաճառաբարձ կառախումբերով կամ հետիոտն հասնող հայ տարագիրներու կարաւաններուն: Սրտաճմլիկ տողերով կը նկարագրէ անոնց վիճակը:

Ահա' քանի մը նախադասութիւններ.

«Առաւօտ մը Էսկիշէհիրի կայարանին մէջ անսպասելի տեսարան մը պարզուեցաւ: Մինչեւ այդ թուականը կառախումբերէն կ'ելլէին միայն Անատոլուի դժբախտ զաւակները (Թուրք զինուորներուն կ'ակնարկէ, Հ. Ս.), հաշմանդամ ու հիւանդկախ, այտերը ներս քաշուած, ածիլուած, մեռելի գոյնով, կռնակնին պատռած վերարկու մը, ձեռքերնին պատառ մը չոր հաց: Այս անգամ ելլողները երախաներէ, կիներէ, ծերերէ եւ մանկամարդ աղջիկներէ կը բաղկանային:

«Այս փոքրիկ խումբը վերջին ծայր տխուր, եղերական տեսարան մը կը ներկայացնէր: Սիրտ բզկտելու աստիճան յուզիչ էր տեսնել ձագուկներ, որոնք փակ թեւերով իրենց մօր կռնակն էին փաթթուեր, յունիսեան արեւի կրակներուն տակ անօթի եւ քրտնաթոր, վիզերնին ծռած կը քնանային: Արդեօ՞ք ասոնք էին բոլորը: Կ'ըսուէր թէ Քոնիա պիտի երթան. սակայն գրպաննին տասը փարա անգամ չկար երկաթուղիի տոմսակ գնելու համար: Բոլորն ալ աղքատ, դժբախտ գիւղացիներ էին: Կայարանին մէջ, ցանկապատին առջեւ պառաւ կին մը 5 – 6 տարեկան խարտեաշ, կապոյտ աչքերով աղջնակ մը գրկած էր, քովն ալ մանչուկ մը՝ վիզերնին ծռած նստեր էին: Հարցումիս պատասխանելով ըսաւ թէ զինուորի ընտանիք էին. հայրերնին զինուոր գացեր, մայրերնին մեռեր էր: Այս երկու տարաբախտ որբուկները ինք կը մեծցնէ եղեր: Աղջկան անունը հարցուցի.

— Սիրանո՛յշ:

«Խեղճ անմեղ աղջնակը ձեռքի ցամաք հացը ջուրը թաթխելով կ'ուտէր»:

Սիրանոյշին ուտելիք տուեր է, սակայն անիկա երբեք չէ ժպտած: Ահմէտ Րէֆիք անոր դէմքին վրայ կարդացեր է Թուրք ազգին դէմ աղջնակին հոգիին մէջ կուտակուած խոր վրէժը:

«Այդ օրը, կը շարունակէ պատմարանը, կայարանին մէջ այս տխուր տեսարանին առջեւ ամէն ոք ազդուած էր: Կը կարծուէր թէ ամէնը ասոնք են: Գիշերը հասնող կառախումբը այս կարծիքը բոլորովին հերքեց: Երկաթուղագծի երկայնքին սրտաճմլիկ իրարանցում մը փրթաւ: Կայարանին դէպի դաշտ նայող ճակատին վրայ լացի եւ ողբի աղաղակներ կը լսուէին: Դէպի հոն վազեցի: Ի՛նչ սարսափելի տեսարան էր»:

Շարունակութիւնը կարդալ Յառաջի 29 Յունուարի թիւին մէջ:

«Ճրագ չկար, լոյս չկար ... եւն.»:

Ահմէտ Րէֆիք յետոյ շատ աւելի յուզիչ դէպքեր ալ կը պատմէ: Կը նկարագրէ նոյնպէս Էսկիշէհիրի բնիկ Հայոց տարագրութիւնը, սրտցաւ խօսքերով, անիծելով Իթթիհատի պարագլուխները:

Անմե՛ղ Թուրք ազգ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԴՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԵՆԷՆ

Խորհ. Միութեան Արտաքին նախարարը յաջորդաբար ընդունած է դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպանները որոնց յանձնած է հաղորդագրութիւն մը Ֆրանքեւգերմանական դաշնագրին վերաբերեալ: Ֆրանսական եւ գերմանական պաշտօնական շրջանակները ոչ մէկ տեղեկութիւն տուին այդ մասին, Թաս գործակալութիւնն ալ սակաւախօս է: Դէտերու կարծիքն այն է սակայն թէ յանձնուած յուշագրերը պարզ բողոքագիրներ չեն եւ նոյնիսկ կրնան ծառայել Խորհ. Միութեան մէկ նոր դիրքաւորումին Արեւմուտքի հանդէպ: Կ'ըսուի նաեւ թէ կեդրոնական կոմիտէի Նախագահութիւնը իր շաբաթական նիստին մէջ զբաղած է ֆրանքեւգերմանական գործակցութեան հարցով ինչպէս նաեւ Պրիւսէլի խզումով: Խորհ. Միութիւնը շատ մտահոգ է որ, ուշ կամ կանուխ, Գերմանիա մասնակցի Ֆրանսական հիւլէական ուժին, այդ պատճառաւ է մանաւանդ որ Կրեմլինը շեշտած էր թէ Ֆրանսայի ստորագրութիւնը անհրաժեշտ է ի զօրու դարձնելու համար հիւլէական փորձերու դադրեցման համաձայնութիւնը: Ամէն պարագայի մէջ, կը թուի թէ այս բողոքագիրը կրնայ վերջնականապէս վերջ դնել այն յոյսերուն ըստ որոնց ի մօտոյ ֆրանքեւխորհրդային մերձեցում մը տեղի պիտի ունենար:

Իրաւ այս կացութեան մէջ, յատկանշական է նաեւ այն զեկոյցը զոր հրապարակեց Փարիզի խորհրդային դեսպանը: «Ֆրանսական մամուլի հրատարակած տեղեկութեանց համաձայն, խորհրդային դեսպանին հանդիպումը Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահին հետ, 1963 Յունուար 29ին տեղի ունեցած է խորհրդային դեսպանին դիմումին վրայ, դեսպանատունը անհրաժեշտ կը նկատէ նշել թէ խորհրդային դեսպանին այս այցելութիւնը նախատեսուած էր Յունուարի սկիզբէն իսկ, ըստ Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահին յայտնած փափաքին»: Զեկոյցը կ'աւելցնէ.— «Այս այցելութեան ընթացքին, դեսպանը յայտնած է Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահին խորհրդային կառավարութեան նկատումները միջազգային բազմաթիւ հարցերու շուրջ, մէջն ըլլալով այն հարցերը որոնք կը վերաբերին Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի յարաբերութեանց»:

Ֆիկառօ «առնուազն տարօրինակ» կը գտնէ այս զեկոյցը, ճշդելով թէ Ֆրանսական կողմը յայտնած էր թէ ունկնդրութիւն մը շնորհուած է Պ. Վինոկրատովի, այս վերջինին դիմումին վրայ: Հիմա, սակայն Ֆրանսական շրջանակները չեն ուզեր վէճի մտնել դեսպանին հետ այս մասին, ինչ որ սակայն չփոթութեանց տեղի կուտայ:

× Դաշնակցային Հանրապետութեան խորհրդարանին նիստէն առաջ, Քոնրատ Ատընաուըր ապահովութիւն տուաւ իր կուսակցութեան որ ֆրանքեւգերմանական դաշնագիրը զիրենք չանջատեր Ատլանտեան Ուխտէն: «Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկային մէջ, Դաշնակցային Հանրապետութեան համար շատ կարեւոր քաղաքական հարց մըն է: Ըսի Զօր. տը Կոլին, եւ Ֆրանսական Հանրապետութեան Նախագահը ապահովութիւն տուաւ ինծի, որ այն օրէն երբ Փարիզի համաձայնութիւնը ի զօրու դառնայ, երկու երկիրներու խորհրդակցութիւնները, առաջին առթիւ, պիտի վերաբերին Անգլիոյ անդամակցութեան: Համոզուած եմ որ քիչ մը համբերութեամբ այս հարցը կը կարգադրուի»: Ատընաուըր հերքեց թէ գաղտնի դաշինք մը ստորագրած ըլլայ Զօր. տը Կոլի հետ.— «Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ ոչ մէկ բան կայ աւելի քան ինչ որ գրուած է դաշնագրին մէջ»:

Ատընաուըրի այս յայտարարութիւնը ծափահարութեանց արժանացած է:

× Վարչապետ Փոմփիտու, որ հիւրն էր դիւանագիտական, անգլեւամերիկեան եւ օտար մամուլի ընկերակցութեանց, կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է Հասարակաց Շուկայի մասին: Անգամ մը եւս կրկնեց թէ Անգլիա պիտի մտնէ Շուկային մէջ երբ պատրաստ ըլլայ ընդունելու Հռոմի դաշնագրին պայմանները:

Փոմփիտու ըսած է որ որքան Ֆրանսայի 5 ընկերները կը մօտենային անգլիական տեսակէտէն այնքան կը հեռանային Հռոմի դաշնագրի տեսակէտէն:

× Պրիւսէլի մէջ, Հալշթայն որ նախագահն է Հասարակաց Շուկայի գործադիր յանձնախումբին, քննադատեց Ֆրանսայի մեթոտները: Յայտնեց նաեւ թէ ինչ կը վերաբերի Անգլիոյ անդամակցութեան դուռը բաց պէտք է մնայ եւ պէտք է լուծումներ պատրաստել այն շրջանին համար որ կ'երկարի մինչեւ Անգլիոյ անդամակցութիւնը:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԿԱՐԱՊԵՏ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր. 1) կը տեղեկանանք թէ իր մահկանացուն կնքած է Կարապետ Քիւրքճեան, բազմավաստակ տնօրէնը Փանկալթիի Մխիթարեան լիսէին:

Պոլսոյ Պատրիարքին յատուկ կարգադրութեամբ ազգ. յուղարկաւորութիւն կատարուած է Պէյօղլուի Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ օր:

Ընտանիքէն զատ, մահազդներ հրատարակած են. վիէննական Մխիթարեան Միաբանութեան Փանկալթիի մեծաւորը, ուխտին ընդհ. աբբահայրը՝ Համոզեան արք., ինչպէս նաեւ Մխիթարեան ընտանիքը, Թրքահայ Ուսուցչաց Միութիւնը եւ Կեդր. Լիսէի տնօրէնութիւնը ու ուսուցչական կազմը:

×

Ողբացեալը որ յանկարծամահ եղած է կուսակալութեան պաշտօնատան մէջ, Յունուար 30ին, ծնած էր Գում Գափու 1889ին: Նախակրթարանէն վերջ աշակերտած է Կեդրոնական վարժարանը ուր դասընկերը եղած է Միսաք Մեծարենցի որ մեծ ազդեցութիւն ունեցած է իր վրայ: 1910ին եկած է Փարիզ ու հետեւած Սորպոնի դասընթացքներուն: 1912 – 13ին անդամակցած է Փարիզի ուսանողական Միութեան:

1960ին իր տնօրէնութեան 30ամեակին եւ ուսուցչական կեանքի 50ամեակին առթիւ յոբելենական հանդիսութիւններ տեղի ունեցած են:

Ողբացեալը սպայ էր Ակադեմիայի եւ Հանրային Կրթութեան (Էնսթրիւքսիոն Փիւպլիք):

Իր մահով, Պոլսահայ կրթական կեանքը իր կարեւոր դէմքերէն մէկը կը կորսնցնէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ հակաֆրանսական ցոյցեր տեղի ունեցած են.— «Ֆիւրըր չենք ուզեր: Մեծութիւն չենք ուզեր այլ՝ միասնականութիւն»:

ՓԸԹԻ – ՔԼԱՄԱՐԻ դատավարութեան ընթացքին ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ առջի օր: Պաշտպան փաստաբան Իզորնի նամակ մը կարդաց զոր ստացած էր մի ոմն Պուայէէ որ ծանր ամբաստանութիւններ կ'ընէր դատաւորներուն մէկուն՝ Ռըպուլի դէմ, յայտնելով թէ միասին դատաւոր եղած էին Ռաշթաթի մէջ: Դատախազը սակայն «ծանր յանցանք» նկատելով այս բոլորը որոնք չեն համապատասխաներ իրականութեան, պահանջեց որ Իզորնիի անունը ջնջուի փաստաբանական կաճառէն: Դատը ընդհատուեցաւ: Չորեքշաբթի օր մեթր Իզորնի դատարան պիտի ներկայանար, այս անգամ իբրեւ յանցաւոր, ինքզինքը պաշտպանելու համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ խորհրդային ճաշարանի մը տնօրէնը եւ վարիչը մահուան դատապարտուեցան որովհետեւ տասակ մը հնարած էին որ Թոյլ կուտար 2–3 կռամ իւղ խնայել եփելու ժամանակ: Այս «գիւտը» ամսական չորս հարիւր ռուբլիի շահ մը կ'ապահովէր: Յիսուն մեղսակիցներ ալ բանտարկութեան դատապարտուած են:

ՄՈՇԻԻ (Թանկանիքա) ափրեւասիական համախոհութեան ժողովին չին պատուիրակը՝ Լիու Նինկ Եի ծանր յարձակումներ ըրաւ աշխարհակալութեան, նոր գաղթատիրութեան եւ Խորհ. Միութեան վրայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՍՈՒԳԸ

Ամսուան մը տառապանքէ ետք, վերջնական հանգիստը գտաւ Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար Կէյցքել: Իր մահով ընդդիմադիր կուսակցութիւնը կը կորսնցնէ ժողովրդական, բարձր վարկի վարիչ մը, չկայ մէկը, որ իր հեղինակութիւնը ունենայ, պահելու համար կուսակցութեան կարգապահութիւնը: Եթէ հիւանդ չըլլար, կառավարութենէն պիտի պահանջէր կանխել ընտրութիւնները Պրիւսէլի ձախողանքէն յետոյ, որովհետեւ հակառակ էր Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկայի մէջ, նախատեսելով դժուարութիւններն ու բրիտանական կայսրութեան վարկին անկումը :

Հանգիստը գտաւ նաեւ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Մորկան Ֆիլիփս, որ առողջական պատճառներով, 1961ին հրաժարած էր պատասխանատու պաշտօնէն :

Երկուքն ալ մեծ ազդեցութիւն ունէին բանուորական միութեանց վրայ, կը վայելէին յարգանք՝ քաղքենի դասակարգին մէջ, համոզուած ընկերվարականներ էին :

Կուսակցութեան վարիչներէն շատերը կուգան քաղքենի դասակարգէն: Կէյցքել զաւակն էր Հնդկաստան պաշտօնավարող անգլիացիի մը եւ Թոռը Շանկհայի հիւպատոսին: Հոն կը պատրաստուէին անգլիական վարչութեան անդամները, հոն կը ստանան փորձառութիւն: Ուսումը ստացած լաւագոյն գոլէճի մը մէջ, եւ հետեւած՝ դասական համալսարան Օքսֆորտի տնտեսագիտութեան եւ քաղաքագիտութեան դասընթացքին :

Ուսանողական շրջանին կ'անդամակցի աշխատաւորական կուսակցութեան, կը մարզուի ապագայ ասպարէզին: Տնտեսագիտութիւնը մասնագիտութիւն մըն էր իրեն համար: Երեսուն երկու տարեկանին ուսուցչապետ՝ Լոնտոնի Տնտեսագիտութեան գոլէճին, կը դառնայ դէմք մը կուսակցութեան մէջ, որուն շնորհիւ կը բարձրանայ արագօրէն, մինչեւ նախարարութեան աստիճանին: Անգլիոյ վարիչ դասակարգը կազմուած է ազնուականներէ, որոնք ազգականներ են, դժուար է քաղքենիի մը համար բացառիկ պարագաներու մէջ վարիչ դասակարգին մէջ մտնել: Ազնուականութեան կը միանայ հարստութիւնը, կը չփոթուին երկուքը, Անգլիոյ վարչութիւնը հարստապետութիւն մըն է, Նեպոտականութիւն մը :

Քավենտիշ ընտանիքը չորս դարէ ի վեր կապուած է կառավարութեան եւ քաղաքականութեան : Չըրչիլ ազգական են շատ մը նախարարներ եւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ: Սալզպըրի խորհրդականն է Թագուհիին, մեծ հայրն ալ քանի մը դար առաջ խորհրդական էր Եղիսաբէթ Թագուհիին : Ընկերական Պեճհըտ կը գրէր· «Կան ազգեր, ուր մեծամասնութիւնը անձեռնհաս ըլլալով՝ կը փափաքին կառավարուիլ ձեռնհաս փոքրամասնութենէ մը: Մեծամասնութիւնը կը հրաժարի ի նպաստ ընտրանիի մը, Անգլիա այս կարգի ազգերէն է»: Անգլիական ռամկավարութիւնը կը յարգէ ազնուականութիւնը, որ ընտանեկան կեանքէն եւ մասնաւոր դպրոցներու դաստիարակութեամբ կը պատրաստուի երկրին ղեկավարութեան եւ այս ազնուականութիւնը կը մնայ ռամկավարական :

Կէյցքել գրաւեց առաջնակարգ դիրք մը, երբ 1955 Դեկտեմբերին ընտրուեցաւ ղեկավար՝ Աշխատաւորական կուսակցութեան, հակառակ ձախակողմեաններու ընդդիմութեան: Ընկերվարական էր, բայց ոչ մարքսիստ: Դէմ էր դասակարգային պայքարի, գործադուլներու: Բանուորները բազմաթիւ գործադուլներով վնասեցին ճարտարարուեստին եւ Անգլիոյ տնտեսական դիրքը տկարացուցին աշխարհի մէջ: Համոզուած էր, թէ «պիտի յաջողին անոնք, որոնք աւելի ազատութեան հետ կ'ապահովեն ամէնուն գործ եւ կը բարձրացնեն երկրին դիրքը»:

Աշխատաւորական կուսակցութիւնը իշխանութեան հասաւ, խրախուսելով ազատական կուսակցութեան ձախերը եւ շահելով բանուորական կազմակերպութեան օժանդակութիւնը : Գործ ապահովեց ոչ-որակեալ բանուորին, հետեւանքն եղաւ ճարտարարուեստի տկարութիւնը, արտադրութեան նուազումը, բաղդատելով ճափոնականին, գերմանականին: Դրամագլուխն անցաւ պետութեան, բայց բանուորին դիրքը նոյնը մնաց: Առանց ազգայնացումի, նոյն արդիւնքին յանգեցան Զուիցերիա, Ամերիկա եւ Գերմանիա: Կատարեց դրական դեր մը, տուրքերու համեմատական գանձում, ձրի կրթութիւն ամէն դասակարգի, հաշուեյարդար գաղթային կայսրութեան : Պահպանողականներ մեղմացուցին ազգայնացումը, բայց ետ չդարձան, ընկերային ապահովութիւնը մնաց, պահուեցան բարձր թոշակները :

Կէյցքել կը մերժէր Ազատական կուսակցութեան հետ համաձայնութիւն մը, ուժեղ ընդդիմադիր կազմակերպութիւն մը կազմելու համար: Կը վախնար որ կուսակցութիւնը կը տկարանայ եւ ազատականներու բախտը կ'ունենայ, խորհրդարանին մէջ, 1906ին Ազատականներն ունէին 377 անդամ, Աշխատաւորականները՝ 50 աթոռ : Համաձայնութեամբ վերջինները խլեցին առաջիններուն մէկ խումբը: Ազատականը տկարացաւ Լոյտ Ճորճի ընկերային քաղաքականութեան հետեւանքով, աշխատաւորականը ստուարացուց թիւը նոր սերունդին եւ բանուորներուն քուէներով :

Կայսրութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկող Աշխատաւորական կուսակցութիւնը այսօր ընդդիմադիր՝ կ'ուզէ պահել Հասարակապետութեան տնտեսական յարաբերութիւնները, կայսերական աւանդութիւնը պահպանելու համար : Կէյցքել կը յայտարարէր, թէ կարելին պիտի ընեն Անգլիոյ Հասարակաց Շուկային մէջ մուտքը արգիլելու համար : Հիմնուելով վիճակագրութեանց վրայ՝ կը յայտնէր, թէ անգլիական արտածումներուն 43 առ հարիւրը Հասարակապետութեան հետ է, մինչդեռ Հասարակաց Շուկայի հետ 17 առ հարիւր միայն: Անգլիոյ մուտքով Անգլիական արտածումները կրնան նուազիլ Հասարակապետութեան հետ, ամէնն ալ սկսած են արդէն ճարտարարուեստական դառնալ եւ հետեւաբար աւելի նուազ ներածում պիտի կատարեն: Իբրեւ ընկերվարական համամիտ ըլլալու էր, որովհետեւ Եւրոպական Ընկերվարական կուսակցութիւնները համամիտ են, համայնավարները՝ ընդդիմադիր: Զարմանալի է, որ կայսերական գաղափարը աշխատաւորականներէն կուգայ, ապահովաբար բանուորական շահերը միայն նկատի ունենալով :

Երբ կառավարութիւնը համոզեց Հասարակապետութեան անդամները Հասարակաց Շուկայի մուտքին բանակցութիւններն սկսելու համար, Կէյցքել յայտարարեց խորհրդարանին մէջ· «Անգլիոյ մուտքը եւրոպական միութեան մէջ, վախճանն է Մեծն Բրիտանիոյ՝ որպէս ազգային եւ անկախ պետութիւն, այսինքն վախճանն է հազարամեայ պատմութեան մը, վերջն է նաեւ Հասարակապետութեան: Եթէ համաձայնութիւն գոյանայ, մենք վաւերացման դէմ պիտի քուէարկենք, իսկ երբ իշխանութեան հասնինք՝ պիտի ջնջենք համաձայնութիւնը»:

Ժողովուրդ – վեհապետին կը մնայ վերջին կամքը Հասարակաց Շուկան մտնելու համար, ընտրական պայքարը պիտի մղուի այդ հարցին շուրջ : Կէյցքել եւ իր համախոհները կը հեռանան եւրոպական ընկերներէն: 1962, Նոյեմբեր 3-ին Փարիզի մէջ գումարուած ընկերվարական ժողովին մասնակցող երեսփոխաններ եւ ծերակուտականներ կը յուսային հիմնել «սոցիալ – դեմոկրատ Եւրոպան», նախապէս կը խօսուէր «քրիստոնեայ դեմոկրատ» Եւրոպայի մասին, ընկերվարականներ ըսին· «Վատիկանի Եւրոպան» :

Պահպանողականներ կը չեշտեն, թէ Անգլիա չի կրնար առանձնանալ, իր մուտքով Եւրոպա աւելի պիտի զօրանայ, Անգլիա առաջնորդողի առաքելութիւն մը ունի եւ պէտք է ըլլայ ղեկավարը քաղաքականապէս եւ բարոյապէս : Ասոր կ'ընդդիմանայ Ֆրանսայի Նախագահը : Կէյցքելի մահով Պահպանողական կուսակցութիւնը ուժեղ ընդդիմադիրէ մը կ'ազատի եւ կը յուսայ պահել իշխանութիւնը, մանաւանդ եթէ պառակտուի Աշխատաւորական կուսակցութիւնը եւ զօրանայ Ազատականը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ ԱՂՋՆԱԿԻ ՄԸ ՅՈՒԶԻՉ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Տիգրանակերտի մէջ ճամբորդութեան յոգնութեան տակ ընկճուած եմ: Օդը ցուրտ է, վառարանը կը վառի, Առաջնորդարանի մէջ սեղանին առջեւ նստած, ուղեւորութեան նօթերս գրելու զբաղած եմ :

Վեց – եօթը տարեկան սիրուն աղջնակ մը շուրջս կը դառնայ: Միջոց մը նայուածքս իրեն կ'ուղղեմ, մանկական անմեղութեամբ կը խնդայ ան: Իր այտերուն վրայ կարմրութիւն մը կը նշմարուի: Բաներ մը ըսել կ'ուզէ բայց չի համարձակիր :

Քանի մը անգամ դուրս ելաւ, ներս մտաւ, եկաւ ձեռքս կրկին անգամ համբուրեց, հետզհետէ ինծի հետ մտերմութիւնը կ'առաջանայ: Ես ալ մէկ կողմէ աշխատութիւնս կը շարունակեմ: Միւս կողմէ ալ փոքրիկ մտերմիս հարցումներուն կարելի եղածին չափ գոհացում տալու կ'աշխատիմ :

Երկրորդ օրը Աստղիկին հետ քիչ մը աւելի մեր մտերմութիւնը յառաջացուցինք: Ես իրեն հետ աւելի խօսելու ժամանակ ունեցայ :

Մեծերու այցելութիւնը իմ փոքրիկ բարեկամս անհանգիստ կ'ընէր : Ցուրտին ու անձրեւին պատուհանին առջեւ ման կուգար առիթ գտնելուն պէս ներս կը սպրդէր ու քովս կը մօտենար :

Օր մը նորէն սեղանիս առջեւ նստած կ'աշխատէի, Աստղիկը եկաւ իր հարցումները վերսկսաւ: Սակայն մեծ մարդու մը տրամաբանութեամբ կ'աշխատէր ինծի անհանգիստ չընել :

Իր շարժումներէն ու արտայայտութիւններէն կը գուշակէի որ ան ինծի բան մը ըսել կ'ուզէր, բայց չէր համարձակեր: Սակայն այդ օրը վճռեր էր, իր ցաւը ինծի պիտի պատմէր եւ իմ աշխատութիւնս խանգարելով ըսաւ·

— Տէր Պապ՝ մենք Տէրպապա մը ունէինք մեռաւ: Մէկ հատ մըն ալ ունէինք ձգեց գնաց, դուն ալ պիտի երթա՞ս :

Այս խօսքերը արտասանած պահուն ձայնը կը դողար, աչքերը գետին յառած, սեղանին կռթնած կը մնար :

Գրիչը ձեռքէս վար ինկաւ, աչքերէս արցունք կուգար: Աստղիկը երեսս նայեցաւ, իմ լալս տեսնելուն պէս ճնճղուկի մը նման ոստոստելով հեռացաւ :

Ես թիկնաթոռին մէջ թաղուած մտածումներու մէջ ընկղմած անխօս արձանի մը փոխակերպուած էի :

Ես ալ զաւակներ ունէի, որոնք պատերուն տակ անտէր թողած եկած եմ գաւառի ժողովուրդը հովուելու: Իմ հարազատներս առանձին, անտէր հայրական

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Ես զարթնում եմ եւ առաջին բանը, որ յիշում եմ, այն է, որ այսօր Կիրակի է եւ այն, որ Աշոտ տային երեկոյեան երկու ծխախոտ ծխեց: Հիմա էլ նա չկայ, Աստուած գիտի, թէ որ ժամին եւ ուր է գնացել այդ անհանգիստ հոգին, երէկ երեկոյեան նա ծխեց երկրորդ ծխախոտը, վերմակը քաշեց գլխին եւ քնեց առանց մի խօսք ասելու: Ես էլ չփորձեցի նրան խօսեցնել: Ես յոգնել էի՝ շրջելով Աբովեան փողոցով եւ Ռուսթավելի պողոտայով, ունեցել էի կարեւոր հանդիպումներ... ու քնեցի ես էլ :

Սկսեցի հագնուել· համար եօթը հիւղանոցում տեղաւորուած ջոկատները պատրաստւում են նախաճաշելու: Մեր մատակարարը պարզում է իմ եւ Աշոտ տայու օրուայ հացի երկու բաժինները :

— Արարատ — տարարա, — յիշում եմ ես եւ տրամադրութիւնս բարձրանում է: Շուտով բերելու են նախաճաշը, ո՞ւր մնաց Աշոտ տային:

Ահա եւ նա, միշտ հանգիստ, միշտ անհանգիստ Աշոտ տային: Մենք նախաճաշում ենք: Նախաճաշի ընթացքում նա ինձ պատմում է, որ յիրաւի Տայշեթից եկած աքսորուածների խմբում մի հայ կայ :

— Բայց աւելի լաւ կը լինէր չտեսնէի այդպիսի հայ, աւելացնում է նա հառաչելով :

— Ինչո՞ւ, հետապնդում եմ ես :

— Սեւ մարդ է, լինում է պատասխանը :

Նախաճաշից յետոյ մենք զբաղւում ենք կարգի բերելով մեր տնտեսութիւնը· մի անգամ էլ վերանայում ենք ստացուած նամակները: Աշոտ տային կարկատում է իր աջ, իսկ իմ ձախ ձեռքի ձեռնոցները, յետոյ խօսում ենք մենք, ինչի՞ մասին ենք խօսում, ամէն ինչի մասին, վիրաւորուած արդարութեան ապաքինման մասին, երեք օր առաջ մահացած հիւսն Ծուլուկիձէի մասին, հրեայ ուսանող Էյտելմանի մասին, որն ազատուեց ու տուն գնաց, խոհանոցի առաջ փայտ ջարդող բժիշկ վիրաբոյժ Լեւ Պորխովիչ Ինժիրի մասին, որը ճամբարի պետի հրամանով նշանակուեց հիւանդանոցի գլխաւոր բժիշկ· դեռ մի քանի օր առաջ նա թիթեղէ ամանը ձեռքին կանգնում էր խոհանոցի փոքրիկ պատուհանի դէմ մի յաւելեալ շերեփ կերակուր ստանալու համար, որպէս խոհանոցի փայտահատ, իսկ այսօր նա իշխում է բոլոր խոհանոցների, բոլոր բաժինների վրայ...

— Մալադե՛ց, Ինժի՛ր, ասում է մեր հարեւան ատրբեջանցի Զամանովը, խփելով երկաթի կտորը կայծքարին եւ վառելով ծխախոտը, մալա... մալադեց, Ինջիր: — Յետոյ նա չոր մրգով հիւրասիրում է մեզ: Մենք չենք մերժում, այսպէս է օրէնքը, ով ծանրոց է ստանում, նա հիւրասիրում է իր մօտի հարեւաններին :

— Լաւ թութուն ստացայ, Աշոտ տայի, ասում է Զամանովը, ներս քաշելով ծխախոտի ծուխը մեծ ախորժակով, դեղին, ոնց որ Եարիբբար ... Ասենք, դու չես ծխում, ի՞նչ եմ գովում ապրանքս...

Դուռը բացուեց եւ մէկը ներս մտաւ: Շոգու ամպեր ներս թողնելով, նա առաջացաւ, նայելով աջ ու ձախ, երկյարկանի տախտամածների բնակիչներին: Հին մի գուլպայ բռնել էի ես, իսկ Աշոտ տային քաշում էր նրա թելը եւ կծկում: Գուլպան անհետացաւ իմ ձեռքում, իսկ Աշոտ տայու ձեռքում վերածուեց ձնագնդակի մեծութեան մի կծիկի :

— Սանասար, կանչեց Աշոտ տային, նկատելով Նորեկին :

Նորեկը դանդաղ քայլերով մօտեցաւ :

— Բարձրացիր, նստիր :

Ասել, որ նա սեւ մարդ էր, այնքան էլ ճիշդ չէր լինի, ճիշդ է, թուխ էր նա, ճակատով մէկ սպի, յօնքերը հաստ ու սեւ՝ խաղողի հատիկների նման փայլուն ու շարժուն աչքերի վրայ, շրթունքների անկիւններում ժպիտի նման թաքնուած մի բան... Միթէ՞ սա է «սեւ մարդը»:

— Էլի բարեւ, ի՞նչ բանի էք :

— Գործ ենք անում, այ տղայ, զըւարթ բացականչեց Աշոտ տային՝ ձեռքի կծիկը վեր – վեր նետելով եւ բռնելով :

— Այ տես մեր աշխատանքը :

— Որ ի՞նչ, հարցրեց Նորեկը քմծիծաղով :

— Որ երբ գուլպաներս մաշուեն՝ նորոգենք :

— Էդ օրի՞ն էք, նա բարձրացաւ ու նստեց՝ կռնակը սիւնին :

— Տայշեթում երեք ձեռք գլեստ ունէի, ասաց նա անփոյթ :

— Իժո՞ւմ, այս անգամ քմծիծաղեց Աշոտ տային:

— Քամին բերաւ, քամին տարաւ, գրեթէ երգեց Նորեկը :

— Ոչ քամու բերածն եմ ուզում, ոչ տարածը, վճռապէս յայտարարեց Աշոտ տային, կծիկը նետելով արկղը, ասում ես հինգ տարի՞ է, ինչ տնից...

— Հինգ տարի է: Ապա սկսեց երգել,
Հինգը տարի բարի յոյս է,
Տասը տարի աչքալոյս է,
Տասնըհինգ տարի էլի յոյս է,
Քսան տարի, դատաւոր ջան, ցաւդ տանեմ,
Դու էլ լինես՝ չես դիմանայ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(3 Շար·)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԼՍԱՐԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ Շաբաթ երեկոյ Մշակոյթի Տան Տ. Միսաքեան սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Համազգային» Մշակութային Միութեան նորընտիր վարչութեան կազմակերպած տարեշրջանիս առաջին դասախօսութիւնը :—

Ժամը 9·15ին նախագահ Պ. Ե. Ճանկէօզեան հաւաքոյթը բանալով ըսաւ .— «Համազգային»ի այս առաջին դասախօսութիւնը կը բանանք Մեր հայրենիքով :

Երկար տարիներէ ի վեր մեր հայրենիքին հետ մշակութային եւ ինչո՞ւ չէ նաեւ հոգեկան կապը շատ թոյլ էր չըսելու համար որ գրեթէ չկար : Բայց վերջերս, մանաւանդ այսօր, համեմատաբար տանելի պայմաններուն եւ փոխադարձ այցելութիւններու շնորհիւ սառոյցը սկըսած է հալիլ եւ մենք՝ այսինքն սփիւռքի Հայութիւնը, աւելի մօտ կը զգանք մեր Հայրենիքին, անոր մտաւորական, շինարարական, գեղարուեստական եւ այլ գիտական մարզերուն մէջ ունեցած յաջողութեանց եւ վերելքին, եւ մեր հոգիները հրճուանքով եւ հպարտութեամբ կը լեցուին : Այս ներկայացուց դասախօսը՝ Կ. Փոլատեան եւ խօսքը տուաւ անոր, յայտնելէ ետք թէ դասախօսը վերջերս Հայաստան այցելած է իբրեւ պատգամաւոր Հարաւային Ֆրանսայի Թեմին էջմիածնայ եպիսկոպոսական ժողովին :

Փոլատեան, ծանօթ գրագէտ, պարզ եւ հասկնալի լեզուով տուաւ իր տպաւորութիւնները հայրենիքի մէջ կատարած պտոյտներէն, տեսարժան վայրերու այցելութիւններէն եւ մանաւանդ Հայաստանի մտաւորականներու հետ ունեցած յաճախակի հանդիպումներէն եւ մտերիմ խօսակցութիւններէն :

Յիշեցումով դովքը հիւսեց Վաղարշակ Նորենցի, Գուրգէն Մահարիի, Տարօնացիի, Խաչիկ Դաշտենցի, Յովհ. Շիրազի, Պարոյր Սեւակի եւ այլ բազմաթիւ երիտասարդ մտաւորականներու, որոնց մշակութային, գրական եւ ազգային – քաղաքական մտածումներն ու զգացումները նոյնն են, ինչ որ են մերը այսօր, Սփիւռքի մէջ :

Անոնք, Հայաստանի մէջ ծանօթ են եւ ուշի ուշով կը հետեւին սփիւռքի գրական արտադրութեանց :

Ջերմօրէն կը գնահատեն Արեւմտահայ մտաւորականութեան մշակուած եւ ճըկուն լեզուն, որ բանաստեղծութեամբ եւ արձակով կը գերադասեն զիրենք : Ասոր համար ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն հետապնդել ձեռքբերելու համար հին բեմաներէ եւ նոր չունին, նոր թափ տալու իրենց գրական ստեղծագործութեանց» :

Շատ հետաքրքրական այս դասախօսութիւնը գրեթէ երկու ժամ գրաւեց ունկնդիր մեր հայրենակիցները, որոնք բազմութեամբ լեցուցած էին Մշակոյթի Տան սրահը, տարեց թէ երիտասարդ հակատակ տիրող ցուրտին :

Պ. Ե. Գրիգորեան արտասանեց Յովհ. Շիրազի «Ամենայն սրտով» բանաստեղծութիւնը, խլելով բուռն ծափեր :

Պահ մը դադար տրուելէ ետք Պ. Փոլատեան լուսաւոր լապտերով ցոյց տուաւ Երեւանի եւ Հայաստանի տեսարժան վայրերու նկարները, որոնք իրենց գունաւոր տեսքով հաճելի տպաւորութիւն գործեցին բոլորին վրայ :

Յետոյ եղան հարցումներ, որոնց պատասխանեց Պ. Փոլատեան լայնօրէն բաւարարելով բոլորին :

Ժամանակը յառաջացած էր եւ նախագահը շնորհակալութիւն յայտնելով դասախօսին եւ ունկնդիր հասարակութեան, հաւաքոյթը փակուած յայտարարեց :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

գուրգուրանքի կարօտով անձկութեան մէջ վիզերնին ծուռ : Գիշերները ի զուր ճամբաս կը սպասեն : Հոս ալ ժողովուրդ մը, որոնք մեծով ու պզտիկով մխիթարութեան կարօտ են :

Աստուած իմ ի՜նչ քաղցր է պարտականութիւնը եւ որքան դժուար : Ասոզիկը կը փնտռեմ, կ'ուզեմ զայն կուրծքիս սեղմել, համբոյր մը դրոշմել անոր անմեղունակ ճակտին : Զաւակներուս կարօտը անկէ առնել կ'ուզեմ :

Երկար ատեն անշարժ մնացի : Մութը ամէն կողմ պատեր էր, ժողովուրդը եկաւ չուրջս բոլորեց, կ'ուզէին որ իրենց խօսիմ, սակայն ես խօսելու տրամադրութիւն չունէի :

— Տէր Հայր ինչո՞ւ չես խօսիր, միթէ անհանգի՞ստ ես, ի՞նչ ունիս, ըսէ մեզի :

Քանի մը անգամ խուսափողական պատասխաններ տալէ վերջ, իրականութիւնը խոստովանեցայ :

Բոլորին երեսներուն վրայ դալկութիւն մը նշմարուեցաւ, փոքրիկ աղջնակ մը իրենց զգացումներուն թարգման հանդիսանալուն համար ուրախութեան արցունքներ թափել սկսան :

Անոնք լացին, ես տրտմեցայ, ես լացի անոնք տխրեցան, բոլորս մխիթարութեան կարօտ ժամեր, ամբողջ՝ ես զարթեալ, անոնք սպասոր լուռ ու անխօս իրարու երես նայեցանք :

Գիշերն ամբողջ խորհուրդներու աշխարհին մէջ տարուբեր, լուսաբացին աղօթելու համար դէպի եկեղեցի : Ու ես կ'երթամ ...:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՓԱԼԸՄԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՐՏՕ, (Յառաջ) — Յ. Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը «Մանուկներու Օր»ը տօնեց Յունուար 27ին, Առլաք Սոլֆերինոյի սրահը, ուր ներկայ էին ծնողքներ եւ համակիրներ :

Հանդէսին բացումը կատարեցին դըպրոցի աշակերտները պատկերաւոր խըմբերգով մը՝ «Նաւավարներ»ը : Օրուան նախագահ Տիկին Ե. Կարապետեան քանի մը հակիրճ խօսքով բացատրեց «Մանուկներու Օր»ուան նշանակութիւնը եւ դպրոցական հանդէսը միասնաբար կատարելու դասաւորումը :— «Խաչուհիներս հաւատացած ենք որ կրթական գետնի վրայ տարած մեր աշխատանքը իր արդիւնքը կուտայ հայեցի դաստիարակութեամբ, մեր նորափողփոջ սերունդին մինչեւ պատանի հասակը, կը կարդան եւ կը գրեն Մեսրոպեան բարբառը : Մեր պատանիները չափահասութեան իրենց սորվածով եթէ կը բաւականան եւ ինքնաշխատութեամբ չեն զարգացներ իրենց մայրենի լեզուն, մեղքը ծնողքներուն եւ իրենցն է : Կապոյտ Խաչը իբրեւ պարտականութիւն իր կրցածը կ'ընէ մանուկներու փրկութեան համար : Ուսուցչուհիի պարտականութիւնը յանձնած ենք Օր. Շ. Քէնտէրեանի որ խղճմտօրէն կը կատարէ իր պաշտօնը, անվերջ ցաւ յայտնելով թէ աշակերտ – աշակերտուհիներու թիւը եօթն էր անցեալ տարի նոյնը կը մնայ այս տարի : Ձեր ներկայութիւնը կ'ապացուցանէ որ երեսուն տարիէ ի վեր Կապոյտ Խաչի կազմակերպած բոլոր ձեռնարկները ձեր սրտերուն կը խօսին : Մինչ թիւունք հանդիսանալով մեր կանացի կազմակերպութեան բարոյապէս եւ նիւթապէս քաջալերած էք զայն : Այս առթիւ մենք ալ համեստօրէն կը յայտարարենք որ քանի գոյութիւն ունի Կապոյտ Խաչը, եթէ մէկ փոքրիկ ալ մնայ, դասաւանդութիւնը պիտի չդադրեցնենք, համոզուած որ մեր նորահաս սերունդի փրկութեան ազդակներէն մէկը կը կազմէ հայեցի դաստիարակութիւնը :

«Գնդակին» եւ «Երկրագործ ենք» երկու խմբերգներէն վերջ դպրոցի աշակերտները կատարեցին «Մաքրութիւն»ը եւ «Պուպրիկին անուն» մը արտասանութիւնը, ինչպէս նաեւ «Երկու գիւղացիներ» զիմախօսութիւնը, ու դարձեալ աշակերտները ուրախ տրամադրութեամբ եւ գիլ ձայնով երգեցին «Կաղանդի երգը», եւ անմիջապէս տեղի ունեցաւ կարկանդակի եւ պտուղներու բաշխումը սրահին մէջ գտնուող բոլոր փոքրերուն, ինչպէս նաեւ նուէրներու բաշխումը դպրոցական աշակերտներուն : Ուսուցչուհին ալ չէր մոռցուած, եւ Օր. Շ. Քէնտէրեան շնորհակալութիւն յայտնեց նուէրին համար իր Խաչուհի ընկերուհիներուն ինչպէս նաեւ ներկայ հասարակութեան : «Հայուհիի պարտականութիւնս կը կատարեմ, «Հայկեան նետի սլացքով» եւ Մեսրոպ Մաշտոցի աղամանդեայ «Ա. Բ. Գ.»ով զինելու մեր մանուկները, այս օտար այլ հիւրընկալ հորիզոնին տակ» :

Ներկաները գնահատելով Կապոյտ Խաչի քուրքուրոտ ընթացքը բոլոր երախաներուն անխտիր, ի նպաստ դպրոցի, նուիրատուութեան ցանկ (տես Դ. էջ) մը կազմուեցաւ, ուր հազիւ հինգ վայրկեանի մէջ գոյացաւ 261 ֆրանք :

Պատանիները յաջող կերպով ներկայացուցին «Թատերափորձ մը» կատակախաղ մէկ արարուած, հետեւեալ դերակատարներով .— Օրիորդներ Ալիս Թաշճեան, Ցաւմիկ Կարապետեան, Արփիկ Թաշճեան, Ալիս Տօնիկեան, Արփիկ Հալաճեան եւ Եղիսաբէթ Քէնտէրեան :

ԶԱՒԿԱՐԱՑԻ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

× Ձայլամներու աշխարհի առաջին մրցավազքը տեղի պիտի ունենայ այս տարի, Նոյեմբեր 3ին, Հարաւային Ափրիկէ : Մրցումին պիտի մասնակցին զանազան երկիրներէ բերուած 16 արագավազ ջայլամներ :

× Սէնթ Էթիէնի մէջ ֆրանսացի լարախաղաց մը լարի մը վրայ կեցած է 102 ժամ անընդհատ : Նախկին մրցանիշը կը պատկանէր չուետացիի մը, որ լարին վրայ կեցած էր 101 ժամ 25 վայրկեան : Շուետացիին լարը գետնէն մէկուկէս մեթր բարձր էր եւ լարախաղացը ժամը հինգ վայրկեան միայն հանգստացած, մինչ ֆրանսացիին լարը 10 մեթր բարձրութեան մը վրայ կը գտնուէր եւ երբեք չէ հանգստացած :

× Երկրագունդի մակերեսին ամենամեծ իջուածքը կամ ամէնէն ցած կէտը Մեռեալ ծովն է, որ ովկիանոսի մակերեսէն ցած է 392 մեթրով :

× Երկրագունդի ամէնէն տաք կամ ջերմութեան բեւեռը կը գտնուի Էլ – Ազիզէ, Լիբանան : Այդտեղ շուքի մէջ տաքութիւնը կը հասնի առաւել 58 աստիճանի : Սահարայի զանազան մասերուն մէջ արձանագրուած են արեւի տակ՝ մինչեւ 70 – 80 աստիճան տաքութիւն :

× Երկրագունդի կեդրոնին միշտ սառած մնացած ամէնէն հաստ շերտը կը գտնուի Թայմիր թերակղզին մէջ : Սառած շերտին հաստութիւնը կը հասնի 600 մեթրի :

× Ամէնէն երկար կամուրջը կը գտնուի Մ. Նահանգներու մէջ, Փոնտաշրըն լիճին վրայ՝ 39 քիլոմեթր երկարութեամբ : Շինուած է 1956ին :

× Սէնփլոնի փապուղին ամէնէն երկարըն է աշխարհի մէջ : Այդ փապուղին, որուն երկարութիւնն է 19·700 մեթր, երկաթուղիով իրարու կը կապէ Պեռն (Զուիցերիա) եւ Միլանօ (Իտալիա) քաղաքները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԵՐԼՏՐՁԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

«Թուրքը կը պնդէր, շարունակ սպառնալով .

— Ձեւեր չեմ ուզեր, ինծի նայէ, կամ քանի ոսկին հոս, այս բոպէիս կը համբես, եւ կամ ...

— Ի՞նչ ...

— Լուր պիտի տամ, յարեց Թուրք նաւավարը :

«Յոյնը սարսափահար, հազարումէկ խոստումներով, երդումներով կը ջանայ հաւատացնել թէ խաբէութեան զոհ մըն է ինքը, թէ՝ սակաւին պարունակութենէն երբեք տեղեկութիւն չունէր եւ թէ՝ իրեն անծանօթ է տէրը, եւն.:

«Սակայն Թուրքը, տակառին տիրացած, կը սպառնայ շարունակ :

— Կամ քանի ոսկին, եւ կամ ...:

Վերջապէս երկու ժամէ աւելի կը տեւէ այս մենամարտը : Յոյնը ջախջախուած, կը մօտենայ Թուրքին ու պարտեալի մը ձեւով :

— Բարեկամս, կ'ըսէ անոր, եթէ խալամ ես, հաւատա խօսքիս, ես բացարձակապէս անմեղ մըն եմ, երբեք չէի գիտեր թէ ինչ կը պարունակէր սակառը, բայց քանի որ յայտնի եղաւ հիմա, սոմպա է մէջինը, կ'աղաչեմ, եղած է սխալում մը, առ մէկ քանի ոսկի, եւ ինծի վերադարձուր սակառը :

— Կարելի՞ բան է, կը յամառէր Թուրքը, քանէն մէկ ոսկի պակաս չեմ առներ, ղուն գիտես, սակառը լաւ տեղ է, թող մնայ, վաղը կը չափեմ հասակդ :

«Յոյնը կը պաղատէր, կուլար, իսկ Թուրքը կը յոխորտար, քանի կը տեսնէր Յոյնը, որ իր ոտքերուն տակ կը քծնէր ու կուլար :

«Ի վերջոյ, Յոյնը կը պարտաւորուի, տեսնելով Թուրքին յամառութիւնը, սակառը թողուլ հոն, Թուրքին տունը, եւ ինք կուգայ եղելութիւնը կը պատմէ Քրիսին» :

Հոս քիչ մը կանգ առաւ Քրիստափոր, մինչ Աշոտ անհամբեր կը սպասէր պատմութեան վախճանին :

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր, Քրիսը կը ճանչնաս, չէ՞ :

— Կը ճանչնամ, ի՞նչ կայ, հարցուց Աշոտ, իր կարգին :

— Կարեւոր գործեր յանձնուած են իրեն, շարունակեց Քրիստափոր, չէ՞ :

— Այո, պատասխանեց Աշոտ, Թորգոմը հոն է, չէ՞ :

— Անշուշտ, հաստատեց Քրիստափոր, մենք Թորգոմը կը ճանչնանք :

— Հետեւաբար, յարեց Աշոտ, Քրիսի անձը պէտք չէ զբաղեցնէ մեզ :

Այս կարճ ընդհատումէն ետքը, Քրիստափոր շարունակեց կարդալ Թորգոմին գրութիւնը .—

«Քրիս, երբ կը լսէ յոյն նաւավարէն թէ ուժանակ ու ռումբեր պարունակող սակառը Թուրքի մը ձեռք է անցեր, խոհեմութիւն կը համարի, մէկ քանի ոսկի վճարելով, անոր ձեռքէն ազատել ապրանքները :

«Թուրքը, ինչպէս յիշեցի վերեւ, սակառը տարած էր տունը, որ կը գտնուէր Ազապ Գափուի կողմը, եւ գաղտնիքը յայտնած էր ուրիշ Թուրքի մը, որուն շնորհիւ կը յուսար շինել աւելի հարստութիւն մը :

«Եւ գիշերը մտած էր անկողին, այդ երազով :

«Կէս գիշերուան խաղաղաւէտ պահուն, երբ լոյսերը մարած էին քնացող մայրաքաղաքի բոլոր բնակարաններուն մէջ, եւ միայն փողոցները զգուշաւոր հազարաւոր շուներու հաչոցները կը լըսուէին մերթ ընդ մերթ, Ազապ Գափուի այդ մթին անկիւնը յանկարծ կը շրջապատուի ոստիկաններէ :

«Թուրք նաւավարին Թուրք բարեկամը (?) վայրկեապէս հաղորդած էր գաղտնիքը ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշային, որ շուտով հոն փութացուցած էր ոստիկանները :

«Ասոնք ներս կը մտնեն, խուզարկութիւններ կ'ընեն եւ կը գտնեն ռումբերը հոն, ճիշդ ինչպէս եթէ իրենց ձեռքերով դրած ըլլային զանոնք :

«Ոստիկանները, Թուրք նաւավարին ձեռքերը կապած, ուղղակի բանտ [illegible] տանին, ուր, այնքան վարդագոյն [illegible] կեղէն երազներէ վերջ, ուր [illegible] պալատը տեսած էր ան, [illegible] մը կ'ուտէ, եւ կ'ենթարկուի [illegible] խոշտանգումներու, մինչեւ [illegible] տովանի իրողութիւնը : [illegible]

«Թուրք նաւավարին [illegible] թեան հետեւանքով, [illegible] խուզարկութիւններ [illegible] տեղեր, ինչպէս նաեւ [illegible] բազմաթիւ Յոյներ [illegible] տութիւնը հաստատ[illegible] կարելի չըլլար [illegible] Պ. Քէնտէրեան 10 [illegible]

(Շար.)

[illegible]

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակը Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Կիրակոսեան եւ զաւակը խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Հինգշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արրահամեան, Հայթայեան, Հէքիմեան ընտանիքները եւ Այրի Տիկին Բրքոճայեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով կամ մամուլով մասնակից եղան իրենց սուգին

ՍԱՐԳԻՍ ՀԱՅԹԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն Էսրբոցն Սարգիսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին:

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

17 Փետր., կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Արիստոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ազամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ազգէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Նուիրատուներու ցանկը կապ. Խաչի Պօրտոյի մասնաճիւղի դպրոցին.—

Ա. Քէնտիրեան, Գ. Հալաճեան, Ե. Գալթաճեան, Կ. Վարդանեան 20ական ֆրանք, Կ. Կարապետեան 15, Պետ. Քէնտէրեան, Յ. Մարկոյեան, Ճ. Տօնիկեան, Գ. Խաչերեան, Դ. Շաղլամճեան, Կ. Տօնէրեան, Հ. Թաչճեան, Ս. Տօնէրեան, Ի. Քայիշեան, Կ. Հալաճեան, Մ. Յակոբեան, Ա. Սուքիասեան 10ական ֆրանք, Յ. Հալաճեան, Ժ. Ճօզիկեան, Ս. Խանզէթեան, Ս. Եսայեան 5ական, Հ. Իչքալյեան 4, Ծերունի մայրիկ 2 ֆրանք:

Պ. Քէնտէրեան 10 ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՇ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ, որ Փետր. 9ին, Շաբաթ երեկոյեան ճաշ մը տեղի պիտի ունենայ Փեռաշ, Հօթէլ Թեռմինիւսի մէջ, ի պատիւ Եւրոպայի Հայոց Հայր. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.ի, Ամենայն Հայոց Հայրապետին կողմէ անոր շնորհուած Արքութեան տիտղոսին առթիւ: Ներկայ պիտի ըլլան բարձրաստիճան հիւրեր:

Հացկերոյթին մասնակցիլ փափաքող հայրենակիցներէն կը խնդրուի արձանագրուիլ եկեղեցւոյ գիւանատունը, ամէնէն ուշը Հինգշաբթի, 7 Փետր. առաւօտեան ժամը 10էն 12 եւ կէսօրէ վերջ 4էն 7:

× Կիրակի, Փետրուար 10, Լիոնի եկեղեցւոյ մէջ պիտի քարոզէ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզօն տէ Սանդրոյի ճոխ սրահներուն մէջ:

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի – Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. միութեանց:

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ, եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մութավէլեանց պարախումբը հայկական եւ ֆրանսական պարերով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Աhարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէ[ջ]

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕԹԻՑԵՕՆ - ԹՈՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 — ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ 801.972 C C.P.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 8 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9526 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9526

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՆ ՎԱՐԴԳԷՍ ՈՒ ԶՕՀՐԱՊ

Շատ բան գրուած է Օսմանեան երեսփոխանական ժողովի այս երկու մեծ հռետորներու սպանութեան պարագաներուն մասին :

1915 Ապրիլ 11/24ին չէին ձերբակալուած անոնք : Իբրեւ երեսփոխան անձեռնմխելի էին :

Տոքթ. Յովհաննէս Լէփսիուս « Հայաստանի ջարդերու գաղտնի տեղեկագրին » մէջ կը պատմէ թէ անոնք ներքին նախարար Թալէաթի մօտ երթալով բացատրութիւն պահանջած էին ձերբակալութեանց մասին : Թալէաթ պատասխաներ էր .

— Ձերոնք լեռներէն իջնելով գրաւած են Վանը, քաղաքի հայ բնակչութեան օժանդակութեամբ :

Ու բարեկամական խորհուրդ տուեր էր Վարդգէսին, որ հրապարակի վրայ շատ չերեւայ : Վարդգէս յետոյ դիմեր է ոստիկանական տնօրէն Պէտրիի, որ ապսպարեր է իրեն մինչեւ երեք օր հեռանալ Պոլսէն եւ հաստատուիլ զուտ Թուրքերով բնակուած վայր մը :

Հակառակ այս ազդարարութեան Վարդգէս եւ Զօհրապ շարունակեր էին իրենց դիմումները ի նպաստ աքսորուած մտաւորականներուն մինչեւ որ Մայիս 21ին երկուքն ալ ձերբակալուելով Քոնիա ղրկուեցան, կ'ըսէ Տոքթ. Լէփսիուս :

Օր մըն ալ Պապը Ալեէն հեռախօսով յայտներ են Տիկին Զօհրապի թէ ամուսինը մեռած է . Իսկ Վարդգէսի համար կ'ըսեն թէ անձնասպան եղած է : (Տե՛ս, Տր. Լէփսիուս, Լը Ռափոր Սըքրէ, Փարիզ, 1918, էջ 212–222) :

1915ի գարնան Քոնիա կը գտնուէր երբ Երկաթուղիի հայ պաշտօնեայ մը առաջնորդ Գարեգին վրդ. Խաչատուրեանին բերաւ երկտող մը՝ ստորագրուած Ռուբէն Զարդարեանէ : Ազատամարտի խմբագրապետը կը յայտնէր թէ Քոնիա բերուած են, մէկ գիշերուան համար, իրեն հետ միասին Ակնունի, Խաժակ, Շահրիկեան, Ճանկիւլեան եւ Տր. Տաղաւարեան :

Անոնց մեկնումէն օր մը վերջ Քոնիա հասան Զօհրապ եւ Վարդգէս եւ Մէճիտիյէ պանդոկին մէջ մնացին ութ օր : Գարեգին վրդ. արտօնուեցաւ այցելել անոնց : Զօհրապ կը տառապէր սրտի հիւանդութենէ . այդ էր պատճառը, որ մէկ շաբաթ պահուեցան Քոնիա :

Քոնիայէն ղրկուեցան Հալէպ, ուսկից ճամբայ հանուեցան դէպի Տիգրանակերտ եւ տեղ չհասած սպաննուեցան :

Որո՞նք էին սպաննիչները :

Ահմէտ Րէֆիք իր ծանօթ գրքոյկին մէջ (Իքի քոմիթէ իքի քըթալ) կուտայ մանրամասնութիւններ, որոնք համառօտուած ձեւով լոյս տեսած էին Եճի Իսթիքլալի մէջ (Յառաջ, 29 Յունուար) :

Կ'արժէ թարգմանել նոյնութեամբ :

« ... Այդ միջոցին Պոլսոյ երեսփոխան Զօհրապ, Վարդգէս եւ միւս ընկերները եւս Պոլսէն աքսորուելով Հալէպ գացեր են : Զօհրապ, որ իր կրակոտ տաղանդով, ստեղծագործ ուղեղով եւ զգայուն հոգիով իր անձնական երջանկութիւնը զոհած էր իր ազգի բարօրութեան, Ճէմալ փաշային ներկայացած էր : Լալով — ողբալով պաղատագին հասկցուցած էր անոր, որ զիրենք Տիարպէքիրի պատերազմական ատեանին պիտի ղրկեն : Այնքան դառն արցունքներ թափած էր, որ Ճէմալ փաշա խղճալով խոստացեր էր զիրենք պահել : Հեռագրած էր Պոլիս Ներքին Նախարար Թալէաթին, յայտնելով որ մինչեւ այս խնդրին փակուիլը Զօհրապն ու ընկերները մէջտեղէն պիտի անյայտանային, հարցի փակումէն վերջ մէջտեղ պիտի հանէր : Թալէաթ հաւանութիւն չէր տուած եւ պնդած էր որ անոնք Տիարպէքիր ղրկուին : Ի վերջոյ Ճէմալ փաշա տեսնելով, որ իր փափաքը չի իրականանար, Թալէաթէն եկած հեռագիրը իր պաշտօնեաներուն ձգեր է՝ ըսելով անոնց, « Ասիկա իմ մեկնումէս վերջ ցոյց տուէք անոնց » :

« Զօհրապ եւ ընկերները յուզուած ու սրտաբեկ կառքով մը ճամբայ ելած են դէպի Տիարպէքիր : Ի վերջոյ ճամբան կը հանդիպին Չէրքէզ Ահմէտի հրոսախումբին (չէթէ) : Չէրքէզ Ահմէտ այս խեղճ մտաւորականները մէկական հարուածով սպանններ է : Ճէմալ փաշա այս լուրն առնելով վերջին ծայր բարկացեր, հրամայեր է ձերբակալել Չէրքէզ Ահմէտը » :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻԳՕՐՆԻ ԶՆԶՈՒԱԾ ՓԱՍՏԱԲԱՆԱԿԱՆ ԿԱՃԱՌԷՆ ԵՐԵՔ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԵՐԿԱՐԱՁԳԷ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻՆ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԸ

ՄԵԾ ՅՈՒԶՈՒՄ ԻՐԱՒԱԳԻՏԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Ծանօթ է որ Արդարութեան զինուորական Ատեանին իրաւասութեան շրջանը կը վերջանար յառաջիկայ Փետրուար 24ին, այդ իսկ պատճառաւ պաշտպան փաստաբանները կը փորձէին երկարաձգել դատական նիստերը որպէսզի դատը շարունակուի անկէ ետք ստեղծուելիք Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին առջեւ : Այս վերջինը, զոր ստեղծեց իշխանութիւնը կուտայ վճիռներ որոնք, ինչպէս բնականոն ատեանի վճիռները թէ վերաքննելի են եւ թէ ըեկանելի : Պարագան տարբեր է Արդարութեան զինուորական ատեանին առջեւ որուն վճիռները վերջնական են :

Նկատի առնելով այս պարագան եւ պաշտպան փաստաբաններուն «գայթակղելի խափանարարական աշխատանքները» ինչպէս յայտարարեց տեղեկատուութեան նախարարը, կառավարութիւնը իր հերթական նիստին ընթացքին որոշած է օրինագիծ մը ներկայացնել Խորհրդարանին, որ կ'երկարաձգէ այս բացառիկ եւ մահամերձ ատեանին իրաւասութեան շրջանը մինչեւ այն օրը երբ դատը կը վերաջանայ :

Իրաւ այս կացութեան մէջ էր որ Զօրեքշաբթի առաւօտ, կը բացուէր Փըթի-Քլամառի ամբաստանեալներուն դատավարութիւնը : Օրուան ամբաստանեալն էր՝ մեթր Ժաք Իգօրնի, ծանօթ եւ ճարտար փաստաբան որ 32 տարի է «իր տաղանդը եւ իր պատիւը տրամադրած է փաստաբանի արհեստին ծառայութեան » ինչպէս կը գրէ «Օռոռ»ի խմբագիրը : Ի՞նչ էր իր յանցանքը : Նախորդ օրը, անգամ մը եւս բողոքելու համար գնդ. Ռըպուլի ներկայութեան դէմ դատարանին մէջ, Իգօրնի նամակ մը կը կարդար զոր ստացած էր Պուայէ անուն մէկէն : Ընթերցումէն անմիջապէս ետք դատախազը կը պահանջէր որ պատժուի Իգօրնի նկատի առնելով որ նամակագիրը «խաբեբայ մըն է» եւ ըսածներն ալ՝ սուտ : Յաջորդ առաւօտ ուրեմն, նիստը կը բացուէր եւ կը «դատուէր» մառեշալ Փեթէնի պաշտպանը : Ընտրած էր երկու պաշտպան փաստաբան.— մէկը՝ մեթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ, միւսը՝ Միթրան որ արտօնութիւն չէր ստանար այդ պաշտօնը կատարելու իբրեւ խորհրդարանական : Թիքսիէ – Վինեանքուռէն առաջ խօսք կ'առնէր փաստաբանապետը կը – ռանթ որ ատեանին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէր այն ծանրակշիռ առաջարկին վրայ զոր դատախազը ուղղած էր փաստաբանի մը դէմ : Կը թելադրէր որ եթէ պատիժ մըն ալ տրուի Իգօրնիի, անիկա ի զօրու ըլլայ միայն դատէն ետք որպէսզի թոյլ տայ փաստաբանին մինչեւ ետքը կատարել իրեն յանձնուած պաշտօնը : Թիքսիէ – Վինեանքուռ երկարօրէն կը ծանրանար պատահածին վրայ : Անգամ մը եւս մերժեց ընդունիլ Ռըպուլը իբրեւ դատաւոր : Ապա իրաւական բարդ խնդիրներ պարզելէ ետք, կ'անցնի բուն իսկ հարցին, որն է Իգօրնիի պաշտպանութիւնը : Նախ կը ներկայացնէ մարդը .— «Մեթր Իգօրնի որ երդում ըրած է 1931ին, նոյն տարուան վերամուտին փաստաբաններու ժողովին Ա. քարտուղար նշանակուած է : Առաջին քարտուղար, այս տիտղոսը մեզի համար, փառաւոր կերպով կը նուիրագործէ թէ երիտասարդութիւնը եւ թէ իր յոյսերը : Այդ տիտղոսը ստացած է շատ ուրիշներէ յետոյ որոնք փաստաբանական կաճառին փառքն ու պատիւը եղած են, Փուէնքարէէն մինչեւ Մառոժէ, Ֆուրքատէն մինչեւ Լէոն Պեռար եւ Փօլ Պոնքուռ : Ահաւասիկ այն ժառանգորդը զոր կոչուած էք դատելու : Եւ ի՞նչ օր, կը դատէք 1963 Փետրուար 6ին, եւ կը դատէք իշխանութեան մը թելադրանքով որ 18 տարի է չէ դադրած ատելէ մեթր Իգօրնին, խորապէս ատելէ որովհետեւ այս իշխանութեան համար ան կը ներկայացնէ խղճահարութեան տեսակ մը արձան : Ժաք Իգօրնի, պարոններ, արդարեւ եղած է մառեշալ Փեթէնի փաստաբանը : Այդ առթիւ արտասանած է ամէնէն փառաւոր պաշտպանողականներէն մէկը զորս կարելի է լսել : Եղած է նաեւ Ռոպէռ Պրազիյաքի փաստաբանը զոր կառափնատ առաջնորդեց 18 տարի առաջ, այսօր, եւ անկէ ի վեր պարոններ, իր պատիւն է, իր ազնուականութիւնն է, զորս Ժաք Իգօրնի, իր պարտականութենէն անդին եւ մինչեւ իր առաքելութեան ծայրը, ամէն բան ըրած է վերահաստատելու համար, եթէ կարելի է այս բառը գործածել Վերոնիկի յաղթականին յիշատակին : Ինչ էր որ 1945 Փետրուար վեցին կառափնատ առաջնորդեց Պրազիյաքը որովհետեւ Ֆրանսուա Մօրիաքի տրուած խոստում մը չէր յարգուած : Ուրեմն, այս փաստաբանին, այս մարդուն նոյնիսկ եւ իշխանութեան միջեւ կռիւներու, պայքարներու, վէճերու յետադէմ հաշիւներ կան : Այդ է զոր կ'ուզէք կարգադրել այսօր, վերջնականապէս Արդարութեան զինուորական ատեանին միջոցաւ, որ նախապէս հաստատուած է ամբաստանեալներ դատելու համար, ապա նաեւ անհաճոյ փաստաբանի մը հաշիւները մաքրելու » :

Նախապէս մեթր Թիքսիէ – Վինեանքուռ տեղեկութիւններ տուած էր նամակագիր Պուայէի մասին, ըստ որոնց դատաւոր եղած էր Գերմանիա, ինչպէս կը գրէր եւ նոյնիսկ երկու տարի կողք կողքի աշխատակցած էր դատախազին հետ :

Խօսք կ'առնէր նաեւ մեթր Իգօրնի որ իր յայտարարութիւնը կը վերջացնէր յայտնելով .— « Այդ պատճառաւ է, որ եթէ պարտաւոր ըլլամ հեռանալու այս սրահէն գիտեմ որ սրտիս խորէն, առանձին պիտի չմեկնիմ : Մեծ շուքեր պիտի գան կողքիս, որոնք ինծի պիտի ընկերանան մինչեւ ծայրը : Այո, գիտեմ, անոնց վկայութիւններն են, հեռաւոր սակայն ներկայ, որոնք միայն կարեւորութիւն ունին ինծի համար : Գիտեմ նաեւ որ վռնտուած ատեանէն, դաւաճանած չեմ ըլլար պաշտպանի իմ երդումիս եւ այսօր կամ վաղը, պաշտպանութիւնը պիտի չմոռնայ իմ անունս » :

Նիստը կ'ընդհատուի : Յետոյ ատեանը կը կարդայ աննախընթաց վճիռը՝ Իգօրնի կախակայուած փաստաբանական կաճառէն, երեք տարուան համար :

Պաշտպան փաստաբանները կ'ուզեն որ նիստը դադրի . Կ'ընդունուի :

Հինգշաբթի օր Իգօրնիի տեղ նշանակուած փաստաբանը ժամանակ կ'ուզէր ուսումնասիրելու համար թղթածրարը եւ դատը կը յետաձգուէր Երկուշաբթիի :

Ցոյցերու կը սպասուէր Հինգշաբթի օր, Արդարութեան Պալատը եւ իրաւաբանութեան համալսարանը :

Այս անսպասելի վճիռը, մեծ անակնկալ մը եղած է բոլորին համար եւ տեղական մամուլն ալ ցաւ կը յայտնէ, «միջադէպերու առթիւ որոնցմէ կարելի էր խուսափիլ բնականոն ատեանի մը առջեւ» (Ֆիկառօ) :

«ԵՍ ԻՄ ՄԱՍԻՍ ՍԱՐՆ ԵՄ ՍԻՐՈՒՄ»

ԽՄԲ .— Երեւանի «Գրական Թերթը » Յունուար 25ի իր թիւին մէջ հրատարակած է հետեւեալ « Նամակ խմբագրութեանը» զոր կ'արտատպենք նոյնութեամբ .—

×

« Յարգելի ընկեր խմբագիր,

վերջերս Երեւանի դպրոցներից մէկում առիթ ունեցայ ներկայ լինելու ութերորդ դասարանի Հայոց գրականութեան դասին : Դասն էր Եղիշէ Չարենցի ստեղծագործութիւնը : Աշակերտները արտասանում էին մեծ բանաստեղծի հանրայայտ մարգարիտը՝ « Ես իմ անուշ Հայաստանի ...» :

Բոլոր արտասանողները անխտիր կատարում էին միեւնոյն սխալը, — բանաստեղծութեան եզրափակիչ տողը՝

« Որպէս անհաս փառքի ճամբայ, ես
իմ Մասիս սարն եմ սիրում» :

կորել էր եւ նրա փոխարէն աշակերտները կրկնում էին նախավերջին տան վերջին քառատողը՝

«Էլի ես որբ ու արնավառ իմ
Հայաստան եարն եմ սիրում» :

Դասի աւարտին ես ուսուցչի ուշադրութիւնը հրաւիրեցի այդ պարագայի վրայ : Նա արդարացաւ, որ դասագրքում այդպէս է տպագրուած եւ ինքը իրաւասու չէ շտկելու դասագիրքը :

Ստուգեցինք : Բանաստեղծութիւնն աղաւաղուած է ութերորդ դասարանի համար կազմուած «Հայրենի գրականութիւն» դասագրքում : Գրքի կազմողներն են Թ. Զուհարեանն ու Վ. Եսայեանը :

Այդպիսի վրիպակ կամ սպրդում չի կարող լինել դասագրքում եւ մնալ չուղղուած, ուրեմն այդ կատարուած է ինչ որ նկատառումով : Թոյլ տուէք, ընկեր խմբագիր, Ձեր թերթի միջոցով հարց տալ Թ. Զուհարեանին եւ Վ. Եսայեանին, թէ ի՞նչ իրաւունքով եւ ի՞նչ նկատառումով է կատարուած այդ աղաւաղումը :

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ»

×

ՅԱՌԱՋ .— Վաղարշակ Նորենցի այս արդար ամբաստանագիրէն ետք խօսքը՝ ամբաստանեալներունն է եւ այնուհետեւ մերը : Որովհետեւ հայրենիքէն ներս թէ դուրս, եղեր է խորհրդային թէ ոչ, Հային նուիրական պատգամն է .—

Որպէս անհաս փառքի ճամբայ, ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում :

ԵՓՐԱՏԸ ԵՒ ՍՈՒՐԻԱ

Սուրիա ծրագրած է օգտագործել Եփրատի ջուրը, որ Հայաստանէն բխելով կ'անցնի Սուրիոյ մէջէն եւ կ'երթայ Միջագետք:

Առենօք Գերմանիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը խոստացած էր օգնել Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան այդ ծրագրին, եւ հիմա նորոգեց իր պատրաստակամութիւնը՝ 1961 Սեպտեմբերէն ի վեր վերանկախ Սուրիոյ հանդէպ:

Գերման նախարար Վալտէր Շէ՛լ Ցունուարին սկիզբը այցելեց Դամասկոսի սուրիական կառավարութեան եւ իր վերադարձին յայտարարեց, որ Եփրատի ամբարտակին կառուցման առաջին ծրագրամասը մէկ միլիառ մարքի կը կարօտի, որ ըսել է 250.000.000 Տոլար: Գերմանիա պատրաստ է ապահովելու 350 միլիոն մարքի տարադրամի վարկը, եթէ Սուրիա մնացեալ 650 միլիոնը տրամադրէ եւ որուն 425 միլիոնը արդէն նկատի առնուած է: Ֆրանքֆուրթի «վերաշինական վարկ»ի հաստատութիւնը պաշտօն ունի հայթայթելու 350 միլիոնի գումարը Ֆրանսական, միջազգային եւ մասնաւոր դրամատուներու հետ գործակցելով:

Գերմանական զուտ վարկը պիտի ըլլայ այնքան, որքան որ գերմանական ճարտարարուեստէն գնումներ կատարուին: Համաձայնութիւն գոյացած է որ Սուրիա քսան տարիէն վերադարձնէ դրամը եւ վճարէ 3,75 առ հարիւր տոկոս, ամէն պարագայի ոչ աւելի:

Գործարանատէրերու խմբակցութիւն մը ձեռնարկած է շինութեան համար նախապատրաստական խորհրդակցութեանց, մանաւանդ որ գերմանական ճարտարարուեստը ուրիշ երկիրներու մէջ մասնակից է կարգ մը շինարարութեանց, ինչպէս Հնդկաստանի Ռուրկելայի պողպատի գործարանին հաստատութիւնը եւայլն:

Եփրատի ամբողջ երկայնքը 2.700 հազարամեթր է, որու 675ը Սուրիայէն կ'անցնի: Այս պատճառով դրացի է Թուրքիոյ եւ Իրաքի՝ ջուրի տեսակէտով ալ: Իսկ Թուրքիա դրած է նոյնպէս ամբարտակ մը շինելու ծրագիրը: Պոնի մէջ կը խօսուի Թուրքիոյ հետ բանակցութեան մտնելու մասին, որպէսզի նախապէս ամէն բան որոշ ըլլայ:

Սուրիոյ համար Եփրատի ամբարտակը տնտեսական եւ քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի: Թէեւ տեղը վերջնապէս ճշդուած չէ, բայց նախատեսուած կէտերու վրայ շինուելիք ամբարտակը ծովի մակերեսէն 300 մեթր բարձր պիտի ըլլայ, պիտի ապահովէ երկու հարիւր հազար քիլովաթ ելեկտրականութիւն եւ իր ջրմուղներու ցանցով պիտի ոռոգէ երկու հազար քառ. քիլոմեթր անջրդի հող, որուն բուսական արտադրութիւնը հինգ հարիւր հազար հոգիի սնունդ կրնայ մատակարարել: Ասիկա կը նշանակէ ապահով ապրուստ Սուրիոյ բնակչութեան տասը առ հարիւրին, քանի որ երկիրը հինգ միլիոն բնակիչ ունի ներկայիս:

Քաղաքական տեսակէտով կը տիրէ այն կարծիքը, որ Սուրիա իր վերագտած անկախութիւնը՝ ամբարտակի ծրագրին իրականացումով կրնայ միայն ապահովել, ինքնիրաւ դառնալ եւ նպաստել Մերձաւոր Արեւելքի բարգաւաճման:

Սուրիոյ հայկական համայնքին համար՝ Եփրատի ամբարտակին շինութիւնը կրնայ աշխատանքի հորիզոն մը բանալ: Այս հեռանկարով յանձնարարելի է՝ այժմէն գերմաներէն լեզուի ուսուցումով դիւրացնել հայ աշխատաւորներու ապագայ գործառնութիւնը: Ծանօթ է որ գերմանական վարժարաններ եւ դասընթացքներ գոյութիւն ունին արդէն Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ:

Շատեր կը յիշեն թէ անցեալին Պաղտատի երկաթուղիին շինութեան առթիւ, ինչպէս գերմաներէն գիտցող Հայերը աշխատանքի նախապատուութիւն ունեցան: Եւ այս պատճառով եւ առիթով սրտցաւ հայ պաշտօնեաներ ի վիճակի եղած են այն ատեն պաշտպանութիւն ընծայելու գաղթական հայրենակիցներու:

Առիթներ կան զորս պէտք է գիտնալ նախատեսել եւ օգտագործել բարոյապէս եւ նիւթապէս:

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Բ.

Տիգրանակերտի մասին խօսելու համար սպասեցի, որպէսզի այս քաղաքին անցեալն ու ներկան լաւ մը ուսումնասիրեմ: Այսօր բաւական հարուստ պաշարով մը Տիգրանակերտը ձեզի կը ծանօթացնեմ:

Հին քաղաքը՝ իր հին ու հոյակապ պարիսպներով, Արեւելեան Անատոլուի փառաւոր կեդրոններէն մէկն է: Կիսաւեր պարիսպներու մնացորդները հին օրերու փառքն ու վեհութիւնը արտացոլացնող կենդանի վկաներ են:

Տիգրանակերտի արեւելեան կողմէն մեծափառ Տիգրիսը կ'անցնի: Գետին աւազանէն սկսելով բարեբեր պարտէզները աստիճանաբար կը բարձրանան եւ սեւ ու սեպ ժայռերու կը միանան: Պարիսպներն ալ այս ժայռերուն վրայ խարսխած են: Քաղաքին ամէնէն սքանչելի տեսարանը այս կողմն է:

Մանաւանդ արշալոյսին, պարիսպներուն կատարէն արեւը քաղաքը կ'ողջունէ: Տիգրիսի ջուրերը արեւուն ճառագայթները մօտակայ պարտէզներուն վրայ կը ցոլացնեն: Իսկ իրիկնամուտին, պարիսպներուն շուքը մութ վարագոյրի մը պէս, Տիգրիսի ջուրերը կը ծածկէ: Առաւօտուն հարսնուկի մը պէս ուրախ կայտառ Տիգրիսը, երեկոյին, յուզիչ եղանակով մը պանդուխտի երգը երգելով, յուշիկ կ'երթայ դէպի անյայտ հորիզոններ:

Հարաւային կողմն ալ խոր ժայռեր քաղաքը կ'եզերեն: Արեւմտեան եւ հիւսիսային կողմերը ընդարձակ ու տափակ դաշտերով շրջապատուած են:

Քաղաքին արեւելեան կողմը ներքին ու աւելի փառաւոր պարիսպ մըն ալ կայ, որուն դիրքն ու կառուցուածքը ցոյց կու տայ, որ այս տեղը հոս տիրապետող վեհապետներու կամ թագաւորներու բնակութեան յատուկ վայր մը եղած է:

Հոս է որ հսկայ ջրամբար մը կայ որուն ջուրը երեք ակերէ կուգայ եւ մինչեւ այսօր այս ակերը անյայտ կը մնան: Այս ջուրն է, որ ներկայիս քաղաքին պահանջքներուն համար կը գործածուի:

Այս ներքին միջնաբերդին քովէն դէպի Տիգրիս իջնող ձորին մէջ ջուրի առատութեան պատճառով շատ մը ջրաղացներ շինուած են: Ջրաղացները այնպէս մը կարգաւորուած են, որ մէկ ակէ եկող ջուրը բոլոր ջրաղացները կ'աշխատցնէ:

Տիգրանակերտը շրջապատող բերդին 72 աշտարակներուն ամէնէն հոյակապն ու հետաքրքրականը, արեւմտեան կողմը գտնուող երեք ընդարձակ լայն ու տարածուն աշտարակներն են:

Առաջինը, «Արդուզարդ» (Ծիճիպիճի) աշտարակն է: Այս տեղը դուրսէն քանի մը անգամ նորոգութիւններ կրած է եւ այցելուի ուշադրութիւնը չի գրաւեր սակայն, ներսը սիւներու վրայ նստած կամարներու կառուցուածքը, ձեւը եւ մոթիֆներու քանդակները շատ հին ժամանակներու նմոյշներ են:

Երկրորդը «Եօթը եղբայրներ»ը, ամէնէն մեծն ու բարձրն է: Այս աշտարակը երեք յարկով շինուած է: Առաջին յարկը, սիւներով ու կամարներով կլոր ու լայն սրահ մըն է: Միջնայարկը տաշուած հսկայ քարերով շինուած նեղ ու դարձդարձիկ ճամբաներով իրարու միացած եօթը բաժանումներ ունի: Արդէն իր անունն ալ ասկէ ծագում առած է: Կը պատմուի թէ եօթը եղբայրներ հոս բնակած են, եւ անոնք քաղաքին պաշտպանութեան պատասխանատու հզօր հրամանատարներ եղած են:

Երրորդ յարկը դժբախտաբար քանդուած է, եւ միայն բարձր պատերը կը մնան: Դուրսէն աշտարակին ճակատը թեւերը բացած արծիւ մը եւ երկու քովերն ալ երկու արծիւներ քանդակուած են: Այս նկարներուն տակը պարսկերէն երկար յիշատակարան մը գրուած է: Ասկէ յայտնի կ'ըլլայ թէ դուրսի վերջին նորոգութիւնը պարսիկներու կողմէ եղած է:

Երրորդ մեծ աշտարակը «Դուն եւ ես» (Սէն վէ պէն)ն է, որ միւսներէն աւելի պզտիկ ծաւալ մը ունի: Ասոր ճակատը նոյնպէս արծիւ մը եւ երկու առիւծներ կան, եւ նոյնպէս պարսկերէն գրութիւններ: Ասոր համար ալ կը պատմուի, թէ այս բերդերը շինող վարպետն ու աշկերտը հոս թաղուած են: Այս ալ միւսներուն պէս երեք յարկերով կառուցուած է:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ»

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիային հրատարակութեամբ վերջերս լոյս տեսաւ հայ ժողովրդական հէքեաթներու գիտական հրատարակութեան երրորդ հատորը:

Այս հատորով կ'աւարտի Արարատեան դաշտի շրջանին հէքեաթներու շարքը:

Այս հատորին մէջ զետեղուած հէքեաթներուն մեծ մասը հաւաքած է ծանօթ բանահաւաք Սարգիս Հայկունի, միւս մասը Տիգրան Նաւասարդեանի գիւղերուն մէջ մնացած եւ ուրիշներու կողմէ գրի առնուած անտիպ հէքեաթներ են:

Իր ժամանակին շատեր բարձր գնահատած են Նաւասարդեանի կատարած գործը: Հայ մեծ վիպասան Րաֆֆի քննադատելով տպագրական ընկերութիւններու գործը, կը գրէ.—

«Մեզանում ընկերութիւնները կազմւում են ոչ թէ գործ կատարելու համար, այլ գործը սպաննելու համար: Իսկ մասնաւոր մարդիկ իրենց եռանդով, անձնուիրութեամբ, տոկունութեամբ աւելի են գործում, աւելի արդիւնք են ցոյց տալիս, քան թէ մի ամբողջ ընկերութիւն:

«Ինձ համար աւելի մեծ նշանակութիւն ունի մեր երիտասարդ Նաւասարդեանցի աշխատութիւնը, որը աղքատ, ամէն միջոցներից զուրկ, բայց սիրտը լի եռանդով տերվիշի նման ոտքով ման է գալիս Հայոց գիւղերը, մտնում է ժողովրդի ամէն ծալքերի մէջ, հէքեաթներ է հաւաքում եւ մեր զաւակներին ընթերցանութեան տետրակներ է տալիս: Բայց ի՞նչ է շինում Հայոց գրքերի տպագրական ընկերութիւնը — ոչ ոք չգիտէ»:

Նախորդ երկու հատորներուն պէս, այս հատորն ալ պատրաստուած է բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Արտաշէս Նազինեան, որ բարեխղճութեամբ եւ գիտական բարձր մակարդակով ներկայացուցած է իսկապէս լուրջ հրատարակութեան արժանի գործ մը:

Այս հատորին մէջ կան նիւթեր, որոնք գեղարուեստական արժէք չունին, սակայն որոնք կը պարունակեն պայմանական գիծեր, հետաքրքրական միջադէպեր, որոնք շատ կարեւոր են հետազօ-

Սեւ Մարդը

Նա շուռ եկաւ, կիսով չափ ձգուեց Զամանովի անկողնու վրայ եւ մախորկա փաթթեց:

— Հէչ չմտածես, Սիմոն տայի, չեմ թողնի, որ նեղութիւն քաշես...

— Վայ թէ ուզում ես հաց կտրո՞ղ դարձնել ինձ...

— Հաց կտրո՞ղ ... բան ասաց, հաց կտրող ... մեծ բան:

— Կուխնու կառավարի՞չ:

— Թքիր:

— Հասկացայ միտքդ, հասկացայ, Աշոտ տային ինձ աչքով արաւ:

— Ի՞նչ հասկացար, հեգնեց Նորեկը:

— Հիւանդանոցի զաւխո՞զ ես ուզում ինձ օծել...

Նորեկը, ուրեմն Սանասարը, մեծ արուեստով թուքը հասցրեց մինչեւ առաստաղը, եթէ չլինէր առաստաղը, ամենայն հաւանականութեամբ նա կը հասցնէր մինչեւ Աստծոյ մօրուքը:

— Որ ի՞նչ, մեռելների ոտքերին համարներ կ'ապե՞ս ... չէ, Աշոտ տայի, ես քեզ չոլում չեմ գտել: Թող մի ծանօթանամ էստեղի շների հետ, կը տեսնես, ոնց կ'ապրենք: Գործ ես գտել, բրա՛տ, մարդն է՞լ ցեխի հետ գործ բռնի:

— Բա ինչի՞ հետ գործ պիտի բռնի, շարունակում է փորփրել Աշոտ տային:

— Ինչի հե՞տ, նա մտածում է եւ պատասխանում, ապրուստի հետ, ապրուստի հետ, կրկնում է նա ու չգիտես ինչու՝ ուշադրութեամբ նայում է Զամանովին:

— Ապրուստի հետ, կրկնում է Աշոտ տային, դէ, մեր ապրուստն էլ բրուտութիւնն է:

— Սա է՞լ բրուտ է, հարցնում է նա՝ ակնարկելով ինձ:

— Ծը, ծը, ծը, լեզուով ծտացնում է նա արհամարհանքով եւ ցաւակցութեամբ, դուք էլ ասում էք թէ ապրում էք...

Նա յօրանջում է եւ աւելի յարմարաւէտ տեղաւորւում կիսով չափ Զամանովի, կիսով՝ Աշոտ տայու անկողնու վրայ:

— Ճակատդ ո՞վ է զարդարել, հարցնում է Աշոտ տային:

Սանասարը շօշափում է ճակատի սպին:

— Սրա՞ մասին ես հարցնում:

— Դրա մասին:

— Էս ի՞նչ է որ... էստեղս էլ ունեմ, էստեղս էլ, նա ցոյց է տալիս փորը, կոնակը՝ ակնյայտ հպարտութեամբ:

— Մարդ սպաննած կա՞ս, հարցնում է Աշոտ տային:

Նրա աչքերը փայլում են չար փայլով:

— Դու, ի՞նչ է, քննիչ Տիգրա՞նն ես...

— Քննիչ Տիգրանն ո՞վ է, հարցնում է Աշոտ տային:

Նա պատասխանելու փոխարէն երգում է.

Ախ, քննիչ Տիգրանը մեծ գիրքը բացեց,
Օրէնքի համեմատ ինձ յօդուած տուեց,
Էդ ինչ օրէնք էր, որ օրս սեւ արեց,
Մնաս բարով, մայրիկ, չես տեսնի էլ
ինձ:

— Խելքի էկ, խելքի, յուզուեց Աշոտ տային:

Լաւ է երգում այդ Սանասար կոչեցեալը, մինչեւ անգամ յուզիչ, վարակիչ տրամադրութեամբ: Ձեմ թաքցնի թուլութիւնս, ես էլ յուզուեցի, յուզուեց մինչեւ անգամ Զամանովը եւ երկաթի կտորով խփեց կայծքարին:

Տիրեց լռութիւն: Սանասարը շօշափեց չսափրուած դէմքը:

— Գնամ մի քիչ քարշ գամ, կարծես եզրափակեց նա, գնամ...

Ու գնաց, աւելի շուտ՝ անհետացաւ:

Հիմա մենք նստած խօսում ենք ամենահասարակ բաների մասին, բայց չգիտեմ ինչու, ինձ թւում է, որ Աշոտ տային մտածում է բոլորովին ուրիշ, մեր խօսակցութեան հետ կապ չունեցող բաների մասին: Երբ մենք լռում ենք, նա շարունակում է մտածել եւ յանկարծ դառնում է ինձ:

— Բա՞ն ասացիր:

— Ես բան չասացի, պատասխանում եմ ես, իսկ նա կարծես տխրում է, որ ես ոչ մի բան չասի:

Պարզ է, անհանգիստ է Աշոտ տային:

— Ուշադրութիւն, լսւում է օրապահի ձայնը դրան մօտից: Հիւղաւանի աւագը կարճահասակ, անարիւն եւ բուսականութիւնից զուրկ դէմքով, սառն, կապոյտ աչքերով Կոլոկոլնիկովը առաջ է նետւում: Ներս են մտնում ճամբարի պետը, հրամանատարը, վերակարգիչը եւ գլխաւոր բժիշկ Լեւ Բորիսովիչ Ինժիրը կամ, ինչպէս Զամանովն է ասում՝ Ինջիրը:

Տիրում է լռութիւն: Հիմա արդէն լսւում է վառուող վառարանի ճարճատիւնը: Պաշտօնական եռեակը շարժւում է առաջ. Հրամանատարը, նոյնպէս կալանաւոր, լեհ Ժիկկիլեավսկին, ամբողջ ժամանակ նայում է պետին, իսկ գլխաւոր բժիշկը մօտենում է տախտակամածներին եւ բարձրացնում է մի քանի ներքնակ: մատներով շօշափում նառերի տախտակները եւ նայում մատներին:

— Ո՞վ է աւագը, ցածր ձայնով հարցնում է նա:

— Կոլոկոլնիկով, գոռում է հրամանատարը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(4 Շար.)

տութեան համար։ Ճիշդ ըրած է հատորը պատրաստողը, երբ զանազան բանահաւաքներու կողմէ գրի առնուած միեւնոյն հէքեաթին տարբերակները զետեղած է հատորին մէջ, դասաւորելով մէկ մասը բուն բնագիրներու բաժնին մէջ, իսկ մնացեալը՝ յաւելուածին մէջ։ Ճիշդ է. յաւելուածին նիւթերը երբեմն գեղարուեստական արժէք չեն ներկայացներ, այսուհանդերձ, ատոնք իրենց բովանդակութեամբ ոչ միայն ընթերցանութեան նիւթ են, այլեւ ազգագրութեան, պատմութեան, լեզուաբանութեան, գրականութեան եւ այլ ասպարէզներու մասնագէտներուն համար հետաքրքրութեան նիւթ կրնան ծառայել։

Աշխատաւոր ժողովուրդը իր բանաւոր ստեղծագործութեան մէջ կ'արտայայտէ կեանքին բոլոր երեւոյթները, մարդուն տուայտանքները եւ մտորումները, բնութեան չար ուժերուն, գերբնական ոյժերուն դէմ պայքարելու անոր անսասան կամքը։

Կախարդական, հրաշապատում հէքեաթներէն զատ, բաւական մեծ թիւ կը կազմեն իրական կեանքէ առնուած հէքեաթները, ուր կը նկարագրուին մարդոց առօրեան, առտնին կեանքը։

Արմատեան դաշտի հէքեաթներուն նուիրուած այս վերջին երրորդ հատորը ըլլալով բազմազան եւ բազմաբովանդակ, միաժամանակ ունի այնպիսի նիւթերով հէքեաթներ, որոնք արդէն կային նախորդ երկու հատորներուն մէջ, բայց ատոնք անոնց տարբերակներն են եւ իւրաքանչիւրն ունի առանձին պայմանական գիծ, զարգացում եւ վերջաւորութիւն, որով կը տարբերի նախորդ հէքեաթէն։ Այստեղ կարեւոր նշանակութիւն ունի նաեւ նոյն նիւթը տարբեր բառեր մը գրի առնելու հանգամանքը։ Ամէն պատմող իւրայատուկ ըմբռնում, իւրայատուկ լեզու եւ պատմելու ձեւ ունի։ Ուշագրաւ է այն, որ հէքեաթներուն մէջ պահուած են պատմողներուն ոճը։ Այլ խօսքով տպագրուած եւ ձեռագիրներէ քաղուած նիւթերը չեն ենթարկուած որեւէ խմբագրական փոփոխութեան, չեն փոխուած գրական լեզուէն եւ օտար լեզուներէն առնուած այն բառերը, որոնք պատմողները գործածած են հնչիւնները փոխելով։

Այս պարագան եւս մեծ կարեւորութիւն ունի լեզուաբաններուն, գրագէտներուն, ազգագրագէտներուն համար։

Կարեւոր աշխատանք կատարուած է նիւթերուն մէջ եղած վրիպակները, աղաւաղումները ճշդելու ուղղութեամբ։

Գիրքը ունի յառաջաբան, ուր համառօտակի ծանօթութիւններ կը տրուին բանահաւաքներուն աշխատանքին, տեղերուն պատմական — աշխարհագրական կացութեան, բնակիչներուն զբաղումին մասին։

Հատորը ունի ծանօթագրութիւններու հարուստ բաժին մը, ուրտեղ մանրամասն կը տրուին իւրաքանչիւր հէքեաթին եւ պատմողին մասին տեղեկութիւններ, ե՞րբ եւ ո՞ւր գրի առնուած է, տպագրուա՞ծ է թէ ոչ, ո՞վ գրի առած է եւայլն։

Գիրքը ունի բառերու, ինչպէս նաեւ դժուար հասկնալի բարբառային բառերու բացատրական ընդարձակ բառարան մը։

Վերջապէս կան յատուկ անուններու, նիւթերու այբբենական ցանկեր։

«Հայկական ժողովրդական հէքեաթներ»ու այս գործը ամենամեծ ծառայութիւնն է պահպանելու համար մեր հին մշակոյթի այս լաւագոյն ժառանգութիւնը։

Փափաքելի է, որ Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան կաճառը, առանց ընդմիջումներու յաջորդաբար, տարին հատոր մը յանձնէ հրատարակութեան։

Մ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԻԼ ՑՈՒՐՏԻՆ ԴԷՄ

Ձմրան ցուրտը թէեւ եղանակի յատկանիշն է եւ հազարաւոր տարիներէ ի վեր անոր ծանօթ ու ընտանի են մարդիկ,— բացի անոնցմէ որ յաւիտենական գարունով օժտուած երկիրներու մէջ ապրելու երջանկութիւնը ունին — այսուհանդերձ, շատեր չեն գիտեր թէ ի՞նչ պէտք է ընել ցուրտին դէմ պաշտպանուելու համար։

×

Ինչո՞ւ կը մսինք։

Կը մսինք ոչ թէ անոր համար որ ցուրտը «կը մտնէ» մեր մարմնին մէջ, այլ անոր համար որ մեր մարմնին արտադրած ջերմութիւնը կը ծծուի շրջապատի ցուրտին կողմէ։ Հետեւաբար, իրականութիւնն այն է, թէ ցուրտը չէ որ «կը մտնէ» մեր մարմնին մէջ, այլ՝ այն որ ջերմութիւնն է որ կը հեռանայ անկէ՝ մսելու զգայնութիւնը տալով մեզի։

Որով, պէտք է միջոցներ ձեռք առնել ոչ թէ թոյլ չտալու որ ցուրտը մօտենայ մեզի, այլ թոյլ չտալու որ մեր ջերմութիւնը կորսուի։ Ցարդ կը կարծուէր թէ՝ ջերմութեան կորսուելուն առաջքը առնելու միակ միջոցը ծանր հագուստներ հագուիլն էր։

Սակայն, իրականութիւնը բոլորովին տարբեր է։ Մարմնի ջերմութեան կորուստին հիմնական արգելքը՝ կերպասը չէ, այլ գլխաւորաբար օդի այն խաւը, որ կ'արգելափակուի եւ անշարժ կը մնայ մորթին ու կերպասին միջեւ։

Օդը լաւագոյն մեկուսացուցիչն է եւ ատոր համար, օդի որքան շատ խաւեր մնան մորթին ու շրջապատին միջեւ, այնքան աւելի մարմինը ապահովուած կ'ըլլայ ջերմութեան կորուստէն։

Որով՝ հաստ ու ծանր հագուստներ պէտք չեն։ Ընդհակառակն, ցուրտին դէմ լաւագոյն պաշտպանութիւնը կ'ապահովեն իրարու վրայ հագնուած բարակ ու շատ հագուստները։ Այսինքն, երկու շապիկներ ցուրտին դէմ աւելի լաւ պաշտպանութիւն կ'ապահովեն քան թէ հաստուկեկ բաճկոն մը։ Եւ երկու ծածկոցներ աւելի նախընտրելի են քան թէ ծանր վերմակ մը։ Նմանապէս իրենց աւէջներուն մէջ օդ պահող խաւոտ կտորներ նախընտրելի են քան խիտ բանուած եւ ատանց խաւի կերպասները։

Ապացուցուած է որ, ծակոտիքներ ունեցող բուրդէ կերպասները ամէնէն արգիլնաւէտ կերպասներն են ցուրտին դէմ, որովհետեւ, իրենց աւէջներուն մէջ աւելի մեծ քանակութեամբ օդ կը պահեն, այսպէսով օդի խաւ մը կազմելով եւ մարմինը շրջապատէն չէզոքացնելով։ Շատ բարակ գերձանով եւ շատ խիտ բանուած կերպասները, որքան ալ ծանր ըլլան՝ անհրաժեշտ մեկուսացումը չեն ապահովեր եւ պէտք է խուսափիլ անոնցմէ։

×

Ուրեմն, այս բոլորը նկատի առնելով՝ լոտ այնմ կազմակերպեցէք ձեր պաշտպանութիւնը ցուրտին դէմ։

Քաղեց՝ Ա. Օ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Մարդուն սիրտը ունի մօտաւորապէս բռունցքի մը մեծութիւն (մօտ 300 կրամ)։ Մարմնին ծանրութեան 0,4 – 0,5 տոկոսը կը կազմէ։ Այդ փոքրիկ, բայց շատ կարեւոր գործարանը 1 վայրկեանի մէջ կը կծկուի 60 – 70 անգամ, օրուան ընթացքին՝ հարիւր հազար, իսկ մէկ տարուան մէջ՝ 40.000.000 անգամ։ 70 տարեկան մարդուն սիրտը իր կեանքին տեւողութեան ընթացքին կը կծկուի երեք միլիառ անգամ։

Ամէն մէկ կծկումի ժամանակ սիրտը արեան անօթներուն կը մղէ 60 – 70 միլիլիթր արիւն, մէկ ժամուան մէջ, մօտ երեք հարիւր լիթր, մէկ օրուան մէջ՝ 7200 եւ մէկ տարուան ընթացքին՝ երկու միլիոն հինգ հարիւր հազար լիթր, իսկ 70 տարուան ընթացքին՝ 175 միլիոն լիթր արիւն։ Այսքան արիւն տեղաւորելու համար անհրաժեշտ է ունենալ տասը հազարական թոննոց 18 ֆարիւղանաւեր։ Եթէ այդ 70 տարիներուն ընթացքին սիրտը արեան փոխարէն մղէր ջուր, ատով կարելի կ'ըլլար ստեղծել տասը քմ. երկարութեամբ, 7 քմ. լայնութեամբ եւ 2.5 մեթր խորութեամբ լիճ մը։ Սրտին ութ ժամուան կծկումներու ընթացքին կատարուած աշխատանքը օգտագործելու պարագային կարելի պիտի ըլլար մարդը բարձրացնել մինչեւ 240 մեթր, իսկ մէկ ամսուան աշխատանքը օգտագործելու պարագային՝ 8848 մեթր կամ՝ աշխարհի ամէնէն բարձր կէտը՝ Էվերեսթ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՐ ԿՈՐՈՒՍՏՆԵՐԸ.— ՄԱՆՈՒԿ ԱՆՏՈՆԵԱՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յատուկ).— Անակնկալ եւ խորունկ վիշտով ձմրան այս պաղ օրերուն սեւ հողին յանձնեցինք մեր խոնարհ եւ պարկեշտ ընկեր Մանուկ Անտոնեանը, անձնուէր Դաշնակցական եւ ջերմ հայրենասէր։ Բնիկ Եօզկատ Իւյէլ գիւղէն էր, ծնած 1910ին։ Հազիւ տասներկու տարեկան, վրայ կը հասնի 1922ի Քեմալական ջարդումը։ Չարչարանքի եւ տառապանքի բովէն անցնելէ յետոյ, գերդաստանով կը գաղթեն Պէյրութ, ապա Ֆրանսա, եւ կը հաստատուին Կրըընոպլ։

1929ին մտած էր Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը։ Մինչեւ իր մահը մնաց հաւատարիմ հայկական դատին։ Հաւատաւոր եւ թրծուած Դաշնակցական մըն էր։ Իր անվերապահ աշխատանքը կը բերէր ամէն տեղ։ Երբ կուսակցական գործ մը յանձնուէր իրեն, անպայման գործին գլուխ կ'ըլլար։ Իր տեղը երկար ատեն բաց պիտի մնայ մեր ընդհանուր ընկերական ժողովներուն մէջ, ուրկէ երբեք բացակայած չէր։

Թաղումը տեղի ունեցաւ Յունուար 14ին։ Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէին Կրընոպլի հայ գաղութը եւ բազմաթիւ տեղացիներ։ Լա Սիոթայէն, Ռոմանէն, Վալանսէն եւ Լանսէն ալ եկած էին իր ընկերները, հայրենակիցները եւ բարեկամները։

Դագաղը ծածկուած էր բազմաթիւ թարմ ծաղկեպսակներով։ Աչքի կը զարնէին Կապ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Կրընոպլի կոմիտէին ծաղկեպսակները։ Դագաղը ծածկուած էր մեր պաշտելի եռագոյնով, որուն հովանիին տակ ան 33 տարի անընդհատ աշխատեցաւ հայրենիքի եւ հայ ժողովուրդի ազատութեան համար։

Պատշաճ արարողութենէն վերջ, ընկեր Գ. Թորոսեան խօսեցաւ իմաստալից դամբանական մը, վեր հանելով ընկերոջ առաքինութիւնը եւ մաքուր կուսակցական ոգին։ Իր անակնկալ մահով, բսաւ ընկեր Թորոսեանը, խոր յուզումի եւ սուգի մատնեց ոչ միայն իր հարազատ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները, այլ նաեւ իր գաղափարի ընկերները։

Վշտակից ընկերոջդ այս քանի մը տողերը Հայոց բարձրաւանդակի հոտաւէտ մանիշակներու փունջ մը թող ըլլայ գերեզմանիդ վրայ, սիրելի Մանուկ։

Վ. Խ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐՕՆԸ (50)

ԵԸԼՏԸՁԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

«Գալով յոյն նաւավարին, որ սակաւը յանձնած էր Թուրքին, մէկ քանի օր կ'անյայտանայ, ինքզինք կը պահէ, քիչ քիչ երեւան կ'ելլէ, ու վերստին կը սկսի իր արհեստը զարկ տալու. բարեբախտութիւն մըն էր իրեն համար որ Թուրք նաւավարը՝ դէմքովը միայն կը ճանչնար զինքը, ոչ իր անունը գիտէր, ոչ ալ տունը։

Քրիս, որուն համար կը գրէր Թորգոմ, նոր դէմք մը չէր Դաշնակցութեան մէջ։

Աշոտ, իր յեղափոխականի յուշատետրին մէջ — Արինի ճամբուն վրայ — այսպէս կը նկարագրէ Քրիսի գործունէութիւնը։

«Քրիս Ֆէնէրճեան կամ Սիլվիօ Ռիչչի, վերջին անգամ, մահափորձէն մէկ ու կէս տարի առաջ, Ռոստոմի կողմէն Պոլիս ղրկուած էր յարաբերութիւնները պահելու համար, թէեւ Քրիս ուզած էր գործի մը ձեռնարկել, որուն համար ահագին ծախքեր ալ ըրած էր, որովհետեւ Պոլսոյ Պատասխանատու Մարմինը, դրամ ձեռք բերելու համար, իր գործունէութեան վայրը փոխադրած էր այլուր (Կովկաս) եւ Պոլսոյ համար մասնաւոր ծրագիր ունէր գործադրելու։

«1904ին Սոֆիա գումարուած Ընդհ. Ժողովը վերջացած եւ ընտրուած էր Նոր Պատասխանատու Մարմին մը, որ անմիջապէս գործի ձեռնարկած էր, Պոլիս ուժանակ մտցնելու։

«Քրիսի գրուեցաւ միջոցներ գտնելու, ղրկուած ուժանակները դուրս հանելու համար։ Քրիս յաջողեցաւ ապահով դուրս հանել բոլոր ղրկուած ուժանակները, ունեցաւ իր օգտակարութիւնը, նաեւ կառքը մաքսէն դուրս հանեց։

«Սաֆոյի բացակայութեանը, իր անունին կը ղրկուէին դրամները, զոր ինքը գանձելով մեզի կը յանձնէր, եւ իրեն նկատմամբ որեւէ կասկած մը չէր եղած, եւ իր հայ ըլլալը ոչ ոք գիտէր, մահափորձէն գրեթէ քսանըհինգ օր առաջ, անգամ ընտրուած էր Պոլսոյ Պատասխանատու Մարմնին»։

Կ'արժէր տալ այս համառօտ ծանօթութիւնները մեր ընթերցողներուն, որոնք զանազան առիթներով պիտի հանդիպին Յեղափոխական այս շահագրգիռ դէմքին։

Այս երիտասարդին մասին է որ Քրիստափոր տեղեկութիւններ կ'ուզէր առնել Աշոտէն։

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր, հասած լուրերը մխիթարական չեն, Թորգոմը մինակ է մնացեր, պէտք է ժամ առաջ ուղեւորինք։

— Թորգոմ ալ գրած էր արդէն, յարեց Աշոտ, եթէ տակաւին այս կողմերը դեգերինք, գործերը պիտի վատթարանան եւ մեր բոլոր ջանքերը, բոլոր զոհողութիւնները դերեւ պիտի ելլեն։

Եւ այսպէս խօսակցելով ու վիճակցելով իրարու, սրճարանէն դուրս ելան Վիչապի երկու անդամները։

ԺԳ.

Սակաւին միջադէպը շուտով մոռցուած էր, Թուրք նաւավարին բանտարկութենէն ի վեր մէկ ամիս անցած էր եւ նաւահանգիստի հսկողութիւնները քիչ մը թուլցած կը թուէին։

Դաշնակցութեան գործիչները, օգտուելով Պոլսոյ Ոստիկանութեան անհոգ ու թոյլ ընթացքէն, գաղտնի միջոցներով յաջողած էին, այդ մէկ ամսուան մէջ, արտասահմանի մէջ պատրաստուած ապրանքներու կարեւոր քանակութիւն մը փոխադրել տալ Պոլիս, առանց վտանգի։

Սակայն բախտը միշտ պիտի չժպտէր յեղափոխականներուն, որոնք, այդ օրերուն մէջ գրեթէ ամէն շաբաթ, տասնեակներով ներս կը մտնէին ու տասնեակներով դուրս կ'ելլէին Աբտիւլ Համիտի մայրաքաղաքէն, առանց իրենց վրայ հրաւիրելու Ոստիկանութեան ոչ ալ Եըլտըզի լրտեսներուն ուշադրութիւնը։

Յանկարծ, խստութիւնները կրկնապատկուեցան, մասնաւորապէս Ղալաթիոյ քարափին վրայ։ Շոգենաւէն ցամաք ելլող ամէն ճամբորդ, անմիջապէս կը պաշարուէր լրտեսներէ եւ ոստիկաններու ձեռքով կ'առաջնորդուէր ուղղակի Սալոնը։

Այդ օրերուն մէջ էր, Ղալաթիոյ քարափին երկայնքը խռնուած էր մեծ թիւով լրտեսներու, ոստիկաններու եւ հետաքրքիրներու ամբոխ մը, որ երթալով աւելի կը ստուարանար, զուր կը փորձէին ոստիկանները ցրուել զայն։

Ի՞նչ կար արդեօք, ինչո՞ւ այդ խռնումը, ինչո՞ւ այդ իրարանցումը ժողովուրդին ու ոստիկաններուն մէջ։

— Մաքսէն ապրանք փախցուցած են, կը փսփսային իրարու քանի մը մարդեր, որոնք կ'անցնէին բազմութեան մէջէն։

— Արգիլուած ապրանքներ, կը մրմնջէր ուրիշ մը։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Պ. Յարութիւն Համբարձումեան, Տիկին Զարուհի Համբարձումեան (Իսի լէ Մուլինօ) եւ իր որդիները՝ Համբարձում եւ Կարապետ, Այրի Տիկին Մարիամ Գարատայեան, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մեթերեան եւ զաւակները (Իսի լէ Մուլինօ) կը ծանուցանեն իրենց հօր եւ ազգականին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 5-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Հինգշաբթի, 7 Փետրուար, կէսօրէ ետք, ժամը 3·30ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Եղիա Յակոբեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Ժաքմէն եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Աճէմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Ֆրիկէ (Թուլոն), Տէր եւ Տիկին Ուստաօղլու Գալուստ (Պոլիս), Պ. Արթենիկ Օհանեան եւ զաւակը (Պոլիս), Այրի Տիկին Փեփէ Պետիկեան (Ամերիկա), Պ. Միսաք Կարապետեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Հռոբ Էֆէնտիեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գուրմէնեան եւ զաւակները (Արժանթէօյ), Տէր եւ Տիկին Շաւարշ Աճէմեան, Պ. Արտաշէս Աճէմեան եւ զաւակները (Տրակինեան) կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին եւ ազգականին՝

ԱԳԱՊԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շիշմանեան)

մահուան քառասունքին ի յիշատակ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն էՍրբոյն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին:

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաքի) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՄԵԾԱՐԱՆՔԻ
ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ի պատիւ ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Ծննդեան 83րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ:

Խօսք կ'առնեն գրողներ եւ արուեստագէտներ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, ի միջի այլոց, Տիկիններ Խտըշեան, Էֆիզեան, չարժանկարի ծանօթ արուեստագէտ Ռոպէն Ասլանեան եւ Օր. Ժ. Վէմեան:

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16-էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդրօյի ճոխ սրահներուն մէջ:

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տունը աշխատող որակեալ բանուորուհիներ շըմիզիէի մոնթաժի համար:

JAC'MAR
64, Rue de Cléry, PARIS (2e)
CEN. 03-06

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ-Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան «Հայ-Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի - Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց:

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին — ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մուշավէղեանց պարախումբը հայկական եւ ֆրանսական պարերով:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Սաեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐԵՆԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ
ՉՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C., Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 50 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 60 Ֆ·	Հատը	0·25 Ֆ·

ՇԱԲԱԹ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 9 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9527

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9527

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՁԷՐՔԷԶ ԱՀՄԷՏ

Ահմէտ Րէֆիք իր պատմութիւնը կը շարունակէ այսպէս ․

« Իրիկուն մը Ճէմալ փաշայէն հեռագիր մը հասաւ Խսկիշէհիր ։ Կը հրամայէր ձերբակալել Չէրքէզ Ահմէտը՝ կառախումբէն ելլելուն պէս ։ Զարմանալի՜ ։ կարեւոր պատճառ մը պէտք է ըլլար ատոր համար ։ Թէեւ ծանօթ էր, որ Ճէմալ փաշա կը պաշտպանէր Հայերը եւ իր գօտիին մէջ մտնող խեղճ ժողովուրդը կը պահպանէր, սակայն Չէրքէզ Ահմէտի ձերբակալութեան համար անպայման կարեւոր պատճառ մը կար ։ Չէրքէզ Ահմէտ Իթթիհատի կառավարութեան աչքի բիբն էր ։ Իթթիհատի այս ֆէտային, որ ծաւիտ պէյի սիրոյն Չէքի պէյը սպաննողներէն մէկն էր, հիմա ինչո՞ւ կը ձերբակալուէր ։ Հայրենիքի այս հերոսը, որ Իթթիհատի անկումէն վերջ իբրեւ ոճրագործ դատապարտուած, յետոյ Յունուար 10ի Պապը Ալիի ջարդէն վերջ ներման արժանացած, Իթթիհատի սիրոյն ամէն զոհողութիւն աչք առած էր ։

(1913 Յունուար 10ին, Խտիրնէի Պուլկարներուն յանձնումին օրը, Իթթիհատականները, առաջնորդութեամբ ոճրագործ Թալէաթի, որ գլխուն փաթթոց կապած էր, Ալլահու Էքպէր երգելով յարձակած էին Պապը Ալիի վրայ, ուր ժողով կը գումարէր «Մեծ դահլիճ»ը ։ Էնվէր ատրճանակով սպաննած էր պատերազմական նախարար Նազըմ փաշան ։ Քեամիլ փաշայի դահլիճին հրաժարականը գրպանը դրած՝ Էնվէր կը փութար Եըլտըզի պալատը ։ Սուլթան Րէշատ մեծ եպարքոս կը կարգէր Մահմուտ Շէվքէթ փաշան ։ Իթթիհատ կրկին իշխանութեան գլուխ կուգար ։ Հ․ Ս․) ։

« Վերջին աշխարհամարտին իր հրոսակ ընկեր Նաւըմի հետ միասին յանուն իսլամական միութեան մինչեւ Կովկասի ճակատը չէ՞ր գացած ։ Չէրքէզ Ահմէտ իրական հերոս մըն էր ։ Կրթական Նախարար Շիւքրիւ պէյ մօտ օրէն անոր անունը պիտի տար Սուլթանիյէի մը կամ նախակրթարանի մը ։ Թիւրք օճաղի բանաստեղծները անոր յաղթանակներն ու սխրագործութիւնները փառաբանող ոտանաւորներ պիտի յօրինէին ։ Օճախի գիտնականները այս մեծ հերոսին հոգեկանը պիտի քննէին ։ Հիմա այս հակառութեան պատճառը ի՞նչ էր ։

« Վերջապէս հասկցուեցաւ ։ Չէրքէզ Ահմէտ իր ընկերներուն՝ Նազըմի եւ Խալիլի հետ Հայերուն դէմ բազմաթիւ եղեռնագործութիւններ ընելէ վերջ Ճէմալ փաշայի գօտին գացեր է ։ Այնտեղ դէգերով Հայեր տեսնելով զարմացեր, զինուորական բարեւ մը տալէ վերջ ըսեր է ․

— Հրաման տուէ՛ք ․ կազմակերպութիւն մը մէջտեղ բերենք, ասոնք ալ մաքրենք ։

Ճէմալ փաշա հաւանութիւն չէ տուած ։ Խսկիշէհիր հասնելուն Ահմէտ Րէֆիք տեսնուեր է Չէրքէզ Ահմէտի հետ, որ իր ձերբակալութեան դէմ գանգատեր է ։

— Սիրելի եղբայր, ըսեր է, ասիկա արժանապատուութիւնս կը վիրաւորէ ։ Ես այս հայրենիքին ծառայեցի ։ Գացէ՛ք տեսէք ։ Վանն ու շրջակայքը գետնի հաւասար ըրի ։ Այսօր այնտեղ ո՛չ մէկ Հայու կրնաք հանդիպիլ ։ Հայրենիքիս այսքան ծառայութիւններ մատուցի ։ Յետոյ Թալէաթի պէս հերկլէները Պոլսոյ մէջ պաղ գարեջուր պիտի խմեն, գլխ ալ հըսկողութեան տակ պիտի տանին ։

Ահմէտ Րէֆիք յետոյ Չէրքէզ Ահմէտի կը հարցնէ թէ ի՛նչ եղան Զօհրապ եւ միւսները ։ Պատասխանը տեսնել Յառաջ, 29 Յունուար, Ա․ էջ, Բ․ սիւնակին տակ ։

Նոյն օրը Չէրքէզ Ահմէտ Պոլիս կը փոխադրուի ։

« Քանի մը շաբաթ վերջ լուր առնուեցաւ, որ անիկա ղրկուեր է Դամասկոս, ուր «իր անհետացումը անհրաժեշտ ըլլալուն», Ճէմալ փաշայի կողմէ հաշիւը մաքրուեր էր···», կը գրէ Թուրք պատմաբանը (իճի ճոմիթէ, իճի ճրթալ, էջ 40) ։

Չէրքէզ Ահմէտ 1914ի աշնան հայկական նահանգները ղրկուած էր, իրեն պէս ուրիշ յայտնի ոճրագործներու հետ, այնտեղ չէթէներ կազմելու համար ։ Կառավարութիւնը բանտերէն արձակած էր հարիւրաւոր ոճրագործներ, որոնք քանի մը շաբթուան մարզանքէ վերջ մտեր էին Թէշքիլաթը Մախսուսէի մէջ ։ Զարդարարները այս կազմակերպութեան մարդիկն էին ։

Կը թուի թէ Ճէմալ փաշա մասնաւոր պատճառներ ունէր Չէրքէզ Ահմէտը մահապատիժի ենթարկելու համար ։ Զինք կարծեր, որ Զօհրապի եւ Վարդգէսի սպանութեան մեղքը քաւել տալու համար ըրած ըլլայ, ինչպէս կը պատմէ Ահմէտ Րէֆիք ։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ ԱՌԱՆՑՔ ՉԿԱՅԿԸՍԷ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

Պոնի խորհրդարանին վիճարանութեանց առանցքը կազմած է ֆրանքեւ-գերմանական դաշինքը զոր տը Կոլ եւ Ատընաուըր ստորագրեցին Յունուար 22-ին ։ Խորհրդարանական ընդդիմութեան փափաքն այն է որ այդ դաշինքը որեւէ փոփոխութիւն չմտցնէ Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան մէջ ։ Ընկեր-վարական – դեմոկրատները կ'ուզեն նոյնիսկ որ երկու կառավարութիւնները հանդիսաւորապէս յայտարարեն թէ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ գործակցութիւնը չի վնասեր եւրոպական եւ Ատլանտեան գործակցութեան ։ Քրիստոնեայ – դեմոկրատները ապահովութիւն տուին թէ հաւատարիմ պիտի մնան այն ճամբուն, որուն յարդ հետեւած են ։ Ընկերվարական՝ Էրլէր հարցուց թէ երկու կառավարութիւնները ի՞նչ կը հասկնան զինուորական յաւելեալ գործակցութիւնով որովհետեւ․— « Դաշնակցային Հանրապետութիւնը պէտք է զգուշանայ ռազմագիտական այնպիսի տեսակէտներէ որոնք դէմ ըլլան Ատլանտեան Ուխտի մեծամասնութեան տեսակէտներուն ։ Նոյնիսկ միասնաբար, Արեւմտեան Գերմանիան եւ Ֆրանսան համաշխարհային կարեւորութիւն ունեցող ուժ մը չեն ներկայացըներ» ։ Իպատասխան այս յայտարարութեան Ատընաուըր ըսաւ որ «բոլորովին աւելորդ» կը սեպէ այդ նկատողութիւնը ։ Ապա, սկսաւ ուժգնօրէն պաշտպանել Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը եւ շեշտեց «փոխանակ քննադատելու Ֆրանսայի հետ մեր բարեկամութիւնը, ուրախացէք որ զայն ձեռք ձգեցինք » ։ Եւ որովհետեւ Էրլէր քննադատած էր Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը, Ատընաուըր յիշեց թէ ժողովուրդին 60 առ հարիւրը համաձայն էր այդ քաղաքականութեան ։

× Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարած է թէ Փարիզ – Մոսկուա առանցքի մը գաղափարն իսկ անընական է ։

× Լոնտոնի մէջ Լորտ Հիւմ յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա իր վրանին տակ պիտի չքաշուի ։ Շեշտեց թէ պէտք է աշխատիլ ըլլալ թէ Ատլանտեան Ուխտէն ներս եւ թէ ազատ – փոխանակութեան շուկային մէջ ։

Օրը Օրին

Լիոնի Օրինակը

Իր ազգանուէր Գրոց Գիւտով երեսունըվեց անգամ անմա՛հ, մեծերու Մեծն է Մաշտոց ։

Իր աստուածախիղ Գրոց Գիւտով երեսունըվեց անգամ օրհնեա՛լ, սուրբերու Սուրբն է Մեսրոպ ։

Փա՛ռք, հազար փառք Մեսրոպ Մաշտոցի, որու անմահ ծննդեան ԺԶ․ դարադարձը կը բոլորի ։

Ծնած 1600 տարի առաջ՝ Տարօնի Հացեկաց գիւղը, Մեծասքանչի ամբողջը շարադրած է 406 տարեթուին եւ մեռած 17 Փետրուար 440ին ։

Ծնունդ ծննդոց, իր գիրերով ծնաւ ու զծեց Հայոց աշխարհի անհաս փառքի ճամբան, Հայոց աշխարհի անկորնչելի մատենագրութիւնը հայրենի տառով, հայրենի բառով եւ հայրենի անփոխարինելի հունչով ։

Այսօր, աշխարհի մէջ, մեր աշխարհացրիւ Մայրենիքին մէջ պէտք է մեծարուի Ան՝ երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք, տունէ տուն ։ Պէտք է մեծարուի Ան՝ աշխարհի չորս ծագերուն, հոն ուր կան Հայեր որոնց շրթներուն վրայ չէ լռած մեսրոպեան տառը, որոնց բերնին մէջ չէ ցամքած հայրենի բառը, որոնց սրտերուն մէջ չէ մեռած հայրենի երգը ։

Այսօր, յանուն Մաշտոցի, Մեսրոպեան փառատօներով տանք պատիւ Արժանաւորին ու արժեւորենք հայ հանճարը յաչս տիեզերքի ։ Լիոնը օրինակ ։

Ֆրանսայի մէջ, Փարիզէն վերջ՝ բայց Փարիզէն վեր գիտակցութեամբ, Լիոնի Հայութիւնը իր մեծարանքի տուրքը կու տայ եւ իր շրջանին մէջ Հայը կ'արժեւորէ այս Կիրակի, Փետրուար 10, ծանրաշուք մեսրոպեան փառատօնով մը ։

Ազգային Միութեան նախաձեռնութեամբ, հանդէսը կազմակերպած է Լիոնի Կրթական Մարմինը, գործակցութեամբ *ազգային* բոլոր Միութիւններուն ։

Իրենց գործակցութեան մերժումով, ազգային նուիրական հանգամանքէն դուրս ձգած են իրենք զիրենք՝ տեղւոյն «Ժաֆ»ը եւ Կարմիր խաչը ։ Ինչո՞ւ ։ Առաջինը գիտենք ։ Չէ՞ որ առանց «վերին» կամքին՝ վարը տերեւ մը իսկ չի շարժիր ։ Ուրեմն պատճառը պարզ է եւ նոր չէ ։ Իսկ մի՞ւսը··· ։

Յաչս Ֆրանսայի Մեծ Հայը եւ զինքը ծնող մեծ ժողովուրդը արժեւորելու օրինակելի գիտակցութեամբ, կազմակերպիչ Մարմինը փառատօնին ապահոված է կարելի շուք եւ փայլ ։

Հանդէսին կը նախագահէ Լիոնի քաղաքապետը՝ Լուի Փրատել ։ Կեդրոնական Ֆրանսայի ձայն ու պատկերասփիւռ կայանը արձագանգ տալով փառատօնին, միլիոնաւոր ականջներ պիտի լսեն Մեսրոպ Մաշտոցի անունը, միլիոնաւոր աչքեր պիտի տեսնեն Հայոց այբուբենը եւ միլիոնաւոր տուներու մէջ պիտի հնչէ հայ երգը ։

Այս առթիւ հրատարակուած է, այբուբենի ռախտակն ի ձեռին՝ տեսլահայեաց Մաշտոցի նկարով միջազգային թղթակցութեան բացիկ մը եւ յիշատակի յայտագիր մը ։

Ահա լուսաւոր նախաձեռնութիւններ, զորս չառին «Լոյս Քաղաքի» սովորականէն ոչ տարբեր գործադրութեամբ մեծարանքի հանդէսին նախաձեռնողները ։

Փարիզը մրափեց Մաշտոցի շուքին տակ ։ Լիոնի Հայութիւնը՝ այս Կիրակի պիտի ապրի անոր շուքով, պիտի ապրեցնէ Մաշտոցի մահ չունեցող ծնունդը եւ իր ծնունդով՝ անմահ հայ անունը ։

Լիոնի այսօր այդքան արթուն հայկականութիւնը, անցեալի յիշատակ մը կ'արթնցնէ ։

Տարիներ, ·շա՛տ տարիներ առաջ, մեսրոպեան այբուբենին անսպառ ծառայ եւ անոր մէկ տառով՝ «Շ·»ով լրիւ անունի մը տէր «Յառաջ»ի խմբագրապետը, դառն մտածում մը ունեցած էր ։ Այն առեն, ի տես Լիոնի խոպան հայկականութեան՝ ըսած ու գրած է․— «Լիոնի մէջ ծառ չի բուսնիր» ։

Այսօր, ի տես Լիոնի հայկականութեամբ այնքան բերրի Մեսրոպեան փառատօնին՝ մտափոխ եւ անհուն հրճուանքով, մեծ բացական պիտի ըսէր ու գրէր․— «Լիոնի մէջ ծառ կը բուսնի » ։

Գովքի այդ խօսքին արժանի է այսօր՝ Լիոնի օրինակը ։

ՇԱՀԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեծ շուքով կատարուեցաւ Էմիր Ապտ Էլ Քրիմի յուղարկաւորութիւնը ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց Խրուշչեւի տեսակցութիւնը զոր պիտի սփռէր Ֆրանսական պատկերասփիւռը Ուրբաթ իրիկուն ։ Ֆրետերիք Ռոսիֆ որ Մոսկուա գացած էր այս յայտագիրը պատրաստելու համար Ստալինկրատի 20րդ տարեդարձին առթիւ աւելորդ ճամբորդութիւն մը կատարուած եղաւ ։ Կառավարութիւնը անտեղի նկատեց Խրուշչեւի կարգ մը կծու խօսքերը ֆրանքեւ-գերմանական դաշինքին առթիւ ըսուած ։

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹ որ Փարիզ պիտի գար Մարտ 8 – 11ին, ջնջեց իր այցելութիւնը ։ Կը կարծուի թէ կառավարութիւնը արգելք հանդիսացած է, իբրեւ պատասխան տը Կոլի ։

ՓԱՐԻԶԻ փաստաբաններու դասը արտակարգ ժողով մը կը գումարէր Ուրբաթ կէսօրէն առաջ, որոշում մը տալու համար Իզորնիի դէմ տրուած վճիռին առթիւ ։ 600 փաստաբաններ խորհրդանշական գործադուլ մը կ'առաջարկեն ։ Հինգշաբթի օր հազար փաստաբաններ հաւաքուած էին Պէռիէրի արձանին առջեւ, իբրեւ բողոքի ցոյց ։

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ

ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՔԱՍԸՄ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Ուրբաթ առաւօտ ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Իրաքի մէջ ։ Վարչապետը՝ Զօր․ Քասըմ որ քանի մը օր առաջ երկար տեսակցութիւն մը տուած էր Լը Մոնտին, ֆրանքեւիրաքեան յարաբերութեանց վերահաստատման առթիւ, սպաննուած է ։ Անմիջապէս կազմուած է Յեղափոխութեան Ազգ․ Կոմիտէ մը որուն գլուխը անցած է սպայակոյտի պետը ։ 18 սպաներ հանդստեան կոչուած են ։ Երկրին բոլոր օդակայանները փակ են ։

Ծանօթ է որ Քասըմ, իշխանութեան գլուխ եկած էր 1958 Յուլիս 14ին, շնորհիւ պետական հարուածի մը որուն զոհ կ'երթար Ֆայսալ Թագաւորը ։

Քասըմ 49 տարեկան էր, համայնավարամիտ կը նկատուէր ։

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ
ՀԱՅ ԳԵՂՋՈՒԿ ԱԶՆՈՒԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Պատմողն է Հրանդ Ասատուր.— 1893-ին էր: Պարահանդէս մը կազմակերպուած էր ի նպաստ Հայ Կանանց Կրթական մէկ ընկերութեան: Այրերէ կազմուած կարգադիր մասնախումբ մը կ'աջակցէր ընկերութեան անդամուհիներուն, որոնք ամէն կողմ կը ցրուէին տոմսակները: Իբր անդամ կարգադիր մասնախումբին՝ օր մը կ'ընկերանայի անոնցմէ երկուքին, Պոլսոյ կողմը տոմսակ վաճառելու համար Հայ վաճառականներուն: Շատեր ընդունեցան, ոմանք մերժեցին: Մերժողներէն մէկը շատ յանդուգն միջոցի մը դիմեց, զոր կ'արժէ յիշատակել: Զադմաքճըլարի մօտերը, մանիֆաթուրայի վաճառական մըն էր, հազարաւոր ոսկիներու տէր: Երբ ներս մտանք խանութէն՝ կեցած էր դրասեղանի մը առջեւ: Զգացի որ մեր այցելութիւնը շատ անախորժ տպաւորութիւն գործեց իր ջիղերուն վրայ, սակայն փորձ խանութպանը իր պաղարիւնէն չբաժնուեցաւ, ինչպէս պիտի չբաժնուէր այն ոսկիէն, զոր եկած էին խնդրել իրմէ ի նպաստ գաւառացի Հայ աղջկանց կրթութեան: Մօտեցայ իրեն եւ ներկայացուցի տոմսակները: Տիկինները խնդրեցին որ ինքն ալ մասնակցի իրենց բարենպատակ ձեռնարկին, քանի մը տոմսակ առնելով:

— Աղէկ, բայց էֆէնտին հոս չէ հիմա, ըսաւ խորամանկ վաճառականը անտարբեր դէմքով:

Ու դուրս ելանք խանութէն, զգալով թէ անօգուտ է աւելի ծանրանալը:

Այս անազնիւ մերժումէն քիչ ետքը սակայն մխիթարիչ ընդունելութիւն մը պիտի մոռցնէր հարուստ «մանիֆաթուռաճին», որ ծառայի տեղ անցընել ուզեց ինքզինքը, ոսկի մը խնայելու համար:— Խանի մը մէկ խեղճուկ սենեակին մէջ Արաբկիրցի Հայու մը մօտ էինք: Սենեակին մէկ անկիւնը երկաթէ մանղալ մը, որուն վրայ կերակուրի սան մը դրուած էր, ուրկէ խորոված միսի ախորժաբեր հոտ կը բուրէր: Քանի մը խարխլած աթոռներ եւ սէտիր մը, որուն վրայի ծածկոցը ամիսներէ ի վեր լուացքի երես տեսած չունէր: Գաւառացի Հայը, հին հագուստներ հագած, խղոտած ֆէսով՝ խակոյն ոտքի ելաւ այն պահուն, ուր սխալ դուռ զարկած ըլլալու մտածումը կ'ունենայինք:

— Հրամմեցէք, հրամմեցէք: Լսեցի որ գաւառացի հայ աղջիկներուն համար դըրամ կը հաւաքէք, ես ալ կ'ուզեմ իմ բաժինս տալ:— Ու տիկինները ներկայացուցին տոմսակ մը, մէկ հատ մը միայն, քսելով. ոսկի մըն է հատը. իսկ եթէ շատ կը գտնէք՝ կրնաք պարզ նուէրով մը գոհանալ:

Գաւառացին ժպտեցաւ: Դեռ կը տեսնեմ այդ ժպիտը, որ խորունկ բան մը ունէր, մելամաղձոտ, գրեթէ թախծալից ժպիտ մը:

— Երկու հատ տուէք ինծի, ըսաւ: Երբ դուք, ազնուական տիկիններ, մինչեւ հոս կուգաք գաւառացի հայ աղջիկներուն դաստիարակութեան համար ստակ հաւաքելու՝ ամօթ է որ մէկ ոսկի տալով միայն գոհանամ:

Ապա գրպանէն հանեց ճերմակ քսակ մը, կապը քակեց, բացաւ զայն եւ երջանիկ դէմքով մը երկու ոսկի տուաւ տիկիններուն, ուրախ՝ բարի գործի մը մասնակցելուն համար:

Ի՜նչ հակապատկեր այս խեղճուկ գաւառացիին եւ «մանիֆաթուրաճի»ին միջեւ (Արեւելք, Կ. Պոլիս 1899 Թ. 3943):

Հ. Ե. Պ.

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ

Գ.

Տիգրանակերտի ամուր պարիսպները չորս դռներով դուրսի հետ հաղորդակցութիւն ունին եղեր հին ատենը: Այս դռներէն առաջինը «Լերան դուռ» (Տաղ գաբուսու)ն է, որ այնքան մեծ չէ, սակայն այս դրան այսօրուան վիճակը շատ հետաքրքրական է: Արեւելեան կողմէ այս դրան չուրջի պատերուն վրայ ամէն դարու նմոյշներ կարելի է տեսնել... Արաբերէն, պարսկերէն, յունարէն եւ այսօր դեռ չկարդացուող շատ հին գիրեր, նկարներ, արձաններ, քանդակներ, աստղաձեւ նշաններ, թռչուններ, կատուներ, առիւծներ, եղնիկներ եւ այլն, եւայլն, որոնք բոլորը խառն ի խուռն դրուած են: Երբեմն տեղեր ալ հակառակ դրուած են: Այս ալ ցոյց կուտայ, որ վերջին նորոգութեան միջոցին հին վիճակը պահպանելու հոգ չէ տարուած, այլ միայն պաշտպանութեան նպատակով պարիսպները ամրացնելու աշխատած են. եւ ձեռքերնին անցած իրերը՝ ուր որ յարմարած է, հոն դրած են:

Այս անհոգութեան հետեւանքով հին քաղաքակրթութեան յիշատակարաններու փշրանքները մեզի լուսաբանութիւն մը չեն կրնար տալ:

Երկրորդ դուռը հիւսիսային կողմի դուռն է որ «Երկուորեակ» (Ձիֆթէ գափու) կը կոչուի: Հոս արուեստի նմոյշ ըլլալով ոեւէ բան չկայ, այլ բարձր ու լայնքով քովի երկու բացուածքներ, որոնց դուռն ալ չկայ:

Երրորդ դուռը «Հոռմի դուռ»ն է, արեւմուտքի կողմը դէպի Հոռմ կայող ճամբան կը սկսի: Հոս ալ բացի շատ բարձր երկու դռներէ երկու կողմերը աւելի պզտիկ ծաւալով դուռներ կան: Անոնցմէ միայն մէկ հատին դուռը կը մընայ, որուն վրայ ձեռքով շինուած գամեր շարուած են, որոնցմէ իւրաքանչիւրը մէկ մէկ կենդանիի գլուխը կը պատկերացնէ: Գամերու գլուխներուն մեծութիւնը հազիւ 5 – 6 սանթիմեթր է, սակայն այսչափ պզտիկ ծաւալով երկաթէ պատկերներ հազիւ քանի մը սանթիմեթր հեռաւորութեամբ հարիւրաւոր նմոյշներ իրարու քով շարուած այցելուին հին օրերէն դրուագներ կը պատմեն: Հոս ալ բարձր պարիսպներու ճակատը խառն ի խուռն հինէն մնացած քանդակազարդ քարեր զետեղուած են:

Չորրորդ դուռը նոյնպէս Արեւմտեան կողմը գտնուող «Մէրտինի դուռն» է: Այս դուռը մասամբ քանդուած է, բայց մէկ կողմը նմանապէս հինէն մնացած հին քարերու մնացորդներով վերանորոգուած է եւ կանգուն մնացող այդ կողմի մէկ սրահը ներկայիս իբր մզկիթ կը գործածուի:

Այս մզկիթին դրան քով գետինը պառկած քար մը կայ, որու վրան կը նստին... Ես քարին ձեւէն նշմարեցի, եւ մզկիթին երիտասարդ ու հուժկու իմամներուն հետ շրջեցինք, միւէզզիները ամանով ջուր բերին, քարը լուացին ես ալ վրայի գրութիւնը կարդացի.—

«Այս է հանգիստն Հաւեցի Տէր Ներսէսին որ փոխեցաւ ի Քս. Ռ. Կ. Դ. (1615) Աշտ. Ասացէք:

Տիգրանակերտ ժամանումիս երկրորդ օրը այս քարը գտայ եւ այս արձանագրութիւնը ընդօրինակեցի:

Քրիստոնի համայնքէն անձեր կը վկայեն, թէ Քրիստոնիներու վախճանեալ քահանան Թիմաղիդոս Ապունահուրի նախկին եկեղեցի եղող այժմու «Շէյխ Մաթար» մզկիթին պատերէն մէկուն վրայ քիլտանի գիրերով եւ հայերէն բարբառով արձանագրութիւն մը տեսած է, սակայն վերջին նորոգութեան պատճառով այդ արձանագրութիւնը կորսուած է դժբախտաբար:

Քաղաքին տուներուն մեծամասնութիւնը միայարկ շինուած են: Փողոցները նեղ ու ոլորումոլոր, բայց տուներուներքին շինուածքը շատ ճաշակաւոր ու սիրուն են: Բոլոր տուները քարաշէն են: Քառակուսի լայն բակերու չուրջ կոկիկ սենեակներ, բակերուն մէջտեղը աւազաններ, ջուրը առատ եւ հանգստաւէտ:

Տիգրանակերտի մէջ հինէն մնացած շինութիւններէն «Ուլու ճամի»ն միայն տեսնելու արժանի է: Հոս ընդարձակ ուղղանկիւն սիւնազարդ երկյարկանի շէնքեր, կիսաւեր կամարներու շարքեր տեսնողին հիացում կը պատճառեն:

Ամէն մէկ սիւնի մոթիֆը տարբեր է, քարերը ասեղնագործութեան նման աշխատուած, հակառակ իրենց չորս հազար տարուան հնութեանց, իրենց կիսով մաշած, կիսով խորտակուած վիճակով հին դարերու փառքի փառապսակը կը մնան:

Այս շէնքին ետին, միայարկ պզտիկ, բայց արուեստի գլուխ գործոց շէնք մըն ալ կայ: Մասնագէտներ այս տեղը հիներու կողմէ իբր աստղագիտութեան կեդրոն ըլլալով շինուած ըլլալը հաւանական կը նկատեն: Այս տեղը ներկայիս թանգարանի վերածուած է:

Թանգարանէն ներս մտնողը առաջին դիմաւորողը մէկուկէս մեթր բարձրութեամբ սեւ զերեզմանի քար մըն է: Այս հիւրընկալը իր ցաւը կը պատմէ այցելուներուն, սակայն անոր հետ ժամերով գլուխ գլխի եւս խօսեցայ...

« Ով անցաւորք ճանապարհոյն
Եկայք տեսէք ձեր այս կայն
Խղճալի մերկ անպատսպար
Մեռել դնիմ խոր այս տապան
Պանդխտութեամբ հիւանդացին
Տիգրանակերտ գիս առ բերին
Մի օր հազիւ ներարեցին
Զորմով եհատ զերթ թշնամին հին
Քաղաքս առեմ ես Թօխաթցի
Մաղաքաճեան ծնունդս եղիս
Դէ՛ ոք ծառայս խնդրէ ի ձէնջ
Լի բերանով տուք ղողորմի
Թէպէտ այսօր ողջ էք հոգով
Ուրախ սրտիւ անախտ մարմնով
Զգայցէ ամենայնէ եւ ձեզ սեւ օր
Մաղթանք Աստուծոյ խնդրել լալով
Եմ վարժապետ եղբայր սոտին
Սարաֆ Ահատ վեհ փաչային
Մաղթեմ ի ձէնջ ոք հանդիպին
Լի բերանով տուք ղողորմին »:

180 Յունվ. 1 (ՌՄՂԹ ՔՂՅԻ ԻԴ)

Այս գրութիւնը ընդօրինակած միջոցիս, թանգարանի տնօրէնը քովս եկաւ եւ խնդրեց որպէս զի թուրքերէնի թարգմանեմ զայն, ես ալ խոստացայ: Վերագրեալ դամբանականը նոյնպէս տապաչափեալ թուրքերէնի վերածեցի եւ թանգարանի վարչութեան տուի:

Ուրիշ սենեակի մը մէջ Մուշէն բերուած մէկ մեթր բարձրութեամբ մարմարեայ տախտակներէն մէկուն վրայ փորագրուած հայ կաթողիկոսի մը դիմանկարը կայ, իսկ միւսին վրայ վերջին դատաստանը խորհրդանշող տեսարան մը նկարուած է:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱՂՐՄԵԱՆ

Սըր Ուինսթըն Չըրչիլ անցեալ շաբթու տօնած է իր խորհրդարանական կեանքի վաթսունամեակը: Առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած էր 1900 Հոկտեմբերին: Սըր Ուինսթըն ամբողջ աշխարհի մէջ միակ քաղաքագէտն է, որ տակաւին քաղաքական կեանքէ քաշուած չէ: 1910-ին, առեւտուրի նախարար էր եւ իր այդ հանգամանքով ներկայ գտնուած էր Անգլիոյ Էտուըրտ Է. թագաւորին կեանքի վերջին վայրկեաններուն:

Սեւ Մարդը

Կոլոկոլնիկովը կծկուել էր նրա ետեւում. նա առաջ է անցնում եւ զինուորական պատիւ բռնում:

— Համար եօթը հիւղաւանի աւագ Միտրաֆոն Միտրաժոնովիչ Կոլոկոլնիկով:

— Կոլոկոլնիկով, նառերը մաքուր չեն:

— Լսում եմ: Նուրանրաց, գոռում է նա իր հերթին, շան որդի...

Առաջ է գալիս ուզպեկ Նուրանրայը:

— Երկսին էլ հանել, ասում է ճամբարի պետը, իսկ վերակարգիչը տախտակէ փաների վրայ, որը ծառայում է թղթի տեղ, մի բան է գրում արագ:

Հրամանատարը ինչ որ բան է չընչում պետի ականջին:

Պետը տխուր ժպտում է: Կոլոկոլնիկովն ու Նուրանրայը կարծես թէ փըրկուած են: Վերակարգիչը ապակու կտորով գրածն արագ քերում է, այսինքն՝ ջնջում:

Նրանք դուրս են գալիս, եւ հիւղաւանը նորից բզզում է փեթականոցի նման, խօսում են, ծիծաղում, գատում, հերքում, համաձայնում: Ուզպէկ Նուրանրայը թաց չորով յարձակւում է նառերի վրայ:

— Մալատեց, Ինջիր, ասում է Զամանովը, ձեռքը խոթում է բարձի տակ եւ վեր է թռչում, բարձը չուռ է տալիս ու գոռում.

— Թիւթիւնս.. գողացան թիւթիւնս, քերիըպարի պէս թիւթիւնս...

4.

Կիս գետից ոչ հեռու, դէպի հիւսիսարեւելք, ոչ խիտ անտառներով շրջապատուած ընդարձակ մի բացատի վրայ փռուել է աշխատանքային ուղղիչ ճամբարը՝ շրջապատուած տախտակէ սրածայր ցանկապատով եւ փշալարերով: Ապրում են ճամբարի բնակիչները իրենց մանր ու մեծ հոգսերով, մանր ու մեծ տխրութիւններով, մանր ու մեծ ուրախութիւններով: Հիւղաւանների մի մասը գետնափոր է, մի քանիսը գետնի վրայ բարձրացած, բաղնիքը կիսագետնափոր է, դիւրանը՝ կրկնակի գետնափոր, երկյարկանի շինութիւն՝ ոչ մի: Ճամբարի շէնքերից աւելի բարի տեսք ունեն իրար զուգահեռ կանգնած հիւանդանոցի երկու շէնքերը եւ երրորդը, որի կէսը բուժարանն է, կէսը հիւանդանոցի խոհանոցը: Ամառը հիւղաւանների առաջ մշակւում են ծաղիկներ, բարձրանում են խոտեր, ծաղկում են ծաղիկներ, իսկ հիմա, երբ ձմեռ է, անհրապոյր է ճամբարի տեսքը, պաղ ու խստահայեաց: Բուն ճամբարից բարձր տախտակէ ցանկապատով անջատուած են 3 մեծ հիւղաւաններ, իսկ այնտեղ ապրում է ճամբարային բնակչութեան իգական սեռը. բացի երեք բնակելի հիւղաւաններից եւ տախտակաշէն զուգարանից, կանանց գօտում ուրիշ ոչ մի կենցաղային յարմարութիւն չկայ, որովհետեւ կանայք օգտւում են տղամարդկանց գօտում գտնուող յարմարութիւններից: Փոքրիկ հիւանդանոցներից մէկում առանձնացուած է մի փոքրիկ սենեակ՝ չորս մահճակալով, կին հիւանդների համար. կանայք ջոկատ առ ջոկատ գալիս, լողանում են բաղնիքում, երբ տղամարդկանց գօտին երրորդ երազն է տեսնում. ջոկատների մատակարարուհիները հաց, նախաճաշ, ճաշ եւ ընթրիք են ստանում տղամարդկանցից առաջ: Ինչպէս ազատ, այնպէս էլ կալանաւոր հակիչներն աշխատում են, որպէսզի կանայք եւ տղամարդիկ հեռու լինեն իրարից, չհանդիպեն իրար, չզայթակղուեն, անկարգութիւններ թոյլ չտան: Մի դէպքում միայն ճամբարի պահակներն աչք փակում է կանանց եւ տղամարդկանց հանդիպման վրայ եւ այդ՝ երբ նրանք հանդիպում են իրար կրկնակի գետնափորում, երբ նրանք ազատ ու համարձակ պառկում են կողք – կողքի՝ քնած յաւիտենական քնով, անզարթնելի նին–ջով:

Ճաշից յետոյ սկսեց ձիւն գալ: Օդը տաքացաւ, քնքշացաւ, մեղմացաւ, եւ ձիւնը խոշոր փաթիլներով դանդաղ ու հանդիսաւոր սկսեց իջնել բաց երկնքից: Ճամբարի զօտուց դուրս կանգնած հըսկիչի դէտաշէնքը աշտարակը չի երեւում, մշուշ ունել է մշուշում, բայց ահա լսւում է այնտեղից խուլ ու փափուկ՝ զանգի երեք հարուած: Ժամը երեքն է:

Ամբողջ ժամանակ ճաշի ընթացքում եւ նրանից յետոյ Աշոտ տային լուռ էր եւ մտազբաղ: Փորձեց երգել եւ բան դուրս չեկաւ: Վառեց մի ծխախոտ եւ կիսատ սեղմեց իր ձեռքով ինձ համար բրուտանոցում պատրաստած եւ թրծուած կաւէ մոխրամանում, յետոյ թէ՝

— Գնանք, գործ կայ:

Մենք տաք հաղնուեցինք ու դուրս եկանք: Ձիւն: Օդը տաք է, քնքուշ ու մեղմ, դանդաղ ու հանդիսաւոր իջնում է ձիւնը խոշոր փաթիլներով, բաց անտառների, դաշտերի, ճամբաների եւ հիւղաւանների տանիքներից վեր թառած ձողերի վրայ ամրացուած սարեակների բոյնանակների վրայ, որոնք թափուր են հիմա: Շուրջը տիրում է խուլ, ձիւնէ բամպակէ լռութիւն, մի տեսակ լուռ լռութիւն:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(5 Շար.)

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈԼԻՍ ԴԱՐՁԱԾ Է « ԱՆՏԷՐ ՔԱՂԱՔ» ՄԸ

«ԵՐՋԱՆԻԿ» ՀԱՏՈՒԱԾԸ , ՈՐ ՈՒԶԱԾԸ ԿՐՆԱՅ ԸՆԵԼ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Ճումհուրիէթ» թերթին քրոնիկագիրը, «Անտէր քաղաքը» խորագրին ներքեւ կը գրէ․—

Այո, կը հասկնանք, Պոլսոյ մէջ 30 տարիէ ի վեր չտեսնուած ձմեռ մը կը տիրէ: Եթէ երթեւեկը կաղայ, վառելանիւթը նուազի, նոյնիսկ եթէ հացի նեղութիւն ըլլայ, տեղին է: Ելեկտրական խանգարումներն անգամ գուցէ կարելի է ներելի նկատել մինչեւ մէկ աստիճան: Բայց երեք - չորս պարանի խղումին պատճառով ահագին քաղաքի մը առանց ջուրի մնալը անհաւատալի խայտառակութիւն է: Ասոր հետեւանքով վարժարաններու փակուիլը, հիւանդանոցներու մէջ գործողութիւններու յետաձգուիլը, բնակարաններու մէջ քալորիֆերներու *մարիլը լիուլի կը բաւեն՝ ցոյց տալու համար մեծութիւնը այդ խայտառակութեան որուն զոհը կը դառնանք:*

Լաւ, բայց այդ պարանները այսպիսի արտակարգ ձմեռ մը չեղած ալ կրնան փրթիլ: 4 – 5 խափանարարներ կրնան նոյն գործը տեսնել: Նոյնիսկ, Զաթալագզըի մէջ պատահելիք հիմնական խանգարում մըն ալ այսօրուան արդիւնքը կուտայ: Ըսել է որ այս խեղճ Պոլիսին զօրծածելիք ջուր գտնելը դիպուածի մնացած է, այո՞:

Մենք չենք գիտեր, բայց եթէ ուրիշ երկիրներու մէջ ըլլայ, առնուազն դատարանի կը յանձնեն եւ բանտ կը նետեն այն մարդը որ Թերքոսի ղեկավարութեան համար միակ ժեներաթէօր մը չէ հայթայթած:

×

« *Վաթան* »ի մէջ գիւղական վարժարանի ուսուցիչ Թուրան Ըըլմազ կը գրէ․—

Հետաքրքրուեցայ թէ ի՞նչ է 141*րդ եւ* 142*րդ յօդուածը, որուն վրայ կը ծանրանան յետադիմական շրջանակները: Թուրք Պատժական Օրէնքը բացի, կարդացի: Այդ երկու յօդուածներն ալ կը խօսին «Ընկերային դասակարգի մը վրայ տիրապետութիւն հաստատելու եւ ընկերային դասակարգ մը մէջտեղէն վերցնելու» մասին:*

Թուրքիոյ մէջ հատուած մը կայ, որ ուրիշ հատուած մը կը շահագործէ եւ անտեսանելի ձեռքով մը ճնշումի տակ կը պահէ զայն: Աւելի բաց ըսեմ․ Թուրքիոյ եկամուտին 38 առ հարիւրը Թուրքիոյ բնակչութեան երկու առ հարիւրին ձեռքը կը գտնուի: Այս երկու առ հարիւրը իր ուզածը կ'ընէ մեր երկրին մէջ:

Գիւղական էնսթիթիւները *գոցել կուտայ, Հալքէվները փակել կուտայ, դասական գործերու տպագրութիւնը կը կեցնէ, ծրագիրը կ'անդամահատէ, հակաժողովրդավար օրէնքներու ձայն չի հաներ, գրական գործեր ընել չի տար: Այս երջանիկ փոքրամասնութիւնը աշխարհի բոլոր բարիքները կը վայելէ իր հայրենիքին մէջ եւ իր ուզածը ընել կուտայ:*

Հիմա հարցնենք անոնց՝ որոնք չեն ուզեր որ հակաժողովրդական օրէնքները վերնան․ Թուրքիոյ մէջ երջանիկ փոքրամասնութիւն մը ճնշումի տակ կը պահէ ապերջանիկ մեծամասնութիւն մը: Ինչո՞ւ չէք ըմբոստանար ասոր դէմ: Մենք չենք ուզեր որ հատուած մը տիրապետէ ուրիշ հատուածի մը: Ինչո՞ւ մեզի դէմ կը ցուիք, փոխանակ մեր կողքին դիրք գրաւելու: Որովհետեւ կ'ուզէք որ երջանիկ հատուած մը տիրապետէ մնացեալ ապերջանիկ հատուածին:

ԳՈՎԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Ամսոյս 3ին, Կիրակին, Համազգայինի ժրաջան անդամներէն Պ. Երուանդ Գրիգորեան, համախորհուրդ Ց. Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութեան հետ, խումբ մը գեղարուեստասէր երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ հրաւիրեցին, այցելելու մեր զոյգ հանգստեան տուները՝ անոնց պարգեւելու հաճելի ժամանց մը:

Հակառակ աննպաստ օդին, բոլորն ալ պատասխանած ու շատերը իրենց ծնողքներուն հետ եկած էին նոյն օրուան ժամադրութեան:

Խումբին կ'ընկերանային Պարոններ Սահակ Յովհաննէսեան, Ա. Մեսումենց, ինչպէս նաեւ Տիկին Խաչիկեան, որ ամէն կերպ կ'աշխատէր որ ձեռնարկը յաջողութեամբ պսակուի:

Պարոն Գարիպեան հիւրերը ընդունեցաւ, մինչ պատսպարեալները պատրաստ կը սպասէին:

Պ. Սահակ Յովհաննէսեան ըսաւ․— « մենք ձեզ կը սիրենք ու կը յարգենք եւ երբեք չենք մոռնար, կը խոստանանք յաճախ այս տեսակ այցելութիւններ տալ եւ ձեզ ուրախացնել »:

Կապոյտ Խաչի Իսիի պարախումբը իր ղեկավարին Օր. Թէրէզ Քէօշկէրեանի հետ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ու ամէնքն ալ ծափերով իրենց շնորհակալութիւնը յայտնեցին: Պարերուն կ'ընկերանար Պ. Բէնօ՝ իր դափով:

Հաճելի էր տեսնել Անի Թարօնի մենապարերը, արդէն յաճախ առիթը ունեցեր ենք զինքը ծափահարելու, Պէնոար Տէտէճեան իր աքորտէօնով եւ Փօլ Սէզեան իր կիթառով կ'ընկերակցէին:

Օր. Շաքէ Պէնկեան որ այլեւս ծանօթ է իր քաղցր ձայնով եւ մեր հանդէսներուզարդը կը կազմէ ընկերակցութեամբ Պ. Մեսումենցի երգեց երեք անգամ:

Իսկ Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան իր « Կոմիկով» յուզեց ծերերը որոնցմէ շատերուն արցունքները կը հոսէր, քանի կարօտը ունին այդ երգերուն:

Երրորդ երգողն էր Օր. Սօնիա Նիկողոսեան, Նոր Սերունդի ծոցէն ելած նոր ուժ մը որ միշտ ալ կը փնտռուի եւ կրնայ շատ շուտ խանդավառութիւն ստեղծել:

Դարձեալ Պեոնար Տէտէճեան կիթառի ընկերակցութեամբ մի քանի կտորներ նուագեց իսկ ծերերը չէին դադրեր ծափահարելէ:

Կարգը եկած էր Պ. Գրիգորեանի կողմէ պատրաստուած ներկայացման, մէկ արարով «Գիշերաշրջիկը», որուն դերակատարներն էին՝ Պ. Գրիգորեան, Պ. Յակոբեան եւ Օր. Մանկեան որ ստանձնած էր գիշերաշրջիկի դերը, Պ. Գրիգորեան արդէն շատ անգամներ տեսած ենք բեմերու վրայ եւ ծափահարած, այս անգամ ալ բոլորը զուարճացան:

Մոնմօրանսիի եւ Անիէրի տնօրէնութիւնը ի պատիւ մասնակցողներուն նախընթրիքի սեղան պատրաստած էր կարկանդակներով եւ խմիչքով:

Թէեւ Ազգատախնամի վարչութիւնը ոչ մէկ ջանք կը խնայէ այս պատսպարեալներու հանգիստին համար, սակայն միւս կազմակերպութիւններն ալ եթէ երբեմն այս տեսակ այցելութիւններ կազմակերպեն աւելի կ'ուրախացնեն մեր մայրերն ու հայրերը: Պէտք է միշտ յիշենք սա խօսքը «պատուէ ծերերը, երբ ծերանաս ծերին պատիւը կ'իմանաս »:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Իտալացի երգիչ Քառլօ Ֆառինէլլի (1705 – 1782) մեր օրերուն երգիչներու շրջանակին մէջ պիտի նկատուէր աշխարհի ալսայեան: Արդարեւ, կը զարմացնէր ունկնդիրները՝ ձայն մը երկար բռնելու ունակութեամբ: Անոր լաւագոյն արդիւնքն էր 6 վայրկեան:

×

․ Խորհրդային կառավարութիւնը, Մոսկուայի մէջ պիտի շինէ երկու հազար մեթր բարձրութեամբ աշտարակ մը: Այս շէնքը 150 հազար թոն ծանրութեամբ պեթոնէ վեցանկիւն բուրգ մը պիտի ըլլայ, որ ի միջի այլոց պիտի ծառայէ իբրեւ պատկերասփիւռի անթէն: Մոսկուայի աշտարակը աշխարհի ամենաբարձր շէնքը պիտի ըլլայ: Այսօր, բարձրութեան մրցանիշը կը պատկանի Նիւ Եորքի *Իմփայր Սթէյթ Պիլտինկին*, որ 448 մեթր բարձրութիւն ունի: Փարիզի Էյֆէլի աշտարակի բարձրութիւնը 300 մեթր է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ *շուրջ հետաքրքրութիւն ստեղծելու համար, Լենինականի մէջ մոլորակացոյց մը շինուեցաւ: Հատ մըն ալ, երկար տարիներէ ի վեր, գոյութիւն ունի Երեւանի մէջ:*

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆԻ *« Սեւանի ափին» վէպը, ուր հիւթեղ եւ կենդանի գոյներով հեղինակը կը խօսի մեր երկրին բնութեան եւ հայ պատանիներուն ազնիւ գործերուն մասին, վերջերս թարգմանուեցաւ Լատիշերէնի:*

ԱԶՆԻՒ ՀՐԱՉԵԱՅԻ *գերեզմանին վրայ յուշարձան մը կանգնեցուած են: Ինչպէս ծանօթ է Ա. Հրաչեայ թատերական բեղուն գործունէութիւն մը ունեցած է Պոլիս, Պաքու, Թիֆլիզ: Տպաւորիչ եղած են իր մարմնացուցած կարգ մը տիպարները՝ Մարկրրիտ Կոթիէ, Ռուզան, Լուքրեցիա եւայլն:*

ՄՈՆԹՐԷԱԼԻ (*Քանատա*) *համանուագախումբի ղեկավարը՝ Ա. Փրոթթի շատ յաջող երաժշտահանդէս մը ղեկավարեց վերջերս, Երեւանի մէջ:*

« ՈՍԿԱՆ ԵՐԵՒԱՆՑԻ» *խորագրուած նոր վէպ մը լոյս տեսաւ: Հեղինակը՝ Յովհաննէս Ղուկասեան կը նկարագրէ ԺԷ. դարու Հայաստանի իրադարձութիւնները՝ Թուրք - պարսկական պատերազմներ, Հայաստանի բաժանում եւն․: 1639ին Նոր Ջուղայի մէջ Ոսկան Երեւանցին ջանքերով կը հիմնուի Ասիոյ առաջին տպարանը:*

ԳՈՒՍԱՆՆԵՐՈՒ *խումբը այս ամսու ընթացքին իր 4000րդ համերգը տուաւ Երեւանի մէջ:*

ՊԱՅՐԸՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լորտ Պայրընի ծննդեան 175ամեակին առթիւ կազմակերպուած ցուցահանդէսին ներկայացուած են Անգլիացի մեծ գրողին գործերուն շքեղ, շատ անգամ նաեւ հազուագիւտ հրատարակութիւնները, օտար լեզուներով գրուած գիրքեր, ինչպէս նաեւ՝ գրողին գործերուն հայերէն թարգմանութիւնները:

ԵՂԱՆԱԿԸ ՅՈՒՆՈՒԱՐԻՆ

Մինչ Եւրոպա ցուրտէն կը սարսռայ, անդին Հայաստան բաղդատաբար լաւ ձմեռ մը կ'անցնէ: Արդարեւ Միջերկրականէն, Անդրկովկասէն եւ Փոքր Ասիայէն տաք օդեր խուժած են Հայաստան Յունուարի ընթացքին: Երեւան նոր տարուան տօնական օրերը անցուցած է առանց սպիտակ սաւանի: Ամէնէն տաք շրջանը արձանագրուած է Մեղրի՝ + 22 *աստիճան, ապա երկրին հիւսիս – արեւելեան շրջանները, որոնք ունեցած են* + 17 – 18 *աստիճան, Արարատեան դաշտը արձանագրած է* + 16 – 17*, իսկ Երեւան՝* + 15*: Վաթսուն տարուան մէջ առաջին անգամն է, որ Երեւանի մէջ այսքան «տաք» կ'ընէ:*

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Տոպրակ մըն է, ուրիշ մը կ'ըսէր քովինին, չե՞ս տեսներ, կը փախչի ․․․:

Արդարեւ, այդ ահագին ամբոխը ճեղքելով, կռնակը տոպրակ մը, մարդ մը կը փախչէր ոստիկան զինուորներուն առջեւէն, որոնք կը հետապնդէին սուրալով․

— Բռնեցէք, բռնեցէք գողը ․․․:

Եւ անտարբեր անցորդները, առանց հետաքրքրուելու, կը շարունակէին իրենց ճամբան, բազմութեան մէջէն:

Ոստիկան զինուորներուն միացած էին նաեւ մաքսատան պաշտօնեաներ, որոնք, իրենց կարգին կը հալածէին փախստական բեռնակիրները, կանչելով ետեւէն:

— Մաքսէն կը փախցնէ, մաքսէն:

Եւ շարունակ կը հալածէին:

Խեղճ մարդը, յոգնած պարտասած, ալ անկարող՝ վազելու, ուսին բեռը գետին կը նետէ եւ այս անգամ իր բոլոր ուժովը կը սկսի վազել: Ոստիկանները կը դադրին հետապնդելէ զայն:

Մարդը կ'ազատի, ապրանքը ձեռք կ'անցնի:

Մաքսատան պաշտօնեաները կը թափին տոպրակին վրայ, եւ շալկելով կը տանին մաքսատունը:

Շուտով կը բացուի տոպրակը ․․․:

Ռումբի պատրոյգներ, քաբսիւլներ*, ռումբեր, այլ եւ այլ ելեկտրական թելեր, մէկ խօսքով, Ապտիւլ Համիտի մղձաւանջը կազմող բոլոր վտանգաւոր ու մահաբեր ապրանքները ․․․:*

Տոպրակը նոյնութեամբը կը յանձնուի Ոստիկանութեան, որ շուտով կը յաջողի հասկնալ փախստականին ինքնութիւնը:

Գրաւուած տոպրակին տէրը յայտ մըն էր, Եորկի անունով: Դաշնակցութեան ծանօթ, հաւատարիմ գործակալներէն, որ մէկէ աւելի պարագաներու եւ վտանգներու մէջ ապացոյցը տուած էր անկեղծութեան, իր ճարպիկութեան եւ իր խոհեմութեան: Ու հիմա, ոստիկան զինուորներուն ձեռքէն ճողոպրած, կը դիմէ Դաշնակցական ընկերներուն եւ ապահով թաքստոց մը կը խնդրէ:

Եորկի ջերմ ընդունելութիւն մը կը գտնէ Դաշնականներուն քով, որոնք, մէկ քանի օր, ձօնըն արարթըմանի դռնապան Մանուկին հիւր կուտան զայն:

Այս միջադէպը շատ մը խուզարկութիւններու եւ ձերբակալումներու դուռ բացաւ: Ոստիկանութիւնը խստացուց հսկողութիւնները, մասնաւորապէս Ղալաթիա ու Բերա:

Եւ այս խստութիւնը տեւեց միայն մէկ շաբաթ, թէեւ Եորկին միշտ կը հետապնդուէր եւ ասոր պատճառով ուրիշ անմեղներ ալ կը ձերբակալուէին:

Այդ միջոցին, Դաշնակցութեան տասը տարուան ծանօթ գործակալներէն Գամպուր Գօսթին, պատուական յոյնը, կը հետապնդուի ոստիկանութենէն, կը պարտաւորուի երեսի վրայ ձգել իր բոլոր գործերը, եւ փախչիլ Յունաստան: Նոյնպէս Եորկին, առեն մը դռնապան Մանուկին քով ինքզինք պահելէ յետոյ, օր մը, շոգենաւ կը նետուի եւ կը փախչի Փիրէա:

Մէկ քանի շաբաթներ անցան տոպրակի միջադէպին վրայ ու շուտով մոռցուեցաւ ամէն բան:

Դաշնակցութիւնը կը ծայրէր ամէն վտանգ, ընդհանուր ժողովին դաղտնի որոշումներ գործադրել պիտի տար ամէն գնով, ուստի, Արտասահմանի զանազան կէտերէն, գրեթէ ամէն շաբաթ, նոր մարդեր ու նոր ապրանքներ կը ղրկուէին Պոլիս, ուր քիչ ատենէն, զարհուրելի դէպքեր պիտի պայթէին:

Պոլսէն փախած Եորկին ու Գամպուր Գօսթին, այս երկու Յոյները կ'երթան ուղղակի Աթէնք եւ կը գտնեն Վիճապի անդամները, որոնց կը պատմեն Պոլսոյ վերջին դէպքերուն մանրամասնութիւնները:

Այս երկու փախստականները Յունաստանէն ատրճանակներ եւ ուրիշ արգիլուած ապրանքներ փոխադրել կուտային Պոլիս եւ այսպէս, դարձեալ իրենց օգտակար ծառայութիւնները կը նուիրէին Դաշնակցութեան գործին:

Իսկ Թորգոմ, առանձին մնացած, Պոլիսէն շարունակ զանգատներ կը տեղացնէր Յունաստան, իր ընկերներուն, եւ կը պաղատէր որ ժամ առաջ մտնէին երկիր եւ ձեռնարկէին գործի:

Վիճապի երեք անդամները, Թորգոմի նամակներէն, մանաւանդ, Պոլսոյ վերջին դէպքերէն տպաւորուած ու խորապէս ազդուած, վճռեցին շուտով մտնել Պոլիս:

Ուստի, վերստին մտան խորհրդակցութեան:

Պուլկարիոյ օժանդակ ընկերներէն Գրիգոր Սայեանը մտած էր արդէն Պոլիս, Ռումանիոյ ճամբով, Քոստանցայէն շոգենաւ նստած, միւս օժանդակ ընկերներէն Լեւոն Քրիքեան եւ ուրիշները ժամանակին հասած էին Աթէնք եւ Վիճապի անդամներուն հրահանգին կը սպասէին երկիր մտնելու համար:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար․)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արմենակ Դատաւորեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պատարագ պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Դատաւորեան եւ Թօփալեան համայն ննջեցելոց յիշատակին, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

9 Փետր. Շաբաթ, Տօն էՍրբոցն Սարգսի զօրավարին եւ որդւոյ նորա Մարտիրոսին եւ չորեքտասան զինուորացն. պիտի մատուցուի Ս. պատարագ ժամը 10ին :

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

Ս. ԽԱՉ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Կիրակի, 10 Փետրուար, ժամը 16-էն մինչեւ կէս գիշեր, Մէզոն տէ Սանդրոյի ճոխ սրահներուն մէջ :

8, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, «Բլիւպ»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions Cotillons

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի : Սկիզբը ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10·30ին :

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար :

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15 :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն - Թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շրջանը :

Հեռաձայնել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ԱՐՆՈՒՎԻԼ-ՅԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԽԱՐԱՆՔԻ ՅԵՐԵԿՈՅ - ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ի պատիւ ՏԻԿ. ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ
Ծննդեան 83րդ տարեդարձին առթիւ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան Թատերասրահին մէջ :

Խօսք կ'առնեն գրողներ եւ արուեստագէտներ :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն, ի միջի այլոց, Տիկիններ Խտրշեան, Էֆիզեան, շարժանկարի ծանօթ արուեստագէտ Ռոպէն Ասլանեան եւ Օր. Ժ. Վէմեան :

« ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Ներսէս քհնյ. Վարդանեանի Օծման ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20·45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ

եւ

Ծիծաղաշարժ գաւեշտական ժապաւէն մը « 01 – 91 »

Երեքշաբթի Փետրուար 12, ժամը 20·30ին, Սինեմա լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լաֆայէթ (Մեթրօ Քատէ) :

Մուտք՝ 3 եւ 5 ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Տանը աշխատող որակեալ բանուորուհիներ շրմիզիէի մոնթաժի համար :

Աշխատանոցի համար ալ որակեալ բանուորուհի մը :

JAC'MAR
64, Rue de Cléry, PARIS (2e)
CEN. 03-06

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ցասանիէներ կանաց նիլոն շրմիզիէներու համար :

Հեռաձայնել.—

GUT. 09-52

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին Սալ Մոլիէռ (Քէ տը Պոնտի - Լիոն)

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի եւ Շրջանի Ազգ. Միութեան, հովանաւորութեամբ երեք յարանուանութեանց պետերու

Կազմակերպութեամբ Կրթական Մարմնոյ եւ մասնակցութեամբ Ազգ. բոլոր միութեանց :

Կը նախագահէ՝

ԼԻՈՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏ LOUIS PRADEL

Ներկայ կ'ըլլայ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

ՓՐՈՖ. ՖՐԵՏԵՐԻՔ ՖԷՅՏԻ ԵՒ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

Բացման խօսք՝ Վ. ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ազգ. Միութեան կողմէ)

Գեղարուեստական խնամուած բաժնին կը մասնակցին.— ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (արտասանութիւն), ԿԱՐԳԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆ եւ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ, դաշնակ) եւ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութիւնը երգախառն պարերով եւ արտասանութիւններով, ինչպէս նաեւ Մուրատեանց պարախումբը Հայկական եւ Ֆրանսական պարերով :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE PARTY

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբի նախաձեռնութեամբ

Այս Շաբաթ, ժամը 18էն սկսեալ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ ՆՈՒԲՀԱՐ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ԲՕԹԻՅԵՕՆ - ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ 801.972 C C.P.

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

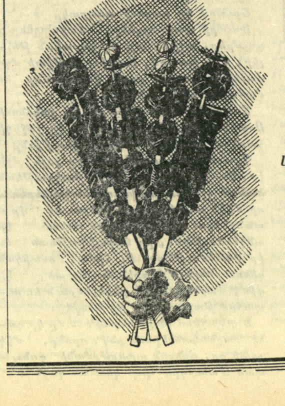
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն :

ԳԻՒՑԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — DIMANCHE 10 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9528 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9528

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Կարօ Գէորգեան կը պատկանի մեր մտաւորականներու «միջին» կոչուած սերունդին, որ հանրային գործունէութեան ասպարէզը նետուեցաւ Պոլսոյ մէջ առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի խանդավառ օրերուն :

Երբ խաղաղեցաւ փոթորիկը, երբ «ներկայ – բացակայ» կարդացուեցաւ, աղէտը իր ամբողջական ահաւորութեամբ ցցուեցաւ մեր աչքին: Ո՛չ եւս էին երէց սերունդի մտաւորականները: Մեծ Եղեռնը նահատակ դարձուցած էր զանոնք:

Անհրաժեշտ էր շարունակել սուրբ գործը: Լեցնել բացը: Վառ պահել ճրագը: Միջին սերունդի 25 – 30 տարեկան հոյլ մը տղաքն էին, որ ապահովեցին Ազատամարտի շարունակութիւնը, խմբուած Ճակատամարտի շուրջ:

Պոլսոյ պարպումէն ետք Կարօ Գէորգեան հաստատուեցաւ Սելանիկ, ուր հրատարակեց Հորիզոն թերթը: Երկրորդ աշխարհամարտը իրեն պիտի պարտադրէր աստանդական կեանք մը, Պալքաններէն Գերմանիա, յետոյ Փարիզ ու Գահիրէ, հուսկ ուրեմն տուն – տեղ ըլլալու համար Պէյրութ, մեր օրերու հայկական մշակոյթի կեդրոնը :

Շատեր Տարեցոյց կամ Տարեգիրք հրատարակած են Պոլսոյ մէջ եւ այլուր : Սակայն յիշատակութեան արժանի կը մնայ Թէոդիկ, որ 1907էն սկսեալ մինչեւ իր մահը (24 Մայիս 1928) յարատեւ ու յամառ աշխատանքով ամէն տարի — բացի Մեծ Պատերազմի տարիներէն — մեզի տուաւ մէկը միւսէն աւելի արժէքաւոր հատորներ :

Իր մահէն քառորդ դար վերջ, Թէոդիկ ունեցաւ իր արժանաւոր յաջորդը յանձին Կարօ Գէորգեանի, որ 1954ի Կաղանդին լոյս ընծայեց իր առաջին հատորը — Ամէնուն Տարեգիրքը անունով:

Առաջին օրէն իսկ մեծ ընդունելութեան արժանացաւ այս նոր Տարեգիրքը, որ կ'արդարացնէր իր «Ամէնուն» մակդիրը: Կարդալիք նիւթ ունէր, ամէն ճաշակի յարմար :

Իբրեւ փորձառու լրագրող, հեղինակը կրցաւ Թէոդիկէն տարբեր ուղղութիւն մը տալ իր երկին: Արդիականացուց, օրուան կեանքին հայելին դարձուց զայն :

Սովորական գրական – գեղարուեստական նիւթերէն դուրս, որոնք յատուկ են բոլոր նման հրատարակութեանց, Գէորգեան նորութիւն մը մտցուց իր Տարեգիրքին մէջ: Ամէն տարի մեզի տուաւ հայկական գաղութի մը կեանքը:

Իր տեղեկութիւնները թերթերէ կամ գրքերէ չքաղեց, ինչպէս սովորաբար կ'ընեն մեր հեղինակները: Անձամբ այցելեց իր նկարագրելիք երկիրները եւ տեղւոյն վրայ բուն իսկ վաւերական աղբիւրներէ քաղեց իր պատմական ու վիճակագրական տեղեկութիւնները, կարելի ճշդրտութեամբ եւ առարկայական ըլլալու մտահոգութեամբ :

Այսպէս պատմիչը կարեւոր նիւթեր պիտի գտնէ Տարեգիրքերու հաւաքածոյին մէջ Լիբանանի, Սուրիոյ, Եգիպտոսի, Իրանի, Իրաքի, Ֆրանսայի, Յունաստանի եւ Հիւս. Ամերիկայի Հայոց կեանքին մասին :

Լոյս տեսած է արդէն 1963ի հատորը, որ կոչած է Տասնամեակի բացառիկ հատոր եւ որ փոխանակ 650ի, կը բովանդակէ 804 էջեր, զարդարուած բազմաթիւ նկարներով, պէսպիսուն բովանդակութեամբ :

Թէոդիկի Տարեցոյցներուն պէս Կարօ Գէորգեանի Տարեգիրքերն ալ դժբախտաբար չունին նիւթերու ցանկ, ինչ որ կը դժուարացնէ պրպտողներու գործը :

Կրնա՞նք յուսալ, որ ճիգ մը եւս ընելով հեղինակը յառաջիկայ տարի մեզի տայ տասը տարիներու նիւթերու ցանկը:

1954ին Տարեգիրքը սկսած էր 500 էջով եւ 1500 տպաքանակով :

Նոր հատորը 300 էջ աւելի կը պարունակէ եւ տպուած է 3000 օրինակ :

Պերճախօս է թիւերու լեզուն: Աւելորդ են մեկնութիւնները :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

ՇԱՐԺՈՒՄԸ ՆԱՍՐԱԿԱՆ ԿԸ ԹՈՒԻ

Երէկ, վերջին պահուն, կը հաղորդէին թէ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Իրաքի մէջ, Ուրբաթ առաւօտ եւ Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ սպաննուած է :

Իրաքի կացութեան մասին հասած բոլոր եւ միակ լուրերը կը տրուին Պաղտատի ձայնասփիւռին կողմէ որ նոր տէրերու ձեռք է: Կարելի է եղած սակայն, կարգ մը լուրերու հիման վրայ, գաղափար մը կազմել անցած – դարձածէն :

Ուրբաթ առաւօտ ժամը 5ին, Պաղտատի Պաշտպանութեան նախարարութիւնը կը կործանէր իրաքեան օդանաւերու ռումբերուն տակ: Հոն կը բնակէր Քասըմ, որ գիտակից թէ կեանքը վտանգուած է, շրջապատուած էր բազմաթիւ պահակներով: Քասըմ շատ թշնամիներ ունէր զանազան տեսակի.— Նասըրական, համայնավար, արաբ ընկերվարական առանց մոռնալու Քիւրտերը: Պաղտատի ձայնասփիւռի խօսնակը յայտարարեց նախ.— «Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ մենատէրը ռմբուեցաւ պաշտպանութեան նախարարութեան փլատակներուն տակ» : Այս մասին սակայն ոչ մէկ հաստատում կայ նկատի առնելով որ օդանաւային, հեռաձայնային եւ հեռագրային հաղորդակցութիւնները խզուած են Իրաքի եւ արտասահմանի միջեւ: Եւ եթէ յիշենք թէ Եմէնի ըմբոստութեան առեն շաբաթներ կարելի չեղաւ ճշդել թէ Իմիր Էլ Պատըր մեռած է թէ ոչ, կրնանք ալ աւելի վերապահ ըլլալ: Յիշենք սակայն թէ Պաղտատի ձայնասփիւռին մէկ ուրիշ խօսնակը կը յայտարարէր պոռալով.— «Սպաննեցինք բռնապետը» :

Յեղափոխութեան Ազգ. Կոմիտէին մաս կը կազմեն Գնդ. Ապտէլ Քէրիմ Մուսթաֆա (նախագահ), հրամանատար Ապու Թալէպ Էլ Հաշէմի (փոխ – նախագահ), հարիւրապետ Նաճաթ Մահմուտ Էլ Սաֆի, ենթասպաներ՝ Սալա Մուհամէտ, Մուհամէտ Էլ Ազավի եւ Նուրետտին ինչպէս նաեւ կարգ մը երկրորդական ըսպաներ: Ապստամբական շարժումին կը միանա՛ն բոլոր պահակազօրքերը (Մուսուլ, Քէրքիւք, Հապանիէ): Իրաքցի ուսանողներու եւ ընկերվարական բանուորներու միութիւններն ալ զեկոյցներ հրատարակած են ուր կը յայտնեն թէ զօրավիգ կը կենան Ապտէլ Քէրիմ Մուսթաֆայի :

Շարժումին քաղաքական հեռանկարները ցարդ անորոշ են: Չէզոքացնելու համար որեւէ ընդդիմութիւն ճշդուած է թէ ապստամբները պիտի «վերահաստատեն ազգային միասնականութիւնը»: Օտարներու կեանքն ու ինչքերը պիտի ապահովուին, փոքրամասնութեանց «իրաւունքները պիտի յարգուին»: Յատկանշական է նաեւ քիւրտի վերաբերող յայտարարութիւնը: Արդարեւ քիւրտական ընկերութիւնները որեւէ դժուարութիւն պիտի չունենան իրենց գործունէութիւնը զարգացնելու համար :

Որքան ալ անծանօթ ըլլան այս ապստամբական շարժումին հեղինակները, կարգ մը նշաններ ցոյց կուտան թէ շարժումը նասըրական ուղղութիւն մը կ'առնէ: Պաղտատի ձայնասփիւռը արդարեւ, առաջին առթիւ սփռեց եգիպտական «Ալլահ Աքպառ» քայլերգը, որ տեսակ մը պատերազմական երգն է եգիպտացի զինուորներուն Սուէզէն ի վեր: Միւս կողմէ, իրաքցի նոր ղեկավարները բանտարկութեան հրամանագիր մը հանած են Գնդ. Ապպաս Էլ Մահաուիի դէմ որ քասըմական վարչակարգին «Ֆուքիէ – Թէնվիլ»ն էր եւ կառափնատ ղրկած էր տասնեակներով Նասըրականներ: Պաղտատի ձայնասփիւռին մէկ խօսնակը ըսած է նաեւ թէ յեղափոխութեան նպատակներէն մէկն էր.— «Վրէժը լուծել ազատասէրներուն որոնք իբրեւ մարտիրոս մեռան »

Ինչ որ որոշ է նաեւ այն է թէ բանակը ամիսներէ ի վեր կը սպասէր Քասըմի վարչակարգին փախճանին : Քիւրտերու ձեռք ձգած յաջողութիւնները, կառավարութեան անկարողութիւնը ապստամբութիւնը ճզմելու, խորապէս նուաստացուցած էին զինուորականները: Այս զգացումը ալ աւելի զարգացած էր Իրաքի ծաւալող կղզիացումով միջազգային բեմին վրայ: Խզելով իր յարաբերութիւնները այն բոլոր պետութիւններուն հետ որոնք ճանչցած էին Քուէյթը, Պաղտատ երթալով կտրուած էր արաբական երկիրներու մեծ մասէն: Կացութիւնը լարուած էր նաեւ Իրաքի եւ անգլեւսաքսեան երկիրներու եւ քարիւղային ընկերութիւններու միջեւ :

Յեղափոխութեան Ազգ. Կոմիտէն իր առաջին զեկոյցին մէջ կ'ըսէ.— «Բանակը ոչնչացուց այսօր ժողովուրդին թշնամիին վարչակարգը, այն վարչակարգը որ պառակտեց երկիրը, որ ջնջեց սահմանադրական երաշխաւորութիւնները, հալածեց քաղաքացիները, կոնակէն զարկաւ արաբական ազատագրական շարժումները, որ Արդելք հանդիսացաւ իրաքեան ժողովուրդին յառաջդիմութիւններուն: Մեր յեղափոխութիւնը իր ետին ունի բոլոր ժողովրդական զանգուածները: Երկու նպատակ ունի.— Առաջինն է ազգային միասնականութիւն իրագործել, երկրորդը ժողովուրդը մասնակից ընել կառավարութեան եւ օրէնքը յարգել տալ: Ազգային կոմիտէն կ'ուզէ կառավարութիւն մը կազմել կռթնած ժողովուրդին վրայ եւ իբրեւ նպատակ ունենալով իրապէս իրագործել 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան առաջադրութիւնները: Այս կառավարութիւնը յանձն կ'առնէ յարգել Պանտունկի ափրեւասիական համագումարին որոշումները : Զօրավիգ պիտի կենայ ազատագրական բոլոր շարժումներուն արաբական երկիրներու մէջ եւ բոլոր ժողովուրդներու պայքարին աշխարհակալութեան դէմ :

«Վերջապէս, այս կառավարութիւնը ապահովութիւն կուտայ բաժնեկից բոլոր ընկերութիւններուն որ բացարձակապէս ազատ պիտի ըլլան Իրաքի քարիւղներու շահագործումին համար »:

Պաղտատի ձայնասփիւռը իր յայտարարութեանց մէջ յայտնած է նաեւ թէ Քիւրտերը միացած են շարժումին :

Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ շփոթ է, մինչ շարժումին ղեկավարները կը յայտարարեն թէ տէրն են երկրին, Իսրայէլէն հասած լուրերու համաձայն, կռիւներ կը շարունակուին երկրին զանազան մասերուն մէջ եւ նոյնիսկ քաղաքացիական պատերազմի մասին կը խօսուի :

Հանրապետութեան նախագահ հռչակուած է Գնդ. Արէֆ որ Քասըմի աջ բազուկն էր եւ անոր հետ կազմակերպած էր 1958ի յեղափոխութիւնը: Այն ատեն ինքզինքը կը կոչէր «Զօր. Քասըմի որդին»:

Իրաքի նոր հանրապետութիւնը ճանչցան առաջին առթիւ Եգիպտոս եւ Եմէն, ապա Տէ Ֆաքրօ՝ Քուէյթ: Յուզումն ու իրարանցումը մեծ են Անգլիոյ մէջ: Բոլորին համար սակայն յստակ է թէ Նասըրի «գործն» է եղածը, վասնզի Քասըմ գըլխաւոր թշնամին էր Նասըրի: Գահիրէ արդէն կը շեշտէ թէ «յեղափոխութիւնը որ պայթեցաւ Իրաքի մէջ պէտք է եգիպտական յեղափոխութիւն կոչուի »:

Ուաշինկթըն կը մխիթարուի խորհելով թէ ծագած ապստամբութիւնը «հակա – համայնավար» կը թուի :

Իրաք 445.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի: Բնակչութիւնը կը հասնի 6ուկէս միլիոնի, որուն 90 առ հարիւրը արաբ կամ արաբացած է: Քիւրտ փոքրամասնութիւնը, երկրին հիւսիսը 500 հազար կը հաշուուի, կան նաեւ բազմաթիւ Թուրքեր :

Պաղտատի եւ բնակչութեան թիւը 750 հազար է: Երկրին գլխաւոր հարստութիւնը քարիւղն է որու տարեկան արտադրութիւնը յիսուն միլիոն թոնի կը հասնի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ փաստաբանական դասուն խորհուրդը որ բացառիկ նիստ գումարած էր Իգորնիի դէմ տրուած վճիռին առթիւ երկար հաղորդագրութիւն մը հրատարակեց որ բազմաթիւ «նկատի առնելով որ » պարբերութիւններով կը բողոքէ — նաեւ բացառիկ ատեաններու գոյութեան դէմ եւ յոյս կը յայտնէ որ Ազգ. Ժողովը քուէարկէ «Քոսթ – Ֆլորէ» բարեփոխումը որ Վճռաբեկ Ատեանի դիմելու կարելիութիւնը կ'առաջարկէ զինուորական արդարութեան վճիռներէն ետք :

ԹԻՐԱՆԱՅԻ Զերի ի Փոփուլիթ թերթը կ'ուզէ որ Խրուշչեւ հրապարակաւ ընդունի իր սխալները :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Ակադեմիան չկրցաւ ընտրել Փրոֆ. Մոնտորի յաջորդը: Երեք քուէարկութենէ ետք, Էտկար Ֆօռ միայն 13 ձայն կը ստանար, բայց 15 ձայնի պէտք ունէր անմահ դառնալու համար :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն որ Համայնավար Չինաստանը Սուրիոյ 35 միլիոն սուրիական ոսկիի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ առանց տոկոսի ըստ Փեքինի մէջ ստորագրուած չին – սուրիական առեւտրական համաձայնութեան մը :

ԱՆԳԼԻԱՅԻ 170 գործատէրեր (դրամատուն – քարիւղ – գործատուն – մեծ վաճառատուն) Մոսկուա պիտի անցընեն իրենց շաբաթավերջը:

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ալ ճանչցաւ Իրաքի նոր հանրապետութիւնը :

ԱՆԹՈՒԱՆ ՓԻՆԷ «քաղաքական մուտք» մը գործեց առջի օր: Կը փորձէ աջ – կեդրոն լայն համախմբում մը ստեղծել : Կը կարծուի թէ այս հազուագիւտ քաղաքական դէմքը որ պահած է Ֆրանսացիներուն վստահութիւնը, Հանրապետութեան նախագահութեան վաղուան թեկնածուն է :

ՏԻՐՈՒՆԻ. — ԱՐՍԷՆ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆՑ

Վերջին պահուն ցաւով կ'իմանանք թէ Ուրբաթ օր յանկարծամահ եղած է Պ. Արսէն Տէր – Յակոբեանց: Ողբացեալը բնիկ կարնեցի, 66 տարեկան էր եւ Տէր եւ Տնօրէն Փարիզի հանրածանօթ Ֆօշոն հաստատութեան: Արսէն Տէր – Յակոբեանց շատ սիրուած անձնաւորութիւն մըն էր մանաւանդ Օվերնեըի շրջանը, զոր վերապրուցած էր իր շինութիւններով : Քանի մը տարի առաջ իր մէկ կալուածին մէջ էր որ Նոր Սերունդը կազմակերպած էր իր տարեկան բանակումը:

ՊԱՅՐԸՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Անգլիացի մեծ բանաստեղծ Ճօրճ Կորտըն Պայրըն շատ կարճ ապրեց: Նա ծնուեց Լոնտոնում 1788 Թուականի Յունուար 22ին եւ մեռաւ Արեւմտեան Յունաստանի Միսոլոնկի քաղաքում 1824 Թուականի ապրիլի 19ին՝ «տոգորուած մի փառաւոր ջանքով՝ վերադարձնելու այդ երկիրը իր անդրանիկ ազատութեանը եւ փառքին»:

Միքայէլ Նալբանդեանը Յոյների 1824 Թուականի ըլնուած ելոյթը Թուրք բռնակալութեան դէմ համարել է փառաւոր ապստամբութիւն: Պայրըն այդ փառաւոր ապստամբութեան կազմակերպիչներէն մէկն էր: Ապրիլ 20ի լուսաբացին յոյն հայրենասէրների հրանօթը 37 անգամ որոտաց ի պատիւ Պայրընի ապրած 36 տարիների եւ երեք ամսուայ: Նրա դագաղի վրայ դրուեց սուր, սաղաւարտ եւ դափնեայ պսակ: Ամբողջ Յունաստանում 21 օրով յայտարարուեց համազգային սուգ:

Այդ միեւնոյն տարուայ գարնանը Թուրքիոյ սուլթանը հրապարակաւ իր դիւանի ժողովում Պայրընին յայտարարեց «Թշնամի Բարձրագոյն Դրան»:

Մինչեւ Յունաստան մեկնելը Պայրըն կռուել էր նաեւ Իտալիայի ազատագրութեան համար:

Պայրըն առանձնակի սէր էր տածում դէպի աշխարհի այն հնագոյն երկրները, որոնք եղել էին համաշխարհային մշակոյթի օրրաններ: Այդպիսի երկրի ժողովրդի ստրկացումը կամ նուաճումը ոեւէ բռնապետի կամ բարբարոս ցեղի կողմից նա համարում էր մեծագոյն անարդարութիւնը բնութեան մէջ:

Իրենց ազատութիւնը կորցրած հին ժողովուրդներից էին նաեւ Հայերը: 1816 Թուականի Նոյեմբերին Վենետիկ գալով եւ առաջին անգամ հանդիպելով Հայերի, Պայրըն նրանց Ս. Ղազար կղզին անուանում է «Հայկական անկախութեան հրամանատարութիւն»: Նա այդ կղզու վրայ սկսում է հայերէն սովորել եւ իր Հայոց լեզուի ուսուցիչ Հ. Յար. Աւգերեանի օժանդակութեամբ Թարգմանութիւններ կատարել հայերէնից: Առաջին հայատառ նշանաւոր գիրքը, որ վաղուց ծանօթ էր Պայրընին լատիներէն Թարգմանութեամբ, դա Մովսէս Խորենացու Հայոց Պատմութիւնն էր՝ լոյս տեսած Լոնտոնում 1736 Թուականին: Պայրըն բնագրից անգլերէն է Թարգմանում Խորենացու Հայոց Պատմութեան 8րդ եւ 9րդ գլուխները:

Պայրըն ո՛չ միայն Թարգմանութիւններ է կատարում հայերէնից եւ իր Թարգմանութիւնները ուղարկում Անգլիա, տպագրելու, այլեւ հանդէս է գալիս Հայ մշակոյթի խանդավառ քարոզիչի դերում: 1817 Թուականի Յունուար 2ին նա իր Լոնտոնեան հրատարակիչ Ճօն Մըրէին Վենետիկից գրում է. «Ուզում եմ իմանալ՝ Անգլիայում կա՞ն արդեօք հայերէն տառեր եւ մամուլ: Օքսֆորտում, Քէմպրիճում կամ որեւէ այլ տեղ: Կարծում եմ դու գիտես, որ շատ տարիներ առաջ երկու Ուիսթըն եղբայրները հրատարակեցին Հայոց Պատմութեան բնագիրը իրենց կատարած լատիներէն Թարգմանութեամբ: Գոյութիւն ունի՞ն արդեօք այդ տառերը եւ ուրե՞ղ ... կարող եմ ձեզ վստահեցնել, որ Հայերն այստեղ ունեն մի շարք հետաքրքիր գրքեր եւ ձեռագրեր, գլխաւորապէս Թարգմանութիւններ յունարէն բնագրերից, որ այժմ կորած են: Բացի այդ, նրանք այստեղ ներկայացնում են մի չափազանց յարգելի եւ ուսումնասէր հասարակութիւն եւ Պօնափարտի օրով Ֆրանսայի զանազան գիտնականները մեծ եռանդով ձեռնարկել են նրանց լեզուի ուսումնասիրութեանը»:

Պայրըն իր ուսուցչի հետ հայերէն գրաբարի քերականութեան դասագիրք եւ բառարան է կազմում Եւրոպացիների համար եւ գրում իր նշանաւոր յառաջաբանը Հայերի մասին, որ Ե. Վեսելովսկին գնահատել է որպէս «Պայրընի ներգործական միջամտութիւնը Թուրքաց ստրուկների ազատագրութեան գործում»: Այդ յառաջաբանի առթիւ Միք. Նալբանդեան ժամանակին գրել է. «Մեզ սիրելի է յիշել, որ գրեթէ կէս դար սորանից առաջ հոյակապ լորտ Պայրընի բերանով խոստովանուել է Հայոց ազգի բարոյական բարձրութիւնը»:

Պայրըն իր եռանդուն գործունէութեամբ զարգացման նոր հունի մէջ դրեց հայագիտութիւնը Արեւմտեան Եւրոպայում եւ ցոյց տուեց, որ արեւելեան մի փոքր ժողովուրդ կարող է իր ստեղծած մշակոյթով օրինակ հանդիսանալ արեւմուտքի մեծ ժողովուրդների համար:

Դէպքերի բերումով Պայրընի կենդանի կապերը Հայերի հետ սահմանափակուեցին Ատլրիականի Ս. Ղազար կղզով: Իսկ եթէ նրան յաջողուէր Հայաստան գալ եւ նրա լեռներում հանդիպել սուլթանի բռնակալութեան դէմ մարտնչող հայ ապստամբ չինականին, ապա այդ դէպքում գուցէ մի նոր նուագով շքեղանային «Չայլտ Հարոլտի» կամ «Տօն Ժուանի» էջերը կամ մի նոր երկով պճնուէր համաշխարհային բանաստեղծութիւնը:

Պայրըն իր դիրքով Լորտ էր եւ կարող էր երկար ապրել, բայց նա գերադասեց գնալ առաքինութեան ճանապարհով: Երիտասարդ Լորտը 1812 Թուականի Փետրուար 27ին մեծ ճառով հանդէս եկաւ Լորտերի պալատում ի պաշտպանութիւն անգլիական բանուորների, իսկ դրանից ուղիղ 12 տարի անց, սուրը ձեռքին ընկաւ հայրենիքից հեռու մի ստրկացած փոքրիկ ազգի ազատագրութեան համար: Նա իր գրչով եւ կեանքով ազնուօրէն ծառայեց ժողովուրդների ազատութեան դատին՝ ընդդէմ բռնութեան:

Հայ ժողովուրդը, ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ խոր երախտագիտութեամբ է յիշում աշխարհի մեծագոյն բանաստեղծներից մէկի՝ ժողովուրդների մեծ բարեկամ Ճօրճ Պայրընի անունը:

Խ. ԴԱՇՏԵՆՑ

ԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆ

Սփիւռքի հայ գրական տարին 1962ին, անցեալի համեմատութեամբ, եթէ չարձանագրեց տպաւոր երկերու քանակական առաւելութիւններ, գէթ որակով պահեց նախորդ տարեշրջաններուն մէջ ցոյց տրուած ստեղծագործ աւիւնին թափը:

Իբրեւ հրատարակութիւն ինչ որ հասաւ մինչեւ մեր ափերը, կը մնայ դարձեալ վկայութիւն մտաւորական ճիգին, որ հայ գրողը երեւան հանեց հակառակ մեր բազմաթիւ դժուարութիւններուն՝ հանդէպ հայ գրականութեան ցոյց տուած մեղաւոր անտարբերութեան:

Զանց առնելով մեր շրջանը, յիշենք լոյս տեսած կարգ մը գործեր, որոնք մաս կը կազմեն ներկայ տարեշրջանի գրական հունձքին:

Գահիրէէն՝ Բ. Թաշեան տուաւ իր Լսաբան Հայ լեզուի հետաքրքրական գործը, Գ. Թագւորեան՝ յուշերու փունջ մը, Երազանքի եւ Տառապանքի օրեր անունով, Ս. Վրացեան՝ (Պէյրութէն) տուաւ իր Հին Թղթեր նոր պատմութեան համար պատմարժէք հատորը, Կ. Սասունի՝ Կեանքի յաձանուտի մէջ, պատմուածքներու մէկ նոր հաւաքածոն, որուն անդրադարձանք առնելին, Սարգիս Պալեան՝ իր Ուղղագրական կանոնները, ուսուցիչներու համար պիտանի աշխատանք մը, Արամ Հայկազ՝ իր Չորս աշխարհի պատմուածքներուն մէկ նոր հաւաքածոն, հիւմորով լեցուն, Գ. Շահինեան՝ իր Հատընտիրը, Կ. Գէորգեան՝ իր Ամէնուն տարեգիրքին 10րդ հատորը, աւելի ճոխ քան նախորդները եւ Տոքթ. Գ. Վարդապետեան՝ Ինքնակենսագրութիւնը:

Հեռաւոր Թեհրանի մէջ լոյս տեսան բազմագոյն խնամուած տպագրութեամբ եւ բազմաթիւ պատկերներով պատի երեք օրացոյցներ՝ Րաֆֆի, Արեւելք եւ Նաիրի, առաւելապէս գրական բովանդակութեամբ: Ասոնց վրայ պէտք է աւելցնել Արամ Գառոնէի Արդարութեան ճանապարհով մէկ նոր պատմուածքը, Արտակ Արք. Մանուկեանի՝ Աւետարանի շունչով գործը եւ Տոքթ. Աշոտ Գասպարեանի՝ Մշակութային խնդիրներ անունով գրքոյկը, նախապէս Թերթերու մէջ հրատարակած զանազան յօղուածներու հաւաքածոն:

Փարիզէն ունեցանք Շաւարշ Նարդունիի Լուսեղէն Շիրիմները եւ Մատեան Հայկազանցը, Զարեհ Մելքոնեանի՝ Քերթուածները, Տոքթ. Գ. Կիւլպէնկեանի՝ Անցեալէն Փայլակներ չափածոն, Յարութիւն Քէֆէլեանի՝ Աշխարհադաշտը, գրուագներ հայ եղեռնէն:

Մ. Նահանգներէն ստացանք Մ. Թէօլէօլեանի վերջին գործը, Պայքար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, փաստերու լոյսին տակ գրի առնուած գրքոյկ մը:

Երբեմնի գրական անցեալով հռչակուած Պոլիսը ներկայ տարեշրջանին ալ ճգնեցաւ խառնել իր վաստակը արտերկրի գրական ճիգին, պահելու համար մեր զանգուածներուն մէջ սէրը հանդէպ հայ մշակոյթին:

Գնահատութեան արժանի են Թափուած ջանքերը, որոնք քառապատիկ աւելի պիտի արժէին մեզի, եթէ շրջանը ըլլար քաղաքականապէս աւելի ազատ, ու հայ միտքը, մնար գերծ առանձնապէս բանաստեղծական մարզին մէջ, ապառողջ ազդեցութենէն Թուրք նոր քերթողներու:

Պոլսէն ստացուած գործեր եղան Բագարատ Թեւեանի Երջանիկ տարեգիրքը, որ երեսունըչորս տարիէ ի վեր լարուած մեքենայի մը պէս լոյս կը տեսնէ, եւ որուն կ'աշխատակցէին շրջանէն եւ արտասահմանէն կարգ մը գրիչներ:

Իբրեւ բանաստեղծական փորձ ունեցանք նոյն շրջանէն Վարդգէս Գարակէօզեանի Զոյգ աչքերէս եւ Խաչիկ Ամիրեանի՝ Լումումբան:

Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութիւնը նիւթական ձեռնտուութեամբ Գ. Կիւլպէնկեան փոնտին, տուաւ իր ամսագրին՝ Հանդէս Ամսօրեայի բազմալեզուեան մէկ բացառիկը, ամբողջութեամբ նուիրուած հայ մշակոյթին:

Բիւզանդ Թօփալեան շարունակեց լոյս ընծայել Անդաստան պարբերականը, Հրանդ Բալուեան՝ իր Զուարթնոց ամսագրին ծաւալուն էջերով համարները:

Մեր գրական ամէն կարգի Թերթերը, օրաթերթ, ամսօրեայ կամ շաբաթեայ, նախկին Թափով շարունակեցին բերել իրենց մասնակցութիւնը Սփիւռքի գրական ճիգերուն:

Անոնց վրայ աւելցաւ նոր մը եւս. Պէյրութի Բագին ամսագիրը, որուն շուրջ համախմբուած է հին ու նոր գրողներու փաղանգ մը:

Ամսագիրը ունեցաւ բացառիկ յաջողութիւն, ապահովեց 2500 բաժանորդ, ինչ որ կը դառնայ երաշխիք իր վերելքին:

Կրկնենք անգամ մըն ալ, որ Սփիւռքի գրական վաստակին կարեւորագոյն մէկ մասը կը մնայ հայ Թերթերու եւ ամսագրերու մէջ:

Հատորի սպառումը դանդաղօրէն տեղի կ'ունենայ, ուստի գրողներ կը փնտռեն Թերթերու սիւնակները, ժանգէ եւ կորուստէ փրկելու համար իրենց հոգին:

Ասով ալ բացատրեցէք ստուար Թիւով

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Աշոտ տային շնչում է ամբողջ կրծքով, ես հետեւում եմ նրա օրինակին, փափուկ օդի հետ եւս ներս եմ քաշում խոհանոցի ծխնելույզից տարածուող ծխի սուր բուրմունքը եւ իմ սիրտը լցւում է ինչ որ անհուն կարօտով, անհուն անձկութեամբ, անհուն սիրով՝ կեանքի, աշխարհի հանդէպ, ճամբարի գլխաւոր ճանապարհի վրայ շրջող հերթապահ աւագ տաճիկ Եունուսի եւ ընդհանուր խոհանոցից դէպի հիւանդանոցի խոհանոց սրարշաւ վազող մոխրագոյն սիպիրեան կատուի, լուռ ու մտախոհ Աշոտ տայու հանդէպ, որը, ձգիտես ինչու, գնում է բաղնիքի ուղղութեամբ:

Նա հրում է բաղնիքի դուռը, բաղնիքի խոնաւ, գոլ օդի գոլորշին շոյում է մեր դէմքը. սանդուխներից վեր է վազում չինացի Վանիան եւ ժպտում:

— Նելզա, նելզա, կարանտին ...

— Էտապում մի հայ կայ, դուրս կանչի մի րոպէով, — հրամայելու պէս խնդրում կամ խնդրելու պէս հրամայում է Աշոտ տային:

— Արմանի՞ն, — հարցնում է Վանիան եւ ցուցամատով ձախից աջ մի գիծ է քաշում իր ճակատի վրայ եւ հարցական նայում Աշոտ տայուն.

— Այո, այո, — հաստատում է Աշոտ տային:

Վանիան նայում է չուրջը:

— Զորտ եւս գնայ, կարանտին, — քրթմնջում է նա եւ դուռը ծածկում:

Քիչ յետոյ դուռը բացւում է եւ դռների մէջ յայտնւում է Սանասարը:

— Ի՞նչ կայ, — հարցնում է նա՝ անյաջող անտարբերութեամբ:

Աշոտ տային նայում է նրան անթարթ աչքերով եւ կամաց ասում.

— Տոպրակը բեր:

Սանասարը նայում է ինձ:

— Ի՞նչ է ասում, — հարցնում է նա այն չեշտով, երբ լեզուն չեն հասկանում եւ դիմում են Թարգմանի օգնութեանը:

— Տոպրակը, տուր, անպէտքի մէկը, — ձայնը չի բարձրացնում Աշոտ տային:

— Դէ, դէ, շուտ քեզ քաշի, — Փչչաց Սանասարը:

Ի՞նչ պատահեց. ինչ որ պատահեց, պատահեց մի ակնթարթում. ես միայն տեսայ, որ Սանասարը երկու ձեռքով ծածկեց դէմքը, իսկ մատների արանքից արիւնը ծորաց դուրս:

— Տոպրակը, — պնդեց Աշոտ տային այս անգամ բարձրաձայն:

Նա Թափ առաւ, յայտնի չէ, երկրորդ հարուածը հասցնելո՞ւ, թէ պարզապէս վախեցնելու համար, բայց այդ միջոցին մէկը բռնեց երկու ձեռքով նրա բազուկը: Հրամանատարի օգնական Նոտարի Անջաբաձէն էր: Բարձրահասակ, առնական, գեղեցկադէմ Անջաբաձէն գրկեց Աշոտ տայուն, երեսը քսեց նրա երեսին եւ հարցրեց:

— Ի՞նչ է խնդիրը ...

Ի՞նչ է խնդիրը... Խնդիրն այն է որ Աշոտ տայուն մեկուսարան տարան: Ես պառկել եմ հիւղակում, անկողնու վրայ: Չկայ Աշոտ տային, եւ ես ինձ զգում եմ որբացածի նման: Իջնում է երեկոն աշխարհի եւ ճամբարի վրայ. հիւղակում, այստեղ - այնտեղ վառւում են անհատական ճրագներ: Ժամանովը գլխին է քաշել ծաղկազարդ, հայրենական կեղտակուր վերմակը եւ քնել է: Աշոտ տայուն մեկուսարան տարան. այդ նշանակում է, որ նա օրական երեք հարիւր կրամ հաց պիտի ստանայ եւ մի բաժակ ջուր, ոչ աւելի ոչ պակաս: Պէտք էր մտածել նրան հաց հասցնելու մասին. այդ մասին պէտք է խօսել Անջաբաձէի հետ: Մօտենում է Ջոկատապետ Արլապը եւ հարցնում է ինձ:

— Նոր բան չգիտե՞ս:

— Ոչ, — պատասխանում եմ ես:

— Աշոտին տարան պետի մօտ հարցաքննութեան:

Ես չեմ համբերում, հագնում եմ վալենկաներս, ականջաւոր գլխարկս եւ ուզում եմ տախտակամածից վար իջնել, երբ յայտնւում է Սանասարը: Նրա ծնօտը կապուած է Թարմ վիրակապով. ըստ երեւոյթին Աշոտ տային հանաք չէր արել: Բայց ինչո՞ւ եկաւ նա: Ի՞նչ գործ ունի այստեղ:

— Տեսա՞ր ինչ արաւ, — հարցնում է նա կոտրուած:

— Տեսայ, — ասում եմ ես:

— Ես նրան կը սպանեմ, — ասում է նա եւ ինքն էլ չի հաւատում իր ասածին:

Ես առելիք չունեմ. պարզ է, որ նա այդ նպատակով չի եկել:

— Ես նրան կը սպանեմ, — կրկնում է նա բռնելով սիւնից, ըստ երեւոյթին կարծելով, որ ես չլսեցի:

— Լսեցի, — ասում եմ ես, — դու նրան կը սպանես:

— Կարծում ես չե՞մ սպանի, — ասում է նա խեղճացած աքլորի նման:

— Կարծում եմ չես սպանի, — համաձայնում եմ ես:

Նա մտածում է: Պարզ է, որ նա ասելիք ունի:

— Ձեմլակը զեմլեակին բեզամազ պէտի չանի:

— Իսկ դո՞ւ, — հարցնում եմ ես:

— Ես ի՞նչ: Ես հաշիւ չեմ:

— Իսկ ինչո՞ւ հաշիւ չես:

— Ես կորած մարդ եմ, — լինում է պատասխանը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(5 Շար.)

գործերու հրատարակութեան պակասը :

Որոշ տեղեր երեւոյթը դարձաւ աւելի չեշտուած, քաղաքական ճակատի վրայ առեղծուած շփոթով մը. օրինակ, Սուրիոյ մէջ մեր բազմութիւնները պահ մը կը մատնուին անստուգութեան. Եգիպտոսի մեր հինօրեայ գաղութը դարձնել սկսած է իր աչքերը դէպի նոր հորիզոններու :

Տուեալ պայմաններու մէջ, ստուարաթիւ նոր գործեր ակնկալել խստապահանջութիւն է :

Գրական որոշ ուժերու կորուստով, որոնց մասին խօսած ենք առանձին, հայ գիրքը արձանագրեց բաց մը եւս :

Մենք հաւատք ունինք սակայն ցեղին առեղծուածոտ թաքուն ուժերու մասին: Սառէջ չէ ու չըլլար հայ միտքը. կը բաւէ որ մեր զանգուածները անդրադառնան իրենց հետաքրքրութեան եւ զոհաբերութեան հետ կապուած որոշ հարցերու տխլողականութեան, ու լքուած վայրի չվերածեն հայ գիրքը :

Երէկ՝ նիւթապէս անբաղձալի կացութեան մէջ, հայ մարդը կը փնտռէր սակայն թերթ եւ գիրք. կը կտրէր իր բերնէն ու կուտար հայ հրատարակութեան, կուտար պարզապէս փառ պահելու համար հայ մշակոյթին ջահը : Այսօր՝ բաղդատաբար բարեկեցիկ ու հանգիստ, մեր բազմութիւնները դարձեր են ժլատ ու անտարբեր հանդէպ հայ գրականութեան :

×

Քանակի սակաւութեամբ կարելի չէ ստորագնահատել արուածը :

Տարեշրջանի գրական հունձքին որակը բաղդատմամբ նախորդող շատ մը տարիներու որակին, աւելի ոչինչ ունի :

Գրական տարիներու իրարմէ ունեցած առաւելութիւնները պայմանաւորուած են լոյս տեսած գործերու ներքին արժէքով :

Մերթ տասնամեակներ կանցնին, երբ անոնց յաջորդող տարի մը լոյս կը տեսնէ տաղանդաւոր գրողի մը բացառիկ մէկ ստեղծագործութիւնը :

Պէտք բայց ըսել. մերթ դարաշրջաններ կը մնան ստուերի մէջ, եկան հանճարի մը երեւումով :

Այս անկիւնէն մօտենալով անցնող գրական տարիին, զայն կը գտնենք հաստատօր անցեալ տարիներու ընթացքին թափուած ճիգերու արժէքին :

Աւելին: Ինչպէս ըսինք, կախուած է մեր զանգուածներուն ցոյց տալիք հետաքրքրութենէն :

Անոնք է որ պիտի խթանեն ստեղծագործելու եռանդը հայ գրողին :

Մաղթենք ուրեմն, որ 63ը ըլլայ գրական լուսաւոր յայտնութիւններով հարուստ տարի մը, միշտ ի փառս հայ մշակոյթին ու հայ հանճարին :

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԲՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՔՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆ Է

... Հայկական ճարտարապետական արուեստով կառուցուած տուֆակերտ շէնքի շքմուտքի առջեւ կանգնել է մի կին եւ աչքերը վեր յառած կարդում է « Ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկա » բառերը :

«Պոլիկլինիկա» բառը դեռ ծանօթ է, բայց ի՞նչ է նշանակում «ստոմատոլոգիական»... կինը չհասկանալով չարաբաստիկ եւ անհասկանալի տերմը, գուցէ անհոգ անցնէր տուֆակերտ նորակառոյցի կողքից, եթէ չլինէր երկու օր տեւող հոգետանջ ատամնացաւը :

Ո՞վ է պատին մեխել անհասկանալի այս բառը : Ի հարկէ բարդ տարազների սիրողներից մէկը, որը ցանկացել է մեր լեզուն «հարստացնել», այսպէս ասած, « ՄԻՋԱԶԳԱՅՆԱՑՆԵԼ» («Յառաջ»՝ Այս եւ յետագայ ընդգծումները մեր կողմէ) :

Իսկ ինչո՞ւ գրել « Ստոմատոլոգիական պոլիկլինիկա» (ամբողջ մի բառակուտութիւն), երբ կարելի է հասարակ եւ հասկանալի լեզուով գրել՝ «ատամնաբուժարան» :

Փորձէք մօտենալ մի այլ բժշկական հիմնարկի, որի ցուցատախտակին գրուած է՝ «Սան – էպիդ կայան»: «էպիդ» բառը շատերին անհասկանալի է, այդ պատճառով էլ յաճախ մարդիկ գրում են եւ արտասանում «սան – եպիդ», «սան – էպիդ» եւ անգամ՝ «էպիկ» կայան :

Ինչո՞ւ են այդպէս աղաւաղում : Շատ պարզ: «էպիդ» բառը «էպիդեմիոլոգիա» բառի կրճատուած մասնիկն է, բառ, որ դժուար է արտասանել : (Էպիդեմիոլոգիա նշանակում է համաճարակաբանութիւն, գիտութիւն, որն ուսումնասիրում է համաճարակների պատճառները եւ դրանց դէմ պայքարի միջոցները) :

« էպիդեմիոլոգիա» բառը ոչ միայն չի հարստացնում մեր լեզուն, այլեւ դարձնում է այն խրթին եւ անհասկանալի :

Այսպէս անիմաստ եւ պատահականօրէն մեր լեզուի մէջ մուտք են գործել « Օնկոլոգիական ինստիտուտ» տարազը, որը պէտք է կոչուի ուռուցքաբանական ինստուտ (այսինքն ինստիտուտ, որտեղ ուսումնասիրում եւ բուժում են մարդու մարմնի ուռուցքները), «ինֆեկցիոն հիւանդանոց», որը պէտք է կոչուի սուր վարակիչ հիւանդանոց, «դեզ – կայան », որը պէտք է վերանուանուի «ախտահանման կայան» եւայլն :

Օտար տարազները ոչ միայն խորթութիւն եւ տհաճութիւն են պատճառում, այլեւ լեզուն դարձնում են խայտաբղէտ եւ, որ գլխաւորն է, անհասկանալի :

Եւ որովհետեւ դժուար են արտասանւում եւ անհասկանալի են էպիդեմիոլոգիա, դեզին, ֆեկցիա, օնկոլոգիա, նեյրոխիրուրգիա բառերը, ապա մարդիկ ստիպւածաբար գտնում են այդ բառերն արտասանելու հեշտացնող միջոցներ, դարձնելով՝ օնկօ, էպիդ, դեզ, օրթօ, նեյրօ եւայլն :

Հայերէն լեզուով բժշկական գրականութեան մէջ յաճախ կարելի է հանդիպել զանազան տարազների, որոնք ունեն հայերէն համապատասխան բառեր : Օրինակ, տուբերկուլոզ, որ մեր լեզւում կոչւում է պալարախտ, գոնորիա, որ նշանակում է սուսանակ : Սնկիկներից յառաջացած մաշկային հիւանդութիւններից փավուս եւ տրիխոֆիտիա բառերն ունեն համապատասխան անուններ՝ գոնջ եւ մկնատամ : Յաճախ վիրաբոյժները գործածում են ֆիստուլա բառը, այն ինչ հայերէնում այդ տարազը համապատասխանում է խուղակի (կամ խլվակ) բառերին : Ինչո՞ւ գործածել պրոֆիլակտիկա բառը, երբ հայերէն ունենք ախտականխիչ (նախապահպանական) բառերը : Ինչո՞ւ արեան սպիտակ գնդիկին անուանել լեյկոցիտ, երբ հայերէն կոչւում է ճերմիկ, լուսնիկ, կամ պաթոլոգիա բառը, որ նշանակում է ախտաբանութիւն : Մի՞թէ ինֆիլտրատ տարազն աւելի գեղեցիկ է, քան ներսփռանք հասկանալի բառը :

Կարելի է ազատուել պրոգնոզ, դիագնոզ, ինֆեկցիա տարազներից, երբ հայերէնում կան ախտորոշում, կանխագուշակում (նախագուշակում), վարակ հասկանալի բառերը: Մեզ համար խորթ են սիմպտոմ, սիմպտոմոկոմպլեքս, աֆեկտ օտար տարազները, որոնց համապատասխան ունենք ախտանիշ, ախտանիշների զուգակցում, հոգեկան յուզում բառերը :

Ինչո՞ւ օգտագործել տետանուս տարազը, երբ հայերէն այդ հիւանդութիւնը կոչւում է պրկախտ: Ոմանք կարող են պատճառաբանել թէ այդ տարազները գեղեցիկ են եւ որ բժիշկները սովորել են դրանց : Մի՞թէ ...

Յաճախ գործածուող տարազն է «էպիլեպսիա»ն: Դա ջղային համակարգութեան հիւանդութիւն է, որ հայերէն կոչւում է վերնոտութիւն կամ ընկնաւորութիւն: Ինչպէս տեսնում ենք, մէկ օտար բառի դիմաց հայերէնում ունենք երկու բառ : Եւ չգիտես ինչու ընկնաւորին անուանում են էպիլեպտիկ, այնինչ դեռ վաղ միջնադարում թ՛ե հայ գրողները, թ՛ե հայ բժիշկները այդպիսի հիւանդին կոչել են վերնոտ :

Ո՞վ է մեղաւորը: Որտեղի՞ց են օտարազգի տարազներն ընկնում մեր լեզուի մէջ :

Պատճառները շատ են :

Բժշկական գիտութեանը վերաբերող բազմաթիւ առարկաների գծով չկան հայերէն լեզուով դասագրքեր կամ ձեռնարկներ, եւ բժշկութիւն սովորող ուսանողները ստիպուած օգտւում են ռուսերէն եւ այլ լեզուներով հրատարակուած դասագրքերից: Եւ յաճախ չգտնելով որեւէ տարազի կամ բառի ճիշդ թարգմանութիւնը կամ իմաստը, ճարահատ «հայացնում են» այդ տարազը : Այսպէ՛ս են ծնուել եւ տարածուել փարմակոլոգիա (դեղաբանութիւն), բիոլոգիա (կենսաբանութիւն), պաթոլոգիական անատոմիա (ախտաբանական անդամազննութիւն), հիստոլոգիա (հիւսուածաբանութիւն), պեդիատրիա (մանկաբուժութիւն) եւ այլ տարազներ :

Տարօրինակ է, որ բժշկական ուսումնական հաստատութիւնների դասախօսական կազմը վատ է տիրապետում մայրենի լեզուին: Հետեւանքը լինում է այն, որ դասախօսութիւնները «համեմւում» են օտարազգի տարազներով ու յաճախ էլ անհասկանալի բառերով :

Օտարազգի բառերով եւ տարազներով լեցուն է նաեւ բժշկական թարգմանական գրականութիւնը : Դա եւս նպաստում է մեր լեզուին խորթ տարազների տարածմանը :

Լեզուի մաքրութեան եւ անաղարտութեան համար պայքարել են մեր գրողները, պատմաբանները, լուսաւորիչները: Լեզուի մաքրութեան մասին խօսելիս միշտ պէտք է յիշել ռուս մեծ գրող Ի. Ս. Տուրգենեւի խօսքերը, «Պահպանեցէք լեզուի մաքրութիւնն իբրեւ սրբութիւն: Երբեք մի գործածէք օտար բառեր: Ռուսաց լեզուն հարուստ ու ճկուն է այնպէս, որ մենք բան չունենք վերցնելու նրանցից, ովքեր մեզանից աղքատ են »:

Դա վերաբերում է նաեւ մեր լեզուին :

Յ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ
Բժիշկ

«Երեւան», 22/Ա/63

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Կոկորդիլոսը առանց սնունդի կրնայ ապրիլ 700 օր, կրիան՝ 500, գորտը՝ 400: Ասոնք այն կենդանիներուն շարքին կը պատկանին, որոնք երկար քնանալու ընդունակութիւն ունին եւ կը սպառեն չափազանց քիչ էներժի :

×

Անասնաբուժական մշտական հսկողութեան շնորհիւ, վայրի գազանները գառագեղներու մէջ աւելի քիչ կը հիւանդանան եւ աւելի երկար կ'ապրին, քան անոնց ցեղակիցները ազատութեան մէջ : Այս տուեալները հաղորդուած են անասնաբոյծներու եւ կենդանաբանական պարտէզներու տնօրէններու միջազգային համագումարին : Կենդանաբանական պարտէզներու գազաններուն համար ամէնէն վտանգաւոր հիւանդութիւնը ճարպակալումն է: Այս յառաջ կուգայ նաեւ շարժելու հնարաւորութեան պակասէն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Խորհրդակցութիւնը կարեւոր էր, բացի Վիշապի երեք անդամներէն, ներկայ էին նաեւ օժանդակ ընկերներէն Զարեհ, Լեւոն եւ ուրիշ ընկերուհիներ :

— Ընկերներ, ըսաւ Քրիստափոր, իր շուրջը բոլորուած Դաշնակցական ուխտեալներուն, ժամանակը հասած է պէտք է մեկնինք այս երկրէն, որ այսքան ամիս է, ընդունեցաւ մեզ իր ասպնջական ծոցը. հիմա պէտք է որոշենք թէ ով, որոնք մեր մէջէն պիտի մեկնին առաջին հերթով :

Ընկերները լռութեամբ կը հետեւէին Քրիստափորի, առանց ընդմիջելու :

— Պարոն Քրիստափոր, ըսաւ Սաֆօ, նախ պէտք է մենք ճամբայ բանանք, մենք պէտք է մտնենք Պոլիս, պատրաստութիւնները գլուխ հանելու համար, եւ յետոյ, երբ բոլոր պատրաստութիւնները լրացած, վերջացած պիտի ըլլան, պէտք է հոն կանչենք մեր օժանդակ ընկերները, նոյնպէս ընկերուհիները :

— Սաֆօ, առարկեց Քրիստափոր, ես ու դու կը մեկնինք, մեր գործը դիւրին է, բայց Աշո՞տը :

— Ի՞նչ է եղեր Աշոտին, հարցուց Սաֆօ :

— Զարմանք, ինչու այդպէս կը խօսիս, Սաֆօ, մեզ Աշոտի՞ հետ կը բաղդատես :

— Խնդրեմ, բացատրեցէք, յարեց Սաֆօ, ի՞նչ տարբերութիւն կայ մեր ու Աշոտին միջեւ :

— Հպատակութեան տարբերութիւնը, պատասխանեց Քրիստափոր, մենք ռուսահպատակներ ենք, մեզի համար արգելք մը չկայ, ազատ է մեր մուտքը :

— Աշոտ ալ ունի անցագիր, առարկեց Սաֆօ, ամերիկեան հպատակ չէ՞ ինքը :

— Գիտենք, Սաֆօ ինչո՞ւ կը մոռնաս, ամերիկեան անցագիրը զերօ է, զերօ :

— Ինչո՞ւ ...

— Հիւպատոսարանը ձանձրացած է, պիտի չպաշտպանէ Աշոտը :

Սաֆօ լռեց, իրաւունք ունէր Քրիստափորը:

Օրիորդ Ռուպինան, որ միշտ լռութիւն կը պահէր, լոկ ունկնդրելով, ինք ալ խօսքի խառնուեցաւ :

— Պարոն Սաֆօ, ըսաւ, օսմանեան հըպատակներուն համար է մուտքի դժուարութիւնը, չէ՞ :

— Այո՛, պատասխանեց Սաֆօ, օտար հպատակներուն համար բացարձակապէս ազատ է մուտքը :

— Ուրեմն, շարունակեց օրիորդ Ռուպինա, նախ օտարահպատակ ընկերները կը մեկնին ընկերուհիներով, Պոլիս կը մտնեն, նախ կը պատրաստեն դիւրութիւնները, յետոյ կը կանչեն օսմանեան հպատակ ընկերները :

— Մենք ի՞նչ կ'ըսէինք, օրիորդ, դիտել տուաւ Քրիստափոր հեգնական ժպիտով. դա հասկնալի է, պէտք է նախ մենք անգամ մը ներս մտնենք, այնուհետեւ գործը պիտի դիւրանայ .—

Բաւական երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, հետեւեալ որոշումներուն յանգեցան.

Քրիստափոր, Սաֆօ, Մարի Զայճ, Ռուպինա. այս չորս օտարահպատակ ընկերներն ու ընկերուհիները պիտի մեկնէին Աթէնքէն դէպի Պոլիս, զանազան ճամբաներէ.— Աշոտ պիտի մնար ատեն մըն ալ Յունաստանի մէջ, օժանդակ ընկերներուն հետ, սպասելով նոր հրահանգներու :

Աշոտ, իր յուշատետրին մէջ, հետեւեալը կը պատմէ այս մասին .—

« Որոշեցինք վերջապէս երկիր մտնել. նախ Քրիստափոր ու Սաֆօ պիտի մտնէին, Պոլսոյ մէջ բոլոր պատրաստութիւնները գլուխ պիտի հանէին, եւ յետոյ զիս պիտի կանչէին Զարեհին (Մանկալճի) հետ. ես արդէն կասկածելի էի. այդ պատճառով է որ ճիշդ ժամանակին պիտի գտնուէի գործին գլուխը :

« Յունաստանի մէջ անգործ չէինք նստեր. մենք իւրաքանչիւրը 50 – 60 փամփուշտ կը սպառէր, ամէն օր զինավարժութեան փորձեր ընելով, կառավարութեան սեփական զինամարզարանին մէջ : Եւ մենք այն աստիճան վարժուեցանք որ՝ երեք հարիւր մեթրի վրայ՝ ճիշդ նըշանին կեդրոնը կը զարնէինք. իսկ առձանակով՝ 150 մեթրի վրայ, առանց գնդակ մը վրիպեցնելու :

« Քանի քանի անգամներ, յոյն սպաներ զարմանքով կը դիտէին մեզ: Օր մը, Յունաստան եկած էին անգլիական եւ ամերիկեան մարտանաւեր, որոնց զինուորները նշանառութիւն կ'ընէին փոքրիկ գնդակի մը վրայ, որ ջուրին վրայ կը ծփծփար: Մէկ քանի անգամներ փորձեցին եւ չյաջողեցան զարնել : Այն ատեն, ես ու Զարեհը, հրացանը շտկեցինք ու տեղնուտեղը փշրեցինք գնդակը, եւ այսպէս մէկ քանի անգամ կրկնեցինք նշանառութիւնները, բոլորն ալ յաջող :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արուշն Տէր–Յակոբեանց եւ զաւակները՝ Սարգիս եւ Քաթրին խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԷՆ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆՑԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 8ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 9ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած 1962 – 1963 տարեշրջանի, հետեւեալ վայրերու հայերէնի դասըն – թացքները կանոնաւոր կերպով կը շարունակուին, տեղական կրթական մարմին – ներու հսկողութեամբ, ձեռնհաս եւ մանկավարժ ուսուցիչներով:

Ալֆորվիլ.— Տեղւոյն Ֆրանսական դպրոցի սրահներուն մէջ:

Ժանթիյի.— 22 Րիւ Վիկթոր Հիւկօ, եկեղեցապատկան շէնքին մէջ:

Շավիլ.— Մատուռին յարակից շէնքին մէջ:

Պանեէօ – Քաշան.— 24 Րիւ Հայկ Դըպիրեան:

Առնուվիլ.— Եկեղեցւոյ յարակից սենեակին մէջ:

Պուա – Քոլոմպ.— Րիւ Մարի Լօռ:

Եկեղեցւոյ վարժարան.— Խորհրդարանին մէջ:

Կիրակնօրեայ վարժարան. — (Ժամը 10 – 12) խորհրդարանին մէջ:

Կը խնդրուի բոլոր շրջանի ծնողքնե – րէն, որ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ հետեւին կատարուած աշխատանքներուն եւ իրենց զաւակները չզրկեն հայեցի դաստիարակութենէն:

ԴԻՒԱՆ

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան Սահակ Սարեանի մահուան առթիւ քսան ֆրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ տասը ֆրանք Յառաջին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

« ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեց – ւոյ հողաբարձութեան կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շըրջակայի Հայութիւնը: Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վար – դանեանի Օծման ֆիլմը, դպրոցական ա – շակերտներու կողմէ երգ ու պար:

Այս Ուրբաթ ժամը 20.45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաւէի վերնայարկը:

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուես – տագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ:

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս»:

Արտասանութիւններով համեմուած:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան:

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդա – ռաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քը – րիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդ – եանց քահանայից տօնին առիթով հան – դիսաւոր պատարագ կը մատուցուի ժա – մը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգե – հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փա – րիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծա – ռայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւ – թիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաք – եանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սա – հակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամ – եանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմ – ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտասարեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծոր – թուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն համար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամար – տի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր – տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա – ւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա – շակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա – մար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին:

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի Ս. պատարագ կը մատուցուի: Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 9, Ս. պատարագ ժամը 10.30ին:

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըր – ջանը:

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն: Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ճէմպօրիէն:

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Նրախաներուն մուտքը ձրի

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՑԵՕՆ – ԹՕՄՊՕԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ **801.972 C. C.P.**

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Սահիֆաննեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
ՍՈՒՍԱՄ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 12 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 9529 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9529

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻ՞

Բանաստեղծական մարդանք մը չէ որ կը փորձենք, Թուղթին յանձնելով հետեւեալ բացատրութիւնները ...

— Բացէք պատուհանները։ Ներքին օդափոխութիւն։ Լոյս եւ Թարմութիւն։

Ի վերջոյ բան մը պիտի փոխուի՞ Հայկական Արտասահմանի հանրային հորիզոնին վրայ։

Ինչպէս անհատները, բազմութիւններն ալ ժամանակէն առաջ կը մաշին, եթէ նոր շունչ, նոր աւիշ չստանան, պարբերաբար։

Հաւաքական կեանքն ալ կը Թմրի, կը դեղնի, կը ճապաղի, եթէ վերանորոգման, աշխուժացման փորձեր չկատարուին։

Անհատը բուժման զանազան միջոցներ, դեղեր կը ճարէ, իր մարմնին առողջութեան համար։ Կ'աշխատի Թարմացնել ուժերը, զօրացնելու համար իր դիմադրական կարողութիւնը։

Հաւաքական մարմինը ինչո՞ւ պիտի զրկուէր այդ բարիքէն։

Մանաւանդ օտարութեան մէջ ուր այնքան վնասակար մանրէներ կը գործեն մեր գլխուն վերեւ։ Մեր բոլորտիքը։ Մեր ճամբուն վրայ։

Տարադիր բազմութեանց առողջապահութիւնը խանգարուած է բազմաթիւ պատճառներով։

Աւելի քան երեսուն տարի վերջն ալ, բացասական երեւոյթներ, խրողութիւններ կան որոնց դարմանը գտած չենք։

Թերեւս չենք ալ ուզած գտնել։ Սովորամոլութեամբ, Թուլութեկամբ, անհոգութեամբ եւ երանաւէտ ինքնագոհութեամբ։

Օրինակ, ամէն տեղ, տեսակ մը յողացած տարիներէ ի վեր կը ջլատէ, կը կաղմալուծէ մեր հանրային կեանքը։

Թոյլ չի տար որ լոյս եւ Թարմութիւն մտնէ։

Ցաւը կը տեսնենք։ Հետեւանքներն ալ գաղտնիք չեն ոեւէ մէկուն համար։

Եւ սակայն, կ'անճրկինք, դարմանը գտնելու համար։

Կը Թուի թէ հրաշագործի մը կամ օտար խնամակալի մը, մասնագէտի մը կը սպասենք։

Ցաւին գլխաւոր աղբիւրն է՝ զանազան հոսանքներու գիրքը՝ Հայաստանի, Հայկ. Դատի եւ ուրիշ հիմնական խնդիրներու հանդէպ։

Եթէ պատուհանները լայն բացուէին եւ ամէն մարդ բաց աչքերով տեսնէր բուն իրականութիւնը, կը կարծենք թէ մշուշը կը փարատէր։ Գոնէ աստիճանաբար։

Պայման չէ որ մէկն ու մէկը, անհատ կամ հոսանք, ուրանայ իր հիմնական դաւանանքը, հաճոյք պատճառելու համար հարեւանին։

Բայց տարրական պայման է որ ըլլայ պարկեշտ, խիղճով հայրենասէր ու իրապէս, եւ ծուռ, պղտոր միտումներ չվերադրէ ընդդիմախօսին։

Գաղափարական պայքարներ միշտ ալ պիտի ունենանք, ինչպէս ամէն ժողովուրդ, ամենազօրէն մինչեւ ամէնէն համեստը։

Եկեղեցիներն անգամ, որ կոչուած են «եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» քարոզելու, հրաժարած չեն այդ պայքարէն, հակառակ իրենց ամենակալ տիրապետութեան։

Մեր մէջ, տարիներէ ի վեր այդ պայքարը վերածուած է խլամական խուժանավարութեան։

Ո՛վ որ Թուղթ մրոտել գիտէ, կը Թառի Թերթի մը գլխուն, ոչ թէ տեսակէտ պարզելու, հարց մը լուսաբանելու, այլ իր մաղձը եւ Թոյնը հոսեցնելու համար սանձակոտոր կատաղութեամբ։

Եւ արդէն կազմուած է մթնոլորտ մը ուր կարելի չէ շնչել։

Շ.

15 Օգոստոս 1954

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԷՖ ՏԷՐՆ Է ԿԱՑՈՒԹԵԱՆ

ՔԱՍԸՄ ՀՐԱՑԱՆԱԶԱՐԿ ԵՂԱԾ Է

Պաղտատէն հասած վերջին լուրերու համաձայն վարչապետ Քասըմ հրացանազարկ եղած է, ապստամբներու կողմէ եւ ոչ թէ մեռած է պաշտպանութեան նախարարութեան փլատակներուն տակ։ Կ'ըսուի թէ Քասըմ նախ չէ հաւատացած թէ լուրջ բան մը կը կատարուի, ընդհակառակն այն տպաւորութիւնն ունեցած է թէ օդանաւորդներու անջատողական շարժում մըն է։ Այդ պատճառաւ կարեւորութիւն չէ տուած, բայց երբ տեսած է թէ խնդիրը այնքան թեթեւ չէ սկսած է դիմադրել, բայց ութ ժամ ետք անձնատուր եղած է։ Խնդրած է որ Արէֆ խնայէ իր կեանքին (ինք ներում շնորհած էր Արէֆի երբ այս վերջինը մահուան դատապարտուած էր)։ Բայց նախնական եւ հապճեպ «դատավարութենէ» մը ետք, Քասըմ հրացանազարկ եղաւ տեղն ու տեղը։ Այս լուրը Պաղտատի ձայնասփիւռէն հաղորդուած է կին մը ջղագար պոռչտուքներով։ Ցայտնողը աղջիկն էր Զօր. Թապաքճալիի որ մահուան դատապարտուած էր գնդապետ Մահտաուիի կողմէ եւ «պայմը» չէր ուզած ներում շնորհել։

Ապստամբական շարժումին ներկայ եղած մարդոց կարծիքով, քանի մը հարիւր մեռեալ կայ Քասըմը պաշտպաններուն կողմը եւ առնուազն 1800 սպաննուած Պաղտատի մէջ։

Ներկայիս Իրաք Հանրապետութեան նախագահ մը ունի։ Արդարեւ Քասըմ միայն վարչապետ էր եւ մեծ յոյս ունէր որ յառաջիկայ ամիսներուն այդ տիտղոսին ալ կարենայ արժանանալ։ Դահլիճին մաս կազմող անդամներուն մօտ 11ը կարելի է նասրական նկատել։ Ընդհանուր կազմին մէջ 15 քաղաքային եւ վեց սպաներ կան։ Բնականոն կեանքը հետզհետէ կը սկսի եւ Պէյրութ հասած առաջին ճամբորդները կը պատմեն թէ կացութիւնը կարելի է հանդարտած նկատել թէեւ հրացանի ձայներ կը լսուին տակաւին մայրաքաղաքին փողոցներու մէջ։ Պաղտատէն Պէյրութ հասած օդանաւի մը ճամբորդը հետեւեալ ձեւով կը պատմէ եղածը.— Պաղտատ հասանք Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.45ին։ Թեհրանէն կուգայինք եւ պարզ էջք մըն էր։ Հինգ վայրկեան ետք տեսանք «Միկ 21» օդանաւեր որոնք կը ռմբակոծէին քաղաքին կեդրոնը մեր վրայէն անցնելով։ Ռմբակոծութիւնը ամբողջ օրը տեւեց։ Գիշերին չէր Ուրբաթ օր օդակայանէն հեռանալ ապաստան մը գտնելու համար։ Փորձեցինք շրջակայ ճամբաներով պանդոկ հասնիլ։ Փողոցներու մէջ կը կռուէին։ Քասըմի կողմնակիցներ եւ թշնամիներ դանակներով եւ զէնքով էին։ Պանդոկին պատկերասփիւռին վրայ տեսանք Քասըմի եւ ուրիշ երեք զօրավարներու դիակները։ Մէկը վերցուց Քասըմի գլուխը, մազերէն քաշելով որպէսզի ճանչցուի։ Սառած ժպիտ մը ունէր։ Հաւանաբար գնդակներով սպաննուած էր որովհետեւ մարմինը վէրքերով ծակուած էր»։

Արաբական երկիրները իրարու ետեւէ սկսան ճանչնալ Իրաքի նոր վարչակարգը։ Առնց կարգին յիշենք Ա. Մ. Հ.ը, Ալժերիա, Մարոք, Քուէյթ, Եմէն, Սուրիա եւ Յորդանան։ Նասրի հեռագիրը, անշուշտ, շատ խանդավառ է, ինչ որ այլեւս ոչ մէկ կասկած կը ձգէ Գնդ. Արէֆի քաղաքական ձգտումներուն մասին։ Աւելի անսպասելի է սակայն Քուէյթի ճանաչումը։ Արդարեւ Քուէյթ ինք չէր ճանչցուած Իրաքի կողմէ եւ ծանօթ է որ Քասըմ ամբողջ իշխանապետութիւնը կ'ուզէր իբրեւ «իրաքեան գաւառ»։ Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Քուէյթի իշխանապետը լա՞ւ ըրաւ թէ գէշ այս ճանաչումով։ Յիշենք նաեւ թէ Քուէյթի Սուրիացիները ցոյցեր կատարած են ի նպաստ Սուրիա-Եգիպտոս միութեան մը։

Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը կը բացատրէ իր ճանաչումը յայտնելով թէ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը կը ճանչնայ ոեւէ արաբ ժողովուրդի իր ճակատագիրը ընտրելու նուիրական իրաւունքը։ Տարակոյս չկայ թէ ամէնէն վրդովուածը ներկայիս Սուրիան է, որ իր սահմաններուն վրայ կը տեսնէ նասրական պետութեան մը ստեղծումը։ արդ, Սուրիա ուժ առած էր Քասըմէն նասրական պետութեան մը ստեղծումը։ Արդ, նելու համար։ Ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ – Փեքին յանկարծ համաձայնեցան համայնավար կուսակցութեանց համագումարի մը համար որ վերջ դնէ գաղափարական տարակարծութեանց։ Հաշտութեան այս հրաւէրը կ'ընէ Փրաւտայի մէջ խորհրդային համայնավար կուսակցութիւնը։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկուուկէս ժամ տեսակցութիւն մը ունեցած է Սընտէյ Թայմզի տիրոջ հետ։ Խորհրդային վարչապետը յայտարարած է թէ Միացեալ – Նահանգներու մտահոգութիւնները Քուպայի մասին չեն արդարանար։ Խրուշչեւ դէմ արտայայտուած է նաեւ եւրոպական երրորդ ուժի մը.— «Խորհ. Միութիւնը աւելի զօրաւոր ըլլալով առաջին, երկրորդ եւ երրորդ ուժերուն միասնաբար»։ Սընտէյ Թայմզ կը պատմէ թէ երկու մարդիկը շատ շուտ մտերմացած են տեսնելով թէ իրենց ծննդեան Թուականն ալ նոյնն է՝ 1894 եւ նկատի առնելով որ երկուքն ալ «յաջողած» են Թոմսըն ըսած է. — «Դրամատէր մըն եմ եւ յաջողած եմ, համայնավար էք եւ յաջողած էք», «օհ, անշուշտ, պատասխանած է Խրուշչեւ, յաջողած ենք»։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ իշխանութիւնները 18 տարուան բերդարգելութենէ եւ աքսորէ ետք ազատ արձակեցին Ուկրայնացի արքեպիսկոպոսը՝ Գերպ. Սլիփիի։ Կաթողիկէ քահանան Հռոմ հասած է առջի օր ուր երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է Պապին հետ։ Աքսորուած էր 1945ին հաւատարիմ մնացած ըլլալուն համար Հռոմի։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ հինգ բարձր պաշտօնեաներ մահուան դատապարտուած են։ Բոլորն ալ կը մեղադրուէին որովհետեւ իբրեւ «վստահելի անձ» զինուորական մասնագիտական գործատան մը, պատրաստուած նիւթերը դաղտնի կերպով դուրս հանած ու իրենց հաշւոյն ծախած էին։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ անձնական հեռագիր մը ղրկած է Նախագահ Սալալի եւ անգամ մը եւս ապահովութիւն տուած որ Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ պիտի կենայ Եմէնի հանրապետական վարչակարգին եւ պատրաստ է դեսպանական աստիճանի բարձրացնել դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնները։

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ լրաշարներու գործադուլը կը շարունակուի 65 օր է։

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

ՄԷԿ ՊՈՂՈՏԱՅ ԵՒ 20 ՓՈՂՈՑՆԵՐ ՊԻՏԻ ԿՈՉՈՒԻՆ ՀԱՅԿ. ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՎ

Արմենիա, Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ, Երեւան, Մասիս, Անդրանիկ, Րաֆֆի, Կիլիկիա եւն.

Պէյրութի Քաղաքապետական Խորհուրդի որոշումով, մէկ պողոտայ եւ 18 փողոցներ պիտի կոչուին հայկական անուններով։ Ինչպէս նաեւ երկու փողոցներ, պիտի պահեն իրենց հայկական նախկին անունները։

Հայաշէնի եւ Ճերմակ տուներու միջեւ, Նահրի քորնիշէն սկսեալ եւ մինչեւ Սալամի դաշտը երկարող բացուելիք նոր պողոտան, որ պիտի ունենայ քսան մեթր լայնք, պիտի կոչուի Արմենիա։

Հայաշէն Թաղի մէջ եօթը փողոցներ պիտի կոչուին հետեւեալ անուններով.

Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ, Անի, Մասիս, Արաքս, Հայաշէն եւ Թորգոմեան վարժարան։

Ճերմակ Տուներու մէջ գտնուող փողոցները, իրենց տասը ճիւղաւորումներով եւ Թուագրուած, բոլորն ալ պիտի կոչուին Րաֆֆի։

Էշրէֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցիին առջեւէն իջնող ճամբան պիտի կոչուի Ս. Յակոբ։

Էշրէֆիէի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի քովէն անցնող ճամբան պիտի կոչուի Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարան։

Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ քովէն անցնող ճամբան պիտի կոչուի Հայ Լուսաւորչական եկեղեցի։

Նոր Հաճըն Թաղի մէջ գտնուող եօթը փողոցներ պիտի կոչուին հետեւեալ անուններով։

Կիլիկիա, Վարդան, Արարատ, Վան, Անդրանիկ, Երեւան եւ Խաչատուրեան, երգահան Արամ Խաչատուրեանի անունով։

Այն Մըէյսէի շրջանը, Կրահամ կայարանէն վար իջնող ճամբան, որ հայ հին բժիշկի մը մականունով կը կոչուէր Վարդապետ, պիտի պահէ իր նախկին անունը։

Ինչպէս նաեւ ծանօթ Սուք էլ Էրմէն շուկայի փողոցները, պիտի պահեն իրենց նախկին անունները՝ Սուք էլ Էրմէն։

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Մեսրոպ Մաշտոցի 1600ամեակի տօնակատարութիւնը անցած է մասնաւոր շուքով։ Ներկայ եղած են աւելի քան հազար հոգի եւ բազմաթիւներ տեղի չգոյութեան պատճառաւ տուն վերադարձած են։ Ներկայ եղած ու խօսք առած է Լիոնի քաղաքապետ՝ Լուի Փրատէլ։ Յաջորդաբար խօսած են.— Սերովբէ Արք., Ֆ. Ֆէյտի եւ Կ. Մեհեան։ Գործադրուած է գեղարուեստական պատշաճ բաժին մը եւ հանդէսը տեղի ունեցած է օրինակելի կարգապահութեամբ։ Տեղական պատկերասփիւռէն ետք, տեղական մամուլը լայն տեղ տրամադրած է այս բացառիկ հանդիսութեան, որու մանրամասնութիւնները կուտանք յետագային։

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Տիարպեքըրի մէջ Հայերը ներկայիս երկու եկեղեցի ունին, մէկը Ս. Սարգիս իսկ միւսը Ս. Կիրակոս: Հինէն ուրիշ եկեղեցիներ ալ ունեցած ենք սակայն այսօր գոյութիւն չունին:

Այսօր իբր աղօթատեղի Ս. Կիրակոս եկեղեցին կը գործածուի: Այս եկեղեցին շատ տարածուն եւ մեծ է: Տասնըվեց սիւներու վրայ նստած կամարներ հողով ծածկուած տանիքը կը բռնեն:

Հոս բոլոր տուներուն տանիքները հողով ծածկուած են: Ուստի երբ անձրեւկոտ այրերը տանիք կ՚ելլեն, լող քարերով տանիքները կ՚ամրացնեն, որպէսզի տուները չկաթեն:

Եւ ահա այս պատճառով Ս. Կիրակոս եկեղեցւոյ տանիքը լողելու համար ամէն տարի մասնաւոր մարդ կը վարձուի եւ անձրեւի եղանակին չկաթելու հոգ կը տարուի:

Այս եկեղեցին ամէն տարի ուրիշ ծախք մըն ալ ունի: Մաշած կամ փտած գերանները նորոգել տալու համար ամէն տարի հազար հինգ հարիւր – երկու հազար ոսկիի մօտ ծախք մը կ՚ըլլայ:

Քովի պատերը տաշուած սեւ քարերով հիւսուած են: Ունի հինգ դռներ, որոնց երեքը միայն ներկայիս կը գործածուին:

Եօթը խորաններ ունի, որոնց երկու հատը աւանդատուներու վրայ վերը կը գտնուին: Ասոնք ներկայիս չեն գործածուիր: Վարի խորաններէն միայն երեքը կանգուն կը մնան, Մայր խորանը եւ Ճախակողմեան երկու խորանները:

Այսօրուան խորաններու ճաշակաւոր քանդակները նախկին փառաւորութեան մասին գաղափար մը կուտան: Քարով շինուած այս խորանները այլազան ձեւերով զարդարուած են: Խորաններու առջեւի կամարները ու սիւները հրեշտակներու նկարներով օժտուած են:

Այս տաճարին շինութեան մասին այլընդայլոյ զրոյցներ կը շրջին: Ես վաւերական արձանագրութիւններ փնտռեցի. Տքնաջան աշխատանքներէ վերջ մեծ ուրախութեամբ փնտռածս գտայ:

Դուրսի մասերուն, կամարակապ անցքին պատերուն վրայ կրածեփ քարերը եատտանի սանդուխին վրայ ելլելով ժամերով քերեցի եւ հին յիշատակարանները մէջտեղ հանեցի:

Այդ քարի կտորներուն վրայ խորհրդաւոր գրութիւններուն իմաստը լուծելու համար օրերով քաղաքապետական մատենադարանի մէջ քաղաքին պատմութիւնը ուսումնասիրեցի: Այլեւս ինծի համար այս փոքրածաւալ գրութիւններուն գաղտնիքը լուծուած է:

Ա. Քար.— Թվին Հայոց

Ամ ղայ

Կուծալի

է իմաստալի

504 – 5ի շրջանին Պարսից Կաւատ Թագաւորը Տիարպաքըրը գրաւած եւ մինչեւ 570 Թուականը այս քաղաքին մէջ 130 հազար անձ սպաննել տուած է: Հայոց Թւին ալ 551ին կարգաւորուած ըլլալուն այս հանելուկը ինքնին կը լուծուի:

Բ. քար.— Ամ Տեառն

Շինեն

Իմ իմէ

է ի մաստ

Այս քարն ալ վերինին ձեւն ու մեծութիւնը ունի եւ իմաստն ալ նոյնը կը խորհրդանշէ թէ այդ կտորածէն ողջ մնացողները ինչպէս այս տաճարը վերականգնեցին:

Գ. քար.— Եկեղեցիս այս պանծալի եօթնախորան զարմանալի, զՏէր շինեա Պետրոսի պիտի այն քաղաքիս առաջնորդի զկնի ութսուն եւ ութին ի մի կրեաց գաղէտս ասակալի համայն արդեամբ իւր զովելի, ի միում ժամու հրակէզ լինի:

Դ. քար.— Այցելութեամբ Տեառն Յիսուսի, հրաշիւք սրբոյն Կիրակոսի, հրամանաւ արքային Պոլսի, յետ եօթն ամաց կլկին շինի, տրօք եւ արդեամբ Հայոց ազգի, ի փառս անուն Յիսուսի:

Հոս Տիարպաքըրի մէջ աւանդութիւն մը կը պատմուի թէ հին եկեղեցին այրելէ վերջ, երբ վերստին կը շինուէր, հարուստները աշխատող գործաւորներուն կերակուր կուտան եղեր: Օր մը բոլորին ուշադրութիւնը կը գրաւէ որ գործի ժամուն գլուխը կարմիր թաշկինակով մը աշխատող աշխատաւորը ճաշի ժամուն անյայտ կ՚ըլլայ: Ասոր Ս. Կիրակոս ըլլալը կը հաւատցնեն: Վերոյիշեալ քարին վրայի «Հրաշիւք Սրբոյն Կիրակոսի» ատեւթիւնը ասոր կը վերաբերի:

Ե. քար.— Օժանդակութեամբն Աստուծոյ շինեցաւ Սուրբ Կիրակոս եկեղեցիս ձեռնտուութեամբ քահանայից եւ գրիչ քառասուն քէսալի (մեծահարուստ) Աւետիս Զալապուն եւ մէրարա (ճարտարապետ) Տեառն Շահինին, Սաւուզանին եւ Երեմին: Իսկ արդեամբ եւ տրօք համօրէն ժողովրդեան թվին ՌճՀԸ (1729):

Անօթներ.— Արծաթեայ խաչ մը Յիշատակ է Ս. Խաչս Տիրատուրին եւ հօրն Սարգսին եւ հօրն Նարկիզ զկողակցոյն խանումին եւ որդւոց Յովհաննէսին, ի դուռն շաղոյ Սուրբ Աստուածածին: Թվիլ է ՌճԺԹ (1670):

Բ. Արծաթ Խաչ.— Քնեատու եկեղեցւոյն մահտեսի Մալքիին 1855:

Գ. Արծաթ Խաչ.— Յիշատակ է Ս. Խաչս Վարդանէն ի տաճարն Ս. Սարգսոյ թվին ՌճՋ ամին. (1731):

Դ. Արծաթ Խաչ.— Յիշատակ է Ս. Խաչս սղար գիւղացի Ռօշնազ Կիրակոսին Մարգարեան, Թառանից Խոսրովին Շիրոյեց ոգեխմին որք եւ տուն ի դուռն նոյն գիւղի Ս. Խաչ եկեղեցւոյն 1885.

Յուլիս 6:

Ե.— Արծաթ մեծ եռանկիւն կանթեղ

— Յիշատակ է կանթեղս Զանաստղեան Մկրտչին ի դուռն Ս. Կիրակոսի Տիգրանակերտու 1874: —

Մայր խորանին վրայ — Աստուածածնայ պատկեր մը կայ որ Պոլսէն բերուած է: Շատ արժէքաւոր գործ մըն է բայց դժբախտաբար տեղը պզտիկ ըլլալուն համար կէսը կտրեր են:

Դուրսը բակին մէջ լայն կլոր ջուրի աւազան մը կայ, կը պատմուի թէ այս եկեղեցին շինուած միջոցին քաղաքին երեւելի հարուստները այս աւազանին շուրջ պար բռնած կը պարեն եղեր:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՅ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ՃԱՓՈՆ

Չորս տարուան պատերազմէ ետք, 1945 Օգոստոս 14ին, Ծագող Արեւի երկիրը՝ Ճափոն, անձնատուր եղաւ առանց պայմանի: Այսուհանդերձ, այն շրջանին, միլիոնաւոր զինուորներով հզօր բանակ մը՝ եւ տասը հազարէ աւելի սաւառնակներ ունէր տակաւին: Սակայն, այս ուժերը ցրուած էին անծայրածիր հողերու վրայ եւ պայքարը չէին կրնար շարունակել, որովհետեւ, անհրաժեշտ պարէնները չունէին: Ամերիկեան օդանաւորդութեան գործունէութիւնը՝ Ճափոնի կայսեր պարտադրեց զէնքերը վար դնել: Հիրոշիմայի վրայ ձգուած հիւլէական ռումբը, պարզապէս առիթ տուաւ Ճափոններուն, որ յարմար պատրուակ մը գտնեն:

Պատերազմի սկիզբէն ամերիկեան ռազմավարութեան նպատակն էր ապահովել շրջաններ՝ ուրկէ կարելի ըլլար Ճափոնական հողի դէմ օդանաւային ջախջախիչ յարձակումներ գործել: Ամերիկեան սաւառնակները, չէին կրնար Միացեալ Նահանգներէն ճամբայ ելլելով՝ հեռաւոր Ճափոնը հասնիլ եւ դայն ռմբակոծել: Խաղաղականի ցանցան կղզիները գրաւելը եւ կամ չինական հողը օգտագործելը՝ խնդիրներ էին, որոնց լուծումը շատ ժամանակ կը կարօտէր:

Միւս կողմէ, որպէսզի այդ հողերը իրբեւ մեկնակէտ, յաջողութեան հաւանականութեամբ գործածուէին, ամերիկեան օդանաւորդութիւնը պէտք է ունենար սաւառնակներ, որ ի վիճակի ըլլային ահագին տարածութիւններ ճեղքելու եւ մեծ թիւով ռումբեր կրելու:

×

Պատերազմի պայթելէն առաջ, Միացեալ Նահանգները զիմադրուած էին այս հարցը, տրուած ըլլալով որ, նկատած էին թէ՝ Գերմանիա աչք ունէր Լատին Ամերիկայի վրայ: Այսպէսով՝ պատրաստուած էր գործունէութեան մեծ շառաւիղի սաւառնակներու արտադրութեան ծրագիրը, որ յանգեցաւ Պ. 29 գերօդանաւի շինութեան: Առանց այս սաւառնակներուն, Ճափոնի հետ պատերազմը դեռ շատ երկար պիտի տեւէր:

Այս պատերազմի առաջին շրջանին, Ամերիկացիք թէեւ կորսնցուցին իրենց օդանաւորդութեան երկու երրորդը, բայց, Ճափոնները բաւական ուժ չունէին վերջնական յաղթանակը շահելու համար: Այսպէսով՝ Ամերիկացիք սկսան իրենց թափած մեծ ճիգի արդիւնքը քաղել եւ Ճափոնները պաշտպանողականի անցան:

Հաղորդակցութեանց հանգոյցները փճացնելով եւ ճափոնական քաղաքները փոշիի վերածելով ճափոնական ճարտարարուեստը չէզոքացնելու Ամերիկացիներու նպատակը, ի միջի այլոց իրագործուեցաւ երկրորդ մասին մէջ: Երկար թռիչքներ կատարող Պ. 29ը գերօդանաւերու շնորհիւ ճափոնական քաղաքները հրոյ ճարակ եղան: Այնպէս որ, հաղորդակցութեանց հանգոյցներու ռմբակոծումը աւելորդ դարձաւ:

×

Քանդումի արշաւը սկսաւ 1944 Յունիս 15ին, օդանաւային մեծ յարձակումով մը՝ որ ճամբայ ելաւ Չինաստանէն: Նոյն օրը, ծովային հետեւակները գրաւեցին Շայպան կղզին, այսպէսով Պ. 29 սաւառնակներուն ամենամօտակայ խարիսխը ապահովելով Ճափոնի դէմ գրոհի համար:

Ինչպէս, Պ. 29 սաւառնակ մը, Շայպանէն ճամբայ ելլելով՝ կրնար 2500 քիլոմեթր հեռու գտնուող թիրախներ հարուածել եւ իր խարիսխը դառնալ:

Սակայն, այս շառաւիղին մէջ կը գտնուէր Ճափոնի ամբողջ հողը: Այսպէս, Պ. 29ը շատ բարձրէն թռչող եւ գործունէութեան մեծ շառաւիղ ունեցող սաւառնակ մըն էր, որուն շինութեան ծրագրին համար տրամադրուած էր երեք միլիառ տոլարի առասպելական գումարը: Հոս պէտք է ըսել թէ՝ հիւլէական ռումբի շինութիւնը նախատեսող «Մանհաթթան ծրագրին» համար միայն երկու միլիառ տոլար տրամադրուած էր:

Հիւլէական ռումբէն աւելի՝ Պ. 29ի շինութիւնը, բոլոր ժամանակներու ամէնէն յանդուգն զինուորական գործողութիւններէն մէկն էր: Բացարձակ գաղտնապահութեամբ, եօթը հարիւր յիսուն մեքենագէտներ երկու տարի անդադար աշխատեցան, եւ Պ. 29ը շինուելէ յետոյ, հազարէ աւելի մասնագէտներ շարունակեցին աշխատիլ անոր կատարելագործման համար:

Այս մեծ ճիգին շնորհիւ, Ճափոնի հետ պատերազմը առնուազն երեք տարի շուտ աւարտեցաւ:

Իրականութեան մէջ, մէկ տարին բաւական եղաւ Ճափոնի զինուորական մե-

Սեւ Մարդը

Ես նայում եմ նրա դէմքի երեւացող մասերին. վիրակապերի մէջ նա թւում է բոլորովին երիտասարդ, համարեա պատանի, համարեա, ինչպէս ինքն է ասում՝ կորած մարդ:

Հիւանդը կարծես լուսաւորում է: Աւոյդ քայլերով, ժպտադէմ, ներս է մտնում Աչոտ տային: Նա տեսնում է Սանասարին եւ ամենեւին չի զարմանում: Նա հանում է իր կլասմաշ քուրքը եւ թեթեւ բարձրանում տախտամածին:

— Էսպէս, — ասում է նա, յետոյ նայում է Սանասարի վրայ:

— Բարձրացիր, նստիր, հերոս, — ասում է նա:

Հերոսը բարձրանում է ու նստում: Ինձ զարմանք է պատճառում այն հանգամանքը, որ Աչոտ տային ոչ մի խօսքով կամ ակնարկով չի անդրադառնում այն պատճառին, որի արդիւնքը եղաւ այն, որ նստած է մեր դէմ Տայշետից ժամանած ասպետը վիրակապով փաթթուած դէմքով: Խօսակցութիւնը գնում է, աւելի շուտ Աչոտ տային տանում է կենցաղային մանրուքի, եղանակի, ծանրոցների, բրուտանոցի եւ յարակից խնդիրների մասին: Իսկապէս որ զարմանալի մարդ է այս Աչոտ տային, խփեց, արնաշաղախ արաւ մարդուն, վիրակապերի մէջ կորցրեց դէմքը, իսկ հիմա նստել փիլիսոփայում է:

— Բոլոր նշաններից երեւում է, որ այս տարի գարունը շուտ է բացուելու:

«Իսկ ճամբարի պետը ինչո՞ւ էր կանչել քեզ, — ուզում եմ հարցնել ես, — ի՞նչ պատահեց, որ ազատուեցիր մեկուսարանից, ինչի՞ մասին խօսեց ճամբարի պետը, զուցէ այն մասին, որ այս տարի գարունը շո՞ւտ է բացուելու: Իսկ Տայշետի հերոսն իր հերթին... ինչո՞ւ չի ասում, Աչոտ տայի, ես եկել եմ քեզ ըսպանելու...»:

Զամանովը չարժուեց. այդ երեքս էլ նկատեցինք եւ երեքս էլ ցոյց տուինք, որ չնկատեցինք: Նա զարթնեց, շուռ եկաւ մի կողքի, եւ նրա չափաւոր խռմփոցը լռեց:

Ես չգիտեմ, թէ ինչի՞ մասին չխօսուեց այդ օրը, սակայն ըստ էութեան ոչ մի խօսք, եթէ չհաշուենք այն, որ մի անգամ, երբ խօսքը գնում էր աշխատանքի մասին, Աչոտ տային թռուցիկ հարցրեց Սանասարին, — որտե՞ղ ես աշխատելու, — եւ առանց սպասելու նրա պատասխանին, խօսեց բրուտանոցի ընդարձակման անհրաժեշտութեան մասին եւ որ ներկայ բրուտանոցը չափազանց նեղուածք է, — կը գաս, կը տեսնես, — նորից նա խօսքը կարծես պատահաբար նետեց Սանասարին:

Սանասարը գնաց, ինչպէս եկել էր, առանց հետք թողնելու իր ետեւից: Աւել առանց հետք թողնելու իր ետեւից՝ այնքան էլ ճիշդ չէր լինի, որովհետեւ քիչ յետոյ, երբ զարթնեց Զամանովը, վերմակը մի կողմ նետեց եւ կարգի բերեց բարձը, բարձի տակից դուրս քաշեց ծխախոտով լեցուն իր կորած տոպրակը:

— Թութունս, գտայ թութունս, քեարհըրարի պէս թութունս, — հրճուանքով գոռաց նա հիւղակով մէկ:

— Հիւղակ մտաւ վերակարգիչ Սիդորովը՝ անբաժան փաներան ձեռքին: Կարճահասակ է նա, կլոր, փոքր աչքերի վրայ չէկ յօնքեր. նա խոժոռում է դէմքը եւ գոռում հիւղակի աւագի եւ օրապահի վրայ:

— Ես քեզ, Կոլոկոլնիկով, քո Նուրանբաեւի հետ կ՚ուղարկեմ այնտեղ, ուր խեցգետիններն են ձմեռում: Սրանց մի տես, ճարպակալել են, հիւղակը վերածել են խոզանոցի, իրենք էլ խոզերի պէս... Ես ձեզ... ես... ձեր...

Բոլորն էլ գիտեն, որ եթէ վերակարգիչի մուտքի ժամանակ Նուրանբաեւը հիւղակով մէկ ազդարարէր «ուշադրութիւն», նա չէր յարձակուի ոչ աւագի, ոչ օրապահի վրայ: Ընդհանրապէս այդ «ուշադրութիւն»ը երբ հնչում է հիւղակներում, խիստ ազդեցիկ ազդեցութիւն է թողնում մարդկանց վրայ, նրան յաջորդում է քար լռութիւն ու լարուածութիւն. ըստ օրէնքի «ուշադրութիւն» ազդարարւում է, երբ ազատ սատիճանաւորներն են հիւղակ մտնում. այդ խանդարում, որ կալանաւոր պաշտօնեաներն իրենց շոյուած զգան, եթէ աւելի խոհեմ օրապահները, խախտելով օրէնքը, իրենց մուտքը նոյնպէս զգացնեն հիւղակին եթէ ոչ առաջին կարգի գոնէ երկրորդ, երրորդ կարգի հանդիսաւորութեան ազդարարութեամբ...

Սիդորովը մօտեցաւ Աչոտ տային:

— Դու խնդրել ես պետից, որ այդ Տայշետից եկած Հայը քո բրուտանոցո՞ւմ աշխատի:

— Այո, ընկեր Սիդորով:

— Լաւ, ես կը յայտնեմ նրան, որ վաղը աշխատանքի դուրս գայ, բայց շատ եմ վախենում, որ բան դուրս չգայ:

— Փորձը փորձանք չէ, ընկեր Սիդորով:

— Փորձիր, — ասում է նա, փաներայի վրայ մի բան է նշանակում եւ դուրս գալիս հիւղակից զօրծնական քայլերով:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(6 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

Քրիժասի գեղարուեստական դրասենեակի մասնաւոր հրաւէրով՝ Կիրակի Յունուար 13ին, Աթէնքի ամէնէն ընդարձակ Օրֆէուս սրահին մէջ, Պօղոս Լիսիցեան պարիթոնը իր առաջին ելոյթը ունեցաւ : Քննադատի ակնոցով չէ որ պիտի գրեմ զինքը, այլ՝ իմ պարզ տպաւորութիւններս պիտի տամ այստեղ :

Լիսիցեան Հանրութեան ներկայացաւ 25 վայրկեան յապաղումով, թերեւս սրահը դեռ լեցուած չըլլալուն պատճառաւ : Անշուշտ, եղելութիւնը աննպաստ կերպով կ'ազդէ գեղարուեստագէտի մը վըրայ, սակայն ինք՝ անվրդով եւ կարծես Արարատի վեհութեան կնիքը կրող իր արտայայտութեամբ կատարեց Բախքէսի Արիան, իսկոյն համադրաւելով ունկնդիրները : Ապա գերման հոգերանութեամբ մը (Ֆիշեր Տիսքաուի նման) երգեց Շուպէրթ եւ Շուման : Ֆրանսերէնը յուշատետրով երգեց իսկ Ռավէլի խոկալէս դժուարին երգերուն մէջ ի յայտ եկաւ փորձառու եւ արտայայտչական բացառիկ կարողութիւններով կատարողը : Հուսկ Վերտի եւ Կունօ երգելով այլ մասնագիտութեան մը գաղտնիքներուն տէր ըլլալը ցոյց տուաւ : Մանաւանդ որ, Մոսկուայէն ժամանելէ առաջ, Վերտիի վերջին օփերային՝ «Ֆալսթաֆ»ին կը մասնակցէր : Յայտագրին երկրորդ մասը բացարձակապէս ժողովրդական բընոյթ կը կրէր : Իր հագագը բոլորովին նոր կերպարանք մը ստացաւ ռուս եւ ուքրան հեղինակներու ստեղծագործութիւններուն մէջ : Ռահմանինովի «Ոչ կ'աղերսեմ»ը յատուկ գնահատանքի արժանացաւ : Երբ Ռոմանոս Մելիքեանի կարգը եկաւ յանկարծ կարծես վերացան ունկնդիրները : Իսկապէս, արժէքաւոր երգ մը, որ յայտագիրը չմնցած, Լիսիցեան, տախպուեցաւ կրկնել : Յետոյ՝ ըՍպենդիարեան, Ա. Այվազեան օփերայի արիայով մը եւ ամէնուրեք ներկայ Արամ Խաչատուրեան «Հայաստանի կարմիր գինի»ով որ «խմողին հալալ կը լինի» : Խելայեղ ծափեր Լիսիցեանին թոյլ չըտուին որ մեկնի, եւ ան երգեց օրուան եօթներորդ լեզուով՝ յունական «Լայեանի» երգը, ապա «Քաթարի» քանցոնեթթան եւ վերջացուց հայերէնով «Սիրուհիս, քեզ համար» :

Զինք շնորհաւորողներու յայտագրերուն վրայ հայերէն ստորագրեց․ բայց, իր ժպիտը, շարժուձեւը եւ ընդհանուր առմամբ վերաբերմունքը զուսպ եւ կըրճատուած էին քիչ մը : Սպիտակ մորթով եւ զուսպ արտայայտութիւններուն մէջ՝ իրական արուեստագէտի տիպարն էր եւ հակառակ բեմին վրայ ժողովուրդը դըրուելուն, անոր շատ մօտենալի չէր : Լիբեք թատրոնի սխրահար մըն է որուն դժուարութիւնները գիտնալով հանդերձ, դէպի հոն մղած է իր չորս զաւակներն ալ :

Յ. Ա. ՃԵԼԱԼԵԱՆ

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունուար 30ին գումարուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղական մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, 160 հոգիի ներկայութեան : Նախորդ վարչութեան տեղեկագրի ընթերցումէն եւ կարգ մը առաջարկներէ ու թելադրանքներէ ետք, ընտրուած է նոր վարչութիւնը որուն անդամներն են. — Ժողէֆ Նալպանտեան, Գրիգոր Մխճաւետիքեան, Սահակ Գասարճեան, Աբրահամ Աչճեան, Արա Պապիկեան, Արմէն Շամլեան, Յակոբ Համամճեան, Վարուժան Խանամիրեան, Յովհաննէս Ծատուրեան եւ Յակոբ Բըրինճեան :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ օդանաւային աղէտին զոհ գացած է երիտասարդ Հայուհի մը՝ Արփինէ Զօղանեան, 21 տարեկան : Պէյրութահայ տարաբախտ երիտասարդուհին, քաջ լեզուագէտ Օբէս էր Լիբանանեան օդանաւին վրայ : Մարմինը Պէյրութ փոխադրուած է :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ տեղի ունեցած է Լիբանանահայ Բժիշկ. Միութեան տարեկան ընդհ. ժողովը : Նոր վարչութեան ատենապետ վերընտրուած է Տոքթ. Գէորգ Կէրկէրեան : Վարչութեան կազմը կ'ամբողջացնեն չորս նորընտիր անդամներ՝ տոքթորներ՝ Մ. Խըլըղաթեան, Պետրոս Այնթաբեան, Յարութիւն Սարգիսեան եւ Զօհրապ Ճէրճէեան :

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց Ազգային Առաջնորդարանի դիւանը կը հաղորդէ որ ընդառաջելով Արտակ Արք.ի առաջարկին, Արսէն Տէր – Յակոբեան ընդունած է եկեղեցւոյ բակին մէջ բարձրացնել Հայ նահատակներու յուշարձան մը, ի յիշատակ իր ծնողքին :

քնան չէզոքացնելու եւ ճափոն ժողովուրդի բարոյական կորովը խորտակելու համար : Եաւաթայի պողպատի գործարաններուն դէմ 1944 Յունիս 15ի օդանաւային յարձակումին հետեւեցաւ ճափոնական ուրիշ քաղաքներու ռմբակոծումը, մեկնակէտ ունենալով Չինաստանը : Շայպան կղզիի գրաւումը՝ ճափոնի համար չարաչար հարուածը եղաւ :

Ամերիկացիք սուղ գին տուին այդ կըղզին գրաւելու համար : Սպաննուածներու եւ վիրաւորներու թիւը Նորմանտիոյ ցամաքահանումի զոհերու եւ վիրաւորներու թիւէն աւելի մեծ էր : Բայց, այս յաջողութիւնը՝ վերջնական յաղթութեան գըլխաւոր նպաստներէն մէկն էր : Շայպան կղզին, գրաւուելէ երեք ամիս յետոյ, անսահման օդանաւակայանի մը փոխուած էր : Եւ 1944 Նոյեմբեր 24ին, Պ. 29 գերօդանաւերը ճամբայ կ'ելլէին՝ Թոքիոյի դէմ առաջին յարձակումը կատարելու :

Ասկէ զատ, Թոքիօ ենթարկուեցաւ օդանաւային վեց յարձակումներու եւս, որոնց ընթացքին, իր մակերեսէն 90 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ամբողջովին քանդուեցաւ : Մայիս 29ին, եկաւ Եոքոհամայի կարգը եւ ան կործանեցաւ 95 առ հարիւր համեմատութեամբ : Ճափոնի երկրորդ քաղաքը՝ Օզաքա քանդուեցաւ 33 առ հարիւր եւ Գոպէն՝ 56 առ հարիւր : Վեց ամսուան ընթացքին, քաղքենի բնակչութեան կորուստները՝ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան արձանագրուած զինուորական կորուստներու կրկնապատիկը եղան : Այսպէս, երբ Հիրոշիմայի վրայ հիւլէական առաջին ռումբը նետուեցաւ եւ ան 97 առ հարիւր կործանեցաւ՝ Ճափոն այլեւս նուաճուեցաւ :

Բաղեց ՎԱԶԲԻԿ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԵՐ ԹՈՒԼՈՆԻ ՄԷՋ

Միջերկրականի եզերքին՝ եւ Փրովանսի կապոյտ երկինքին տակ, Թուլոնը՝ Վառ նահանգի զինուորական ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստն է, մօտաւորապէս 120 հազար բնակիչներով : Նշանաւոր է նաւաշինարանը, (Արսէնալ) ուր հազարաւոր գործաւորներ կ'աշխատին :

Քանի մը տասնեակ տարիներէ ի վեր, 30 – 40 ընտանիքներէ բաղկացած Հայ գաղութ մը եկած բոյն դրած է այս շատ սիրուն քաղաքին մէջ : Գաղութիս մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ արհեստաւորներէ եւ մանր վաճառականներէ որոնցմէ շատեր իրենց սեփական տուները շինած են եւ ընդհանրապէս բարեկեցիկ վիճակ մը ունին : Ուրիշ հայ գաղութներու պէս համախմբուած չեն, ինչպէս օրինակ՝ Մարսէյլի արուարձանները, այլ ցրուած են քաղաքին մէջ եւ շրջականները երբեմն իրարմէ մղոններով հեռու : Հակառակ այս անպատեհութեան, իսկապէս մարդ կը զարմանայ թէ ի՞նչպէս, ամբողջ տարին հազուադէպօրէն զիրար տեսնող մեր այս պատուական ազգակիցները կրցեր են օր մըն ալ քով քովի գալ եւ մատուռի մը հիմնարկութեան գաղափարը յղանալ եւ ձեռք ձեռքի տալով կեանք տուեր են անոր որպէսզի գոնէ այդ փոքրիկ սրբավայրը՝ իրենց Հայու հոգիներուն եւ սիրտերուն վրայ պլպլացող անշէջ կանթեղ մը ըլլայ :

Առաջին անգամն էր որ առիթը ունեցանք տեսնելու այդ գեղեցիկ մատուռը, ընկերանալով Սէն Ժեռոմի հովիւ Հոգ. Եղիշէ Խաչակիր քհնյ. Փանոսեանի որ Մարսէյլէն երկու սարկաւագներու հետ հրաւիրուած էր հոն, Ծնունդի տօնը պատարագելու, Յունուար 27ին : Արդարեւ, կ'երեւակայէինք որ անշուք եւ անպաճոյճ սենեակ մը ըլլալու էր մատուռը, բայց որքան մեծ եղաւ մեր զարմանքն ու հիացումը, երբ հին թաղերէն մէկուն մէջ, ժամանակին քաղաքին բանտերէն մէկը եղած, մեծ շէնքի մը երրորդ յարկին վրայ, ինքզինքնիս գտանք փոքր՝ բայց նրբաճաշակ ներկուած սրահի մը մէջ, մաքուր նստարաններով եւ խորը՝ գեղեցկօրէն զարդարուած խորանը՝ շողշողուն լոյսերու մէջ : Հաւատացեալներու երկսեռ բազմութիւն մը լեցուած էր մատուռին մէջ եւ ջերմեռանդօրէն կ'ըմբոշխնէր հոգեմայլ շարականներու քաղցրութիւնը : Երգեցողութիւններուն կը մասնակցէր Թուլոնի բարեպաշտ կին մը վարժ եւ ներդաշնակ ձայնով : Տէր հայրը, ներշնչուած եւ խորունկ յուզումով մըն էր որ խօսեցաւ իր յաջող քարոզներէն մէկը : «Երկար տարիներ պաշտօնավարած ըլլալով Հալէպի մէջ որպէս հոգեւոր հովիւ եւ դաստիարակ, Սուրիոյ եւ Լիբանանի ձեր քոյրերուն եւ եղբայրներուն ողջոյններն եմ բերած, — ըսաւ Տէր Հայրը, եւ նկարագրեց թէ ի՞նչպէս հոն, արաբական այդ հիւրընկալ երկիրներուն մէջ, բովանդակ Հայութիւնը նուիրուած է իր ազգային գոյութեան եւ մշակոյթի պահպանումին : Լիբանանի եւ Սուրիոյ Հայութիւնը՝ հակառակ նիւթական դժուարութիւններու, օժտուած է բազմաթիւ եկեղեցիներով, դպրոցներով եւ կրթական բարձր հաստատութիւններով եւ այսօր դարձած է հայ մշակոյթի հսկայ վառարան մը : Որքան երջանիկ էք դուք որ ազատութեան եւ քաղաքակրթութեան օրրանը հանդիսացող այս երկրին մէջ կը գտնուիք, ունենալով կեանքի լաւագոյն պայմաններ : Ամէն բանէ առաջ պէտք է սիրէք եւ օրինապահ քաղաքացիները ըլլաք ազնուական Ֆրանսային, բայց միեւնոյն ատեն պէտք չէ մոռնաք ձեր պատմութիւնը, սրբութիւններն ու աւանդութիւնները եւ մանաւանդ մեր մեծասքանչ լեզուն : Տուներուն մէջ հայերէն խօսեցէք ձեր զաւակներուն հետ եւ հասկցուցէք անոնց որ դուք բարձր մշակոյթով ազգի մը շառաւիղներն էք : Գըլուխները բարձր բռնեցէք եւ հպարտ եղէք ձեր հայկական ծագումով, վասնզի դուք՝ աշխատասէր, ստեղծագործող եւ խաղաղասէր ցեղի մը կը պատկանիք : Հասկցուցէք ձեր զաւակներուն որ դարաւոր թշնամին քանդեց մեր հայրենի դպրոցներն ու եկեղեցիները եւ զանոնք բանտերու եւ ախոռներու փոխեց, բայց մենք կրցանք կրկին այդ ախոռներն ու բանտերը դպրոցներու եւ եկեղեցիներու վերածել» : Յետոյ Տէր Հայրը օրհնեց բոլոր անոնք որ հիմնադիրները եղած են մատուռին եւ կ'աշխատին որպէսզի ան Թուլոնահայութեան համար ըլլայ լոյսի կեդրոն մը : Վստահ ենք որ, մեր հայրենակիցները հոգեկան անսահման գոհունակութիւնով մըն է որ մեկնեցան, զօրացած իրենց հաւատքով եւ ազգային զգացումներով :

Մասնաւոր յիշատակութեան եւ հիացումի արժանի են Թուլոնի ամբողջ գաղութէն յարգուած Պ. Սայապալեանը եւ քոյրը՝ Տիկին Մօսկօֆեան որոնք ուրիշ քանի մը ազգայիններու հետ, անձնուիրաբար եւ խորունկ նուիրումով մըն է որ կ'աշխատին եւ կը գուրգուրան մատուռին վրայ եւ իրենց նիւթական եւ բարոյական ջանքերով օժտած են զայն հայ ազգային եկեղեցիի մը անհրաժեշտ բոլոր սպասներով : Դժբախտաբար լսեցինք որ Հազիւ տարուան մէջ երկու–երեք անգամներ կը պատարագուի հոն, մինչդեռ կ'արժէր որ ատկէ՝ գոնէ ամիսը մէկ անգամ բացուէր մատուռը ժողովուրդին առջեւ : Այս մասին ուզեցինք բարեկամի մը կարծիքը հասկնալ եւ հետեւեալ իմաստալից պատասխանը տրուեցաւ մեզի : «Երբ Մարսէյլ վերադառնաք, ըսէք ձեր պաշտօնական մարմիններուն թէ «Հովիւն է որ իր հօտը կը փնտռէ եւ ոչ թէ հօտը իր հովիւը», հասկցանք որ խորունկ ցաւ մը կար այս պարզուկ խօսքին մէջ : Ամէն պարագայի մէջ, կը վստահեցնեմ Թուլոնի բարեկամս որ, եթէ օր մը գտնեմ հասցէն այդ պաշտօնական մարմիններուն, որոնք կը հետաքրքրուին հեռաւոր հայ գաղութներու ազգային կեանքով եւ ձուլումի անդունդին եզրը հասած իրենց հօտը կը փնտռեն, անպայման կը գրեմ իրեն … :

Լ. ԿԱՋԻԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

«Անգլիացի եւ ամերիկացի զինուորները, փամփուշտներու համար քան Ֆըրանքէն աւելի դրամ վճարեցին ու «կոտոէմյարըօֆէպիշ»ը կոխելով դուրս ելան :

«Քրիստափոր, Ռուպինային հետ Իզմիր անցաւ օրինաւոր անցագրով. ինք՝ Սամուէլ Ֆայն անունով, իսկ Ռուպինան՝ իր աղջիկը ձեւանալով : Իզմիր ամիս մը պիտի մնար, տեղին գործերը կարգադրելու համար : Իզմիրէն 28000 ֆրանք ծախք որոշուած էր գործին համար :

«Իսկ Սաֆօ, Մարի Զայձի հետ, Աթէնքէն շոգեկառքով Փաթրաս անցաւ, ուրկէ ուղղակի շոգենաւ պիտի նստէր դէպի Պոլիս, Փիրէայէն մեկնած չըլլալու համար : Սաֆոյի եւ Մարի Զայձի նստած շոգենաւը Փաթրասէն եկաւ Փիրէա եւ ասկէ մեկնեցաւ Պոլիս : Լիրա Ռեխա անունին, օրինաւոր անցագիր մը ունէր Սաֆօ, երկուքն ալ ապահով մտած էին Պոլիս » :

Այսպէս, Յունաստանի մէջ համախմբուած Դաշնակցականներուն մեծ մասը յաջորդաբար մեկնած եւ մտած էին երկիր :

Սամուէլ Ֆայն եւ Օրիորդ Ռուպինա Ֆայն, Իզմիր հասած եւ իրենց անվտանգ ժամանումը նամակով մը հաղորդած էին Աշոտի, որ տակաւին Աթէնքի մէջ կը սպասէր Զարեհին եւ ուրիշ մէկ երկու ընկերներու հետ, որոնք նոյնպէս պիտի մեկնէին քիչ օրէն :

Իսկ Սաֆօ, Մարի Զայձի հետ Պոլիս հասած եւ առանց դժուարութեան ցամաք ելած էր, ինչպէս կը գրէր Թորգոմ նամակով մը : Սաֆոն, Աթէնքէն մեկնելէն ի վեր, տող մը չէր գրած Աշոտի, գոնէ չոր բարեւ մը. միայն Թորգոմ կը շարունակէր Աշոտի հետ իր կանոնաւոր թղթակցութիւնը, երբեմնակի կարեւոր լուրեր հաղորդելով Պոլսոյ ներքին քաղաքական կեանքէն :

ԺԳ.

Աթէնքի մէջ սպասելէ ձանձրացած, Աշոտ իջաւ Փիրէա, ուր վերստին գտաւ իր վաղեմի բարեկամը. որ զինք ծանօթացուցած էր Վօթուրի հրամանատարին, եւ անոր հետ կ'անցընէր բոլոր ժամանակը, քարափի սրճարաններուն մէջ :

Օրերը կ'անցնէին եւ իր սիրտը կը նեղուէր, ոչ Պոլիսէն, ոչ Իզմիրէն, ոչ մէկ նամակ ստացած էր, Փիրէա իջնելէն ի վեր, սեւ կասկածներու մատնուած, շարունակ ենթադրութիւններով իր երեւակայութիւնը կը տանջէր : Արդեօք Քրիստափորը ձերբակալուեցա՞ւ Իզմիրի մէջ, արդեօք Սաֆօն բանտարկուեցա՞ւ :

Թորգոմ ալ կը պահէր երկար լռութիւն մը, որուն չար մեկնութիւններ կուտար Աշոտ, որովհետեւ, գիտէր Թորգոմի ընդունութիւնը, թղթակցութեան մէջ այնչափ ծոյլ չէր, բայց ինչո՞ւ չէր գըրեր, կը մտմտար ինքնիրեն Աշոտ, մէկ խօսքով, կացութիւնը կը սեւնար տակաւ Աշոտի մտքին մէջ :

Սրճարանին մէջ առանձին նստած, ծանօթ բարեկամին հետ, կը գանգատէր իր ընկերներուն անտարբերութեան դէմ :

— Աշոտ, կ'ըսէր բարեկամը, ինչո՞ւ կը գանգատիս, սպասէ նայինք, թերեւս այսօր լուր մը կ'առնես :

— Այս քանի՞ օր է, գիտե՞ս, աչքերս ճամբան մնացին, շատ ուշացայ :

Այս խօսակցութեան միջոցին, հեւալով ներս մտաւ Զարեհ, եւ մօտենալով սեղանին :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Սիրանոյշ Զաքրեան իր ամուսնոյն Գէորգ Զաքրեանի յիշատակին 20 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ճըն – նըտրեան, Տէր եւ Տիկին Ժագ Ճնըկըտըրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արսէն Թէրզեան, զաւակներն ու թոռները, Տիկին Վարդան Յովհաննէսեան, զաւակները ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ուզունեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Քելէկեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Հայկ Քիթապճեան եւ զաւակը, ընտանեկան պարագաներն ու ազգականները անկեղծ շնորհակալութիւննր կը յայտնեն բոլոր անոնց, որ իրենց ներկայութեամբ, ցաւակցական նամակներով եւ ծաղկեպսակներով իրենց համակրանքը յայտնեցին Տիկին Բերուզ Ճնկըտրեանի մահուան տխուր առթիւ :

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

ԻՍԻԻ կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ :

×

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

13 Փետր. Չորեքշաբթի, կէսօրէն ետք ժամը 4ին Տեառնընդառաջի Նախատօնակ եւ Անդաստան :

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս Վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Արիստոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թաղըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ճօրթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար :

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյլի ծերանոցին համար կ'ուզուին

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի ,
2) Օգնական հիւանդապահուհի ,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թեքսթիլ առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըրջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՑԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շըրջակայի Հայութիւնը: Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20.45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէի վերնայարկը :

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուեստագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս» :

Արտասանութիւններով համեմուած :
Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Առաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քեռի Զաքարի տղան, Պչուկ Մկրտիչ Խաչատուրեան, Հայաստան Թալինի շրջան Աշնակ գիւղէն: Վերջին պատերազմին զինուոր եղած եւ գերի ինկած է: Զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսա: Լուր ունեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DÉCINES (Isère)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, ֆէմաՆչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չաղմաղճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐԵԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒԲԱՐ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ,

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 — ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ 801.972 C.C.P.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation — **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 13 FÉVRIER 1963

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9530

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9530

ԵՐԷԿՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՔԱՍԸՄ

Լը Մոնտի աշխատակիցը, դէպքերու բերմամբ, օտար վերջին լրագրողը եղած է որ տեսած ու խօսած է Աբտէլ Քէրիմ Քասըմի հետ: Այդ տեսակցութիւնը, որուն չհեկանութիւնը մասնաւոր բնոյթ մը ստացաւ, լոյս տեսած էր վերոյիշեալ թերթին Փետրուար 5ի թիւին մէջ: «Ուշադրութի՛ւն, ըսած է Քասըմ, իմ ոտքերս գետինն են: Բարեխղճութիւնս իմաստութեան սահմաններէն անդին չանցնիր: Տեսարան մը չեմ, ես: Երբ հարցը Պետութեան փրկին կը վերաբերի, արագ եւ լաւ կը գործեմ: Չեմ կատակեր սկզբունքներուն հետ: Ինչ որ ուսանողները իրենք իրենց թոյլ տուին առջի օր Պաղտատի Համալսարանին մէկ սրահին մէջ բանտարկելով ամբողջ վարչական անձնակազմը, կը վնասէ Պետութեան հեղինակութեան: Կ'ըսեմ պետութեան եւ ո՛չ Քասըմի: Այն ատեն զօրքը ղրկեցի, բայց նախ զինուորներէն առի իրենց զէնքերը երբ կ'երթային խօսք հասկցնելու անխելամտականներուն»:

Բայց քանի մը օր ետք, Զօր. Քասըմ չկրցաւ ոչ արագ ոչ ալ լաւ գործել երբ հարցը կը վերաբերէր ոչ թէ Պետութեան փրկին այլ՝ իր կեանքին:

Էտուար Սաապ, աւելի քան ոչ ոք կրնայ այսօր խօսիլ Քասըմի մասին: Եօթը ժամ տեւած է իրենց խօսակցութիւնը, ի՞նչ եղած է իր տպաւորութիւնը:

Զօր. Քասըմ իր վարչակարգին պատկերն էր: Եւ կը սահմանուէր անոր հակասական երեւոյթներով: Մենատէր մը եղաւ որ կը հանդուրժէր իրեն դէմ եղած փողոցի ցոյցերուն, ազատական մը որ կը մերժէր որեւէ քննադատութիւն. եղած կարգ մը քաղաքագէտներու կողմէ, ազգայնական մը որ թոյլ կուտար համայնավարներուն օգնել իրեն պայքարելու համար նասրականներուն դէմ, Անգլիացիներու կատաղի թշնամի մը, որուն քաղաքականութիւնը գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար անգլեւսաքսեաններու խաղը կ'ընէր Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Իր հակառակորդները զինք «տղէտ» կ'որակէին: Զայմը, ամէն պարագայի մէջ, դիւրաւ կը շփոթէր ընկերայինը եւ ընկերվարականը եւ ինքզինքը յեղափոխականի մը տեղը կը դնէր, մինչ իր տնտեսական տեսակէտները կը բխէին հին ձեւերէ:

Աղքատները կը սիրէ, անոնց աժան տուներ կը շինէ, բայց չի խորհիր թէ այս ամուլ ծախքերը կրնան ծառայել ճարտարարուեստական ծրագիրներու որոնց Իրաք այնքան կը կարօտի:

Միջագետքի անգնահատելի հարստութիւններէն միայն քարիւղը կը պահէ, երկու գետերու ջուրը եւ... արմաւները, կը թուի թէ կ'անգիտանայ ծծումբի հանքերը որոնք, եթէ շահագործուին կրնան այնքան բերել Պետութեան որքան քարիւղը, այսինքն 90 միլիոն անգլիական ոսկի, ըստ հոլանտացի փորձագէտներու, որոնք հոն եղած են 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն առաջ:

Ցատակտես է՞: Այս է մեծ հարցումը որ, աւելի քան չորս տարի, խռոված է այնքան Իրաքցիները որքան Արաբները: Իր հակառակորդները զինք անհաւասարակշիռի տեղ կը դնեն: Քիւրտերու հետ ունեցած անյաջողութիւնները փոխարինելու համար, իրիկուն մը որոշեր է ցուցական բան մը ընել: Նասր Սուէզը ազգայնականացուցած էր, ուրեմն ինք՝ Քասըմ աշխարհի պիտի յայտարարէ Քուէյթի վրայ իր արշաւանքը:

Բայց եթէ Նասր յանդգնած էր գլուխ բռնել Արեւմուտքի, Զայմը զգուշացաւ գրաւելէ Նախկին իշխանապետութիւնը: Ուրեմն, կ'ըսեն իր թշնամիները, ինչո՞ւ սպառնաց որ պիտի ընէ: Ինչո՞ւ կղզիացնել Իրաքը՝ խզելով արաբական այն երկիրներուն հետ որոնք ճանչցան Քուէյթը:

Առոր, Քասըմի բարեկամները կը պատասխանեն.— «Մենք, Իրաքցիներս, երբեք խելօք մարդիկ եղած չենք որպէսզի իմաստունները մեզ կառավարեն: Մի մոռնաք նշանաւոր խօսքը՝ Հաճ Պէն Եուսէֆի զոր Դամասկոսի ամիրան ղրկած էր Իրաքը կառավարելու համար.— «Պաղտատի մարդիկ, ձեր մէջ կը տեսնեմ սուտի եւ պառակտումի մարդիկ, հարկ եղածին չափ հասուն գլուխներ կտրելու համար, զորս յանձն կ'առնեմ քաղել»:

Ամէն բանէ առաջ, Զայմը մեծ խաղացող մըն էր: Կը խաղար մարդոց, կուսակցութեանց, կրօնական աղանդներու հետ եւ շահ կը քաղէր անոնցմէ: Այդ ձեւով, կրցած էր երկիրը բաժնել որպէսզի իշխանութեան գլուխ մնայ: Ի վերջոյ կը կարծուէր թէ Իրաքի համար անհրաժեշտ ցաւ մըն էր և հարց կը տրուէր, վերջերս Պաղտատի մէջ, եթէ իր ներկայութիւնը երկրին գլուխը «Մաքթուպ» (գրուած) չէր, ճակատագրին կողմէ ուզուած: Ժողովուրդը զինք ծափահարած էր իբրեւ «Հայրենիքի փրկարար»: Իր քաջութիւնը եւ չեշտուած իրաքեան իր ինքնարուսխութիւնը որ իր ամենօրեայ կեանքին մէջ, կը ցոլար, շատ ժողովրդական դարձուցած էր զինքը: Բայց ոչ մէկ բան նախասահմանած էր մարդը՝ պայծառատես ղեկավար մը, տնտեսագէտ մը, քաղաքական պարագլուխ մը, քարոզիչ մը եւ մանաւանդ պետական ղեկավար մը ըլլալու: Ուզեց այս բոլորը միասին ըլլալ:

Պաշտպանելու համար թագ մը որ իր գլուխին չափին չէր, բռնութեան կը դիմէր: Բաւական չէր կառավարելու համար 1958 Յուլիս 14ի Իրաքը:

Այս էր, Էտուար Սաապի համար, մարդը զոր իր աջ բազուկը՝ գնդ. Արէֆ սպաննեց առջի օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԷՆՍԷՆԻ ԴԱՏԸ ՎԵՐՍԿՍԱՒ

«Կ'ՈՒԶԷԻՆՔ ԱՌԵՒԱՆԳԵԼ ԵՒ ՈՉ ՍՊԱՆՆԵԼ» ԿԸ ՊՆԴԷ ՊԱՍԹԻԷՆ-ԹԻՐԻ

Իզորնիի միջադէպէն ետք, նոր նշանակուած փաստաբանը ժամանակ ուզած էր ուսումնասիրելու համար թղթածրարը, ինչ որ քանի մը օրուան դադար պարտադրած էր արդարութեան զինուորական ատեանին: Ուրեմն դատավարութիւնը վերսկսաւ Երկուշաբթի օր: Այլեւս պաշտպան կողմը ոչ մէկ պատճառ ունէր ձգձգելու նիստերը քանի որ Նախարարաց Խորհուրդին պատրաստած օրինագիծը կը նախատեսէր որ Արդարութեան զինուորական ատեանի իրաւասութեան շրջանը, որ կը լրանար Փետրուար 24ին, տեւէ մինչեւ այս դատավարութեան վերջը: Մէթր Թիքսիէ-Վինեանքուր կ'առարկէր որ դատը պէտք է շարունակուի այն ատեն միայն երբ Ազգ. Ժողովը քուէարկէ կառավարութեան օրինագիծը, բայց դատարանը կը մերժէր ընթացք տալ: Պասթիէն-Թիրիի հարցաքննութեան շարունակութիւնը նորութիւն չբերաւ: Ամբաստանեալը կը պնդէ որ իրենց նպատակը չէ եղած երբեք տը Կոլը սպաննել: Կ'ուզէին առեւանգել ապա՝ դատել Բարձր. Ատեանին առջեւ: Անգամ մը եւս կը յիշէ թէ իրենց բոլոր տեղեկութիւնները եկած են կառավարութեան եւ Ելիզէի շրջանակէն: Իր երկար զեկուցումին մէջ միշտ նոյն բացատրութիւնը կուտայ տը Կոլի մասին «պետութեան իրապէս ղեկավար» (եւ ոչ իրաւապէս): Կ'ըսէ նաեւ թէ սկիզբը զարմացած է որ այդքան մանրամասնութիւններ ունին տը Կոլի մասին, բայց ի վերջոյ, «յիշելով պատմական նախընթացներ, մտածեցի թէ մենատէրերու անմիջական շրջանակին մէջ, միշտ կան մարդիկ որ մաս կը կազմեն քաղաքական ընդդիմադիրներուն, որովհետեւ կը տեսնեն մենատէրը եւ անոր գործը իրական լոյսին տակ»:

Եւ Պասթիէն-Թիրի կը պատմէ մանրամասն բոլոր տեղեկութիւնները զորս քաղած են տը Կոլի պաշտպանութեան կազմակերպութեան վերաբերեալ: Ապա կ'ըսէ թէ ուր պիտի փոխադրէին տը Կոլը:

Վերջապէս Պասթիէն-Թիրի կը հանէ իր եզրակացութեան կարդալէ ետք Փրոֆ. Ալէի «Էվիանի Ալժերիան» գիրքէն էջ մը: Եւ կը խօսի, ինք ալ, նախարար Ժիսքար տ'Էսթէնի մասին: Ինք ալ կը պնդէ որ ելմտական նախարարը անդամ էր Գաղտնի բանակին: Կը նկատէ որ կառավարութիւնը բողոքի դատ բացած է Մէթր Իզորնիի դէմ հակառակ անոր որ Իզորնիի նամակը բոլորովին ճիշդ էր, կ'աւելցնէ թէ արդէն բողոքը Ժիսքար տ'Էսթէնէ չի գար այլ «վերէն պարտադրուած է»: Կը յիշէ որ ելմտական նախարարը արձանագրուած էր «12 Բ» թուին տակ, կ'ըսէ նաեւ թէ գիտէ թէ ո՞վ է «12 Ա»ը, բայց անհրաժեշտ չի նկատեր անունը տալ: Կ'աւելցնէ թէ Ժիսքար տ'Էսթէն քանիցս ուզած է հրաժարիլ կառավարութենէն, բայց ի վերջոյ մնացած է որովհետեւ պէտք է որ լաւ ելմտագէտ մը մնայ կառավարութեան մէջ նոյնիսկ եթէ դէմ է կոլեան քաղաքականութեան: Պասթիէն-Թիրիի համար կառավարութիւնը տեղեակ էր 1962 Ապրիլէն ի վեր, որ Ժիսքար-տ'Էսթէն մաս կը կազմէ Գաղտնի Բանակին:

Երբ նիստը կը վերսկսի կարճ դադարէ մը ետք, Նախագահ Կատէ Գաղտնի-Բանակի քանի մը հաղորդագրութիւններ կը կարդայ որոնք կը հակասեն Պասթիէն-Թիրիի յայտարարութեանց, բայց Թիքսիէ-Վինեանքուր կը բողոքէ յայտնելով թէ կեղծ եւ իրական գաղտնի-բանակ մը կայ:

ՄԻԱՅՆ ՍՐԲԱԳՐԱԿԱՆ ՎՐԻՊԱԿ Է ԵՂԵՐ...

ԽՄԲ.— Սիրով եւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք այն բացատրութիւնը զոր Երեւանի «Գրական Թերթը» տուած է Փետրուար 1ի իր թիւին մէջ, իբրեւ պատասխան Վաղարշակ Նորենցի «Նամակ խմբագրութեան», (Յառաջ, Փետրուար 8):

×

ՄԵՐ ՆԻՒԹԵՐԻ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

«Հայպետուսմանկհրատի Հայոց լեզուի եւ գրականութեան խմբագրութեան վարիչ ընկ. Ս. Նազարեանը յայտնում է. Հրատարակչութիւնը քննութեան առաւ ձեր թերթի Յունուար 25ի համարում տպագրուած ընկեր Վ. Նորենցի նամակը: Իսկապէս Ջուհարեանի եւ Եսայեանի «Մայրենի գրականութիւն» դասագրքի (8րդ դասարան) 120րդ էջում Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի» բանաստեղծութեան չորրորդ քառատողի 4րդ տողում «Որպէս անհաս փառքի ճամբայ ես իմ Մասիս սարն եմ սիրում» տողի փոխարէն կրկնուել է երրորդ քառատողի 4րդ տողը՝ «Էլի ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան եարն եմ սիրում»: Սակայն պէտք է յայտնենք, որ յիշեալ սխալը չի կատարուել որեւէ նկատառումով (ինչպէս նշել է յօդուածագիրը) այլ միայն սրբագրական վրիպում է:

Յայտնում ենք, որ 1963 թուականի հրատարակութեան բնագրում այդ սխալն ուղղուած է:

«Գրական Թերթ»
Երեւան, Փետր. 1

×

«ՅԱՌԱՋ».— Չենք գիտեր թէ Վաղարշակ Նորենց գոհացում ստացա՞ծ է այս «բացատրութիւնով»: Չենք կարծեր: Ամէն պարագայի մէջ «Հայպետուսմանկհրատի» խմբագրութեան վարիչի արդարացումը մեզ չի գոհացներ:

Ի՞նչպէս հաւատալ թէ «խմբագիրը, տեխն. խմբագիրը, գեղ. խմբագիրը եւ վերստուգող սրբագրիչը» չեն նշմարած նման «սրբագրական վրիպակ» մը եւ սպասած են ու գայն նկատէ ... Վ. Նորենց:

Ի՞նչպէս չյիշել ծանօթ ասացուածքը՝ Հքմեղանքը յանցանքէն աւելի մեծ:

Ուրախ ենք, ամէն պարագայի մէջ, որ «1963 թուականի այդ սխալը ուղղուած է» ինչպէս կ'ուղղուին շատ մը ուրիշ «սխալներ», բայց մենք ալ կրնայի՞նք գիտնալ թէ ո՞ր թուականի գործուած է այս «սխալը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԻ եւ Պասրայի մէջ դիմադրական կռիւներ տեղի կ'ունենան եւ բոլոր հասած լուրերը կը հաստատեն թէ կացութիւնը շփոթ է: Քիւրտերը սպասողական դիրքի մէջ են: Արաբական երկիրներէն ետք Միացեալ Նահանգները, Անգլիա, Խորհ. Միութիւնը, Դաշնակցային Գերմանիան, Թուրքիա, Պարսկաստան, Լիբանան, Արեւելեան Գերմանիա, Թունուզ, Իտալիա ճանչցան Իրաքի նոր վարչակարգը: Ֆրանսա կը սպասէ: Ծանօթ է որ Քասըմի սպանութենէն քանի մը օր առաջ միայն, երկու երկիրները որոշած էին վերահաստատել դիւանագիտական յարաբերութիւնները:

ՍՎԵՐՏԼՈՎՍՔԻ մէջ (Խորհ. Միութիւն) 78 հոգի պիտի դատուին ոսկիի առեւտուրի եւ գոհարեղէնի գաղտնի շինութեան համար:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ Ֆրանսական դեսպան նշանակուեցաւ Պերնար Հարտիօն: 63 տարեկան այս դիւանագէտը զանազան պաշտօններ ունեցած է արդէն՝ Ռապաթ, Թեհրան, Մեքսիքօ, Պերլին, Լիբանան եւ Թուրքիա՝ 1943 Մարտէն Մայիս:

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու Արտաքին փոխ-Նախագահը պատկերասփիւռէն յայտարարեց թէ հակառակ իրենց տարակարծութեանց Ֆրանսա եւ Միացեալ Նահանգները նոյն հեռանկարը ունին.— Դէմ դնել Արեւելքէն եկած վտանգին:

ՌԱՊԱԹի մէջ բացուած է Մաղրէպեան ժողովը: Օրակարգի առաջին հարցն է Ալժերիոյ եւ Թունուզի մթնոլորտին բարելաւումը:

ԼՈՒԻ ՓՕԼԱՆ որ օդանաւորդութեան ռահվիրայ մըն էր, մեռաւ առջի օր: Ծնած էր 1883ին:

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Փարիզի անգլիական դեսպանն է որ դէմ կեցած է Մարկարէթի Փարիզեան ճամբորդութեան: Բրիտանական մամուլը շատ ճախուէր կը նկատէ այս որոշումը, զոր ամէնէն յիմարը կը նկատէ այն օրէն ի վեր երբ Մուսոլինի ջնջեց Հոմէ Իտըն պանդոկի անունը Եթովպիոյ պատերազմին ատեն, կը գրէ ազատական Օպզըրվըրը:

ՖԱՊՐ-ԼՈՒՍ յայտարարած է թէ դատ պիտի բանայ կառավարութեան դէմ նկատի առնելով որ, ըստ իրեն, կառավարութիւնը իրաւունք չունէր գիրքը գրաւելու («Բարձր-Ատեան»):

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԽՕՍՔԸ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «ՀԱՅ ՁԱՅՆ»Ի ԿԱՅԱՆԷՆ

Շատ բնական կը համարիմ հետաքրքրութիւնը, զոր Ամերիկա բնակող ամէն Հայ կը յայտնէ Ամերիկայէն դուրս բընակող իրենց ազգակիցներուն առաջին տպաւորութեանց մասին՝ ամերիկեան այս մեծ աշխարհին վերաբերմամբ, այցելութեան առաջին օրն իսկ։

Անսովոր բան չէ հետաքրքրութիւնը, որ ծանօթ հարցումին ձեւով կը ներկայացուի եկուորին,— «Ի՞նչպէս սիրեցիք մեր Ամերիկան»։ Մարդիկ, երբ նոր հագուստ մը կը հագնին, կ'ուզեն իմանալ նաեւ բարեկամներու կարծիքը իրենց նոր հագուստին մասին։ Նման պարագաներու մէջ, ես կը զգուշանամ կարծիք յայտնելէ՝ չուզելով նմանիլ այն դերձակներուն, որոնք անպայման կը քննադատեն՝ եթէ նոր հագուստը իրենց կարածը չէ, եւ ընդունելով որ ճաշակի խնդիր է՝ կ'ըսեմ։

— Բարով վայելէք։

Ուրեմն, սիրելի հայրենակիցներ, ի պատասխան ձեր հետաքրքրութեան, կ'ըսեմ.— Բարով վայելէք այն առաւելութիւնները, կեանքի հանգստաւէտ պայմանները, վերջապէս այն բոլոր բարիքները, զորս այս երկիրը կը շնորհէ ձեզի։ Կը մաղթեմ որ երբեք եւ երբեք չտեսնէք այն չարիքները, արիւնն ու արցունքը, զորս մեր անարգ թշնամին բաժին հանեց մեզի՝ մե՛ր իսկ բնակավայրին մէջ, ապրելու եւ ստեղծագործելու սահմանուած մեր կեանքին մէջ, որ աստուածային պարգեւ մըն է։ Բայց թոյլ տուէք որ իմ մաղթանքիս միացնեմ հին երգի մը սա երկու առաջին տողերը, զորս ես յաճախ կը կրկնեմ ամէն տեղ, մանաւանդ օտարութեան մէջ.

Հայ ապրինք, եղբարք, մարդկութեան
մէջը,
Հայ կնքեր է մեզ պատմութեան էջը։

Ասիկա պատգամ մըն է, որ կուգայ մեր նախահայրերէն։ Անոնցմէ որ Հայ են ապրեր՝ արիւնի մէջ, արցունքի մէջ, միշտ հիւսելով հայ մշակոյթին գերագանցապէս սքանչելի ապրշումը։

Կ'ուզէի, սակայն, այս պատգամին հետ՝ յիշեցնել թէ Հայ ապրելու համար, այսինքն Հայ մնալու համար, հարկ է ապրիլ ոչ այն ձեւով որ համապատասխան չէ պատմական մեր աւանդութիւններուն կամ յաւերժութեան պահանջներուն։ Յաւիտենականութիւնը իր սկզբունքներն ունի, կը ստեղծուի միասնական ոգիով, հաւաքական ճիգով, համազգային հաւատքով եւ խանդով։

Արդ, քա՛ղցր Հայութիւն, ո՛վ բնակեալդ յԱմերիկա, ձե՛զ կը դիմէ ամբողջ Սփիւռքը։ Բովանդակ հայկական արտասահմանը ձեզի կը նայի տխրութեամբ, ցաւով, բոլորովին վշտահար, վասնզի մոռացութեան է տրուեր թէ

Մենք Հնչակեան, եղբարք, դուք
Դաշնակցական,
Մենք ամէնքս կուլանք ցաւը հայկական։

Մոռցուեր է թէ նոյն ցաւը կուլայ ամէն մէկ Հայ, բայց դժբախտութիւնն այն է որ ամէն մէկ լացող կ'ուրանայ իր ազգակցին իրաւունքը նոյն ցաւը լալու, նոյն ցաւին դարման տանելու։

Ես կ'ըսեմ ձեզի.— Չկա՛յ Դաշնակցական Հայութիւն, չկա՛յ Հնչակեան Հայութիւն, չկա՛յ Ռամկավար Հայութիւն, կայ մէ՛կ Հայութիւն, բայց հազա՛ր եղանակ կա՛յ Հայութեան ցաւը լալու, Հայութեան ցաւը դարմանելու։ Մտածեցէք իրարմէ տարբեր, գործեցէք ձեւով իրարմէ տարբեր, պայքարեցէք ձեր տեսակէտներուն համար, բայց կատու մի՛ ըլլաք՝ հանկ բանալու համար իրարու դէմ։ Կատուն է միայն, որ միութիւն չի կազմեր, խումբ չի կազմեր, որովհետեւ կը պակսի յարգանքի զգացումը հանդէպ իր ցեղակցին։ Ցաւով կը դիտեմ որ միայն կատուներուն մէջ չէ, Հայութեան մէջ եւս նուազած է յարգանքի զգացումը, որ պորտաքարն է Հայուն միասնականութեան։ Թշնամին փշրեց մեզ, կոտորեց մեզ, եւ ահա Մնացորդացն ալ սկսեր է փշրել եւ կոտորակել ինքզինք։

Երբ վերադառնամ Եւրոպա, պիտի պատմեմ մեր հայրենակիցներուն թէ Ամերիկայի մէջ ամէն մէկ Հայ հարցուց ինծի.

— Սիրեցի՞ք մեր Ամերիկան։

Իսկ ես ալ պատասխանեցի.

— Դուք կը սիրէ՞ք զիրար։

Շատ բան կը խօսին այս հարցումները։ Իւրաքանչիւրիդ կը թողում խորհիլ այս հարցումներուն շուրջ։

×

Այժմ ,ձգենք այս տխուր հարցումները։

Անշուշտ ուրիշ հարցում մը եւս կը հետաքրքրէ ձեզ։ Շատ բնական է, դարձեալ, քիչ մը տեղեկութիւն ուզել գրագէտէն, որ երկար տարիներ աշխատեր է Փարիզի մէջ, քիչ մը տեղեկութիւն Փարիզի մեր գրական կեանքէն, որ անպայման իր տեղն ունի հայ մշակոյթի պատմութեան մէջ։

Նախ պէտք է ըսել թէ, այսօր, մարած հրաբուխի մը կը նմանի հայկական Փարիզը։

Եղած են շրջաններ, երբ Փարիզը դարձած է... հայկական գաւառ մը մեր մշակոյթի պատմութեան բերած իր նպաստով, եռուն ու բեղուն գործունէութեամբ։ Երբեմն նմանած է հրաբուխի՝ իր պայքարներով եւ ստեղծագործական իր տենդով։ Յաճախ հայ միտքը այնտեղ է ապաստան գտած, ու ծլած աճած։

Այդ պատմութիւնը ծանօթ է ուսանողական հարուստ նպաստով մը։ Արդարեւ, Փարիզէն է մեկնած Հայ Սահմանադրութեան Տարերքը, որ մեզի տուաւ ազգային կազմակերպութեան առաջին ժայթքը, երբեմն վերածուելով «պետութեան մէջ պետութիւն» տարազին։ Հայ ուսանողներու բերած այդ հանգամանքը, որ կը զօրանար Դուրեանեան ուսանողներու հայրենասիրական երգերով, այսօր ալ, տակաւին, կը մնայ կենդանի ոգի մը մեր գաղութներուն մէջ։ Յետագային, ուսանողական այդ նպաստը ստացաւ գրական եւ հրապարակագրական առատ հունձքի մը պատկերը։ Մեր մտաւորական կեանքը պիտի ընդմիշտ պահէ յիշատակը այն պատուհանին, զոր Փարիզ բացաւ Արեւմուտքի համայնապատկերին դիմաց։

Հայկական Փարիզի պատմութիւնը ծանօթ է նաեւ յեղափոխական նպաստով մը, որու մէջ Փարիզը կը միանայ Ժընեւի։ Յեղափոխական խօսքն էր, որ կ'արձակուէր աշխարհի այս անկիւնէն՝ վերածուելու համար ռումբի կամ տեռորիստներու դնդակին։

Այս ամէնը հին պատմութիւն։

Առաջին աշխարհամարտէն ետքը՝ Փարիզի մէջ կեդրոնացած էին հայ քաղաքական միտքը, հայ մտաւորական կեանքը, հայ ազգային կազմակերպութեանց վարիչ մեքենան։ Եւ այսպէս Փարիզ դարձած էր մեր գաղութներուն ծաղիկը։ Երէց սերունդը պատկառելի հոյլ մը կը կազմէր վաստակաւոր մտաւորականներով եւ ազգային գործիչներով։ Երիտասարդ սերունդը նոյնքան պատկառելի բազմութիւն մը կը կազմէր համալսարականներով եւ միջնակարգ կրթութեան պսակաւորներով, գլխաւորաբար Պոլսոյ եւ շրջակայ առաջաւոր գաւառներու երկրորդական վարժարաններու հունձքով։

Այսպէս, Փարիզի մէջ էր որ կը գործէին Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութիւնը, Ազգային պատուիրակութիւնը, Հ. Բ. Ը. Միութիւնը։ Հայոց եկեղեցին կիրակնօրեայ ընդհանուր ժամադրավայրն էր այս բարախուռն Մնացորդացին։

Անոնց կողքին շուտով ձեւակերպուեցան երիտասարդական յաւակնութիւններ,— ուսանողական, գրական, նկարչական, թատերական կորիզներ։ Այստեղ պէտք է յիշատակել Զափահաս Որբերու Միութիւնը, որ ունեցաւ իր տպարանը, իր պարբերականը, եւ հրապարակ նետեց իր պատմական ծրագիրը,— գիւղատնտեսական Միութիւն, աշխա[րհ]ական դպրեվանք, կամ եթէ կ'ուզէ[ք] մշակութային կոլխոզ։

Միաժամանակ աճեցան եւ զօրացա[ն] կուսակցական, մարզական եւ հայրենակցական կազմակերպութիւններ։

Անոնց կարգին ծաղկեցաւ նաեւ հ[այ] հրապարակագրութիւնը։

Պատկերացնելու համար իւրաքանչիւրին գործունէութիւնը, ժամանակը կը պակսի ինծի, ձայնասփիւռի վարիչ մարմինը տասը վայրկեան միայն տրամադրած ըլլալով։ Այս կազմակերպութիւններէն ամէն մէկը իրեն խորհրդարան ընտրած էր Փարիզեան սրճարանները։ Այսօր, վերջ դնելու համար սրճարանները ժողովատեղի դարձնելու այդ աւանդութեան, կը գործէ Մշակութային ուժեղ կազմակերպութիւն մը, որ հիմնած է 5 յարկանի շէնք մը,— առաջին յարկը Սողոմոն Թէհլիրեան սրահ, հարսանիքներու եւ զանազան հանդիսութեանց համար տրամադրելի, քովնտի պատով մը համանուն յեղափոխականին մահու[ան] առթիւ տրուած նուիրատուութիւններ[ով] շինուած, երկրորդ յարկը՝ Շ. Միսաքեան սրահ, թատերական ներկայացումներու եւ հրապարակային դասախօսութեանց յատկացուած, մեծանուն հրապարակագրին մահուան առթիւ տրուած նուիրատուութիւններով շինուած, երրորդ յարկը՝ Գերասիմ Բալայեան սրահ, Հ. Յ. Դ. Թանգարանի վերածուած, Նիւ Եորք բնակող իր եղբօր Տօքթ. Ա. Բալայեանի նուիրատուութեամբ շինուած, չորրորդ եւ հինգերորդ յարկերը, շինութեան կարօտ, պիտի դառնան գրասենեակներ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի, Թանգարանի վարչութեան, «Հայաստան» եւ «Հայ – Բոյժ» երկու թերթերու խմբագրութեանց, իսկ տանիքը կը կազմէ ընդարձակ մարզար[ան] մը։

Այժմ քիչ մը մանրամասնութիւն Փարիզի հայ գրական կեանքին մասին։

1920 – 1923, ուսանողներէն եւ մատղաշ գրողներէ կազմուած կորիզ մը կը գործէր սրճարանի մը վերնայարկը «գրական պանդոկի» մը ձեւով, կովկասե[ան] ներածութիւն։ Այդ ձեւին տակ հասունցաւ առաջին գրական սերունդը, «Յարդգող» անուան տակ,— այս անունը փոխ առնուած էր Օհան Կարոյի մէկ գործէն այն խորհրդանշական իմաստով թէ երիտասարդ անդամները գրական երկնակամար կը բարձրանային՝ իրենց հետքը վրայ թողլով ծիրկաթինը կամ ոսկեղէն հասկեր։ Անօրինակ խանդավառութիւն ստեղծած էին «Յարդգող»ի նիւթերը որոնք տեղի կ'ունենային ամէն Հինգշաբթի։ «Յարդգող»ի ժողովներուն ե[ր]կած են խօսիլ նաեւ Ահարոնեան, Զ. Եսայեան, Վ. Թէքէեան, Լեւոն Շանթ, Աղբալեան եւ ուրիշներ։

Նոյն այս Միութիւնն էր, որ գր[ական] ժող. Համալսարանի մը հիմը, դասախօսելու հրաւիրելով Փրոֆ. Ադոնց (Հայ...

Սեւ Մարդը

Մի թանկագին բան գտած մարդու երջանիկ ժպիտով, սեւ աչքերը շողացնելով, բուշլատի մէջ փաթաթուած, հիւղակից դուրս է սահում Իմամ Ալի Բագիրբէգովը. բոլորը գիտեն, որ նա գնաց վերակարգիչ Սիդորովին զեկուցելու, որ հիւղակի աւագ Կոլոկոլնիկովը նրան «չուն» անուանեց։ Վաղուց նա յամառ աշխատանք է տանում աւագին գահընկէց անելու ուղղութեամբ — նրա տեղը բռնելու համար։ Իսկ դա հեշտ գործ չէ, Կոլոկոլնիկովը հրամանատարի մարդն է. հիւղակի բնակիչներից որեւէ մէկը ծանրոց է ստանում, նա իր ստացած բաժինը կիսում է հրամանատարի հետ, ի՞նչ կարող է անել Իմամ Ալին այդ ամենի դաշնակիցների դէմ. բայց նա չի յուսահատւում, հետեւում է աւագի ամէն մի քայլին եւ երազում է այն օրը, երբ կը կանչեն նրան գրասենեակ եւ կը հրամայեն։

— Ընդունիր թիւ 7 հիւղակը...

5.

Ռուսական Բ տառի նման կանգնած փայտէ յարմարանքից կախուած երկաթէ սալիկի վրայ երեք անգամ զընգաց հերթապահ աւագի երկաթէ դաւազանիկը։ Այդ աշխատանքի ազդանշանն է։ Հիւղակներից դուրս են գալիս ճամբարի բընակիչները տաք հագնուած, դոլորշի արտաշնչելով, ջոկատ առ ջոկատ, կանգնում են մեծ ճանապարհի վրայ, դեռ փակ դարպասների դէմ, կանգնում են հնգեակներով, բրիգադիրների եւ վերակարգիչի հսկողութեան տակ։

Մօտենում է վերակարգիչ Սիդորովը Աշոտ տայուն։

— Քո աշխատանքի հերոսը հրաժարւեց աշխատանքի դուրս գալուց։

Աշոտ տային ժպտում է. ես գիտեմ, թէ ինչ է նշանակում այդ ժպիտը,— ես այդպէս էլ գիտէի...

Բացւում են դարպասները. դրսում կանգնած են ճամբարի պետը, հրամանատարը, գլխաւոր բժիշկը սեւ ակնոցներով ու սպիտակ, բժշկական համազգեստը ծածկած մուշտակով, նրանցից քիչ հեռու պահակախումբն է, նրանք ուղեկցում են աշխատանքային ջոկատներին։ Հինգ առ հինգ դուրս են գալիս ջոկատները եւ գնում զանազան ուղղութեամբ, դէպի իրենց աշխատանքային կէտերը։ Վերջում դուրս ենք գալիս մենք՝ «գործարար բակ»ի արհեստաւորական՝ ատաղձագործների, կօշկակարների, աղիսագործների, տակառագործների ջոկատները։ Դերձակներին միանում են մի քանի դերձակուհիներ, որոնց մէջ աչքի է ընկնում մոլդաւանուհի Սեւ Լիալիան, սեւ, վառուող աչքերով, սեւ, գռուզ մազերը տաք, ականջաւոր գլխարկի մէջ սեղմած Սեւ Լիալիան, ատամներն սպիտակ ու միշտ ժպտուն Լիալիան, որի մասին ասում են, որ նա բացել է գողերի մի խմբակի չարագործութիւնները։ Նա դեռ կրում է իր տնային տաք վերարկուն, որը կարծես ծածկուած է սեւ ձիւնկիթի փայլուն շերտով։

Ինչ վերաբերում է բրուտանոցին, ապա մենք երեք հոգի ենք. Աշոտ տային, վարպետը, արտաքսումանցի կառապան Մամօն եւ ես։ Ես ցեխ եմ պատրաստում, վարպետը՝ ամաններ, իսկ Մամօն օգնում է եւ վարպետին, եւ ինձ։ Վաղուց Աշոտ տային մտածում է Մամոյին հիմնաւորապէս նստեցնել «անիւի վրայ», իսկ ինձ համար բերել մի օգնական։ Այդ մարդը Սանասարը պիտի լինէր, Տայշետից եկած «աշխատանքի հերոսը», Սանասարը, որի համար բրուտանոցն այն է, ինչ օդաչուի համար կառք քշելը երեւի։

— Մարդն է՞լ ցեխի հետ գործ բռնի...

Խարթ – խուրթ, խարթ – խուրթ,— «գործարար բակ»ի ջոկատը քայլում է ձիւնոտ դաշտերով։ Մենք անցնում ենք հրշէջային աշտարակի մօտով։ Աշտարակի վրայ կանգնած է հրշէջ պահակը։

— Քեռի, էյ, քեռի, մի լաւ նայի, ներումը չի՞ երեւում,— լսւում է յանդուգն Սեւ Լիալիայի ձայնը, եւ բոլորը զուարթ ծիծաղում են։

— Իսկ ինչո՞ւ այդ աղջկան դատապարտել են,— հարցնում եմ ես Աշոտ տային,— չէ՞ որ նա է յայտնաբերել գողերին։

— Նա սիրելին է եղել գողերի պետին.

— Պատմում է Աշոտ տային,— ուզեցել է ընտանիք կազմել եւ նրան փրկել վերահաս կորստից. այս նպատակով էլ ներկայանում է մարմիններին, խոստանում է յանձնել յանցագործներին, պայմանով, որ պետին ազատեն։ Խոստանում են, բոլորին ձերբակալում եւ դատում իրեն էլ հետը։

— Մեղադրա՞նքը,— հարցնում եմ ես։

— Գողերին գողութեան, իսկ Լիալիային նրանց հետ կապ ունենալու եւ երկար ժամանակ թաքցնելու, չյայտնելու համար։

Ամբողջ պատմութիւնը։

Ահա եւ «գործարար բակը», որը ոչ մի նմանութիւն չունի ոչ մի բակի հետ։ Մօտ երեսուն հեկտարանոց մի բաց տարածութիւն է դա, որի վրայ տեղաւորուած են արհեստանոցներ, պահեստներ, գրասենեակներ, աղիւսի չորանոցներ. Արեւելեան, արեւմտեան, հիւսիսային եւ հարաւային կողմերում կանգնած են հսկիչ – աշտարակներ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(7 Տար.)

ԱՐԻ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

Եւրոպայի հիւսիսային ծայրամասին վրայ, աշխարհագրական աննպաստ դիրքի ու պայմաններու մէջ ապրող արի, աշխատասէր, ճարտար ու ճարպիկ ժողովուրդի մը ոստանն է Ֆինլանտայինը։ Ֆինլանտան սահմանակից ըլլալով Խորհրդային Միութեան, որոշ չափով ստիպուած է ենթարկուիլ իր հզօր դրացիին։ Ոչ կրնայ մեկուսանալ եւ ոչ ալ հակադրել ռուսական հզօր ուժին։ Ի՞նչպէս ապրի տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս, որո՞ւ վրայ յոյս դնէ, որո՞ւ կռթնի։ Շատ դժուար է ըմբռնել այս եռանդոտ ժողովուրդին հոգեբանութիւնը։

Ֆինլանտայի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ Բ. պատերազմը նոր վերջացած (19 Սեպտեմբեր 1944), անմիջապէս երրորդ պատերազմ մը սկսաւ։

Ֆինլանտացիք Ռուսիոյ հետ իրենց կնքած դաշնագրով ընդունեցան արգելափակել եւ սահմաններէն դուրս քշել երկու հարիւր հազար Գերմանացիներ, որ եկած գրաւած էին Լափոնիան։ 224 օրուան պատերազմի ընթացքին աւերուած էր երկրին հիւսիսակողմը, քանդուած 25 հազար տուներ։ Սով, սառնամանիք եւ յուսահատութիւն, չտեսնուած ողբերգական ձիւն ձմեռ մը Ֆինլանտայի պատմութեան մէջ։

Մինչեւ 1920՝ Ֆինլանտան ինքնավար ռուսական հողամաս մըն էր։ Զինուորական պարտականութիւններէ զուրկ, անհնազանդ ու ըմբոստ ժողովուրդ մը, յեղափոխականներու եւ վտանգաւոր փախստականներու յարմար ապաստանարան մը։ Շնորհիւ 1917ին Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած յեղափոխութեան, Ֆինլանտան ազատագրուեցաւ։

1939 Նոյեմբերէն մինչեւ 1940 Փետրուար՝ մանրանկար Ֆինլանտան գլուխ բարձրացուց վիթխարի Ռուսիոյ դէմ, անոր գրահապատ հրասայլերը գամեց «Մանրրհայմի գիծերուն» վրայ, գերի բռնեց քանի մը զօրաբաժիններ Լատոկայի անտառներուն մէջ։ Քանի մը ամիս եաք նոյններուն հետ միանալով, կրկին զէնք բարձրացուց Ռուսերուն դէմ, կրակելով Մուրմանսքի երկաթուղիներու գիծերը՝ անելի մատնելով խորհրդային ուժերը։ Ռուսերը չէին մոռցած այս բոլորը։

1940ի պատերազմի ընթացքին Ֆինլանտան կորսնցուց իր երկրին հարաւային արեւելեան ծայրամասը՝ Ֆինլանտիոյ ծոցի Վիփուրի նաւահանգիստ մեծ քաղաքով։ Չորս հարիւր հազար Ֆինլանտացիներ՝ ձիւն ձմեռին խուճապի մատնուած, գաղթեցին երկրին ներսերը։ Ռուսական բանակը կրնար ամբողջ Ֆինլանտան գրաւել, բայց հինգ տարի առաջ գծուած սահմանագլուխին՝ Հելսինքիի առջեւ կանգ առաւ։ Երկիրը ծուէն-ծուէն եղած էր, Ֆինլանտայի ցողցողթան նոր պիտի սկսէր։ Ռուսերը բնաւ վստահութիւն չունէին Ֆինլանտացիներուն վրայ, որ երկու անգամ զէնք բարձրացուցած էին իրենց դէմ, իսկ երրորդ պատերազմին՝ յարաբերական յաղթանակով մը, Ռուսիան ծաղրանքի առարկայ դարձուցած էին աշխարհի առջեւ։

Ֆինլանտիոյ համայնավարները երեսփոխանական ժողովին մէջ մեծամասնութիւն կը կազմէին, ներքին գործոց նախարարութիւնը իրենց ձեռքն էր։ Ռուսերը կը փափաքէին ունենալ՝ ոչ արբանեակ, բայց խամաճիկ մանրանկար կառավարութիւն մը՝ իրենց սահմաններուն վրայ։

Այեւոր մարդ մը՝ Իուլիօ Քուսօ Փաազիկիւի (ֆինլանտերէն ժայռ) այդ օրհասական օրերուն երկրին ճակատագիրը վարեց։ Մեռաւ 1956ին, 86 տարեկան։ Զտարիւն ֆինլանտացի գիւղացիի մը զաւակ, նիւթական շատ դէշ պայմաններու տակ իրաւաբանութիւն ուսած էր Գերմանիոյ մէջ։

1946ին ուրիշ ժայռ մը կանգնեցաւ Հանրապետութեան նախագահութեան աթոռին վրայ՝ Պառօն Քարլ Կուսթավ Մանրրհայմ։ Կը պատկանէր զինուորական ազնուապետական դասուն, ծնունդով շուէտացի էր։ Երկուքն ալ իրենց չափահասութեան տարիքի մեծ մասը անցուցած էին ցարական կարգերուն տակ։ Շատ լաւ կը ճանչնային Ռուսերը, ինչ որ այդ ճակատագրական օրերուն առաւելութիւն մըն էր երկրին համար։

Առաջին աշխարհամարտին Ֆինլանտացիները Գերմանացիներու օժանդակութեամբ իրենց սահմաններէն դուրս շպրտած էին կարմիր զինուորները եւ պատերազմի վերջաւորութեան հիմնած էին իրենց անկախ պետութիւնը։

1939ին Սթալին չէզոքութեան դաշինք մը կնքած ըլլալով Հիթլէրի հետ, ձեռքերը ազատ զգալով չէզոքութեան եւ իրերօգնութեան դաշինք մը կնքեց պալթեան Հանրապետութիւններու՝ Լաթվիոյ, Լիթուանիոյ եւ Էսթոնիոյ հետ։ Քանի մը շաբաթ եաք այս երկիրները Ռուսիոյ կցեց։ Պալթեան արեւմտեան ափերուն տիրանալու եւ Ֆինլանտան Լէնինկրատէն եւ Հանկոյի հրուանդանէն հեռացնելու նպատակաւ՝ այնուհետեւ պահանջեց Քարելիի պարանոցը։ Փաազիկիւի Խորհրդային Միութեան չափազանցեալ պահանջները զսպելու եւ միեւնոյն ժամանակ բարի դրացնութեան յարաբերութիւնները պահպանելու համար Մոսկուա գնաց։ Հոն իրեն առջեւը գտաւ սառն Մոլոթով մը եւ զուարթ Սթալին մը։ Փաազիկիւի քանի մը կղզիներ նուիրելով Ռուսիոյ կրցաւ մեղմացնել, չափաւորել Սթալինի պահանջքները, բայց քանի մը օր եաք ձմեռնային պատերազմը սկսաւ։

Փաազիկիւի՝ արդէն Սթալինկրատի անկումէն եաք (1944) Ֆինլանտան պատերազմէն դուրս հանելու համար, Սթոքհոլմի եւ Ուաշինկթընի միջոցաւ շրփումներ ունեցած էր Ռուսերուն հետ։ Զորսուկէս տարի եաք կրկին Մոսկուա գնաց բանակցութիւններ վարելու համար։ Սթալին հետեւեալ առաջարկները ներկայացուց Ֆինլանտայի։ 1940ին ֆինլանտական սահմաններէն ներս մուտք գործող բոլոր գերմանացի զինուորները արգելափակել եւ վեց հարիւր միլիոն տոլար պատերազմի վնասուց հատուցում վճարել։ Ֆինլանտայի երեսփոխանական ժողովի անդամները խիստ չափազանցեալ եւ անընդունելի գտնելով այս առաջարկը մերժեցին։ Առանց ժամանակ կորսնցնելու Հիթլէրի հետ դաշնագիր մը կնքեցին։ Այդ դաշնագրով Ֆինլանտայի կ'արգիլուէր որեւէ անջատ դաշնագիր կնքել՝ Խորհրդային Միութեան եւ Դաշնակիցներուն հետ։

1944ին երկրորդ ճակատ մը բացուեցաւ Ֆրանսայի մէջ։ Գերմանացիները պատերազմը կորսնցուցած էին։ Ֆինլանտան ինկած էր Ռուսիոյ ճանկերուն մէջ։ Նիւթական եւ բարոյական շատ ծանր պահանջներ կը դրուէին ժողովուրդին վրայ։

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

պատմութիւն՝ հին շրջան), Ս. Վրացեան (Հայոց պատմութիւն՝ նոր շրջան), Ս. Զօպանեան (Գրականութեան պատմութիւն), Ս. Խոնդկարեան (Պետական իրաւունք), Դաւիթ-Բէկ (Փրանսերէն լեզու), Մ. Տէրպէտէրեան (տոմարակալութիւն) եւայլն։

Վերջապէս այս Միութիւնն էր, որ իր ինքնատիպ եւ յանդուգն ձեռնարկներուն կարգին տուաւ անմոռանալի հանդէս մը, «Հինգ գզայարանքներու հանդէսը»։

Այս խմբակցութենէն եաքը կուգայ «Մենք» գրական Միութիւնը, որ ծանօթ է իր հանդանակով եւ համանուն պարբերականով։

Պատկերը ամբողջական չէ։ Խօսելու համար այս գրական համայնապատկերը կենդանացնող դէմքերուն մասին, հարկ է յատկացնել երեք ժամ՝ դասախօսութեան մը համար։ Վերջացնելու համար, սակայն, կուզեմ յիշատակել Յառաջ օրաթերթը, որ ոչ միայն տիրապետեց գրական շարժման վրայ, առեղծեց «Յառաջի Սաները» որոնք ներկայացուած են այս խորագիրը կրող հատորով մըն ալ. այլեւ տուաւ նոր մատենաշար մը. «Օրեր եւ Ժամեր» (Շ. Միսաքեան), «Արեւ, արեւ» (Փայլակ Միքայէլեան), «Մեղեդիներ, Մեղեդիներ» եւ հինգ-վեց փոքր ու մեծ հատորներ, որոնց հեղինակը՝ ձեզի խօսողը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԵԾԱԳՈՒՄԱՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՆՈՐ-ՍԻՍԻ ԱԶԳ. ՎԱՐԺԱՆԱՆԻՆ

Պէյրութի «Ազդակ»ը կը հաղորդէ, որ բնիկ Սսեցի Պ. Աքսոր Գասարճեան, վեհանձն ժեսթով մը ստանձնած է Նոր Սիսի Լուսինեան Ազգային վարժարանի բարերարութիւնը։

Այս իշխանավայել վերաբերումը մեծ ուրախութիւն եւ խանդավառութիւն պատճառած է Նոր Սիսի ամբողջ ժողովուրդին մօտ, որ այսպէսով հայահոծ այդ շրջանը օժտուած պիտի տեսնէ արժանավայել կրթական հաստատութեամբ մը։

Առ ի գնահատութիւն այս ազնիւ ժեստին, շրջանի թաղականութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը, Ազգային Կեդրոնական մարմիններու հաւանութեամբ, որոշած են Նոր Սիսի ազգային Լուսինեան վարժարանը այսուհետեւ կոչել Ազգային Աքսոր Գասարճեան վարժարան։

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գրեցէ՛ք աջ ձեռքով, աշակերտներէն կը պահանջեն մանկավարժները։ — Ին՞չու միայն աջով, կը զարմանան Ճափոնի մէջ։ Հոն երախաներուն կը սորվեցնեն գրել երկու ձեռքով։

×

Ե՞րբ հնարուած են հակարեւ ակնոցները։ Շատեր կը կարծեն թէ նոր գիւտ մըն է. ի՜նչ մեծ սխալ։ Թութանխամոնի փարաւոնի դամբարանին մէջ գտնուած է հակարեւ ակնոց մը, որ 3.300 տարուան հնութիւն ունի։

×

Կ'ԱՐԺԷ ԺՊՏԻԼ

ՓՐՈՖԷՍՕՐ — Պատմեցէ՛ք անգլիացի բանաստեղծ Միլթընի մասին.

ՈՒՍԱՆՈՂ — Երբ ձոն Միլթըն ամուսնացաւ, գրեց «Դրախտ կորուսեալը», իսկ երբ կինը ... մեռաւ, գրեց «Դրախտ վերագտեալը»։

×

— Անցեալ շաբաթ աւազի հատիկ մը ինկաւ կնոջս աչքին մէջ եւ ստիպուեցաւ բժիշկին դիմել, որուն համար ես 30 ֆրանք ծախսեցի։

— Է՛, ատիկա ոչինչ գին է։ Անցած շաբաթ կնոջս աչքին զարկաւ մուշտակէ վերարկու մը եւ, գիտես ի՞նչ, 3000 ֆրանքով հազիւ ազատեցայ։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Աշոտ, ըսաւ, հեռագրատան ցրուիչը քեզ կը փնտռէր, հետս բերի։

— Ո՞ւր է, ո՞ւր, գոչեց Աշոտ։

Եւ ցրուիչը սրճարանէն ներս մտաւ եւ առաջացաւ դէպի սեղանը, որուն շուրջը կը նստէին Աշոտ, իր բարեկամը, եւ Զարեհ։

— Ո՞վ է Աշոտը, հարցուց ցրուիչը, դառնալով Աշոտի բարեկամին, որ տարիներէ ի վեր հոն հաստատուած, ծանօթ էր նաեւ հեռագրատան ցրուիչին։

— Ահա, պատասխանեց բարեկամը, ցոյց տալով Աշոտը։

Ցրուիչը, ընկալագիր մը ստորագրել տուաւ Աշոտին եւ յանձնելով հեռագիրը, մեկնեցաւ։

Աշոտ, դողացող մատներով սկսաւ պատռել հեռագրին ծրարը, բացաւ եւ սկսաւ կարդալ. ֆրանսերէն էր.—

«Ղրկեցէք Վարշամօֆը առաջին թըղթատար շոգենաւով. Սամուէլ Ֆայն»։

Աշոտ անգամ մըն ալ կարդաց, դարձեալ կարդաց, ճիշդ էր, Վարշամօֆը կ'ուզուէր։

Ո՞վ էր Վաշամօֆը ...։

Նոյն ինքն Զարեհը, Սամաթիացին, որ պատրաստուող անակնկալներու դըլխաւոր հերոսներէն ըլլալու սահմանուած էր, եւ հետեւաբար, Վիշապի Պատասխանատու Մարմինի անդամներուն միաձայնութեամբը մկրտուած էր Վարշամօֆ նոր անունով։

Զարեհ ինք ալ գիտէր իր նոր անունը, հասկցաւ Աշոտէն թէ իրեն համար քաշած էր, այդ հեռագիրը եւ թէ՝ Քրիստափոր կ'ուզէր զինքը, ուստի խնդումէն կուլար։

— Ալ ձայնդ կտրէ, ըսաւ Աշոտի բարեկամը ժպտելով։

Յետոյ, դառնալով սրճարանի սպասաւորին։

— Կասսօն, կանչեց, բեր մեզի երեք ռէչինա։

Եւ կասսօնը շուտով բերաւ երեք գաւաթ ճերմակ գինի, ռէչինա բռնածը, Յունաստանի ընտիր տեսակը, թեւ քիչ մը լեղի։

— Պարպէ նայինք, Զարեհ, ըսաւ Աշոտի բարեկամը, վաղը ճամբորդ ես, մեզ պիտի թողուս։

Աշոտ ու իր բարեկամը, իրենց ձեռքերուն մէջ, գաւաթը բարձրացուցած, երկուքը միասին։

— Կենացդ, Զարեհ, ըսին ու պարպեցին։

— Ձեր կենացը կրկնեց Զարեհ, փոխադարձ շնորհակալութեամբ։

Գաւաթները վերստին լեցուեցան փրփրադէզ ռէչինայով։

— Բարի ճամբորդութիւն, մրմնջեց Աշոտ, Զարեհի գաւաթին զարնելով իրենը։

— Մնաք բարով ուրեմն, յարեց Զարեհ եւ մէկ ումպով պարպեց։

Այդ օրը ուրախ էր Աշոտ, իր ալ մեկնումին օրը կը մօտենար, կը խորհէր ինք, Զարեհը ղրկելէ յետոյ, իրեն ալ ճամբայ պիտի բացուէր։

Յաջորդ օրը, շոգենաւը պատրաստ էր, Աշոտ իր ձեռքով Զարեհը — որ այնուհետեւ Վարշամօֆ պիտի կոչուէր — դըրաւ շոգենաւը, եւ ինքը իր բարեկամին հետ ուղղուեցաւ հեռագրատունը, հեռագիր մը խմբագրելով, քաշեց Պոլիս, իրեններուն, Զարեհի մեկնումը ծանուցանելով այսինչ շոգենաւով։

Յետոյ եկան նստան ծանօթ սրճարանը։

— Տեսա՞ր, գիտել տուաւ Աշոտի բարեկամը, ո՞ւր մնացին եւ կասկածներդ, Զարեհն ալ ճամբեցինք, հիմա մնացինք մենք ու մենք. կը տեսնես որ մէկ երկու օրէն ալ քեզ կ'ուզեն։

— Ուր էր թէ, արտնջաց Աշոտ, հաւատա, սիրելիս, հոգիս շատ կը նեղուի, ձանձրացայ անգործութենէն։

— Կ'անցնի, շուտով կ'անցնի աս ալ, կը յորդորէր բարեկամը։

Այն իրիկունը միասին ընթրեցին երկու բարեկամները, կուշտ ու կուռ կերան, խմեցին, փոխադարձ բարեմաղթութիւններով, եւ յետոյ, ծանօթ սրճարանին մէջ առնելէ յետոյ իրենց սուրճը, գացին թատրոն։ Այն գիշերը յունական խումբ մը կը ներկայացնէր Սոֆոկլի գլուխ գործոցներէն «Իդիպոս Արքայ» ողբերգութիւնը։ Աշոտ շատ յուզուած դուրս ելաւ թատրոնէն եւ գիշերը միասին անցուց իր բարեկամին հետ։

Յաջորդ օրը, Իզմիրէն նամակ մը ստացաւ, Մարթինը կը գրէր, գանգատելով տեղական գործերուն անկերպարան վիճակէն, սակայն Աշոտ վաղուց կը ճանչնար Մարթինը, ուսումնասիրած էր անոր նկարագիրը, բնաւ կարեւորութիւն չըտուաւ նամակին պարունակութեանը։

Մէկ շաբաթ անցած էր Զարեհի մեկնումէն ի վեր եւ դեռ ձայն մը չէր ելած։

Դարձեալ իր բարեկամին հետ էր Աշոտ, մէն կուգար Փիրէայի քարափը։ Տրտում էր այդ օրը, մտատանջ, կը տառապէր, Պոլսոյ կողմէն դարձեալ լըռութիւն, հազարումէկ կասկածներէ կը տարուէր։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Պ. Մարտիրոս Յակոբեան եւ զաւակ-ները՝ Խօժէնի եւ Էլիզապէթ, Այրի Տիկին Տէր-Մարկոսեան, Այրի Տիկին Մակարեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Արտաւազդ, Տէր եւ Տիկին Ժիլպեռ Մանուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Պարոնեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Զօրոյեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց կնոջ, մօր, աղջկան, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՎԵՐԳԻՆԷ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Յուղարկաւորութիւնը այս Հինգշաբթի Փետրուար 14, ժամը 16ին, Պորտոյի Սեփրեսա եկեղեցւոյ մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել :

Ի ՆՊԱՍՏ ՔԱՐԱՆԹԻՆԱՅԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը 500 ֆրանքղրկած է Լիբանանի Օգնութեան Խաչին, յատկացնելու համար, Քարանթինայի աղէտեալներուն :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ չուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, «Քլիւպ»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions Cotillons

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն : Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին :

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առթիւ քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծորթուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար :

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անթիլիասի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն — Թեքսթիլ առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըրջանը :

Հեռաձանել՝

CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ :

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջակայքի Հայութիւնը : Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար :

Այս Ուրբաթ ժամը 20.45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քառէի վերնայարկը :

Պիտի խօսի՝ Մարսիլիահայ արուեստագէտ Պ. ՍԱՐԳԻՍ ՊՕՂՈՍԵԱՆ :

Նիւթ՝ «Իմ ճամբաս» :

Արտասանութիւններով համեմուած :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Առաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քենի Զաքարի տղան, Պչուկ Մկրտիչ Խաչատուրեան. Հայաստան Թալինի շրջան Աշնակ գիւղէն : Վերջին պատերազմին զինուոր եղած եւ գերի ինկած է : Զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսա : Լուր ունեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DÉCINES (Isère)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, բէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ,	5 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, Պէյրութ,	10 Ֆ.
ՋՐՈՑՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3.50 Ֆ. Բ. հատոր 5 Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒԻՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕԹԻՅՕՆ - ԹՕՄՊՕԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 — ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ 801.972 C.C.P.

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

FOURRURES ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation — Prix Intéressants

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 14 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9531 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 39e ANNÉE — No 9531

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմը հիմնական յեղաշրջում առաջ բերաւ Մերձաւոր Արեւելքի աշխարհագրական, ազգագրական, քաղաքական ու տնտեսական կացութեան մէջ:

Գաղթատիրութեան մնացորդ հետքերը գրեթէ բոլորովին անհետացան:

Աշխարհակալ պետութիւնները դադրեցան վճռական դեր կատարել արաբախօսական երկիրներու մէջ:

Նորազատ պետութիւնները կազմակերպուեցան բացարձակ անկախութեան հիման վրայ:

Արաբական Լիկան առաջին քայլ մըն էր համադրելու համար Պարսից ծոցէն (Իրաք) մինչեւ Ատլանտեանի եզերքները (Մարոք) տարածուող ընդարձակածաւալ հողամասերու վրայ ծնունդ առած տասնեակ մը անկախ երկիրներու շահերը:

Կարելի չեղաւ իրականացնել Համարաբական մեծ համադաշնակցութեան մը գաղափարը, որուն ջերմ պաշտպանը կը հանդիսանայ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, առաջնորդութեամբ Նախագահ Ապտէլ Կամալ Նասրի:

Գլխաւոր պատճառն այն է, որ բացարձակ անկախութեան գաղափարը օրէ օր ստիճան մը աւելի հող գտաւ Լիկայի անդամ պետութեանց մօտ:

Հինգ տարի առաջ, 1958 Փետրուար 2-ին կազմուեցաւ Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումով:

Երեքուկէս տարի միայն տեւեց փորձը: 1961 Սեպտեմբեր 28ին Սուրիա բաժնուեցաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութենէն, որուն մէջ մինակ կը մնայ Եգիպտոս:

Անկախութեան ձգտումին հետ միաժամանակ Համարաբական Միութեան ծրագիրը եւս իր բազմաթիւ կողմնակիցներն ու ջատագովներն ունեցաւ եւ դեռ ունի Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

Նախագահ Նասրի մեծադիր նկարները տակաւին ի պատուի են զանազան երկիրներու մէջ,— թէեւ քիչ մը աւելի պակաս քան 1958ին:

Նասրականներ էին Իրաքի 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութեան հեղինակները:

Զօր. Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ եւ իր զինուորական ընկերները յաջողեցան տապալել Հաշէմիներու արքայական վարչաձեւը եւ Հանրապետութիւն հաստատել, կռթնած Նասրական տարրերու վրայ, որոնք մեծ թիւ մը կը կազմէին մտաւորական, մանաւանդ ուսանողական շրջանակներու մէջ:

Համարաբական Միութիւնը իրագործելու համար ամենէն ուժեղ ձեռնարկները կատարուեցան 1958ին, յաջողութեան մեծ յոյսերով:

Սուրիայէն վերջ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ պիտի մտնէին Լիբանան, Իրաք եւ Յորդանան, առաջին հերթին:

1958 Մայիս 8ին Լիբանանի մէջ ծայր տուած շարժումը խորքին մէջ այս նպատակին կը ձգտէր:

Վեց ամսուան եղբայրասպան կռիւներէ վերջ Լիբանան յաջողեցաւ պահել իր անկախութիւնը: Նախագահ Շամուն Ամերիկացիներու աջակցութեան դիմեց՝ երբ վտանգաւոր կացութիւն մը ստեղծուեցաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, իբրեւ հետեւանք Իրաքի յեղափոխութեան:

Նոյն այդ օրերուն Յորդանան ալ անգլիական զինուորներու շնորհիւ կրցաւ պահպանել իր անկախ գոյութիւնը:

Եմէնի Իմամը կանխելու համար ներքին յեղափոխութիւն մը, 1958ի ամառը Գահիրէ երթալով դաշինք կնքեց Նախագահ Նասրի հետ:

Շնորհիւ այդ դաշինքին, Եմէն կրցաւ չորս տարի եւս ապրիլ Իմամի աւատապետական վարչաձեւին տակ:

Ի վերջոյ Նասրական գաղափարները՝ Համարաբական Միութեան մասին՝ յաղթանակով վերջացան Եմէնի մէջ, ուր Հանրապետական վարչակարգը հետզհետէ կը զօրացնէ իր դիրքերը, վայելելով մեծ պետութեանց մեծագոյն մասին բարոյական աջակցութիւնը:

Յատկանշական երեւոյթ մըն է Իրաքի Փետրուար 8ի նոր յեղափոխութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ՀԱԿԱՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ Է

Իրաքի նոր վարչակարգին ամէնէն յատկանշական գիծն է, ներկայիս, հակահամայնավարութիւնը: Անխնայ սկսած է պայքարիլ համայնավարներուն դէմ ինչ որ որոշ յուզում յառաջ բերած է Նաեւ արտասահմանի քոյր կազմակերպութեանց շարքերուն մէջ: Իրաքեան համայնավար կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի անդամ՝ Անուար Մուսթաֆա յայտարարութեան մը մէջ կը բողոքէ «աշխարհակալական եւ յետադիմական պետական հարուածին դէմ»: Ապա, պարզելով կոչ մը կ'ընէ բոլոր «հակաֆաշիստներուն եւ դեմոկրատներուն» որպէսզի պայքարին Իրաքի նոր կառավարութեան դէմ որ «ազգայնական պատի մը ետին պահուըտած, ուղղուած է Իրաքի անկախութեան դէմ եւ կը վտանգէ 1958 Յուլիս 14ի բերածը»: Մուսթաֆա անդրադառնալով հարիւրաւոր իրաքցի համայնավարներու ձերբակալութեան. կ'ըսէ թէ ուրիշ հազարաւորներու գլխուն վրայ ալ մահուան վտանգ կայ:

Երկրին մէջ անդորրութիւնը կը հաստատուի հետզհետէ: Զինուորական կառավարիչը արգիլեց «վաճառումը, ցրուումը իրաքցի կամ արաբ օտար ղեկավարներու նկարներուն» ինչ որ, իրականին մէջ, միայն Նասրին կը վերաբերի: Քանի մը հարիւր անձնաւորութիւններու հարստութիւնը (ամէն տեսակի՝ դրամատան հաշիւ, գոհարեղէն, արժէթուղթ) գրաւուեցաւ: Ասոնց մէջ կան գլխաւորաբար նախկին նախարարներ եւ Քասըմի անմիջական շրջապատին պատկանող անձնաւորութիւններ: Կան նաեւ ծանօթ փաստաբաններ, լրագրողներ, դասախօսներ, ճարտարապետներ:

Կառավարութիւնը որոշած է նաեւ ջնջել «հաւատարիմ պարապլուխին թաղ»ին (Քասըմ) անունը, որ երեք տարի առաջ տրուած էր մայրաքաղաքին մէկ ժողովրդական թաղամասին: Այն զինուորականները որոնք մասնակցած են շարժումին չորս յաւելեալ տարիներ պիտի ստանան «հնութեան», ինչ որ բաւական առաւելութիւններ ալ կը բերէ:

Ինչ կը վերաբերի կեանքի բնականոն ընթացքին վերահաստատման, այդ ուղղութեամբ ալ կառավարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուած է: Նոր թերթեր սկսած են լոյս տեսնել: Նախկին թերթերու հրատարակութեան բոլոր արտօնագիրները ջնջուած են: Արտասահմանի հետ հեռագրային եւ հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները վերահաստատուած են: Ռամազանի աւանդական երգերը սկսած են փոխարինել եգիպտական հայրենասիրական երգերը զորս Պաղտատի ձայնասփիւռը կը սփռէր: Պէյրութ սպասող քաղաքական օտար թղթակիցները հաւաքական վիզա մը ստացան Պաղտատ երթալու համար:

Նոր կառավարութիւնը հանգստացնելու համար գիւղացիները, վստահեցուց որ երկրագործական բարեփոխումը զոր Քասըմ հաչակած էր, ի զօրու կը մնայ: Պաղտատէն անցնող ճամբորդներ կ'ըսեն սակայն թէ փողոցի կռիւները կը շարունակուին եւ 5000 մեռեալ կայ Պաղտատի, Պասրայի եւ Հապանիէի մէջ:

ՔԻՒՐՏԵՐԸ

Նոր կառավարութեան երկու նախարարները՝ Պապա Ալի եւ Ֆուատ Արէֆ, պաշտօն ստացած են շփում ստեղծելու Քիւրտ պարագլուխ՝ Մուսթաֆա էլ Պարզանիի հետ, զինադուլի մը շուրջ համաձայնելու համար: Պարզանի ընդունած է այս հանդիպումը, կ'ըսեն Լոնտոնի մէջ: Ցիշենք թէ վերոյիշեալ երկու նախարարները քիւրտ են, մանաւանդ Պապա Ալի՝ զաւակը Շէյխ Մոհամէտի որ Քիւրտերուն կողմէ ազգային հերոս կը նկատուի:

«Քօմպա», որ պաշտպանն է քրտական դատին, կը յուսայ որ Գն. Արէֆ պիտի չկրկնէ Զօր. Քասըմի սխալը որ իր խօսքը չյարգեց եւ ռմբակոծեց քրտական գիւղերը: Արդէն դժուար է ներկայիս գիտնալ թէ ի՛նչ պիտի ընեն Պաղտատի նոր մարդիկը: «Արաբ միասնականութիւն» նշանախօսքերը նոր չեն եւ կը կրկնուին ամէն յեղափոխութեան ատեն: Ճիշդ է որ համայնավարները կը հալածուին, բայց Մոսկուա եւ Փեքին անմիջապէս ճանչցան նոր վարչակարգը ինչ որ ցոյց կուտայ թէ վարդապետութեան մէջ հաղորդութիւնը մէկ բան է եւ քաղաքական պատեհապաշտութիւնը՝ ուրիշ բան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ զինուորական ծառայութեան շրջանը պիտի կրճատուի 18էն 15 ամիսին իջնելով:

ՎԷՆՍԷՆԻ դատավարութեան վկաներու ունկնդրութիւնը սկսաւ աջի օր: Ամբաստանութեան վկայ՝ Պուվիէ որ պետն է ոստիկանութեան ոճրային բաժնին, փորձեց փաստել թէ առեւանգումի պատմութիւնը շինծու է, իր քննութիւնը ցոյց տուած է թէ բուն ծրագիրը տը Կոլը սպաննել էր: Այս դատավարութեան ընթացքին, Ազգ. Ժողովին մէջ կը պատահէր անսպասելի դէպք մը: Ազգ. Ժողովին առջեւ պիտի ներկայանար կառավարական օրինագիծը՝ երկարաձգել արդարութեան զինուորական ատեանի լիազօրութեան շրջանը: Տարօրինակ դիպուած մը որ. գլխաւոր պատասխանատուներն էին բացակայ ու Ե՛ն Էռ երեսփոխանները, կառավարութեան օրինագծին տեղեկատուութիւնը ընելու պաշտօնին կ'ընտրուէր՝ ընդդիմադիր մը Ֆրանսուա Միթըրան: Հակառակ իր աննպաստ տեղեկագրին, տարակոյս չկայ թէ օրէնքը քուէարկուի, կառավարութիւնը լայն մեծամասնութիւն մը վայելելով Ազգ. Ժողովին մէջ:

«ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՏՈՒՆԸ» նոր անունն է Էլիզէի: Կնքահայրը՝ տը Կոլ, վերջին անգամ ընդունելով երեսփոխաններու չորրորդ խումբը, ըսած է «այս տունը հանրապետութեան տունն է, այդ պատճառաւ երեսփոխանները միշտ լաւ կ'ընդունուին հոս»: Պատասխանելով հարցումի մը, նախագահը վստահեցուցած է որ Գերմանիա երկու լարի վրայ չի խաղար: «Հոն էի, ժողովրդական զգացումը տեսայ եւ ատիկա չի խաբեր»...:

ՓԱՐԻԶԻ եւ մերձաւոր արուարձաններու մէջ, ոստիկանութիւնը 60 պատանի գողեր ձերբակալեց որոնց կրտսերը՝ 13 տարեկան է միայն: Հաւատարիմ «միջավայրին» «լռութեան օրէնքը» կը յարգեն...: Բազմաթիւ յարձակումներ ըրած են արդէն:

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԳՏՆՈՒՈՂ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՈՒԺԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

«Ենի Սապահ»ի մէջ Փրոֆ. Շիւքրիւ Պապան կը գրէ.

Ժիւփիթեր հրթիռներու տեղ Թուրքիոյ Փոլարիս հրթիռներ տալու որոշումին մասին լուրերու վրայ, «Նիւ Եորք Թայմզ» թերթը բաւական մանրամասն տեղեկութիւններ կը հաղորդէ մեր երկրին մէջ գտնուող ամերիկեան ուժերուն շուրջ:

Այս շատ իրաւասու կարեւոր թերթին համաձայն, մեր երկրին մէջ ներկայիս շուրջ 15 հազար ամերիկացի զինուոր եւ մասնագէտ ու 15 Ժիւփիթեր հրթիռ գոյութիւն ունին: Կը շեշտուի թէ այդ հրթիռները Մոսկուան, Լենինկրատ, եւ Ուրալ լեռներէ անդին բոլոր ռուսական ճարտարարուեստական կեդրոնները, նոյնիսկ Ուրալներէ անդին ռուսական Ասիոյ կարգ մը կեդրոնները հարուածելու վիճակի են:

15 հազար ամերիկացի զինուորներու եւ մասնագէտներու մէկ մասը այս հրթիռի արձակավայրերու կեդրոններուն մէջ կը գտնուի: Մնացեալ կարեւոր մէկ մասն ալ Սեւ Ծովի ափերուն տեղաւորուած Ռատարի տեղեկատուութեան գործիքներուն վրայ կը պաշտօնավարէ: Անկէ զատ, Տիարպաքըրէն 15 քմ. հեռու, Վանայ լիճին արեւմտակողմը, դիտարան մը հաստատուած է: Այս դիտարանը կրնայ իսկոյն արձանագրել ու ճշդել որեւէ հրթիռ զոր Ռուսերը պիտի արձակեն եւրոպական Ռուսիայէն կամ Սիպերիայէն: Այս կեդրոնը մէկը կը նկատուի այն երեք հսկայ կեդրոններէն զորս Ամերիկա հիմնած է աշխարհի զանազան մասերուն մէջ: Ասոնցմէ զատ, ամերիկեան երկու մեծ օդային խարիսխ կը գտնուին Իզմիրի եւ Ինճիրլիքի (Ատանա) մէջ:

«Նիւ Եորք Թայմզ», որ այս մանրամասնութիւնները կը հաղորդէ, կը տեղեկացնէ թէ Ժիւփիթեր հրթիռները քակելու եւ Փոլարիս հրթիռներ տալու շուրջ բանակցութիւններն ու շփումները նուազագոյն վեց ամիսէն աւելի կրնան տեւել:

Փոլարիս հրթիռները շատ մը փորձառութիւններու նիւթ կազմած են Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ:

Ֆրանսա կը նախընտրէ իր կողմէ արտադրուած եւ իր հրամանին տակ գտնուող ատոմական զէնքերով գոհանալ, քան թէ այնպիսի հրթիռներով՝ որոնց գործածութիւնը Ամերիկացիներուն ձեռքը պիտի գտնուի:

Ֆրանսայի եւ քիչ մըն ալ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ կասկածները կը կեդրոնանան սա կէտին վրայ. Փոլարիսները մի միայն Ամերիկացիներու հրամանին տակ պիտի մնան ու պիտի գործածուին այն ատեն միայն՝ երբ Ամերիկայի շահերը խնդրոյ առարկայ դառնան:

Ամէն պարագայի մէջ, Փոլարիսներուն Ատլանտեան զինակցութեան երկիրներուն կողմէ գործածուելուն շուրջ Ամերիկայի մէջ ալ այլազան տեսակէտներ կան: Այս բոլոր կէտերը զանազան վիճաբանութիւններու եւ բանակցութիւններու նիւթ պիտի կազմեն յառաջիկայ ամիսներուն: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի թերթերուն եւ շրջանակներուն մէջ տենդագին վիճաբանութիւններ կը կատարուին բոլոր այս խնդիրներուն շուրջ: Իսկ մեր մօտ, մեր պետական մարդիկը եւ մամուլը այս խնդրին մօտենալէ անգամ կը քաշուին կարծես:

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

—o—

Մուրատ Բ. յաղթականօրէն կ'արշաւէր Պալքաններր, սարսափի մատնելով Վենետիկն ու Թերակղզիին քրիստոնեաները: Սելանիկի գրաւումը, 1430 Մայիսին, յուզում պատճառեց Արեւմուտքի: Բիւզանդիոնի կայսրութիւնը, որուն յաղթական բանակները կը հասնէին երբեմն մինչեւ Միջագետք, կը չափուէին Սասանեան Տան բանակներուն հետ, ամփոփուած էր ինքնիր պատեանին մէջ եւ կայսրը չէր կրնար մայրաքաղաքէն հեռանալ առանց Թուրքին արտօնութեան:

Ֆրանսա եւ Անգլիա յոգնած էին Հարիւրամեայ պատերազմէն: Ժան տ'Արք կը դատապարտուէր խարոյկի: Եօժէն Պապը եւ Պալի ժողովը պայքարի մէջ էին: Բիւզանդիոնի Յովհաննէս Ը. կայսրը պապին օգնութեան կը դիմէր, նոր խաչակրութեան մը համար: Պալի ժողովը պատուիրակ կը ղրկէր կայսեր, 1433ին, թէ իրեն դիմելու էր, որովհետեւ եկեղեցական ժողովը վեր կը մնայ պապէն եւ կը խոստանար դրամ եւ զօրք Բիւզանդիոնը պաշտպանելու համար:

Կայսրը կ'ընդունի հրաւէրը, բայց պապին ալ պատուիրակ կը ղրկէ: Ժողովականներ կը լսեն դիմումը, նոր պատուիրակ մը կը ղրկեն Պոլիս, ուր կը հասնի նաեւ պապին փոխանորդը: Իր ճակատագրով մտահոգուած կայսրը մէկի տեղ երկու պաշտպան կը գտնէր, երկու հակառակորդներ, իւրաքանչիւրը կը ջանար իր կողմը ձգել կայսրը, որ վերջապէս կը նախընտրէր պապին հրաւէրն ընդունիլ:

Յովհաննէսի մտադրութիւնն էր համաձայնիլ Հռոմի հետ կայսրութեան պաշտպանութեան համար: Պապը կը խոստանար խաչակրութեան հրաւիրել եւրոպական իշխանները, եթէ բիւզանդական եկեղեցին ընդունէր արեւմտեան եկեղեցին առաջարկները:

Ընդհանուր յատկանիշ տալու համար կը հրաւիրուէին նաեւ արեւելեան պատրիարքները: Ռուսիոյ մեծ իշխանը կ'արտօնէր Քիեւի արքեպիսկոպոսին մեկնիլ Իտալիա: Կայսրը կը հասնէր Իտալիա Նիկիոյ արքեպիսկոպոս Պեսարիոնի, մետրոպոլիտներու, եպիսկոպոսներու հետ: Քիեւի արքեպիսկոպոս Իզիտոր ալ կուգար ընկերակցութեամբ եկեղեցականներու եւ աշխարհականներու:

Առաջին նիստերը կը գումարուէին Ֆերրարա քաղաքին մէջ, բայց ժանտախտի վտանգէն խուսափելու համար, ժողովը կը փոխադրուէր Ֆիրէնցէ, 1439, Յունուար 10ին:

Յանձնախումբերը կը տեղեկագրէին երկու եկեղեցիներու դաւանական տարբերութիւնները եւ համաձայնութեան մը կը յանգէին.

1) Հաւատամքին մէջ յոյն եկեղեցին պիտի աւելցնէր «յորդւոյ» հոմէակաանին նման:

2) Լատինը կը գործածէր անխմոր հաց, յոյն եկեղեցին խմորուած:

3) Յոյն եկեղեցին չընդունիր քաւարանը, կայսր եւ եկեղեցականներ հոդ ալ զիջում կը կատարէին:

4) Վերջապէս արեւելեան եկեղեցականներ կ'ընդունէին Հռոմի Աթոռին առաջնութիւնը: Կը հաստատուէր պատրիարքութեանց կարգը, առաջին տեղը կը գրաւէր պապը, երկրորդը՝ Պոլսոյ պատրիարքը, երրորդը՝ Աղեքսանդրիոյ, չորրորդը՝ Անտիոքի, հինգերորդը՝ Երուսաղէմի պատրիարքները:

Կարեւորագոյն կէտն էր.

Պատրիարքները կը պահեն իրենց առանձնաշնորհները ու իրաւունքները:

Համաձայնագիրը կը ստորագրուէր 1439, Յուլիս 4ին Սանթա-Մարիա-տել Ֆիորէ տաճարին մէջ: Յոյն բնագիրը կը կարդար Պեսարիոն արքեպիսկոպոս, ջերմ համակիր միութեան, լատին բնագիրը՝ կարդինալ Ջեզարինինա: Ընթերցումէն վերջ ընթերցողները կ'ողջագուրուէին: Յոյն բնագրին տակ կը ստորագրէին կայսրը կարմիր մելանով, չորս պատրիարք, 15 մետրոպոլիտ, եպիսկոպոսներ, վանականներ: Լատինին տակ՝ պապը, ութ կարդինալ, երկու պատրիարք, ութ արքեպիսկոպոս, 52 եպիսկոպոսներ:

«Թող ցնծան երկինք եւ երկիր, Արեւելք եւ Արեւմուտք կը միանան Յիսուս Քրիստոսի անկիւնաքարին վրայ»:

Մելքիդ Ժոզէֆ Հաժար վերջերս հրատարակած գործով կ'ընդունի, որ Ֆիրէնցէի ժողովին մէջ Հայերն ալ «պապին ներկայութեան յայտարարեցին, թէ կ'ընդունին ոչ միայն Յոյներէն ստորագրուած վարդապետական ճշմարտութիւնները, այլ նաեւ բոլոր կարգապահական կանոնագրութիւնները: Այսպէս Ս. Գրիգորի եկեղեցին ամբողջէն կը միանար Հռոմի եկեղեցիին» (22 Նոյ. 1439):

Եկեղեցական միութիւն մը կաթողիկոսի մը նախագահութեան տակ գումարուած ժողովով մը կ'որոշուի: Այդ թուականին նման ժողով մը չէ գումարուած եւ արդէն արեւելեան եկեղեցականներ կը պայքարէին միութեններու դէմ, կ'առաջադրէին Սիսի աթոռը ձերբազատել Արեւմուտքի ազդեցութենէն: Երկու տարի վերջ, 1441ին երբ հարիւրէ աւելի ժողովականներ, աշխարհական թէ եկեղեցական, պիտի ընտրեն Կիրակոս Վիրապեցին Էջմիածնի Կաթողիկոս:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՐԻ ՖԻՆԼԱՆՏԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1948ին, Փրակայի մէջ կատարուած պետական հարուածի մը հետեւանքով Չեխոսլովաքիա արբանեակ երկիր մը կը դառնար: Շշուկներ շրջան կ'ընէին թէ, Ֆինլանտան ալ միեւնոյն ճակատագրին պիտի արժանանար, բայց Փասիկիւի ճարպիկ շարժումով մը Ռուսիոյ հետ չէզոքութեան, բարեկամութեան, փոխադարձ օգնութեան եւ ապահովութեան դաշինք մը կնքեց: Վտանգը փարատեցաւ:

1952ին — 12 տարի յապաղումով — համաշխարհային ողիմպիական խաղերը Հելսինքիի մէջ տեղի ունեցան, 1940ին կառուցուած մարզադաշտը՝ պատերազմի տարիներուն գերիներու եւ գաղթականներու ապաստանարանի վերածուած էր: Ռուսական պահակները թնդանօթներով, հրետանիներով եւ հրթիռներով զինք բռնած էին Հելսինքիէն քսան մղոն հեռու եւ աչալուրջ կը հսկէին Ֆինլանտայի վրայ: Ժողովուրդը դուրս չպրտած եւ հիմնայատակ կործանած էին ութ հազար տուներ: Հելսինքիի հանրային շողեկառքի պատուհանները երկաթեայ փեղկերով ծածկուած էին որպէսզի Ֆինլանտացիները չնշմարեն իրենց ամրութիւնները:

Ռուսերը իրենց յարափոփոխ քաղաքականութեամբ ու յաճախակի անակնկալներով ժողովուրդները ահուսարսափի մէջ կը պահէին: 1950ին Ֆինլանտացիներուն հետ 50 տարուան պայմանագրութիւն մը կնքած էին, բայց, հինգ տարի ետք, 1955ին ամառուան բարի օր մը, յանկարծ իրենց ամրութիւնները, զինական բոլոր կազմածները քանդելով կը հեռանան, անակնկալի բերելով ամբողջ աշխարհը: Փասիկիւի կրկին Մոսկուա կը վազէ՝ լուսաբանուելու համար: Ժուքով՝ Սթալինի, Միկոյեանի եւ Բուլկանինի ներկայութեամբ կը յայտարարէ.— Դաս մը տուինք Ամերիկացիներուն: Գերուած բոլոր ժողովուրդներուն պիտի օժանդակենք, որպէսզի գաղթատէրերն ու կայսերապաշտ դրամատէրերը դուրս քշեն իրենց հողամասերէն եւ անկախութեան տիրանան:

Ֆինլանտան Ռուսիոյ համար կէտն կոյր մըն է: Երկրին հասոյթին 12 առ հարիւրը պատերազմի վնասուց հատուցման կը յատկացուի, որ բաղդատելով տոկոսով 20 առ հարիւրի կը բարձրանայ: Ֆինլանտացիները պատրանքներով չեն օրօրուիր, շատ լաւ գիտեն թէ պզտիկ անզգուշութեան մը հետեւանքով կրնան իրենց անկախութիւնը վրայ տալ, կործանիլ: Իրենց զինուորական ուժը սահմանափակուած է: Միայն 41.900 զինուոր պահելու իրաւունք ունէին: Արգիլուած էր սուզանաւերու պահեստը եւ գործածութիւնը: Հիւլէական ինքնաշարժ մեքենայ, ծովային ական, ծովառումբ, ռմբաձիգ օդանաւ եւայլն: Արգիլուած է անջատ դաշինքներ կնքել արեւմտեաններուն հետ:

1948էն 1958ը տագնապի տարիներ եղան Ֆինլանտայի համար: Երբ պահպանողականները մաս կազմեցին կառավարութեան, Խորհրդային Միութիւնը առանց ազդարարութեան եւ բացատրութեան իր դեսպանը ետ կանչեց: Քանի մը օր ետքը ալոցարանի եւ ձուլարանի գործարաններուն տուած իրենց ապսպրանքները ջնջել տուին: Այս պատճառաւ կառավարական տագնապ մը ծագեցաւ եւ տեւեց շարաթներ: Կառավարութեան համար մահու կենաց խնդիր էր, կամ՝ համայնավարները պիտի առնէին դահլիճին մէջ՝ որ իրենց համար անձնատուր ըլլալ էր եւ կամ անձնասպան պիտի ըլլային: Վերջապէս վտանգը խափանուեցաւ, միատարր դահլիճ մը կազմեցին նախագահութեամբ Քեքոնէնի, որ անմիջապէս դէպի Լենինկրատ ճամբայ ելաւ՝ Խրուշչեւի հետ տեսնուելու եւ Ֆինլանտայի հաւատարմութիւնը յայտնելու համար: Բայց Խրուշչեւ քմծիծաղով յայտարարեց.— Շատ մօտէն հսկողութեան տակ կը գտնուիք: Խորհրդային Միութիւնը չի ձգեր որ անզգոյշ քայլ մը առնէք արեւմտեաններու լպրծուն զառիթափին վրայ:

×

Ֆինլանտայի մէջ ձմեռուան բացօթեայ լոգանքը ընթացիկ եւ ընդունուած սովորութիւն մըն է: Լողորդները սառած լիճերուն մակերեսը ճեղքելով լայն խորոչ մը կը բանան ու կը խորասուզուին բացուածքէն ներս, ձմեռուան իրենց լոգանքը առնելու համար, նոյնիսկ եթէ ջերմաչափը — 30 աստիճան ըլլայ: Այս լոգանքը առողջութեան երաշխիք մըն է, ընջերակներու առաձգականութեան կը նպաստէ:

Ֆինլանտացի ժողովուրդը մարդկային երկու ազգատոհմերէ կազմուած է: 1,72 մեթրէն վեր հասակ ունեցողները առհասարակ ծագումով շուէտացի են, իսկ 1,68էն վար՝ արեւմտեան Սիպերիայէն գաղթած Ֆիններ:

Ֆինլանտայի հողը, կ'արտադրէ ճակընդեղ, աշնանացան, վարսակ, հաճար, գետնախնձոր, իրենց անջրդի ու ապեբախտ հողը թթու կը պարունակէ, ձրկնորսութիւնը իրենց կարեւոր արհեստներէն մէկն է: Բայց իրենց գլխաւոր ազգային հարստութիւնը փայտն է: Աշխարհի ամենակարեւոր թուղթի արտադրիչներն են: Երկրի հողամասի տարածութեան 71 առ հարիւրը ծածկուած է անտառներով, երկրին հարաւը՝ կը բուսնին տիկիի եւ չոճիի ծառեր, կեդրոնը՝ եղեւնի, իսկ հիւսիսը՝ ցաքասի ծառեր: Իրենց արտածման չորս հինգերորդը փայտն է որ կը ծախուի զանազան ձեւերու տակ: Խարշնիւթ, թուղթ, զըրուագած տախտակ, կահ կարասի, նախակառոյց շարժական փայտէ տուներ: Աշխարհի վրայ գործածուած թուղթերու

Սեւ Մարդը

—o—

Աշտարակների վրայ պահակները ձանձրանում են,— փախուստի ոչ մի դէպք: Մի անգամ եղաւ միայն տագնապ մեծ եւ անասելի. այդ գարնանն էր. երբ «գործարար բակ»ի ողջ անձնակազմը երեկոյեան հնդեակներով կանգնեց ճամբար վերադառնալու համար, ստուգման ժամանակ պարզուեց. որ չկայ Վենիամին Զակինը, որի պաշտօնը խոհանոցում դետնախնձոր մաքրելն էր: Իսկոյն ականջէց ականջ յայտնի եղաւ, որ շատերը կասկածում էին, որ նա այն չէ, ինչ ցոյց էր տալիս իրեն, որ անաշխատունակ, քամուց օրօրուող, չատակեր, քնկոտ Զակինի դիմակի տակ «գործարար բակ»ի խոհանոցում կոճղի վրայ նստած գետնախնձոր է մաքրում խարայէլացի ընդյատակեայ մի հերոս, որը կարողացաւ պահականու. քթի տակով սլանալ դէպի ազատութիւն, ուրեղ նրան սպասում են մեծ առաքելութիւններ եւ մեծարժութիւններ: Տոյլ, յոյլ, թոյլ Զակինը մի ակնթարթում սրբապատկերի նման յարմար կերպով տեղաւորուեց ասկեզօծ շըրջանակների մէջ եւ անմահաբար հերոսացաւ եւ հերոսաբար սրբացաւ: Ահաւա՜ր Զակին:

Այո՛, պահականին իրար անցաւ: Նրանք մի բան արած լինելու համար վազեցին զանազան ուղղութիւններով, մտան բաժանմունքները, մինչեւ անգամ զըրասենեակը եւ ահա զարմանալին. աղիւսի գործարանի կողմերից երեւաց նորին խորայէլեան մեծութիւն Վենիամին Աբրամովիչ Զակինը, արհեստական, զսպանակաւոր մարդու նման քայլերը փոխելով, ուսից կախուած անըաժան, Ռամսէս արքայի ժամանակներից մնացած տոպրակով: Շուտով յայտնի դարձաւ, որ նա ճաշից յետոյ իր քայլերն ուղղել է դէպի աղիւսի գործարանը՝ ճաշից յետոյ եւ ընթրիքից առաջ լրացուցիչ կերպով մի թեթեւ կազդուրուելու համար: Այս նպատակով նա վերցնում է մի քանի ընտրովի, խոշոր գետնախնձոր եւ յանձնում է իրեն բարեյաջող քամուն, որը բարերախտաբար փչում էր դէպի աղիւսի գործարանը: Այստեղ նա գտնում է յանկած, բայց դեռ տաք մի քուրայ, գետնախընձորները թաղում տաք մոխիրների մէջ եւ թրծարանից առաւօտեան հանուած դեռ ջերմ աղիւսների վրայ պառկում է եւ ննջում փարաւոնական, բարձր մակարդակի ննջով:

Ամբողջ պատմութիւնը:

Երբ ոսկէ շրջանակներից դուրս ընկած եւ պսակազերծուած հերոսը երկու պահակների ուղեկցութեամբ ուրուշակի կերպով մօտեցաւ, բարձրացաւ մի ընդհանուր ծիծաղ: Իր ծիծաղը չկարողացաւ զսպել մինչեւ անգամ գերմանացի հիւսն Դոմինիկ Կարլովիչ Ֆեֆերը, որը բուն հեղինակն էր Զակինի նոր վերաօրակաւորման ու ննջափոխմանը... Այսպէս պատահեց:

... Բուռանանոց, անմոռանալի բուռանանոց: Ես վառում եմ վառարանը. այս անհրաժեշտ է ոչ միայն տաքնալու, այլեւ ջուր տաքացնելու՝ ցեխ պատրաստելու համար: Վառարանը զուարթ ազմըկում է, Մամոյի հետ բաց, տախտակէ պատգարակով կրում ենք շաղանակագոյն հողը եւ լցնում տաշտակը: Մամոյի տրամադրութիւնն այսօր բարձր է, նա չի հայհոյում ինձ ոչ միայն Աշոտ տայու ներկայութեամբ, այլեւ բացակայութեամբ: Կարճահասակ է Մամոն, մօտ քառասունհինգ տարեկան, արաղաշարժ եւ հնարագէտ, երբ քաղցած է՝ անսահման չար, երբ կուշտ է՝ չափաւոր բարի, գլուխը երկարաւուն, քիթը կեռ, բարակ շրթունքները պեխերի փակագծերով ամփոփուած, Մամոն, ապասթումանցի աղատ կառապան Մամոն, որն անգամ մի քիչ հայերէն գիտի եւ նոյնքան ռուսերէն:

Ցեխը պատրաստ է: Աշոտ տային եւ Մամոն նստում են իրենց չարխերի վրայ: Պտըտւում է անիւը, Աշոտ տային վերցնում է մի կտոր ցեխ, դնում է չարխին, մատներով օգնում, ձեւ է տալիս անշունչ կաւին եւ ահա հողէ նոյնքան անշունչ ամանը պատրաստ է: Ի զուր չէ, որ Աշոտ տային մեծ հեղինակութիւն ունի ճամբարում, մի ժամում մի քանի տասնեակ ամաններ կողք-կողքի շարելը նրա համար խաղ ու պար է, պատուոյ տախտակից նրա անունը չի իջնում, եւ նա մրցակից չունի: Նա պատրաստում է նաեւ սափոր, մոխրաման, ծաղկաման, պեւերը, պահակները նրան «մասթըր» են անուանում, Մամոն՝ «ուստա»:

Ո՜վ ով, Մամոն իրաւունք ունի Աշոտ տայուն «ուստա» անուանելու, որովհետեւ ամբողջ օրուայ ընթացքում հազիւ-հազ արիւն, ոչ, քրտինք թափելով, անյայտ «սկոլիչ»ներին հայհոյելով, մատներին չենթարկուող կաւը տաշտում շըփացնելով կարողանում է միայն տասը տասներկու աման պատրաստել, որոնք վարպետի պատրաստած ամաններից տարբերւում են այնպէս, ինչպէս ագռաւները ագռաւներից:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(8 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՄՈԼԻԷՐ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՉԷՐ...»

1800ական Թուականներուն, Անգլիոյ մէջ գոյութիւն ունէին երեք հանճարեղ դերասաններ՝ Քեմպըլ, Մեքրետի եւ Քին, որոնք անհաւասարելի մեկնաբերողներն էին Շէյքսպիրեան տիպարներու:

Անգլիացիները իրենց ազգային մեծ բանաստեղծը միշտ ալ գերադաս համարած են ուրիշ ժողովուրդներու հանճարեղ հեղինակներէն: Օրինակ, անգլիացիի մը համար Ռասին, Քորնէյ, Լաֆոնթէն եւ տակաւին բազմաթիւ այլ հանճարեղ դէմքեր երկրորդական գծի վրայ կուգան երբ բաղդատութեան եզր մը փնտռուի այս վերջիններուն եւ Շէյքսպիրի միջեւ:

Վերեւ յիշատակուած երեք անուանի դերասանները նոյնպէս անսահման հիացում ունէին Շէյքսպիրի անձին ու գործին հանդէպ, եւ եկած էին այն եզրակացութեան թէ ոչ մէկ ժողովուրդ ունեցած է եւ պիտի կրնայ ունենալ նման հանճար մը:

Այդ Թուականներուն, ուրեմն, օր մը Քեմպըլ կ'այցելէ Փարիզ: Իր ֆրանսացի պաշտօնակիցները՝ Քոմէտի Ֆրանսէզի դերասանները հացկերոյթ մը կը սարքեն ի պատիւ հիւրին:

Սեղանին վրայ, ի հարկէ, խօսակցութիւնները կը դառնան երկու ժողովուրդներու ողբերգակ բանաստեղծներուն շուրջ: Շէյքսպիրի գերազանցութիւնը Ռասինի եւ Քորնէյի վրայ անգամ մը եւս խնդրոյ առարկայ կը դառնայ եւ մեծանուն Քեմպըլ հաստատ մնալով իր տեսակէտին վրայ, յամառօրէն կը պնդէ Շէյքսպիրի գերազանցութեան մասին:

Ֆրանսացի դերասանները, քաղաքավարօրէն, քիչ մըն ալ թերեւս համոզումով, կը սկսին նահանջել վիճաբանութեան դաշտին վրայ, երբ յանկարծ ներկաներէն ֆրանսացի դերասան մը՝ Միշօ կը բացագանչէ.

— Շատ լաւ, Պ. Քեմպըլ, համաձայն ենք: Բայց ի՞նչ կ'ըսէք Մոլիէրի համար:

— Մոլիէ՞ր, կը պատասխանէ Քեմպըլ բրիտանական սառնասրտութեամբ մը, Մոլիէ՞ր, տարիկա բոլորովին ուրիշ հարց մըն է: Մոլիէր ֆրանսացի չէր...

— Ա՜հ, թերեւս անգլիացի՞ էր, կը պատասխանէ ֆրանսացի դերասանը, քմծիծաղը շուրթին:

Անգլիացի դերասանը այս կծու հեգնանքին վրայ, միշտ առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու, կը վառէ իր սիկարը, կ'արձակէ անոր մուխը իր վիճակէն գոհ մարդու մը երեւոյթով, ապա, ծանր ծանր, կշռելով իր իւրաքանչիւր բառը, կը պատասխանէ.

— Ոչ, Մոլիէր մարդ մըն էր: Բարին Աստուած օր մը յանկութիւն ունեցաւ մարդոց ըմբռնել տալ թատրոնին ընծայած անսահման բարիքները, հաճոյքներն ու դասերը, իրենց կատարելութեան մէջ: Ատոր համար ալ ստեղծեց Մոլիէրը ու ըսաւ անոր. «Գնա, ուսումնասիրէ քու նմաններուդ՝ մարդոց նկարագիրները, ներկայացուր զանոնք իրենց յոռի ու առաքինի կողմերով եւ ազնուացուր զանոնք՝ եթէ կրնաս...»: Եւ ապա, Աստուած երկինքէն դէպի երկիր նետեց Մոլիէրը: Ո՞ր կողմը պիտի իյնար ան, հիւսի՞ս թէ հարաւ, Մանշի ա՞յս կողմը թէ այն կողմը: Այնպէս պատահեցաւ որ ան իյնար ձեր կողմը, սակայն ան կը պատկանի մեզի ալ այնքան, որքան ձեզի: Միայն ձեր նկարագիրները չէ որ վրձինած է ան, միայն ձեզ չէ որ դաստիարակած է: Ոչ, անիկա գծած է բոլոր մարդոց դիմագծերը եւ աշխարհի բոլոր ժողովուրդները հաւասարապէս է որ կը վայելեն իր հանճարին պտուղները: Անոր առջեւ կ'անէանան ժամանակի եւ տեղի փոքրիկ տարբերութիւնները: Ոչ մէկ ազգ, ոչ մէկ ժողովուրդ կրնայ իւրացնել անոր անհատականութիւնը իբրեւ իր սեփականութիւնը, անիկա կը պատկանի բոլոր դարաշրջաններուն եւ բոլոր ժողովուրդներուն:

Քաղեց՝ ՍԻՇԱՏՐԱ

Հինգ առ հարիւրը եւ խորշանիւթերու 5 առ հարիւրը Ֆինլանտանն է որ կ'արտադրէ: Տարուան մէջ անտառներէն փայտահատուած ծառերը հաշուելով մարդ գլուխ տասնըմէկ խորանարդ մեթր փայտ կ'իյնայ: Կլիմայի մեղմութեան շնորհիւ երկրին անտառներու թիւը հետզհետէ կ'աւելնայ, ծառերը կ'աճին ու կը խտանան: Բայց իրարմէ հեռու ըլլալու պարագան, հաղորդակցութեանց ճամբաներու գէշ վիճակը, անթափանց հողին տեսակը, անտառներուն ոստկական արժէքը կը նուազեցնէ:

55.000 լիճեր Ֆինլանտայի անսովոր գեղեցկութիւն մը կուտան: Սառնապատ դաշտերը իրարմէ կը բաժնուին անանցանելի բարձր փշատատններով: Բուսինելէրէն՝ գանգաղ ու մունջ վազող գետերը խորհրդային միութեան հողէն անցնելով կ'երթան ու կը կորսուին Լատոկա լիճին մէջ: Ամառը տաքին լիճերու ջուրերուն նուազման պատճառաւ գոյացած ճահիճները, միլիոնաւոր մժեղներով կը ծածկուին: Իսկ ձմեռուան ձիւնն ու սառնամանիքները կը չորցնեն ու կը փճացնեն բոլոր բոյսերը, միայն թզուկ ժայռաքարները կ'ապրին:

Կլիման, մեկուսացումը, միջավայրի խստութիւնը, ապրուստի դժուարութիւններն ու երկրին դժնդակ պայմանները Եւրոպայի ծայրագոյն հիւսիսակողմը ստեղծած են Ֆինլանտայի անտառի ժողովուրդ մը որ հոգեբանօրէն ուրիշ ժողովուրդի չի նմանիր:

Աշխատասէր ու կորիճ այս ժողովուրդը՝ իր հզօր դրացիէն յաւիտենապէս կլլուելու դատապարտուած է: Չի կրնար իր ճակատագրէն խուսափիլ, այս արի բայց դժբախտ ժողովուրդը:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ԿՐԸՆՈՊԼ, (Յատուկ) — Ամէն տարի Յունուարին Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը մեծ պատրաստութեամբ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ կը տօնէ մանուկներուն համար կազմակերպած տօնածառը: Մանուկներու օրը աւանդական եւ սրբազան տօն մը դարձած է մեր հանրային կեանքին մէջ:

Յունուար 27ի կիրակին, անմոռանալի պիտի մնայ Կապոյտ Խաչի մեր սիրելի ընկերուհիներու համար, որովհետեւ այդ օրը Կրընոպլի հայ գաղութը պատասխանելով վարչութեան կոչին, խուռներամ եկած ու լեցուած էր Րիւ Ժէյի գեղեցիկ սրահը, վայելելու կանացի այս մեծ կազմակերպութեան կատարած ազգօգուտ ձեռնարկները:

Գեղեցիկ տօնածառ մը կը խորհրդանշէր օրուան հանդիսութիւնը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Բարով եկաք»ով զոր աշակերտները երգեցին ղեկավարութեամբ ուսուցչուհի Տիկին Մ. Միքայէլեանի: Յետոյ ուսուցչուհին, իր բացման խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն, ապա անդրադառնալով դպրոցի դերին, շեշտեց թէ պէտք է զօրավիգ կանգնիլ Կ. Խաչին, որպէսզի ան միշտ վառ պահէ լոյսին այն ճրագը որ կը լուսաւորէ հազարաւոր մանուկներուն միտքն ու սրտերը:

Բեմին վրայ խմբուած աշակերտները շատ յստակ եւ մաքուր առոգանութեամբ արտասանեցին, մենախօսեցին եւ երգեցին, մեծ հաճոյք պատճառելով հանդիսականներուն.

Ապա ներկայացուեցաւ մանկական զաւեշտ մը «Դպրոցի ծոյլ տղան», որ խինդ ու ծիծաղ սփռեց: Դերակատարներն էին, Ս. Մարաշլեան, Յ. Ճերմակեան եւ Սիմոնեան: Այս ջերմ մթնոլորտին մէջ Օր. Քէհիրեան յստակ առոգանութեամբ արտասանեց «Հայ լեզուն»: Բոլորն ալ արժանացան բուռն ծափերու: Այս խանդավառութեան մէջ, օրուան խօսնակ Կապ. Խաչի դպրոցի ուսուցիչ ընկ. Ե. Մարաշլեան կէս ժամ դադար յայտարարեց: Ժողովուրդը հաւաքուեցաւ Խաչուհիներու պատրաստած պիւֆէին շուրջ եւ այդ կէս ժամուան ընթացքին ճոխ պիւֆէն սպառեցաւ:

Հանդէսին Բ. մասին ներկաներուն ցուցադրուեցաւ օրուան խորհուրդը պատկերացնող կենդանի պատկեր մը Յիսուսի ծնունդը եւ խումբ մը փոքրիկներուն այցելութիւնը դէպի մսուր, շատ յուզիչ էր տեսարանը, եւ սրահին մէջ գտնուողներու ուրախութիւնն ու խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր:

Ընկերուհի Սիմոնեան, կարդաց հայ զինուորներէն ստացած քանի մը նամակները, որոնք իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէին Կապոյտ Խաչին, որ միշտ ճոխ ծրարներ եւ դրամ կը ղրկէ իրենց:

Մեր ողբացեալ մայրիկ Վէրժին Մկրտիչեանի, իր մահէն երկու շաբաթ առաջ իր ձեռքով հիւսած ձեռագործը զոր նուիրած էր Կապոյտ Խաչին, աճուրդի դրուելով 415 ֆրանքի գնուեցաւ, իսկ ընդհանուր հասոյթը 1048 ֆրանք: Իսկապէս բացառիկ յաջողութիւն մըն է այս Կապոյտ Խաչի մեր ազնիւ եւ ժրաջան քոյրերուն համար, որոնց կողքին հաւատարմօրէն կանգնած են Կրընոպլի հայ գաղութն եւ հայ ազգային միութիւնը:

Գովելի է դպրոցի նախկին սանուհիներէն Օր. Մաքրուհի Օնպաշեանի մասնակցութիւնը ուսուցչական աշխատանքներուն: Յարգելի օրիորդը քանի մը օրուան ընթացքին դպրոցի աշակերտուհիներէն կազմեց պարի խումբ մը, որ իր ճկուն եւ գեղջկական պարերով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց:

Ապա բեմ եկան երեք խեղկատակներ, որոնք իրենց անակնկալներով հանդիսականները զուարճացուցին եւ փոքրիկներուն ուրախութիւնը եւ գոհունակութիւնը իր գագաթնակէտին հասցուցին:

Բոլոր փոքրիկները բեմին վրայ հաւաքուած անհամբեր կը սպասէին Կաղանդ Պապային: Ահա ներս մտաւ ան բեռնաւորուած եւ սկսաւ բաժնել խնամքով պատրաստուած ծրարները բոլոր պզտիկներուն:

Գնահատելի է մեր սիրելի Խաչուհիներու տարած աշխատանքը:

Վ. Խ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ամէնէն եռուն եւ շատ հրաբուխներու շրջանը կը նկատուի Մալայեան արշիպեղագոսի Ասիոյ խաղաղական ովկիանոսին յարող հատուածը, Գամչաթկայէն մինչեւ Զօնտեան կղզիները, ուր կան 95 եռուն խառնարաններ:

×

Ամէնէն շատ երկրաշարժներու շրջանը կը գտնուի Անտեաններու լեռնաշղթային՝ յատկապէս Չիլիի սահմաններուն մէջ: Հոն տարին մօտ հազար անգամ երկրաշարժ տեղի կ'ունենայ:

×

Ամէնէն մեծ քարանձաւը կը գտնուի Մ. Նահանգներու մէջ: Ան կը կոչուի Մամոնթ եւ ունի բազմաթիւ սրահներ եւ միջանցքներ, որոնց ընդհանուր երկարութիւնը կը հասնի 240 քիլոմեթրի:

×

Աւստրալիայի Թանրպալ կոչուող քարանձաւը ամէնէն խորունկն է աշխարհի մէջ: Անոր ճիւղաւորումները կը խորանան մինչեւ 1220 մեթր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Դիմացէն նշմարուեցաւ հեռագրատան ծանօթ ցրուիչը կ'աճապարէր, դէպի սրճարանը կը դիմէր: Հանդիպեցաւ երկու բարեկամներուն եւ Աշոտին երկնցուց հեռագիր մը:

Աշոտ բացաւ տենդոտ շարժումով մը, կարդաց եւ բացագանչեց:

— Վա՜խ, խեղճ տղայ...

Քովի բարեկամը հետաքրքիր, հարցուց.

— Ի՞նչ կայ դարձեալ, Աշոտ:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, շարունակեց Աշոտ, խեղճ Զարեհ, Պոլիս հասեր, երկու օր սպասեր է շոգենաւին մէջ, քարափին առջեւ, եկող գացող չէ եղեր, ոչ ոք է եկեր զինքը փնտռեր: Ի վերջոյ, Զարեհ յուսահատ, նոյն շոգենաւով ստիպուեր է երկարաձգել իր ճամբորդութիւնը մինչեւ Ռումանիոյ Քոսթանցա նաւահանգիստը, ուրկէ քաշեր է ինծի այս հեռագիրը...:

Բարեկամը լռեց, մտքին մէջ կը մեղադրէր Պոլսոյ ընկերները:

Ալպալայ Վարշամօֆի այս տաժանքոտ ճամբորդութեան ողբական հետեւեալ տողերուն մէջ ամփոփած է Աշոտ իր յուշատետրին մէջ, որմէ բառ առ բառ կ'արտագրենք զանոնք:

«Զարեհը շոգենաւ դրի եւ իրենց հեռագրեցի:

Շոգենաւը Պոլսոյ առջեւ կը սպասէ երկու օր, ոչ ոք կ'երեւայ: Տղան կը ստիպուի շարունակել ճամբորդութիւնը մինչեւ Քոստանցա, ուր ցամաք կ'ելլէ եւ ինծի կը հաղորդէ եղելութիւնը:

«Իսկոյն, Փիրէյայի հին ծանօթ նաւապետներուն միջոցաւ կարգադրեցի որ Զարեհը Վառնայէն առնեն եւ իրենց նաւով Պոլիս հանեն: Իսկ Զարեհին անմիջապէս հեռագրեցի որ ինքը Վառնա անցնի: Նոյնպէս Վառնա, Արթաքի Խաչիկեանին նամակ գրեցի եւ խնդրեցի որ Զարեհը նաւ նստեցնէ, վստահելով իրեն ներկայացող նաւորդներուն: Իբրեւ փաբոլա, սպաթիի թաղըն երկու կտորի բաժնելով, մէկ մասը Պուլկարիա ղրկած էի եւ միւս մասը նաւապետին յանձնած էի:

«Այդ միջոցին Զարեհը Վառնայէն իրենց նաւը կ'առնեն եւ Պոլիս ապահով ցամաք կը հանեն: Արդէն այս կարգադրութիւնները գրած էի Պոլսոյ ընկերներուն, որպէսզի Զարեհին սպասեն. եւ Զարեհ, զիրենք գտնելու համար նեղութիւն չքաշէ: Զարեհը կասկածելի մարդ էր, 96ի Պանքայի Յոյցին մասնակցողներէն ըլլալով:

«Զարեհ ապահով դուրս կ'ելլէ, բայց նաւին շուրջը ոչ մէկը կը տեսնէ ընկերներէն: Այդ գիշեր, առդին անդին թափառական կ'անցընէ եւ ի վերջոյ կը ստիպուի Սամաթիա գիշերել, իր եղբօր տունը, ուր գաղտնի կը պահէ ինքզինք:

«Ընկերները մէջտեղ չկան, կ'որոշէ հետեւեալ օրը վերադառնալ Յունաստան, կ'երթայ քարափ, եւ պտըտելու միջոցին, պատահմամբ կը տեսնէ Մանիսացի Արամը, այն տղան որ ես Պոլիս ղրկած էի իբրեւ յոյն: Արամ՝ Զարեհը կ'առնէ, կը տանի մեր ընկերներուն քով»:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱյին գլխաւոր դերակատարը, Աշոտ, որ Պոլիս պիտի մտնէր եւ պիտի գործէր իբրեւ Գառլօ Եուվանովիչ, տակաւին կը դեգերէր Բիրէա, վայրկեանէ վայրկեան սպասելով Պոլսոյ լուրերուն:

ԺԴ.

Հոկտեմբերի մէջ էր, գեղեցիկ օդեր կ'ընէին, Բիրէայի կեանքը կը քաղցրանար, զուարճալի եւ հեշտալի էր պտոյտը՝ քարափին երկայնքը, որուն մէջտեղէն ճեղքելով կը սուրար ելեկտրական կառքը:

Նոր շոգենաւ մը հասած էր, Աշոտ դէպի նաւամատոյցը վազեց:

Խարտեաշ մազերով, միջակ հասակով, համակրելի դէմքով երիտասարդ մը կը մօտենար քարափին առանձին նաւակով մը: Աշոտ, ուշադիր նայեցաւ, ճանչցաւ իր վաղեմի, իր սիրական ընկերներէն Հայկ Սանոսեանը:

Աշոտ դրեթէ նաւակէն քաշեց դուրս հանեց Նորեկ ճամբորդը, եւ գոյքերը բեռնակիրի ձեռքով անմիջապէս իր հիւրանոցը փոխադրել տուաւ:

Սրտաշարժ ողջագուրում մը քարափին վրայ, երկու կարօտակէզ բարեկամներու, որոնք տարիներու բացակայութիւններէ վերջ, զիրար վերստին կը գտնէին:

Աշոտ վայրկենապէս մոռցաւ իր ցաւերը, Սանոսեան Հայկին յանկարծական, անսպասելի երեւումը, յունական օտար ափերու վրայ, վերարթնցուց իր հին յիշատակները: Անմիջապէս իր բնակած հիւրանոցին սենեակը — որ մէկ մահճակալով էր — փոխեց եւ ուրիշ սենեակ մը փոխադրուեցաւ, երկու մահճակալներով, Սանոսեանի հետ միասին բնակելու հաճոյքը վայելելու համար, հոգ չէ թէ կարճատեւ ժամանակի մը համար:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Պրոն. Պ. Անդրանիկ Մարգարեան մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Մարգարեանի (Վալանս):

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Գեղեցիկ Տէր-Պալեան, իր հօրեղբօր՝ Յակոբ Այտընեանի մահուան առթիւ (Լիոն), փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Տարաբախտ Մուրատ Հաճի Դաւիթեանի մահուան առթիւ, ծաղկեփունջի հաշուեփակ գումարը՝ յիսուն ֆրանք, իր ընկերները կը նուիրեն Շաւիլի դպրոցին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Արմենուհի Մուրատեան եւ զաւակը Յակոբ, Տէր եւ Տիկին Նուպար Տէյիրմէնճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արման Կիրակոսեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք վշտակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ԱՐԱՄ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր արժանաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր ՍԱՀԱԿ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի: Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տիկին Սէրայտարեանէ 60 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեանէ յիսուն, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ Պ. Գ. Շահմիրեանէ 30, իր մօր մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Մ. Մանուկեանէ քսան, Տէր եւ Տիկին Մամուռեանէ տասը ֆրանք:

×

Լիոնի Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Բերոյեղ Ճընկըրեանի մահուան տխուր առթիւ.— Պ. Կարապետ Քէլեկեան 200 ֆրանք, Աստուր Յովհանէսեան 200, Աճտեհերեան ընտանիք (Փարիզ) 150, Սուճեան ընտանիք (Սէնթ Էթիէն) հարիւր, Թովմայեան, Կիրակոսեան եւ Տալոտ հարիւրական, Տիկին Ա. Սէրայտարեան եւ դուստրը, Տիկին Ժօֆռէ հարիւրական, Եկեղ. Տիկնանց Միութեան անդամուհիներ հարիւր ֆրանք:

Տիկին Միհալճեան իր ամուսնոյն հոգեհանգստեան առթիւ Միութեանս կը նուիրէ 150 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Կ. Յովակիմեան յիսուն, իրենց աղջկան ամուսնութեան առթիւ:

×

Մարսէյլի Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ տասը ֆրանք, Պ. Արա Մալըումեանէ, իր ամուսնութեան առթիւ:

×

Սէն Ժեռոմի Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Գրիգոր Սէֆէրեանի մահուան առթիւ Գարեգին Սէֆէրեան 15 ֆրանք, Մանուկ Գասպարեան տասը, եկեղեցւոյ, Գարեգին Սէֆէրեան 15, Պար Անթուան, Բարգէն Բրուտեան, Բարէն Սէֆէրեան տասնական դպրոցին:

Տիկին Թօնկուրեանի մահուան առթիւ, Թօնկուրեան Աբրահամ, Օհաննեան Երուանդ, Զիլեան Մանուկ տասնական ֆր. եկեղեցւոյ, Յ. Նէվշէհիրեան, Կարպիս Օհաննեան տասնական, Գէորգ Աւետիսեան հինգ ֆրանք դպրոցին:

Տիկ. Աննիձա Սիվրիհիսարլեանի մահուան առթիւ Մովսէս Պէթայեան, Ժորժ Յակոբեան տասնական ֆրանք, Օննիկ Վարդիրեան, Նազար Անտոնեան եւ Նազար Ժամկոչեան հինգական, Թաղիս եկեղեցւոյ:

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն:

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

14 Փետր. Հինգշաբթի, Տեառնընդառաջ, Տօն Քառասնօրեայ Գալստեան Քրիստոսի ի Տաճարն: Կը մատուցուի Ս. Պատարագ ժամը 10ին:

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդեանց քահանայից տօնին առիթով քառաձայն պատարագ կը մատուցուի ժամը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաքեանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սահակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամեանի, Արիստղոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօրթունեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար:

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին «Կոմիտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլլի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝
1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըրջանը:
Հեռաձայնել՝
CEN. 69-72

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

« ՅԱՐԴԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅ »

Նուիրուած Կաթողիկոսական Պատր. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ:

Կազմակերպուած Վալանսի Առաքելական Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շըրջակայի Հայութիւնը: Այս առթիւ պիտի ներկայացուի Տէր Նարեկ քհնյ. Վարդանեանի Օծման Ֆիլմը, դպրոցական աշակերտներու կողմէ երգ ու պար:

Այս Ուրբաթ ժամը 20.45, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի:

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ:

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՌՈՒԷՆ

Միջին ալիք 296 մէթր:

Կարճ ալիք 31, 19 – 25.55, 19.84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10.30ին:

Պատարագիչ՝ Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆթանեան:

Նիւթ՝ «Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան»:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի հերթական նիստը այս Հինգշաբթի ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը մէջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1 - 9 - 6 - 3

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Ճշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատուն:

Գին.— Թղթակազմ 17.50, լաթակազմ 20 ֆրանք:

Այս տարուան համար բացառիկ գին

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17.50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաքմաքճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե-ի սրահներուն մէջ,

31, Avenue George V

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ — ՔՕԹԻՅԵՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 — Գին 10 Ֆրանք

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ 801.972 C C.P.

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
VENDREDI 15 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9532 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9532

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԼԱՄԱՐՏ

Զինեալ պատերազմը տարիներէ ի վեր արեւմուտքէն փոխադրուած է արեւելք :

Ու մինչ Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ բոլշեւիկեան ջլամարտը կորսնցուցած է իր Թափը, Միջին Արեւելքի մէջ պաղ պատերազմը երթալով զօրացած է, տեղ տեղ յանգելով տաք պատերազմի :

Եմէն եւ Իրաք ատոր վերջին փաստերն են :

Արաբական միութեան գաղափարականին շուրջ կը դառնայ զինեալ պատերազմը խլամական երկիրներուն մէջ : Այս մարզին մէջ կարեւոր դեր մը կը խաղայ Գահիրէի ձայնասփիւռը :

Իրաքէն վերջ Եմէն եւս Հանրապետութիւն դարձաւ : Միապետական վարչաձեւի տակ կը մնան Յորդանան, Սէուտի Արաբիա եւ Քուէյթ՝ Ասիոյ կողմը, Լիբիա եւ Մարոք՝ Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ :

Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը իրականացնելու համար նախապայման կը նկատուի միապետական վարչաձեւերը փոխարինել հանրապետականով :

Արաբական Համադաշնակցութիւնը կը կազմէ հեռաւոր նպատակ մը, որուն հասնելու համար միտքերը կը պատրաստուին աւելի քան տասը տարիէ ի վեր :

Եմէնի յեղափոխութիւնը յաղթանակ մըն է այդ ճամբուն վրայ : Խաղաղութիւնը չէ վերահաստատուած դեռ երջանիկ Արաբիոյ մէջ, ուր տեղ տեղ կռիւները կը շարունակուին Իմիրի կողմնակից ցեղախումբերուն եւ հանրապետականներուն միջեւ, սակայն նոր վարչաձեւը պաշտօնապէս ճանչցուած է արդէն բազմաթիւ պետութեանց կողմէ :

Իրաքի նոր յեղափոխութեան բուն դիմագիծը յայտնի չէ տակաւին : Սակայն ընդդիմաւոր Արէֆի Հանրապետութեան նախագահ դառնալը ցոյց կուտայ թէ ինչպէս Եմէնի, նոյնպէս Իրաքի մէջ Նախագահ Նասրի կուսակիցներն են, որ իշխանութեան գլուխ եկած են :

Զօրավար Քասըմ կրցաւ չորս ու կէս տարի իբրեւ մենատէր կառավարել երկիրը : Սկզբնական շրջանին միաժամանակ օգտագործեց Նասրական ազգայնականները, համայնավարներն ու Քիւրտերը :

Ու երբ ամրապնդեց իր դիրքը, լքեց այս երեք տարրերն ալ : Առաջին երկուքը դաւանիացուցին իրենց գործունէութիւնը, լուռ համակերպութեամբ :

Գալով Քիւրտերուն, որոնք նոր Սահմանադրութեամբ որոշ ինքնավարութիւն ստացեր էին, չհանդուրժեցին Քասըմի նոր կարգադրութեանց, երբ մենատէրը փակեց քիւրտերէն թերթերը եւ հալածանքի ենթարկեց քիւրտ ազգայնականները :

Քրտական ապստամբութիւնը՝ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանիի առաջնորդութեամբ՝ մեծապէս վարկաբեկեց զօրավարը, որ չկրցաւ զսպել շարժումը :

Քրտական հարցը միջազգային ժամուլի նիւթ դարձաւ : Ու եթէ զանազան պետութեանց շահերը խնդրոյ առարկայ չըլլային, անիկա պիտի մտնէր նաեւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան օրակարգին մէջ :

Քիւրտերուն դէմ իր անյաջողութիւնը պարտկելու համար, Քասըմ փորձով ու թմբուկով յայտարարեց թէ պիտի գրաւէ Քուէյթը, որուն անկախութիւն շնորհած էր Անգլիա 1961ին : Իր այս սպառնալիքը չկրցաւ իրագործել եւ իր վրայ հրաւիրեց Արաբական Լիկայի միւս անդամներուն հակառակութիւնը :

Ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մարզերուն մէջ գործեց ծանր սխալներ, որոնց զոհ գնաց ի վերջոյ :

Մեծ դժուարութիւններ կը սպասեն Իրաքի նոր կառավարութեան, բնականոն վիճակ ստեղծելու համար երկրին մէջ :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

170Ի ԴԷՄ 271 ՁԱՅՆՈՎ

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ԵՐԿԱՐԱՁԳԵՑ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԱՏԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Ծանօթ է որ կառավարութիւնը դէմ դնելու համար պաշտպանութեան փորձերուն որ կ'ուզէր քաշքշել Փըթի – Քլամաւի դատավարութիւնը մինչեւ Փետրուար 24 (այդ թուականին այլեւս գոյութիւն պէտք չէ ունենար եւ կը փոխարինուէր Ապահով. պետութեան ատեանի կողմէ), կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած էր, երկարաձգելու համար այդ բացառիկ ատեանին լիազօրութեան շրջանը :

Սովորականէն դուրս էր, Ազգ. Ժողովի այդ նիստը : Արդարեւ առաջին անգամն է որ իշխանութիւնը այսքան բացայայտ կերպով միջամուխ կ'ըլլար դատական հարցերու ինչ որ դուռ կը բանար շատ բուռն բողոքներու :

Նախ խօսք կ'առնէ Արդարութեան նախարարը՝ Ֆուայէ : Կ'ըսէ թէ 1963 Յունուար 15ի օրէնքը 40 օր կուտար կառավարութեան որպէսզի հաստատէ Պետութեան ապահովութեան ատեանը (ինչ որ կը նշանակէ Փետրուար 25), բայց կառավարութիւնը խորհած էր որ Փըթի – Քլամաւի ամբաստանեալները պէտք է դատուէին Արդարութեան զինուորական Ատեանին կողմէ (այս ալ բացառիկ ատեան մըն է որ փոխարինեց Սալանը դատող մեղմ նկատուած ատեանը) : Բայց, կը շարունակէ Ֆուայէ, ամբաստանեալները բացայայտ կերպով եւ լըրբութեամբ ամէնէն գայթակղեցուցիչ մեթոտները գործածեցին որպէսզի ի վերջոյ այս դատը ուրիշ դատաստանի մը առջեւ փոխադրուի : «Ինչ որ կը ներկայացնէ այս դատը իր ներկայ պայմաններուն մէջ ազգային ու միջազգային գայթակղութիւն մըն է» կ'եզրակացնէ նախարարը որուն կը յաջորդէ կառավարութեան «տեղեկատուն»՝ Ֆ. Միթըրան : Ըսինք երէկ, այս ընդդիմադիրը տեղեկատու ընտրուած է դիպուածով եւ քանի մը Իւ Էն Էռ երեսփոխաններու բացակայութեան շնորհիւ, առջի սատու : Ճարպիկ, մեղմ, բայց բաւեց պետցող մարդ մըն է Միթըրան որ կը յայտնէ թէ անձնապէս դէմ է օրինագիծին : Անտրամաբանական կը գտնէ օրէնք մը քուէարկել մէկ դատի համար եւ ստեղծել նոյն ատեն երկու ատեան (Փետրուար 25էն սկսեալ) մէկը՝ որուն վճիռները անվերաքննելի են (զինուորական ներկայ ատեանը), միւսը՝ որ թոյլ կուտայ վերաքննութեան դիմել : Բայց ստիպուած է ընդունիլ թէ յանձնախումբը 29 ձայնի մեծամասնութեամբ վաւերացուցած է այդ օրինագիծը, ուրեմն ինք՝ Միթըրան կը հրաժարի տեղեկատուի իր պաշտօնէն, ընդհանուր (բացի Իւ Էն Էռ) ծափահարութեանց մէջ : Իւ Էն Էռ մը ձախող խօսք մը կ'ըսէ «կը զարմանամ Պ. Միթըրանի բռնած ընթացքին առթիւ», պատասխանը կ'առնէ «թող կանուխ ելլայիք երէկ առտու», ակնարկելով քանի մը Իւ Էն Էռի բացակայութեան, որու շնորհիւ Միթըրան ընտրուած է տեղեկատու :

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին, կը խօսի վարչապետը՝ Փոմփիտու : Կը ծաղրէ ու կը քննադատէ պաշտպան փաստաբանները եւ փակ քուէարկութիւն մը կ'ուզէ միայն մէկ բարեփոխումով՝ ի բացակայութեան դատուողներն ալ նոյն Ատեանին կողմէ դատուելին, յետագային : Քոսթ – Ֆլորէ բարեփոխումը որ վերաքննութեան կարելիութիւն կ'ուզէր ստեղծել ներկայ ատեանին կողմէ դատուողներուն համար, կը թաղուի :

Քուէարկութեան անցնելէ առաջ, ձախող խօսք մըն ալ կ'ըսէր ուրիշ ծանօթ Իւ Էն Էռ մը՝ Քափիթան «անոնք որոնք չեն քուէարկեր այս օրինագիծը ժողովուրդին թշնամիներն են» : Այս յայտարարութիւնը բաւական բողոքներու դուռ կը բանար : Ի վերջոյ օրինագիծը կը քուէարկէին 270 երեսփոխաններ որոնց մէջ՝ 231 Իւ Էն Էռ, 24 անկախ հանրապետական, 14 ժողովրդապետական կեդրոն, 2 ոչ – արձանագրուած : Դէմ քուէարկած են 170 երեսփոխաններ որոնց մէջ՝ 67 ընկերվարական, 40 համայնավար, 35 ժողովրդապետական համախմբում, 25 ժողովրդապետական կեդրոն : 26 հոգի ձեռնպահ մնացած են :

× Փըթի – Քլամաւի դատավարութեան գլխաւոր վկան էր տը Կոլի փեսան՝ Գնդ. տը Պուասիէօ որ անցեալ կ'ընկերանար այդ օրը եւ կուգայ ըսելու թէ ինք վստահ է որ կ'ուզէին սպաննել տը Կոլը :

Հինգշաբթի առտու պաշտպան փաստաբանը շատ խիստ բողոք մը ըրաւ նախորդ օրուան Ազգ. Ժողովի նիստին մէջ եղած արտայայտութեանց առթիւ, ըլլայ կառավարութեան անդամներուն, ըլլայ կարգ մը երեսփոխաններու կողմէ, դատավարութեան փաստաբաններուն դէմ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԸՄԲՈՍՏ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ՝

ԷՕԺԷՆ ԷՎՏՈՒՇԵՆԿՕ

Քանի մը օր է Փարիզ կը գտնուի Խորհ. Միութեան ըմբոստ բանաստեղծը՝ Էօժէն Էվտուշենկօ, որ ծանօթ է նաեւ մեր ընթերցողներուն շնորհիւ Պարոյր Սեւակի թարգմանութեանց (Յառաջ, Դեկտ. 2, Սթալինի ժառանգորդները) :

Խորհրդային այս երիտասարդը կարելի է նկատել հակասթալինեան նոր հոսանքին «անառակ տղան», ան որ կը հաւատայ թէ իր բանաստեղծութիւնը պիտի փրկէ «իրաւ» համայնավարութիւնը :

« Անհեթեթ բանաստեղծ», «ըմբոստ», այսպէս ճանչցուած է : Երիտասարդ է անշուշտ, հազիւ 30 տարեկան եւ ոչ ոք կ'անգիտանայ բանաստեղծի իր տաղանդը :

Բարկացո՞տ, Ոչ, աւելի զուռող տղայ մը : Իր բարկութիւնները, ամէն պարագայի մէջ երբեք ըմբոստութեան չեն հասած : Կ'ընդունի իր երկրին վարչակարգը, կ'ուզէ զայն կատարելագործել :

Էվտուշենկօ սկսած է գրել երբ լեզուները բացուեցան : Իր սերունդը հինգ տարեկան էր մեծ մաքրագործումներու ժամանակ : Տասը տարեկան չկային, ինք ու իր ընկերները երբ պատերազմը պայթեցաւ : 20 տարեկան հազիւ կային երբ Սթալին մեռաւ : Վախը չէին ճանչցած եւ իրենց անցեալը զիրենք չէր նեղեր : Էվտուշենկօ, սակայն, նեղութիւններ ունեցաւ : 20րդ համագումարէն քիչ ետք, հրատարակուած քերթուածի մը մէջ, կը մեղադրէր սթալինականները որ անոր մահուան սպասած են հրապարակելու համար ընդհ. քարտուղարին յանցանքները : Այս յանդգնութեան պատճառաւ Կոմսոմոլէն արտաքսուեցաւ : Հունգարական յեղափոխութենէն ետք, մարդիկ տրամադիր չէին գրագէտներու շեղումներուն հանդուրժել : Բայց Էվտուշենկոյի համար, քաւարանի շրջանը կարճ եղաւ : Կրկին արտօնութիւն ստացաւ բանաստեղծութիւններ հրատարակելու :

Կ'ուզէր, իր սերունդի մարդոց մեծ մասին պէս, աշխարհ պտըտիլ «սահմանները վրաս կը ճնշեն» կը գրէր : Զինքը Քուպա ղրկեցին, ապա՝ Անգլիա : Հիմա ալ Ֆրանսա է, Արեւմտեան Գերմանիայէն անցնելէ յետոյ : Ինչպէս կ'ըսէր իր պաշտօնակիցը՝ Վոզնեսէնսքի «խորհրդային երիտասարդ բանաստեղծութեան արտաքին նախարարն է» : Իր շրջապտոյտները ցոյց կուտան թէ Խրուշչեւի Ռուսաստանը Սթալինի Ռուսաստանը չէ :

Իր երկրին մէջ, Էվտուշենկօ անժխտելի բանաստեղծ մը չէ : Հիները մեղադրեցին զինքը որ զրպարտած է խորհրդային իրականութիւնը :

Գայթակղութիւնը ծագեցաւ երբ, ոգեկոչելով Քիեւի մօտ սպաննուած հարիւր հազար Հրեաներու յիշատակը, Էվտուշենկօ գրեց Պաբի Եառը, զոր 1961 Սեպտեմբերին հրատարակեց Լիտերատուրնայա Կազետա : Քննադատ Ստարիկով գրեց թէ բանաստեղծը դէպի « քաղքենիական գաղափարաբանութիւն » կ'ուղղուի, Իլիա Էհրընպուրկ պաշտպանեց բանաստեղծը : Բայց «վէրը» գոհ չէին մնացած եւ անցեալ Դեկտեմբերին, Շոսթաքովիչի 13րդ Համանուագը, ներշնչուած Էվտուշենկոյի մէկ կտորէն, լաւ ընդունելութիւն չգտաւ : «Սթալինի ժառանգորդները» մեծ աղմուկ հանեց : Հոն բանաստեղծը չէր խնայեր անոնց որոնք «գիշերը հին օրերը կը փնտռեն », էնվէր Հոճաներուն եւ ուրիշներու որոնք կը խօսէին մենատէրին հետ, անոր դագաղին մէջ գտնուող հեռաձայնին միջոցաւ :

Առջի օր, մամուլի ասուլիս մը ունէր Փարիզ : Թղթակիցները խորհրդային « Ռեմպօն» կը կոչեն զինքը, բոլորէն յարգուած որ կը «սպառնայ ճզմել ծոնի Հալիտէններու փառքը » :

Խրուշչեւի Ռուսաստանին աշուղն է, հակասթալինականութեան շրջուն գործիչը, անիշխանութեան առաքեալ մը : Սթալինականութիւնը, կ'ըսէ բանաստեղծը, սարսափելի բան մըն էր :

Կը կարծէ որ շնորհիւ իր բանաստեղծութեանց, միայն «լաւ համայնավարներ» կը մնան այլեւս, այն ատեն ինչպէս կ'ըսէ Քոմպայի աշխատակիցը « եթէ իրապէս, կառուցուի այս Եւրոպան «Պըրեսթէն Պոլիս եւ Ծիպրալթարէն Ուրալ», Էվտուշենկօ, իր երեսուն տարիներով, իր հաւատքով, ազատութեան իր սէրով, իսկապէս Ուրալի Եւրոպացի մը կ'ըլլայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ կռիւներ ծագած են, Ափրիկեցի 200 ուսանողներու եւ ոստիկաններու միջեւ : Կառավարութիւնը արգիլած ըլլալով ափրիկեցի ուսանողական միութեան մը կազմութիւնը, ասոնք ուզած են հրապարակային ցոյցով մը բողոքել :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը հետզհետէ բնականոն երեւոյթ կը ստանայ : Հրապարակուեցաւ Քասըմի սպանութեան պայմանները : Կը յայտնուի թէ «Զայիմը» երկար դիմադրած է Նախարարութեան շէնքին մէջ, միշտ հեռաձայնով խօսելով Արէֆի հետ : Փորձած է կեանքը փրկել, ընդունած է հեռանալ երկրէն, բայց Արէֆ մերժած է : Ի վերջոյ, յանձնուած է եւ հարցուցած իր հին ընկերոջ՝ Արէֆի «ո՞վ ըրիր այս յեղափոխութիւնը» : «Ոչ ես պարզ անդամ մըն եմ» կը պատասխանէ Արէֆ որ չի խնայեր կեանքին անոր որու կը պարտէր իր ողջ ըլլալը, որովհետեւ ան ալ չէր խնայած Ֆայսալ Թագաւորին կեանքին՝ 1958ի յուլիսեան յեղափոխութեան ատեն : Քասըմ մեռած է քաջաբար, մերժած է որ աչքերը կապեն եւ ըսած է «կ'ուզեմ մեռնիլ, անունս կապուած կը մնայ Իրաքի ժողովուրդին պատմութեան » :

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ԷՋԵՐԷՑ

ԵՐԲ ԹՈՅԼ Է «ԳՕՏԻ»Ն...

Պոսթոնում խմբագրւում եւ Պէյրութում լոյս է տեսնում խմբագիր Հրանդ Աւետիսեանի եռամսեայ պատկերահանդէս «Միրանի գօտին», որ նուիրուած է արուեստին եւ գրականութեանը: Մէկից աւելի անգամ Հրանդ Աւետիսեանի գործը արժանացել է մեր մամուլի, անգամ ձայնասփիւռի ուշադրութեանն ու գնահատանքին, սակայն այս հանգամանքը չի կարող պատճառ դառնալ, որ մենք չխօսենք նաեւ նրա մի վրիպաւոր թերութեան մասին, որ մեր կարծիքով անցանկալի որակի է վերածւում :

Ո՞րն է այդ թերութիւնը :

Հրանդ Աւետիսեանն իր «Միրանի գօտի» եռամսեայ հանդէսի եւ նրա աշխատակիցների վրայ նայում է խոշորացոյցով: Չենք անտեսում, Հրանդ Աւետիսեան սիրում է իր գործը, ոգեւորուած է նրա յաջողութեամբ, բայց յաճախ նրան դաւաճանում է չափի զգացումը: Նրա եւ «Միրանի գօտի»ի այլ աշխատակիցների գրչի տակ համեստ կարողութիւնների տէր յօդուածագիրը վերափոխւում է «Հմուտ բանասէրի», «Տաղանդաւոր Հայուհի մը», Արփինէ Հնոյեան, որ մանկավարժուհի է, միաժամանակ դաշնակահարուհի, խմբագրութեան կարծիքով պէտք է, որ լինի նաեւ բանաստեղծուհի եւ «իր ոգեշնչական քերթուածը շեշտէ բանաստեղծական թռիչքը»: Այս դեռ քիչ է. Հրանդ Աւետիսեանի պնդումով այս Արփինէն «նոր ու անծանօթ անուն մ'է, որուն համեղ շնորհները յետ այսօրիկ վայելելու բարիքը պիտի ունենանք» Արփինէի «Համեղ շնորհներէն երկու ճաշակ տեսակ կայ արդէն, դրանք երկու աքրոստիքոսներ (ծայրանուն քերթուածներ) են, մէկը նուիրուած «ի յիշատակ հոգելոյս Գարեգին պատրիարքին», միւսը ··· մեր Ցիցիլիա Բրուտեանին: Չխօսենք այս «համեղ շնորհներու» խոհանոցի մասին: Ինքը՝ խմբագիրը, սիրահար է «ներբողականների» եւ գրում է չափածոյ ներբողներ՝ հոգ չէ, Մաշտոցի մասին թէ Վիկտոր Համբարձումեանի, ովին նոյնն է.— «Արարիչ», «արարչական», «արարչօրէն», «արարչագործ» ··· Դրութիւնը փոխւում է մասամբ, երբ նա ներբողում է «հռչակաւոր դաշնակահարուհի եւ հանրայայտ երգահան Օր. Ղազարոսեան Գոհարիկին»: Վերջինս ձայնագրել է խմբագիր - բանաստեղծի իրեն նուիրուած բանաստեղծութիւնները.—

Աչքերուդ մէջ հոգեհմայ
Որքան երգեր կը խտխտայ,
Երգեր, երգեր ներշնչարար,
Ապուրներով հոգեպարար ···

Այս ինչ «ապուր» է : Պէտք է ենթադրել, որ «ապրում» պէտք է լինի ···

Մեռնո՞ւմ է ոմն «տիկին Մետիլինի ամուսինը նորոգ ողբացեալ Նշան Մարք Խոլլիկեանը», խմբագիր - բանաստեղծի ներբողը պատրաստ է.

··· Ու անյատակ
խորհուրդներուն
Ոսկեքանդակ
Լոյս աշտարակ ···

Սիլվա Կապուտիկեանի մասին խօսելիս, «գրեց՝ Հրանդ Աւետիսեանը» չի կարող չկանգնել Սիլվայի թագակիր գըլխուն վերեւ ··· «եւ չտալ ճիշդ հաշիւը Թարգմանական Սիլվային — աւելի քան քան լեզուներու »: Այս թիւը վերաբերում է նաեւ Յ. Շիրազին, որ նաեւ Հրանդ Աւետիսեանի կարծիքով համճար է Լեռ Կամսարի հետ միասին, տիտան, Շէյքսփիր, «ինքնակերտ ոճով գրուած համեղ (դարձեալ համեղ — Գ. Մ.) կըտորի հեղինակ» եւայլն, եւայլն, եւայլն:

Կարդում ես ու զարմանում. ի՞նչ աչքերով է նայում «Միրանի գօտի»ի խըմբագիրը մարդկանց եւ աշխարհին, որտեղի՞ց այսքան եռանդ եւ կարողութիւն՝ պատկերացնել ամէն ինչ խոշորացոյցով :

Զարմանալին ու զուարճալին այն է, որ ինչպէս ժողովրդական առածն է ասում՝ «Ձկնորսը ձկնորսին հեռուից է տեսնում». այնպէս էլ մեր Հրանդ Աւետիսեանը, իր խառնուածքով էլ աշխատակիցներ ունի: Ահա Վարդան Եղիշէեանը, որ այսպէս է բնորոշում ժամանակակից Հայաստանը.

« ··· Արշակներու ննջահող, Քրիստոսի կնքահայր, Հայաստարաց քրիստոնեայ, Նուաստութեան փարատիչ, » եւայլն, եւայլն:

Այս բոլորը լաւ, խմբագիրը ներբողներ է գրում, տպում է ներբողներ այս կամ այն «տիտանի» մասին, իսկ ի՞նքը, մինչե՞ անմասն է մնում մեր բազմաչարչար խմբագիրն առատութեան եղջիւրներից թափուող եւ այս - այն ուղղութեամբ հոսող մեծարանքներից : Ուշադիր ընթերցողն առանց մեծ ճիգ ու ջանքի չի կարող չնկատել, որ այս գովասանքութեան առիւծի բաժինը հասնում է իրեն՝ Հրանդ Աւետիսեանին: Գրեթէ բոլոր համարները զարդարուած են «Մեր նամակատուփէն» բաժնով, որտեղ անանուն եւ անուանի ընթերցողներն իրենց հիացմունքն են յայտնում խմբագրին եւ նրա եռամսեայ հանդէսին: Նրանցից մէկը գրում է.— «Ի՞նչպէս մեր իրականութեան մէջ, ներկայ պայմաններու տակ. այսինքն դուրսը, հոս, դուրսերը կարելի է նման յանդգնութիւն: Հին Աստուածներու, Արեսի, Պոսիդոնի, Օսիրիսի, Աքիլլեսի, Ոդիսեւսի, Վահագնի, Կիւրոսի, Դարեհի, Մեծն Տիգրանի ներելի էր նման քաջութիւն··· հետեւաբար խոստովանիմ անկեղծօրէն, որ տիտանեան է ձեռնարկը: Անհատի մը համար: Կամ անկարելի : Գուցէ հրաշք··· Քո վերոյիշեալ նախնիքդ քեզի օգնական ···» :

Ահա թէ ովքեր են Հրանդ Աւետիսեանի նախնիքը եւ ում օգնութեամբ է նա հրատարակում իր «Միրանի գօտի»ն··· Սակայն մենք նրա «օգնականներից» չվախենալով, չենք կարող չնշել, որ զգալիօրէն թուլացել է Հրանդ Աւետիսեանի «գօտին»: Ցաւալիս մեր անուանի անունները ոչ մի կարիք չունեն այն խոշորացոյցին, որի օգնութեամբ նա ներկայացնում է նրանց՝ իր ընթերցողներին: Մի քիչ աւելի լրջութիւն, ահա այն, ինչ պակասում է «Միրանի գօտի»ին եւ նրա խմբագրին՝ Հրանդ Աւետիսեանին: Այդ չափազանց անհրաժեշտ է : Նման թոյլ «գօտի»ով, թող որ «Միրանի»՝ հեռու գնալ հնարաւոր չէ ···

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓՈՐՁ ՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Սիսի մէջ 1307ին գումարուած ժողովը, մասնակցութեամբ քառասունէ աւելի եպիսկոպոսներու, բազմաթիւ իշխաններու, ընդունեցաւ Հեթում Բ.ի առաջարկը՝ մերձենալ Հռոմի եկեղեցիին : Հաւատացեալներ մերժեցին եւ Հեթումն ու կուսակիցները մատնեցին Պելարղու իշխանին :

Հեղինակը կը յիշէ, որ Լամբրոնացի եւ Գրիգոր Դ. Ապիրատ Հռոմի կը դառնային Բիւզանդիոնի հետ փորձ մը կատարելէ ետք, 1198ին, «Ազգայնական կուսակցութիւնը, որ կ'ամբաստանէր զինք եկեղեցական ժառանգութեան դաւաճան դիմագիծը քանդող՝ կը պատասխանէր, թէ «Աստուծոյ շնորհիւ նախապաշարումներէ վեր կը մնամ, ինծի համար Հայը, Յոյնը, Լատինը, Եգիպտացին նոյնն են, ցեղերը բաժնող պատնէշները կը քանդեմ »:

Նման փորձեր ապարդիւն եղած են :

×

Կայսեր վերադարձին Պոլսոյ ժողովուրդն ու եկեղեցականութիւնը բուռն ընդդիմութիւն ցոյց տուին միութեան : Համաձայնագիրը ստորագրող եպիսկոպոսներ դրժեցին իրենց խոստումները :

Մոսկուայի իշխանը հաղորդեց կայսեր, թէ այսուհետեւ ռուս եպիսկոպոսները պիտի որոշուին իր կողմէ, փոխանակ Պոլիս դիմելու :

Անտիոքի, Երուսաղէմի, Աղեքսանդրիոյ պատրիարքները յայտարարեցին, թէ միութեան համաձայն չեն (1443) :

Մուրատ Բ. (1421 - 1451) զայրացած կայսեր դէմ՝ պատրաստուեցաւ վերջին հարուածը տալու հոգեվարքի մէջ եղող կայսրութեան : Եւժէն Դ. (1431-1447) յուզիչ նամակներ գրեց քրիստոնեայ վեհապետներուն, բայց ամենուրեք խռովութիւններ կային : Մուրատ Վոսփորէն Պալքաններ կ'անցնէր քրիստոնեաներու օժանդակութեամբ, պապը կը նզովէր դաւաճանները եւ կը վախճանէր վշտահար՝ միութեան ձախողանքը եւ թուրք աւերումները տեսնելով :

Մուրատ Քոսովոյի մէջ կը ջախջախէր Հիւնեատիի բանակը, վերջին խաչակրութիւն մը, կը հասնէր Դանուբի ափերուն (1448) :

×

Բախտաւոր եղաւ Տրապիզոնցի Բեսարիոն (1395 - 1472), Կարդինալ՝ արդէն Պիոս Բ. Պապէն կը ստանար Պոլսոյ պատրիարք տիտղոսը : Աստուածաբան եւ իմաստասէր՝ երկու անգամ կը վրիպէր պապական աթոռը գրաւելու : Կը պաշտպանէր Պղատոնի իմաստասիրութիւնը քննադատներուն եւ Արիստոտելը վերադասողներուն դէմ : «Քննադատել Պղատոնը՝ ընդվզել է Եկեղեցիի Հայրերուն հեղինակութեան եւ կրօնի դէմ : Քրիստոնէութիւնը նուիրագործած է Պղատոնի վարդապետութիւնը »:

Բեսարիոն, լատինացած եւ լատիներէն գրող, կը պահէր ծագումը, կը փոխէր սքոլաստիք դպրոցը եւ կը պատրաստէր հեռուէն արդի իմաստասիրութեան անկախութիւնը՝ վեր հանելով մարդկային բանականութեան արժէքը :

×

1851ին Հռոմի մէջ կը պաշտպանէին այն տեսակէտը, թէ արեւելեան եկեղեցիներու ծէսերը լատինացնելու է : 1856ին Կակարին եկեղեցականը, լատինացած ռուս մը, կը գրէր. «Ռուսիա երբեք կաթողիկէ պիտի չըլլայ՝ եթէ պահէ արեւելեան ծէսը» :

27 Մայիս, 6, 15, 18 Յունիս 1867ի հրամանագրերով կը սահմանափակուէին արեւելեան պատրիարքներու առանձնաշնորհները : Մելքիդ Պատրիարք Գրիգոր Եուսէֆ հաստատելէ ետք իր յարումը Հռոմի Աթոռին գերապահութեան՝ կը պաշտպանէ պատրիարքներու իրաւունքները Վատիկանի ժողովին մէջ : «Միութեան հիմը կը մնայ Ֆլորենցէի ժողովին համաձայնագիրը : Կը բաւէ հաւատարիմ մնալ անոր, որ կ'ընդունի պապին առաջնութիւնը : Հոն հաստատուած են պատրիարքական առանձնաշնորհները, իրաւունքները : Եթէ իսկապէս կ'ուզուի եկեղեցական միութիւն, հաւատքի միութիւն, զուր փակելու չէ երբեք » :

Հայ կաթողիկէ պատրիարք Հասունն կը քննադատէ Մելքիդ պատրիարքին տեսութիւնը, որովհետեւ այդպէս դուռ կը բացուի հերձուածներու : Հասուն ցոյց

Սեւ Մարդը

— Սվոլիչ, ցեխն էլ ցեխ չի, չի հասել, գոռում է նա, իսկ ես գիտեմ, որ «սվոլիչը» ոչ այնքան ցեխին է վերաբերում, որքան ինձ :

Աշոտ տայրն բարձրանում է տեղից, տաշտից վերցնում է Մամոյի չպրտած ցեխի չուխը, դնում է իր չարխին, եւ բարեձեւ ամանը պատրաստ է : Խեղճացած Մամոն ուզում է մի բան ասել, բայց այդ միջոցին լսւում է ճաշի ազդանշանը : Մամոն արագ վեր է թռչում տեղից, լուանում է ձեռքերը, երցնում է փոքրիկ գոյլը եւ վազում խոհանոց ճաշ բերելու :

Բայց այդ միջոցին դուռը բացւում է, եւ ներս է մտնում ոչ աւելի ոչ պակաս, քան մոլտավուհի Սեւ Լիալիան : Կասկած չկայ, որ եթէ Մամոն այստեղ լինէր, վեր պիտի թռչէր տեղից, երկու ձեռքով մերկացներ գլուխը եւ աջ ձեռքի հինգ մատով ճակատի աջակողմը ծածկելով, ամբողջ ձայնով գոռար.— «Վնիմանի», ինչպէս անում է նա, երբ բրուտանոցում երեւում է որեւէ պատանի.— «դատարկ գլխով պատուի չեն տանում»,— կ'ասէր «գործարար բակի» պետը, իսկ Մամոն կը ժպտար ամբողջ դէմքով, առանց աչքը կտրելու պետից :

— Ուշադրութիւն, զուարթ ձայնով կանչեց Լիալիան, սեփական ոտներով բրուտանոց ժամանեց Սեւ Լիալիան, ըստուգելու համար բրուտանոցի գործերը··

— Մեզ մօտ ամէն ինչ կարգին է, «զեկուցեց» Աշոտ տայրն, գործերը գնում են, գրասենեակը գրում է :

— Իսկ իմ գործերը վատ են, լրջացաւ աղջիկը, նախ՝ ասեղով մատս ծակեցի եւ ամենասարսափելին՝ ճաշի ամանս կոտրուեց .

Ջարդուեց բաժակս, թափուեց գինին,
Իմ վերջը ի՞նչ պիտի լինի,—

երգեց նա եւ շարունակեց.— Ես գիտեմ, պիտի ասես՝ պահեստ գնա, պատասխանում եմ, պահեստապետին չեմ սիրում, նախ՝ փֆփում է, երկրորդ՝ նայում է պղտոր աչքերով, այնպէս, որ ինձ թւում է թէ ես մի կտոր պանիր եմ : Իսկ ես պանիր չեմ, իսկ եթէ պանիր եմ, նրա համար չեմ, թող իմանայ··· Այն էլ ասեմ, որ ես դիտմամբ ջարդեցի ամանս, որ գամ ձեզ հետ ծանօթանամ : Իսկ եթէ ճիշդը կ'ուզէք··· նա ժպտաց ու երգեց .

Դու արեւի երկիր, դու խաղողի երկիր,
Սիրուն Մոլտավիա···

— Իսկ եթէ ճիշդ կ'ուզէք, ոչ մի աման էլ չի ջարդուել. մի պատրուակ պէ՞տք էր ճարել, թէ ոչ : Ես կարող էի գալ ու ասել, քեռիներ, ո՞ւմ կոճակն է ընկել, տուէք կարեմ. դուք գլխի կ'ընկնէիք, որ հնարած գործ է, իսկ աման խնդրելը··· ո՞վ կարող է մտքով անցկացնել, որ ուրիշ մտքով եմ եկել, ոչ ոք :

Աշոտ տայրն ծիծաղում է իրեն յատուկ անձայն ծիծաղով. իսկ այդ ժամանակ ներս է մտնում Մամոն գոյլը ձեռքին . նա յանկարծակիի է գալիս, բայց անմիջապէս կողմնորոշւում է. ժպտում ամբողջ դէմքով եւ բարեւում է .

— Վնիմանի - զդրաստի ··· ուստա, դիմում է նա յետոյ Աշոտ տայուն, հինգ բաժին տուեց խոհարարը, մի մոխրաման խնդրեց :

— Ո՞ւմ հաշուին տուեց, հարցնում է Աշոտ տայրն կարծես ինքն իրեն :

— Ջրկիր Վանիայի հաշուին, այ ուստա, «բեզ վատի, նի սուդիտուտի », փայլեց իր ռուսերէնով Մամոն՝ եօթներորդ երկնքից :

— Ապրում ենք ոնց որ դատախազ, երբեք հոգուն այսքան ճա՞շ, ասում է աղջիկը՝ ձեռքը խփելով ներսին :

— Նստիր միասին ճաշենք, Լիալիա, ասում է Աշոտ տայրն, եղիր այսօր մեր հիւրը :

— Կարծում էք կը մերժե՞մ, հարցնում է նա՝ Աշոտ տայու ձեռքից վերցնելով նրա աշխատանքային գոգնոցը եւ կախելով սիւնից, վաղուց տղամարդկանց հետ չեմ ճաշել :

Նա հանում է իր վերարկուն եւ կախում միւս սիւնից : Այսպիսի շռայլութիւն Մամոն ուրիշ դէպքում կ'ընդունէր որպէս երկնից թափուած կրակ ու պատիժ, բայց ահա նա ժպտում է, քնքշութեամբ շոյում սեւփական պեխերը, երկար նստարանը քաշում է վառարանի մօտ, չորով մաքրում փոշին եւ ձեռքի ափով խփում նստարանին :

— Պաժալուստա ···

Ապա թէ Աշոտ տայրն լուացւում է, սրբում ձեռները, մտնում է բրուտանոցի երկրորդ, պատրաստ ամանեղէնների բաժինը եւ դուրս է գալիս մի նոր - նոր աման ձեռքին : Մամոն խլում է ամանը, եռացած ջրով հիմնաւորապէս լուանում, հոտ քաշում, նորից լուանում, յետոյ բաժանում ճաշը եւ ուրախ խումբը անցնում է գործի : Սովորաբար Մամոն ուտում է չփչփացնելով եւ դրա համար նա մի անգամ չէ, որ ստացել է նկատողութիւն Աշոտ տայուց, իսկ այսօր նա ուտում է անձայն եւ հանդիսաւոր :

— Քեռի, ասում է Լիալիան ճաշի ժամանակ, մի բան էլ պիտի խնդրեմ, թուղթ եւ մատիտ···

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(9 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Արդար էր Շ. Նարդունին երբ կը գրէր ըսելով, «Եթէ կ'ուզէք վերանորոգուիլ ու «հայանալ» գացէք Մարսէյլ», մեր քաղաքին մէջ տակաւին չեն յոգնած մարդիկը, ու եթէ հայկական կեանքը կը պարզէ յուսատու պատկեր մը, անոր համար է որ, իրենց գործակցութիւնը գեղեցկօրէն ներդաշնակած են՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչը եւ «Շանթ» Թատերախումբը եւ յաճախ առիթ կ'ընծայեն գաղութիս ներկայ ըլլալու, հրապարակային, թատերական ու գեղարուեստական երեկոներու :

Պոմոնի մէջ այս գործակցութիւնը չեղած կերպով կ'արտայայտուի : Նոր Սերունդի «Բրիտանիա» խումբը, «Շանթ» Թատերախումբը ու Կապոյտ Խաչը միասնաբար միշտ պատնէշի վրայ կը գտնուին ու իրենց ճիգը կ'արդիւնաւորուի շնորհիւ «Ս. Սահակ Մեսրոպ» սրահին : Վերջերս հակառակ արեւոտ քաղաքի բնակիչներուն համար անախորժ ցուրտին, արուարձանի հայրենակիցները ժամադրուած էին «Սահակ Մեսրոպ» հանդիսասրահը ներկայ ըլլալու համար Կապոյտ Խաչի դպրոցի ամանորի հանդէսին :

Շուրջ 25 – 30 տարիէ ի վեր շրջանի Կապոյտ Խաչը կը պահէ հայկական դպրոցը ունենալով փայլուն շրջաններ 250 աշակերտներով, թէպէտ վերջին տարիներուն պակսած է թիւը, բայց գոյութիւնը դպրոցը ու Խաչուհիները որեւէ զոհողութեան առջեւ կանգ չեն առներ շարունակելու համար այս ազգօգուտ ձեռնարկը : Կրթական նուիրուած մշակ Պ. Միսաքի հոգածութեան յանձնուած, 40 տղաք ու աղջիկներ կանոնաւոր կերպով կը հետեւին այս դասընթացքներուն, ընդգծելի պարագայ մը այն է թէ աշակերտներուն մէկ մեծ տոկոսը կը կազմեն 16էն 22 տարեկան Նոր Սերնդականները, այս չափահաս տղոց հայերէն լեզուի հանդէպ ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը կը գտնենք իրապէս գնահատելի :

Պ. Միսաքի իր բացման խօսքին մէջ, ի մէջ այլոց ըսաւ «Հայ լեզուն կը հանդիսանայ, այն գլխաւոր ազդակը, որուն միջոցաւ կարելի է միայն փոխանցել հայեցիութիւնը այս մատաղ հոգիներէն ներս, գիտցէք քաջալերել եւ գուրգուրալ հայերէնի այս դասընթացքներուն վրայ, եթէ կը հաւատաք մեր մշակոյթին մեծութեան» :

Պ. Միսաքի հազիւ իր խօսքը վերջացուցած փոքրիկն Աթիլեան իր ընկեր ընկերուհիներու անունով, յանձնեց յիշատակի նուէր մը իրենց ուսուցիչին : Օրինակելի կարգապահութեամբ գերազանց մանուկները յաջորդաբար եկան բեմ արտասանելու, նուագելու, երգելու եւ ներկայացնելու համար իրենց տրամախօսութիւնը :

Կարճ եկած էր երէցներուն, անոնք որոշած էին յայտագրի առաջին մասին մէջ ի յայտ գալ մեր առհմիկ պարերով, ի տես այս պարման պարմանուհիներու ներդաշնակ ու նազելաձեւ պարերուն մարդ կը տարուի մտածել թէ, պարտականութենէ աւելի սէրն է որ զիրենք մղած է սորվելու հայկական պարը :

Քառորդ ժամ դադարէ ետք, սկսաւ յայտագրին երկրորդ մասը որու ընթացքին իրենց աշակերտները Աւետիս Եօթնեղբայրեան, Վահագն Տէր-Վարդանեան, Յակոբ Հայթայեան, Կարօ Ունկեան եւ Լօրիս Մէրտինեան յաջող կերպով ներկայացուցին «Երկու խուլեր» գաւեշտը :

Հանդիսութենէն վերջ Խաչուհիներու պատրաստած կարկանդակները ճաշակելէ ետք, ներկաները հոգեկան բաւարարութեամբ մեկնեցան սրահէն :

Գ. Պ.

կուտայ, թէ ինք աւելի յարած է կեդրոնին քան Մելքիդ պատրիարքին :

Յունիս 14ին Գրիգոր Եուսէֆ դարձեալ խօսք կ'առնէ. «Արեւելեան եկեղեցիի նուիրապետական դրութիւն մնալու է, ծէսերը, սովորոյթներն ու իրաւունքները, որոնք առաքելական դարերէն ի վեր կը մնային անվթար» :

Պատրիարքը կը մեկնի Հռոմէն՝ ժողովը չվերջացած :

Ֆիրենցէի ժողովին համաձայնութիւնը յիշուեցաւ վերջերս ալ, մաղթելով որ իրականանայ եկեղեցիներու մերձեցումը : Յառաջիկայ տարի հաւանաբար տօնուի 525ամեակը, որովհետեւ քաղաքապետութիւնը կը պահէ տարիներէ ի վեր համաձայնագրի ստորագրութեան պատմական թուականին յիշատակը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

×

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ).— Հակառակ ցուրտին եւ սառնամանիքին, Յունուար 20ի Կիրակի օրը, կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ Սէրքլը Կաթոլիկի սրահին մէջ «Մանուկներու օրուան» աւանդական տօնակատարութիւնը նախագահութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի տեղական կազմին :

Մեր ժրաջան Խաչուհիները գործի վրայ էին : Իսկ սրահին մէջ պատկառելի բազմութիւն մը, կազմուած երեք դպրոցներու աշակերտներէն եւ անոնց ծնողքներէն, անհամբեր կը սպասէր վարագոյրի բացուելուն :

Հանդէսին բացումը կատարեց Տիկին Վարդուհի Ռստիկեան գրաւոր ամփոփ ճառով մը, որուն յաջորդեց մեր երեք դպրոցներու ուսուցիչը՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան : Ապա, իբրեւ բացման պաշտօնական երգ աշակերտուհի Գոհարիկ Գիւլխանճեան մեղմիւ, բայց անսայթաք, դաշնակի վրայ նուագեց «Գնա ըլլուլ» ժողովրդական սիրուած երգը :

Աշակերտները, իրենց ուսուցչի հրաւէրին վրայ արտասանեցին ապա, համարձակ հայրենաշունչ եւ մաղթանքի կտորներ :

Կարճ դադարէ մը ետք ներկայացուեցաւ «Խէչոյի Թուղթը», դերակատարներն էին Ալթունեան, Սարգիս Տէրտէրեան եւ Տրդատ Գալուստեան, ապա վեց աղջնակներ ասպարէզ իջան Հայաստանեան գեղջկական պար մը պարեցին ղեկավարութեամբ Օր. Քրիստինէ Խաչատուրեանի : Կարճատեւ հանգանակութիւն մը՝ ղեկավարութեամբ ընկ. Յովհ. Ուզունեանի, 335 ֆրանքի գումարով ճոխացուց Կապ. Խաչի գանձը :

Իսկ տօնածառին կնքահայրութիւնը ինկաւ Պ. Կ. Սարգսեանի :

Վարագոյրը նորէն բացուեցաւ եւ այս անգամ յաջորդաբար պարեցին երկու քոյրերը Էլիզ եւ Քրիստինէ Խաչատուրեան որոնք ծափահարուեցան խանդավառ կերպով : Կաղանդ Հայրիկի (ընկ. Ալ. Ալեքսանեան) պալուստը բեմին վրայ մանկական աշխարհին մէջ ստեղծեց մեծ ժխոր եւ նոյնքան գոհունակութիւն :

Քանի մը մաղթանքներէ ետք, Կաղանդ Հայրիկը եւ մեր Կապոյտ Խաչուհիները մեծ գուրգուրանքով բաշխեցին խնամքով պատրաստուած ծրարիկները, առանց մոռնալու բացակաները, հիւանդ եւ անկար ծերունիները :

Ձմեռնային եղանակին, իր տարեկան պարահանդէսէն ետք — (8 Դեկտ.), ահա այս երկրորդ հրապարակային ձեռնարկով կուգայ Կապոյտ Խաչը ապացուցանել, թէ իր ազգային եւ մարդասիրական գործունէութիւնը գնահատուած է արժանաւորապէս գաղութիս կողմէ :

Հ. Մ. Ը. Մ.— Խիստ ձմեռը, գրեթէ ամէն տեղ արգելք հանդիսացաւ, ոտնագնդակի խաղարկութեան : Ախոյեանական բոլոր մրցումները յետաձգուեցան պաշտօնական հրահանգով :

Իսկ տարեկան պարահանդէսը, Յունուար 26ին, որուն յաջողութեան աջակցեցան այս տարի, Վիէնի Նոր Սերնդականները, կարելի է ըսել որ հակառակ արտասովոր ցուրտին, մեծ արդիւնքով պսակուեցաւ :

Շրջաններէն (Լիոն, Տէսին, Սէնթ Էթիէն եւ Ս. Շամոն) Նոր Սերունդի տղաքը հոծ բազմութեամբ ներկայ գտնուեցան :

Կ. Տ.

— Երէկ Օփերային մէջ ի՞նչ լսեցիք :

— Ամէն ինչ, պարոն Յակոբը սնանկանալու վրայ է, տիկին Յասմիկը մազերը ներկեր է, Յովսէփեանները ամուսնալուծուելու որոշում տուեր են :

ԵՐԿՐԻՆ ԶԱՐԿԵՐԱԿԸ

Երկրաշարժները տեղի կ'ունենան Երկրին ցնցումնարձակ շրջաններուն մէջ : Երեք աստիճանէն աւելի ուժ ունեցող ցնցումները կը զգացուին, իսկ աւելի զօրաւոր ցնցումները պատճառ կը դառնան լուրջ աղէտներու : Փոքր տարողութիւն ունեցող ցնցումները կամ շարժումները տեղի կ'ունենան հինգ վայրկեանը մէկ : Երկրի կեղեւին տատանումները համատարած, շարունակական, դանդաղ եւ անհաւասարաչափ բարձրացումներ եւ իջեցումներ են : Որով Երկրին կեղեւը երբեք հանգիստ եւ բնականոն վիճակի մը մէջ չի գտնուիր, որուն հետեւանքով մէջտեղ կուգան նոր անհարթութիւններ եւ կը փոխուին ցամաքին եզրերը :

Այսպէս օրինակ, Ֆինլանտա տարին մէկ սանթիմեթր ծովի մակերեսէն վեր կը բարձրանայ եւ այս պատճառով վերջին հարիւր տարուան ընթացքին Ֆինլանտայի տարածութիւնը 700 քառակուսի քիլոմեթր աճած է, մինչ Հոլանտա, որ ենթակայ է սուզուելու, ստիպուած է խոշոր թումբեր շինել, պաշտպանուելու համար ծովէն :

Կատարուած ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են, որ Երկրի կեղեւի տատանումները պայմանաւորուած են՝ Երկրի կեղեւին եւ ընդերքին մէջ տեղի ունեցած երեւոյթներէն եւ այդ շարժումներուն վրայ կ'ազդեն նաեւ երկրակազմական ձեւափոխութիւնները, որոնք կապուած են արտաքին պայմաններու՝ ջրամթնոլորտի, մթնոլորտի փոփոխութիւններուն, ինչպէս նաեւ աստղաբաշխական երեւոյթներուն հետ : Երկրակազմական ձեւափոխութիւններուն պատճառները համեմատաբար լաւ ուսումնասիրուած են, մինչ տատանումներու դանդաղ շարժումները միայն վերջին տարիներուն սկսան ուսումնասիրուիլ :

Կարգ մը գիտնականներու կողմէ փաստուած է, որ Երկրին կեղեւին եւ աւելի խոր մասերուն մէջ գոյութիւն ունեցող շողարձակ տարրերը երբ կ'անջատուին, մէջտեղ կը բերեն ջերմութիւն, իսկ ջերմութիւնը պատճառ կը դառնայ տատանում յառաջ բերող շարժումներու : Անոնք ալ իրենց կարգին պրկումներու, որոնք պատճառ կը դառնան երկրաշարժներու.

Ուղղաձիգ շարժումներու կողքին, հաւանաբար, հորիզոնական շարժումներ ալ տեղի կ'ունենան Երկրին կեղեւին մէջ, քանի որ, օրինակ, Ամերիկայի ցամաքամասը երթալով կը հեռանայ Եւրոպայէն :

Հայաստանի մէջ կատարուած երկրաբանական աշխատանքներուն հետեւանքով փաստուեցաւ, որ Սեւանի աւազանը (լիճը) կը ցածնայ տարին եօթը, իսկ Շիրակի հարթավայրը կը բարձրանայ երեք միլիմեթր արագութեամբ : Այդ պատճառով Շիրակի ստորերկրեայ ջուրերը բարձրացած են քանի մը մեթր եւ հնարաւորութիւն ստեղծած՝ կիզահողերու երեւումին :

Պ. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ցերեկները միասին կը նստէին, սրճարան, ճաշարան, շրջագայութիւն, միշտ միասին էին : Հիւրանոցի սենեակին մէջ, յաճախ մինչեւ կէս գիշեր, ջերմանոյշ խօսակցութեան մը բռնուած, իրենց հին յիշատակները կը քրքրէին եւ իրարու կը պատմէին օտարութեան մէջ իրենց անցուցած կեանքի զանազան դրուագները :

Հայկ Սանոսեան աշխոյժ, անհանդարտ եւ երեւակայութիւնը միշտ վառ տղայ մը, կը փափաքէր ժամ առաջ Պոլիս մտնել, մասնակցելու համար գործողութիւններուն, որոնք, իմացած էր, տեղի պիտի ունենային քիչ ատենէն :

— Աշոտ, ըսաւ Հայկ, գիտես թէ որքան կը սիրեմ գործը, հոս պարապ նստիլ իմ գործիս չի գար :

— Ի՞նչ ընենք, Հայկ, ի՞նչ կրնամ ընել քեզի, առարկեց Աշոտ, կարծելով թէ Սանոսեան տակաւին բան մը չէր իմացած իրենց պատրաստած ցոյցի մասին :

— Մի՞թէ վա՞ր կը մնամ միւս ընկերներէն, բողոքեց Հայկ :

— Ո՞ր ընկերներէն, հարցուց Աշոտ :

— Զարեհէն, Արամէն, Լեւոնէն, Գրիգորէն, պատասխանեց Հայկ, ես աւելի փորձառու եմ :

Գիտեմ, յարեց Աշոտ համակրական շարժումով մը, եռանդուն ես դուն, Հայկ, ամէն վտանգ կ'արհամարհես, ոչ բանտէ կը վախնաս, ոչ կախաղանէ, բայց ի՞նչ գործի պիտի մասնակցիս :

— Պոլսոյ գործին, պատասխանեց Հայկ, խորհրդաւոր ժպիտով մը :

— Պոլսոյ գործի՞ն..., կրկնեց Աշոտ զարմացկոտ դէմքով մը, ինչ գործ է ատիկա, որ ես չեմ գիտեր :

— Ի՞նչպէս չես գիտեր, ինչպէս, կրկնեց Հայկ գլուխը ճօճելով. ես ամէն բան իմացած եմ :

— Ո՞ւրկէ, հարցուց Աշոտ, ո՞ւրկէ իմացար :

— Հոգիս, ինչո՞ւ կը հարցնես, շարունակեց Հայկ ժպտելով, իմացայ կ'ըսեմ, հաւատա :

Աշոտ ալ չպնդեց :

Ցետոյ, Սանոսեան պատմեց իր արկածները, թէ ինչպէս Պէյրութ անցած էր, Կիլիկիոյ յեղափոխական շարժումներուն մասնակցելու նպատակով, թէ ինչպէս հոն, Պէյրութի մէջ, ձերբակալուած էր իբրեւ անիշխանական, բայց թէ ինչպէս յետոյ, իր ձեռքի ամերիկեան քաղաքացիի անցագրին ուժովը յաջողած էր ազատել իր օձիքը, բայց թէ ինչպէս, համիտեան կառավարութեան ճնշումին տակ, երկրէն վտարուած եւ եկած էր Բիրէա :

Աշոտ, ինչպէս ըսինք, վաղուց կը ճանչնար Հայկ Սանոսեանը, մեծ վստահութիւն ունէր անոր նկարագրին ու յեղափոխական տրամադրութեանց վրայ :

— Հայկ, ըսաւ, իրաւ կը փափաքի՞ս մասնակցիլ Պոլսոյ ցոյցին :

— Աշոտ, պատասխանեց Հայկ, շիտակը խօսի՞մ, այդ նպատակով արդէն եկած եմ հոս եթէ այսօր ղրկես պատրաստ եմ մեկնելու :

Աշոտ համոզուած էր թէ՝ Հայկ Սանոսեանը շատ օգտակար պիտի կրնար ըլլալ գործին, ուստի, առաջին թղթատարով գրեց Պոլիս իր ընկերներուն եւ անոնց հաղորդեց Հայկի փափաքը՝ գործին մասնակցելու, միւս օժանդակ ընկերներուն հետ :

Օր մը, սրճարանին մէջ նստած, կը խօսակցէին :

— Աշոտ, ըսաւ Հայկ, նամակիդ պատասխանը շատ ուշացաւ, ես հոս պիտի ճաթիմ անգործութենէ, ի՞նչ կ'ըսես :

— Գրած եմ, Հայկ, գիտես, պատասխանեց Աշոտ, քիչ մըն ալ սպասէ, պատասխանը պիտի գայ :

— Չե՞ս կրնար զիս հիմակուընէ ղրկել, պնդեց Հայկ թախանձելով, ու պիտի սպասէ պատասխանին :

Աշոտ գիտէր, վստահ էր թէ ընկերները պիտի չմերժէին իր առաջարկած օժանդակ ընկերը, միւս կողմէ, Հայկ շարունակ կը ստիպէր, կ'աղաչէր, կը պաղատէր :

— Շատ լաւ, Հայկ, ըսաւ վերջապէս, պատրաստուէ ուրեմն :

— Յարմար նաւ մը կայ, յարեց Հայկ, անով կ'երթամ, եթէ կ'ուզես :

Աշոտ այդ նաւը դրաւ Հայկը, եւ առանց նամակին պատասխանին սպասելու, հետեւեալ օրը ղրկեց զանի Պոլիս :

Հայկ ապահով կը հասնի Պոլիս, կ'ելլէ Ղալաթիոյ քարափը, կը ներկայացնէ իր ձեռքի ամերիկեան քաղաքացիի անցագիրը, եւ առանց դժուարութեան հանդիպելու լրտեսներուն կամ ոստիկաններուն կողմէն, Ղալաթիոյ կողմը, հիւրանոց մը կ'իջնէ :

Պոլսոյ Դաշնակցական ընկերները, իմացած ըլլալով Հայկին ամերիկեան քաղաքացիի հանգամանքը, խորհուրդ կուտան իրեն ամերիկեան հիւպատոսարանը դիմել ու հոն արձանագրել տալ իր անցագիրը, եւ այնուհետեւ Պոլսոյ մէջ արձակ համարձակ պտըտիլ :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Նոր Տարուան Առթիւ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Թովմաս Մարկոսեան Յրդ *անգամ ըլլալով մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ նոր տարուան առթիւ, իր կնքահօր Պ. Մկրտիչ Ժամկոչեանի :*

ՆՈՒԷՐ

Վիրօֆլէէն Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պետեան տարաբախտ պատանիին Մուրատ Հաճի Դաւիթեանի մահուան քառասուն — քի առթիւ փոխան ծաղկեպսակի քսան ֆրանք կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սե — րունդին Շաւիլի խումբին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ ե — կեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը իր արժա — նաւոր հոգեւոր հովիւ Տէր ՍԱՀԱԿ ԱԻԱԳ ՔՀՆՅ. ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ քառասունքի հոգե — հանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի : Կը պատարագէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

×

Այրի Տիկին Սրաֆսի Ֆէլլահեան *եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն մատուցանել կուտան Լիոնի եկեղեցիին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝* Գրիգոր Ֆէլլահեանի *մահուան քառասունքին առթիւ :*

Իր յիշատակը յարգողներէն կը խնդ — րուի ներկայ գտնուիլ :

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Սահակ Աւագ քհնյ. Պա — պիկեանի մահուան քառասունքին առ — թիւ, ընտանեկան պարագաները կը ծա — նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին Տէր Հօրը յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Արսէն Շասթէլ եւ բոլոր ընտանեկան պարագաները շնորհակալու — թիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր՝

ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԵՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

17 Փետր., Կիրակի, *Սրբոց Ղեւոնդ — եանց քահանայից տօնին առիթով քառա — ձայն պատարագ կը մատուցուի ժա — մը 10ին : Ի ժամ Ս. պատարագի հոգե — հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փա — րիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծա — ռայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Ու — թիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաք — եանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հինքէրպէյէնտեանի, Սա — հակ քհնյ. Ութիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամ — եանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմ — ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօր — թուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար :*

21 Փետր. Վարդանանց *ճակատամար — տի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր — տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին : Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա — ւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա — շակերտներու կողմէ : Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա — մար օրուան յիշատակը :*

24 Փետր. Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան : Ս. պատարագ ժամը 10ին :*

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա — րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու — քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի *սրահին մէջ :*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ «ԱՐՄԵՆԻԱ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

BAL MASQUE DE LA CHORALE «ARMENIA»

Շաբաթ, 16 Փետրուար, ժամը 22էն մինչեւ լոյս, «*Քլիւպ*»ի մէջ

51, Rue Grignan - Marseille

Concours de Travestis

Attractions Cotillons

ԼԻՈՆ

Լիոնի Հայ Ազգ. վարչութիւնը կը ծա — նուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդանանց տօնին առթիւ եկեղեցիին մէջ պիտի մա — տուցուի հանդիսաւոր պատարագ : Երգե — ցողութիւնները պիտի կատարուին «Կո — միտաս» երգչախումբին կողմէ, ղեկա — վարութեամբ Պ. Օֆլազի, երգեհոնը կը նուագէ Օր. Ֆէլլահեան :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ՚աւան — դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե — ղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե — րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե — տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլիի ծերանոցին համար կ՚ուզուին՝

1) *Վկայեալ Հիւանդապահուհի,*
2) *Օգնական հիւանդապահուհի,*
3) *Սպասուհիներ :*

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Ազքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* (9) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փո — թորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորու — թեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ՚առնեն ընկերներ՝

Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր :

Կարճ ալիք 31, 19 – 25·55, 19·84 :

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30*ին :*

Պատարագիչ՝ *Յովսէփ Ծ. Վ. Գաֆ — թաճեան :*

Նիւթ՝ «*Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան*» :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ — մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վար — չութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 *պատկերազարդ էջեր : Ծոխ բո — վանդակութիւն :*

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Ճշխարհներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 *ֆր., թղթակազմ* 17·50 *ֆրանք :*

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

ԺԱՆ ՎԱՍԻԼԻՍ իր երգերով «Օլիմփիա» նուագախումբի ընկերակցութեամբ : « ՍՕՍԻ » պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ « ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Պէրնար ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ եւ երգ Օր. Սոնիա ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ　　*ՔՕԹԻՅՕՆ – ԹՕՄՊՈԼԱ*

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03–18　　ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փոսթալ **801.972 C C.P.**

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ թղթակազմ*	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,*	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,*	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ*	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0·25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 16 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — 9533 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9533

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՐԵԳԱԿԸ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կ'ոգեկոչուի վաղը՝ Կիրակի՝ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, ընկերահամակրական հաւաքոյթով մը:

Այսօր, պատմական այդ դէպքէն աւելի քան չորս տասնեակ տարիներ վերջ, մեծ յուզումով ու խանդաղատանքով կ'անդրադառնանք այն դժբախտ ճակատագրին, որուն ենթարկուեցաւ հայ ժողովուրդը այդ բախտորոշ օրերուն:

Հինգուկէս դար ստրկութեան մէջ ապրող Հայութեան համար ազատութեան արշալոյսը բացուած էր մայիսեան փառաւոր օր մը: Ստեղծուած էր ազատ ու անկախ հայրենիք: Մոխիրներու եւ փլատակներու մէջէն յարութիւն առած էր Մայր Հայաստան, ա՛յն՝ որ չղթայակապ՝ դարերով նստած կուլար Անիի աւերակներուն վրայ:

Երեսուն ամիս միայն պիտի շնչէր նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Սուգի քօղը կրկին պիտի ծածկէր այրիացեալ Մայր Հայաստանի գլուխը:

Թուրքն ու բոլշեւիկը դաւադրաբար ձեռք ձեռքի տուած պիտի խեղդէին վերածնած մանուկ Հայաստանը: Ու մեր պապենու պատմական նուիրական հողերը պիտի բաժնէին իրարու միջեւ:

Մէկը մեծամոլութենէ տարուած՝ աչքերը յառած էր դէպի Թուրան, որուն ճամբուն վրայ կարեւոր խոչընդոտ մըն էր «ծրլըզ» Հայաստանը, զոր պէտք էր քանդել:

Միւսը համաշխարհային յեղափոխութեան կարմիր երազներով օրօրուած՝ կը դաշնակցէր Թուրքին հետ, միասին տապալելու համար միջազգային «իմպերիալիզմը»:

Մուրճ - մանգաղն ու մահիկը փորեցին անկախ Հայաստանի գերեզմանը:

1920 Դեկտեմբեր 2ին Հայաստան յայտարարուեցաւ խորհրդային հանրապետութիւն՝ Մոսկուայի լիազօր Լեգրանի հետ Երեւանի մէջ ստորագրուած համաձայնագրով մը: Կազմուեցաւ միացեալ դահլիճ մը՝ Զօր. Դրոյի եւ Ս. Վրացեանի մասնակցութեամբ:

Ըստ համաձայնագրի, ո՛չ մէկ հալածանքի պիտի ենթարկուէին նախկին վարչաձեւի քաղաքային պաշտօնեաններն ու բանակի սպաները:

Բոլշեւիկները դաւաճանելով իրենց ստորագրութեան, շատ չանցած պատռեցին համաձայնագիրը: Ցեղկոմը Հայաստանի բանտերը լեցուց մտաւորականներով եւ հանրային գործիչներով, — Յովհաննէս Քաջազնունի, Համօ Օհանջանեան, Բժ. Յ. Տէր - Դաւթեան, Ռ. Դարբինեան, Վ. Նաւասարդեան եւ ուրիշներ:

Կարմիր բանակի զինուորները սկսան կողոպտել խանութներն ու տուները, յափշտակել սնունդեղէնները, սովամահ ըլլալու դատապարտելով խեղճ ժողովուրդը, որ հազիւ սկսած էր դարմանել իր վէրքերը:

Զէն - ձմեռ օրով ձերբակալեցին հայկական բանակի հարիւրաւոր սպաները, զորս աստնամանիքներու մէջէն քշեցին դէպի աքսորավայր: Զինաթափեցին նոյնիսկ ծերունազարդ սպարապետ Նազարբէկեանի:

Որքա՜ն մեծ էր եղած հայ մարտիրոս ժողովուրդի ուրախութիւնը, երբ Արարատի կատարէն ողջունած էր ազատութեան արեգակին ծագումը, այնքան ծանր եղաւ հիասթափութիւնը՝ երբ խաւարեցաւ արեւը:

Ինքնաբուխ եւ տարերային եղաւ պոռթկումը ապստամբ Հայութեան, երբ օտար բռնակալ ուժ մը սկսաւ իր ճանկերուն մէջ սեղմել զինքը:

Կողոպուտ, հալածանք, բանտ, աքսոր բաւական չէին, «ազատարար» բոլշեւիկները սկսան բանտին մէջ կացինով սպաննել հայրենասէր խմբապետներ ու գործիչներ:

Բաժակը յորդեցաւ:

Սասունցի, Մշեցի, Խնուսցի քաջարի երիտասարդներ ընդվզեցան ամենաբիրտ բռնակալութեան դէմ: Իրենց միացան արժանապատուութեան զգացում ունեցող հայրենասէրներ:

Կազմուեցաւ «Հայրենիքի փրկութեան Կոմիտէ»ն, որ ղեկավարեց ժողովրդական տարերային շարժումը:

Եկուոր կարմիր բանակը լեղապատառ բռնեց փախուստի ճամբան, իր հետ քշել տանելով անարժան հայ բոլշեւիկները: Ազատուեցան բանտարկեալները: Հայաստանի ժողովուրդը սկսաւ ազատ շունչ քաշել:

Ամբողջ քառասուն օր դիմադրեց հայ ժողովուրդը կարմիր սուիններուն: Առաջինն ու ամէնէն փայլունը եղաւ բոլշեւիկեան բռնակալութեան ենթակայ ազգերուն մէջ՝ իր յաղթական ըմբոստացումով:

Ապրիլ 2ին բոլշեւիկեան թնդանօթներն ու գնդացիրները, գերազանց ուժերու աջակցութեամբ, մտան Հայաստան: Խորտակեցին մեր անկախութիւնը: Կրկին կարմիր լուծը պարտադրեցին հայ ժողովուրդին, մուրճ - մանգաղի սարսափին տակ պահելով զայն: Ջնջեցին ամէն ազատութիւն:

Դժնդակ օրեր ապրեցաւ Հայութիւնը բոլշեւիկեան խորթ վարչաձեւին տակ: «Հանճարափայլ»ին օրով 3500 մտաւորականներ, գրողներ ու հանրային գործիչներ ջարդուեցան, իրենց իսկ խոստովանութեամբ:

Աշխարհի օրէնքն է: Բռնակալութիւնները յաւիտենական չեն:

Հայ ժողովուրդը իր դարաւոր պատմութեան ընթացքին բազմաթիւ բռնակալներ թաղած է: Ու ինք մնացած է միշտ պատնէշի վրայ:

Այսօր ալ ունի այն անսասան հաւատքը թէ ուշ կամ կանուխ պիտի տապալի կարմիր բռնակալութիւնը եւ յաւիտենական Արարատի գագաթէն պիտի ծագի ազատութեան արեգակը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԱՐՍԱՓ ԿԸ ՏԻՐԷ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ
Կ'ԸՍԵՆ ԻՐԱԶԵԿՆԵՐԸ

ԶԱՐԴ, ԹԱԼԱՆ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Պաղտատէն հասած լուրերը բաւական յուզում յառաջ բերին արտասահմանի մէջ: Հազարաւորներ կը հալածուին ու կը ջարդուին, կը թուի թէ ով որ «կարմիր»ի հրեւոյթ ունի մահուան դատապարտուած է իր ընտանիքով: Պաղտատի ձայնասփիւռն ալ արդէն ըսած է «ջարդեցէ՛ք բոլորը իրենց ընտանիքներով» եւ Արէֆ ճշդած է թէ տրամադիր է «մաքրելու» Իրաքի հինգ հարիւր հազար համայնավարները: Հազարաւորներ բանտ փոխադրուեցան մէկ օրէն միւսը: Յայտնի չէ թէ ո՞վ կայ Յեղափոխութեան կոմիտէին մէջ եւ ոմանց համար նոյնիսկ Գնդ. Արէֆը միայն անուն մըն է որ կ'օգտագործուի: Ամէն կողմ սարսափ կը տիրէ գիշեր ու ցերեկ եւ ջղագրգիռ երիտասարդներ պատրաստ են ջարդելու նոյնիսկ մէկը որուն «գլուխին» չեն հաւնած: Ցանկեր պատրաստուած են եւ որեւէ ժամու երիտասարդներէ կազմուած խումբեր տուները կը խուժեն զինաձիգներով ու կը սպաննեն, անխնայ:

Ի տես այս կացութեան բոլորին մտավախութիւնը նոյնն է՝ ի՞նչ պիտի պատահի յետագայ օրերուն: Կը կարծուի նոյնիսկ թէ յեղափոխականներու նախաձեռնութիւնն իսկ բան մը կը ծածկէ: Երիտասարդ սպաներու եւ ասին կան միապետականներ ու նաեւ մարդիկ որ կը վախնային թէ Քասըմ քարիւղներն ալ ազգայնացնէ: Կը յիշուի, այս առթիւ, թէ Արէֆ կը խորհի նոյնիսկ Ֆայսալի զարմիկը՝ Իշխան Ռաատը, նստեցնել հաշէմիներու գահին վրայ:

«Պարապ տեղը եղած փուչ մը» կը գրէ Միջին - Արեւելեան հարցերու մասնագէտ լրագրողը՝ Խաւար Սալլէ, որու համար Իրաքի համայնավար կուսակցութեան «հաշիւը մաքրելը» այդքան ալ դիւրին գործ մը չէ: Ճիշդ է որ խորհրդային փորձագէտները աւելի խոհեմ նըկատեցին, տուն վերադառնալ, բայց 30 տարուան գաղտնի գործունէութիւնը միապետական շրջանին, նպաստած է որ համայնավար կուսակցութիւնը գաղտնի զօրաւոր կազմակերպութիւն մը ըլլայ:

Արէֆ մամուլի ասուլիս մը տուաւ, առաջին անգամ ըլլալով, օտար լրագրողներուն: Պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, ճշդեց նախ թէ ինչո՞ւ յեղափոխութեան խորհուրդը գաղտնի կը մընայ.— «Գաղտնի պէտք է մնայ դիւրացնելու համար շփումները արաբ միւս Պետութեանց հետ, որոնք տակաւին աշխարհակալ լուծին տակ են: Գործի անցնելու որոշումը տրուեցաւ ապստամբեան նախորդող երկուշաբթին, բայց գործը տարի մըն է պատրաստուած էր»:

Խօսելով Քասըմի մասին, Արէֆ յայտնած է.— «Փորձեց սակարկել, կոչ ըրաւ մեր հին բարեկամութեան եւ գութին, բայց խորամանկութիւն մըն էր: «Զոմպէին պէս մի ընէ՛ք ըսի»:

Արէֆ կ'ըսէ թէ չէ մասնակցած անոր դատապարտութեան, աւելցնելով թէ Քասըմ սպաննուած է Պաշտպանութեան նախարարութեան մէջ, ինչ որ կը հակասէ իրաքեան պատկերասփիւռին ցուցադրած նկարներուն հետ:

Արէֆի գլխաւոր յայտարարութիւնն է «արաբ ազգեր չկան այլ միայն արաբ մէկ ազգ կայ»: Այս ձեւով կը պատասխանէ նաեւ երբ հարց կը տրուի իրեն թէ միտք ունի Նասըրին միանալու:

Նոյն օրը Արտաքին նախարարութեան շէնքին մէջ, զոր Պաղտատի նոր տէրերը որոշած են — համեստաբար — Սպիտակ Տուն կոչել, արտաքին նախարարը՝ Թալէպ Էլ Շեպի մամուլի ասուլիս մը տըւած է: Այս նախարարը պաասական կը նկատուի: Ինք ալ ըսած է թէ ոչ կը ճանչնայ ոչ ալ գիտէ յեղափոխութեան Խորհուրդի անդամներուն թիւը: «Յեղափոխութեան խորհուրդը օրէնսդրական իշխանութեան տէրն է եւ կառավարութիւնը՝ գործադիրին: Գործակցաբար կը կառավարեն, վճռած ենք ժողովրդապետութիւնը հաստատել, ընտրուած կառավարութիւն մը ունենալ: Քաղաքական ո՛չ եւ է կազմակերպութիւն պիտի դատուի համաձայն նոր Սահմանադրութեան, նախապէս վաւերացուած ժողովուրդին կողմէ: Դէմ ենք մենատիրութեան, բայց ոչ այս կամ այն հոսանքին» կ'ըսէ նաեւ Շեպի ակնարկելով համայնավարներուն, բայց անմիջապէս կը ճշդէ «համայնավարները ընդդիմացան յեղափոխութեան: Բոլոր այն ուժերը որոնք կը կտրեն յեղափոխութեան ճամբան խստօրէն պիտի պատժուին»:

Ինչ կը վերաբերի Քուէյթի, նախարարը յայտնած է թէ Իրաք, Սուրիա եւ Քուէյթ նոյն ազգի մը մաս կը կազմեն եւ կառավարութիւնը շուտով լուծում մը կը գտնէ այդ «հողամասերուն» համար: Քրտական հարցին անդրադառնալով, նախարարը ըսած է թէ յեղափոխութիւնը մասամբ իրագործած է Քիւրտերու ձգտումը ինչպէս՝ Արաբներուն ձգտումը:

Իրաքեան միակ օրաթերթը որ լոյս կը տեսնէ Ալ - Ճամահիր կը գրէ թէ պէտք չէ շփոթել ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը եւ թէ համայնավարներ գնդակահարել արգելք չէ որ իրաքեան կառավարութիւնը լաւագոյն յարաբերութիւններ չունենայ Մոսկուայի հետ:

Դամասկոսէն ալ դէմ չեն Սուրիա - Իրաք դաշնակցութեան մը կազմութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆ ընդառաջ չգնաց Փրաւտայի միջոցաւ եղած խորհրդային դիջումներուն եւ կը շարունակէ հակախրուշչեւեան իր պայքարը: «Ժողովուրդին Օրաթերթը» կը գրէ թէ կացութիւնը կը նըպաստէ աշխարհակալութեան դէմ պայքարին, քանի որ տը Կոլ մեծ շփոթութիւն ստեղծած է աշխարհակալ երկիրներուն յարաբերութեանց միջեւ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ պատկերասփիւռը մերժեց ծախել Սթալինկրատի իր ժապաւէնը, Մալինովսկիի եւ Խրուշչեւի յայտարարութիւններով, որոնց սփռումը արգիլուեցաւ կառավարութեան կողմէ: Ամերիկացիները հարիւր հազար տոլար առաջարկած էին:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ 40ի դէմ 181 ձայնով մերժեց կառավարութեան օրինագիծը որ կը նախատեսէր Արդարութեան զինուորական ատեանի երկարաձգումը: Ծրագրին տեղեկութիւնը կ'ընէ Մարսիլհայի որ կ'ըսէ թէ բացառիկ ատեանները աւելի են: Ծափահարութիւններու կ'արժանանայ նաեւ Վառի ծերակուտականը երբ կ'ըսէ.— «Քանի որ կը յաւակնին ժողովուրդին վստահիլ քաղաքականութեան մարզին մէջ, ինչո՞ւ ժողովրդական ատեաններու որոնք են ոճրային ատեանները չվստահիլ»: Ի վերջոյ օրինագիծը կը մերժուի: Կը մնայ հիմա ծերակոյտ - Ազգ. Ժողով միացեալ յանձնախումբ մը կազմել միջին ճամբայ մը գտնելու համար: Վերջին խօսքը, սակայն, կը պատկանի Ազգ. Ժողովին:

ՓՕԼ ՌԸՊՈՒ մեռաւ առջի օր, 86 տարեկանին, Նիսի իր բնակարանը: Հեղինակն էր աւելի քան հարիւր հատորներու որոնք կը շօշափէին զրական զանազան մարզեր: Գրական քննադատ ալ եղած է պատերազմէն առաջ, զանազան թերթերու աշխատակցելով: Պուլվառի վերջին գրողներէն կը նկատուէր: Նկարչութեամբ ալ զբաղած է եւ վերջին տարիներու քանի մը ցուցահանդէսներ ալ տըւած Մարսէյլ, Փարիզ եւ Քոթ տ'Ազիւր:

ՔՈՓԱՅԻ երեքուկէս տարեկան մանչուկը մեռաւ առջի օր, երկար հիւանդութենէ մը ետք, զոր կարելի չեղաւ ճշդել ու դարմանել: Ֆրանսացի Փութպոլի մեծ ախոյեանը ամիսներէ ի վեր արդէն, կը տառապէր, անզօր՝ փրկելու իր տարաբախտ զաւկին կեանքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան ղեկավար ընտրուեցաւ Հարոլտ Ուիլսըն: 47 տարեկան, այս կուսակցականը փայլուն ուսումներ ըրած է Օքսֆորտի համալսարանը եւ 1947էն կրտսեր անդամը եղած է անգլիական դահլիճին փիթէն ի վեր:

ԱՖՐԻԿԵՑԻ եօթը ուսանողներ արտաքսուեցան Պուլկարիայէն, առջի օրուան դէպքերուն իբրեւ հետեւանք:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տնտեսական նախարարը՝ Էհրարտ ծրագիր մը պատրաստած է Հասարակաց Շուկայի Անգլիոյ անդամակցութեան համար: Նախարարը շատ լաւատես չէ սակայն եւ համաձայն չէ Ատընաուըրին հետ որ հաւանական կը գտնէ բանակցութեանց մօտալուտ վերահաստատումը: Բրիտանացի բանագնացը՝ Հիթ կ'ըսէ թէ խզումը վերջնական չէ:

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ՀԱՅԵՐԸ ՏԷՐԻԿԻ ՄԷՋ

Ս. ԳԷՈՐԳ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵՒ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՏԱՃԱՐԸ ԿԱՄԱՐԱԿԱՊ ՍԻՐՈՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸՆ Է

Շաւարշ Քահանայ Պալըմեան, շարունակելով իր թափառումները Անատոլուի երբեմնի հայաշատ կեդրոններուն մէջ, հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Տէրիկի Հայերու մասին.—

Շաբաթ օր դէպի Տէրիկ ճամբայ ելանք: Օդը նպաստաւոր է եւ իմ տրամադրութիւնս՝ լաւ: Նոր վայրեր նոր գիւղեր ու տարբեր անձերու հետ պիտի ծանօթանամ: Այս մտածումներով ու խոր հրճուանքով ուրախութիւն կը զգամ:

Տիգրանակերտէն դէպի Արեւմուտք Տիգրիսի եզերքէն կը յառաջանանք: Ճամբան հափրուանց կանոնաւոր ու նոր շինուած է: Մեր օթօպիւսը կարուղիին վրայէն կը սուրայ: Ես ալ նստարանիս վրայ ընկողմանած լեռներէն մեծ պղտորով հոսող առուակները եւ անոնց ափերուն տարածուող ոչխարներու հօտերը, դաշտերու մէջ աշխատող մշակները եւ անոնց հետ ներդաշնակութիւն մը կազմող բնութեան խնկական գեղեցկութիւնները կուշտ ու կուռ կը վայելեմ:

Մեզի համար մըցող Տիգրիսը երբեմն ժեռուտ լեռներու ստորոտը կը քերէ, երբեմն լայն դաշտերու գիրկը չփացած մանուկի մը նման տարածուած՝ Արեւին հետ կը խաղայ: Ուրիշ տեղ մը նեղ ձորի մը մէջէն կամ կամուրջի մը տակէն չարաճճի անառակի մը նման կը փախչի, ուրիշ տեղ մը՝ ճախճախուտներու գիրկը լուռ ու թախծոտ որպէս վիրաւոր՝ իր ցաւերը կ'ողբայ:

Մեր օթօպիւսը կանգ չառած՝ գիւղին Հայ երիտասարդները մեզ շրջապատեցին: Մէկ կողմէ բարի գալուստ կը մաղթէին միւս կողմէ պայուսակներս կ'առնէին: Հակառակ մեր անակնկալ ժամանումին գիւղացիները գիս ճանչցան եւ իրենց սիրտին սեղմեցին:

Գիւղին երեւելիներէն Վարդան Սապունճեանի տունը տարին գիս: Բոլոր գիւղացիները բարի գալուստի կուգային: Քիչ մը հանգստանալէ վերջ երեկոյեան ժամերգութիւնը կատարելու համար եկեղեցին: Ու ես կ'երթամ:

Տէրիկի Ս. Գէորգ պատմական ու հրաշագործ տաճարը քարաշէն ու կամարակապ սիրուն եւ բաւական մեծկակ եկեղեցի մըն է: Ներսը շատ համեստ ու պարզ ձեւով մը յարդարուած է: Մոմերու ու ղոյդ կանթեղներու լոյսով կիրակամուտի մեր աղօթքը հին ու նահապետական օրերու երանութեան մէջ կատարեցինք:

Գիշերը Վարդան աղայի տունը շրջակայ գիւղերէն Հօճա մը եւ աղա մըն ալ հիւր եկեր էին: Բարի գալուստի եկող ժողովրդոց մէջ մահտեսիներ ալ կային: Այդ գիշերուան մեր հաւաքոյթը կրօնաւորներու մահտեսիներու եւ հաւատացեալներու համաղումար մը եղաւ:

Յաջորդ օրը Կիրակի Ուխտօրէքի պատարագը Ս. Գէորգի մէջ կատարեցինք: Հոս ես այն տպաւորութիւնը ունեցայ թէ որքան գաւառին խորերը մխրճուի, մարդ այնքան Աստուծոյ կը մօտենայ: Այդ համեստ ժողովուրդին մաքուր հաւատքը եւ անխարդախ սէրը ճշմարտութեան կը մօտեցնեն մարդը:

Մարդ՝ Ս. Գրոց ճշմարտութիւնը հոս կ'ըմբռնէ. գրախտը խնկալէս այս շրջանին մէջ հաստատուած ըլլալուն կը համոզուի:

Հոս ապրող պարզունակ եւ անկեղծ հաւատացեալներու մէջ երկիր իջնող մարդացեալ Թագաւորին խորհուրդը կը տեսնուի:

Երկուշաբթի օրն ալ ընդհանուր ննջեցելոց համար պատարագ մատուցինք: Հոս համեստ ու հաւատացեալ ժողովուրդին համար կը փափաքին ամէն օր պատարագել որովհետեւ անոնք հոգեւոր սնունդի պապակը ունին: Իրենց հոգիներուն ծարաւը յագեցնելու մօտ առաւօտ ու երեկոյ ժամերգութենէն վերջ երկար ժամեր եկեղեցւոյ մէջ թէ բակը իրենց հետ ծալապատիկ նստած կը խօսէի: Ես խօսելէ կը յոգնէի բայց անոնք մտիկ ընելէ չէին կշտանար:

Ժողովուրդին անկեղծ հաւատքին եւ մաքուր սիրտերուն համար Տէրիկը շըրջապատող բարձր սարն ու խոր ձորերն ալ սիրուն ու գեղեցիկ են:

Երկուշաբթի առաւօտեան ժամերգութենէն վերջ ժողովուրդէն զատուելէ դէպի սարերն ի վեր ճամբայ ելայ:

Երբ գիւղին փողոցներէն կ'անցնէի տասը — տասներկու տարեկան տղեկ մը քովս մօտեցաւ եւ խնդրեց ինծի առաջնորդ ըլլալ: Անունը հարցուցի. «Կարապետ է» ըսաւ. փոքրիկ առաջնորդիս հետ սկսանք սարերն ի վեր բարձրանալ:

Տէրիկը երեք կողմէն շրջապատող բարձր լեռները կիսաշրջանակի մը ձեւն ունին: Հարաւային կողմը գտնուող բարձր սարը Գէլէ Գէյրօ (Գէորգի սար)ն է: Հոս շատ հին շրջաններէ մնացած ձեռքով փորուած ժայռերու մէջ սենեակներ, բաժանմունքներ, փուռեր, մառաններ եւ այլ հին բնակարաններու մնացորդներ կան:

Անկէ վերջ կովի ձորը իջանք: Մենք Կարապետին հետ սարեր կը բարձրանայինք, ձորեր կ'իջնէինք մինչդեռ գիւղին երիտասարդները իմ ուշանալս տեսնելով գիս փնտռելու կ'ելլեն: Եւ ահա կովի ձորին մէջ եկան մեզի միացան:

Այս ձորին մէկ կողմը Գէլէ Գէյրօն, մէկ կողմն ալ Մանձէլի սարերը կը բարձրանան: Ձորը խոշոր կիսաշրջանակով մը կը նեղնայ եւ մինչեւ Տէրիքի գիւղը կ'իջնէ:

Այս ձորին մէջ կայ քարայր մը, որուն երկարութիւնը յայտնի չէ ներսն ալ չափազանց մութ ու վտանգաւոր է, կը լսուի միայն լերան տակէն անցնող ջուրին ձայնը որ մարդուն սոսկում կ'ազդէ:

Մանձէլի բարձրութիւնը հազար հինգհարիւր մէթր է: Գիւղացիները ինծի ետ դարձնել ուզեցին. սակայն ես վճռեր էի լերան գագաթը ելլել: Ցից ու սեպ ժայռերէն մագլցելով սկսանք վեր բարձրանալ: Վերելքի պահուն իրարու կը յանձնարարէինք որպէսզի ետ չի նայինք, որովհետեւ մարդ գլխու պտոյտ կ'ունենայ:

Երեք տեղ նստիլ հանգչելով երկուժամուան յոգնեցուցիչ ու վտանգաւոր ճամբորդութենէ վերջ մեծ ուրախութեամբ լերան գագաթը հասանք:

Հոս հին օրերու փառքը ապրեցնող ժայռերու մէջ փորուած խոշոր ջրամբար մը, քանի մը հորեր եւ շէնքերու հիմերը միայն կանգուն մնացեր են:

Ջրամբարին ջուրը մինչեւ բերան լեցուն էր: Այցելուները այս ջուրէն կ'օգտուին:

Այս բարձր սարին վրայ նստած Տէրիկի եւ շրջակայքի գեղեցկութիւնները ժամերով դիտեցինք:

Տէրիկի արեւմտեան կողմի անծայրածիր դաշտը մինչեւ Մարտին կ'երկարի: Այս դաշտին մէջ, Տէրիկէն հազիւ երկու ժամ հեռաւորութիւն ունեցող բլրակ մը կայ: Սաւիկա մարած հրաբուխի մը բերանն է: Կլոր բացուածքը հեռուէն հեռուէ նեղնալով խոր անդունդի մը ճամբան կը շարունակուի դէպի երկրի խորերը: Այս բացուածքին քովի խորերը սեւ ու ծակոտկէն են ու այրած:

Այս անգամ Մանձէլի ետեւի կողմը ուրիշ ձորի մը մէջ իջանք: Հոս ալ երկար ու մութ քարայրի մը մէջ անուշ ջուր մը կայ, որ «Պիլխայրի» կը կոչուի: Այս ջուրէն խմեցինք եւ ապա քարայրին առջեւ դրուած քարերուն վրայ նստանք ու շրջակայքը դիտեցինք:

Հովիւները իրենց հօտերը կ'արածեն աղբիւներն ու հարսերը գոյնզգոյն ըզգեստներ հագած ուրախ երգերով փայտ կը հաւաքեն եւ ուսերնուն վրայ առած տուն կը տանին:

Բնութեան ծոցին մէջ մարդոց այս անմեղ զբօսանքն ու աշխատանքը ինծի մանկութեան օրերուս յիշատակները վերյիշեցուց:

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

ՅՈՒՇ ՄԸ

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԽՈՐՏԻԿԸ

(Եղբարաբախտ Համազասպի անմոռանալի յիշատակին)

Փետրուարեան ժողովրդական ապստամբութեան տարեդարձի այս օրերուն, խղճի եւ սրտի պարտականութիւն կը զգամ գրի առնելու յուշ մը, մօտիկ անցեալէն, երբ ինծի վիճակուեցաւ բախտը, անձամբ տեսնելու եւ մէկ քանի ամիսներ միասին աշխատելու այդ օրերուն նախօրեակին նահատակուած Հայորդիներէն, իր ազգակից համայնավարներու խմբ հրահանգով կացնահարուած Համազասպ Սրուանձտեանցի հետ: Նուիրական պարտականութիւն մըն է ինծի համար այս յուշագրութիւնը մանաւանդ անոր համար, որ իմ անդամակցութիւնս Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եղաւ կնքահայրութեամբ ու նախագահութեամբ տարաբախտ «Համօյ»ին իր եղերական մահէն հազիւ 7 տարի առաջ՝ 1914ին:

Թող ներողամիտ ըլլան ընթերցողները երբ գիրենք ետ տանիմ իմ յուշերուս հետ մինչեւ 1914էն ալ առաջ, խօսելու համար շրջանի մը մասին որուն վրայ որեւէ բան կամ շատ քիչ բան գրուած է ցարդ: Ախնարկս Պոլսոյ այնքան մօտիկ պատմական Նիկիոյ շրջանի տասնեակ մը Հայ գիւղերու մասին է, գիւղեր որոնց ամէնէն փոքր 1500 – 2000 հոգւոյ Հայ բնակչութիւն ունէր, իսկ ամէնէն մեծը 8 – 10 հազար, Նիկիոյ լիճին արեւմտեան ծայրը երկու կողմը գտնուած գիւղերը Քարձի, Գրլըճ – գիւղ, Շախշախ, Ջէնկիլէր, Միջագիւղ, Մեծ – Նոր – Գիւղ, Քէրէմէք, իսկ լճին դիմացի կողմը դէպի Կէմլէյիկ: Սէօլէօզ, Կիւրլէ, Պէյնի, Խարսախ, եւայլն, ասոնք բոլորը հազիւ 25-30 քմ. քիլոմեթր տարածութեան վրայ:

Այս բոլոր գիւղերը անխտիր ունէին իրենց բնականոն ազգային կազմակերպութիւնները, եկեղեցի – դպրոցով, գերկավարութեամբ Ազգ. Սահմանադրութեան հիման վրայ ընտրովի վարչութիւններու եւ բնականաբար նոյնիսկ Համիտեան շրջանին յեղափոխական – կուսակցութիւններու, Հնչակեան կամ Դաշնակցական: Իսկ 1908ի Օսմանեան խարուսիկ սահմանադրութենէն յետոյ երբ հրապարակը ողողուեցաւ կուսակցական գործիչներով, օրինակ. պատանեկութեանս շրջանին իմ գիւղս Միջագիւղ 1919ին իրարու ետեւէ եկան նախ Դաշնակցական Արիս Խորայէլեանը (Խորայէլ Տխրունի) եւ Ներսէս Փափազեանը (Մաշտոց վարդապետ), յետոյ վերկալմեանը Հնչակեան Երուանդ Զավուշեանը եւ Հեթում Սեւհողերցին եւ աւելի ուշ տխրահռչակ Հմայեակ Արամեանց եկաւ իբր Ս.

Սեւ Մարդը

— Երեկոյեան, ասում է վարպետը, գնանք տուն, կը ստանաս:

— Տո՞ւն, հարցնում է աղջիկը:

— Տուն, ձգում է Մամոն:

— Տուն, ասում եմ ես մտքումս, եւ չգիտեմ ինչու՝ բոլորս էլ տխուր ենք:

Հնչում է ազդանշանը: Այդ նշանակում է ճաշի դադարը վերջացաւ: Աղջիկը վեր է թռչում տեղից:

— Շնորհակալութիւն հիւրասիրութեան համար, վաղուց այսպէս ախորժակով չէի ճաշել... Իսկ եթէ ինձ այստեղ տեսնեն, մեկուսարան չե՞ն քշի... Զեն համարձակուի: Ես գիտեմ ո՛ւր եմ եկել:

Բոլորս ոտքի ենք կանգնում: Աշոտ տայրն հագցնում է վերարկուն: Նա նայում է բոլորիս եւ ժպտում իր սպիտակ ատամներով եւ երգում.

Կակաչների երկիր, վարդերի երկիր,
Սիրուն Մոլտավիա...

— Գնացի, առանց ինձ չտխրէք: Երեկոյեան տանը կը տեսնուենք:

Նայեց սառցապատ ապակիներին եւ կարծես ինքն իրեն կրկնեց.

— Երեկոյեան... տանը...

Նա արագ բարձրացրեց գլուխը կարծես ինչ որ մտքից ազատուելու համար, գրեթէ վազեց մինչեւ դուռը, երկու ձեռքով հրեց այն, առանց ետ նայելու բարձրացրեց աջ ձեռքը, շարժեց մատներն իբրեւ հրաժեշտի նշան, ու դուռը ծածկուեց նրա ետեւից:

Լռութիւն:

Ես նայեցի այն սիւնին, որից քիչ առաջ կախուած էր Լիալիայի վերարկուն: Սիւնը մերկ էր ու գեղեցիկ, ինչպէս գեղեցիկ նշենին տերեւաթափից յետոյ: Ես նկատեցի եւ այն, որ Աշոտ տայրը ու Մամոյի հայեացքը նոյնպէս թափառում է նոյն սիւնի ուղղութեամբ.

Կակաչների երկիր, վարդերի երկիր,
Սիրո՛ւն Մոլտավիա...

6

Օրամուտի մանուշակագոյն աղջամուղջում օրօրւում է ուղղիչ – աշխատանքային ճամբարն իր շրջակայքով: Սառնամանիքը սեղմում է: Աշխատաւորական ջոկատները «տուն» են վերադառնում: Ինչ լաւ է, երբ ֆիզիքական աշխատանքից յոգնած, ցրտից այրուող դէմքով հիւղակ ես մտնում ու զգում ես վառուող վառարանի անձառելի ջերմութիւնը: Երեւի աշխարհում չկայ այնպիսի մեծ հաճոյք, քան ֆիզիքական աշխատանքից յետոյ հանգստանալու հաճոյքը: Մենք ազատւում ենք աւելորդ շորերից, բարձրանում տախտակամածների վրայ եւ անձնատուր ենք լինում այդ դերագոյն հաճոյքին: Փառք կեանքին եւ Նուրանբայեւին, մանաւանդ Նուրանմայեւին, որ վառ է պահում վառարանի կրակը եւ ջերմութիւնը: Նուրանբայեւ, ես սիրում եմ քեզ:

Թիւ 7 հիւղակի աւագ Կոլոկոլնիկովը մօտենում է հիւղակի մէջտեղ դրուած ընդհանուր սեղանին, մի ձեռքում իր վառուող ճրագը, միւսում՝ նամակների մի փաթեթ: Տիրում է լռութիւն: Կոլոկոլնիկովը դնում է ակնոցը:

— Փափատոփուլոս, հնչում է նրա գըրեթէ կանացի ձայնը:

Վառարանի աջակողմից, վարի տախտակամածից դուրս է թռչում մի յաղթանդամ երիտասարդ՝ թխադէմ, թխամազ, բայց կապոյտ, թախծոտ աչքերով:

— Պարիր, ասում է Կոլոկոլնիկովը աջ աչքը վեր քաշելով, մի դիմախաղ, որ նրա ժպիտն է.

Լուրջ դէմքով պարզում է իր ձեռները աջ ու ձախ, թեթեւ բարձրանում է ոտի մատների վրայ, իջնում եւ ստանում է նամակը Եորգօ Փափատոփուլոսը:

— Ռոստովսկի Վիքթոր Ռոմանովիչ...

— Այստեղ եմ, լսւում է հրձուալից մի կոինչ: Երկրորդ յարկի տախտակամածից սիւնը գրկած վար է սահում չէկ ցից մազերով մի ծերուկ՝ ակնոցները ճակատին, գլխաւոր դերձակ Ռոստովսկին մօտենում է ձեռները բարձր, որպէս թէ պարելով, ստանում նամակը:

— Պագիրպէկով Մամալի թէ Պագալի, սատանան գիտի, չեմ ջոկում:

Իմամ Ալի Պագիրպէկովը մօտենում է հեգնական ժպիտով: Նրա անունը Կոլոկոլնիկովը դիտմամբ խեղաթիւրում է: Նրան յայտնի է Իմամ Ալու ընդյատակեայ խարդաւանքները՝ հիւղակի աւագ դառնալու համար:

— Կարող ես չպարել: Երբ Աստծոյ եւ վերակարգիչի օգնութեամբ աւագ դառնաս, այն ժամանակ կը պարես: Վերցրու, խեղճ մարդ, ռուսերէն ոչ կուկու, ոչ մու – մու ու դեռ ուզում է... Աչքիս չերեւաս: Ֆրենկել Իգնատ Գալակտիոնովիչ:

— Ես եմ, Ֆրենկելը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(10 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԲԱԳԻՆ», ամսաթերթ գրականութեան եւ արուեստի, Բ. տարի, Թիւ 2, Փետրուար 1963, Պէյրութ (Լիբանան):

ՍԻՈՆ, պաշտօնաթերթ Երուսաղէմի Պատրիարքութեան, ԼԶ. տարի, Թիւ 11 – 12, Նոյեմբեր – Դեկտեմբեր 1962:

Գ. Հնչակեան գործիչ, գիւղը այլեւս կուսակցական ըլլալէ մարդ չէր մնացեր. Չմոռնամ ըսելու որ, Վեր. Հնչակեանները իրենք իրենց Հնչակեան կը կարծէին եւ իրենց քայլերգն էր՝ «Հեռաւոր երկիր», իսկ Դաշնակցականներունը «Դաշնակցական խումբ, գնանք մենք Սասուն», ես պիտի չխօսիմ այս կուսակցական կազմակերպութիւններուն քանի մը տարուան գործունէութեան, իրենց մէջ ու կռիւներու մասին, ատիկա շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ: Այս խանդավառ եւ հետաքրքրական շրջանը հազիւ երկու կամ երեք տարի տեւեց, ու երբ ես 1913ի ամառը Պոլսոյ դպրոցական շրջանս աւարտած գիւղ վերադարձայ, հաւանաբար բացի Չէնկիլէրէն որեւէ գիւղ կուսակցական կազմակերպութիւն գրեթէ չէր մնացած, անշուշտ կուսակցական անհատներ կային, բայց կազմակերպութիւն՝ ոչ:

Այս փոքրիկ նախաբանը փակելէ առաջ ըսեմ նաեւ որ անկէ 4 – 5 տարիներ առաջ հանգուցեալ ընկեր Թադէոս Այվազեանը որ Լիոնէն, երկար նամակով կ'իմացնէր ինծի որ Սուրիոյ մէջ կազմուած է յանձնախումբ մը կազմելու համար Բիւթանիոյ ընդարձակ շրջանի պատմագիրքը հարուստ հայրենակիցի մը մեկենասութեամբ, եւ կը խնդրէր ինծմէ գրել մեր գիւղի անցեալի պատմութիւնը, որքան որ կարենայի յիշել եւ ղրկել այնինչ հասցէին: 18 – 20 էջ գրեցի եւ ղրկեցի այդ հասցէին, մինչեւ հիմա որեւէ պատասխան չստացայ: Ընկեր Այվազեանը յաւէտ բաժնուեցաւ մեզմէ, ինչպէս նոյն ունեւոր մեկենաս հայրենակիցը եւ ես մինչեւ հիմա չեմ գիտեր թէ ինչ եղան այդ գրածներս:

Ինչպէս քիչ վերը ըսի 1913 Թուականին դպրոցս լրացնելէ յետոյ վերադարձայ գիւղ եւ ուսուցիչ կարգուեցայ գիւղիս դպրոցին, ուրկէ հազիւ երեք տարի առաջ շրջանաւարտ եղած էի, այդ միեւնոյն տարին ալ իմ գիւղացի եւ դպրոցական ընկերս՝ Երուանդ Ճանկէօզեանը Պարտիզակի Ամերիկեան վարժարանի դասընթացքը լրացուցած եկած էր գիւղ: Նախ տարի մը հանգչելու, (կարծես թէ շատ յոգնած էր) եւ յաջորդ տարին երթալու Ամերիկա բարձրագոյն ուսման համար: Ուրեմն երբ 1913 – 1914 դպրոցական շրջանի սկիզբը գիւղի բոլոր ուսանողները վերադարձան ամէն մէկը իր տեղը, մենք Երուանդին հետ մնացինք գիւղը, տարի մը: Կը յիշեմ որ Երուանդը երբ Պարտիզակէն գիւղ եկաւ արդէն թունդ Դաշնակցական էր եւ ձախ թեւակէն, ես դեռ ոչ, բայց չէ որ ինչպէս կ'ըսեն...՝ մէկը մէկուն կապես կամ առօք կ'առնէ կամ փառօք: Ես ալ կամաց կամաց դէպի այդ կողմը կը հակէի, մանաւանդ որ առիթները չէին պակսեր, Պոլսէն հասած գրականութիւնը, «Ազատամարտ»էն, «Երկունք»էն սկսեալ բոլոր գրքերը, Սիամանթօ, Վարուժան եւ բոլորը մեր այն շրջանի կուռքերուն, Ահարոնեան, Խաչակեան, Վարանդեան, եւայլն, եւայլն, մանաւանդ այդ 1913ի աշնան այցելութիւնը ընդունեցանք խումբ մը մասնակցողներու, Կոմիտաս վարդապետ, Սիամանթօ, Տօքթ. Պապիկ խան, Վերապատուելի Շմաւոնեան, Սարգիս Մինասեան եւ քիչ յետոյ ձմեռը «Երկունք»ի խմբագիր Գալուստ Էյնաթեան, այսպէս երանելի օրեր, մօտաւոր ապագայի յոյսով առլցուն խանդավառ երիտասարդական շրջան, այսպէս կը մտնենք 1914 Թուականը:

Ահա այդ տարիի գարնան սկիզբը, Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պոլսոյ Կեդր. Կոմիտէի կազմէ մեր կողմերը կը ղրկուի «Ասկերան»ի հերոս ընկեր Համազասպ Սրուանձտեանցը մեր գիւղերու կուսակցական կեանքը վերակազմելու համար, «Համազասպ»ի մասին մենք դեռ լսած չէինք, «Անդրանիկ», Գէորգ Չաւուշ», «Աղբիւր Սերոբ» եւայլն, այս գիտէինք եւ կ'երգէինք, սակայն «Համազասպ»ինը, ոչ: Այսպէս «Ասկերանի» հերոս «Համօ» մօտաւորապէս երկու ամիս եղաւ մեզի հետ, «կազմակերպեց մեր շրջանի 5 – 6 գիւղերը, կազմեցինք «Լեռնատար»ի կոմիտէն, ընտրեցինք առաջին եւ դժբախտաբար վերջին կոմիտէն, եթէ յիշողութիւնը ինծի չի խաբեր հինգ անդամներէն որոնց երկուքը դեռ կ'ապրին մեր մէջ յանձինս ընկերներ Կարօ Բաղսեանի եւ Երուանդ Ճանկէօզեանի: Ու կուսակցական եռ ու զեռ կեանք, բանախօսութիւն, միձարանական ժողովներ, դասախօսութիւններ գիւղէ գիւղ փոխադարձ այցելութիւններ եւ որովհետեւ «ոչ միայն բանիւ, կ'ըսէ մարդ» բնականաբար յաճախ հացկերոյթներ: Այսպէս հացկերոյթի մը ժամանակ երբ խորոված կ'ուտէինք ընկեր «Համօ»ն էր որ ըսաւ. թէ «կովկասեան խորոտիկ»ը հրաշալի բան է:

Օսմ. Սահմանադրութենէն յետոյ, Կովկասէն եկած բոլոր բաները մեզի համար հրաշալի էին, խօսակցութիւնները, վէպ – բանաստեղծութիւնները, մանաւանդ երգերը բլբուլով քարերով մեզ կը վերացնէին. եւ հիմակ այս «կովկասեան խորոտիկ» արդեօք ի՞նչ նշանաւոր բան կրնար ըլլալ, եւ երբ ընկեր Համօն դարձեալ աւելցուց «ես օր մը շինեմ եւ ուտենք» անհամբեր սպասեցինք այն օրուան, երբ մեր ընկերը պիտի շինէր այդ հրաշալի խորոտիկը եւ բախտաւորութիւնը պիտի ունենայինք զայն ճաշակելու: Այդ լաւ օրը չուշացաւ, երբ Չէնկիլէր կուսակցական հաւաքոյթէ մը յետոյ մեր գիւղը կը վերադառնայինք, մսավաճառի մը խանութը, դեռ նոր կտրուած ոչխարէն ընկեր Համօն, գնեց երկու «օխա» եւ մտանք Երուանդենց պարտէզը: Պատրաստուեցաւ ամէն ինչ, «զօրս դու պատուիրեցիր» պաղը տրուած օղիէն, սքանչելի սալատէն մինչեւ ոչխարի կաթի պանիրը ու մածունը եւ յետոյ նոյն մեր գիւղի անմահական հին գինին:

Յաջորդ օրը դարձեալ սկսանք մեր կուսակցական բնականոն աշխատանքները սակայն չմոռցանք Կովկասեան խորտիկը:

Հրահանգ Պոլսոյ Կեդր. կոմիտէէն ընդհանուր Շրջ. ժողովի մասին, ընտրեցինք մեր Նորակազմ շրջանի ներկայացուցիչը Կարսեցի ընկեր Լեւոն Քիրիաեանը, որուն կամաւոր կերպով միացաւ ընկեր Ճանկէօզեանը, նոյնպէս ընկեր Համօն վերադարձաւ Պոլիս մասնակցելու Շրջ. ժողովի եւ ընտրուեցաւ պատգամաւոր Կարնոյ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովին, մեր պատգամաւոր ընկեր Լեւոն Քիրիաեանը հազիւ վերադարձած գիւղ, որ յետագային ցաւալի զոհը եղաւ իրենց ընտանիքին բարեկամ Յոյներու դաւաճանութեան: Ծագեցաւ Համաշխարհային Ա. ընդհ. պատերազմը եւ մտանք 1914 Թուականին սարսափելի երկրորդ վեցամսեան: Այդ ամսուն ստացանք նոյն նորընտիր Կեդր. Կոմիտէի շրջաբերականը որ կը Թելադրէր խոհեմութիւն, հանդարտութիւն, դէպքերու տեղի չտալ, եւայլն, եւայլն, սակայն ինչ օգուտ, արդէն «զոր ինչ գրեցի գրեցի»ն ըսուած էր, յետո՞յ: Այս յետոն, բոլորդ գիտէք, զուլում, արհաւիրք պատեց աշխարհ ու երբ չորս տարի յետոյ խաւարը փարատեցաւ, հեռաւոր անապատներէն, վերադարձանք տասնորդուած բնակչութեամբ, ինչ սրտով այլեւս պիտի վերադառնայինք մեր գիւղերը կիսաւեր ու կիսակործան, արդէն այդ խաւարին մէջէն լոյս ծագած էր Հայաստան աշխարհի մէկ մասէն Հայաստանի Հանրապետութեան որուն կերտումին մէջ իր մեծագոյն բաժինը ունեցած էր նաեւ մեր Լեռնատար Նորակազմ շրջանի գործիչ ընկեր Համազասպ Սրուանձտեանց: Յետոյ դարձեալ շփոթ վիճակ, սեւ ամպեր մեր Նորազատ սիրելի հայրենիքին երկնակամարին վրայ, ու չարաբաստիկ օր մը ցաւալի գոյժը, Ասկերանի հերոս, երրորդ գնդի հրամանատար Համազասպ կացինահար սպաննուած, հայանուն կառավարութեան մը հրամանաւ: 1921 Փետրուարին:

Ուրեմն, պաշտելի կնքահայր, մեծ ընկեր, 42 տարիներ են անցեր քու ցաւալի եւ եղերաբախտ մահուընէդ ի վեր ու ես քու աշերախտ սան – ընկերդ գոնէ այս անգամ խղճի խայթէ թելադրուած յուշերուս այս փոքրիկ փունջը ծաղկեփունջ մը թող ըլլայ քու անյայտ շիրիմիդ, ի՞նչ շիրիմ, հողմացրիւ աճիւններուդ, իսկ մենք սիրելի Համօ, դեռ մինչեւ հիմա կարօտ մնացինք կովկասեան խորտիկիդ:

Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՎՐԱՑԵՐԷՆԻ ԳԵՐՄԱՆԵՐԷՆ ԴԱՍԱԳԻՐՔ (*)

Ցիւրիխի մէջ հրատարակուած է, երկու հատոր բաղկացած վրացերէնի ուսուցումին նուիրուած գիրք մը՝ գրուած գերմաներէն լեզուով: Հեղինակն է Կիթան Չխենկելի:

Առաջին հատորը կը կազմէ տեսական բաժինը՝ 628 էջ, 42 էջնոց յառաջաբանով: Այստեղ տրուած են լայն տեղեկութիւններ Վրաստանի, վրացական ժողովուրդի բաղկացուցիչ տարրերուն եւ վըրացերէնի ուսման միջազգային նշանակութեան մասին:

Վրաստանի պատմական անցեալի, մանաւանդ անոր Ոսկեդարին մասին, որ Թամարա Թագուհիին ժամանակաշրջանն է (1212), կան լայն տեղեկութիւններ այս գրքին մէջ. ցոյց տրուած է Վըրաստանի ներկայ տարածութիւնը՝ 71.000 քառ. քիլոմեթր, 3,5 միլիոն բնակչութեամբ: Երկիր մը որ հարուստ է իր մշակոյթով, երկրային գեղեցիկ դիրքով եւ ենթահողի հանքերով: Լեզուական տեսակէտով ալ մանրամասն վերլուծումներ հետաքրքրական կը դարձնեն գիրքը, նախ քան բուն ուսումնքին էջերը: Այստեղ կը տեղեկանանք թէ 1500ամեայ այբուբեն մը, եւ ճոխ գրականութիւն մը կը կազմեն վրացերէնի հպարտութիւնը եւ այժմ ձեռնարկուած է մեծածաւալ բառարանի մը կազմութեան, որ պիտի ունենայ ութ հատոր եւ որուն չորս հատորները լոյս տեսած են արդէն: Չէ յիշուած Մեսրոպ Մաշտոցը:

Իբր լեզուական ուսումնասիրողներ յիշատակուած են մասնաւորաբար Տիռ, որ գրած է «Քերականութիւն արդի Վրացերէնի» (Վիէննա, 1904) եւ յայտնի լեզուաբաններ՝ Ն. Մառ, Վոգտ, Դէտըրս, Ռուդենկօ Սխանիձէ, Կիպսիձէ, Դոնդովա, Ախվլեդիանի եւ Չիքհոբավա, որ այժմեան վրացական Ակադեմիային հովանաւորութեամբ վերոգրեալ մեծ բառարանին խմբագրողն է:

Չխենկելիի գրքին երկրորդ հատորը կը ներկայացնէ քերականական Ա. հատորին գործնական մասը, այսինքն այդ հատորին 48 դասաբաժիններու վարժութիւնները՝ 395: Իսկ 397 – 614 էջերը կը պարունակեն «Ընտիր քաղուածքներ» վրացական գրականութենէն (63 կտոր), առաջադրեալ բառացանկերով եւ լեզուական բացատրութիւններով եւ գերմաներէն թարգմանութիւններով:

Չխենկելի երկար աշխատանք թափած է այս գործին համար, որու ի վերջոյ տպագրութիւնը արժանի պատիւ եւ վարձատրութիւն կը բերէ հեղինակին:

Փ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(*) Հրատ. Ամիրանի, Ձիւրիխ (Զուիցերիա):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԵՐԼՏԸՐԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Հայկ իր ընկերներուն խորհուրդին կ'անսայ, ուղղակի կ'երթայ ամերիկեան Միացեալ Նահանգներուն հիւպատոսարանը, արձանագրել տալու իր ձեռքի անցագիրը:

Հիւպատոսարանին մէջ ամէն ձեւակերպութիւնները կը կատարուին եւ Հայկ կը պատրաստուի դուրս ելլել:

Հազիւ թէ շէնքին դռնէն դուրս նետած էր ոտքը, լրտեսներու առաջնորդութեամբ, ոստիկաններու խումբ մը, կը ձերբակալեն Հայկը, եւ բանտը կը տանին, ուր կը մնայ:

Հիւպատոսարանի վաւերական պաշտօնեաներէն սինլքոր մը մատնած էր Հայկ Սանոսեանը, ոստիկանութեան այն ժամանակի նախարար Շէֆիք փաշային, եւ սա, իսկոյն ամերիկեան հիւպատոսարանի քովի փողոցները շրջապատել տուած էր լրտեսներով:

Եւ Հայկ Սանոսեան օտար դեսպանատան մը շուքին տակ, լրտեսութեան ստորին առեւտրին շնորհիւ իր ապրուստը ճարող ճիւաղի մը մատնութեան զոհ, մէկ քանի օր բանտին մէջ քաշելէ յետոյ իր... յանդգնութիւնը, կ'արտաքսուի Օսմանեան հողէն:

Այդ անիծեալ շրջանի Պոլիսը դիւրին չէ մէկ քանի տողերու մէջ վերապրեցնել. ճշմարիտ դժոխք մը, որուն մէջ կը տապկուէր ժողովուրդը, եւ բոլոր ժողովուրդներու մէջ, ամէնէն աւելի հայ ժողովուրդը:

Ապտիւլ Համիտ, իր ամենասուրբ(?) անձին պահպանութեան տարամերժ մտահոգութենէն մղուած այս Կասկածոտ [illegible], յաջողած էր իր շուրջը բոլորովին նոր աշխարհ մը կերտել, լըրտեսներու, քսուներու, կաշառակերներու, [illegible], ոճրագործներու դաշնակցութենէ բաղկացած մարդկային ընկերութիւն մը, որ կը կառավարուէր վերէն իջած բացարձակ հրամաններով:

Երլտըզի Արքունիքը ճոխ հանք մըն էր, [illegible], անսպառելի հանք մը, հոն, ամէն տեսակէ ապրանքներ կը գտնուէին, երկրագունդիս 5 ցամաքներուն բերքերէն: Եւ Ապտիւլ Համիտ, այդ ճոխ հանքին միահեծան եւ ինքակալ տէրը, գիտէր արժեցնել իր սեփականութիւնները, շքանշան, դրամ, պաշտօն, կին, եւն. եւն. այս բոլոր հարստութիւնները գիտէր գործածել տեղին, ժամանակին եւ պարագային համեմատ, այնպէս որ, շատ անգամներ, կը յաջողէր հրաշքներ գործել եւ ապշեցնել քաղաքակիրթ աշխարհը:

Այսպէս, այս ժահրոտ ճահիճին մէջ — որ դժբախտաբար Երլտըզ կը կոչուէր, եւ ուր սակայն, ոչինչ կրնայիր գտնել աստղի նմանող, բացի կեղծ աչքերուն բոցերէն հարէմի կիներուն ու աղջիկներուն, եւ բացի ասոնց կուրծքերուն վրայէն շողշողուն գոհարներէն ու ադամանդներէն, մարդ –անասունին ամէնէն սուր ընտանիքները կ'ապրէին: Մեծ ներքինապետէն սկսեալ մինչեւ ախոռապանը, եւ առաջին քարտուղարէն մինչեւ վերջին դռնապանը, ամէնքը լրտեսներ էին, իրարու արարքը հսկող, խօսք տանող, բերող անարգ, ցած, կեղծաւոր, խաբեբայ ստրուկներ, որոնք մէկ մարդու քմահաճոյքը կատարելու մէջ կ'որոնէին իրենց փառքը...:

Ահա այս ապականեալ մթնոլորտին տակ, այս Թունաւոր մօրուտին մէջ բուսած, աճած քանի քանի չար ոգիներ, Օսմանեան Հայրենիքին ճակատագիրը կը վարէին հոն, Երլտըզի մէջ, իր հարիւր հազարաւոր հայ զոհերուն արիւնովը յորացող, իր հարազատ եղբայրները տարներէ ի վեր բանտարկող, իր սեփական զաւակները չարչարող, եւ, մանաւանդ, իր լաւագոյն եւ ազնուագոյն հպատակներուն արիւնը ծծող այդ Տզրուկին Օգոստափառ հովանաւորութեան տակ...:

Երլտըզի մէջ մէկ բան միայն ի պատուի էր, լրտեսութիւնը...:

Լրտեսներուն հայրը, նոյնինքն Ապտիւլ Համիտ էր, իրմէ ետքը կուգար Ահմէտ Ճէլալէտին փաշան, արքունի լըրտեսապետը, յետոյ կուգային երլտըզեան նուիրապետութեան միւս կարգերը. լըրտես մըն էր մեծ ներքինապետը, որ ամէն օր, իր ստորակարգեալ ներքինիներուն բերած հարէմական սադրանքներուն, դզրդուքներուն, այցելութիւններուն, վերջապէս հարէմի վերաբերեալ բոլոր գաղտնիքներուն մանրամասնութիւնները, ժամը ժամին ամփոփած ու շարակարգած, պիտի մատուցանէր Հիւնքեարին. լրտես մըն էր, եւ վտանգաւոր տեսակէ լրտես մը, Արքունի Արարողապետը, որ պաշտօն ունէր ընդունելու, կարգի դնելու եւ յետոյ Հիւնքեարին ներկայացնելու Երլտըզ հասած ժուռնալները, որոնք յաճախ ստորագրութիւնները կը կրէին պետական բարձր (?) անձնաւորութիւններու որոնք, բախտին հեղնանքո՞վ թէ դէպքերուն բնադատումով, սահմանուած էին ապագային ըլլալ երեսփոխան, ծերակուտական կամ ... նախարարապետ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրի Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա - ցած է հետեւեալ նուէրները: Տիկին Վերժին Այնաւոյեան (Ամերիկա) հարիւր ֆրանք, Տիկին Քլառա Մելիքեան (Ամե - րիկա) քսան տոլար, Օր. Նաղենի Տէր Միքայէլեան հարիւր ֆրանք, Պ. Արամ Սարգիսեան հարիւր, Պ. Համբարձում Ունանեան յիսուն, Տիկին Նշանեան 40, Տիկին Վեհանուշ Ջրբաշեան 14 քիլօ թուղ եւ 12 քիլօ շամիչ :

ՆՈՒԷՐ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է հետեւեալ նուէրը իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Տէր եւ Տիկին Սարօ Գարակէօզեան յիսուն ֆրանք իրենց ամուսնութեան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շը- նորհակալութեամբ ստացած է 27 Յուն - ուար 1963, Մանուկներու Օրուան առ - թիւ եղած նուիրատուութիւնները, ի նը- պաստ դպրոցի ֆոնտին :

Տէր եւ Տիկին Նալպանտեան 45 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Կ. Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Ռ. Քիւրքչեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Օ. Փաստրմաճեան 25, Տէր եւ Տիկին Ջատիկեան քսան, Տէր եւ Տիկին Փ. Ղարիպեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Քիւ - րքճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Ճերմակեան 15ական, Տէր եւ Տիկին Ծ. Գունտուրա- ճեան 17, Տէր եւ Տիկին Մ. Սահակեան 16, Տէր եւ Տիկին Ս. Սիսլեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Բիլաւճեան, Տէր եւ Տիկին Քապաքճեան, Պ. Զ. Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Ծ. Արապեան, Տէր եւ Տի- կին Մ. Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Ս Քիւրէճեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Այվազ - եան, Տէր եւ Տիկին Հ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Մանուկեան, Տէր եւ Տիկ. Գ. Եէմէնէճեան տասնական, Տէր և Տիկ. Մարգարեան 7, Տէր եւ Տիկ. Ղ Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան Տէր եւ Տիկին Վ. Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Ա. - լիքեան, փոքրիկն Ժօժօ, Տէր եւ Տիկին Ծըրըքեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Երանոսեան, Տէր եւ Տիկին Ստանպոլեան, Տէր եւ Տիկին Կիւ- րինեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Խ. Արսլանեան 5ական :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 - 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին: Պատարագիչ՝ Յովսէփ Ծ.Վ. Գաֆ- թաճեան:

Նիւթ՝ «Ս. Հաղորդութիւնը միջոց փրկութեան»:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ

17 Փետր., Կիրակի, Սրբոց Ղեւոնդ - եանց քահանայից տօնին առիթով քառա- ձայն պատարագ կը մատուցուի ժա - մը 10ին: Ի ժամ Ս. պատարագի հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փա- րիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծա- ռայած, վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւ- թիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպս. Պալաք- եանի, Տ. Սուքիաս վրդ. Պարոնեանի, Յովհ. քհնյ. Հինքըրպէյէնտեանի, Սա- հակ քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս քհնյ. Սկպեանի, Բառնաբաս քհնյ. Խնտամ - եանի, Աբիսողոմ քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան քհնյ. Խոյեանի, Բարթող քհնյ. Թագըմ- ճեանի, Գարեգին քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհն. Դաւիթեանի, Լեւոն քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ քհնյ. Ադամեանի, Վարդան քհնյ. Պաղտատլեանի, Յարութիւն քհնյ. Ծօր- թուեանի եւ Ադդէ քհնյ. Փայլակեանի հոգիներուն ամար :

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամար - տի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր- տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը : Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա - ւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա - շակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա - մար օրուան յիշատակը :

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա - րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու - քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւան - դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե - ղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե - րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե- տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլլի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

LՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: ծոխ բո- վանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ- խարհ, Արուեստի աշխարհ, Ճշխար- ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա- հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին կամ Հրանտ - Սամուէլ գրատուն :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., Թղթակազմ 17·50 Ֆրանք :

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

«Փետրուար 18»ի 42րդ տարեդարձի առթիւ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փո- թորիկ խումբի կողմէ, հովանաւորու- թեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի :

Այս Կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 16էն 22, Մշակոյթի Տան մէջ :

Խօսք կ'առնեն ընկերներ՝
Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21- ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացա- կաները նկատի պիտի առնուին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ- մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վար- չութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նախագահութեամբ, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ
ՆՈՒԲՀԱՐ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Փետր. 17, ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր, ԺՈՐԺ Ե.ի սրահներուն մէջ

31, Avenue George V

Առաջնակարգ գեղարուեստական բաժին

ԺԱՆ ՎԱՍԻԼԻՍ իր երգերով «Օլիմփիա» նուագախումբի ընկերակցութեամբ :
« ՍՕՍԻ » պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ
« ԱՐՄԵՆԻԱ» նուագախումբ ղեկավարութեամբ Պ. Պէրնար ՏԷՏԷՃԵԱՆԻ
եւ երգ. Օր. Սոնիա ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ ՔՕԹԻՅԵՕՆ - ԹՕՄՊՈԼԱ

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները, դիմելով՝

Union Générale Arménienne de Bienfaisance
11, Square Alboni, Paris (16e)

Հեռաձայն՝ ԹՐՕ. 03-18 ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ

Ուսանողներու համար 5 Ֆրանք

Չէք Փօսթալ 801.972 C C.P.

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ Թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Գ. Սահփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Փարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԷԻՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամէ (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փա - րիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշ - ներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ձէմպօրիէն :

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Նրախաներուն մուտքը ձրի

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — DIMANCHE 17 FÉVRIER 1963

39րդ ՏԱՐԻ — 9534 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9534

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՌՆ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայրենի հողին վրայ, յանուն ազատութեան, օտար բռնակալին դէմ մըղուած վերջին ապստամբական շարժումը հանդիսացաւ «Փետրուար 18»ը :

Գերազանց ուժեր արեան մէջ խեղդեցին ազատատենչ ժողովուրդի մը այդ ինքնաբուխ, ազնուական ընդվզումը :

Այնուհետեւ խաղաղութիւն ամենուրեք : Երկաթեայ թաթ մը ընդմիշտ սանձեց զինաթափ եւ անպաշտպան հայրենասէրներու ըմբոստական խոյանքը եւ խորթ վարդապետութեան մը անմարսելի սկզբունքները փորձեց իրականացնել ընչազուրկ գիւղացիներու եւ բանուորներու չահագործումով :

Այսօր երբ հսկայական յեղաշրջումներ տեղի կ'ունենան մեր չուրջ : Երբ անկախ հայրենիքի տէր կը դառնան Ասիոյ եւ Ափրիկէի գոյնզգոյն ազգերը, որոնցմէ չատեր ո'չ անցեալ ունին, ո'չ մշակոյթ, ո'չ ալ կաթիլ մը արիւն թափած են յանուն ազատութեան, մեր սիրտերը կը ճմլուին տեսնելով ճակատագիրը, որուն ենթարկուած է Հայը :

Ո'չ մէկ ազգ այնքան արիւն թափած, այնքա'ն զոհեր տուած է այս անիրաւ աշխարհին մէջ գլուխը պարտկելիք պատառ մը սեփական հող ունենալու համար, որքան հայ ազգը :

Եւ սակայն ո'չ մէկ ազգ այնքան դըժբախտ եղած է, որքան հայ ազգը :

Համաշխարհային առաջին պատերազմը մահացու հարուած մը տուաւ օսմանեան կայսրութեան, որուն փլատակներուն տակէն կեանքի կոչուեցան նորանոր անկախ պետութիւններ, — Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան, Եմէն, Սէուտի Արաբիա, ու վերջինը՝ Իսրայէլ :

Ասոնք առանց մեծ զոհողութեանց ենթարկուելու, ժառանգեցին անհուն տարածութեամբ հողեր : Այդ հողերու մէկ մասի ընդերքէն կը հոսի սեւ ոսկին, անհաչուելի հարստութեան աղբիւր հանդիսանալով եւ սատարելով այդ երկիրներու բարգաւաճման :

Մեր չար բախտէն, մենք ո'չ միայն չօգտուեցանք օսմանեան կայսրութեան կործանումէն, այլեւ ընդհակառակն տուժեցինք, ինչպէս տուժած էինք ամբողջ հինգ դար անոր բռնակալութեան տակ :

Թուրքիա հարաւէն կորսնցուցած հողամասերուն իբրեւ փոխարինութիւն բռնագրաւեց մեր սեփական հողերը : Իր սահմանները տարածեց մինչեւ Հայաստանի մայրաքաղաքին դուռները : Կարսն ու Արտահանը, Սուրմալուն եւ շրջանի հողամասերը, որոնք 1877 – 78ի ռուսեւթրքական պատերազմէն ետք Ռուսիոյ, 1918էն վերջ ալ անկախ Հայաստանի մաս կը կազմէին, այսօր Թուրքիոյ կը պատկանին : Շնորհիւ Մոսկուայի :

Կրէմլինի հաշիւները սխալ դուրս եկան : Լենին կը յուսար արեւմտեան իմպերիալիզմը տապալել՝ Մուսթաֆա Քեմալի հետ ձեռք ձեռքի տուած : Առաջին հարուածը կ'ուղղէին մանուկ Հայաստանի վրայ, որ «իմպերիալիզմի միջնաբերդն» էր :

Սակայն ինչպէս Հայաստանեան սրտացաւ գրող մը՝ Վ. Ն. Կարապետեան կ'ըսէր, Հայաստան տեղի տուաւ՝ սեղմուած բոլշեւիկեան մուրճին եւ թրքական սալին միջեւ, սակայն միջազգային իմպերիալիզմին քիթը չարիւնեցաւ :

Դժբա'խտ հայ ազգ :

Զաւակներդ երկու Երրորդով ցրուած են աշխարհի չորս հովերուն : Մէկ երրորդը միայն կ'ապրի այն փոքրիկ կորիզին մէջ, որ կազմուած էր 1918ին, անհուն զոհողութիւններու գնով :

Եթէ այդ ալ ստեղծուած չըլլար ...

Զունիս անկախ պետութիւն, որ տէր կանգնէր ի սփիւռս աշխարհի ցրուած զաւակներուդ : Աթոռ չունիս անկախ երկիրներու արիսպագոսին՝ ՄԱԿի մէջ : Ազգային դրօշակդ չի ծածանիր անոր հոյակապ չէնքին առջեւ, ազատ ազգերու դրօշակներու կողքին : Պատմական հողերդ ոտնակոխ կը մնան քու դարաւոր թշնամիիդ :

Այս դառն ճշմարտութիւնները կ'արիւնեն մեր սիրտերը այն պահուն, երբ կ'ոգեկոչենք 1921 Փետրուար 18ի յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԴԷՄ ՆՈՐ ԴԱՒ ՄԸ

ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆՈՒԵՑԱՒ

« ՄԻՏՔ ՉՈՒՆԷԻՆՔ ՏԸ ԿՈԼԸ ՍՊԱՆՆԵԼՈՒ» Կ'ԸՍԵՆ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Ոստիկանութիւնը Ուրբաթ վաղ առաւօտուն կարգ մը ձերբակալութիւններ կատարեց եւ քիչ ետք կը պարզուէր թէ կըրցած էր առաջքն առնել նոր դաւի մը որուն նպատակն էր տը Կոլը սպաննել : Ե՞րբ, ո՞ւր եւ ի՞նչպէս : Ապահովութեան սպասարկութիւնները Հինգշաբթի օր ըստացած էին կարգ մը տեղեկութիւններ ըստ որոնց սպաներ մահափորձ մը կը պատրաստէին : Պիտի սպաննէին Նախագահը, Ուրբաթ առաւօտ Զինուորական Վարժարանը կատարելիք այցելութեան ատեն : Ձերբակալուած են վարժարանին անգլերէնի ուսուցչուհին ինչպէս նաեւ երեք սպաներ : Ժորժ Վաթէն, որ ըստ ոստիկանութեան մեղսակից է եւ նոյնիսկ գլուխն է դաւին, փախուստի մէջ է :

Պէտք է ըսել սակայն թէ տեղական մամուլը որոշ վերապահութիւն ցոյց կու տայ այս լուրին առթիւ, նկատելով մանաւանդ որ ճիշդ պէտք եղած ատեն կը հասնի : Արդարեւ Փըթի – Քլամառի դաւը կը շարունակուի եւ զինուորական Ատեանի շրջանը յետաձգելու օրինագիծը առաջին անգամ թէեւ վաւերացուեցաւ Ազգ. Ժողովին կողմէ, բայց Ծերակոյտը զայն մերժեց : Այսպէս մինչ «Ֆիկառօ» հաւատարմօրէն կը նկարագրէ կառավարական տեսակէտը, «Քոմպա» իր խմբագիրով խսկ կարծիք մը կը յայտնէ եւ կարճ խմբագրականով մըն ալ չատ բան կ'ըսէ : Արդարեւ Ֆիլիփ Թեսոն կը նկատէ որ այս մահափորձերու լուրերը այլեւս չեն վրդովեր ժողովուրդը ինչ որ մտահոգիչ է եւ կը շարունակէ — «Վատթարագոյնը այն կ'ըլլար որ երկրին մէջ այն զգացումը տարածուէր որ այս օճրային փորձերը քիչ մը չատ կը կրկնուին եւ չատ պատեհ առիթներով, որպէսզի իսկապէս վտանգաւոր համարուին : Շատ ցաւալի պիտի ըլլար որ իշխանութիւնը փորձէ օգտուիլ զգուելի ձեւի ընդդիմութենէ մը, արուեստականօրէն ամրապնդելու համար իր հեղինակութիւնը » :

Իւմանիթէ աւելի յստակ է : Զի վըստահիր լուրին : Ան ալ կը նկատէ որ «ճիշդ ատենին կը հասնի» եւ կ'ըսէ թէ ի վերջոյ անոնք որոնք այսօր տը Կոլը ըսպաննել կ'ուզեն — Մայիս 13ի տղաքը — իրենք են որ իշխանութեան գլուխը բերին տը Կոլը :

Օռոռ ուրիշ ռան ալ կ'ըսէ : Խորագիրով արդէն կը յայտնէ թէ ձերբակալուածները կ'ուրանան որ տը Կոլը սպաննել ուզած են :

Ամէն պարագայի մէջ, որքան ալ որ ժողովուրդը վարժուած ըլլայ այս ձախողած մահափորձերուն, այս դաւն ալ առիթ մը կու տայ Արդարութեան Նախարարին որ յաւելեալ պատճառաբանութիւններ գտնէ պաշտպանելու համար իր տեսակէտը, Զինուորական Ատեանի երկարաձգման համար :

Տը Կոլ սակայն այցելած է Զինուորական Վարժարանը եւ ճառ մըն ալ խօսած է սպաներուն որուն սակայն պաշտօնական հրապարակումը չէ տրուած : Ունկնդիրները պատմած են թէ տը Կոլ բացատրած է հիւլէական Ազգ. ուժի մը անհրաժեշտութիւնը :

ՔԱՂԱՔՆ ՈՒ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Թող Պ. Խրուշչեւ զզուշանայ Եվթուշենկոյէն : Բանաստեղծ մըն է. եւ Պղատոն բան մը գիտէր որ բանաստեղծ չէր ուզեր իր Հանրապետութեան մէջ : Ճիշդ է որ Պղատոն քիչ մը սթալինական էր : Իր Քաղաքին փիլիսոփայական խստութիւնը խոստոր պիտի համեմատէր Խրուշչեւեան ճկունութեան հետ : Ատոր համար է, արդէն որ իր Հանրապետութիւնը — բարեբախտաբար — մնաց տեսլային եւ գոյութիւն ունենալու վտանգը երբեք ձձանչցաւ :

Դասը լաւ է : Յեղափոխութիւնները զիւրաւ պահպանողական եւ նոյնիսկ յետադիմական են զեղագիտական մարզին մէջ : Իրենց կեանքը կ'ապահովեն զիւրութեանց ճամբով եւ իրենց ղեկավարները կը նախանձէին արուեստագէտին ու բանաստեղծին անկարելի նոյնացման առջեւ :

Սակայն, եւ Պ. Խրուշչեւ գիտէ — նոյնիսկ եթէ կը վախնայ ատկէ կամ կը ցաւի ատոր համար — համայնավար քաղաքը կրնայ մինչեւ աստղերը բարձրացնել իր պատնէշները, այնուհանդերձ իր հիմերուն վրայ անխախտ կրնայ մնալ միայն այն ատեն, երբ տեղ մը տուած ըլլայ արուեստին, վերացական թէ ոչ, Տուտինցեւի եւ քննադատական ոգիին, Եվտուշենկոյի եւ իր եղբայրներուն ի գրոց :

ՌՈՊԷՐ ԷՍՔԱՐՓԻԹ

(Լը Մոնտ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԱՆԱՅԻ շրջանին մէջ սկսած են ճիւփիթըր հրթիռներու արձակարաններու քանդումը, ըստ Ճիւմհիւրիյէթի, Ամերիկացիներուն հսկողութեան տակ :

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը ցարդ չփոխ է : Մաքրագործումները կը շարունակուին եւ դիմադրութիւնը ցարդ տեղի չէ տըւած բոլորովին : Կառավարութիւնը յայտարարած է թէ Քասըմի կողմնակիցները հրապարակաւ պիտի դատուին :

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ մեկնելէ ետք Ղանայի ուսանողները յայտարարեցին թէ «Պուլկար ոստիկանութիւնը զմեզ խոզերու պէս կը ծեծէր» : Արտաքսուած Ափրիկեցիները ըսին նաեւ թէ «Սեւ էչ» եւ «Ծընկլի մարդիկ» որակած են զիրենք, աւելցնելով թէ նոյնիսկ թքած են իրենց երեսին :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Լաոսի դեսպանատան մէկ ընդունելութեան ատեն յայտարարեց թէ Չինաստանն ու Խորհ. Միութիւնը պիտի թաղեն դրամատիրութիւնը :

ՖԱՊՐ–ԼԻՒՍ որուն գիրքը՝ Բարձր Ատեան գրաւուեցաւ, մամուլի ասուլիս մը տուած է իր բնակարանին մէջ եւ յայտնած թէ այդ գրաւումը ծանրօրէն կը վնասէ արտայայտութեան ազատութեան : «Ինչ որ ըրած եմ այն է որ դադաւարութիւն մը երեւակայած եմ որուն մէջ չափաւոր ամբաստանողիր մը կայ, ջերմ պաշտպանողական մը եւ ոչ մէկ վճիռ » :

ՀԻԱՆՈՒՄ - ՀՐՃՒՈՒՄ ԵՄ

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Ե՛ւ ֆուն մտած ֆարափով,
Ե՛ւ արթնացող տարափով,
Ճերմակութեամբ կարապի,
Ու թխաւթեամբ արաբի,
Մանուկների ե՛ւ խաղով,
Ե՛ւ կրկրան ծիծաղով,
Որից նրանք ոչ յոգնում,
Ոչ կարող են յագենալ :

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Մինչեւ անգամ եւ անհամբոյր մետաղով,
Եթէ արդէն առիւծ կտրած՝
Հալոցքի մէջ չէկ է նա,
Բայց նու գիտես. մէ՛կ է, նա
Ա՛յ–այ պիտի՝ կատու դարձած՝ լուռ
հոսի,

Դառնայ կալ սիչ,
Ու տպագրիչ մեքենայ,
Ինչպէս նաեւ չֆանչան հերոսի,
Նոյնպէս կնոջ ու հարսի
Կրֆոտ վզնոց,
Փառաւարուող լանջափակ,
Խանդոտ գօտու փակ նարմանտ :

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Տաքթեր վարֆի ու բարֆի տէր գետերի
Խելացնոր ու մարմանդ,
Լուրջ ու կայտառ հոսանքով՝
Ինչպէս կանանց ոտների
Կտկտացող նազանքով,
Որոնց հետքը փոշեթաթաւ մայթերին
Շատ է նման ծանօթ կախման կէտերի ···

Ես հիանում – հրճւում եմ՝
Երկինք մաքրող որոտով
Գառնուկների նոր հոտով,
Կարկատանուած արօտով,
Մինչեւ անգամ եւ սերմնաթափ առէջքով
Միայն տակը հո՛ղ լինի,
Մինչեւ անգամ նաեւ գորտի թռիչքով —
Միայն թռի՛չք թող լինի ···

Թէ չէք հաշուի՝ անհամեստ
Ու չէք գտնի անյարմար՝
Ինքս ինձնից անջատուում
Ու հրճւում եմ մի քիչ նաեւ ինձանով —
Երբ որ ինքս ինձանից
Հոտն եմ առնում ինքնայրման,
Սուրբ քրտինքի,
Եռեփ եկող հնձանի՛ ···

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՄԿՐՏԻՉ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆ

86 տարեկան, հաւատաւոր Դաշնակցական մըն էր Մկրտիչ Մեզպուրեան որ մեռաւ առջի օր, Պոնտիի իր բնակարանը :

Բնիկ Իզմիրցի, ողբացեալը Սանասարեան աւարտած էր, ապա ուսուցչական պաշտօն կատարած Իզմիրի մէջ : Շատ կանուխ մտած էր Դաշնակցութեան չարքերը եւ ամբողջ կեանքը եղած էր պարտաճանաչ կուսակցական մը : Որքան ատեն որ տարիքն ու առողջութիւնը թոյլ տուին, ներկայ եղաւ հաւաքոյթներու, ընկերական հանդիպումներու եւ ժողովներու : Հին սերունդին վերջին ներկայացուցիչներէն մէկն է որ իր աչքերը կը փակէ, հայրենիքի կարօտը սրտին մէջ :

ԶՐՈՅՑ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ. — *«Հայրենիք»* կը հրատարակէ հետեւեալ զրոյցը, զոր խմբագիրը կատարած է Շ. Նարդունիի հետ.—

×

— Ի՞նչ է ձեր այցելութեան հիմնական ճպատակը: Ի՞նչ են ձեր տպաւորութիւնները՝ Ամերիկայի Հայութեան ազգային տրամադրութիւններէն, ճիգերէն, զոր - ծէն :

= *Եկած եմ պզպակններուս տեսութեան: Այս այցելութիւնը առիթ համաբեցայ տեսնելու, քննելու, ուսումնասիրելու Ամերիկայի Հայութեան վիճակը, չարունակութիւն այն ճամբորդութեան, զոր կատարեցի տասը տարի առաջ՝ ուսումնասիրելու համար Արեւելքի Հայութեան վիճակը, իբրեւ պատմութեան նիւթ: Այս աշխատանքը ծանօթ է «դրագէտը որ փնտռելու ելած է իր ժողովուրդը» տարազով: Տարազը կը ներկայացնէ նաեւ դպրոց մը, որ կ'առաջնորդէ դրագէտը քալելու իր ժողովուրդին հետքերուն վրայ, միաժամանակ կը հանդիսանայ վկայութիւն մը թէ ստեղծագործ եւ տաղանդաւոր ժողովուրդ մը ցանուցրիւ նետուած է չորս հովերուն՝ ցորենի հատիկներու նման, մեղսակցութեամբ արդի քաղաքակրթութեան գլուխներուն: Շատ բան ըսի կարծեմ երեք կէտերու մէջ: Ասկէ աւելին ըսելու ժամանակ, կը վախնամ որ կարմիր պղպեղ կը քսեմ բառերուս :*

— Ի՞նչ վերապահուած է, կը կարծէք, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութներուն: Այսինքն, կը հաւատա՞ք թէ ուծացումը կամ ձուլումը ակներեւ վտանգներ են :

= *Պիտի կորսուի՞ն, սիրելի ընկեր, պիտի հալին ու կորսուին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի հայ գաղութները: Մէկ մէկ ալ կ'ընէ երկուք, այնքան պարզ է հարցը: Եւ Ամերիկայի Հայութիւնը պիտի կորսուի աւելի կանուխ քան Եւրոպայի Հայութիւնը: Կը տեսնէք որ չեմ ծամեր բառերը: Ի՛նչ են երգեր ուրիշ այցելու–ներ, գրագէտ կամ ոչ, գիս չեն հետաքրքրեր: Կ'ըսեմ, ես աղցան քաղելու չեկայ, կը տեսնէք որ մէջքիս կապուած գոգնոց չկայ: Ուծացումը կամ ձուլումը ակներեւ է, եւ անմիջական: Պարտականութիւն կը համարիմ յայտարարել այս պարագան: Այստեղ, աւելորդ կը համարիմ բացատրել թէ ինչո՛ւ աւելի մօտ կը կարծեմ Ամերիկայի Հայութեան սպառնացող վտանգը :*

Այս վտանգին մասին խօսուած է յիսուն տարի առաջ ալ, բայց տես՝ կ'ապրին հայ գաղութները, — դիտել պիտի տան ինծի: Ժամանակի մասին ծանօթութիւն ունի՞ն առարկողները: Իմ խօսքս Նինուէի աւերակներուն մասին չէ, ոչ ալ Նաբուգոդոնոսորի :

— Գոյութիւն ունեցող լնացումը կամ տժգունացումը մասամբ դարմանելու առնուազն՝ սահմանափակելու համար, ի՞նչ կարելի է ընել եւ ի՞նչպէս :

= *Դարմա՞ն, սահմանափակո՞ւմ, — ի՞նչ կ'ըսէք. Եղբայր իմ ի վրոյ բարբառ: Ո՛չ կարելի է դարմանել, ո՛չ ալ սահմանափակել: Դիւրի՛ն էր փրկութիւնը, ժամանակին, Ցովնանի ժողովուրդին համար,— կը բաւէր ապաշխարել :*

Տարբեր է մեր պարագան :

Հետաքրքրուա՞ծ էք անձնապաշտութեան մասին, իբրեւ ախտերեւոյթ: Այդ անձնապաշտութիւն է որ կը կատաղի այսօր: Գլխիվայր պահուըժ անկումն է որ ունի կ'ունենայ: Կոտրա՛ծ, կոտորա՛ծ, կ'աղաղակէր Սիամանթօ այդ գին: Ի՞նչ կայ այժմ որ տարբերի այդ կոտորածէն: Ջարդ է որ կը կատարուի ամէն օր, ջարդ առանց արիւնհեղութեան, ձերմակ ջարդ՝ ինչպէս կ'ըսեն անուշ ջարդ՝ եթէ կարելի է ըսել: Ժողովո՛ւրդ մը կը մեռնի ահա, մեր աչքերուն տակ, առանց մահուան գիտակցութեան, առանց մահուան վախի, երջանիկօրէն, հեշտագին, հրճուելով: Կը մեռնի փառկուշտ եւ ոչ թէ անօթի, կը մեռնի փափուկ անկողիններու մէջ եւ ոչ թէ անապատի աւազին վրայ, փառք տալով բախտին, ճակատագրին, վախճանաբեր հրեշտակին, օրհնութիւն կարդալով ջարդարարին :

Եղբա՛յր, այլեւս ի՞նչ դարման կը հարցնէք, ինչո՞ւ կը հարցնէք: Մարդիկ ուրախ են որ կը մեռնին :

Կ'ուզէի գիտնալ թէ Ամերիկայի մէջ իմ լեզուս կը հասկնա՞ն արդեօք, համ կ'առնե՞ն իմ լեզուէս, որ թթու է, — ես այն դրագէտն եմ որ, ինչպէս Պուալօ կ'ըսէ, կատուին կ'ըսէ կատու, սրիկային կ'ըսէ սրիկայ: Ես մէկն եմ որ չեմ վարանիր պայթակղեցնելէ նոյնիսկ Աստուած: Ծընած եմ իմ ժողովուրդիս սէրը սրտիս մէջ, եւ կ'ապրիմ այրելով ու մրկելով այդ սիրոյ կրակով: Եւ թող Աստուած պելաս *տայ՝ եթէ ես դադրիմ հնչեցնելէ ահազանգը, վտանգին դիմաց, որ ահա՝ պատեր է Հայոց երկինքը :*

Ահա թէ ինչո՛ւ կրնամ ըսել արդար խօսք, ճշմարիտ խօսք, անկեղծ խօսք:

Ի՞նչ է ինծի պատմուածը,— եպիսկոպո՞ս մըն է սպաննուեր եւ գաղութը պատակտեր է տո՞ր համար: Բայց քանի՞ տարիէ ի վեր կը տեւէ այս քէնը, այս փոխադարձ ատելութիւնը որ հայրը կը հանէ տղուն դէմ, եղբայրը՝ եղբօր դէմ, քոյրը՝ քրոջ դէմ, կրակը տարածելով մինչեւ դրացիին տունը, մինչեւ խնամիին դուռը, մինչեւ թոռանը օրօրոցը: Եւ ապա կը սպաննուի եպիսկոպոսի մը սպանութեան պատրուակով: Ամօ՛թ, հազա՛ր ամօթ:

Ու չեղա՛ւ կաթողիկոս մը, պատրիարք մը, արքեպիսկոպոս մը, քորեպիսկոպոս մը, որ ցաւէր՝ այդը տեսնելով ճեղքուած, ինչպէս իրենց չաթալ թաղերը, եւ աղաղակէր·

— Հերի՛ք, որդիք, հերի՛ք է, միացէ՛ք, այլեւս միացէք, ի սէ՛ր Հայութեան: Վերջ մը ունի ամէն ցաւ, վերջ մը ունի ամէն սուգ՝ նոյնիսկ ամէնէն արժանաւորին եռեւէն: Մենք աւելի մեծ մեռելներ ենք թաղեր, մենք աւելի մեծ աղէտներ ենք տեսեր, զգաստացէ՛ք, անողորմ ժամանակը կը սպառնայ մեզի՝ կորստեան վիհը լայն բացած :

Ափսո՛ս, ընդհակառակն թոյլ տրուած է որ ժողովուրդը զրօսնու «իմ ժամս» ու «քու ժամդ» խաղալով գերեզմանին ճամբուն վրայ: Այս խաղը ապարէզ է բացած հարուստներուն, որոնք, իրենց ամլութեան, ըսել կ'ուզեմ իրենց անտաղանդութեան վրէժը կը լուծեն, փառքի կամ անմահութեան ճամբայ կարծելով եկեղեցաշինութիւնը, առանց հարցնելու կարծիքը Նոր Ջուղայի բնակիչներուն, որոնց եկեղեցաշէն հայրերը նուազ բախտաւոր եւ երջանիկ եղան քան Պոլսոյ հայ ամիրաները իրենց հրատարակութիւններով եւ մեծապարծութիւններով հպարտ :

Այս խօսքերուս մէջ բանիմաց ընթերցողը կը նշմարէ թէ չատ հետաքրքրուած չեմ, չատ խանդավառուած չեմ եկեղեցիով, — օ՜, եկեղեցիէն առաջ ալ կային Հայեր, մեծ Հայեր, հայկական բաքանչելափառ քաղաքակրթութիւն մը: Դէմ չեմ, սակայն, եկեղեցիին, — ժամանա՛կն է որ կը փչէ եւ կը դարձնէ պատմութեան էջերը, ուր կը ներկայացուի ազգին յեղաշրջութեան հրաշքը: Անմիջապէս աւելցնեմ որ դպրոցն է որ եկեղեցի կուտայ, բայց եկեղեցին դպրոց չի տար: Ասկէ դժուար չէ, եւ լայն զարգացումի եւ հմտութեան կարօտ չէ, ընթանալ դէպի այն ճիշդ ըմբռնումը, որ մեր ազգային պատմութեան մէջ առաջնակարգ դեր մը կուտայ Երեւանին, Էջմիածնի վրայ նախապատուութեամբ :

Ի վերջոյ, սիրելի ընկեր, ձեր սրտցաւ հարցումին ի պատասխան, ա՛յս է գիտցածս իբրեւ դարման.—

Նախ հարուստներո՛ւն կ'ուղղեմ իմ խօսքս.— Դէպի կորուստ կը դիմենք զահավէժ: Դպրոց չինեցէք, ա՛յ մարդիկ, դպրոց չինեցէք,— այս է փրկութեան միակ ճամբան: Դպրոց չինելով է որ յաւերժութեան հասաւ հայ ժողովուրդը :

Ցետոյ խօսքս կ'ուղղեմ հայ ժողովուրդին.— Միացէ՛ք, Հայեր, միացէք, բաւ է այսքան ատելութիւն: Միութիւն քարոզեր են մեր անմահները, սէր եւ միութիւն երգեր են մեր երգիչները: Համագործակցութա՛մբ միայն կը դիմանանք, կը կասեցնենք աղէտը, կը փրկուինք կորստեան վտանգէն:

— Ի՞նչպէս կը տեսնէք մեր գրականութեան եւ հրապարակագրութեան մօտաւոր ապագան: Ճիշդ կը գտնէ՞ք ընդհանուր այն կարծիքը թէ հիներու ձգած պարապը կարելի պիտի չըլլայ գոցել :

= *Մեր գրականութեան եւ հրապարակագրութեան ապագան կապուած է աղէտին կամ զգաստութեան, զոր պիտի ընտրէ հայ ժողովուրդը ճակատագրական այս թուականներուն մէջ :*

Մասնաւորելով մեր դիտողութիւնը Ամերիկայի հայ գաղութին, գրականութիւնը եւ հրապարակագրութիւնը չեն կրնար ապրիլ երկար, երբ ժողովուրդը ինքզինք կը նետէ Արտաշէսի գերեզմանին մէջ՝ հին հմայքներով զոհացած: Աւերակներու վրայ ոչ գրականութիւն կը բուսնի, ոչ հրապարակագրութիւն կը ծաղկի, ոչ ալ կը թագաւորէ Արտաւազդ:

Դէպի Արեւելք՝ դեռ կրնայ երկարիլ կեանքի եւ մահուան ճամբան, հայ ժողովուրդին համար: Բայց կը պահանջուի հիմնական ծրագիր համազգային գործակցութեան: Ժողովուրդներու արտասահմանեան գործերով ու պատմութեամբ չատ հետաքրքրուած, կարելի է ըսել՝ արտասահմանպխտութեան մասնագէտ, կրնամ հրապարակ նետել նման ծրագիր մը, երբ պահանջուի :

Իսկ ըսել թէ հիներուն ձգած պարապը կարելի չէ գոցել, կը նշանակէ ուրանալ հայ ժողովուրդին տաղանդը: Սպառած չէ մեր ժողովուրդը եւ կրնայ դեռ ծնիլ այնպիսի ներկայացուցիչներ, ամէն ասպարէզի մէջ, որոնք ընդունակ են գոցելու ամէն պարապ, որքան ալ խոր ըլլան այդ պարապները: Բայց, ինչպէս ըսի, համախմբելով ուժերը, ստեղծելով նպաստաւոր պայմաններ :

— Քիչ առաջ գործածեցիք արտասահմանագիտութիւն բառը եւ ուշադրութիւն ըրի որ երբեք չխօսեցաք Հայաստանի մասին, այժմ խօսեցէք հայրենագիտութեան մասին :

= *Երբ կը քննադատեմ այն միջամտութիւնները, զորս կարգ մը գործիչներ Երեւանի թելադրանքով, կը փորձեն մեր գաղութներուն կեանքին մէջ, կը հետեւի թէ պիտի չուզէի որ նոյն միջամտութիւնը փորձուէր մեր հայրենիքին մէջ՝ մեր վայելած ազատութեան թելադրանքով: Արտասահմանի մէջ հայ ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին, պատասխանատու՝ իր գործունէութեան վտանգներուն, լծուած՝ անկաշկանդ պայքարի մէջ յանուն Թրքահայ դատին: Հայաստանի մէջ եւս հայ ժողովուրդը տէրն է իր ճակատագրին, (երանի թէ կարենայի ըսել՝ իր գերիշխանութեան), պատասխանատու՝ իր գործունէութեան վտանգներուն, ջանալով հաւատարիմ մնալ մեր պատմութեան խտէալին :*

Արտասահմանի մէջ ընդդիմադիր կազմակերպութեանց կողմէ ամէն քննադատութիւն օգտակար է Հայաստանի եւ անհրաժեշտ :

Պատասխանս, այս վերջին հարցումին մասին, կը համարեմ բաւարար մեր ընթերցողներուն համար, դանց առնելով հայրենիքի եւ Թրքահայ դատի մասին տեսութիւններս, որոնք ակադեմական արժէք միայն ունին, այսինքն՝ ժողովուրդին համար կը մնան ոչ – հետաքրքրական :

×

Ցաջորդով մեր զրոյցը գրական ճակատի հարցերու մասին :

Սեւ Մարդը

Առաջ է վազում գունդ ու կլոր, կլոր ակնոցներով եւ կարմիր թշերով «գործարար բակի» պահեստապետ Ֆրենկելը· այս ան Ֆրենկելն է, որ Լիալիայի վկայութեամբ նախ փփսում է եւ յետոյ, որ աւելի կարեւոր է, նայում է Լիալիայի վրայ, ինչպէս ագռաւը մի կտոր պանրի վրայ, իսկ Լիալիան պանիր չէ, իսկ եթէ պանիր է ···

Նա վերցնում է եռանկիւնի նամակը, հոտոտում է եւ ասում·

— Ծանրոցի հոտ եմ առնում :

Երբ նա անցնում է մեր մօտով, ես կռանում եմ տախտակամածին եւ ասում եմ նրա ականջին·

— Ֆրենկել, Լիալիան պանիր չէ, իսկ եթէ պանիր է, քեզ համար չէ ···

Նա նայում է ինձ, կլոր ակնոցների տակ արագ – արագ թարթում աչքերը եւ կարծես հասկանում է·

— Ձեմ սիրում յիմար կատակներ :

— Ֆրենկել, ուրեմն մի զբաղուի յիմար կատակներով, զառում եմ ես նրա ետեւից :

— Փոպէյկօ Միխայիլ Միխայլովիչ ··· Նամակներ կան Ալմա – Աթայից եւ Ռոստովից, Սամարղանդից ու Երեւանից, Մինսկից, Մախաչ – Կալայից, Մոսկուայից, քաղաքներից, աւաններից, գիւղերից: Բոլորն էլ գրում են, որ չատ լաւ են, չափազանց ողջ եւ պէտք եղածից աւելի առողջ են, որ հեռու չէ մեծ հանդիպման օրը եւ որ նրանց տանջում է միայն կարօտը, սրտամաշ կարօտը, որի համար եւ արտասւում են, իսկ այնպէս ապրում են ուրախ, չափազանց ողջ եւ պէտք եղածից աւելի առողջ :

Ասացէք խնդրեմ, ախ, դու, ճոլերա*· տեսա՞ք արածը ···*

Սարոկինն է, Իվան Պետրովիչ Սարոկինը, քո՞յրը գրում է, որ կինը՝ Նատիան, ամուսնացել է :

— Ասացէ՛ք խնդրեմ, կրկնում է Նա՝ ուշադրութեամբ նայելով նամակին, կարծես հազուադիւտ նկար է դիտում, եւ ո՞ւմ հետ, մեր քաղաքային խորհուրդի համայնքի բաժնի վարիչ Բուրդենկոյի հետ, նա, որ ինձ վրայ ցուցմունք էր տուել ··· Եւ տեղն է այդ սրիկային, չարունակում է Նա եւ չգիտես ինչու ժպտում, կինս նախ չրեր է, հեմոկլոպինից *խեղճ, ջղային է ու սրտի արատ ունի, սարսափելի խանդոտ է ու փնթասէր, տեղըն է այդ հարբեցող Բուրդենկոյին, թող տանջուի, հողին դուրս գայ :*

Երկու բռունցքները ծնկներին, մազակալած, տանջուած դէմքով, անթարթ խոշոր աչքերով ճրագին է նայում Վլադիմիր Մավրինը, կինը գրում է, որ նրանց միակ որդին, Սերկէյ Մավրինը զոհուել է Պելոռուսական ճակատում :

— Ցուցմո՞ւնք կը տաս ինձ վրայ, լիրբ, ղրպարտիչ, տէ՛ քաչիր պատիժդ, դաւաճանի մէկը, ասացէք խնդրեմ, չարունակում է բարձրաձայն մտածել Իվան Սարոկինը·— ապրես, Նադիուշա, չատ ապրես, իմ վրէժը հանեցիր, Նադիուշա, սիրելիս ··· ախ, դու, ճոլերա*:*

Ընթրիքից յետոյ երեւաց Սանասարը: Վիրակապերը հանել էր նա, մաքուր սափրուել: Փորձում է ժպտալ, չի յաջողում :

— Բարձրացիր, նստիր, դեզերտիր *Ֆիլոն, ասում է Աշոտ տային:*

Նա բարձրանում է եւ նստում: Ջամանովը չարժւում է տեղում :

— Մի վախենար, ասում է Սանասարը նրան հայերէն, թուրթունդ *ինձ պէտք չի:*

— Ինչո՞ւ ես եկել, հարցնում է Նրան Աշոտ տային:

— Որ մի անգամ էլ քիթ – մռութիս տաս··· բինդ էլ ունեմ, նա գրպանից հանում է գործածուած վիրակապը :

— Ես քո քիթ – մռութի հետ գործ չունեմ, ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային, ես քո ոչ հայրն եմ, ոչ էլ քո խնամակալը, ես ուզում էի, որ դու մարդ դառնաս, չե՞ս ուզում, գնա, քարշ եկ, գող – աւազակի մէկը :

— Ուրեմն ես մարդ չեմ, ասում է Նա ասես ինքն իրեն, յետոյ նայում է ինձ, ասենք, ինչո՞ւ եմ հարցնում, ես մարդ մարդհաշիւ չեմ: Պարզ է, ես էլ գիտեմ:

— Կը զղջաս, տղայ, ցաւով ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային, կը յիշես ինձ, ուշ կը լինի :

Սանասարը լռուեց ·

— Դատաւորի պէս ես խօսում հետս, այ Աշոտ տայի, բայց քո տեղն էլ նեղ է, էդքան բան որ գիտես, էլ ինչո՞ւ ես նրստել էստեղ, կը գնայիր, չրջանի խորհրդի նախագահ: Թէ՞ քեզ նստեցրել են, որ գլխիս խրատ կարդաս··· սպեցիալնի *դրա համար ես նստել, հը՞···*

Աշոտ տային մթնեց :

— Թէ ինչու եմ ես նստել, ասաց նա դանդաղ, քո խելքի բանը չէ· ես գողութիւն կամ մարդասպանութիւն չեմ արել: Երեւի կայ մէկը, որին հարկաւոր է, որ ես էստեղ նստեմ: Բայց ես չեմ կորցրել իմ մարդկային դէմքը: Աշխատում էի դրսում, այստեղ էլ աշխատում եմ, դրսում եռզելով էի աշխատում, իսկ այստեղ ··· լաց չեմ լինի, բայց հասկացիր՝ ում հարկաւոր է, որ ես այստեղ նրստեմ, նա անմահ չէ· ամենամեծ գողը գաղութեան գողն է, իսկ դու ··· ի՞նչ ես որ, մանր ծուլիկ (սատահակ), թուրթունի գող··· Ջամանով, ծխել ուզում ···

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(11 Շար·)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆԿԱՐԻՉ
ԶԱՐԵՀ ՄՈՒԹԱՖԵԱՆ

Արտասահմանի հայ նկարչութեան մէջ մեծ տեղ կը գրաւէ Զ. Մութաֆեան։ Վերջերս Միացեալ Նահանգներուն մէջ անցաւ յաջողութենէ յաջողութիւն, պատիւ բերելով իր արուեստին եւ իր ազգին։

Մութաֆեան ծնած է Սամսոն 1907ին եւ հայկ. եօթնամեայ ինքն ալ կրեց տարագրութեան դառն օրերը, հրաշքով ազատած, Ամերիկեան Նիր Իսթ Ռիլիֆի որբանոցը կը մտնէ եւ բախտ կ'ունենայ ապաստանիլ Յունաստան (1923) ուսկից կ'անցնի Իտալիա երբ Վենետիկի Մխիթարեանները 85 որբեր որդեգրեցին Իտալիոյ մէջ ուսում տալու եւ արհեստ սորվեցնելու համար։

Զարեհ մանկութենէն սիրահար էր գեղարուեստի նախ սկսաւ ջութակ սորվիլ, բայց իր սէրն աւելի բուռն էր նկարչութեան հանդէպ։ Ժամանակ մը Միլան մընալէ յետոյ, ուր հաստատուած էր որբանոցը սեփական շէնքի մը մէջ, տեսուչութիւնը գնահատելով Մութաֆեանի գեղարուեստի շնորհքը, զինքը կ'արձանագրէ աշակերտ Մուրատ Ռափայէլեանի։ Օժտուած լիկէական վկայականով Մութաֆեան կը յաջողի մտնել Միլանի Պրերա, գեղարուեստից վարժարանը։ Չորս տարիէն աւարտելով նկարչութեան վարժարանը, Հռոմի մէջ կուտայ ուսուցչականութեան տիտղոսի քննութիւնը եւ յաջողութեամբ կը վերադառնայ Միլան եւ կը կազմակերպէ իր առաջին ցուցահանդէսը։

Միլանի քննադատական աշխարհը ջերմ ողջունեց նորեկ երիտասարդ արուեստագէտին, որ քաջալերուած նետուեցաւ նոր հորիզոններ բանալու իր վրձինին առջեւ։

1933ին օժտուած տիտղոսներով եւ գովեստի հրատարակութիւններ իր ձեռքի թղթածրարի մէջ, Մութաֆեան կը մեկնի Ժընեւ։ Իր նիւթական վիճակը չատ տկար էր, պէտք է կեանքի համար պայքարիլ, եւ բախտն օգնեց գտնելու Գարլոյ Մայնի հարուստ առեւտրականը եւ գեղարուեստի սիրահարը որ ձեռք զրուց երիտասարդ եւ օտարական նկարչին վրայ։ Նաեւ եւեւ ցուցահանդէսներ կազմակերպեց Պալի եւ Ցիւրիխի մէջ, ինքն եղաւ ամէնէն լիաձեռն մեկենասը։ Զարեհ չունչ առաւ, զինքը ճանչցան ու գնահատեցին բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, արուեստագէտներ եւ զուիցերական հասարակութիւնը։ Գ. Մայնի չէր սխալած, գտած էր իսկական արուեստագէտը։ Մութաֆեան գիւրաւ մասնաւոր պետական անձերու եւ մեծահարուստներու տուները դիմանկարներ յօրինելով. նա գտած էր իր ճամբան, իր արուեստը սիրուած էր, իր վրձինը յարգուած եւ փնտռուած։ Հեշտ էր այլեւս իրեն համար ցուցահանդէսներ կազմակերպել եւ գովեստներ ու բարձր գնահատանք ստանալ։

Զուիցերիան եւ ապա Փարիզ, ուր վերջնականապէս հաստատուեցաւ 1939ին եւ հոն ալ իր բնտանեկան բոյնը շինեց, կամաց կամաց փոխեցին Մութաֆեանի նկարչութեան դիմագիծը։ Սորված Իտալիոյ մէջ, թրծուած դասական նկարչութեամբ, նոր աշխարհները պատճառ դարձան որ հին արուեստը խորք մնայ իր վրձինին եւ նորը գայ արդիական հողի եւ շունչ տալու, գեղեցիկ ամուսնութիւն մը դասական եւ արդիական ոճերուն մէջ։ Փարիզ հրաշքներու քաղաք է, աշխարհի բոլոր ազգերը հոն թափած ու բերած են իրենց մշակութական ժառանգութիւնը, հեշտ էր այցելել պատկերասրահները, հաղորդուիլ նոր միտքերու հետ։ Նա ուշիմ էր եւ հայկական գիւրին իւրացումն միտքն ունէր եւ կրցաւ չուտով Փարիզի գեղարուեստական հողին զինուիլ։

Բայց նա հարուստ նիւթեր հաւաքելու համար, յաճախ թափառեցաւ Ֆրանսայի զանազան կողմերը, նետուեցաւ բնութեան ծոցը եւ գիտեց ու նկարեց դաշտային, գիւղական, ծովային տեսարաններ։ Արեւոտ Իտալիոյ տեղ գտած էր Ֆրանսական գորշ բնութիւնը. գտած էր մութ կանաչ բնութիւնը եւ անոր ծոցը թաղուած գիւղակներ, տրտում եւ սակայն հաճելի. նկարիչը չատ հարազատ եւ չատ մեկնաբանական գոյներով բազմաթիւ պաստառներ պատրաստեց որոնք զանազան ցուցահանդէսներու մէջ ձեռքէ ձեռք անցան եւ իր անունը պատուաւոր տեղ գրաւեց այն քաղաքին մէջ, ուր ըսեմ թէ 60.000էն աւելի նկարիչներ կան մի վարմանաք։

Վերջին պատերազմի շրջանին բախտաւոր կ'ըլլայ զերծ մնալ զինուորագրութենէ եւ առատ ժամանակ կը գտնէ խորհելու, աշխատելու, արտադրելու համար։

Իր հարուստ արտադրութեան համար չէին բաւեր ֆրանսական տեսարանները, պէտք էր սահմաններէն դուրս անցնիլ. տեսնել Սպանիան իր միջնադարեան հարուստ կենցաղով. իր ճոխ եւ քիչ մը վայրի բնութեամբ։ Պէտք է տեսնէր հիւսիսային երկիրները, դառնալ Իտալիան եւ այս ամէն աշխարհներէն նոր հարըստութեամբ կը դառնար Փարիզ, կամ տեղւոյն վրայ ցուցահանդէսներ կը կազմակերպէր չատ անգամ հիացողներու հըրաւէրով եւ չանցաւ տարի մը որ նա չներկայանար այս կամ այն քաղաքին մէջ գեղարուեստասէր հասարակութեան վաւերը լնծայելու։

Անշուշտ, ինչպէս մեր երաժիշտներն ու բանաստեղծները, Մութաֆեան ալ հայ ցեղին հողին ու երեւակայութիւնն ունի, մանկութենէն ըմբոշխնած էր հայրենիքի վառ գոյները, Սեւ Ծովը մեծ ազդեցութիւն ըրած էր իր մանուկ մտքին վրայ, կարդացող եւ զարգացած միտք մը, որուն գրիչն ալ յաջող չէչտեր ունի, կրցաւ օգտագործել հայրենի ժառանգութիւնը դայն վերածելով եւրոպական արուեստին։ Բազմաթիւ քննադատներ չէշտած են այս արեւելեան գիծը եւ գտած են իր արուեստին խորքն ու հողին։

Մութաֆեանի վրձինը լայն եւ ուժեղ շարժումներով է. վարպետ է գոյներու հակադրութեան մէջ. գիտէ դուրս ցատկեցնել իր նիւթին էութիւնը, ըլլայ բընանկար, ըլլայ դիմանկար կամ բարդ չարադրութիւն մը եւ եթէ բազմաթիւ օտար ազգային պատկերասրահներ իր նըկարները գնած ու զարդարած են թանգարանները, դա արդէն մեծ ապացոյց է թէ Զարեհ Մութաֆեան, Սամսոնի որբը, Մխիթարեան սանը, յաջողեր է լուսաւոր ճամբայ մը կտրել, անցնելով տըրտում մանկութենէ մը միջազգային անուն մը շինելու փառքին։

Ներկայիս արդէն գրեթէ տարի մըն է որ Զ. Մութաֆեան Ամերիկա կը գըտնուի(*) հոն ալ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ կազմակերպեր է, նոյնիսկ հեռատեսիլները գունաւոր ժապաւէնով ցոյց տուած են իր նկարները։ Ոչ միայն ամերիկահայ թերթեր այլ մասնաւորապէս օտար հեղինակաւոր թերթեր սիւնակներ լեցուցեր են իր մասին, եւ երբ մասնաւոր նամակով մը հաղորդեց ինձ իր ուրախութիւնն ու յաջողութիւնները, եւ յիշեցի Միլանի Զարեհը, որ մօտս էր, միշտ նկարելով զբաղած, սենեակը լեցուցած ընկերներուն դիմանկարներով. յիշեցի այն պատանին որ երկաթէ կամքով կ'աշխատէր բարձր արուեստ մը ձեռք ձգելու եւ մեր Զարեհ Մութաֆեանն արդարացուց Մխիթարեան Միաբանութեան զոհողութիւնները մեր ցեղին անունն ու պատիւը բարձր բռնելով օտարներուն մէջ։ Յաջողութիւն ապագայ յաղթանակներու։

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

(*) ԽՄԲ.— Զարեհ Մութաֆեան Փարիզ վերադարձած է այժմ։

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆ ՄԸ

Երեւանի Մատենադարանին մէջ վերջերս գտնուեցաւ 1699ին Աստուածատուր դպիրին կողմէ տպագրուած «Տաբականոց» մը։ Այս գիրքով կը սկսի ծանօթ ուժի մը տպագրական գործունէութիւնը։

Աստուածատուր դպիրի մասին կենսագրական չատ քիչ տեղեկութիւններ հասած են մեզի։ Յայտնի է միայն, որ 1698ին Պոլսի մէջ կը հիմնէ Հայկական տպարան մը, որ կը յարատեւէ 160 տարի։ Այս Աստուածատուրն է Արապեան տպագրիչներու 200ամեայ տոհմին նախահայրը։ Հօր գործը Աստուածատուրէն ետք կը շարունակէ անոր զաւակը՝ Յովհաննէս, ապա թոռ զաւակները՝ Յովհաննէս եւ Պօղոս, յետոյ Պօղոս Յովհաննէսեան – Աստուածատուրեան։

Արապեան ծնած է 1742ին, Ակն քաղաքին մօտերը գտնուող Ապուչեխ գիւղը, որուն պատճառով ալ մեր պատմութեան մէջ ան ծանօթ է նաեւ Ապուչեխցի անունին տակ։ Հօր հետ Պօղոս կուգայ Պոլիս, սկիզբները կ'աշխատի իբրեւ գրաշար, այնուհետեւ՝ իբրեւ տպագրիչ։ Եօթանասուն տարի շարունակ գիրքեր տպագրած է, ստեղծած է նոր տառատեսակներ, զարգացուցած է տպագրութեան արուեստը։ Անոր համբաւը կը տարածուի ամէնուր։ 1770ին Վրաց Հերակլ թագաւորը զինքը կը հրաւիրէ Թիֆլիս։ Արապեան կ'օգնէ վրացական նոր տպարանի հիմնադրութեան։ Թիֆլիսէն կ'անցնի Էջմիածին, ուր նոյնպէս կ'օգնէ տպարանի հիմնադրութեան։ Էջմիածնի մէջ առաջին հայերէն տպագրուած գիրքը լոյս տեսած է 1771ին։ Այս ձեւով, Արապեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ բուն հայկական հողին վրայ առաջին տպարանի հիմնադրութեան գործին։

Արապեան կ'օգնէ նաեւ Թրքական տըպարաններու հաստատումին, կը կատարելագործէ թրքական գիրերուն տեսակները։ 1816ին սուլթան Մահմուտ յատուկ հրովարտակով մը Թուրքիոյ Արքունի տպարանին տեսուչ կը կարգէ Պօղոս Արապեան։ Յետագային թրքական գիրերուն տեսակները կոչուեցան «արապօղլու»։ Մեռաւ 95 տարեկանին, 1835ին։

Արապեանէն ետք տպագրութեան գործը կը շարունակեն Աստուածատուր, Գէորգ եւ Գալուստ Արապեան։ 1856ին կը փակուի Պոլսոյ հայկական այդ տպարանը։ Այսուհանդերձ Արապեաններու սերունդը կը շարունակէ զբաղիլ տպագրութեան գործով։ Այդ գերդաստանին վերջին ներկայացուցիչը՝ Խաչիկ Արապեան մեռաւ 1899ին։ Այս ձեւով կը լրանայ Արապեան կամ Աստուածատուրեան գերդաստանին տպագրական գործունէութեան 200 տարին։

Երկու հարիւր տարուան ընթացքին Արապեանները տպագրած են բազմաթիւ ու բազմազան գիրքեր՝ պատմական, փիլիսոփայական, գեղարուեստական, կրօնական եւայլն։ Առաջին անգամ Արապեաններու տպարանէն դուրս եկած է Դաւիթ Անյաղթի, Գրիգոր Տաթեւացիի փիլիսոփայական գործերը, Մեսրոպ Մաշտոցի «յաճախապատումը», Գէորգ Պալատեցիի, Փեշտիմալճեանի բառարանները, Միքայէլ Ռետէնի վեց հատորնոց «Բժշկարանը» (1833 – 1839), «Սուրհանդակ Բիւզանդեան», «Ջուարձախօս» պարբերականները։ Հոս տպագրուած է նաեւ Յարութիւն Ալամճեանի «Մեղու Հայաստանի» ծանօթ թերթը։ Միայն Նաբեկը տպագրած են 14 անգամ։ 160 տարուան ընթացքին Արապեան տպարանէն հրապարակ եկած են մօտ հարիւր հայերէն գիրքեր, որոնք իրենց տպագրական արուեստով նոր էջ մը բացին հայկական տպագրութեան պատմութեան մէջ։

Յ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ինչ հարկ երկարելու այս տխուր չարքը, Եըլտըզի բնակիչները կը բաղկանային լրտեսներէ եւ լրտեսուհիներէ. իսկ անոնք, իրենց կարգին, իրենց ձեռքին տակ ունէին գործակիցներ, օտար տէրութեանց դեսպանատուները, հիւպատոսարանները, կրթական, առեւտրական, արհեստական, եւ ուրիշ հաստատութիւնները վարող անձերուն մէջ։ Լրտես – դեսպաններ կային, որոնք, ըընականաբար փոխարինումով մը — ով գիտէ ինչ խոշոր — բոպէին Եըլտըզի բռնաւորին ականջը կը հասցնէին դիւանագիտական կարեւոր գաղտնիք մը։ Լըրտեսուհիներուն թիւը կարելի չէր հաշուել, մանաւանդ այդ թուականին։

Ամէն մարդ իր գործին, գլուխը ծռած կը քալէր, առանց աչքերը չուրջը դարձնելու, լրտեսի մը հալածող աչքերուն չհանդիպելու համար։ Իսկ սրճարանները, գրասարանները, ընթերցատուները, հրապարակները, նաւամատոյցները, հաւաքոյթներու յատուկ վայրերը, մըզկիթները, եկեղեցիները, սինակօկները, շոգենաւ, հանրակառք, մաքսատուն, պահականոց, դպրոց, ամէն տեղ, ամէն աչքի զարնող կեդրոն, լրտեսներով լեցուն էին. բովանդակ Ստամպօլը լրտեսներու քաղաք մըն էր, փողոցներուն անցքը խափանող, Պոլսոյ համբաւաւոր շուներէն աւելի բազմաթիւ ...։

Ահա այս կարգի լրտես մըն էր, ամերիկեան հիւպատոսարանի սեւ սիրտ ու ժանտ պաշտօնեան, որ այնքան անխղճօրէն ու վատօրէն մատնեց Հայկ Սանոսեանը, երբ ան կը վերադառնար հիւպատոսարանէն, ուր գացած էր, իր ընկերներուն խորհրդով, արձանագրել տալու իր ամերիկեան քաղաքացիի անցագիրը։

Ամբողջացնելու համար չարքը, պէտք է յիշել։ Նաեւ այդ օրերու Հայոց Պատրիարքարանը, Գում Գափուի անկիւնը, ուր Օրմանեան պատրիարքը, շրջապատուած իր կուսակիցներով, գաղափարակիցներով, արբանեակներով, կամ իրեններով, այնպէս ըսելու համար, մէկ կողմէ, Եըլտըզի պալատականներուն նախանձը շարժող ճարպիկութիւն, եռանդ ու փութկոտութիւն մը կը դնէր իր պաշտօնի կիրառութեանը մէջ, հաճելի ըլլալու համար Հիւնքեարին, իսկ միւս կողմէ արտասահմանի հետ երբեք չէր խզեր իր գաղտնի յարաբերութիւնները, զորս կը մշակէր հայ յեղափոխական կամ քաղաքական գործիչներու հետ ...։

ԺԵ.

Ռամազան էր։

Ցերեկները մեռելային լռութիւն մը փողոցներուն մէջ, գրեթէ մինչեւ կէսօր. իրիկուան դէմ քիչ մը գործունէութիւն կը նշմարուէր, Շուկային մէջ եւ ուրիշ հրապարակները. իսկ գիշերները, միայն խլամ թաղերու մէջ, սրճարանները բաց էին, ուր ընդհանուր եռուզեռ մը կար։

Ռամազանի Տասնըհինգին, Ապտիւլ Համիտ, իբրեւ Խալիֆա, պիտի երթար Այա Սոֆիա, համբուրելու համար Մարգարէի վերարկուն։ Ուստի, փողոցներուն անցքը մաքրելու համար կասկածելիներէ, Ռամազանի առաջին օրէն, ոստիկանութիւնը կը սկսէր ձերբակալումներ ընել։

Վիշապի երեք անդամները սակայն, ուզելով օգտուիլ այդ կայսերական անցքէն, որ տարին մէկ անգամ միայն տեղի կ'ունենար, որոշած էին Ռամազանի ճիշդ տասնըհինգին գործադրել ծրագրուած ցոյցը։

Քրիստափոր ու Սաֆօ, երկու Ռուսահայերը, կ'աճապարէին, կ'ուզէին ժամ առաջ կատարել տալ ցոյցը, իսկ Թորգոմ կ'ընդդիմանար։ Վիշապի անդամներէն Աշոտի բացակայութիւնը կ'առարկէր եւ կը պնդէր որ ան Պոլիս կանչուի անմիջապէս։

— Պարոն Քրիստափոր, կ'ըսէր Թորգոմ, Աշոտի ներկայութիւնը, գիտէ՞ք, որքան անհրաժեշտ է. դուն ու Սաֆօն օտարներ էք, տեղական պայմաններուն դեռ չըստելացաք։

— Աշո՞տը, ընդմիջեց Սաֆօ, ան ի՞նչ գիտէ։

— Պարոն Սաֆօ, յարեց Թորգոմ հեգնելով, ինչ պիտի գիտնայ, անշուշտ ինչ տարի առաջ ալ, Պանք Օթոմանի ցոյցին, իրեն դուն սորվեցուցիր ռումբերու պատրաստութիւնները, եւն.։

— Սաֆօ, միջամտեց Քրիստափոր, իրաւունք ունիս Թորգոմ, անհրաժեշտ է Աշոտի ներկայութիւնը, ան փորձառու է, միջավայրի բոլոր պահանջումներուն գիտակ, պէտք է, սպասենք, մինչեւ որ ան ալ գայ։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մեզպուրեան, Տէր եւ Տիկին Ակոշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վարդան Մեզպուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ծովասար Մեզպուրեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Մեզպուրեան ընտանիքները (Անգլիա եւ Ամերիկա) ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հօրեղբօր՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄԵԶՊՈՒՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 14-ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը այս Երկուշաբթի ժամը 8·30ին, հաւաքուիլ Պոնտիի գերեզմանատունը:

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Տիկին Բերուզ Ճնկըտըրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն Լիոնի եկեղեցիին.— Այրի Տիկ. Ագնիւ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Տամլամեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Խոտիկեան 50ական ֆրանք:

(Ստացանք «Յառաջ»էն):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի խնջոյքը, Մշակոյթի Տան մէջ, Փետրուար 24ին:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

"ՀԱՅ-ԲՈՅԺ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

«Հայ – Բոյժ»ի խմբագիրը կը հաղորդէ թէ 1962 տարուան 12 թիւերուն փոխարէն պիտի հրատարակուի հատոր մը, որ վճարող բաժանորդներուն պիտի ղրկուի Մայիս ամսուան մէջ: Իսկ 1963 տարուան «Հայ – Բոյժ»ի թիւերը պիտի լրացուին ու ղրկուին մինչեւ 1963 տարուան վերջը՝ միայն կանխիկ վճարողներուն:

Բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց բաժնեգինը ղրկել ըստ առաջնոյն, միշտ նոյն հասցէին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝
1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՏԷՍԻՆ.— Առաքել Պաղտասարեան (Սասունցի), կը փնտռէ իր քեռի Զաքարի տղան, Պչուկ Մկրտիչ Խաչատուրեան: Հայաստան Թալինի շրջան Աշնակ գիւղէն: Վերջին պատերազմին զինուոր եղած եւ գերի ինկած է: Զինք տեսնողներ եղած են Ֆրանսա: Լուր ունեցողները կրնան տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.

ARAKEL BARDASSARIAN
55, Avenue Jean Jaurès, DECINES (Isère)
FRANCE

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (Բաղաֆ) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Փետրուար 18»ի տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի Փետրուար 17ին, կէսօրէ վերջ Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու վարչութիւնները, այս Երկուշաբթի ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:
ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:
Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:
Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՋԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ
ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

FOURRURES
ROGER YOPIAN
84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)
Neuf et Réparation
Prix Intéressants
Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 19 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9535
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9535

«ՎԱ՜Յ ՄԵԶ, ԵՂՈ՜ՒԿ ՄԵԶ»...

Սրտապատառ ճիչն է Տիգրանակերտի ժողովուրդին՝ որուն երբեմնի փառքէն բեկորներ միայն մնացած են այսօր, Անատոլուի մթին խորշերուն մէջ :

Նորութիւն չէ, անշուշտ, լսել կամ տեղեկանալ՝ թէ ցիրուցան համրանք մը ունինք Թուրքիոյ գանազան նահանգներուն մէջ, Պոլսէն հեռու :

Եւ երբեք զարմանալի չէ, որ անոնք, այդ «գաղութները», աստիճանաբար հային կամ գունատին :

Երկրին օրէնքները, ընկերային եւ տնտեսական վիճակը, ու մանաւանդ միջավայրը եւ մթնոլորտը՝ այդ ճակատագիրը միայն վերապահած կրնային ըլլալ մեր մնացորդացին :

Պոլսէն «գաւառ» այցելող քահանայ մըն է այս անգամ, Շաւարշ Պալըմեան, որ կը հոլովէ իր հօտը, «հոգեւոր մխիթարութիւն» պարգեւելու համար Եդեսիոյ, Սսոյ, Տիգրանակերտի եւ տարբեր նահանգներու իր «գաւակներուն» :

Եւ կուտայ յուզիչ դրուագներ, «պատկերազարդ պատմութիւն Հայոց» :

Պիտի հրատարակենք (*) իր վկայութիւններէն կարգ մը նոր հատուածներ, ի գիտութիւն : Հասկնալի է, որ իր «առաքելութեան» գծով միայն տայ իր տպաւորութիւնները. սակայն, ա՛յդքանին համար իսկ՝ «բաց – գիրք»ի պէս տեսանելի է ամէն բան. մարդկային թէ ընկերային, ազգային թէ հոգեւոր ...

Ցարդ հրատարակուած ուղեւորական նոթերէն ի յայտ կուգայ մանաւորաբար այն՝ որ խորշակահար այս «ածու»ները ոչ միայն արեւ – անձրեւ չեն տեսներ, այլեւ զրկուած են հոգեւոր մատակարարութենէ :

Կեդրոնը, Պոլսոյ պատրիարքարանը, ատեն անգամ մը քահանաներ կը ճամբէ դէպի ծայրագաւառներ, մկրտելու համար «անմեռոն» մնացած պատանիներ կամ չափահաս մարդիկ : Հարսանիք, հոգրդութիւն, նաեւ՝ տաղաւարէ տաղաւար՝ պատարագ ...

Սակայն, բացայայտ է, որ մնայուն հովիւ չի կրնար գտնել :

Ո՞վ պիտի համակերպի Եդեսիոյ կամ Տիգրանակերտի մէկ անկիւնը քահանայագործելու, այն ալ ողորմելի՜ պայմաններու մէջ, եւ... ձաւար ու կորեկ ծամելով :

Կասկած չունինք, որ եկեղեցական իշխանութիւնը սրտի կծկումով համակերպած է կացութեան եւ օրուան հարկադրանքներուն : Ոչ անփութութիւն կայ գործին մէջ, ոչ ալ չկամութիւն : — Ընդհակառակն, զոհողութեամբ պիտի հաստատենք, թէ ո՛չ գուրգուրանքը կը պակսի, ո՛չ ալ գիտակցութիւնը :

Դժուարութիւնը կը բխի կեանքի պայմաններէն. միջավայրէն. բարքերէն :

Չենք մոռցած, որ Տիգրանակերտի կամ Կեսարիոյ քահանաները քարկոծումով եւ հայհոյանքներով կը հալածուէին՝ տակաւին քանի մը տարի առաջ ...

Որպէսզի միայն մեր ցաւին մասին խօսած ըլլանք, արձանագրենք նաեւ՝ ի դէպ, որ Թուրք պետական պաշտօնեաներ, բժիշկներ եւ ուսուցիչներ եւս կը դժկամին «ծայրագաւառ»ներու մէջ պաշտօն կամ պարտականութիւն ստանձնելու : Երբ «Անատոլու» կ'ըսուի, պաշտօնեան կամ պաշտօնատարը փչաքաղուած կ'ըլլայ ...

Մնացեալը՝ ինքնին հասկնալի է :

Մեր բեկորները, սակայն, «այս աշխարհքէն» չեն, ու կը պահեն գաւառիկ իրենց բարեպաշտութիւնն ու հաւատքը :

Կ'ակնկալեն, որ գէ՛թ հոգեպէս որբ չմնան : Ունենան «ժամ» ու «տէրտէր», առնուազն Յիսուսի անունը չմոռնալու եւ Կիրակիէ Կիրակի «պատարագ տեսնելու» համար :

Տեսէք, թէ Տիգրանակերտի ժողովուրդը ինչպէս բառի կը վերածէ իր կարօտը, զրկանքն ու դառնութիւնը .

— « Վա՜յ մեզ, եղո՜ւկ մեզ, վա՜յ . անտէր մնացեր ենք : Տէրը ի՛նք ողորմի մեզի, բարի հովիւ մը ղրկէ մեզի : Մեզի հետ չոր հաց ուտէ, մենք իր ետին կենանք՝ աղօթենք : Տէրը իր լոյս հաւատքէն չզրկէ մեզ »...

Քանի մը տող է միայն. սակայն կը զգաս՝ որ ամէն բառի մէջ ծո՜վ մը «արիւն ու արցունք» կայ ...

Եթէ նոյնիսկ հնարաւորութիւններ ըստեղծուէին «անտէր» չձգելու ցիրուցան համրանքը, անշուշտ դժուար պիտի ըլլար գտնել «չոր հացի» թեկնածուներ : Հիմա ոչ միայն հացն ու պանիրը, այլեւ ուրի՛շ բաներ կը փնտռէ հայ եկեղեցականութիւնը՝ իր կոչումին ճամբով քալելու համար ...

Հետեւաբար, գործնական կարելիութիւնները չեն՝ որ կը գրաւեն մեր միտքը :

Չենք կրնար չյուզուիլ, հեռաւոր այդ կանչին մէջ անխաթար ու զօրեղ գտնելով հաւատքին ձայնը : Եւ ասիկա՛ է, որ կը մխիթարէ մեզ :

Մեր վաղուան թիւով պիտի հրատարակենք նոր հատուածներ՝ Շաւարշ քահանայի ուղեւորական տպաւորութիւններէն : Եւ պիտի համոզուիք, անտարակոյս, որ այցելու հովիւը իրաւունք ունի ըսելու .

— « Ո՜վ սուրբ հաւատք, ո՜վ մաքուր քրիստոնեաներ, — լեռներու գլուխը, հեռու՝ քաղաքներու պղծութիւններէն » :

Հի՛ն ճշմարտութիւնն է, որ կը կրկնուի Պալըմեան հօր, հաստատումին մէջ : Մեր պապերն ալ կը հաւատային, արդարեւ, որ քանի՛ բարձրանանք դէպի լեռները՝ ա՛յնքան կը մօտենանք Աստուծոյ ...

Չենք գիտեր, թէ այս իմաստով ... բարեբախտութի՞ւն պէտք է նկատել Տիգրանակերտի երկու հազար Հայերու վիճակը, թէ դժբախտութիւն :

Ամէն պարագայի, անոնց կանչին մէջ ուրիշ խորհուրդ կը տեսնենք մենք. «Վա՜յ մեզ, եղո՜ւկ մեզ»... :

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) Յառաջ. — Հրատարակեցինք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔԻ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳԸ ՇԱՏ ԿԱՅՈՒՆ ՉԷ

ՔԻՒՐՏԵՐՈՒ ՀԵՏ ՀԱՄԱՁԱՅՆԻԼԸ ԿԱՐԵՒՈՐ Է

Յեղափոխութենէն 10 օր ետք, նոր տէրերը տակաւին չեն կրցած հաստատուն հիմերու վրայ դնել իրաքեան նոր վարչակարգը : Անհրաժեշտ կը նկատուի որ Արէֆ համաձայնի Քիւրտերուն հետ որպէսզի միասին դէմ դնեն Համայնավարներուն : Համայնավար գաղտնի կայանները կոչ կ'ընեն «դիմադրեցէք ամէն տեղ, ձեր գոյութիւնն իսկ խնդրոյ առարկայ է» : Պաղտատի ձայնասփիւռի խօսնակը բոլոր քաղաքացիներուն կոչ ըրած է որ համայնավարներու անուն եւ հասցէ գրեն եւ ղրկեն զինուորական հրամանատարութեան : Կարելի է երեւակայել թէ ինչ մթնոլորտ կրնայ ստեղծել նման պաշտօնական հրաւէր մը, մանաւանդ երբ նկատի առնենք թէ համայնավար կուսակցութիւնը գաղտնի է կարելի հետեւցնել թէ առտուն կանուխ ելլողը կրնայ ուեւէ մարդու անուն գրել ու ղրկել ... : Այս կացութիւնը կը մտահոգէ ոչ միայն Մոսկուան այլ բովանդակ արտասահմանը : Ֆիկառօ կը յիշէ թէ համայնավար գաղտնի կուսակցութիւնը յաճախ օգնած է Պարզանիի՝ «կարմիր բանակի զօրավար դարձած, Հայաստան գտնուած երկար աքսորին ժամանակ հաշեմական միապետական վարչակարգի վերջին տարիներուն » :

Այս կացութեան պատճառաւ Արէֆի գործը դիւրին չէ Քիւրտերուն հետ եւ ժամ առաջ պէտք է լեզու գտնէ : Վերջերս արդէն քիւրտ անձնաւորութիւն մը յայտնած է «ոչ մէկ վստահութիւն ունինք, գրաւականներ կ'ուզենք » :

Օտար դէտերն ալ մեծ վստահութիւն չունին Արէֆի վրայ, որ ինքզինքը մարեշալի աստիճանին բարձրացուց առջի օր : Բանակին կէսը (20.000 հոգի) երկրին հիւսիսն է, հակառակ անոր որ կրնար օգտակար ըլլալ մայրաքաղաքին մէջ : Ցոյցերը կը շարունակուին եւ շատ են տակաւին անոնք որ մեծ ցուցատախտակներով «Ապտէլ Քարիմը» կը պահանջեն, «ողջ կամ մեռած» : (Քասըմի փոքր անունն է) :

Կարեւոր է նաեւ գիտնալ թէ ինչ պիտի ըլլայ Մոսկուայի դիրքը, Համայնավարներու դէմ այս հալածանքէն ետք : Արդարեւ Իրաքի զինուորական կազմուածքին ութսուն առ հարիւրը խորհրդային է, անկէ զատ Ռուսերը մշտական զինուորական առաքելութիւն մը կը պահեն երկրին մէջ, Զօր. Ռանտոնովի հրամանատարութեան տակ : Ի՞նչ պիտի ընէ Իրաք եթէ խորհրդային օժանդակութիւնը յանկարծ դադրի :

Վարանումի եւ սպասողական կարճ ժամանակէ մը ետք, Խորհ. Միութիւնը յայտնեց ի վերջոյ իր թշնամական վերաբերումը Իրաքի հանդէպ : Վրդոված յայտարարութեամբ մը, Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն ճաղկեց «արիւնահեղ սարսափը» որ կը տիրէ երկրին մէջ : Յայտարարութիւնը կը շեշտէ ի մէջ այլոց. — Վստահ ենք որ ազատութեան եւ ընկերային քաղաքականութիւնը որ կը հալածէ իրաքցի ժողովուրդին լաւագոյն զաւակները պիտի ձախողի : Համայնավարներու հալածանքը խոտոր կը համեմատի ազգ. միանականութեան, ազատութեան, ժողովրդապետութեան եւ ընկերային միութեան քաղաքականութեան մը հռչակումին հետ : Խորհ. Միութեան համայնավարները եւ բովանդակ խորհրդային ժողովուրդը խորապէս կը մտահոգուին իրաքցի ժողովուրդին ճակատագրով եւ մտահոգ են երկրին վիճակէն : Համաձայն աշխարհի յառաջդիմական կարծիքին հետ, բարկութեամբ կը բողոքենք Իրաքի անարդար եւ դանդուածային փոխվրէժին դէմ : Զարմանալի չէ որ Իրաքի հակամամայնավար սարսափին ուժգնութիւնը հրճուանք պատճառէ բովանդակ աշխարհի աշխարհակալ յետադիմութեան » :

Իրաքի պաշտօնական շրջանակները կը փորձեն նսեմացնել խռովութեանց տարողութիւնը, յաճախ անճարակ ձեւով :

Նախարար Ճաւատ, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին ըսաւ թէ միայն քանի մը հարիւր համայնավարներ ձերբակալուած են «միայն անոնք ձերբակալուած են որոնք թշնամի էին յեղափոխութեան եւ ոճիրներ գործած էին Քասըմի սեւ վարչակարգին ժամանակ» :

Ճավատ յայտնեց նաեւ թէ յեղափոխական կառավարութիւնը վճռած է լուծել բոլոր հարցերը զորս ժառանգած է Քասըմէն եւ անշուշտ անոնցմէ ամէնէն կարեւորներէն մէկը՝ Քիւրտերու հարցը : Ըսաւ սակայն թէ ի՞նչպէս :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԷՆՍԷՆԻ դատավարութիւնը կը շարունակուի միշտ միջադէպերու դուռ բանալով : Վկաներու կարգին կը ներկայանայ գրագէտ Սերժ Կոուստո որ մեծ տպաւորութիւն գործած էր արդէն Սալանի դատավարութեան ժամանակ : Զարհուրելի տեսարաններ կը նկարագրէ, որոնց ականատես եղած է Ալժերիոյ մէջ, «ինչ որ կ'ըսեմ, ատելութիւնը վառ պահելու համար չէ որ կ'ըսեմ, այլ որովհետեւ զինուորական յատուկ ատեան մըն էք եւ զինուորական յատուկ ատեան մը իրաւունք չունի այս մարդիկը դատելու : Որովհետեւ բանակը, Ալժերիոյ մէջ, կորսնցուց իր պատիւը : Կը պատկանիմ սերունդի մը որու համար տը Կոլ նշանաւոր մարդ մըն էր : Երբեք պիտի չկարենայի սպաննել տը Կոլը, բայց ասոնք պատերազմ չեն ըրած, դիմադրութիւն չեն ըրած, չեն գիտեր թէ ինչպէս կարելի է սիրել աղիքներով : Իրենց համար տը Կոլ ուրիշներու պէս Պետութեան ղեկավար մըն է : Բանակին իր պատիւը կրկին տալու համար է որ հաւատարմութեան այս գիշերաշրջիկները Օգոստոս 22ի գործին գլուխը անցան » : Հոս միջադէպ մը կը պատահի երբ դատախազին կցորդը՝ Ենթասպայ Ֆլոշ կ'ըսէ թէ բանակը պատիւը չէ կորսնցուցած : «Գնահատումի հարց է» կ'ըսէ պաշտպան փաստաբան մը, բայց երբ Ֆլոշ քիթին տակէն կը ժպտի, պաշտպան փաստաբան Տիքսիէ կը միջամտէ՝ Նիստերու սկիզբէն ի վեր ձեր ընթացքը դիս կը բարկացնէ : Միշտ հեգնական ժպիտ մը ունիք» : Միջադէպը կը ծանրանայ երբ Ֆլոշ կը ճչէ «հեգնական չէ արհամարհական է» : Ուրիշ փաստաբան մը՝ Լը Քորոլէռ կը պոռթկայ կը նախատէ զմեզ : Այս միջադէպը դուրսը կը կարգադրուի» : «Ուր եւ երբ որ կ'ուզէք» կը պատասխանէ Գնդ. Ֆլոշ : Սերժ Կոուստո կը շարունակէ իր յայտարարութիւնը «կը գտնեմ որ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութիւնը ծառայեց Ֆրանսայի : Եթէ ձգէին որ Զօր. Սալան պէտք եղածը ընէր : Պիտի զինէր Ալժերիոյ Ֆրանսացի ժողովուրդը եւ անիկա ճանչցած չէր ըլլար այն մարտիրոսութիւն զոր ճանչցաւ : Աւելի լաւ կ'ըլլայ որ Ֆրանսա էջը դարձնէ որովհետեւ մեր ձեռքերը արիւնոտ են» :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ վարժարանի ամբաստանեալներէն անգլերէնի ուսուցչուհին խոստովանեցաւ թէ ծրագրուած էր Զօր. տը Կոլը սպաննել, բայց վերջին պահուն յետաձգուած էր :

ԹՈՒՐՔԻԱ ընդունած է որ Ճիւփիթըր հրթիռները փոխարինուին փոլարիսներով յայտարարեց Թուրքիոյ Արտաքին Նախարարը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Եհովայի երեք վկաներ դատապարտուած են բանտարկութեան : Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա կը գրէ թէ հակախորհրդային գաղափարներ կը տարածէին :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Օպզըրվըր թերթը կը յայտնէ թէ խորհրդային գրագէտ մը յիմարանոցի մը մէջ արգելափակուած է, իր ձեռագիրները արտասահման ղրկելէ ետք : Կալիմառ հրատարակչականն է որ պիտի հրատարակէ այդ գիրքը Վալեռի կեղծ անունին տակ : Անոր երգիծանք մըն է յետստալինեան ընկերութեան ուր անծանօթ Խրուշչեւ մը կը ներկայացուի :

ՄՈՆԹԷ – ՔԱՐԼՈՅԻ մէջ 3096 քաղաքացիներ քուէատուփ պիտի ներկայանան Փետրուար 24ին, Ազգ. Խորհուրդի անդամները ընտրելու համար : Մարտ 16ին ալ Թաղային Խորհուրդի անդամները պիտի ընտրուին :

ՄԵՔՔԷԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ որ եգիպտական օդանաւեր, 48 ժամուան մէջ, Բ. անգամ ըլլալով, Սէուտական Արաբիա գտնուող ովասիս մը՝ Նաճրան ռմբակոծած են :

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

ՉՈՐՍ ԱՇԽԱՐՀ

Հեղ. ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

Իր 416 էջնոց նոր հատորին նիւթերը դասաւորած Հայրենի տուն, Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, Պոլիս եւ Ամերիկա գլուխներու ներքեւ, Արամ Հայկազ, պատմուածքներու ժամանակակից մեր առաջնակարգ վարպետներէն մին, իր գործին տուած է «Չորս Աշխարհ» անունը:

Իր հմրաւին հեռուէն կապուած մէկը կը պատկերէ այս տղան դէպքերու, անցքերու եւ կեանքի յորձանքին խառնուած հոգի մը, որ կրցած է, հակառակ տխուր եւ եղերական դեգերումներու, պահել մէկը հաւասարակշռուած խիզախումներու ու փրկել իր տաղանդը յոռետեսութենէ :

Ունենալու համար այս համոզումը, դուք պէտք պիտի չունենաք դիմելու իր կենսագրական նօթերուն, որոնք տրուած են իբր եզող զուարթախոհութեամբ մը :

Զուարթախոհութիւն մը, որ կը փռուի իր բոլոր պատմուածքներուն մէջ ու կուտայ իր ոճին թարմութիւն :

Զուարթախոհութիւն, որուն զուգահեռ, կրնաք տեսնել խորհրդածութեանց պատառիկներ, որոնք երբեւան կը հանեն իբր մէջ նստած եւ իր սերունդին եղող թախիծ մը եւս, ինչ որ պիտի մնայ անբաժան 1915ի դէպքերուն կապուած կամ անոնց ազդեցութիւնը կրող բոլոր գրական հոգիներէն :

Արամ Հայկազ մէկն անոնցմէ, իր գրականութիւնը հայելին է իր ապրումներուն :

Կեանքը մօտէն ապրող մարդու իր զգայութիւնները դարձեր են նիւթ իր գրականութեան. ատկէ հարազատութիւնը իր արտայայտութեանց, ապրումներուն եւ զանոնք պաստառին վրայ պատկերելու արուեստագէտի իր զգացումներուն :

Անսեթեւեթ իր ոճը լեցուն է՝ նկարագրական որոշ փորձերու մէջ, գիւտերով :

Անկախ կալուած մը այս մէկը, որ հետաքրքրական կը դարձնէ իր նիւթերը, որոնք գրեթէ միշտ դրաւիչ են, հակառակ տրուած միջավայրին շատերու անծանօթ ըլլալուն :

Հետաքրքրական վէպ մը կարդացողի տպաւորութիւնը կ'ունենաք՝ ամէն անգամ որ կը դարձնէք էջերը կամ գլուխները Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ խոքաղրով՝ կեդրոնական արժէքը կազմող նիւթերուն, որոնց առաջին շարքը երեւցաւ իր Ցեղին Ձայնը գործին Բ. հատորին մէջ :

Ուրիշ մը, զուտ անձնական նման ապրումներ վերածէր չոր ինքնակենսագրութեան: Արամ Հայկազ կուտայ զանոնց արուեստով ու կը դարձնէ գրական գոհարներ :

Ամենապարզ դէպքերն անգամ հետաքրքրական կը դառնան իր գրչին տակ եւ ընթերցողը կը փնտռէ դէպքերու վախճանին առնչակից նորութիւններ :

Հանգուցիչ անակնկալներու կը սպասէք, երբ յանկարծ, կը գտնէք ձեզ մշուշով վերջակէտուած պատմուածքի մը առջեւ: Այս խորհրդաւորութիւնը քաղցր բան մը ունի սակայն, որ արուեստին լոյսով կը կարկառէ կտորը :

Ատկէ կը շահի պատմուածքը, մնալով միշտ բարձր՝ ռամիկ հետաքրքրութիւնները գոհացնելու իրացումներէն :

Դէպքերը հարազատօրէն տալու իր փորձերը կը մնան յաջողած, ու այդ յաջողութեամբ մշակած իր գրականութիւնը կը դառնայ փնտռուած ու սիրուած :

Խրատներ չկան իր մօտ, որովհետեւ չկան ռամիկ ապրումներ :

Դեռ պատանի, Քիւրտիստանի լեռներուն մէջ, ան հակառակ արիւնքէն յառնող խայտանքներու, կ'անդրադառնայ մեր եղերական ճակատագրին ու կ'ունենայ արցունքներ անոր համար :

Իր աչքերուն վերապահուած կարեւոր բաժին մը կայ գործին մէջ :

Իր պատմուածքներէն անբաժան են գեղեցիկ նկարագրականներ : Մերթ անմիջական ընկերը կը թողու երկրորդական գծի վրայ, տալու համար անցքին՝ զինք զմայլեցնող բնութեան այս կամ այն անկիւնէն պատկերներ: Մեր բնութենապաշտ գրողներէն է ան, վասնզի պատանութեան իր չորս տարիները անցուց լեռներու եւ ձորերու, դաշտերու եւ գետերու քովն ի վեր: Մարդ ու արօտ, հօտ ու նախիր, ամայքներ ու բուրաստաններ, ոտքերուն տակ ցեղին արիւնով ներկուած հողեր, գլխուն վերեւ աստղազարդ կամ ամպամած երկինքներ,— ու այս բոլորին հետ,— մահուան սրուականն եւ արցունքոտ աչքերը հասակակից հայ որբերու, հարէմներու զարդ դարձած խեղճ Հայուհիներու,— լեցուցին իր հոգին մղձաւանջներով ու սպառնիչ սպասումներով :

Ասոնց բոլորին կամ կարեւոր մէկ մասին նկարագրութիւնն է ներկայ հատորը, որ կուգայ հարստացնելու իր գրական վաստակը. դնելով մեզ վաւերական գործի մը առջեւ : —

Կարճ, հարազատ ապրումներու գումար մըն է «Չորս Աշխարհ» հատորը :

Տարբեր առիթով մը ըսի կարծեմ, թէ հիւմուրը կը մնայ անբաժան իր պատմուածքներէն: Հիւմուր, բայց ոչ հեգնանք ու կծու խայթուածք :

Այդ ոգիով ալ ներկայ գործին մէջ կուտայ իր Օրագիր Սարատոկայումը որ կը մնայ իր տաղանդին մէկ նոր վկայութիւնը :

Խորհուրդներ ըլլան թերեւս, որ հատորին վերջին շարքէն կարելի էր ջնջել քանի մը էջեր, որոնք հեռու են հաւասար որակով ներկայանալու ընթերցողին :

Անոնք սակայն ոչինչ պիտի պակսեցնէին արժէքէն գործին, որ լեցուն է լուսաւոր հարիւրաւոր ապրող էջերով :

Պատկերաւոր եւ գեղեցիկ ոճը, որուն վկայութիւնը կը մնայ Արամ Հայկազի ներկայ գործը, հեռու է երկունքով գեղաքանդակուած ոճէն: Ամբողջ հատորին մէջ իր կողմէ կերտուած հազիւ մէկ քանի բառ :

Հեղինակը պահանջ չի զգար նորակերտ բարդութիւններու, երբ ունի հարուստ պատկերներ ու զգայութիւն, որոնց համար մեր բառապաշարը կը մնայ առատ շտեմարան: Արամ Հայկազ գիտէ, թէ բառերէն աւելի ներկայ պարագային, իր սիրտն է որ պէտք է խօսի յանդուածին, ուստի կը դիմէ իր սրտին եւ կը յաջողի:

Իմ կարծիքով, արուեստի գործ մը յոգնեցնող ըլլալու չէ, կը գրէ իր Իմ Խօսքը խորագրով վերջին գրութեան մէջ:

Հաւատարիմ այս տեսակէտին, ան մշակեց ու տուաւ գրականութիւն մը, որ յոգնեցնող չեղաւ երբեք :

Զայն կը կարդանք հաճոյքով, բայց ոչ ժամանցի համար. ոչ սպաննելու նպատակով մեր ձանձրոյթի ժամերը, այլ՝ հաղորդուելու համար բարձրօրէն ազնիւ իր ապրումներուն հետ, որոնք կը բաշխուին զուարթօրէն ամէնուն: Անոնք զգեցած են արուեստին ծիրանին ու դարձած գրաւիչ:

Կ'արժէ անձամբ ստուգել այս պարագան :

Ատկէ պիտի օգտուէր հայ գիրքը, եւ արդար խրախուսանքով մը :

ՎԱՐԴԱՆ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ ՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ ՌՈՒՍԻՈՅ ԳԻՐԿԸ Կ'ԻՅՆԱՅ

«1921ԻՆ ԱԹԱԹԻՒՐՔ ԵՒ ԼԵՆԻՆ ՍԵՐՏ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐ ԷԻՆ ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԻ ԴԷՄ»

«Նիւ Եորք Հերըլտ Թրիպիւն» ամերիկեան կարեւոր թերթին Անգարայի թղթակիցը ուշագրաւ յօդուած մը դրկած է իր թերթին, հետեւեալ յատկանշական խորագրով. «Այն պահուն, երբ «Փոլարիսները» «Ճիւփիթէրներու» տեղը կը գրաւեն, Թուրքիա Ռուսիայէն կրնայ տնտեսական օժանդակութիւն պահանջել»:

Ստորեւ կուտանք այդ շահեկան յօդուածը :—

×

« Այն պահուն երբ կը յայտնուի որ Ամերիկա պիտի քակէ Թուրքիոյ մէջ գտնուող «Ճիւփիթըր» հրթիռի խարիսխները, կը հաղորդուի որ Թուրք խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը յառաջիկայ Մայիսին Ռուսիա պիտի այցելէ:

Քսան տարիէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով է որ Թրքական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Ռուսիա կ'այցելէ: Այս պատուիրակութիւնը Ռուսիոյ մէջ տնտեսական օժանդակութեան մասին բանակցութեան կրնայ ձեռնարկել: Կարելի է խորհիլ որ Թուրքիոյ «Ճիւփիթըր» հրթիռները վերցնելուն եւ Թրքական խորհրդարանական պատուիրակութիւն մը Ռուսիա այցելութեան միջեւ որեւէ կապ գոյութիւն չունի: Բայց երկու դէպքերն ալ մօտէն կապ ունին այն փոփոխութեանց հետ, որոնք ի յայտ կուգան Թուրքիոյ միջազգային կացութեան մէջ:

Այն թուականէն ի վեր երբ Ստալին արեւելեան Թուրքիայէն հող, Նեղուցներու վրայ Թուրքեւխորհրդային հաւաքական հսկողութիւն պահանջեց, այսինքն տասնվեց տարիէ ի վեր, Թուրքիա սերտօրէն կապուած մնաց Արեւմուտքին ու ցայսօր ընաւ կարեւորութիւն չընծայեց ռուսական առաջարկներուն: Արդարեւ 1950 տարիներուն Անգարայի կառավարութիւնը Մոսկուայի տակէ ուղարկած ծանուցագրերուն պատասխանելու անգամ անհրաժեշտութիւնը չզգաց :

ԱՆՓՈՓՈԽ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թէ Ուաշինկթընի եւ թէ Անգարայի կառավարութիւնները հաստատած են որ Թուրքիոյ «Ճիւփիթըր» հրթիռի խարիսխներուն հաշուեյարդարը ոչ մէկ փոփոխութիւն պիտի ներմուծէ Թուրքիոյ եւ Արեւմուտքի յարաբերութեանց մէջ: Ճիւփիթըրներու փոխարէն Թուրքիա Փոլարիս հրթիռներու պիտի տիրանայ :

Թուրք մամուլը վճռաբար հաղորդած է ասիկա :

Բայց եթէ խնդրին լուրջ զին. տեսակէտով նայուի, «Ճիւփիթըր»ներուն տեղ «Փօլարիս»ներու հաստատումը կարեւոր փոփոխութիւն մը ի յայտ պիտի բերէ: «Ճիւփիթըր» հրթիռները Թրքական հողերու վրայ զետեղուած էին, ամերիկեան անձնակազմին անկ էր վարել զանոնք :

Մինչդեռ «Փոլարիս» հրթիռները պիտի զետեղուին այնպիսի ընդծովեաներու մէջ, որոնց տէր չէ Թուրքիա: Այս ընդծովեաները Ատլանտեանի գինակցութեան բազմակողմանի հիւլէական ուժը պիտի կազմեն ու Միջերկրականի որոշ մէկ շրջանին մէջ պիտի խարսխեն: Հետեւաբար ըսել որ Թուրքիա «Փոլարիս հրթիռներու պիտի տիրանայ» քաղաքավարական մէկ ձեւն է՝ ըսելու որ «Պատերազմի պարագային այս հրթիռները կրող ընդծովեաներուն մէկ մասին պաշտօն պիտի յանձնուի Թուրքիան պաշտպանել»:

Այս իրողութիւնը մէկ երեսն է այն զարգացումին որ ամերիկեւխորհրդային յարաբերութիւններու «բնականոնացումը» կը յորջորջուի: Խորհրդային եւ ա-

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Զամանովը, որն արդէն փաթթել էր մի ծխախոտ ծխելու համար, պատրաստի ծխախոտը մեկնեց Աշոտ տային: Ես երբեք նրան այսքան լարուած, այսքան յուզուած չէի տեսել. նա մօտեցրեց իր ծխախոտը ճրագի բոցին, իսկ նրա ձեռքը դողում էր :

— Կը փոխուին ժամանակները, կը վերադառնանք մենք ազատ աշխատանքին, բայց քեզ նմանները… մեր ճակատագիրը մեր ձեռքում չի, գրում են մեր ճակատին, ինչ ուզում են, իսկ դու, դու:

— Դու, դու … տեղից շարժուեց Սանասարը, ի՞նչ դու, դու… Ես գո՞ղ եմ ծնուել, ի՞նչ է. ես էլ մարդ էի, բայց մարդիկ ինձ գող շինեցին: Դու, դու …

— Ետ կանգնիր, մարդ դարձիր, այս է իմ ասելը …

— Ուշ հասար, մռմռաց Սանասարը, ջուրն եկել ջաղացը տարել էր չախչախն էլ հետը :

— Նոր ջրաղաց շինիր, նորը, լաւը …

Այդ միջոցին մօտեցաւ Մամօն :

— Ուստա, այ ուստա …

— Ի՞նչ կայ, Մամօ …

Մամօն բարձրացաւ երկու ոտքի մատների վրայ քիչ երկարելու բարի ցանկութեամբ եւ ձեռքով նշան արաւ Աշոտ տային, որ մօտենայ, Աշոտ տային կռացաւ. Մամօն ինչ որ շշնջաց նրա ականջին դէմքի ողեշնչուած արտայայտութեամբ: Աշոտ տային չոյեց իր ծնօտը եւ մի աչքը կիսափակ մնաց մի րոպէ. այդ նշանակում է, որ նա լուրջ մտածում է ինչ որ բանի մասին : Իսկ Մամօն … վերստին գտած իր բնականոն հասակը, նա սպասում է, ժպտացող աչքերը չկտրելով Աշոտ տայից: Աշոտ տային, առանց կտրուելու իր մտքերից, բաց է անում արկղը, այնտեղից հանում է մի քանի թերթ մաքուր թուղթ ապա մի չգործածուած մատիտ, խնամքով սրում է ու թուղթն ու մատիտը պարզում է Սանասարին :

— Գնա, ասում է, չափարից էն կողմ մի աղջիկ կայ, տուր նրան : Մամօն ցոյց կը տայ :

— Աղջի՞կ, ի՞նչ աղջիկ, հարցնում է Սանասարը յանկարծակիի եկած ինձ նըման եւ մանաւանդ Մամոյի նման :

— Աղջիկ, աղջկայ պէս աղջիկ, ձայնը բարձրացնում է Աշոտ տային :— Վերցրու, գնա :

Վարանոտ քայլերով Սանասարը գնում է դէպի հիւղակի դուռը, նրան հետեւում է կոտրած Մամօն :

Քիչ անց, ներս է մտնում Մամօն եւ քայլերն ուղղում է դէպի աջակողմեան տախտակամածի առաջին յարկը, իր տեղը :

— Մամօ, կանչում է Աշոտ տային, մօտ եկ :

— Ի՞նչ կայ: հարցնում է Մամօն դըժգոհ, մինչեւ հոգու խորքը վիրաւորուած մարդու դառն արտայայտութեամբ եւ ցոյց է տալիս. որ զբաղուած է ընթրիքին նախապատրաստուելու գործով : Նա վերցնում է իր ամանը, փչում՝ երեւի փոշին …

— Տուե՞ց, հարցնում է Աշոտ տային :

— Տուեց :

— Գնա՞ց, ձեռք չի քաշում Աշոտ տային:

— Խօսում են, լինում է պատասխանը:

Հնչեց ընթրիքի զանգը :

Երկու օր Սանասարը չերեւաց : Երրորդ օրը նա եկաւ եւ առանց նախաբանի յայտնեց, որ ուզում է աշխատել բրուտանոցում :

Աշոտ տային տուեց իր համաձայնութիւնը :

— Լաւ :

7

Սանասարի գալուց յետոյ կեանքը բրուտանոցում զգալիօրէն աշխուժացաւ : Մենք երեքս իրար գիտէինք մեր հինգ մատների պէս, մեր կեանքի նշանաւոր եւ աննշան դէպքերը պատմել էինք մէկից աւելի անգամ տարբերակներով եւ կրկնատարբերակներով, ժամերով աշխատում էինք առանց մի խօսք փոխանակելու, ամէն մէկը տարուած իր մտքերով: Խօսելու նիւթ չէր մնացել: Սանասարը բացուեց կամաց – կամաց, միշտ վերապահ, միշտ կասկածելով: Մամօն ընդունեց նրան սուլինների վրայ, այդ բանը զգում էր նա եւ աւելի ազատ էր զգում իրեն, երբ Մամօն գնում էր ճաշ բերելու կամ երբ ընդհանրապէս բացակայում էր բրուտանոցից: Մամօն նրան չէր կանչում նրա անունով, «ադամ» էր կանչում նըրան, որը նշանակում էր՝ մարդ :

— Ադամ, ցեխ տուր…

— Ադամ, տախտակը փոխիր …

Իմ «բեռը» թեթեւացրեց «ադամը», նա ոչ միայն կիսեց իմ աշխատանքի ծանրութիւնը, այլեւ Մամոյի անուղղակի կերպով ինձ սահմանուած «սոլիչ»ների գրեթէ յիսուն տոկոսը սկսեց գնալ նրա ընթացիկ հաշուին: Սանասարը ցոյց էր տալիս, որ չի նկատում իր բաժինը, սակայն չէր կարելի չնկատել, որ երբեմն նրա աչքերը վառւում էին չարութեան կրակով, վառւում արագ եւ արագ հանգչում : Մի անգամ նա չկարողացաւ իրեն զսպել, երբ լսեց Մամոյի հերթական «սոլիչը» :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(12 Շար.)

մերիկեան յարաբերութեանց ձգտումին փարատումը կամայ ակամայ իր ազդեցութիւնը պիտի գործէ Թուրքիոյ վրայ :

1947ին, ցուրտ պատերազմին յայտարարութիւնը եւ այս ցուրտ պատերազմին շարունակութիւնը արեւմտեան երկիրներու եւ Ռուսիոյ յարաբերութիւնները փոխած, Թուրքիա ալ այս յարաբերութեանց հաշուոյն ներքեւ արտակարգ նոյնիսկ անբնականոն կարեւորութիւն մը շահած էր : Ցուրտ պատերազմը վերջ գտած պարագային Թուրքիոյ բացառիկ կացութիւնն ալ վերջ պիտի գտնէ :

Արեւմտեան ղեկավարները, որոնք ցարդ իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած էին Թուրքիոյ ռազմագիտական կարեւորութեան վրայ, այսուհետեւ ստիպուած են կասկածելու որ վտանգը ոչ թէ Թուրքիէն անդին, այլ Թուրքիոյ ներքին իրադարձութեանց մէջ կը գտնուի :

Թուրքիա ներկայիս նուազ զինուորական փոխարէն ալ աւելի տնտեսական օժանդակութեան կը կարօտի : Հնգամեայ ծրագիրը յաջողցնելու եւ ծրագիրը չյաջողած պարագային անխուսափելի ընկերային յեղափոխութեան մը առաջքը առնելու համար Թուրքիա ստիպուած է տնտեսական օժանդակութիւն ապահովել :

Ասիկա իրագործելու համար ալ Թուրքիա ստիպուած է հինգ հարիւր հազարի իր հսկայական բանակին մէջ կարգ մը զեղչեր կատարել :

Սակայն կրկնուող հարցում մըն է որ բոլոր Թուրքերը ի ծնէ ռազմատենչ են : Բայց սակայն մոռցուող պարագայ մըն է որ 1921ին Արեւմուտքի դէմ իրենց ձեռնարկած պայքարին մէջ Աթաթիւրք եւ Լենին սերտ բարեկամ էին ու Ռուսիայն տանենները դրամի, կազմածի եւ զէնքի օժանդակութեամբ ուժ տուաւ Թուրք անկախութեան պայքարին, Թուրքիա եւ Ռուսիա 1921 Մարտին բարեկամական ուխտ մը ստորագրած էին : Բազմիցս նորոգուած այս ուխտը ի զօրու մնաց մինչեւ 1930 :

1961ին պետական հարուածէն եւ նախկին վարչապետ Ատնան Մենտերէսի կախաղան բարձրացումէն յետոյ, Ռուսիա մեծ ջանքեր թափեց Անգարայի հետ յարաբերութիւնները բարելաւելու համար : 1961 Մարտին Թուրքեւխորհրդային բարեկամական ուխտին քառասունհերորդ տարեդարձին առթիւ վարչապետ Ն. Խրուշչեւ-ի եւ նախագահ Ճէմալ Կիւրսէլի միջեւ ուշագրաւ գիրեր փոխանակուեցան :

Սովետներուն այս մարզին մէջ կատարած ձեռնարկները հարեւան Իրանի մէջ այժմէն պտուղները տալ սկսած են : Արդարեւ Իրան հակառակ արեւմտեան զանգուածին հետ կնքած ուխտին, Ռուսիոյ հետ համաձայնութեան յանգած է որ Իրանի հողերուն վրայ օտարներուն խարիսխ հիմնելու իրաւունք պիտի չտայ : Ռուսիոյ Իրանի այս յաջողութիւնը ապահոված խորհրդային դիւանագէտը հիմա Անգարայի մէջ պաշտօնի կոչուած է :

Թուրքիա իր հնգամեայ ծրագրին հանդէպ յայտնուած վերապահութեան համար ներկայիս գոհ չէ Արեւմուտքէն :

Այդ պէս կ'երեւի որ երկար պայմանաժամով վարկեր բանալու մասին Ռուսիոյ յամառօրէն ներկայացուցած առաջարկները ի վերջոյ յանկուցիչ պիտի թուին : Անգարայի արժանահաւատ աղբիւրներէն կը հաղորդուի որ Մոսկուա հրաւիրուած Թուրք խորհրդարանի պատուիրակութեան անդամներուն իրաւասութիւն տրուած է տնտեսական խնդիրներուն մասին բանակցելու :

ՑՈՒՐՏԻՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ցուրտ եղանակը իր աւերները կը գործէ նաեւ մարմնին վրայ եւ այս աւերները չեն երեւար միայն մարմնին ծայրամասերուն, այսինքն ականջներուն, քիթին, մատներուն վրայ : Սաստիկ ցուրտը կը դանդաղեցնէ արեան շրջագայութիւնը, եւ այս ձեւով կ'արգիլէ մարմնին հիւսուածքները, որոնք նոյնիսկ կրնան փճանալ երբ հետեւանք արեան թանձրացման, երակներու փակման եւ արեան շրջանին դադարեցման մարմնի այդ մասին մէջ : Այս պարագային տեղի կ'ունենայ չոր քաղցկեղ (կանկրէն) կոչուածը, որ հետեւանքն է անօթի մաշկերուն խաթարումին՝ արեան մէջ գտնուած ջուրը անցնելով հիւսուածքներուն, ինչ որ պատճառ կ'ըլլայ ուռուցքներու : Արեան շրջանի խանգարումով, յառաջ կուգան նաեւ ուղեղի խեղապատային խոցեր, իսկ արեան կարմիր գնդիկները կը կորսնցնեն իրենց բնորոշնիւթի քանակութիւնը :

Բժիշկներու ամենավտանգաւոր խաթարումները յառաջ կուգան սառած մարմնին վերատին տաքնալու վայրկեաններուն : Այս պատճառով վերաջեռուցումը պէտք է կատարել դանդաղ, անզգալի կերպով, աստիճանաբար :

Ցուրտ եղանակին պէտք է զգուշանալ մեծ յոգնութիւններէ, ոգելից ըմպելիներէ եւ պէտք է ուտել շատ սննդարար եւ ճարպոտ ուտելիքներ :

Իբրեւ կանխազգուշական միջոց՝ կը յանձնարարուի նաեւ զգուշանալ անշարժութենէ, քրտնելէ, խոնաւութենէ եւ լաւ պաշտպանել յատկապէս մարմնին ծայրամասերը (ոտք, ականջ, քիթ եւ այլն) : Յանձնարարելի չէ ձիւնով շփել մարմնին սառած մասը :

Ցուրտին պատճառած հետեւանքները դարմանելու համար անհրաժեշտ է դիմել ու գործադրել բժշկական ներքին եւ արտաքին բոլոր այն միջոցներուն, որոնք կը վերակենդանացնեն արեան շրջագայութիւնը՝ այսինքն այն գլխաւոր ազդակը, որու խաթարումին արդիւնքն է մարմնի զանազան մասերու սառիլը :

ԲԺ. Գ. Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՇԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՁԵՒ ՄԸ

« Արուեստական միջավայրերու մէջ բոյսերու մշակման սարք» խորագրին տակ Ռ. Յակոբեան յօդուած մը հրատարակած է խորհրդային ամսագրի մը մէջ : Վերջերս արուեստական միջավայրերու մէջ բոյսեր աճեցնելու եղանակը սկսաւ տարածուիլ եւ գրաւել երկրագործական մասնագէտներու ուշադրութիւնը : Այդ նոր ձեւով բոյսերը այլեւս չեն մշակուիր բնական հողի, այլ արուեստականօրէն պատրաստուած միջավայրերու մէջ, որոնք ջիմիական տեսակէտով չէզոք են, ինչպէս խճաքարերը, գետաքարերը, աւազը եւ այլ նիւթեր, որոնց կը խառնուին բոյսերու սնունդին անհրաժեշտ նիւթերը :

Ռ. Յակոբեանի օգտագործած եղանակին շնորհիւ, ջերմանոցներու մէջ մէկ քառակուսի մեթրի վրայ ստացուեցաւ 90 քիլօ լոլիկ եւ վաթսուն քիլօ վարունգ, իսկ բացօթեայ մշակութեան պարագային, մէկ հեկտարէն ստացուեցան աւելի քան երկու հարիւր թոն գետնախնձոր, վեց թոն եգիպտացորեն եւ ինը թոն բրինձ :

Իբրեւ հետեւանք օգտագործուած նոր եղանակին, բոյսերու աճման շրջանը կրճատուեցաւ 33 օրով, աշխատանքները նուազեցան, իսկ բերքին քանակութիւնը աճեցաւ : Այսպէս, ջերմանոցի հողին պատրաստութիւնը, գոմաղբին փոխադրութիւնը, պարարտանիւթերու տարածումը, ջրելը, գործողութիւններ են, որոնք կ'անհետանան նոր եղանակի օգտագործման շնորհիւ : Թէեւ նոր ձեւով մշակման ելեկտրական հոսանքի ծախքերը համեմատաբար աւելի մեծ են, բայց ընդհանուր ասմամբ անոնք աւելի քիչ են՝ քան սովորական ջերմանոցներու մէջ կատարուող ծախքերը : Ռ. Յակոբեանի եղանակը լայն հեռանկարներ կը բանայ բոյսերու աճեցման համար, անկախ գոյութիւն ունեցող հողային տարածութիւններէն :

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Իր ծննդեան 60ամեակին առթիւ գրագէտ Գեղամ Սարեան (Բաղտասարեան) պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան « Պատուոյ նշան»ով :

ԲԱԳՐԱՏ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Վրաստանի Հայ Գրողներու Միութեան կազմակերպութեամբ Թիֆլիսի մէջ վերջերս տօնուած է Բագրատ Այվազեանի ծննդեան հարիւրամեակը : Բանախօսները թուած են գրագէտին գործերը՝ «Աշտո Երկաթ», «Անիի կործանումը», «Հիւսիսի արծիւը» վէպերը, « Մի հառաչանք»,

«Անմուրազներ», «Գոյութեան կռիւը » եւ այլ վիպակները ու հասկ ուրեմն չեչտած գրագէտին ձգտումները՝ արծարծել հայրենասիրութեան կրակը հողեկլուած բազմութիւններուն մէջ :

Բագրատ Այվազեան մեռած է 1934ին :

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Լուսաւորութեան Նախարարութեան առաջարկով եւ Շքանշաններու Պաշտօնական Տեղեկագրի 1963 Փետրուար 9ի յիշատակութեամբ, Պ. Սարգիս Տէր – Պալեան պատուուած է « Փալմ Աքատէմիք » շքանշանի ասպետութեան կարգով՝ Արուեստանոցի Ուսուցումին իր մատուցած ծառայութեանց համար :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Երիտասարդ դաշնակահարուհի Անի Կաղէր – Ղազարեան կը շարունակէ իր փայլուն յաջողութիւնները : Վերջերս նուագահանդէս մը տալու հրաւիրուած էր Լօզան եւ այդ առթիւ Կազէթ տը Լօզան կը գրէ թէ «Թուրք դաշնակահարուհին » շատ արժէքաւոր թէքնիք մը ունի մանաւանդ Պարթոքի եւ Փրոքոֆիէֆի կտորներուն մէջ : Աւելի տկար կը գտնէ Պախի գործերուն մէջ :

« ԵՐԵՒԱՆ » ՆԿԱՐԱՏԵՏՐԸ

Այս նկարատետրը (ալպոմը) կը պարունակէ գունաւոր 34 նկարներ, որոնց իւրաքանչիւրին տակ բացատրութիւններ գրուած են հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ արաբերէն լեզուներով :

Նկարատետրի կողքին վրայ՝ ազգային դիւցազներգութեան անմահ հերոս Սասունցի Դաւիթի արձանին նկարը կայ :

ՆՈՐ ՔԱՂԱՔՆԵՐ

Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան համաձայն, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը՝ Յունուար 12ի հրամանագրով քաղաքներու շարքին դասած է Ալավերդի, Արարատ, Արթիկ, Կամօ եւ Հրազդան, Յունուար 23ի որոշումով՝ Շամշատինի շրջանի Բերդ գիւղը, իսկ Փետր. 2ի հրամանագրով՝ Ապարան և Մարտունի գիւղերը :

ԳՈՎԵԼԻ ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Հայաստանի վաստակաւոր դերասաններէն Վարդան Մաթեւոսեան կ'առաջարկէ ձայնագրել եւ ժապաւէնի վրայ առնել հայ դերասաններուն եւ արուեստագէտներուն մարմնաւորած դերերը կամ տըւած համերգները, բան մը, որ դերասանին բաւելով, անտարբերութեան մատնըւած է ձայն – պատկերասփիւռի եւ «Հայֆիլմ»ի պատասխանատուներուն կողմէ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԵՐԼՏԸՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ես հակառակ չեմ Աշոտին, յարեց Սաֆօ, թող գայ, բայց ժամանակը կ'անցնի, առիթը պիտի փախցնենք :

— Առիթը չի փախչիր, պնդեց Քրիստափոր, պէտք է կանչենք Աշոտը, այո, անհրաժեշտ է իր ներկայութիւնը, առանց Աշոտի գործը կը վիժի ... :

Թորգոմ շատ գոհ մնաց Քրիստափորի վերջին խօսքերէն : Սաֆօ լռութիւն կը պահէր, ըմբռնեց իր սխալը :

— Սաֆօ, ըսաւ Քրիստափոր, ի՞նչ կ'ըսես, Աշոտը չկանչե՞նք :

— Կանչենք, կանչենք, կրկնեց Սաֆօ համակերպող շարժուձեւով մը, քանի որ այդքան կարեւոր կը գտնէք իր ներկայութիւնը :

— Ի՞նչ ըսել է կարեւոր, պարոն Սաֆօ, բողոքեց Թորգոմ, կ'ամաչնամ, անձնականութիւնները մէկդի, մի վշտանաք եթէ յայտարարեմ հոս թէ՝ առանց Աշոտի, բան մը չենք կրնար ընել մենք մեր գլխէն :

— Հարկ չկայ կրկնելու միեւնոյն բանը, դիտել տուաւ Քրիստափոր, ես քիչ առաջ իսկ արդէն, Աշոտը պէտք է հեռագրով կանչենք :

— Այո, հեռագրով կանչելու է Աշոտը, յարեց Թորգոմ :

— Հեռագրենք ուրեմն, աւելցուց Սաֆօ :

Եւ Վիշապի ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց նոյն օրը հեռագրել Բիրէա, ստիպողաբար կանչելով Աշոտը :

Աշոտ տակաւին Բիրէայի մէջ կը դեգերէր, պարբերաբար նոր օժանդակ ընկերներ կը ղրկէր Պոլիս : Այդ օրերը հոն հասած էր նաեւ Պէյրութի Դաշնակցական կարեւոր գործիչներէն Սահատ որու վրայ խօսելու առիթը պիտի ունենանք առաջիկային :

Ծանօթ սրճարանին մէջ նստած էր Աշոտ առանձին, երբ տեսաւ, հեռագրատան իրեն ծանօթ ցրուիչը ներս կը մտնէր սրճարանէն եւ կը մօտենար իրեն :

Հեռագիր մը կը բերէր, յանձնեց զայն Աշոտի :

Այս հեռագիրը Կ. Պոլսէն էր, եւ Սամուէլ Փայն ստորագրութիւնը կը կրէր ; Աշոտ սկսաւ կարդալ . —

« Ամէն ինչ պատրաստ է, շուտով ճամբայ ելիր» :

Կարդալէ յետոյ, գրպանը դրաւ հեռագիրը, իսկոյն դուրս ելաւ սրճարանէն, վազեց դէպի հիւրանոցը, հաշիւները մաքրեց, գոյքերը ժողվեց եւ նոյն օրը մեկնեցաւ Բիրէայէն :

Շոգենաւի նաւապետը ծանօթ էր Աշոտի, պատուասիրեց զինքը, մասնաւոր սենեակ մը յատկացուց իրեն եւ մինչեւ Պոլիս, գուրգուրաց անոր վրայ, այնքան համակրած էր հայ յեղափոխականին :

Հիմա զինքը մտիկ ընենք, տեսնենք ինչ կը խօսի իր Յուշատետրին մէջ :

« Ռամազանի Տասնըհինգը մօտեցած էր, այդ օրը կարելի էր բան մը յաջողցնել :

« Հեռագիրը ստանալէս անմիջապէս յետոյ, նաւ նստայ դէպի Պոլիս : Նաւապետը, երբ շոգենաւը քարափին մօտեցաւ, ինծի առանձին սենեակ մը տուաւ, վրաս գլուխս փոխեցի եւ մեքենավարի հագուստներով դուրս ելայ, շոգենաւը լրտես կար, իսկ սանդուխին տակ երկու ոստիկաններ կը սպասէին :

« Նաւապետը նախապէս խօսած էր ինծի թէ ինչ ձեւով դուրս պիտի ելլէի : Զիս ուրիշ մեքենավարի մը յանձնած էր. այս վերջինը, մօտենալով ինծի, ձեռքը բռնած երկաթի կտոր մը, նաեւ ուրիշ գործիք մը, ինծի տուաւ զայն եւ սկսաւ հետս յունարէն խօսիլ :

« Սանդուխներէն միասին վար իջանք : Մեզմէ առաջ նաւապետը, վարը սանդուխին տակ, ձեռքը տուփ մը ծխախոտ, ոստիկաններուն կը հրամցնէր, սիկառ չինելու :

« Ոստիկանին երեսը հակառակ կողմը դարձուցած էր, որպէսզի ուշադրութիւն չդարձնէ մեզի, մեր վար իջնելու միջոցին :

« Վար իջանք մենք եւ քանի մը քայլ հեռացած էինք, երբ նաւապետը պոռաց մեր ետեւէն :

« — Շուտով եկէք ... :

« Մենք մաքսատան երկրորդ դռնէն դուրս ելանք եւ շիտակ Ղալաթիա գացինք, յոյն գինետուն մը : Այդ գինետունը ծանօթ էր ինծի ընկերացող մեքենավարին :

« Հոդ, մէկ ժամ սպասեցի, շոգենաւէն հագուստներս բերին, փոխուեցայ վրաս եւ մեր ընկերներուն քով գացի » :

Վիշապի անդամներուն ուրախութեանը չափ ու սահման չկար, Աշոտ յաջողած էր առանց միջադէպի, առանց վտանգի, Պոլիս մտնել, ուր այդ օրերը, խիստ էր հսկողութիւնը, ոստիկանութեան կողմէն :

Օժանդակ ընկերուհիներէն տիկին Էլիզաբէթ ալ, մոռցանք յիշել, որ Սաֆօյին հետ Աթէնք անցած էր Ռուսիայէն, Սաֆօյէն առաջ մեկնած էր Պոլիս եւ հոն մտած՝ առանց դժուարութեան :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խըն-ջոյք, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–22, Մշակոյթի Տան գոյգ սրահներուն մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ.— Ջա-ւեշտ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԾՈԽ ՊԻՒՖԷ

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. մարմնի Օղափ. կայանին կը նուիրեն.— Պ. Պ. Ալեանաքեան 100 ֆր., Տէր Գէորգեան, Թիւթիւնճեան, (Սէվ-րան), Այրի Տիկին Վ. Ասլանեան (Սէն Շամոն), Տիկին Շապըրրի, Պ. Նշանեան (Մուլէն) 50ական ֆրանք:

Այրի Տիկին Սրբուհի Լօրէնեան (Տրա-կինեան) երեսուն ֆրանք:

Պ. Ժան Գալփաքեան (Ավինեոն) 25:

Պ. Պ. Ոսկանեան (Վիլըմօմպլ), Տիկին Ա. Նուպար, Իւնանեան, Սաղըրեան (Ա-միէն), Մէչինեան (Արրաժօն), Տէր եւ Տիկին Սըրմաքէշեան (Ալֆորվիլ), Տէր Տիկին Գարակիւզէլեան (Սթէն), Գիրաղ-եան (Վիրովֆլէ), Վ. Խասեան 20ական:

Պ. Աքաշեան, Տոքթ. Գազանճեան (Վիթրի), Տէր եւ Տիկին Բալուլեան (Պուրժ) 15ական:

Տոքթ. Օտապաշեան, Պ. Մարտիրոս-եան (Փավիյօն սու Պուա), Պ. Պարթեւ-եան (Սէն Մոր), Պ. Վ. Մօսկոֆեան (Լը Վէզինէ), Պ. Մէրճիքեան, Պ. Տօնիկեան (Պանեէօ), Տէր եւ Տիկին Սաաթճեան (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Ա. Տօնէլեան (Պուա Քոլոմպ), Պ. Վ. Մելիքեան, Օր. Շամտանճեան, Տէր եւ Տիկին Հէքիմեան, Պ. Զ. Սաքաեան (Րոնի սու Պուա) 10ա-կան ֆրանք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

×

ԻՍԻՒ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար-ուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

21 Փետր. Վարդանանց ճակատամար-տի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկր-տիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին ա-ւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ ա-շակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու հա-մար օրուան յիշատակը:

24 Փետր. Կիրակի, Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւան-դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե-ղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե-րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե-տեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բո-վանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ-խարհ, Արուեստի աշխարհ, Ճշխար-ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա-հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին

կամ Հրանտ - Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17.50 ֆրանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա-րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու-քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (Քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

SPLENDIDE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլյիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փա-րիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, Եախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն: Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշ-ներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը ձեմպօրիէն:

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17.50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7.50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Միսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ. Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Ց. Ց. Չալըմալճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ԷԻՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱՅԻ ԹԱՀԻՆ
ԼՈՔՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. Հատը 0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 20 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9536

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9536

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՊԱՌԱԺԻ ՎՐԱՅ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾ

Ի՞նչ կը մտածեն այսօր անոնք, որ կ՚երեւակայէին, եւ չէին քաշուեր հանդիսաւորապէս ծանուցանելու, թէ «աւազի վրայ» կառուցուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը :

Եօթը տարի անցաւ այն պատմական օրէն ի վեր — 20 Փետրուար 1956 —, երբ Կիլիկիոյ կաթողիկոս ընտրուեցաւ Զարեհ Ա., օրինաւոր կերպով, ազգին կողմէ ընտրուած պատգամաւորներու քուէով :

«Պատմական» կ՚ըսենք, որովհետեւ վեց ամիսէն կատարուելիք ընտրութիւն մը 44 ամիս վերջ տեղի ունեցաւ : Գարեգին Ա. Կաթողիկոս Յովսէփեան վախճանած էր 1952, Յունիս 21ին : Տարեվերջին ընտրուած պէտք է ըլլար նոր Կաթողիկոսը : Սակայն տեղապահ Խադ Արք. Աջապահեան, հակադաշնակցական տարրերու ճնշումին տակ, քանիցս յետաձգեց ընտրութիւնը, ա՛յն յոյսով որ ժամանակը պիտի գործէր ի նպաստ իր պաշտպաններուն :

Ի զուր անցան անոնց բոլոր մեքենայութիւնները : Յուսահատ՝ դիմեցին գերագոյն միջոցի մը, աննախընթաց Կիլիկիոյ կաթողիկոսական ընտրութեանց մէջ :

Անթիլիաս հրաւիրեցին Վազգէն Ա.ը, որ իր ընտրութենէն (1955, Սեպտեմբեր 30) չորս ամիս եւ տասը օր վերջ, տակաւին Խ. Միութեան իր թեմերը չայցելած, առօք փառօք գնաց Անթիլիաս, ընտրութեան մասնակցելու եւ նորընտիր կաթողիկոսը «օծելու», ինչպէս կը խոստանար կաթողիկոսական նոր տեղապահ Խորէն Արք. Բարոյեանի ուղղած իր հեռագրով :

Զարաչար պարտութեան մատնուեցան Դաշնակցութեան հակառակորդները : Էջմիածնի գահակալը իր առաքելութեան մէջ ձախողած՝ Գահիրէի «Եպիսկոպոսական ժողով»ը սարքեց, «Թերի եւ անընդունելի» հռչակելու համար Զարեհ կաթողիկոսի ընտրութիւնը :

Իր այս ընթացքով հրահրուեցաւ «երկփեղկում»ը Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր գաղութներուն մէջ : Վազգէն Ա. կը յամառի մինչեւ այսօր չճանչնալ Կիլիկիոյ աթոռին գահակալը եւ Էջմիածնի 1963ի Օրացոյցին մէջ դարձեալ խե՛ղճ Խադ Արք.ի անունը կը նշանակէ իբրեւ տեղապահ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին : Ծիծաղելի երեւոյթ :

«Անկախ Համայնք» եւ հակաթոռ կաթողիկոսութիւն ստեղծելու փորձերը չատոնց ջուրն ինկան : Խադ Արք. տարիներէ ի վեր դարձած է պարզապէս Բարեկործականի նպաստընկալ մը, լքուած իր երէկի բարեկամներէն :

Եօթը տարին բաւական պէտք է ըլլար հանդարտեցնելու կիրքերը եւ փարատելու քէնն ու ատելութիւնը : Վազգէն Ա. անաթեմայի կոնդակներէն վերջ քանիցս հաշտութեան հոգեշահ քարոզներ խօսեցաւ : Սակայն քայլ մը առաջ չգնաց, ըլլենորհաւորելու համար Զարեհ Ա.ը իբրեւ կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ : Մինչդեռ 1960ին չէր վարանած անմիջապէս շնորհաւորելու Եղիշէ Արք. Տէրտէրեանը, որ պատրիարք կ՚ընտրուէր Երուսաղէմի, Էջմիածնի հետ աւրուելէ վերջ :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր նեղ սահմաններէն դուրս ելած է չատոնց : Շուրջ կէս միլիոն Հայեր կը ճանչնան իր հեղինակութիւնը՝ Պարսկաստանի թեմէն մինչեւ Յունաստան, Ատլանտեանէն մինչեւ Խաղաղական ովկէանոսի եզերքները :

Միաբանութիւնը զօրացած է երիտասարդ եւ զարգացեալ հոգեւորականներով : Չորս արքեպիսկոպոս, երկու եպիսկոպոս եւ տասնեակ վարդապետներ կ՚աջակցին Վեհափառին՝ իբրեւ առաջնորդ, կաթողիկոսական փոխանորդ, հոգեւոր հովիւ, դպրեվանքի տեսուչ եւ ուսուցիչ, խմբագիր «Հասկ»ի, դիւանապետ, տեսուչ տպարանի եւ գրատան :

Միաբանները բոլորն ալ լծուած են լուրջ աշխատանքի, ի փառս եւ ի բարգաւաճումն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին :

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Կեդրոնական Յանձնաժողովը 1962 Օգոստոս 11ին Փարիզի մէջ հանդիսաւորապէս ճանչցաւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իբրեւ անկախ կաթողիկոսական աթոռ, Էջմիածնի հետ համահաւասար աստիճանի վրայ, զայն ընդունելով իբրեւ առանձին անդամ եկեղեցիներու համաշխարհային Խորհուրդին :

Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչը՝ Գարեգին Վարդ. Սարգիսեան իբրեւ դէտ հրաւիրուեցաւ եւ մասնակցեցաւ Վատիկանի տիեզերական ժողովին, որ բացուեցաւ 1962 Հոկտեմբեր 11ին : Էջմիածին չէր արտօնուած ներկայացուցիչ ղրկելու :

Դպրեվանքը տարուէ տարի նոր նուաճումներ կ՚արձանագրէ : Աշակերտութեան թիւը հասած է 60ի : Ընծայարանի դասարանն ունի վեց ուսանող : Ժառանգաւորացի դասարանները՝ 48 աշակերտ : Քահանայութեան կը պատրաստուին չորս ուսանողներ : Երկու հոգի ալ մասնաւոր դասընթացքի կը հետեւին :

Անցեալ Սեպտեմբեր 30 – Հոկտեմբեր 5ին Էջմիածնի մէջ գումարուած «սրբագումար» ժողովը փոխանակ մերձեցում առաջ բերելու նուիրապետական մեր երկու Աթոռներուն միջեւ, աւելի հրահրեց կիրքերը, թոյլ տալով որ Լիբանանէն ու Սուրիայէն գացող աշխարհական, մանաւանդ հոգեւորական ինքնակոչ պատգամաւորներ լեզուագարութիւններ ընեն Անթիլիասի դէմ :

Հակառակ բոլոր սադրանքներու եւ մեքենայութիւններու, Կիլիկեան Աթոռը օրէ օր աստիճան մը աւելի կը բարձրացնէ իր հեղինակութիւնը :

Վերջին փաստը : Յունաստանի թագաւորը անցեալ Յունուար 8ին Վեհ. Զարեհ Ա., պատուեց Եօրկիոս Ա.ի բարձր պատուանշանով :

Ո՛չ թէ աւազի, այլ ապառաժի վրայ կառուցուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Լուրերու մանրամասնութիւնները վերապահելով մեր վաղուան թիւին — օրուան անսպասելի լուրին հետեւանքով — ըսենք միայն թէ կարեւոր դէպքեր չըկան : Վենեզուէլի դատաւարութիւնը կը շարունակուի, նոյն ձեւով : Նախարար Մեսմէր արգիլեց Ֆլոշի մենամարտիլ : Իրաքի կացութիւնը միշտ շփոթ է եւ ոչ մէկ համաձայնութիւն կայ Քիւրտերուն հետ : Արեւմտեան՝ Պերլինի մէջ, Պրանտ աննախընթաց յաղթանակ մը տարաւ թաղապետական եւ օրէնսդրական ընտրութեանց մէջ : Հռոմի մէջ, խորհրդարանը լուծուեցաւ : Ընտրական պայքարը սկսած է : Նոյն օրը մեռաւ Թամպրոնի՝ նախկին վարչապետ : Ալժերիա թեկնածութիւնը դրաւ Հասարակաց Շուկային : Սպանիոյ մէջ Ֆրանսացի 12 ակտիւիստներ ձերբակալուած են, որոնց մէջ՝ Կառտ : Թեհրանի կառավարութիւնը հրաժարեցաւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԵԾ ՍՈՒԳԸ

ՀԱՆԳԻՍՏ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ.

ԶԱՐԵՀ Ա.Ի

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Վերջին պահուն Պէյրութէն ստացանք հեռագիր մը որ կը գուժէ Կիլիկիոյ Վեհափառ Կաթողիկոսին վախճանումը : Զարեհ Ա. վախճանած է Երկուշաբթի առաւօտ, Փետրուար 18ին, ժամը 11ին, զոհ սրտի երարկներու խցումի (թրոմպոզ) :

Գուժը այնքան անսպասելի է որ դժուար թէ կարենանք յայտնել մեր ցաւն ու վիշտը առաջին առթիւ :

Տակաւին Երկուշաբթի օր, ցաւով կ՚իմանայինք Պէյրութի Ազդակէն եւ Փարիզի Ֆիկարոյէն թէ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Պէյրութի ամերիկեան հիւանդանոցը փոխադրուած է Ուրբաթ գիշեր եւ այցելութիւնները բոլորովին արգիլուած էին բայց վիճակը դէպի լաւ կ՚ընթանար :

Քիչ անդին, կեանքի հեղնական զուգադիպութեամբ մը, կը յիշուի վախճանեալ Կաթողիկոսին ընտրութեան եօթներորդ տարեդարձը : Արդարեւ Զարեհ Եպիսկոպոս Կիլիկիոյ Կաթողիկոս կ՚ընտրուէր 1956 Փետրուար 20ին :

Ծնած Մարաշ, 1915 Փետրուար 14ին, Հայրապետը աւարտած էր Հալէպի Հայկազեան վարժարանը 1929ին : 1929–30ի ընթացքին յաճախած էր Հալէպի Յիսուսեաններու վարժարանը : Ուսանող Անթիլիասի դպրեվանքը 1930 – 35 եւ շրջանաւարտ, նոյն տարին, 1935ին վարդապետ կը ձեռնադրուի եւ յաջորդ տարին կը մեկնի Պրիւսէլ ուր կ՚ուսանի արեւելագիտութիւն, պատմութիւն եւ աստուածաբանութիւն մինչեւ 1938 : Վերադարձէն ետք, 1940 Օգոստոսին կը նշանակուի տեղապահ Բերիոյ թեմին եւ նոյն թեմին (Հալէպ) ընտրեալ առաջնորդ կը դառնայ 1943ին : Այս պաշտօնին գլուխը մնաց մինչեւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոս ընտրուիլը, ասկէ ճիշդ եօթը տարի առաջ : Եպիսկոպոս ձեռնադրուած էր 1947ին Հոգելոյս Գարեգին կաթողիկոսի ձեռամբ : կաթողիկոս օծուեցաւ 1956 Սեպտ. 2ին :

Զարեհ Ա. բացառիկ եկեղեցական մըն էր եւ մեծ յարգանք կը վայելէր Սուրիոյ եւ Լիբանանի պետական, կրօնական եւ ազգային շրջանակներուն մէջ իբրեւ զարգացեալ, անձնուէր եւ անբասիր առաջնորդ մը : Քաջ գիտէր արաբերէն, ֆրանսերէն եւ անգլերէն :

Իր վաղահաս վախճանումով, Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին կը կորսնցնէ իր ամէնէն արժանաւոր ծառաներէն մէկը որ իր կեանքը ու եռանդը անսպառ վատնեց վասն կրօնի ու հայրենեաց :

ԶԻՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Ամիսներու տենդագին բանակցութիւններէ ետք, Պելժիոյ մայրաքաղաքին ժողովը վերջ գտաւ ֆրանսական վեթոյով եւ ձախողեցաւ Անգլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկայէն ներս՝ հակառակ միւս անդամ պետութեանց ջանքերուն: Հռոմի դաշնագրին համաձայն, մինչեւ 1966 որոշումները պիտի տրուին միաձայնութեամբ, մէկ պետութիւն կրնայ արգիլել մեծամասնութեան առաջարկը:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը ընդունած էր Հռոմի դաշնագիրը, համաձայնութիւնը կնքուելու վրայ էր երկրագործական քաղաքականութեան շուրջ, Գերմանիոյ արտաքին քաղաքականութեան ղեկավարը, Պելժիայի արտաքին նախարարը կը ջանային համոզել Ֆրանսայի պատուիրակը, որ անդրդուելի կը մնար նախագահին հրահանգին համաձայն:

Սթրազպուրկի մէջ գումարուած Եւրոպայի Խորհուրդին ժողովն ալ կը քուէարկէր (17 – 1 – 63) «Անգլիոյ եւ Հասարակաց Շուկայի անհամաձայնութիւնը յետաղիմութիւն մը պիտի ըլլայ եւրոպական ճշմարիտ միութիւն մը կազմելու նպատակին նկատմամբ, խոչընդոտները անյաղթելի չեն, հաշտարար ոգին պիտի բաւէ յաջողութեան համար»: Ժողովին կոլիստ անդամները ի նպաստ առաջարկին կը քուէարկէին:

Նախկին դեսպան Ֆրանսուա – Փոնսէ իր շաբաթական յօդուածը կը յատկացնէր այս հարցին՝ «Ֆիկարոյի» մէջ. անհրաժեշտ կը գտնէր Անգլիոյ մուտքը, որովհետեւ բանակցութեանց խզումին հետեւանքները ծանր պիտի կշռէին եւրոպական քաղաքականութեան վրայ: Հոլանտա, Պելժիա կապուած են Անգլիոյ, Իտալիա համաձայն չէ ֆրանքօգերման միութեան, Ամերիկա պիտի մնայ դժգոհ եւ ամէնէն աւելի համայնավարներու ծիծաղին առարկայ պիտի ըլլանք, որոնք գոհ պիտի ըլլան Ատլ. Ուխտի կազմալուծումէն, առանց մատ մը շարժելու:

Ամերիկայի Նախագահն ալ կոչ մը ուղղած էր (Յունուար 24) զինակիցներուն, որպէսզի փոխադարձ վստահութեամբ դիմակալեն համայնավարութեան, որ կը մնայ սպառնագին զինուորական ուժով եւ տիրապետելու ծրագրով: «Հարկ է, որ Ատլանտեան Ուխտի անդամները սերտօրէն գործակցին՝ մէկ կողմ թողլով անձնական կամ ազգային անհամաձայնութիւնները: Առանձնակի դիմագրել անկարելի է, Ամերիկա պիտի պաշտպանէ Եւրոպան, կը փափաքի որ Անգլիա մտնէ Հասարակաց Շուկայէն ներս»:

×

Հակառակ ամէն աշխատանքի՝ Ֆրանսայի Նախագահը մերժեց Անգլիոյ մուտքը: Յունուար 15ին՝ 850 լրագրողներու առջեւ կը բացատրէր մերժումին պատճառը. «Անգլիա կղզի մըն է, ծովային է, ոչ ցամաքային: Միացողները ցամաքային են, տնտեսական յարաբերութիւններով, աշխարհագրական դիրքով, սովորոյթներով մօտիկ են, չունին քաղաքական հարց, սահմանային հարցեր, ոչ մէկ կապ ունին, զինուորական կամ քաղաքական, ուրիշ պետութեան մը հետ»:

Անգլիոյ մուտքը նախադուռը պիտի ըլլար ուրիշներու մուտքին, որ դուռ պիտի բանար նոր խնդիրներու: Եւրոպական պետութեանց ընդհանուր շուկայի մը կազմութեամբ Ատլանտեան հսկայ միութիւն մը պիտի ըլլար՝ ամերիկեան վարչութեան տակ, որ պիտի կլանէր Եւրոպական Համայնքը: Ֆրանսա կը փափաքի զուտ եւրոպական կառուցում մը, անկախ ամերիկեան հովանաւորութենէն:

Հռչակաւոր հրապարակագիրներ, դիւանագէտներ կը ջանան թափանցել Ֆրանսայի նախագահին մտածումին: Անգլիոյ կղզի մը ըլլալը, ծովային երկիր մը ըլլալը ծանօթ էր բանակցութիւններէն առաջ, սպաննելու չէր վերջին վայրկեանին՝ երբ համաձայնութիւն մը կայանալու վրայ էր: Նախագահն ալ մտածած ըլլալու էր, թէ ինչու Անգլիա այնքան զիջումներ կը կատարէր՝ երբ նախապէս ընդդիմացած էր «ածուխ – պողպատ» միութեան, Հասարակաց Շուկայի կազմութեան եւ կազմած էր Ազատ փոխանակութեան միութիւն մը: Անգլիա յոռետես էր նախապէս, տեսաւ յաջողութիւնը, փութաց օգտուիլ յաջողութենէն:

Խորաթափանց մտքեր երկու գլխաւոր պատճառ կը թուեն:

Ֆրանսա կը փափաքի հիւլէական պետութիւն մը դառնալ եւ Ամերիկայէն, յետոյ Անգլիայէն պահանջեց հիւլէական պատրաստութեանց գաղտնիքը: Անգլիա մերժեց, որովհետեւ Ամերիկայի խոստացած էր չհաղորդել զայն այլ պետութեան մը: Սակարկութիւն մը տեղի ունեցաւ Ռամպուէյի տեսակցութեան ընթացքին, Մաքմիլըն խուսափեցաւ գոհացում տալէ Նախագահին առաջարկին եւ մեկնեցաւ Ամերիկա:

Ամերիկա զինակիցներուն կ'առաջարկէ աւելցնել պայմանադրական ուժերը, իրեն կ'ուզէ վերապահել հիւլէական մենաշնորհը: Ֆրանսայի Նախագահը կը փափաքի ձերբազատուիլ ամերիկեան խնամակալութենէն: Անգլիա իր մուտքով, պիտի ըլլայ Տրովադայի ձին Ամերիկայի համար:

Ուաշինկթընի անգլիական դեսպանին կարծիքով Նախագահը կը մտադրէ Ֆրանսայի գերակշռութիւնը հաստատել Եւրոպայի մէջ եւ բանակցիլ Խորհ. Միութեան հետ, յիշելով Նախագահին մէկ յայտարարութիւնը՝ «Ատլանտեանէն Ուրալ» եւրոպական միութիւն: Ամերիկա եւ Անգլիա եւրոպական միութեան մը համամիտ էին, բայց հակառակորդ մինչեւ Արեւելք երկարելու: Նախորդ Արտաքին Քարտուղար Ֆոսթր Տըլըս «Պատերազմ եւ խաղաղութիւն» գործին մէջ կը գրէր, թէ Եւրոպա միանալու է, եթէ կը փափաքի ապրիլ, «հաւանաբար չուզէ միանալ առանց արտաքին ուժեղ, բարեկամական ճնշումի մը»: Այդ միջամտութեան իրաւունքը կը պատկանի Մ. Նահանգներու, որովհետեւ երեք անգամ փրկեցին Եւրոպան երկու պատերազմներով եւ Մարշըլի ծրագրով: «Իսկ եթէ Մ. Նահանգները չմիջամտեն բարոյապէս պատասխանատու պիտի ըլլան»:

Եւրոպա եկաւ յայտարարելու, թէ «Միացման յոյսերը չպսակուելու պարագային մանաւանդ եթէ Գերմանիա, Անգլիա, Ֆրանսա առանձին ճամբաներէ քալեն, Մ. Նահանգները պարտաւոր պիտի ըլլան վերատեսութեան ենթարկել իրենց քաղաքականութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի հանդէպ» (31 – 1 – 53):

Տնտեսական բարդ շահեր, Ամերիկայի անկախ քաղաքականութիւնը Քուպայի միջադէպին, Եմէնի, Քոնկոյի մէջ կը բախին եւրոպական տնտեսութեան եւ քաղաքականութեան: Անգլիոյ տնտեսութիւնը պիտի տկարանայ առանձնանալով, երբ Հասարակապետութեան անդամները ճարտարարուեստական երկիրներ դառնալով՝ դադրին անգլիական ապրանքներ ներածելէ, հում նիւթեր արտածելէ: Վեցերը քաղաքական միութեամբ զօրաւոր պետութիւն մը պիտի կազմեն Մ. Նահանգներու դէմ, Անգլիոյ դէմ, որ միշտ ընդդիմացած է եւրոպական գերակշիռ պետութեան մը կազմութեան:

Լիփմանի համաձայն կարելի չէ Ամերիկան դուրս ձգել եւրոպական միութենէն: «Աշխարհի խաղաղութիւնը կախում ունի միմիայն Խորհ. Միութենէն եւ Միաց. Նահանգներէն»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Գասպարեան Երեւանի մէջ լոյս ընծայած է արտասահմանի հայ գաղութներու կեանքը պատկերացնող գիրք մը՝ «Սփիւռքահայ գաղթօճախները այսօր»: Միակողմանի, ուրեմն թերի տեղեկութիւններով իր գործին մէջ, Ս. Գասպարեան կը ներկայացնէ Հայերու թիւը արտասահմանի մէջ, չնշելով միեւնոյն ատեն, որ «այս թիւը մօտաւոր է, քանի որ ստոյգ վիճակագրական տեղեկութիւնները կը բացակային»:

Արդարեւ, եթէ յիշուած թիւերը բաւական հարազատ թուական պատկերը կուտան՝ մօտաւոր անցեալին աշխարհացրիւ Հայութեան, այսօր՝ ընդհանուր թիւէն աւելի, անոր կազմութեան մասնակի թիւերը շատ մեծ փոփոխութեանց ենթարկուած են, նշուած երկիրներու միջեւ եւ անոնցմէ դուրս տեղի ունեցած գաղթերու հետեւանքով: Արտասահման եւ որոշ չափով խորհրդային սահմաններէն ներս ապրող Հայերու ստոյգ վիճակագրութիւնը՝ սերունդէ սերունդ աւելի անորոշ կը դառնայ, շատ մը երկիրներու մէջ այժմ անընդունելի նկատուած համայնքային կամ ցեղային վիճակագրութեանց հին դրութեան անհետացումով:

Այսուհանդերձ, հետաքրքրականութենէ բոլորովին զուրկ չենք նկատեր վերոյիշեալ հրատարակութեան մէջ շարադրուած վիճակագրութեան վերարտադրութիւնը:

ԱՄԵՐԻԿԱ

1) Միացեալ Նահանգներ	250·000
2) Արժանթին	40·000
3) Պրազիլ	12·000
4) Քանատա	4·000
5) Ուրուկուէյ եւ Հարաւային Ամերիկայի միւս երկիրները	12·000
Ընդամէնը	318·000

ԱՍԻԱ

1) Թուրքիա	200·000
2) Իսրայէլ	2·000
3) Պարսկաստան	140·000
4) Իրաք	20·000
5) Լիբանան	120·000
6) Կիպրոս	4·000
7) Հնդկաստան	1·500
8) Յորդանան	8·000
9) Սուրիա	150·000
10) Ծայրագոյն Արեւելք, Աւստրալիա եւ Խաղաղական ովկիանոսի երկիրները	2·300
Ընդամէնը	647·800

ԱՓՐԻԿԷ

1) Եթովպիա	1·000
2) Եգիպտոս	45·000
3) Սուտան	600
4) Ափրիկէի զանազան երկիրներ	2·000
Ընդամէնը	48·600

ԵՒՐՈՊԱ

1) Անգլիա	3·000
2) Աւստրիա	200
3) Պուլկարիա	25·000
4) Իտալիա	1·000
5) Յունաստան	10·000
5 Ռումանիա	12·000
7) Ֆրանսա	130·000
8) Այլ երկիրներ	12·000
Ընդամէնը	193·200

Արտասահմանի մէջ՝ ըստ այս վիճակագրութեան, կան 1·207·600 Հայեր:

Սեւ Մարդը

— Ինչո՞ւ ես հայհոյում:

— Ես քեզ չեմ հայհոյում:

— Ո՞ւմ ես հայհոյում:

— Ինձ: Պրծա՞ւ:

Սանասարը լռեց մի պահ:

— Քոսոտ, — եզրափակեց նա:

— Քոսոտը ի՞նչ է, — դարձաւ նա Աշոտ տայուն աղբեջաներէն:

— Քո «սվոլիչի» պաճանաղն է, — թարգմանեց Աշոտ տային, եւ կողմերը լռեցին:

Այն օրից, երբ Սանասարը առաջին անգամ ոտք դրեց բրուտանոց, երկու ամիսները մերկացրած մտաւ ցեխի տաշտը եւ ոտներով տրորեց հում կաւը մինչեւ պատշաճ հասունութիւն, այսինքն որից յետոյ հարելի էր ամաններ պատրաստել, անցաւ ընդամէնը երկու օր: Ճաշի դադարին ներս մտաւ Լիալիան:

— Ճաշելու չեմ եկել, ճաշել եմ: Ո՞նց էք: Ուզո՞ւմ էք ասեմ, թէ ով ոնց է: Ինչ վերաբերում է մաքրին... չէ մաքրի մասին ոչինչ չեմ ասի. ճաչալ-ճիկճերի մասին, — չրթունքները սեղմեց եւ աջ ձեռքի ափով ծածկեց չրթունքները, — ոչ մի խօսք, ինչ վերաբերում է Մամոյին, — նա ձեռքը խփեց Մամոյի ուսին, — լսիր դու մի նայիր ինձ էդ սեւ աչքերով, աւելի սեւն եմ տեսել. դու շատ լաւն ես, բայց ես աշխարհ չեմ եկել նրա համար, որ բոլոր լաւերին սիրեմ.. ինչ վերաբերում է քեզ, — նա նայեց ինձ եւ ժպտաց, — մի յուսահատուիր, ինձանից լաւերին դեռ կը տեսնես, ջահել ես.. մի ձեւքդ տուր...

Նա վերցրեց իմ ձեռքը, շուռ տուեց ափըն ի վեր, նայեց ուշադրութեամբ եւ երկու ձեռքով խփեց իր երեսներին:

— Եթէ ես լինէի ճամբարի պետ, քեզ անմիջապէս կ'ազատէի ֆիզիքական աշխատանքից, օրական ութ հարիւր կրամ սպիտակ հաց կը տայի, յիսուն կրամ շաքար, կը կերակրէի բոթլերով եւ մաքուր իւղով տապակած դետնախնձորով, կիսելով, բոմփորով, յետոյ քեզ կը կախէի կամ... կը հրամայէի, որ ամուսնանաս Լիալիայի հետ... իսկ հիմա անպէտք ես եւ կախուելու, եւ ամուսնանալու համար մանաւանդ...

Աշոտ տային ծիծաղեց հակառակ իր սովորութեան լսելի կերպով, մի տեսակ «խը – խը – խը...»: Լիալիան ակնարկում էր իմ նիհարութեանը:

— Ինչ վերաբերում է քեզ, բաղէ, — այդ Սանասարին էր վերաբերում, — ինչ վերաբերում է քեզ ... — նա ցուցամատը դրեց շուրթերին եւ ուշադրութեամբ նայեց նրան, — դուրս եկ, քեզ հետ խօսելիք ունեմ:

Սանասարը, որ մինչ այդ վառարանի մօտ նստած ցոյց էր տալիս, որ չի լսում նրան, հետուեց Լիալիայի ետեւից:

— Դուրսը ցուրտ է, — ասաց Աշոտ տային, — մտէք չորանոցը:

Չորանոցը բրուտանոցի երկրորդ բաժինն էր. այնտեղ պատրաստուած ամանները բազմայարկ դարակների վրայ շարուած չորանում էին թրծուելու համար:

— Չորանո՞ց, — նա դուռը բացեց եւ նայեց ներս, — մինչեւ անգամ ելք ունի: Սքանչելի ճարտարապետութիւն. գրազ եմ գալիս, որ ճարտարապետը կալանաւոր է. Այ — դա՞ չորանոց, բայց ես չորանալ չեմ ուզում, — տրտնջաց նա:

— Մինչեւ չչորանաք, չէք թրծուի, — ծիծաղեց Աշոտ տային:

Երկու րոպէից նրանք դուրս եկան: Մամօն, որ այնքան յուզուած էր նրանց առանձնացումից (նա մինչեւ անգամ բարձրաձայն նեղսրտեց, — սվոլիչ, գանգը, գանգը ...), Մամօն, որ մթնել էր Արասխումանի ձմեռնամուտի նման, ժպտաց, երբ նրանք այդպէս շուտ դուրս եկան, ժպտաց Արասխումանի գարնան արեւի բոլոր շողերով, իր սեփական պեխերի բոլոր թելերով:

— Իսկ դուք կարծեցիք, որ ես, որ մենք ... շատ բան կարծեցիք, Մամու, ասա, Մամու ի՞նչ կարծեցիր:

Նա ցուցամատով սպառնաց Մամոյին, իսկ Մամօն ...

Ոչ միայն ես, այլեւ ոչ ոք չհաւատայ իր աչքերին. սկզբում ինձ թուաց, որ նա ծիծաղում է, բայց երբ նա բամպակակալ հնամաշ բաճկոնի գրպանից դուրս քաշեց իր թաշկինակը եւ տարաւ աչքերին... Մամօն լալիս էր, Մամօն ...

— Մամօ՞, — լսուեց Աշոտ տայու ընդդասստացնող ձայնը. դուցէ միայն ես ըզգացի, որ Աշոտ տայու ձայնը չունէր այն ուժը, որ պէտք էր ունենար նման անսպասելի դէպքերում:

— Մումու, — բացականչեց աղջիկը եւ մօտեցաւ իր կտրոյտ, երեւի մետաքսէ թաշկինակով, — քեզ ի՞նչ պատահեց, չեմ դիմանում ոչ մի արցունքի, մանաւանդ երբ դրանք թափւում են պեխերի վրայ... Խեղճ մենք, խեղճ իմ պեխաւոր հարազատներ, սիրելիներ, ջղային այծեր ...

Նա թաշկինակով սրբեց Մամոյի արցունքները: Մամօն ենթարկուեց նրան անպաշտպան մանկան սրտառուչ հնազանդութեամբ: Յետոյ աղջիկը մօտեցաւ ու լուրջ՝ թաշկինակը դրեց նստարանին եւ սկսեց կարգի բերել իր մազերը: Այդ միջոցին հնչեց ընդմիջման աւարտման զանգը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(13 Շար.)

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յատուկ).— Ցնծութեան եւ ազգ. հպարտութեան օրեր եղան Փետր. 9–10՝ Շաբաթ եւ Կիրակի օրերը, Լիոնի Հայութեան համար :

Ս. Մեսրոպի ծննդեան ԺԶ. դարադարձին առթիւ պատրաստուած հանդիսութեանց նախօրօք արձագանգ հանդիսացաւ տեղական ձայն-պատկերասփիւռը, ներկայացնելով «Հայկազեան» ծաղկոցի աշակերտուհիներուն կողմէ կատարուած կենդանի պատկերներ՝ Ա. Բ. Գ.ի պաստառի մը ծածանումով : Տեղական թերթերէն ամենատարած «Լը Փռոկրէ»ն մեծադիր խորագիրներով եւ կարճ բայց լուրջ ուսումնասիրութեամբ մը կը բացատրէր Մեսրոպի գործն ու անոր տարողութիւնը : Անոր հանճարին կը վերագրէր Հայոց դասի գոյութիւնը, անոնց վերելքը մշակութային եւ այլ մարզերուն մէջ : Զետեղած էր նաեւ աղջնակի մը նկարը՝ մեր ոսկեդար այբուբենը մանեակ բռած :

Հանդէսը կազմակերպուած էր Կրթ. Մարմնին կողմէ, նախաձեռնութեամբ Ազգ. Միութեան :

Կիրակի, Փետրուար 10ին, կէսօրէ ետք, տեղի ունեցաւ հանդիսութիւնը, Լիոնի շքեղագոյն սրահներէն «Սալ Մոլիէռ»ի մէջ : Հանդէսին պաշտօնական բացումէն իսկ առաջ, սրահը կը յորդէր հոծ բազմութեամբ,— աւելի քան հազար հոգի, որոնց մէջ, գնահատելի երեւոյթ, բազմութիւն մը երիտասարդներու : Հարիւրաւորներ ետ դարձան տեղի չգոյութեան պատճառով : Հայրենակիցներ եկած էին շրջակայ եւ հեռաւոր քաղաքներէն.— Կրընոպլէն, Վիէնէն, Վալանսէն, Սէն Շամոնէն, Տէսինէն :

Հայոց այբուբենին Հօրը նուիրուած այս փառատօնին, Փարիզէն տեղին հրաւիրեալներէն էր եւ հանդէսին անձամբ ներկայ՝ Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի տեսուչ Հ. Սերովբէ վրդ. Ալըլեան :

Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէին երեք հայ յարանուանութեանց պետերը : Պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր քաղաքապետ Պ. Լուի Փռատէլ, որ ներկայ էր անձամբ հակառակ իր բազմազբաղ դիրքին :

Հրաւիրեալ հիւրերէն ներկայ էին Կարդինալ Ժեռլիէի ներկայացուցիչը, Պ. Պ. Ալպեռ Տըթէօ, նախագահ գաղթային եւ Անդրծովեան Միութեան, Ֆոքոնէ՝ քաղ. խորհուրդի անդամ, Թղթակիցներ եւն. : Ակադեմիայի վարիչը, իր ակամայ բացակայութեան համար ներողութիւն կը խնդրէր :

Բեմին ճակատը զետեղուած էր Մեսրոպի իւղանկարկ մեծադիր նկարը, գործ՝ Պ. Արա Թովմասեանի, որ զայն նուիրեց նորակառոյց Ազգ. Տան «Մեսրոպ Մաշտոց» սրահին :

Անոր վրձինին կը պատկանէին նաեւ բեմին երկու խոյակաձեւ սիւներուն վրայ զետեղուած Ս. Սահակի, Խորենացիի, Էջմիածնի եւ հայկ. մարուլի իւղաներկ նկարները : Մաշտոցի նկարին ներքեւ կը կարդացուէր,— «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ իմանալ զբանս հանճարոյ» վերտառութիւնը. եւ վերջապէս կախուած շղարշ մը՝ Ա.էն Ֆ տառերով :

Վարագոյրը բացուելուն Պ. Ս. Սարեան, յանուն Ազգ. Միութեան, ֆրանսերէն շնորհակալութիւն յայտնեց Լիոնի քաղաքապետին, որ իր ներկայութեամբ պատուած էր հանդէսը : Ներկաները երկարատեւ ծափահարութեամբ ողջունեցին քաղաքապետը : Պ. Սարեան յետոյ ներկայացուց Ֆրանսացի հիւրերը : Պ. Քաղաքապետը ստիպուած ըլլալով շուտ մեկնիլ, բեմ բարձրանալով գնահատանքի խօսքեր ուղղեց Լիոնահայութեան, որոնց մէջ ունիմ, ըսաւ, պատուական բարեկամներ :

Ցայտագրի գործադրութենէն առաջ Կրթ. Մարմնին կողմէ քանի մը խօսք ըրաւ Պ. Թադէոսեան, բացատրեց կազմակերպիչ յանձնախումբին կատարած աշխատանքը : Բացման խօսքը վերապահուած էր Ազգ. Միութեան ատենապետ Պ. Վ. Եղիշէեանի, որ մի առ մի թուելով հանդէսին մասնակցող կազմակերպութիւններուն անունները, գոհունակութիւն յայտնեց Լիոնցիներուն անվերապահ այս մասնակցութեան համար, որ նպաստեց հանդէսին փայլուն յաջողութեան :

Գեղարուեստական բաժինը ճոխ էր եւ այլազան : Բայց քիչ մը շատ խճողուած եւ մասամբ որակը զոհուած քանակին :

Հայկ. ծաղկոցի աշակերտներուն եւ Մութաֆեանց խումբին հայ եւ օտար պարերը հաճելի պէսպիսութիւններ էին : Մարսէյլէն Պ. Ս. Պօղոսեանի եւ Օր. Շաքէ Ղազարեանի արտասանութիւնները շատ յաջող, խնամքով ընտրուած եւ օրուան յարմար, երկար ծափերով գնահատուեցան : Ծանօթ արուեստագէտներ Կ. Աթիրկեանի եւ Մ. Պօղոսեանի երգերը հայրենի հոգեպարար ալիքներ սփռեցին սրահին մէջ :

Ցաջորդաբար բեմ բարձրացան Փարիզէն հրաւիրեալ երեք բանախօսները.—

Հայերուն քաջածանօթ Փրօֆ. Ֆ. Ֆէյտի, ակադեմական հմտալից ուսումնասիրութեամբ, վերլուծումը ըրաւ Հայոց հինաւուրց պատմութեան : — Արի ժողովուրդ մը, որուն հայրենիքը Արեւելեան Ասիոյ մէջ, երկար դարեր դարձաւ պատերազմի դաշտ : Ցարձակումներ կրեց Պարսիկներէն, Բիւզանդացիներէն, Արաբներէն, Թուրքերէն : Իր պատմութիւնը ողբերգութիւն մըն է : Հայոց գրականութիւնը ազդուած է պարսիկ եւ հելլէն մշակոյթներէն : Խօսեցաւ Գրիգոր Լուսաւորիչէն : Անդրադարձաւ Մեսրոպի կեանքին, ծննդեան, մահուան պարագաներուն, Գրերու Գիւտին, Աստուածաշունչի թարգմանութեան, որ օտար պատմագէտներու կողմէ կոչուեցաւ «Թագուհի թարգմանութեանց». մեր թարգմանիչներուն որոնք Ե. դարուն ոսկեդարը կերտեցին : Մովսէս Խորենացին, որ կոչուեցաւ «Հայոց Հերոդոտոս» : Շնորհիւ Մեսրոպի ստեղծած Այբուբենին, իր Ազգ. լեզուն մշակութային մեծ ճառագայթում ստացաւ : Պատմական երկեր թարգմանուեցան հայերէնի : Այսպէս Միջերկրականեան գրականութիւն մը ներմուծուեցաւ Հայաստանի մէջ, ուր գոյութիւն պիտի չունենար մշակոյթ, առանց Մեսրոպի գիւտին : Թուեց նշանաւոր Հայերէն ոմանք — գրական, գիտական, քաղաքական մարզերուն մէջ, հիներէն մինչեւ նորերը :

Այս գեղեցիկ ճառը մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն, մանաւանդ երիտասարդներուն վրայ : Ուռեցուց վտարանդի մեր կուրծքերը :

Սեւրէն Արք. Մանուկեան, մասնաւորաբար ծանրացաւ այն երեք կարեւոր դէպքերուն վրայ, որոնք կատարուեցան շնորհիւ Գրոց Գիւտին, Ա) Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստանի մէջ : Բ) Վարդանանց պատերազմը եւ Գ) Հայաստանի անկախ գոյութիւնը : Սրբազանը լուսաբանութիւններ տուաւ նաեւ Մաշտոցի Մեսրոպ անունին մասին : Ան, ըսաւ, այնքան բարձրացաւ մեր ժողովուրդի աչքին եւ այնքան պաշտուեցաւ անկէ, որ սկսան զինքը կոչել «Մեր սուրբը, մեր սուրբը», որ ի վերջոյ վերածուեցաւ Մեսրոպի :

Վերջին խօսքը եղաւ Պ. Կարօ Մեհեան՝ հմտալից եւ հայրենասիրութեամբ զեղուն ճառով մը : Բացատրեց Մեսրոպի ապրած ժամանակաշրջանը, քաղ. դժնդակ պայմանները : Հայաստան ենթակայ պարսկական եւ բիւզանդական տիրապետութեան : Կուսակալներ երկուքին միջեւ, որոնք կ'ուզէին կլանել մեր երկիրը : Մին մազդէական իր կրօնքով, միւսը՝ մշակոյթով եւ բանակներով : Մեսրոպ տեսաւ վտանգը եւ այս օրուան ըմբռնումով՝ իբրեւ մեծ քաղաքագէտ, Սահակ Պարթեւ Հայրապետի հետ համախորհուրդ, օրուան Վռամշապուհ խոհեմ թագաւորի օժանդակութեամբ ստեղծեց մեր սքանչելի Այբուբենը՝ անխորտակելի պատնէշը Հայաստանի գոյութեան : Շեշտեց մանաւանդ հայ ժողովուրդի տոկունութիւնը, ամենայուսահատական ժամերուն իսկ, եւ անոր նուիրումը հանդէպ Սուրբին : Յիշեց օրինակը չինականին, որ օրերով կը քալէ ու կ'երթայ տեսնելու Մեսրոպի շիրմը, որու առջեւ ծնրադիր երկիւղածութեամբ կը մրմնջէ՝ Ա.Բ.Գ. :

Բանախօսը, ի մէջ այլոց ընդգծելով Մաշտոցի ազգանուէր կորովը եւ յաղթահարելու վճռական կամքը, հրաւէր կարդաց որ անոր օրինակով Հայը շարունակէ տոկալ՝ հայ ապրելու նոյն վճռական կամքով եւ համբերաշխ հայկականութեամբ :

Կազմակերպութեամբ եւ գործադրութեամբ յաջող հանդիսութիւն մը, բազմաթիւ առաւելութիւններով եւ դիտողութեան արժանի սակաւաթիւ թերիներով :

Թերութիւն է ճշդապահ չըլլալ հանդէսի մը բացումին : Մեղաւորը եկեղեցական թէ աշխարհական անձնաւորութիւն, նշանակուած ժամուն ներկայ Ֆրանսացի եւ տեղացի հիւրերէն ետք սրահ մտնելը՝ կրկնակի յարգանքի թերացում է օրուան հանդիսութեան ոգիին դէմ եւ պարտաճանաչ ճշդապահութեամբ ներկայ հասարակութեան դէմ : Ըսենք թէ Լիոն կամ Փարիզ, մեր մէջ թէ այլուր, կամայ թէ ակամայ թերութիւններ կան, որոնցմէ խուսափելու պատշաճութեան օրինակը վերէն պէտք է գայ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ

«Երեւան» թերթի Ցունուար 23ի թիւին մէջ սեւ գոյներով կը ներկայացուին հիւանդանոցներու վիճակը Երեւանի մէջ : Քննութիւն մը բացուած է բազմաթիւ հիւանդանոցներու եւ դարմանատուներու մէջ ու տեսնուած.— Առաջին՝ ճերմակեղէններ փռուած են հիւանդներու սենեակներուն մէջ (թիւ 2 դարմանատուն), երկրորդ՝ «բոլոր բաժանմունքներուն մէջ, չնչին բացառութեամբ, աչքի կը զարնէ հակառողջական վիճակը» (թիւ 4 հիւանդանոց), երրորդ՝ «դեղերը ընդմիջումներով կը ստացուին, չկան անհրաժեշտ պիտոյքներ... երբ հիւանդը վիրահատութենէ ելած ծանր վիճակի մէջ կը գտնուի, փենիսիլին չկայ, մինչեւ իսկ վիրակապեր» (թիւ 3 հիւանդանոց) եւ այսպէս, ուրիշ հիւանդանոցներու մէջ :

ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՏԱՐԻՔԸ

Շամլուղի հանքը գոյացած է 160 միլիոն տարի առաջ : Այս եզրակացութեան եկած է Երկրաբանութեան Հիմնարկութեան երկրաբանական կազմաւորումներուն տարիքը որոշող տարրալուծարանը : Նոյն տարրալուծարանը ճշդած է Հայաստանի 300 հանքերու տարիքը :

ՕՏԱՐ ԲԱՌԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Հասկնալի պատճառներով հատ ու կենտ բողոքագիրներ կը տպուին Հայաստանի մամուլին մէջ, օտար բառերու եւ տարազներու անյարկի գործածութեան դէմ : Ոմն Կ. Մանուկեան ծիծաղելի եւ վրդովեցուցիչ կը գտնէ «էքիլիպրիստ», «էկզոտիք», «էքսանթրիք», «փարոդիստ» եւ ասոր նման օտար բառերու գործածութիւնը Երեւանի կրկէսի յայտագրին մէջ : Բոլորին ալ «հասկնալի եւ հարազատ» բառերը ունինք հայերէնի մէջ, կ'եզրակացնէ Կ. Մանուկեան :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Այս կինը, ինչպէս կը յիշեն ընթերցողները, այրին էր ռուս բժիշկի մը, եւ մաքուր յեղափոխական, Դաշնակցութեան յարած օրէն ի վեր, կը փափաքէր մասնակցիլ մեծ ցոյցի մը : Եւ այդ փափաքին հասնելու նպատակով է որ ընկերացած էր Սաֆօյի : Իրեն հետ ուժանակի գափսիւլներ ու մաննիխէր տարձանակ մը բերած էր եւ կը բնակէր Բերա, Թընէլի դըրացի տուն մը :

Վիշապի անդամները, ինչպէս նաեւ օժանդակ ընկերներն ու ընկերուհիները զատ զատ կը բնակէին :

Քրիստափորը, Սամուէլ Ֆայն անուան տակ, օրիորդ Ռուպինայի հետ կ'ապրէր, իբրեւ իր աղջկան հետ, Օթէլ Քրէքըրէն դուրս, Եէնի Չարշը, Ճէզայիր փողոց, Աւստրիացի Ռատովիցի աբարթըմանին մէջ, Պելճիքացի Ժօրիսի վարձած տունը :

Այդ Ժօրիսի մասին յառաջիկային պիտի խօսինք :

Սաֆօն, իբրեւ իր կնոջ՝ Մառի Զայձի հետ կ'ապրէր դիշերօթիկ, Եէմէնիճի փողոց, թիւ 33 տունը :

Թորգոմ կ'ապրէր իր ընտանիքին հետ, Ալման հիւանդանոցին կոնակի տունը :

Իսկ Աշոտ, Պոլիս մտնելէն ի վեր, իր ծնողքին չէր հանդիպած, գաղտնի կ'ապրէր, մերթ Թորգոմին տունը, եւ մերթ ուրիշ տեղեր մնալով :

Աշոտի համար շատ աննպաստ էր այս ապրելակերպը, շուտով իր վրայ պիտի հրաւիրէր Ոստիկանութեան կասկածը : Ծար մը կը մտածէր, օր մը դիմեց Քրիստափորի եւ պարզեց իր գաղափարը, առանձին բնակութեան վտանգները մի առ մի թուեց եւ խնդրեց որ համոզէ տիկին Էլիզապէթը, որպէսզի իրեն հետ ապրի մէկ տան մէջ :

Տիկին Էլիզապէթը սակայն դիւրամատչելի կիներէն չէր, ունէր իր քմահաճոյքները. մարդատեաց մըն էր, իր ամուսինին մահուընէն ի վեր, եւ չէր ուզեր ոչ մէկու հետ միասին ապրիլ. ոչ ամուսինի, ոչ եղբօր եւ ոչ ուրիշ անունի մը քօղին տակ :

Սակայն Աշոտ շատ ստիպեց, մատնանիշ ըրաւ առանձին ապրելու վտանգը, այնպէս որ Քրիստափոր պարտաւորուեցաւ ճնշում գործ դնել, կոտրելու համար Էլիզապէթի յամառութիւնը :

— Տիկին, ըսաւ Քրիստափոր, կը տեսնէք, մենք առհասարակ ընտանիքով ենք, ես օրիորդ Ռուպինային հետ կ'ապրիմ եւ պարոն Սաֆօն՝ Մառի Զայձի հետ, նոյնպէս միւս օժանդակ ընկերները, բոլորը կը բնակին ընտանիքներու մէջ :

— Պարոն, լաւ կը խօսիք, առարկեց Տիկին Էլիզապէթ, բայց ես վարժուած եմ առանձին ապրելու, մենակեցուհի մըն եմ ես եւ չեմ ուզեր ինծի ուրիշ բնակակից մը :

— Բայց, տիկին, թախանձեց Քրիստափոր, ես մեծ հաւատք ունիմ ձեր անկեղծութեան վրայ, վստահ եմ թէ կը սիրէք զոհաբերութիւններ ընել, յեղափոխութեան համար :

— Սակայն, պարոն, յարեց Տիկին Էլիզապէթ, յեղափոխութեան հետ գործ մը չունինք հիմա, չէ՞ :

— Ո՞վ կ'ըսէ թէ չունինք, բողոքեց Քրիստափոր, ի՞նչ է ուրեմն մեր գործը, ի՞նչ, կը կարծէ՞ք թէ մենք հոս եկած ըլլանք ժամանցներու համար :

— Բաւ լեցի, պարոն, ըսաւ Տիկին Էլիզապէթ, յայտնի է թէ նուիրական գործ մը գլուխ հանելու նպատակով եկած ենք հոս, բայց կ'աղաչեմ, պարոն Քրիստափոր, մի ստիպէք, չեմ կրնար խանգարել խաղաղութիւնս, որ կը պարտիմ առանձնութեան :

— Գիտէ՞ք, Տիկին, պարոն Աշոտ իր կինը, զաւակները ձգեր է Եգիպտոս եւ ինք հոս է եկեր. հոս ալ ունի ընտանիք մը, իր ծնողքը. բայց չի կրնար ապրիլ անոնց հետ, դուք ալ գիտէք, հակառակ պարագային, անոնց գոյութիւնը կը վտանգուի. հետեւաբար, ուրիշ ընտանիք մը պէտք է Աշոտի համար, կը զարմանամ, ինչո՞ւ այսքան կը յամառիք :

— Չեմ յամառիր, պարոն, շեշտեց Տիկին Էլիզապէթ, Սաֆօյին հետ ատեն մը միասին ապրեցայ, գիտէ՞ք :

— Այո գիտեմ, ընդմիջեց Քրիստափոր ի՞նչ եղաւ :

— Բան մը չեղաւ, շարունակեց Տիկին Էլիզապէթ, անկէ ի վեր է, որոշած եմ առանձին ապրիլ, կ'աղաչեմ պարոն Քրիստափոր, այս խնդիրը փակեցէք :

Քրիստափոր պահ մը լռեց, ալ չխօսեցաւ. կը խորհէր թէ ինք իրաւունք չունէր այդքան բռնանալու կնոջ մը վրայ, սակայն միւս կողմէ, Աշոտի վիճակն ալ աչքին առջեւը կը բերէր, կը վախնար թէ յանկարծ կը ձերբակալուի խեղճ տղան :

Այս խօսակցութիւնը տեղի կ'ունենար Աշոտի բացակայութեանը, Քրիստափոր կը ջանար համոզել տիկինը, թուելով Աշոտի բարոյական արժանիքը, ձիրքերը, մաքուր նկարագիրը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խրնջոյք, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 16–22, Մշակոյթի Տան զոյգ սրահներուն մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ* (9):

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. — Ջաւեշտ, երգ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ:

ԾԱԽՔԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՃՈԽ ՊՈՒՖԷ

ՆՈՒԷՐ

Վերսայլէն Պ. Հրանտ Պալեան կը նուիրէ երեսուն ֆրանք Կարմիր Խաչին, 30 *ֆրանք Կապոյտ Խաչին,* 30 *ֆրանք ալ Աղքատախնամին: (Ստանալ* Յառաջէն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ – Միսաք Բարթիաօղլու եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՄԱԼՎԻՆԷ ԲԱՐԹԻԱՕՂԼՈՒԻ (Ծնեալ Վարդանեան) *մահուան քառասունքին առթիւ:*

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Պ. Բարթիաօղլու կը նուիրէ 25 *ֆր.* Յառաջին, 25 *ֆր. Կապ. Խաչին,* 25 *ֆր. Կարմիր Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):*

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր Սահակ ք˚հնյ. Պապիկեանի յիշատակին Պ. Բարթիաօղլու կը նուիրէ 25 *ֆրանք Մոնմորանսիի հանգստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Պասմաճեան, Տէր եւ Տիկին Սահակ Պասմաճեան եւ զաւակունք (Տէսին), Տէր եւ Տիկին Աստուր Պասմաճեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Յակոբեան եւ զաւակունք, Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Պասմաճեան եւ զաւակները, եւ բոլոր ազգականները, իրենց շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝ ՄԻՔԱՅԷԼ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 11ին Լիոնի մէջ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Անուշեան, Համասփիւռ Աւագեան, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Պ. Մարտիրոս Յակոբեանի եւ իր աղջիկներուն (Պոլսօ), ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ ազգականին, Տիկին Վերգին Յակոբեանի *դառն մահուան առթիւ:*

Հ. Յ. Դ.

ԻՄԻ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21*ին, սովորական հաւաքատեղին:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ:*

×

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 9, Սալ տէ Ֆէթ:

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ
ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

21 Փետր. Վարդանանց *ճակատամարտի պատմական, կրօնական եւ ազգային տօնին առիթով Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ ժամը 10ին: Հրաւիրուած է Փարիզի եւ Շրջակայքի դասընթացքներու աշակերտութիւնը: Յաւարտ պատարագի պիտի երգուին աւուր պատշաճի շարականներ եւ երգեր ու պիտի ըլլան արտասանութիւններ աշակերտներու կողմէ: Կը խնդրուի մեր բոլոր հայրենակիցներէն ներկայ գտնուիլ այս արարողութիւններուն, յարգելու համար օրուան յիշատակը:*

24 Փետր. Կիրակի, *Բուն Բարեկենդան: Ս. պատարագ ժամը 10ին:*

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի (Քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) *Ձեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ* Սթենօտաքթիլօ *գիտնայ:*

2) Լիվրէօր *մը (այր թէ կին): Դիմել՝*

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS - 8e ELY. 74-74

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր:

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին:

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 *պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:*

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Աշխարհներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մաս) — Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անթիյլի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) *Վկայեալ Հիւանդապահուհի,*
2) *Օգնական հիւանդապահուհի,*
3) *Սպասուհիներ:*

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, *Փարիզ* (9):

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, սկսեալ Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — *Հայկական պարեր, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ:*

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան խրախճանք:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի *սրահին մէջ:*

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,
SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան, *երգ՝ Փարիզի* Սէնթ Էօսթաշ *երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ*

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն

43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ — *Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, *Պէյրութ թղթակազմ*	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 *էջ*	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Ե. Ե. Չաղմաչճեան, Պէյրութ*	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0·25 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 21 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9537

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9537

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին սուրբերու դասն անցուցած է Քաջն Վարդան Մամիկոնեանն ու իր 1036 դինակիցները, որոնք յանուն խղճի ու կրօնքի ազատութեան նահատակուեցան պատուոյ դաշտին վրայ։ Ու ամէն տարի այս եղանակին կ'ոգեկոչէ անոնց անմահ յիշատակը։

Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին, Աւարայրի դաշտին վրայ, 451 Մայիս 26-ին մղուած դիւցազնամարտը Պարսից մեծազօր բանակին դէմ՝ ոսկի տառերով արձանագրուած է Հայոց պատմութեան մէջ։

Չորրորդ դարու վերջերը Հայաստան կռուախնձոր էր դարձած իր երկու հզօր հարեւաններուն միջեւ։ Իր աշխարհագրական դիրքով տեսակ մը պատուար՝ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ։

387ին Սասանեաններու մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ Թէոդոս Մեծի եւ Շապուհ Գ.ի միջեւ կնքուած դաշնագրով մը Բիւզանդիոն կը ստանար հայկական հողերու մէկ քառորդը։ Արշակ Գ. 389ին կը հրաժարէր Թագաւորական իրաւունքներէն եւ արեւմտեան Հայաստան կը դառնար բիւզանդական նահանգ մը։

Արեւելեան Հայաստանի մէջ Արշակունի Թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ.ի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը։

Հայաստան կը կառավարուէր բիւզանդական կոմէսներու եւ պարսիկ մարզպաններու կողմէ։

Մինչ այդ սակայն, 387ի եւ 428ի միջեւ Հայաստան մշակութային գետնի վրայ հսկայական նուաճումներ կատարած էր։ Հինգերորդ դարու սկիզբը Ս. Մեսրոպ յօրինած էր հայերէն այբուբենը։ Սահակ Պարթեւ հայրապետի եւ երէց ու կրտսեր Թարգմանիչներու հետ թարգմանած էր Աստուածաշունչն ու եկեղեցական հայրերու երկերը։

Ոսկեդար էր կերտուած։

Ապահովուած էր Հայոց մշակութային անկախութիւնը։ Ասորերէնն ու յունարէնը դուրս նետուած էին եկեղեցիներէն։

Բարդաւաճումի այդ փառահեղ օրերուն է, որ Սասանեան Յազկերտ Բ. եւ իր մարզպանը Միհր-Ներսեհ ուզեցին մազդէական կրօնքը պարտադրել իրենց հպատակներուն։ Կրակապաշտ, հեթանոս դարձնել, քրիստոնեայ, խաչապաշտ Հայերը։ Մոգեր ողողեցին Հայաստանը։ Մեհեաններ սկսան կառուցուիլ զանազան տեղեր։

Ընդվզումը եղաւ ինքնաբուխ ու տարերային։ Բացի Վասակ Սիւնիէն, որ մեծամոլութեան զոհ մըն էր, բոլոր նախարարները, գլխաւորութեամբ Վարդան Մամիկոնեանի եւ եկեղեցական դասը, առաջնորդութեամբ Ղեւոնդ Երէցի, մէկ սիրտ մէկ հոգի ռազմաճակատ նետուեցան եւ իրենց կարմիր արեամբ ողողեցին Աւարայրի դաշտը։

Ս. Մեսրոպ եւ Ս. Սահակ, Արշակունի Վռամշապուհ Թագաւորի աջակցութեամբ, ապահոված էին Հայոց մշակութային անկախութիւնը։

Վարդան Մամիկոնեան եւ 1036 «վկաները» ապահովեցին Հայոց խղճի ազատութիւնը եւ կրօնական անկախութիւնը։

Հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքին խորհրդանշանն են անոնք։

Ս. Մեսրոպի եւ Քաջ Վարդանի ոգին տասնեւհինգ երկարաձիգ դարերու ընդմէջէն յորդելով, սերունդէ սերունդ փոխանցուելով եկած հասած է մինչեւ մեզի։ Մինչեւ Մայիս 28 եւ Փետրուար 18։

Հաւատարիմ մնանք այդ ոգիին։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԷՆՍԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ ՏԵՂԻ ՊԻՏԻ ՉՈՒՆԵՆԱՅ

Երկուշաբթի օրուան նիստին նորութիւնն էր մենամարտի հրաւէրը զոր փաստաբան Տիքսիէ ըրած էր գնդ. Ֆլոշի։ Միջադէպը պատմած էինք առջի օր։ Ժպիտի մը խնդիր էր զոր փաստաբան Տիքսիէ հեգնական կը գտնէր իսկ Ֆլոշ կը ճշդէր թէ հեգնական չէր այլ՝ արհամարհական։ Այս հարցը դուրսը կը կարգադրուի կ'ըսէր Տիքսիէ եւ Երկուշաբթի առաւօտ իր երկու վկաները՝ Թիքսիէ-Վինեանքուռ եւ Անկռան կը յայտնէին թէ մենամարտի հրաւէր կայ Գնդ. Ֆլոշի որ նախատած էր փաստաբան Տիքսիէն։ Նախատուածը կ'ընտրէր սուրը, բայց նախարար Մեսմէռ կ'արգիլէր Ֆլոշի որ մենամարտի, մնաց որ մենամարտը արգիլուած է Ֆրանսայի մէջ Ռիշըլիէօյէն ի վեր։

Այս միջադէպէն ետքը կը շարունակուի դատը եւ Պասթիէն-Թիրի, գլխաւոր ամբաստանեալը կը սկսի ծանր յարձակումի «Ֆիկառօ» թերթին դէմ որու խմբագրին յօդուածները անուանարկիչ կը նկատէ Գաղտնի Բանակ Կազմակերպութեան համար։ Կը ճշդէ սակայն թէ կը գնահատէ Ճէյմս Տը Քօքէի տեղեկագրերը ինչ կը վերաբերի դատավարութեան, իրենց առարկայական մօտեցումին համար։

Վկաներու ունկնդրութիւնը կը շարունակուի։ Կը ներկայանայ հարիւրապետ Շառիէ — Մարսէն որ ազգական է զօրավար Լաւմինայի (անձնապահն եղաւ երբ այս նոյն ատեանին նախագահ նշանակուեցաւ)։ Կը պատմէ ինչ որ տեսած է Ալժերիոյ մէջ, ինչ որ ապրած է Ալժերիոյ մէջ։ Կը ճշդէ թէ տարբեր բան պիտի չըսէր եթէ Զօր. Լաւմինա նստած ըլլար դիմացը։ Ուրիշ բաներ ալ կը պատմէ։ Գնդ. Ալէն տը Պուասիէօ (տը Կոլի փեսան) քննութեան գացած է օր մը Ալժերիա եւ հանդիպած է վկային։ Հետը ունեցած խօսակցութեան ընթացքին, վկան ըսած է տը Պուասիէօյի. — «Գնդապե՛տ, ալժերական Ալժերիա բացատրութիւնը չըսենց» եւ Գնդ. տը Պուասիէօ պատասխանած է.— «Սիրելի Մառսել, հաւատացէք որ եթէ Զօր. տը Կոլ ալժերական Ալժերիա բացատրութիւնը տուած է, պատճառն այն է որ ֆրանսական Ալժերիան իւլթրաներու բերանը անցած է, բայց ես ձեզի պէս կը մտածեմ եւ կ'ուզեմ որ Ալժերիան ֆրանսական մնայ»։

Թիքսիէ - Վինեանքուռ կը յիշէ որ Սալանի դատավարութեան ատեն, վկայ մը՝ Զօր. տը Փույի ըսած է. «կարգապահութիւնն ընտրեցի, բայց նաեւ ամօթը։ Պատմութիւնը պիտի ըսէ հաւանաբար թէ անոր ոճիրը նուազ մեծ է քան իմս»։ Վկան համաձայն է եւ իր կողմէ կ'աւելցնէ «սպաներ կան որ կարգապահ մնացին եւ ուրիշներ որոնք ճամբայ մը ընտրեցին որ իմ ընտրածս չէ։ Մեր մեծ ողբերգութիւննէ գիտնալ թէ որոնք են անոնք որոնք իրաւունք ունեցած պիտի ըլլան»։

Մինչ վկաները իրարու կը յաջորդեն դատարանին առջեւ, անդին Ազգ. Ժողովը նոր քուէարկութեամբ մը ցնոր տնօրինութիւն կ'երկարաձգէ Արդարութեան զինուորական Ատեանին գործունէութեան շրջանը։

Նշմարելի է սակայն թէ Զինուորական Վարժարանի դաւը չաւելցուց կառավարական օրինագիծին թեր քուէարկող երեսփոխաններու թիւը։ Արդարեւ 274 հոգի թեր քուէարկած են եւ 172 հոգի դէմ։

ԻՆՉՊԷՍ ՊԱՏԱՀԱԾ Է

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

—•—

Պէյրութի Ազդակը Երկուշաբթի օրուան իր թիւով հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Զարեհ Ա.ի առաջին տագնապին մասին։ Նոյն օրը թերթը կը հաղորդէր որ կաթողիկոսին առողջական վիճակը կը բարելաւուի։

Ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 4ին, երբ Վեհափառը կ'աշխատէր իր գրասենեակին մէջ, փոքր անհանգստութիւն մը կ'ունենայ եւ կը կանչէ Հայր Գարեգինը, որուն կը յայտնէ, թէ կուրծքին մէջ նեղութիւն կը զգայ։ Հայր Սուրբը հեռաձայնով կը կանչէ Վեհափառին անձնական բժիշկ Տոքթ. Վարդգէս Կիւրեղեանը։ Վերջինը, ցաւի ամոքման եւ դարմանման անմիջական միջոցները ձեռք առնելէ ետք, յարմար կը տեսնէ որ, հրաւիրուի սրտի յայտնի մասնագէտ Տոքթ. Խուար Սթէֆանը, որ կը քննէ Վեհափառ հիւանդը, կ'առնէ սրտին էլէքթրոքարտիոկրամը, ու որեւէ լուրջ պարագայ չգտնելով, տասը օր հանգիստ կը թելադրէ։ Մինչ այդ լուրը տրուած էր նաեւ Առաջնորդ Սրբազանին, որ նոյնպէս կը հասնի Անթիլիաս եւ ներկայ կ'ըլլայ դարմանման առաջին աշխատանքներուն։

Անմիջապէս Վեհափառին բոլոր ժամադրութիւնները կը ջնջուին եւ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները կ'ըլլան՝ կատարեալ հանգիստ ապահովելու համար, անհրաժեշտ դեղերը տալով։ Երեկոյեան, Վեհափառը շատ զուարթ տրամադրութեամբ, թեթեւ ընթրիք մը կ'առնէ Առաջնորդ Սրբազանին հետ եւ ժամը 9ին կը քաշուի իր ննջասենեակը։

Ժամը 11ին, Վեհափառը թեթեւ ցաւ մը կը զգայ, բայց նկատելով որ շուտով կ'անցնի, չուզեր անհանգստացնել միաբանութեան անդամները։ Ժամը 12·30ին տեղի կ'ունենայ բուն տագնապը։ Վեհափառը կարողութիւնը կ'ունենայ հեռաձայնելու Գարեգին Վարդապետին, որ շուտով կը հասնի եւ անմիջապէս Պէյրութէն կը կանչէ Տոքթ. Յակոբ Եազուճեանը։ Յարգելի բժիշկը իսկոյն Անթիլիաս կը հասնի, հետը բերելով սրտի ծանօթ մասնագէտ Տոքթ. Սուլթանը։ Անոնցմէ առաջ հասած էր նաեւ Տոքթ. Մելքոն Հայրապետեան, որ թմրեցուցիչ մը տուած էր։ Անթիլիաս կը փութայ նաեւ Առաջնորդ Սրբազանը։

Դարմանումի առաջին աշխատանքները կատարելէ ետք, բժիշկները յարմար կը նկատեն որ Վեհափառը հիւանդանոց փոխադրուի։ Տոքթ. Եազուճեան անհրաժեշտ կարգադրութիւնը կ'ընէ եւ ժամը 4·45ին, Վեհափառը կը փոխադրուի Ամերիկեան Հիւանդանոց, ուր կը սպասէր արդէն հաստատութեան սրտի մասնագէտ Տոքթ. Ժորժ Ուպէյտ։ Կէս ժամուան մէջ, ամէնէն արագ եւ կտրուկ միջոցները ձեռք կ'առնուին՝ ցաւի ամոքման եւ դարմանման համար։

Շաբաթ կէսօրին, տեղի կ'ունենայ բժշկական խորհրդակցութիւն մը, որուն կը մասնակցին Տոքթ. Ուպէյտ, Տոքթ. Սթէֆան եւ Տոքթ. Սուլթան, միաբանութեան եւ Ազգային իշխանութեանց փափաքով։ Բժիշկները համաձայն կը գտնուին դարմանման եղանակին շուրջ։

× Անհանգստութեան լուրն իսկ մեծ ցնցում յառաջ բերած է Լիբանանի մէջ, Հայրապետին առողջութիւնով անմիջապէս հետաքրքրուած են Նախագահ Շեհապ որ իր ներկայացուցիչը ղրկած է հիւանդանոց։ Հիւանդանոց այցելած են նաեւ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքը, Մարոնի պատրիարքին ներկայացուցիչը եւն. եւն.։

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

—•—

Կիլիկիոյ Զարեհ Կաթողիկոսի անսպասելի վախճանման առթիւ հետեւեալ հեռագիրները ղրկուեցան Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանին.—

×

Խորապէս վշտահար կ'աղօթենք հանգուցեալին հոգւոյն հանգստեան համար, կը մասնակցինք Ձեր համայնքին ծանր սուգին։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊՍ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ
Առաջնորդ Եւրոպայի

×

Հայաստանի Հանրապետութեան պատուիրակութեան կողմէ Ընկեր Հրանտ Սամուէլեան հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրն ուղղած է.

Խորապէս ազդուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ մեծանուն Կաթողիկոս Նորին Սուրբ Օծութիւն Զարեհ Ա.ի անակնկալ վախճանումէն, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը կը խոնարհի անոր քաղցր յիշատակին առջեւ եւ իր յուզումնալից ցաւակցութիւնները կը յայտնէ սգակիր միաբանութեան։

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Անթիլիասի Կաթողիկոսարանը.—

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ երջանկայիշատակ Կաթողիկոս Վեհափառ Զարեհ Ա.ի յանկարծական վախճանումը խոր սուգով համակեց մեր բոլոր մարմինները ու ընկերները։ Ընդունեցէք մեր սրտագին ցաւակցութիւնները։

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏ. ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷ

×

Խոր կսկիծով Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանի տեսչութեան հայրերը եւ աշակերտութիւնը կը մասնակցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ Անթիլիասի վանքին անդարմանելի սուգին զոր ստեղծեց Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անակնկալ վախճանը։

ՏԵՍՉՈՒԹԻՒՆ

×

Խորապէս ազդուած, կը բաժնենք համազգային սուգը։

« ՅԱՌԱՋ »

×

Խորապէս ազդուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Զարեհ Ա.ի անսպասելի վախճանումէն որ սուգի կը մատնէ բովանդակ հայ ժողովուրդը, կը ներկայացնենք մեր որդիական վշտակցութիւնը։

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
եւ «Հայաստանի» խմբագրութիւն

×

Խորապէս կ'ողբանք դառնաղէտ վախճանումը Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա.ի, Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
եւ բոլոր մասնաճիւղերը

ԶՐՈՅՑ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

Բ.

— Այժմ մեր զրոյցը փոխադրենք գրական ճակատի վրայ: Նախ, ի՞նչ գործեր ունիք հրատարակելի:

= Փարիզէն մեկնելէս առաջ՝ ծրագրեր էի տպագրութեան յանձնել երեք հատոր. — 1, Սպիտակ առաւօտ (հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն), 2, Լուսամատեան (հէքեաթ եւ բանաստեղծութիւն՝ օտար պարտէզներէ քաղուած, — այս շարքին նախապէս տուած եմ երկու հատորներ, Ծաղկամատեան եւ Վարդամատեան), 3, Ճանկերս բացած (դրչի պայքարի մատենաշար մը, նախապէս հրատարակած եմ հատոր մը, Նիզակամարտ):

ՀԱՅ – ԲՈՅԺի մէջ պարբերաբար կը հրատարակեմ Միամեայ երախայի մը յուշերը, (այս շարքին մէջ նախապէս հրատարակած եմ հատոր մը, Առաջնորդ մայրերու), Ստամոքսի մը յուշերը (ըստամոքսն է որ կը պատմէ իր կրած տառապանքները, հիւանդութիւնները, վիրաբուժական գործողութիւնը, գործածած դեղերը), Նարդեան բժշկական բազմալեզուեան համայնագիտարան (եօթը լեզուով՝ բառարան մը, ուր կը ներկայացուին ախտանուններու ծագումը իրենց հոմանիշներով, հիւանդութեանց պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը, դեղորայքներու անուանակոչութիւնը, պատմութիւնը եւ գործածութիւնը):

Առաջին առթիւ պիտի հրատարակեմ նաեւ հատոր մը՝ լեզուական հետազօտութեանց նուիրուած ուսումնասիրութիւններէս անջատելով, ինչպէս եւ Հիւանդապահութեան պատմութիւնը դարերու ընթացքին (Թարգմանութիւն):

— Ի՞նչ վիճակ կը ներկայացնէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի հրատարակութիւնը: Ո՞րքան տարածուած է Ամերիկայի մէջ:

= ՀԱՅ – ԲՈՅԺը սկսած եմ հրատարակել 1934ին: Գալ տարի կը տօնեմ եռեսնամեակը: Առաջին թիւը տպուած է 2·000 օրինակ, երկրորդ թիւէն սկսեալ՝ 1·500 օրինակ: Առաւելապէս տարածուած է, Ֆրանսայէն զատ, Մերձ. Արեւելքի մէջ: Ժամանակ մը կ'երթար մինչեւ Աւստրալիա, Չինաստան: Շատ սիրուած թերթ մըն է, Հայաստանի մէջ եւս գնահատուած: Եթէ ղրկուէր տամ բոլոր պահանջներուն, պէտք է տպել 3000 օրինակ, բայց դրամական փոխադրութեանց դժուարութեան պատճառով՝ չեմ ուզեր մեծ ծախքերու տակ մտնել: Բաժանորդագրութիւնը դադրեցուցած եմ Լեհաստան, Գերմանիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, — քանի մը օրինակ միայն կը ղրկեմ, որովհետեւ դժուար է բաժնեգինը ստանալ ժամանակին: Նոյն պատճառով՝ քիչ օրինակներ կը ղրկեմ Յունաստան, Կիպրոս, Եգիպտոս, Պաղեստին, Սուրիա, Իրաք, Պարսկաստան:

Գալով Ամերիկայի, պատերազմէն առաջ հազիւ հարիւր բաժանորդ ունէի Ամերիկայի մէջ: Այժմ, օգտուելով իմ այս այցելութենէն, կը յուսամ նոր բաժանորդներ արձանագրել Ամերիկայի մէջ, փոխարինելու համար անոնք՝ որոնց բաժանորդագրութիւնը դադրեցուցած եմ:

Եթէ կարենամ բաժանորդներու թիւը, կանխիկ վճարողներու թիւը բարձրացնել 3000ի, կրնամ գործի լծել օգնական մը, որպէսզի քիչ մը աւելի ժամանակ ունենամ գրականութեան նուիրուելու:

Պէտք է գիտնալ, անոնք, որ գիս կը քննադատեն թէ լքած եմ գրականութիւնը, պէտք է գիտնան թէ ՀԱՅ – ԲՈՅԺի վարչական գործերը շատ ժամանակ կը խլեն ինծմէ, — ես կը ծալեմ թերթերը, ես կը գրեմ հասցէները, ես կը յանձնեմ փոստին, ես կը կատարեմ թղթակցութիւնը եւ բոլոր նման գործերը, խմբագրութեանն ալ կարգին: Անկէ զատ սրբագրութիւններ եւ գրական աշխատանքներ: Ժամանակ մը կ'աշխատէի օրական 18 ժամ, — ամէնէն արդիւնաւոր ժամերս էին գիշերուան ժամերը, երբ ոչ ոք կը խանգարէր զիս, ո՛չ այցելու, ոչ հեռախօս, առաւօտուն՝ սեղանիս տակ դիզուած կ'ըլլային ձեռագիրներս: Աչքիս հիւանդութենէն ետք՝ արտադրութիւնս նուազեցաւ:

Պիտի ջանամ հետս տանիլ հասցէագրութեան մեքենայ մը, պակսեցնելու համար դէթ մէկ գործ:

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ պարբերաթերթ մըն է որ կը խօսի բոլորին, մտաւորականներուն, բանուորներուն, երիտասարդներուն, մայրերուն, տանտիկիններուն: Ընթերցող ամէն դասակարգ անպայման բան մը կը գտնէ բովանդակութեան մէջ՝ իրեն հաճելի եւ օգտակար: Գրական վայելք, պատմական հետաքրքրութիւն, առողջապահական ծանօթութիւն: ՀԱՅ – ԲՈՅԺի գովքը կը թողում իր ընթերցողներուն:

— Իբրեւ տասնամեակներէ ի վեր աշխատակից Յառաջի, իբրեւ ծանօթ հայ թէ օտար խմբագիրներու պայքարներուն, տեսակէտներուն, ձեւական փորձերուն, ի՞նչպէս կը պատկերացնէք հայ օրաթերթի մը արտաքին դիմագիծը, եւ ըստ բովանդակութեան՝ նիւթերու դասաւորումը, էջադրութիւնը, եւայլն:

= Ֆրանսայի մէջ, օրաթերթերը կրնանք բաժնել երկու խումբերու՝ ըստ իրենց ձեւին.—

1.— Ժուռնալ տ'Օփինիոն, այս թերթերը լոյս կը տեսնեն հանրային կարծիք պատրաստելու լուրջ մտահոգութեամբ եւ ծրագրով: Ասոնք «առաջնորդ» հրատարակութիւններ են, ընթերցողին միտքը կը հարստացնեն ու կը զարգացնեն: Ունին այլազան բովանդակութիւն՝ լեզուական, պատմական, բնապատմական, բժշկական, թատերագրական, փիլիսոփայական, քննադատական բաժիններով, զորս ռիւպրիք կը կոչէ Ֆրանսերէն լեզուն, (այս տարազին պատմութիւնը հետաքրքրական է՝ բայց երկար), եւ ըստ գրուած դիրքին՝ ռէ – տը – շօսէ, որովհետեւ յաճախ կը դրուի էջերուն քղանցքին վրայ, «գետնայարկը», ճիշդ թերթօնի ձեւով: Այս թերթերուն բերանը կը գտնուի ճակատին վրայ, — առաջին էջը: Այս էջէն է որ կը խօսի թերթին «առաջնորդը»: Ներսի էջերը կը կազմեն փորոտիքը:

Ճակատին վրայ՝ առաջնորդող կը կոչուի այն առաջին յօդուածը, զոր կը ստորագրէ թերթին առաջնորդը, գրաւելով թերթին առաջին էջը եւ առաջին սիւնակը: Մեր մէջ՝ ծանօթ նաեւ խմբագրական տարազով, հետեւողութեամբ անգլերէնի: Յետոյ կուգայ աշխատակիցներու շքախումբը, դիրք կը գրաւէ առաջին էջին վրայ՝ ըստ իրենց նիւթերուն այժմէականութեան, կամ ներքին էջերուն վրայ՝ ըստ իրենց նիւթերուն կշիռին, ակադեմական արժէքին, բովանդակութեան ծանրութեան: Առաջին էջին վրայ կը դրուի նաեւ «տոմսը», որու հազար անուն է տրուած, ըստ ներքին կամ արտաքին ձեւին, յաճախ հեգնանքի սուր փուշ մը ծածկած բառերուն տակը, — ատիկա «փոքր խմբագրականն է»:

Լը Մոնտ, ծանրախոհ եւ լուրջ օրաթերթը, վերջին էջին վրայ կը նետէ վերջին ժամը, մնացեալ լուրերը ցրուելով ներքին էջերուն վրայ, երբեմն առաջին: Լուրերու խմբագրութիւնը եւս կը մատնէ որոշ կաղապար, տարբեր այլ թերթերու լուր տալու ձեւերէն, զոր թերթին պատասխանատուները կուտան ամէն մէկ լուրի:

Ֆիկարօ, ընդհակառակն, առաջին էջին վրայ, լուրերը կը սեղմէ առաջնորդող յօդուածին եւ օրուան տոմսին միջեւ:

Ի մի բան, ֆրանսական լուրջ օրաթերթերուն առաջին էջը կը պատկանի առաջնորդող յօդուածին, այսինքն՝ խմբագրականին, ճիշդ ինչպէս բոլոր պարբերականներուն կամ ամսաթերթերուն առաջին էջը:

2.— Ժուռնալ տը Պուլվառ, այս կարգի թերթերուն միակ մտահոգութիւնն է ընթերցող ժողվել պուլվարներուն վրայէն: Ցուցատախտակի կամ ամերիկեան ցուցափեղկի ճաշակ ունին, — մեծատառ լուրեր, աչք ծակող պատկերներ, զիկ – զակ եւ հաշմանդամ յօդուածներ, պոչատ մողէսի պէս, որոնց պոչը կը փնտռես երբեմն ներսը կամ դուրսը: Պատերազմէն առաջ հրապարակ ելած էր նման թերթ մը, որ օրուան լուրերը կը սեղմէր ու կը վերածէր ··· փախլավայի կտորներու, զորս կը դնէր ապիսակներու մէջ, յետոյ ներքին էջերուն մէջ փրչելով եւ ուռեցնելով զանոնք:

Ցուցափեղկային այս լրագրութիւնը, որ մեծ կարեւորութիւն կուտայ խորագիրներուն, վարակած է վերջերս Ֆիկարօ Լիթէռէրն ալ:

Դասական ճաշակ ունի ՅԱՌԱՋը, որ հրապարակ իջաւ խմբագրապետութեամբ Շ. Միսաքեանի: Խմբագրական կազմին մէջ, սկզբնաբար, Հրանտ Սամուէլ եւ ես, — յետագային հրաժարեցաւ Հրանտ Սամուէլ՝ նուիրուելով գրավաճառութեան, ու մնացինք երկուքս՝ Շ. Միսաքեան եւ ես, այնպէս որ մեր հակառակորդները սպառելով իրենց ամբո՛ղջ կարողութիւնը, «երկու Շ.ները» ըսելու փոխարէն «երկու Շուները» կ'ըսէին, երբեմն գործածելով մեծ Շային առաջին անունը եւ փոքր Շային երկրորդ անունը՝ միացնելով ու չաղկապով:

Շ. Միսաքեան կը գրէր խմբագրականները, միշտ իր անուան՝ սկզբնատառով ստորագրուած, կը դասաւորէր ու կը [...]տար աշխատակիցներուն յօդուածները յաճախ սրբագրելով, պահպանելու համար թերթին լեզուի միութիւնը: Հրանտ Սամուէլ կը քաղէր կը խմբագրէր լուրերը եւ կը կատարէր առաջին փորձերու սրբագրութիւնը՝ միշտ ձեռագրի բաղդատմամբ, իսկ ես Շ.ին հետ փոխն ի փոխ կուտայի օրուան տոմսը, կ'իրականա[...]յ գրական տեսութիւնը, «Միտք եւ Արուեստ բաժինը», Հայաստանի թերթերուն քաղը, հէքեաթ մը «գետնայարկ»ի համար կամ թարգմանութիւն մը իրիկ[...] թերթօն երկրորդ էջին համար, եւ գե[...] «Ոճիր – արկածը» որ այնքան ախորժ[...] հանեց եւ ի վերջոյ ջնջուեցաւ, թէ ինչո՛ւ՝ երկար է պատմութիւնը, (այս ա[...]թիւ՝ կը յիշեմ որ ընկեր մը, Ամերիկայէն, «ոճիր – արկածի» բաժնին ոճ[...] խանդավառ, հինգ տոլար նուէր ղրկա[ծ] էր « ոճիր – արկած» խմբագրող ընկերոջ:

Շ. Միսաքեան շատ մեծ կարեւորութիւն կուտար « Ձայներ դասաւէն» բաժնին, որ տեսակ մը դպրոց դարձաւ թղթակիցներուն համար, գրելու վարժուելու փորձ, ու նորահաս գրողներու համար՝ «Յառաջի սաներ» դառնալու պատեհութիւն, եւ վերջապէս գաղութի կեանքը ներկայացնող օրագիր մը: Նոյնքան կարեւորութիւն կը ներկայացնէր խմբագրապետին աչքին՝ «Գաղութէ գաղութ» բաժինը, տեսակ մը փորձ գաղութները իրարու կապելու, իրարու ծանօթացնելու: Այս ամէնը կը դրուէր երրորդ էջին վրայ, որ ստորեւ կը վերջանար ժողովրդական թերթօնով մը: Երկրորդ էջը յատկացուած էր անուն ունեցող աշխատակիցներու, ստորագրութիւնները միշտ գլխագիր, իսկ երրորդ էջ[ը] նորահաս երիտասարդներու, ստորագրութիւնները միշտ շեղագիր: Շատ[եր] ի՜նչքան կը ցանկային տեսնել իրենց ստորագրութիւնը խոշորցած, գլխագիր:

ՅԱՌԱՋի հոգին առաջին էջն էր: Խմբագրականը կը կոչուէր «Մեր խօսքը» այլ բառով՝ առաջնորդող, աւելի ճիշդ «առաջնորդին խօսքը», որ մէկ ամբողջ սիւնակ կը գրաւէր, ոչ աւելի, ոչ պակաս: Այս էջին վրայ, միլիոն վճարուէր՝ ծանուցում չէր դրուեր: Ծանուցման համար տրամադրուած էր միայն չորրորդ էջը, զոր կ'անուանէինք «պախալ – չախալին էջը»:

Դեռ շատ բան կայ ըսելիք, «Մեր խօս[քը]

Սեւ Մարդը

— Ես գնացի, ցնոր ուրախ տեսութիւն: Նրա գնալուց յետոյ ես վերահասու եղայ, որ մենք երեքս էլ նայում ենք նրա մոռացած կապոյտ թաշկինակին: Նկատեցի եւ այն, որ նայում ենք այնպէս, որ միւսը չնկատի այդ: Եւս մի ակնարկ եւ ես չտեսայ թաշկինակը: Զարմանալի ճարպիկութեամբ մեզնից մէկը անհետացրեց թաշկինակը:

— Գործերը գնում են,— բարձրաձայնեց Աչոտ տային, նստելով իր տեղը, — գրասենեակը արձանագրում է ···

Պտտուեց անիւը եւ հերթական ամանը պատրաստ էր:

Տանը մեզ սպասում էր մեծ ուրախութիւն: Աչոտ տային ծանրոց ստացաւ · երկու գմռսած չչերով հալած իւղ, շաքար, երշիկ, տաք գուլպաներ, հինդ տուփ «Սասունցի Դաւիթ» ծխախոտ, երկու կտոր վարդագոյն, անուշահոտ օճառ, լուցկի ··· Ընթրիքից յետոյ մենք քաղցր թէյ խմեցինք եւ բարձր տրամադրութեամբ պառկեցինք հանգստանալու: Աչոտ տային լուռ էր, մտքերով տարուած, յետոյ սկսեց մեղմ ձայնով «Մայր Արաքսի» երգել:

Տանը մեզ սպասում էր ուրիշ մեծ ուրախութիւն եւս,— նոր տարուայ իրիկուն էր այդ իրիկունը, որը չնայած ոչ մի բանով չէր տարբերւում ուրիշ իրիկուններից, բայց նոր տարուայ իրիկուն էր:

— Շնորհաւոր նոր տարին,— ասում եմ ես Աչոտ տային:

— Շնորհաւոր նոր տարին,— պատասխանում է նա եւ արկղի վրայով պարզում է ձեռքը:

— Այս առթիւ եւս մի – մի բաժակ քաղցր թէյ:

— Չէր խանգարի, — ասում եմ ես:

Աւելի շատ են այսօր անհատական ճըռաղները, աւելի շատ է աղմուկը, աւելի շատ են ետ ու առաջ լուռ երթեւեկողների թիւը ու մախորկայի (հասարակ ծխախոտի) կծու ծուխը աւելի թանձր է: Նուռանըրաւը չի խնայում փայտը, մեծ վառարանը ճարճատում է, երգում է վառարանը, խօսում է վառարանը բոլոր լեզուներով եւ ամէն մէկին թւում է, որ նա խօսում է իր մայրենի լեզուով:

Հանգստի զանգը վաղուց էր հնչել, իսկ հիւղակը չի քնում: Նոր տարին ժամանում է աշխարհի բոլոր օրացոյցներով եւ ժամացոյցներով, ժամանում է եւ այնտեղ, ուր չկայ ոչ օրացոյց, ոչ ժամացոյց: Հիւղակը, չի քնում, իսկ հիւղակի աւագը՝ Կոլկոլնիկովը, ցոյց է տալիս, որ ոչինչ չի նկատում: Նա քաջ գիտէ, որ իր ուժերից դուրս է այդ օրը իր հիւղակի բնակիչների աչքերը փակել եւ խմփացնել, իսկ միւս կողմից Կոլկոլնիկովի քունն էլ չի տանում ···

— Պիոտր Իվանիչ Լիապին, գործի, հնչեց մի ձայն հիւղակի խորքից:

— Պիոտր Լիապին, գծի վրայ ···

— Պետիա, Լիապին, Շալիապին — գոռացին ամէն կողմից:

— Ժամանակն է ···

Վերի, ձախակողմեան անկիւնի տախտամածի առաջին յարկից դուրս եկաւ բարձրահասակ, կիսով չափ սպիտակած, բայց առոյգ դէմքով Պիոտր Լիապինը եւ կանգնեց հիւղակի մէջտեղը:

— Նստել տեղում,— հրամայեց նա իր հաճելի պասով:

Թիւ 7 հիւղակի բնակիչները նստեցին իրենց տեղերում: Տիրեց լռութիւն: Լըսւում էր միայն վառարանի երգը:

Լիապինը, կամ ինչպէս նրան անուանում էին, եօթներորդ հիւղակի Շալիապինը, ձեռքը բարձրացրեց, իջեցրեց եւ ողջ հիւղակը երգեց նրա հետ:

Վայրի ստեպներով Պայկալի ···
Ուր պեղում են հանքերում ոսկի ···

Երգում են ամբողջ ձայնով զարմանալի ներդաշնակ, այլազգիները, որոնք չգիտեն խօսքերը, երգում են առանց խօսքերի·

Ու հո՜ւ հո՜ւ–ու հո՜ւ հո՜ւ–հո՜ւ, հո՜ւ···
Թափառաշրջիկը ճզովեց իր բախտը,
Ու քայլեց պայուսակն ուսին ···

Թախիծ կայ նրանց աչքերում, [բայց] դէմքերը ողեւնչուած են ու վառւում [են] ինչ որ ներքին կրակով· նրանք երգ[ում] են ու չեն լսում իրենց երգը· ուրիշ երգ[եր] են լսում նրանք, երգեր նոր օրերի, [...] զատ կեանքի, մտքերի աչքերով տեսնու[մ] են նրանք իրենց տունը, հարազատներին, նրանցից շատերը մինչեւ անգամ ծխա[...] զելլ մի դէպք են յիշում նոր տարուա[յ] հետ կապուած, յիշում են ու ժպտում [...] երգում.

Իսկ եղբայրդ հեռու Սիպերում ···
Նստած է ոտներին շղթայ ···

Երգում է ողջ հիւղակը, որոտում է, տնքում ու երգում.

Ա՜խ, հայրդ մահացել է վաղուց,
Ննջում է հողի տակ խոնաւ ···

·· Հանգաւ վերջին ճրագը, ու հիւղա[կը] կը հանգստացաւ կարկուտից յետոյ ծեծ[ուած] ուած արտի նման: Քնել է Մամօն երա[...]նական ժպիտը դէմքին, երեւի նա երա[զում] տեսնում է Լիալիային, կապո[յտ] թաշկինակով· աշխատանքից յետոյ սրբում է Մամոյի քրտինքը, նա, Լիալիան···

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐ[Ի]

(14 Շար.)

քը» տարաղէն սկսեալ մինչեւ ժողովնեքու յայտարարութեանց պատմութեան մասին: Միւս կողմէ, դասախօսութեամ'մբ մը միայն կարելի է տալ մանրամասնութիւն խմբագրական ձեւերու եւ ուսանողութիւններու, հայ թերթերու այլապէս չահեկան մատենագրութեանց մասին :

— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը Հայաստանի մէջ ծաղկող գրականութեան մասին :

= Գրական լեզուն այնքան զարգացած ու նրբացած է, այժմ, Հայաստանի մէջ, որ արդար է ըսել թէ կը գերազանցէ մինչեւ 914 հասած արեւելահայերէնը: Քնարերգութեան եւ պատմական վէպի մէջ կատարուած նուաճումները հիացում կը պատճառեն, — հայրենասիրական զգացումները եւ ներանձնական յուզումները, վերջին պատերազմին առթիւ, թոյլատրուեցան որ պատեն թումբերը : Ակադեմական, լեզուաբանական, պատմագիտական աշխատութիւնները արժանի են ամէն գնահատութեան: Գիտական մատենագրութիւնը, բառագիտական կամ տարագրանական տեսակէտով, դեռ չատ ճամբայ ունի կտրելիք՝ բարենիչ չահելու համար: Տպագրական արուեստը, ինչպէս եւ գրակազմութիւնը (կազմարարութիւն) որակաւորուեցաւ վերջերս: Հրապարակագրութիւնը, սակայն, զատելով միայն իր լեզուին մէջ, կը մնայ խոտելի :

Հայաստանի գրական պսակաւորներուն անունները ծանօթ են արտասահմանի, — ուստի անուն չեմ տար: Յաճախ արտատպումներ կը կատարեն արտասահմանի մեր թերթերը: Երանի թէ Հայաստան ալ կարենար արտատպում կատարել արտասահմանեան գրական նուաճումներէ :

Ճիշդ է թէ վերջերս սկսան նմոյշներ տալ արտասահմանեան դասական գրականութենէն՝ հատորներ նուիրելով, երբեմն ալ արտատպում կատարելով: Այս վերջին փորձին մէջ, մեղ պիտի զարմացնէր հրատարակիչներուն ճաշակը՝ եթէ չգիտնայինք թէ քաղաքական թելադրանքով կատարուած են այդ ընտրութիւնները, զորս մենք պիտի նետէինք Հիննոմի ձորը :

Արտասահմանեան գրական նուաճումները եւ անոնց հեղինակները այդ ձորին մէջ չեն գտնուիր, — սակայն կ'ուզէի ըսել Հայաստանի մարդոց :

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ», 1963, տասնամեակի բացառիկ հատոր: Կազմեց Կարօ Գէորգեան, Պէյրութ, (Լիբանան):

ՈՍԿԻ ԳՐԻԳՈՐ (վիպակ), հեղինակ Հ. Աւետիք Թալաթինեան, Վենետիկ, 1962:

ԷԿԵՐԻ ԱՍՏՂԵՐ, հեղինակ Կեզա Կարտանի, թարգմանուած հունգարերէն բնագրէն: Վենետիկ – Ս. Ղազար, 1962:

ՍՈՒԳԻ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԵՐ, քերթուածներ, հեղինակ՝ Նուարդ Տէր-Միքայէլեան – Օտաճեան, Նիւ Եորք, 1962:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՍԹԱԼԻՆ ԵՒ ՀԻԹԼԵՐ

Տնտեսական ուսումնասիրութեան մը մէջ, որ հրատարակուած է Գերմանական Տնտեսագիտական Կաճառի եռամսեայ տետրակին մէջ, Փրոֆ. Ֆրիտընպուրկ կուտայ հետաքրքրական թիւեր այն օգնութեանց մասին, որ Սթալին ըրաւ Հիթլերի՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմի սկզբնական շրջանին, Ռիպըն – թրոփ – Մոլոթով համաձայնութեան հիման վրայ :

Այսպէս 1940 Յունուար 1էն մինչեւ 1941 Յունիս 22 հիթլերական Գերմանիան ըստացաւ Խորհրդային Միութենէն՝

1,5 միլիոն թոն հացահատիկ,
100.000 թոն բամպակ,
1,5 միլիոն թոն փայտ,
2,0 միլիոն թոն քարիւղ,
140.000 թոն մանկանէզ,
26.000 թոն քրոմ:

Բացի այս վերջին երկու մետաղներէն, որոնք լաւ տեսակի պողպատ պատրաստելու կը գործածուին, Հիթլեր կը ստանար մեծ քանակութեամբ պղինձ, որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն կը ղրկուէր Խորհրդային Միութիւն :

Այս հում նիւթերու օգնութիւնը մեծ դեր կատարեց Հիթլերի՝ պատերազմի առաջին շրջանին, որովհետեւ առանց այս նիւթերուն, ամբողջ աշխարհէն կտրուած՝ պիտի չկրնար դիմանալ դաշնակիցներու ճնշումին:

Խորհրդային Միութիւնը իր ղրկած ապրանքներուն փոխարժէքը մասամբ միայն ստացաւ հիթլերական Գերմանիայէն: Հակառակ ասոր, Խորհրդային Միութիւնը իր պահանջները չըրաւ պատերազմէն յետոյ, հաւանաբար աշխարհի հանրային կարծիքին առջեւ չվերարծարծելու համար Սթալին – Հիթլեր գործակցութիւնը :

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱ ժամանած է ընկեր Սիմոն Վրացեան եւ Փետրուար 10ին խօսած է Փետրուարեան ապստամբութեան տօնակատարութեան, որուն նախաձեռնարկ եղած է «Հայկ– Դատի յանձնախումբը»: Ընկեր Սիմոն Վրացեան, Քալիֆորնիոյ Կեդրոնական Կոմիտէի հրաւէրով եւ շրջանի բոլոր կոմիտէներու ընկերներու ներկայութեան զեկուցում մը ըրած է Միջին – Արեւելքի Միջազգային եւ Ազգային հարցերու ներկայ զօյավիճակի մասին եւ յայտնած մեր կազմակերպութեան մօտեցումը անոնց: Ընկեր Սիմոն Վրացեան գլխաւոր բանախօսը եղած է նաեւ «Ասպարէզի օրուան» զոր Հ. Յ. Դ. Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ ...

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՃԱՇ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) — Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը Յունուար 27ի իր ընկերական ընդհ. ժողովին մէջ, կարդաց գրաւոր ու ընդարձակ զեկուցում մը, մի առ մի նըշելով վարչութեան ձեռնարկները : Ընկերները ուրախութեամբ տեղեկացան քանամեայ կատարուած աշխատանքներուն ու ծափահարութեամբ գնահատեցին զայն: Ընկեր Ժիրայր Տէր Վարդանեան, խօսք առնելով ըսաւ, թէ՝ առանց այս գրաւոր զեկուցումին ալ, արդէն կատարուած աշխատանքը մէջտեղն է եւ յայտարարեց թէ՝ ի գնահատութիւն վարչութեան անդամներուն եւ ընկերներուն որոշած է ճաշ մը կազմակերպել, հաշկերոյթը տեղի ունեցաւ Փետրուար 10ի կէսօրին մեր սրահին մէջ: Ներկայ էին մօտաւորապէս յիսուն հոգի, ընկերընկերուհիներ եւ Հ. Յ. Դ. Պօմոնի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբը ամբողջութեամբ :

Նախագահ ընկեր Ս. Սարգիսեան քանի մը խօսքով բացումը կատարելով, շնորհակալութիւն յայտնեց, ընկեր Ժ. ՏէրՎարդանեանի եւ բոլոր ներկաներուն: Հետզհետէ խօսք առաւ ընկեր Յ. Նիկողոսեանի, Վ. Տէր Վարդանեանի, Ժ. Տ. Վարդանեանի եւ Պ. Գ. Տօռումեանի: Ընկ. Ժ. Տէր Վարդանեան, խօսքը ուղղելով վարչութեան անդամներուն թելադրեց աւելի եռանդով աշխատիլ, իսկ Նոր Սերունդականներուն մասին գնահատանքով արտայայտուեցաւ իրենց գեղեցիկ պարերուն համար, աւելցնելով՝ մեր յոյսն էք դուք, մեզմէ վերջ դուք էք որ պիտի խտացնէք շարքերը ու կատարէք նոյն աշխատանքները :

Պ. Գրիգոր Տօռումեան իր կարգին ըսաւ. մեզմէ իւրաքանչիւրը, որ՝ կ'աշխատի իր շրջանի հանրային ու ազգային մարմիններու մէջ կամ կողքին, ուրիշ ակնկալութիւն չունի, մեզ հետաքրքրողը գործն է, որ՝ երբ լաւ կ'ընթանայ մեզի հոգեկան բաւարարութիւն կը պատճառէ, ինչպէս ալ վերջերս Պօմոնը եռուզեռի շրջան մը կ'ապրի, այսպիսի ձեռնարկները կը սատարեն Հայը Հայ պահելու եւ այս ոգեւորութիւնը ստեղծողները արժանի են եւ գնահատանքի եւ քաջալերանքի, նամանաւանդ նոր սերունդի մեր զաւակներուն ընկերական կապն ու յարաբերութիւնը հաճոյք կը պատճառեն մեզի, ապրին բոլորն ալ :

Խմբերգները իրարու կը յաջորդէին «Մենք անկեղծ զինուոր ենք», «Լուսին չկար», «Ծաղկիր ազատ իմ հայրենիք», եւայլն :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՀՐԱՇՈՒՆՉ ՎԻՇԱՊՆԵՐ

Ինտոնեզիոյ բնակիչները սերունդէ սերունդ կը փոխանձեն զարմանահրաշ աւանդութիւններ կղզիները ապրող ահարկու եւ ամենակուլ վիշապներու մասին: Հրէշներու այդ գաղտնիքը երեւան հանելու համար վերջերս գիտնականներ գացին Քոմոթօ կղզին :

Գիտնականները այդ կղզիին մէջ հանդիպեցան հսկայ մողէսներու: Ասոնք մօտաւորապէս չորս մեթր երկարութեամբ կենդանիներ են, որոնք առանց չափազանցութեան տասը վայրկեանի մէջ կը լափեն եղջերուի մը միսը: Գիտնականները համոզուած են թէ ինչու Ինտոնեզիացիները այդ հրէշները կ'անուանեն հրաշունչ: Արդարեւ անոնց ահաւոր երախէն դուրս կը ցցուի վառ նարնջագոյն երկատակուած լեզու մը :

Ծանօթ է թէ այս ձեւի կենդանիներ ապրած են Աւստրալիոյ մէջ: Ի՞նչպէս գաղթած են Աւստրալիայէն Քոմոթօ, որ հրաբխային ծագում ունեցող համեմատաբար նոր կղզի մըն է: Գիտնականները այդ առեղծուածն ալ լուծած են: Այս վիշապները աքանչելի կերպով կը լողան եւ հաւանաբար սնունդ գտնելու համար հին դարերուն եկած հաստատուած են այս հեռաւոր կղզիներուն թաւուտներուն մէջ :

×

ԹՈՒՂԹԸ

Հնագոյն ժամանակներու մէջ, մարդիկ կը գրէին քարի, փայտի, կաշիի վրայ : Եգիպտացիները կը գործածէին Պապիրոս բոյսը :

Թուղթի գործածութիւնը միջին դարերուն Եւրոպա անցաւ Չինաստանէն :

Չինացիները թուղթը կը պատրաստէին թթենիի կեղեւէն: Թուղթի պատրաստութեան գաղտնիքը Եւրոպացիներուն յայտնի եղաւ ութերորդ դարու կէսին, բայց ոչ ուղղակի Չինացիներէն, այլ Արաբներու միջոցաւ :

×

Միչիկանի (Մ. Նահանգներ) մէջ կայ գիւղ մը, որ կը կոչուի «Հել», այսինքն՝ դժոխք: Վերջերս զերոյէն 11 աստիճան վար ցուրտ ըրած է, հակառակ անոր, որ «դժոխքին» մէջ, ինչպէս տէրտէրները կ'ըսեն, միշտ կրակ կը վառի :

×

Քոսթա – Ռիքայի Լոնտոնի դեսպանութիւնը բաղկացած է միայն կիներէ : Անձնակազմին մէջ ոչ մէկ այր կայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՋՈՐՍ

Վերջապէս, Տիկին Էլիզապէթ Քրիստափորի չայլած զովեստներէն ազդուած, գոչեց :

— Պարոն, պարոն, գինցած ըլլաք, ես ուխտած էի միշտ առանձին ապրիլ, երբեք մէկը չընդունիլ իմ քով, բայց քանի որ այդքան կը գովէք Աշոտը, կ'ընդունիմ ձեր առաջարկը :

Խնդիրը լուծուած էր, Տիկին Էլիզապէթ ու Աշոտ միասին տուն մը վարձեցին :

Այս տունը կը գտնուէր Աղա Համամի, Թաղապետութեան հիւանդանոցին մօտ, հինգ սենեակներէ կը բաղկանար : Աշոտ շատով կահաւորեց բոլոր սենեակները, գնելով երկու մահճակալ, երկու վառարան եւ պատուհաններու վարագոյր, սեղան, դարան, հայելի, եւն. եւ եղաւ խորհրդաւոր տուն մը :

Եւ այս խորհրդաւոր բնակարանին մէջ փոխադրուեցան մօտաւորապէս երեք հարիւր քիլօ մէնէլիթ, Դաշնակցութեան պատրաստած ապրանքը Պոլսոյ մէջ :

Այսպէս, ամէն պատրաստութիններ ու կարգադրութիւններ եղած, կը սպասէին Ռամազանի Տանըրհինդին :

Սակայն ճգնում մը, ուծացում մը կը նշմարէր Աշոտ, Քրիստափորի եւ Սաֆոյի միջեւ :

Այդ օրերուն մէջ էր, երբ առանձին էին երկուքը.

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր դանդաղելով, գիտե՞ս ինչ յիմար բաներ կ'ընէ Սաֆոն :

— Ի՞նչ, հարցուց Աշոտ հետաքրքիր դէմքով մը, ինչ կ'ընէ :

— Առանց ընկերներուն խորհուրդ հարցնելու, առանց մեր կամքը կանխաւ ըստացած ըլլալու, ելեր յիսուն ոսկի է տըւեր երիտասարդի մը :

— Ի՞նչ բան ընելու, հարցուց Աշոտ :

— Ռումբեր պատրաստելու Պոլսոյ մէջ, պատասխանեց Քրիստափոր :

— Բայց, առարկեց Աշոտ, մեր որոշումը մոռցա՞ծ է Սաֆոն :

— Ո՞ր որոշումը, հարցուց Քրիստափոր մխամտօրէն, չկրնալով նոյն բոպէին յիշել :

— Մենք չէ՞ինք որոշած, շարունակեց Աշոտ խիստ շարժումով մը, բան մը չպատրաստել Պոլսոյ մէջ, չէք յիշեր, որովհետեւ թէ դժուար է թէ վտանգաւոր:

— Յիշեցի, յիշեցի, կրկնեց Քրիստափորը, բայց մեր խելացին ուզեր է ինքնագլուխ գործել :

— Ո՞վ է այդ երիտասարդը, որուն յիսուն ոսկի է վճարեր Սաֆոն :

— Գրիգոր ըսուած խարբերդ սրիկայ մը, պատասխանեց Քրիստափոր :

— Ո՞ւր է հիմա, հարցուց Աշոտ, տեղը յայտնի՞ չէ՞ :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Աշոտ, յարեց Քրիստափոր, այդ խարբերդն, յիսուն ոսկին առեր եւ խոստացեր է ռումբեր շինել :

— Է, յետո՞յ, ընդմիջեց Աշոտ :

— Յետոյ, Սաֆոն հաւատացեր է անոր խօսքին, համբեր է յիսուն ոսկին ռումբեր շինողին(?), որ, մէկ քանի օր ճգճգելէ յետոյ, կծիկը դրեր փախեր է ով գիտէ ուր, ոչ ոք գիտէ հիմա թէ ուր կը գտնուի այդ դրամաշորթը :

Աշոտ մոլտալ սկսաւ, գլուխը ճօճելով: Յետոյ դառնալով Քրիստափորի :

— Պարոն Քրիստափոր. ըսաւ, Սաֆոն կը ճանչնար այդ երիտասարդը, չէ՞ :

— Անտարակոյս, պատասխանեց Քրիստափոր, ցարդ կը պնդէ թէ՝ այդ յիսուն ոսկին չէ կորսուած, թէ՝ պարկեշտ տղայ մըն է այդ դումարը ըստացողը, թէ, ով գիտէ մօտ օրէն պիտի պատրաստէ ռումբերը, եւ յանձնէ մեզի, եւն. եւն. հազարումէկ ենթադրութիւններով կ'արդարացնէ դրամաշորթը :

— Իրեն սովորութիւն ըրած է արդէն, հաստատեց Աշոտ, բայց ինչու ինք իր գլխուն գործած է. ներեցէք պարոն Քրիստափոր, ես այդ ծախքը չեմ ճանչնար. պէտք է ինք տուժէ, Սաֆոն ինքը:

— Ես ալ ըսի նոյնը, յարեց Քրիստափոր, քանի որ մեր ժողովէն անկախաբար գործած է այդ անխոհեմութիւնը, պէտք է քաւէ իր յանցանքը, ես ալ համակարծիք եմ քեզի :

— Ուրիշ ի՞նչ կայ, Պարոն Քրիստափոր, հարցուց Աշոտ, կը յուսամ թէ գործերը բաւական կարգի դրուած են, ահա կը մօտենայ օրը, պէտք է պատրաստ գտնուինք :

— Պատրաստութիւնները լրացած են Աշոտ, պատասխանեց Քրիստափոր, այդ կողմէն հոգ մը չունինք, բայց, կը վախնամ թէ վերջին պահուն գործը վիժի :

— Ինչո՞ւ պիտի վիժի, հարցուց Աշոտ սրտի դողով մը, մատնութի՞ւն մը կայ, ի՞նչ կայ :

— Ոչ, շարունակեց Քրիստափոր, մէկ քանի ընկերներուն ընթացքը ...

— Ինչպէս ...

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Այրի Տիկին Վահէ Պուրմայեան եւ զաւակները՝ Քլօտ, Ալէն, Ժոէլ, Հանրիէթ եւ Լուիզ, Այրի Տիկին Թանիկեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վահրամ Պուրմայեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Վարդան Պուրմայեան (Պոլիս), Օր. Վարդուհի Պուրմայեան (Պոլիս), Պ. Կարպիս Թանիկեան (Պոլիս), Պ. Վազգէն Խաչատուրեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Մառի Նաճարեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Գուաֆեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Շնորհիկ Գամճեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վարսեն Գամճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ղարիպեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Վերժին Դաւիթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան եւ զաւակները եւ Տէր եւ Տիկին Գալճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 18ին, իր բնակարանը, 57 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Փետր. 22), ժամը 15·15ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Քոլոմպի նոր գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյս մէջ :

Կը պատարագէ Վարդ. քհնյ. Աւագեան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Մարտիրոսեանի,

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկ. Թուրիկեանէ յիսուն ֆրանք իրենց երրորդ զաւկին Վրէժի ծննդեան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Պ. Թորոսեանէ իրենց զաւկին զինուորութենէ վերադարձին առթիւ քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Խ. Աբրահամեանէ իրենց հօր մահուան առթիւ 10 ֆր. :

×

Լիոնի Ազգ. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները. — Պ. Պահատուրեան աղքատներու համար հարիւր ֆրանք, Կարպիս Ճընկըրեան երեսուն, Թադէոսեան տասը, Արման Պահատուրեան յիսուն, Կ. Յովակիմեան, իր աղջկան ամուսնութեան առթիւ յիսուն, Գրիգոր Շահմիրեան իր կնոջ մահուան առթիւ 40, Պ. Պահատուրեան, Բերճուհի Ճընկըրեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր, Պ. Ճընկըրեան, իր մօրը մահուան առթիւ, հարիւր ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Կապոյտ Խաչի Իթալի – Ժանթիյի մասնաճիւղը ընկերուհի Պայծառ Մանուկեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ երեսուն ֆրանք, Կապոյտ Խաչի կայանին : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Տէր եւ Տիկին Տէր Աւետիսեան, Արսէն քսան ֆրանք նուիրած են, Տիկին Պայծառ Մանուկեանի մահուան առթիւ Կապ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղին :

×

Տիկին Ռոզ Համբմեան, իր ամուսնոյն Արտաւազդ Համբմեանի մահուան 18րդ տարեդարձին առթիւ քսան ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, օժանդակութեան գործին յատկացուելու համար :

Տիկին Տ. Ն. տասը ֆրանք կը նուիրէ Ֆ. Կապ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին, յատկացուելու համար օժանդակութեան գործին :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդանանցի, Ս. պատարագէ եւ օրուան արարողութիւններէն ետք, մասնաւոր հանդիսաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նոր շապիկներու եւ պատարագի նոր ըղգեստի նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին, նշանակելի գումարներով նուիրատուութեան մասնակցողները ըլլալով՝ Պ. Էօքսիւզեան Նուրհան, Տիկին Մալաքեան Արաքսի, Տիկին Մորընոն Զապէլ եւ Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան Եղուարդ :

× Վարչութիւնը ողբ. Կարապետ Կարապետեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի Պ. Բարսեղ Տէմիրճեանէ ստացած է քսան ֆրանք, Կապ. Խաչի համար : Եւ ողբ. Յակոբ Նահապետեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է տասը ֆր. : (Աւանդ գումարը ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն) :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խընջոյք, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ :

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Ի ՆՇԱՆ ՍՈՒԳԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'աւանդուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի եղանակով : Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամերու որոշման համար դիմել կամ գրել հետեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Աշխարհներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Յակոբ – Միսաք Բարթիաօղլու եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ եւ մօր՝ ՄԱԼՎԻՆԷ ԲԱՐԹԻԱՕՂԼՈՒԻ (Ծնեալ Վարդանեան) մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ջեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենօտաքթիլօ գիտնայ :

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին) : Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS - 8e ELY. 74-74

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիյի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱՆՆԻԷՌ–ԲՈՒԱ – ՔՈԼՈՄԲ — Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4ին սկսեալ Պօմօնի Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շր. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբերուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — Հայկական պարեր, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ :

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան խրախճանք :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du
SPLENDIDE

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ստիպողաբար գործաւորուհիներ շըմիզիէ կարելու համար : Դիմել ամէն առաւօտ ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շաբաթ օրէն :

MAISON MICHEL
17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ	17·50 Ֆ.
լաթակազմ	20 Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ	7·50 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նպարեան, Պէյրութ	40 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ,	40 Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ	9 Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ,	40 Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ	40 Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԳԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 22 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 22 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9538 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — N° 9538

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Գուժկան հեռագիրը շշմեցուցիչ էր պարզապէս: Անհաւատալի: Անսպասելի:

Դեռ անցեալ ամիս քանիցս առիթ ունեցեր էինք տեսնելու զինքը, վայելելու իր պատկառելի ներկայութիւնը, լսելու իր զուարթ խօսակցութիւնն ու սրտցաւ թելադրութիւնները:

Խօսեր էինք Կիլիկեան Աթոռի բարգաւաճման, Դպրեվանքի մակարդակի բարձրացման, երիտասարդ միաբաններու համալսարանական կրթութեան եւ ապագայի մեծ ծրագիրներուն մասին:

Որքա՛ն ուրախ էր՝ տեսնելով ձեռք բերուած նուաճումները բոլոր մարզերու մէջ:

Քանիցս հրաւէր ստացեր էր այցելելու Ամերիկայի Ազգային Թեմը: Անկեղծօրէն կը սպասէին այնտեղ իրեն: Սակայն ամէն անգամ ալ յետաձգեր էր իր ճամբորդութիւնը, որովհետեւ ա՛յնքան գործեր ունէր կատարելիք Անթիլիասի եւ Միջին Արեւելեան իր թեմերուն մէջ:

Ամէն բանէ առաջ կ՚ուզէր գլուխ հանել Ազգային Կեդր. Վարչութեան վերակազմութիւնը, որ տեղի պիտի ունենար այս օրերս եւ որուն համար նախապատրաստական աշխատանքներ կը կատարուէին:

Անագորոյն մահը եկաւ վերջ տալու իր բոլոր ծրագիրներուն, այնպիսի ատեն մը, երբ եօթը տարուան փորձառութեամբ զինուած, իր կարողութեանց գերագոյն լրումին էր հասած եւ փայլուն հեռանկարներ կը գծուէին իր առջեւ:

Զօրս օր առաջ միայն 47 տարեկանը լրացնելով 48ի սեմն էր թեւակոխած: Ու ահա՛ յանկարծակի, առանց ազդարարութեան, կուրծքին տակ զարանակալ սպասող աւազակի անողոք, սքօղեալ, դաւադիր հիւանդութիւն մը կը գլխատէ այդ խոխարծ Վեհափառ, պատկառազդու հոգեւորականը, որ իր բացառիկ յատկութիւններուն եւ կարողութեանց շնորհիւ բարձրացած էր Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական ամենաբարձր աստիճանին, արժանաւորապէս:

Շատ քիչ ունեցած ենք իրեն պէս անբասիր վարքի տէր, հայրենասէր, անձնուէր, զարգացեալ, բարեմոյն, համեստ, գործունեայ եւ համակրելի բարձրաստիճան եկեղեցականներ:

Յարգուած էր բոլորէն: Սիրուած էր Լիբանանի եւ Սուրիոյ երէկի եւ այսօրուան պատասխանատու բոլոր պետական դէմքերէն, Հանրապետութեան նախագահներէն ու նախարարներէն: Յանձնատանի գեսպանը երախտագիտական զգացումներ կը տածէր իրեն հանդէպ: Լիբանանի կրօնական պետերը համակրալիր կապեր կը պահէին իրեն հետ:

Մեծ էր իր հմայքը օտար բարձր շըրջանակներու մէջ:

Աւելի մեծ էր ժողովրդականութիւնը, որ կը վայելէր Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր հայրենակիցներուն մօտ, Հալէպի առաջնորդութեան իր երկարամեայ պաշտօնավարութեան օրերէն սկսեալ:

Իր անակնկալ մահը՝ ա՛յնքան երիտասարդ տարիքի մէջ՝ սուգի կ՚ենթարկէ Հայութիւնը:

Անգամ մը եւս սեւ քօղը կը ծածկէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հայրապետական աթոռը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Բանակցութիւնները կը շարունակուին Իրաքի նոր ղեկավարներուն եւ քրտական կեռիլլայի պետ՝ Ճալալ Թալանիի միջեւ: Յայտնի չէ սակայն թէ յառաջդիմութիւն կայ թէ ոչ: Թալանի Քէրքիւքէն Պաղտատ հասած է առջի օր: Իրեն կ՚ընկերանային Սալէհ Ապտուլլահ էլ Եուսէֆ, քրտական դեմոկրատ կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրոյի անդամ: Թալանի ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրաւ եւ մերժեց մանրամասնութիւններ տալ խօսակցութեանց բնոյթին մասին: Ամէն պարագայի մէջ, քիւրտ պարագլուխը յայտարարեց թէ ոչ մէկ ատեն Պարզանի վիրաւորուած է կռիւներու ժամանակ (քանի մը անգամ նոյնիսկ յայտարարուած էր թէ մեռած է):

Թալանի յայտարարած է նաեւ լրագրողներուն թէ Քիւրտերը միայն 172 հոգի կորսնցուցած են 1961 Սեպտեմբերէն ի վեր եւ թէ իրաքեան կորուստները շատ աւելի ծանր եղած են: Ըսած է նաեւ թէ քրտական ժողովրդապետական կուսակցութեան 4712 անդամներ ձերբակալուած են Քասըմի վարչակարգի օրով եւ թէ նոր կառավարութիւնը բոլոր բանտարկեալները ազատ արձակած է բացի համայնավարներէն:

Միւս կողմէ կը հաղորդուի որ իրաքեան պաշտօնական պատուիրակութիւն մը Գահիրէ ժամանած է ներկայ ըլլալու համար «Սուրիա - Եգիպտոս» Միութեան նուիրուած հանդիսութեանց: Ընտրուած անձնաւորութիւնները քաղաքական շատ որոշ բնոյթ մը կուտան Պաղտատի կառավարութեան ժեսթին: Արդարեւ, պատուիրակութեան մաս կը կազմեն փոխ նախարար՝ Ալի Սալահ Սաատի որ կը գլխաւորէ պատուիրակութիւնը եւ ինչպէս ծանօթ է Իրաքի Պաաս կուսակցութեան պետն է, Արտաքին նախարար՝ Թալէպ Հիւսէյն Շեպիպ որ նաեւ նոյն կուսակցութեան անդամ է: Երկուքն ալ վերջերս տեսնուած էին սուրիական Պաաս կուսակցութեան պատուիրակներուն հետ: Իրաքցի պարագլուխներուն յայտարարութիւններէն այնպէս կ՚երեւի որ Նասրի, Իրաքի եւ Սուրիոյ Պաաս կուսակցութեան միջեւ «վարդապետութեան միանականութեան» հաշտութիւն մը անմիջական է:

ՔԵՆԸՏԻ Կ՚ԸՆԴՈՒՆԻ ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏՆԵՐ

Մ. Նահանգներու նախագահը սիրալիր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Երեւանի «Կոմիտաս» շատ ծանօթ քառեակին երաժիշտներուն հետ: Ա. Գաբրիէլեան, Ռ. Դաւթեան, Գ. Թալալեան, Ս. Ասլամազեան եւ երգահան Է. Միրզոյեան Սպիտակ Տան մէջ շնորհաւորուեցան Քենըտիի կողմէ, իրենց բացառիկ ձիրքերուն համար, ճաշի մը ընթացքին, զոր Քենըտի տուաւ Փետրուար 5ին: Նախորդ օրը քառեակը համերգ մը տուած էր դաշնակցային մայրաքաղաքին մէջ:

Ամերիկեան թերթերը, իրենց կարգին, գովասանքով տողեր նուիրեցին եւ գովեցին «Կոմիտաս» քառեակը, որ ցարդ 18 նուագահանդէսներ տուաւ Մ. Նահանգներու զանազան քաղաքներուն մէջ:

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ ԿԸ ՀԱՆԳՉԻ Ս. ՆՇԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

ԹԱՂՄԱՆԱԿԱՆ ԿԱՐԳՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ՝ ՇԱԲԱԹ

ԹԱՂՈՒՄԸ ԿԻՐԱԿԻ՝ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարան (Անթիլիաս) հեռաձայնելով, հետեւեալ նախնական մանրամասնութիւնները ստացանք:—

×

Բովանդակ Լիբանանը եւ Սուրիան խոր սուգի մէջ են: Վեհափառ Հայրապետին մարմինը ամերիկեան հիւանդանոցէն փոխադրուած է քաղաքի Ս. Նշան եկեղեցին, ուր երկիւղած ժողովուրդ մը առանց դադարի իր վերջին յարգանքը կը մատուցանէ Զարեհ Ա.ի:

Վախճանման օրն իսկ Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը գոյժը հաղորդած է Էջմիածին, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի Պատրիարքութեանց: Եղիշէ Արք. յայտնած է թէ ներկայ պիտի ըլլայ յուղարկաւորութեան:

Օծումը կը կատարուի Շաբաթ օր: Կիրակի օր Զարեհ Ա. կը թաղուի Անթիլիասի մայրավանքը:

Իբրեւ երիցագոյն անդամ Կիլիկիոյ Միաբանութեան, Խորէն Արք. կ՚ստանձնէ Կաթողիկոսական փոխանորդի պաշտօնը, տեղապահի ընտրութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի: Կաթողիկոսական ընտրութիւնը տեղի կ՚ունենայ քառասունքի սուգի շրջանէն ետք:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԻՆ — ՉՄԵՌԸ կը շարունակուի, բովանդակ Ֆրանսայի վրայ: Անդադար կը ձիւնէ Փարիզի վրայ ինչ որ անսովոր է եւ գրգալապէս խանգարած է երթեւեկը:

ՓԵՔԻՆ — Մոսկուա յարաբերութիւնները նոր երեւոյթ մը ստացած են քանի մը օրէ: Չինական մայրաքաղաքին «Ժողովուրդին Օրաթերթը» առջի օր հրատարակած էր Խրուշչեւի ճառը ամբողջութեամբ:

ՎԵՆԵԶՈՒԵԼԱՅԻ նախագահին կատարած ճամբորդութիւնը Ուաշինկթըն վերջացաւ առջի օր: Ամերիկա ամբողջական օժանդակութիւն խոստացաւ Վենեզուելայի որպէսզի պայքարի համայնավարներուն եւ «զինուորական մենատէրերուն» դէմ, Լատին Ամերիկայի մէջ:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ նախագահը պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Փարիզ Մարտ 26էն 29:

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովին հարիւրերորդ նիստին, Խորհ. Միութիւնը առաջարկեց ոչ - յարձակողական դաշինք մը ստորագրել Ատլանտեան Ուխտի եւ Վարշաւայի Ուխտին միջեւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ թագաւորն ու թագուհին պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարեն Անգլիա Յուլիս 9էն 12: Էլիզապէթի եւ Ֆիլիփի հիւրերը պիտի ըլլան Պըքինկհէմի պալատը:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ համալսարանի մէջ կռիւներ ծագած են դասախօսութեան մը ընթացքին նուիրուած Քոնկոյի նախկին վարչապետ՝ Փաթրիս Լումումպայի: Իշխանութեանց համաձայն այս հաւաքոյթը եղած էր Քոնկոյի համայնավար եւ ընկերվարական ուսանողներու նախաձեռնութեամբ: Ոչ մէկ ձերբակալութիւն կատարուած է:

ՓՐԱՒՏԱ ծաղրանկար մը հրատարակած է ուր տը Կոլը կը բաղդատէ Փիէր Լաւալի:

ՔԱՆԱՏԱՅԻ խորհրդային դեսպանը՝ Համազասպ Յարութիւնեան որ այդ պաշտօնը կը վարէր 1958էն ի վեր, ուրիշ պաշտօնի պիտի նշանակուի: Զինքը կը փոխարինէ Փաքիստանի նախկին դեսպանը՝ Շպետկօ:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ խորհրդային զինուորները պիտի քաշուին Քուպայէն: Մարդիկը կը հեռանան, բայց զինամթերքը կը մնայ:

ԱՆԳԼԻՈՅ զինուորական պիւտճէն 26 միլիառ է, մինչ Ֆրանսայի նոյն պիւտճէն միայն 18 միլիառ 551 միլիոն է (հին ֆրանք): Անգլիական պիւտճէին մէջ սակայն զաղտնի նոր զէնք մը կայ՝ հրթիռ մը:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Սպիտակ տան ընդունելութիւններէն դուրս պիտի մնան լրագրողները որովհետեւ առիթէն օգտուելով տեսակցութիւններ կ՚ունենային հիւրերուն հետ:

ԻՏԱԼԻԱ — Խորհ. Միութիւն Մշակութային ընկերութիւնը Իտալիա հրաւիրած է Խրուշչեւի փեսան՝ Աճուպէյ որ խմբագրապետն է Իզվեստիայի:

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ միայն երկու ձայն մեծամասնութեամբ փրկեց իր դահլիճը: Շահեկան է նկատել թէ այս մեծամասնութիւնը ձեռք ձգեց շնորհիւ իր կուսակցութեան արար անդամներուն որոնց քուէի ազատութիւն ձգած էր:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Պատրիարքութիւնս ցաւով կը տեղեկացնէ վախճանումը Անթիլիասի Տ. Զարեհ Սրբազան Կաթողիկոսին, որ համաձայն Տ. Խորէն Սրբազանի ստորագրութեամբ Պատրիարքարան ղրկուած հեռագրին, պատահած է երէկ 18 Փետրուար, Երկուշաբթի օր իբր հետեւանք սրտի տագնապի մը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

× Այսօր, Ղեւոնդեանց Քահանայից Տօնին առթիւ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարուած արարողութեանց միջոցին Ս. Պատրիարք Հայրը այս գոյժը հաղորդեց ժողովուրդին եւ Հոգեհանգստեան Պաշտօնի ընթացքին յիշատակուեցաւ նաեւ վախճանեալ Կաթողիկոսին անունը, կը գրեն Պոլսոյ թերթերը Փետր. 19ին:

ՍՈՒԳ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանման տխրծած համազգային սուգին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդրոնական Կոմիտէն կը հրահանգէ իր մարմիններուն եւ քոյր կազմակերպութեանց յետաձգել բոլոր տեսակի հանդէսները մինչեւ 15 օր:

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆԴԱՆԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԸ»

Տքնաջան աշխատանքի մը պտուղն է ուսուցողական պատմուածքներու սեռը մըշակող գրագէտ՝ Վախթանգ Անանեանի «Հայաստանի կենդանական աշխարհը» յայնածաւալ գործը, որուն հրատարակուած երկու հատորներուն (Ա. 1961, Բ. 1962) ,պիտի յաջորդէ երրորդ մը: Ձեռնարկը, հաւանաբար, ամբողջանայ չորրորդ եւ մինչեւ իսկ հինգերորդ հատորով մը:

Վախթանգ Անանեան կը սիրէ կենդանական աշխարհը, միջավայրը: Արուեստագէտի իր ապրումները իբրեւ շրջագիծ եւ մեկնակէտ ունին կենդանիները, բնութիւնը. անշուշտ հայրենի բնաշխարհը: Զննող եւ ապրող՝ գրագէտը գիտէ պարզ ու միաժամանակ հաճելի գրչի մը քանի մը ուրուագիծերով պատկերացնել կենդանական աշխարհին ներքին կեանքը, անոր օրինաչափութիւնները, կենդանիներուն «ապրումները»:

Բնութեան եւ կենդանական աշխարհին հանդէպ այնքան մեծ ու խրաւ է գրագէտին սէրը, որ միջակործար ընթերցողն իսկ կը յափշտակուի, կը յուզուի, կը հրճուի ի տես Անանեանի նկարագրած կենդանիներուն «առօրեայ կեանքին»:

Հայաստանի կենդանական աշխարհի ծագման եւ զարգացման, մեր երկրի վայրի կաթնասուն կենդանիներու մէկ մասին (միջատակերներ, բազկաթեւանիներ, ղիշատիչներ) նկարագրականը կ'ընէ Անանեան իր առաջին հատորին մէջ: Երկրորդը, որ ձեւով ու բովանդակութեամբ շարունակութիւնն է առաջինին, կը խօսի կրծող, կճղաւոր եւ սմբակաւոր կենդանիներու մասին:

Մանրամասնութիւններով հարուստ իր նկարագրութիւնները համեմուած են գրագէտին ուսուցողական կեանքէն քաղուած դէպքերու եւ խրողութիւններու յիշատակութեամբ: Հատորին մէջ կան նաեւ՝ պատմական տեղեկութիւններ եւ տեսաբանական հարցերու քննութեամբ շարադրուած էջեր:

Անանեանի «տիպարները» մեզի կը ներկայանան իրենց բնաշխարհին մէջ: Գրագէտը, կարծես, հանդարտ այլ ինքնավստահ քայլերով խրարու եռեւէ եւ յաջորդաբար կը բանայ անտեսանելի վարագոյրներ, ցոյց տալու համար ճահճային կուղբերու «երկիրը» Սեւ ջուրի, Արաքսի եղեգնուտներու կամ Այղր լիճին ափերուն մօտ: «... Ընթերցողին հետ գնանք Այղր լիճ ու մօտիկից ծանօթանանք այդ կենդանու բնակած վայրին, նրա սովորութիւններին ու «կենցաղային մանրուքին», կամ՝ ներկայացնելու համար եղջերուներուն «հարսանիքը» եւ կըուիները Ազատեֆ գետին մօտ գտնուող անտառի մը մէջ. «... Ցանկարծ վերեւ, պնդոցում ցուլի գոռոցի նման մի խուլ ձայն լսուեց

« — Բո՛ւո՛ւ ... բո՛ւո՛ւ ...

« Շունչներս պահեցինք: Ձայնը մօտենում էր, չորացած ճիւղերը ճարճատում էին լանջով ցած իջնող անտառի ոտների տակ:

« Ինձնից քիչ վերեւ, մթութեան մէջ նա կանգ առաւ ու զոռաց խուլ ձայնով, որի վերջում լսւում էր նրա հեւքն ու կոկորդի խզզոցը:

« — Բո՛ւո՛ւ ... բո՛ւո՛ւ ... բո՛ւ բո՛ւ — լսուեց պատասխանը հեռուից, բարակ ու սպառնական »: Ու անխուսափելի կըռիւը, տենդոտ, խանդոտ, կիրքէ կուրացած երկու արուներու մահարոյր պայքարը, անվրդով, հանդարտ էգերու ներկայութեան: Սէր, կիրք, գոյութեան պայքար, «կենցաղային մանրունքներ», լման աշխարհ մը, շատ անգամ անտեսանելի, վարագոյրի ետեւ տեղի ունեցող, որ շնորհիւ Անանեանի հեռատես աչքին եւ սահուն գրչին կը պատկերանայ մեր առջեւ, յետին մանրամասնութեամբ:

Միւս կողմէ, ներկայացուած կենդանիներուն տրուած լայն ծանօթութիւնները՝ այժմէական թէ պատմական, տեսաբանական զանազան հարցերու քննութիւնը եւ համապատասխան եզրակացութիւնները ու վերջապէս կենդանի նկարները սքանչելի, հաճելի եւ օգտաշատ հանրագիտարանի մը կը վերածեն Վ. Անանեանի այս հատորները:

Մինչեւ երէկ դեռ բաւական անծանօթ՝ Հայաստանի կենդանական հարուստ աշխարհին նուիրուած խօսուն գիրք մը:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Ի ՓԱՌՍ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յատուկ).— Գրոց Գիւտի Սուրբին դարաւոր ջերմեռանդ սպասաւորը՝ Երանելի Մեծն Մխիթարի Ուխտը շարադրած է եւ այժմ մամուլի տակ է «Բազմավէպ»ի բացառիկ թիւ մը, նըւիրուած Մեսրոպ Մաշտոցի ծննդեան ԺԶ. դարադարձին:

Ռ. Կ. Վարդապետք Այրուբենի Հմտութեամբ պատրաստուած այդ ճոխ բացառիկը, որ շատ հաւանաբար լոյս տեսնէ քանի մը շաբթէն, զարդարուած է մանրանկարչական զունաղեղ վերարտադրութիւններով եւ ընթերցող հասարակութեան պիտի տայ բանասիրական լուրջ ուսումնասիրութիւններ եւ գրական նորութիւններ:

Մինչ այդ, Ս. Ղազարի կաճառը Մաշտոցի նուիրած է, ակադեմական նիստ մը: Անցեալ աշնան նախատեսուած, այդ մեծարանքը կատարուած է ակամայ յապաղումով՝ Տիեզերական Ժողովի անդամակցութեան բերմամբ երկար ատեն վանքէն բացակայ ըլլալով Միաբանութեան ընդհ. Աբբահայրը:

Օրուան ոգեկոչումին համար, Ս. Ղազարի Ճեմարանի ժողովասրահը զարդարուած էր աւուր պատշաճ խորհրդանշութեամբ.— Խորքին՝ անմահ Հայեկացիին լուսաշող նկարը, զոր գծած է իտալացի ԺԸ. դարու նկարիչ Ֆր. Մաճճիոթթի. անոր շուրջին՝ հազարամեայ երկաթագիր չքեղ ձեռագիր մը, Տրապիզոնի Աւետարան կոչուած, պատուոյ բարձի մը վրայ, շուրջը՝ Մեսրոպի մասին գրուած ուսումնասիրութիւններ, Կորիւնի բնագրի հրատարակութիւններ, ծաղիկներու մէջ:

Հանդէսին կը նախագահէր Մխիթարեան Ճեմարանի նախագահ՝ Գերպ. Սրապիոն Արք. շուրջն ունենալով աւագ ու կրտսեր անդամները, բանաւէր, բանասեղծ, պատմաբան, գրագատ, երաժըշտագէտ բազմավաստակ Հայրեր, ինչպէս Հ. Տայեան, Քիպարեան, Յովհաննէսեան, Փէչիկեան, Ճանաշեան, Անանեան:

Բացման խօսքը ըրաւ տարուանս վարիչ՝ Հ. Քերոբէ վրդ. Զրաքեան, ողջունելով մեծ Մաշտոցը՝ յանուն Մխիթարեան Ուխտին:

Հ. Պօղոս Անանեան՝ պատմաբանասիրական ընդարձակ ու խոր ուսումնասիրութեամբ մը պարզեց Մաշտոցի կեանքն ու գործը, արդի քննական լոյսին տակ: Աշխատութիւնը լոյս պիտի տեսնէ «Բազմավէպ»ի բացառիկին մէջ, գոնէ մասամբ. յետոյ առանձին գիրք պիտի դառնայ:

Հ. Վահան Յովհաննէսեան «Մաշտոցեան քնար»ով ուզեց փառաբանել լոյսը շողշողուն, ծագած Ս. Մեսրոպէն, բիւրեղօրէն շքեղացած՝ Այրբենարաններու, երկաթագիր Աստուածաշունչերու, աղօթագրքերու եւ տապանագրերու վրայ:

Հանդէսի փակման՝ խօսք առաւ Գերպ. Աբբահայրը, պարզելով թէ ի՛նչպէս Մխիթարեան Միաբանութեան ծագման օրերէն, Հիմնադրին նպատակներէն մէկն էր վառ պահել մշակոյթի այն ջահը՝ զոր Մեսրոպ Մաշտոց դրած է մեր գրականութեան բագինին վրայ: «Ճանաչել զիմաստութիւն եւ զխրատ» մեր ալ բնաբանն է, ըսաւ, ճանչնալ լոյսն իմաստութեան ու ծաւալել զայն ամէն կողմ. բարձր պահել մեր մշակոյթի դրօշը, բանասիրական, գրական, պատմական, հայագիտական մարզերուն մէջ, Եւրոպայի առջեւ, հայ սփիւռքին մէջ, պահպան կանգնելով մեր հին արժէքներուն:

Յիշեց Հայաստանի ոգեւոր տօնախմբութիւնները՝ ի պատիւ Մաշտոցի ծննդեան 1600ամեակին, որոնց ներկայ եղած էր Մխիթարեան Ուխտէն Ե. Փէչիկեան, կապելով այսպէս Աղբիւրականն ու Սեւանը՝ Մեսրոպի փառաբանութեան առիթով:

Փակեց իր խրախուսիչ խօսքերը, նշելով թէ ի՛նչպէս այս տօնը առիթ մըն է Մխիթարեաններուն համար, որպէս վերարծարծեն իրենց գրչի ալ ուխտը՝ ...ւելի եւս նուիրուելու մեր գրական մշակութային գանձերու ուսումնասիրութեանց, որոնց պտուղները հետզհետէ լոյս պէտք է տեսնեն Մխիթարեան Տպարանէն, միշտ գիտակից իրեն վիճակուած թանկագին դերին՝ հայ գիրէն ու գրականութենէն ներս:

Բանասիրական երախտագիտութեանց կողքին, Ս. Ղազար պիտի նուիրագործէ Մաշտոցի յոբելենական դարադարձը Հայ մանրանկարչութեան նուիրեալ Վանքի ձեռագիրներէն քաղուած գունատիպ հատոր մը, որ այս տարուան ընթացքին լոյս պիտի տեսնէ Մխիթարեան տպարանէն, «Բազմավէպ»ի բացառիկին վերջ:

Այսպէս փակուեցաւ Մխիթարեան կաճառին մեծարանքի նիստը՝ ի փառս Մեսրոպ Մաշտոցի:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

«ԹԱՄՈՅԻ ԵՂԲՕՐՈՐԴԻՆ»

Ինչպիսի գանձեր գոյութիւն ունին ֆրանսական թատերական գրականութեան մէջ, որոնք ժամանակի համայնակուլ ...նէութեան մէջ մնալով խաւար կորսուած ու մնացած են անյայտ:

Բարեբախտաբար, սակայն, ֆրանսական թատերական շրջանակներուն մէջ կան անձեր, որոնք յամառ աշխատանքով լծուած են կարեւոր աշխատանքի մը, իրենց պրպտումներով լոյս աշխարհ բերելու համար կորսուած գրական արժէքներ, ինչպէս հնախօսները անդադար պեղումներով հողի ընդերքէն դուրս կը հանեն պատմական իրեր:

Ասոնցմէ մէկն է ֆրանսացի ականաւոր թատերագէտ եւ բեմադիր Ժադ-Անրի Տիւվալ, որ վերջերս երեւան հանած ֆրանսացի մեծ փիլիսոփայ-գրագէտ Տիտըրոյի մէկ թատերակը՝ «Թամոյի եղբօրորդին»:

Այս գործին բնագիրը որ իր ծագման օրէն ի վեր անյայտ կորսուած էր, ունի իր հետաքրքրական պատմութիւնը: Տիտըրօ իր այս գործը կը լրացնէ 1763ին ապա, 1774ին նոր մշակման մը կ'ենթարկէ զայն, որմէ ետք երկը կ'անյայտանայ, առանց ներկայացուելու: Մինչեւ 1805 թուականը անծանօթ կը մնայ թատերակը, երբ օր մը, Կէօթէ Վայմարի մէջ գտնելով Տիտըրոյի գործին մէկ բնագիրը եւ զայն թարգմանելով գերմաներէնի, կը հրատարակէ:

1821ին կը հրատարակուի «Թամոյի եղ...

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Ահա մօտենում է Սերգէյն իր հօրը, Վլատիմիր Մավրինին, գրկում է նրան ամուր եւ ուրախ — ուրախ ասում ականջին:

— Տեսնո՞ւմ ես, դու ինձնից բախտաւոր ես, դու դեռ ապրում ես, իսկ ես չկամ. ուզո՞ւմ ես փոխենք տեղներս: — Իսկ Իվան Սարոկինը քնած տեղը ծիծաղում է. ինչպէս չծիծաղես. համայնքի բաժնի վարիչ Բուրդենկօն, նա, որն ամուսնացել է իր կնոջ հետ, նստած դիմում է գրում մարմիններին.— խնդրում եմ ինձ ուղարկէք այնտեղ, որտեղ գտնւում է իր այժմեան կնոջ օրինական ամուսինը, թող դայ, տիրութիւն անի իր կնոջը, իսկ ես գնամ նրա տեղը մի քիչ հանգստանամ ... — Իմամ Ալի Բագիրբեգովը հիւղակի աւագն է, նա պետի հետ խօսում է, խօսում զարմանալի սահուն ռուսերէնով:

7.

— Ծը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Բրուտանոցի եւ բոլոր շինութիւնների տանիքների եզրերից կախուած սառցէ լուլաներն սկսեցին կաթել:

— Ծը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Այս Ապրիլն է: Այս նշանակում է, որ գարունը չի մոլորել իր ճանապարհը, զգացւում է նրա հեռաւոր շունչը: Կը գայ մի օր նա: Դրսում մի կաչաղակ կչկըչաց: Նամակ կը ստանամ,— մտածեցի ես,— Նամակ կը ստանայ,— մտածեց Մամօն, Աշոտ տայէն չի հաւատում կաչաղակներին, իսկ Սանօն, — այսպէս ենք կոչում մենք բոլորս նրան,— իսկ Սանօն կաչաղակի կչկչոցը չլսեց անգամ. ինչ կաչաղակի կչկչոց, նա ընդամէնը երեք օր առաջ ստացաւ Լիալիայից նրա լուսանկարը: Լուսանկարուել է նա Սարանսկում, լուսանկարից նայում է կենդանի, վառ Լիալիան եւ որ կողմից նայես, Լիալիան նայում է քեզ, ուղիղ քո աչքերին. շրթունքները կիսաբաց են, մարգարտաշար ատամները ժպտում են, նա կարծես ուզում է քեզ մի կարեւոր, շատ կարեւոր բան ասել, բայց դեռ մտածում է, ասե՞լ թէ չասել ...

Հետաքրքրութեամբ չտիրացաւ Սանօն այդ գանձին: Շատ բան անցաւ - դարձաւ:

— Ծը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

... Մի անգամ Լիալիան եկաւ ըստ իր սովորութեան ճաշի ընդմիջումին մեզ մօտ: Նա բարեւեց լուրջ ու մտախոհ, խօսեց ամենահասարակ բաների մասին, առանց նայելու Սանոյի կողմը: Ես այդ համարեցի պարզապէս պատահականութիւն: Բայց ահա նա հառաչեց, ժպտաց եւ ասաց.

— Սիրտս թրթռւում է, երբ խօսում եմ երեքիդ հետ ...

— Չորսիս հետ,— ուղղում է Աշոտ տայէն:

— Երեքիդ հետ,— պնդում է Լիալիան եւ ոտքից գլուխ չափում է Սանոյին, կարծես առաջին անգամ է տեսնում նըրան: Յետոյ նա ընդհուպ մօտենում է նրան, բռնում նրա խուսափող հայեացքը եւ ասում.

— Չէ՞ որ դու խոստացել էիր ինձ: Առ քեզ ...

Ապտակը ոչինչ, միջին թափի, վերջ ի վերջոյ կանացի ապտակ էր, բայց միթէ՞ զրանով ապտակը դադարում է ապտակ լինելուց, իսկ միւս կողմից... Ես յիշեցի Աշոտ տայու հարուածը նոյն թիբախին եւ ինձ թուաց, որ ես տեսայ ամենածանր ապտակը կեանքում տեսած եւ անձամբ ճաշակած բոլոր ապտակներից:

Չէի սխալուել: Սանօն փուլ եկաւ նըստարանի վրայ, ասես երկաթէ ձեռքի ծանըր հարուածից, գլուխն առաւ ձեռքերի մէջ եւ մատներով ծածկեց աչքերը: Նա կռացաւ, կծկուեց, փոքրացաւ: Ցանկարծակիի եկած բրուտանոցը լռեց:

— Ի՞նչ է պատահել, — լսուեց Աշոտ տայու անվրդով ձայնը:

— Խոստացել էր վերջ տալ թղթախաղին, իսկ ես հաւատացի նրան, — չկարելով իր աչքը արագ — արագ շնչող Սանոյից, մեղմացած զանգատուեց Լիալիան, — պարզւում է, որ նրա ոչ մի խօսքին չի կարելի հաւատալ: Հրամանատարը պատմեց. ինքն է թուղթ խաղացողների գլխաւորը: Կէս գիշերին ճաշարի պետը դուրս է գալիս եւ նկատում որ սրանց հիւղակում աղօտ լոյս է վառւում. վերցնում է հրամանատարին հերթապահ աւագին եւ մտնում հիւղակ... Տեսնում են, նստել թուղթ են խաղում: Մօտենում են աննկատելի կերպով խաղաթղթերը խլելու համար: Խաղը երկար է անցնում: Խուզարկում են բոլորին, ... մի խաղաթուղթ ոչ մէկի մօտ: Մերկացնում են սրան, ոչ մի խաղաթուղթ... Պետը ասում է՝ տղերք, ես տեսայ, ... դուք թուղթ էիք խաղում, ես տեսայ խաղաթղթերը, ցոյց տուէք, ո՞ւր կորցրիք, խոստանում եմ չվերցնել: — Եւ ի՞նչ կարծում, այս հերոսը խաղաթղթերը ...նում է հէնց իրեն՝ պետի գրպանից: ... բեմն ի՞նչ,— հարցնում է պետը, — ... խաղաթղթերը պիտի մնային իմ գրպանում ... — ի հարկէ ոչ,— պատասխանում այս հերոսը,— դուք դուրս կը գայիք առանց դրանց: Խաղաթղթերը կը մնային ինձ մօտ: Լաւ, —ասում է պետը,— չեմ դրժում իմ խօսքը, բայց իմացիր, որ եթէ մի անգամ էլ աչքովս ընկնես այնպիսի տեղ կ'ուղարկեմ քեզ, որ ... տեղը յիշես, ինչպէս Ադամն է ... դրախտը.— ճի՞շդ է, ասա, ճի՞շդ է ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱ...

(15 Շար.)

բոբոդին» ֆրանսերէնով, թարգմանուած գերմաներէնէ: Ի վերջոյ, սակայն, 1823ին, Փարիզի մէջ երեւան կուգայ նոյն գործին ֆրանսերէն մէկ նոր բնագիրը, նոյնինքն Տիտըրոյի ձեռքով գրըուած:

Ժագ–Անրի Տիվալ այս վերջին բնագրին հետեւողութեամբ պատրաստած է մէկ արարնոց թատերակը, որ կը տեւէ մէկուկէս ժամ:

Խաղին նիւթը պարզ խօսակցութիւն մըն է որ կ'անցնի երկու անձերու՝ հեզինակին՝ Տիտըրոյի եւ համբաւաւոր ֆրանսացի երաժիշտ Ռամոյի եղբօրորդւոյն միջեւ:

Այս վերջինը՝ Ժան–Ֆրանսուա Ռամօ, գրեթէ մարդկային տականք մը, ցնցոտիներով պատուած, աղտոտ, անօթի ու անտուն, կը թափառի աստանդական, ողբալի պաշտօնէութեան մէջ ... ճարահատ կեանքը Փարիզի մէջ, ու ամէն կոնակ կը տեսնէ իր դիմաց մեծ հարստութիւն՝ ունենալու համար: Տիտըրոյի հետ ... Սթանիսլաւ Լը Ռայ Եսա իր ժամանակին պարծանքն էր: ...

Ժան–Ֆրանսուա Ռամօ, գրեթէ մարդկային տականք մը, ցնցոտիներով պատուած, աղտոտ, անօթի ու անտուն, կը թափառի աստանդական, ուրախ՝ ողբալի փոխանակ պաշտօնական կերպով...

Այս վերջինը՝ Ժան–Ֆրանսուա Ռամօ, գրեթէ մարդկային տականք մը, ցնցոտիներով պատուած, աղտոտ, անօթի ու անտուն, կը թափառի աստանդական, ուրախ՝ բողոքելու ինքը դուրս վռնտած են իր վերջին բնակարանէն, ուր կ'ապրէր երկար ատենէ ի վեր իր ուրիշներուն մնացորդները լիզող պորտաբոյծ մը, որ չունի մարդկային առաքինութիւններու մասին որեւէ գաղափար:

Ցոփ ունակութիւններու մէջ խրուած այս արարածը կը տրամաբանէ հետեւեալ կերպով, պատասխանելով Տիտըրոյի:

— Եւ ինչո՞ւ արդեօք պիտի չկարենամ կառուցանել երջանկութիւնս իմ սեփական ու բնական մոլութիւններուս շնորհիւ, որոնք ձեռք բերած եմ առանց դոյզն աշխատանքի եւ որոնք կը պահեմ առանց մեծ ճիգի ...

Եւ մարդկային տականքը կը շարունակէ իր արտառոց ցափառութիւնները, զանոնք համեմելով յաճախ հնարամիտ եւ խորունկ խորհրդածութիւններով, չօշափելով երաժշտութեան, բարոյականի, գրականութեան, թատրոնի, եւ տակաւին բազմաթիւ այլ հարցեր:

Եւ այսպէս, խօսակցութիւնը կը շարունակուի երկու անձերուն միջեւ, ըստեղծելով մթնոլորտ մը գրական ու գեղարուեստական:

Միշտուէլը թատրոնին մէջ այժմ կը ներկայացուի այս կոկորիկ թատերակը:

Տիտըրոյի դերը կը մեկնաբանէ ծանօթ դերասան Ժիլպէն Պէրթօ, իր դէմ ունենալով մեծանուն Փիէր Ֆրէնէն, Ռամոյի եղբօրորդւոյն բազմակնճիռ տիպարով:

Մէկուկէս ժամ տեւող այս խաղին կըցուած է, նոյն յայտագրին մէջ, ֆրանսացի գրագէտ Ժագ Փերքի մէկ մենախաղը՝ «Էքուասիոն», ուր բացակայ է թէեւ խօսքը, բայց ներկայ՝ տեսողութեան հաճելի խաղարկութիւնը: Հոս եւս Փիէր Ֆրէնէ երեւան կը բերէ արուեստագիտական իր հմտութիւնը, այս անգամ մնջկատակի մէջ: Այս առթիւ մեծանուն դերասանը յայտարարած է. «Անխօս թատրոնի առաջին փորձս է ասիկա: Փորձ մը, սակայն, որ գլխս անձայն կը թողու ...»:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐԵԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի Հայ Մշակոյթի Տան Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին մէջ Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ փետրուարեան ապստամբութեան 42րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը:

Օրուան նախագահ ընկեր Սուրէն Փափազեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը փետրուարեան պայքարի զոհերուն:

Ապա «Մեր հայրենիք»ով որ երգուեցաւ բոլորին կողմէ տօնակատարութիւնը բացուած յայտարարեց:

Ընկեր Փափազեան իր խօսքին մէջ դուգակշիռ բրաւ մեզմէ 15 դար առաջ համաժողովրդական շարժումին, հսկայ կայսրութեան մը դէմ, որ ծանօթ է Վարդանանց պատերազմ անունով, եւ անկէ 42 տարի առաջ Փետրուարեան յեղափոխութեան, ժողովրդական պոռթկումին, բոլշեւիկեան բռնատիրութեան դէմ:

Իրողութեանց հաստատումով ցոյց տըւաւ որ հայ ժողովուրդը իր արի եւ յանդուգն խառնուածքով, հայրենիքի եւ ազատութեան հանդէպ իր անսահման սիրով տոգորուած նետուած է անհաւասար կռուի մէջ եւ գիտցած է արժեցնել ազատ եւ անկախ ապրելու իր ցեղային մեծագոյն առաքինութիւնը:

Առաջին առթիւ խօսք տրուեցաւ ընկեր Աշոտ Իսահակեանի որ 1917 Հոկտեմբերէն մինչեւ 1920 Դեկտեմբեր 2, փաստերով եւ անուններու յիշատակութեամբ ցոյց տուաւ համայնավար իշխանութեան եւ ղեկավարներու չարալած խոստումներուն եւ պատեհ ժամուն ի վնաս մեզի թշնամական վերաբերմունքին հակասական բնոյթը: Յիշեց Լենինի, Սթալինի, Թրոցքիի, Զիչերինի, Կարախանի եւ այլ բազմաթիւ համայնավար գործիչներու, պետական մարդոց գրաւոր եւ բերանացի խոստումները, Թրքահայաստանի հողերու գրաւումով հայ ժողովուրդին ազատ եւ անկախ հայրենիքի մէջ ապրելու անժխտելի իրաւունքի մասին, իսկ միւս կողմէ դրամական եւ զինուորական օգնութիւնները Թուրքը ոտքի կեցնելու եւ համաթրքութեան շարժումով պայքարելու արեւմուտքի դէմ: Այս դէպքերու ընթացքին մենք որեւէ բախում չունեցանք խորհրդային ուժերու հետ: Բարեկամ էինք եւ բարեկամ ալ մնացինք: Բայց անոնք ահա թէ ինչպէս վարձատրեցին մեր անվերապահ բարեկամութիւնը: Վատաբար լքեցին արդար դատի պահանջատէր հայ անիրաւուած ժողովուրդը եւ ոչ միայն քաջալերեցին այլ պարտադրեցին ջարդարար Թուրքին, որ բռնագրաւէ նաեւ նորազատ Հայաստանի մեր նուիրական հողերը»:

Իբրեւ ականատես խօսք տրուեցաւ երկրորդ բանախօս ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեանի որ Փետրուարեան յեղափոխութեան մասին ըսաւ.— 1920 Դեկտեմբեր 2ի պետական խաղաղ փոխանցումը չյոհացուց հայ համայնավարներու արիւնարբու ախորժակները:

Հակառակ երկուստեք ստորագրուած համաձայնագրերու առաջին օրէն կառավարութեան մէջ չառին մեր կողմէ պարտադրուած ներկայացուցիչները (Դրօ եւ Հ. Տէրտէրեան):

Այնուհետեւ սկսան հալածանքները: Բանտարկեցին Հայաստանի հանրապետութեան եւ Դաշնակցական կուսակցութեան ղեկավարները ու պետական անձնաւորութիւնները: Աքսորի դատապարտեցին Հայաստանի բանակի բոլոր սպաները չխնայելով նոյնիսկ ծերունազարդ զօրավար Նազարբէկեանի:

Աննկարագրելի է այդ օրերուն Հայաստանի ժողովուրդին մեծ եռուզեռը նկարագրել: Ծեր, երիտասարդ, նաեւ մանուկներ, առանց սեռի, տարիքի, դաւանանքի եւ քաղաքական համոզումի խտրութեան Արագածէն եւ Զանգեզուրէն դէպի Երեւան կը դիմէր, խորտակելով իր ճամբուն վրայ խոչընդոտ հանդիսացող ռուսական ամէն ուժ: Առաջին առթիւ գրաւեցին բանտը, ազատելով մեր բոլոր զինուորական եւ քաղաքական գործիչները ստոյգ մահէն, ապա դուրս շպրտեցին համայնավար բռնագրաւիչները մեր երկրէն: Ծիրդ է կարճ տեւեց ազատութեան այդ շրջանը: Թէեւ ռուսական սուինեռնու կոթնած կրկին վերադարձան անոնք, բայց այս անգամ խելօք եւ իմաստուն էր իրենց մուտքը Հայաստան: Հայրենիքէն ներս եւ դուրս Հայութիւնը պէտք չէ յուսահատի իր լուսաւոր ապագայի մասին, քանի Փետրուարեան ըմբոստ ոգին, բոլոր ժամանակներու մէջ մեր ցեղին գոյատեւման գեղեցիկ ազդակը կը կազմէ:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերին Տիկին Արմենուհի Յակոբեան, Օր. Աստղիկ Քէօսէեան (երգ), Օր. Մալխասեան եւ ընկեր Փուշուճեան արտասանութիւն են:

Սեղանապետ ընկեր Փալամուտեան խանդավառ մթնոլորտի մէջ ղեկավարեց խնջոյքը, ուր բոլոր ներկաներն ալ իրենց խօսքի, երգի եւ արտասանութեան բաժինն ունեցան:

Ուրախալի էր երիտասարդ ընկերներու ազգային եւ կուսակցական երգերով շէնշող մթնոլորտը, որ տեւեց գիշերը, մինչեւ ուշ ատեն:

Ապրին «Փոթորիկ» խումբի սրտով եւ հոգիով նուիրուած ընկեր – ընկերուհիները:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՅԱՋՈՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը, այս տարի բացառիկ յաջողութիւն մը արձանագրած է: Խուներամ բազմութիւն մը (հազարէ աւելի) լեցուցած էր Ժորժ Ե.ի գոյգ սրահները:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր մը աւելի եւս աւելցուց օրուան փայլը:

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

ՀՆԴԿԱԿԱՆ

Մարդը գեղեցկացնողը ոչ զարդերն են, ոչ դրամը եւ ոչ ալ ծաղիկները: Մարդը իրապէս գեղեցկացնողը՝ իր խօսքն ու բարի սիրտն են:

×

Կաթիլ մը ջուրը եթէ շիկացած երկաթի վրայ իյնայ՝ կը կորսուի, եթէ լոտոսի տերեւի մը վրայ իյնայ մարգարիտի պէս կ'երեւայ իսկ ոստրէին մէջ՝ իրական մարգարիտ կը դառնայ: Մարդն ալ այսպէս կը կազմուի իր շրջապատին համաձայն:

×

Ականջները օղերով չէ որ կը զարդարուին՝ այլ՝ իրենց լսած գեղեցիկ խօսքերով: Ձեռքերը մատանիով չէ որ կը զարդարուին, այլ՝ բարիք գործելով:

×

Պարզ եւ ազնիւ մէկը՝ դիւրաւ կրնաս համոզել բանի մը մասին: Ընկերային ու զարգացած մէկը՝ աւելի դիւրաւ կը համոզես: Սակայն, կէս – զարգացած եւ մոլեռանդ մէկը՝ Պուտտան անգամ չի կրնար համոզել:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺՊԻՏ

ԳԻՏԷ՞Ք ԱՐԴԵՕՔ

— Հայրիկ, դու գիտե՞ս թէ ինչ է Ունիվերմագը ...

= Ունիվերմագ, զաւակս, նշանակում է ՈՒՆԻ ՎԵՐՄԱԿ, սակայն լինում են Ունիվերմակ – չունի ներքնակներ, ունի ներքնակ – չունի վերմակներ, Ունիվերմագ – չունի տետրակներ եւ վերջապէս ունի տետրակ – չունի գնդակներ, որոնց բոլորի փոխարէն գրող Ն. Զարեանը օգտագործում է հանրախանութ բառը:

Ս. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՋՈՐՍ

— Ես այս տեղին տղէտը, օտարը կըհամարուիմ, շարունակեց Քրիստափոր, չեմ ճանչնար մարդիկը, ոչ ալ վայրերը, անցածները, որոշուեցաւ փորձ մը կատարել:

— Է, ընդմիջեց Աշոտ, ինքզինք ամփոփելով, ի՞նչ փորձ է նայինք.

— Ռումբի փորձ մը, շարունակեց Քրիստափոր, Սաֆոյի խելքը փչեց օր մը, խմբովին երթանք, ըսաւ, հեռաւոր տեղ մը, մարդիկներէ հեռու, փորձ մը կատարենք:

— Կ'աղաչեմ, պարոն Քրիստափոր, ընդմիջեց Աշոտ, հետզհետէ շահագրգռուելով անոր պատմուածքով, պատմեցէք, պատմեցէք:

Եւ Քրիստափոր սկսաւ պատմել հետեւեալը.—

«Աշնան արեւոտ օր մըն էր, որոշեցինք երթալ Պէյքօզ, եւ անկէ՝ Բոլոնէզ գիւղը: Ուստի, ես, Սաֆօ, օրիորդ Ռուպինա, օրիորդ Մարի Զայճ, տիկին Աննա–Գոռնէլի (Հէլլէնս)՝ Ժօրխի կինը, Թորգոմ ու Վռամշապուհ, ինչպէս նաեւ ուրիշ մէկ քանի օժանդակ ընկերներ, երկու ռումբ առինք հետերնիս եւ խմբովին ճամբայ ելանք:

«Կամուրջէն նստանք Վոսփորի շոգենաւը, բազմութեան աչքերը յառած էին մեզի. ճշմարիտ դրօսաշրջիկներ էինք, յունարէն, ռուսերէն, գերմաներէն, ֆըրանսերէն, իտալերէն, ամէն լեզուներով կը խօսակցէինք:

«Հասանք Պէյքօզի առջեւ եւ կը պատրաստուէինք դուրս ելլել շոգենաւէն, երբ մէկ քանի ոստիկաններ ցցուեցան մեր առջեւ:

Աշոտ, անհամբեր շարժումով մը. ընդմիջելով:

Յետո՞յ, գոչեց, շարունակեցէք:

«Սիրելիս, շարունակեց Քրիստափոր, երեւակայել պէտք է այն վայրկեանը, ոստիկանները շրջապատեցին մեզ եւ իրենց պետը, մօտենալով ինծի.

— «Ո՞վ էք դուք, հարցուց.

«Անմիջապէս այցետոմսս ներկայացուցի, ոստիկանը նայեցաւ երեսս, նոյնպէս միւսները ցոյց տուին իրենց այցաքարտը:

— Այցետոմսը կրցա՞ւ կարդալ ոստիկանը, հարցուց Աշոտ, ի՞նչ լեզուով էր:

— Ո՛ր լեզուով կ'ուզես, յարեց Քրիստափոր ժպտելով, չէ՞ որ զբօսաշրջիկներ ենք:

«Վերջապէս, շարունակեց Քրիստափոր, ոստիկաններուն ձեռքէն ազատեցինք մեր օձիքը, Բօլօնէզ գիւղը գացինք, ուր քիչ մը հանգչելէ յետոյ, խմբովին ուղղուեցանք Երամեան Աբրահամ փաշայի Պէյքօզի անտառը, յարմարագոյն տեղը, ուր պիտի կրնայինք կատարել մեր ռմբաձգութեան փորձերը:

«Մեր ընկերները տեղը գտան, բայց երբեք չէին երեւակայած այդ ստուարախիտ թաւուտներուն մէջ անտառապահի ներկայութիւնը:

«Առաջին ռումբը նետուեցաւ, բայց բարեբախտաբար չպայթեցաւ. բարեբախտաբար, այո, որովհետեւ կը պատրաստուէինք երկրորդ ռումբը նետել, երբ անտառապահին հասակը գծուեցաւ մեր առջեւ:

«Կրնաս երեւակայել, Աշոտ, մեր վիճակը, հազիւ կարելի եղաւ պահել ռումբը:

— Պահապանը չկասկածե՞ց, ընդմիջեց Աշոտ:

Քրիստափոր շարունակեց իր պատմութիւնը.

— Անտառապահը միամիտ մարդ մը կ'երեւար, մեր եւրոպական գլխարկներէն խաբուեցաւ, միայն, մօտենալով, հարցուց.— «Ի՞նչ կը փնտռէք հոս, միւսիւներ:

«Մենք բառ մը չարտասանեցինք, քանի մը ձեռք առրճանակ պարպեցինք միայն: Եւ մարդուկը մեզ զբօսաշրջիկներ կարծելով, դիտողութիւն մը չըրաւ: Իսկ մենք, անտառին խոտերուն տակ թողուցինք առաջին ռումբը, որ, ինչպէս ըսի, չէր պայթած, եւ այդ վայրերէն հեռացանք»:

Քրիստափոր, վերջացնելով ռումբի պատմութիւնը.

— Աշոտ, ըսաւ, մեր խոհեմութիւնը մեկնութիւն չվերցներ, չէ՞:

— Կը զարմանայ, կը զարմանամ, կրկնեց Աշոտ, պարոն Քրիստափոր, գոնէ դուն խօսք չկրցա՞ր հասկցնել մեր խենթերուն:

— Իրաւունք ունիս, Աշոտ, յարեց Քրիստափոր, ես ալ չեմ գիտեր ինչպէս ինկայ ծուղակը, յիմարութիւն մըն էր, գործեցինք, ինչ որ է ...:

Յետոյ, խօսակցութիւնը դարձաւ ուրիշ նիւթերու վրայ:

— Աշոտ, ըսաւ Քրիստափոր, մէկ քանի անգամներ ուրբաթի սէլամլըքին ներկայ եղանք:

— Ի՞նչպէս ...

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Մարսէյլէն՝ Կիրակոս Անխաբէկեան 20 ֆրանք կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Արամ Սահակեանի (Պէյրութ) եւ Ներսէս Գի – նոյեանի յիշատակին :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազգ. – Որբախնամ Միու – թիւնը, Նոր Տարուոյ իր կոչին ի պա – տասխան, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : (Բ. ցանկ) .

Պ. Յակոբ Տալաքիւփէյեանէ 100 ֆր.,

Պ. Պ. Ճամուսեան, Շաւարշ Փիրանեան, Ե. Զարդարեան, Յակոբ Փափազեան եւ Այրի Տիկին Հաճեանէ (Տրակինեան) 50–ական ֆրանք :

Տոքթ. Մկրտիչ Քէչեանէ 30 ֆրանք :

Այրի Տիկին Թէրզիպաշեան, Պ.Պ. Քը–րիսթոֆ Թէրզիպաշեան, Ժօրժ Թէրզի – պաշեան եւ Վարդանեան 20ական ֆր.:

Պ. Պ. Ս. Կարապետեան (Տրակինեան), Քիւլահմանեան (Տրակինեան), Օր. Ա. Գալուստեան, Պ. Կ. Եկաւեան, Անտրէ Խաչիկեան, Հ. Սեֆէրեան, Օննիկ Թա – թէոսեան, Ժաք Յակոբեան, եւ Մարգար–եան (Միլօ) 10ական ֆրանք :

Պ. Մինաս Պօղոսեանէ վեց ֆրանք եւ Տիգրան Գէորգօֆէ հինգ ֆրանք: Գու – մար 561 ֆր.: Նախորդ գումար 1935 ֆր: Ընդհ. գումար՝ 2496 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Արմենակ Ալթունեանի թաղման առ–թիւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ե–ղած են Պօմոնի Թաղ. խորհուրդին. — Ննջեցեալի պարագաները՝ եկեղեցիին, Ազքատախնամին, Կապ. Խաչին, Դպրո – ցին 30ական ֆրանք :

Ննջեցեալի ազգականներէն եւ բարե – կամներէն, Պ. Կարապետ Սիմիզեան 30 ֆրանք եկեղեցիին, Հայկ Տատուրեան 20 ֆր. եկեղեցիին, Աստիկ Աչճեան քսան ֆրանք եկեղեցիին, Յովհան Մանասեան 10 ֆր. եկեղեցիին, Ոսկեան Եուսուֆեան հինգ ֆր. եկեղեցիին, Յարութիւն Պա–պախկիտճեան տասը ֆր. դպրոցին :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդին Օժանդակ Իրերօգնութեան մարմնոյն եղած են Նոր Տարւոյ եւ Ծննդեան տօներուն հետեւեալ նուէրները .—

Տէր եւ Տիկին Լօռան Խօքսիւզեան 100 ֆրանք, Պ. Պ. Դանիէլ Հրատեան եւ Պա–րիս Մուսայէլեան 50ական, Պ. Պ. Հայկ Գալֆունեան, Հայկ Սալբեան, Տօուտ–եան եղբարք՝ 30ական, Պ. Պ. Յովհ. Յա–կոբեան, Տոքթ. Ստեփան Դաբբինեան, Մեսրոպ Գասպարեան, Արբհ. Թօնկուր – եան, Վահրամ Սինանեան, Տիկին Լու – սնթագ Արսլանեան, Տիկին Հայկանոյշ Ջրբաշեան քսանական, Պ. Գրիգոր Նա–ճարեան եւ Տիկին Նեկտար Մանասէեան 15ական, Պ. Պ. Յար. Նիկողոսեան, Յար. Արզարեան, Յար. Արսլանեան, Յակոբ Էթմէքճեան, Գրիչա Յարութիւնեան, Յա–կոբ Տօլպաշեան, Աստուր Մազլում – լեան, Նշան Դաբբինեան, Դանիէլ Ազատ–նեան, Կարապետ Գօճապաշեան, Միսաք Միսաքեան, Գարեգին Ազարեան, Տիկին–ներ՝ Մալվինէ Մաքինաճեան, Ատրինէ Փափազեան, Մաքրուհի Արութեան, Սի – րանոյշ Օհանեան, Հայկուհի Ա. Թէրզի–պաշեան, Վարդանոյշ Սէֆէրեան, Շօփ–եան, Քիւփէլեան, Ոսաննա Սիլօյեան եւ Օր. Պերճուհի Փափազեան տասնական, Պ. Գէորգ Քիւրտօղլուեան, Տիկին Պայ – ծառ Ազատեան եւ Օր. Սէմէրճեան 5ա–կան ֆր.: (Գումար՝ 695 ֆրանք): Շը–նորհակալութիւն բոլոր նուիրատուներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Սեփականատէր գործաւորուհիներ շըմի-զիէ կարելու համար: Դիմել ամէն առա–ւօտ ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շա – բաթ օրէն:

MAISON MICHEL

17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Ազքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 4էն սկսեալ Պօմոնի Սահակ – Մեսրոպ սրա – հին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար – սէյլի Շր. Կոմիտէի, մասնակցութեամբ բոլոր ենթակոմիտէներուն եւ խումբե – րուն, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Մարսէյլի մասնաճիւղերուն :

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Յ. ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ. Ա. ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր. — Հայկական պարեր, արտասանութիւն, երգ եւ նուագ :

Առատ կերուխում եւ ընտանեկան խը – րախճանք :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ-ԽՆՋՈՅՔ

Բարեկենդանի առթիւ պարանցիկ խըն–ջոյք, կազմակերպուած Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ:

ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ Է Ի ՆՇԱՆ ՍՈՒԳԻ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du SPLENDIDE

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԵՐ

Հայերէնի մասնաւոր դասեր կ'առան – դուին ինքնուրոյն եւ դիւրահասկնալի ե – ղանակով: Նախաձեռնարկողը միայն այդ աշխատանքին նուիրուած ըլլալով՝ կրնայ այցելել մերձակայ վայրեր :

Դասաւանդութեան վայրին ու ժամե – րու որոշման համար դիմել կամ գրել հե–տեւեալ հասցէին :

COUYOUMDJIAN
130, Rue Etienne-Dolet
Alfortville - Seine

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բո–վանդակութիւն:

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշ-խարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխար-ներ, Մեր գաղութները (Ամերիկա-հայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) .— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շու – քով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուա – ծածնայ եկեղեցւոյս մէջ :

Կը պատարագէ Վարագ քհնյ. Ասատ – եան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգ–չախումբին, ղեկավարութեամբ դպրա – պետ Գ. Մարտիրոսեանի,

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութա – յին բաժինը կազմակերպած են բանախօ–սութիւն մը մողական լապտերով Հայ նը–կարչութեան եւ արձանագործութեան վը–րայ : Խօսք՝ Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ գիրքէն :

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Ե–րիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ :

Պատուոյ նախագահ
ԳԱՐԶՈՒ

Այս Երկուշաբթի, ժամը 2ին,

SALLE CHOPIN
8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles

Ծախքերու մասնակցութիւն 3 ֆրանք

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթա–կոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԱԵՆԻԷՌ–ՊՈԻԱ. – ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբ-թի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը :

ԱՌՆՈՒՎԻԼ – ՍԱՐՍԷԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւա–քատեղին :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա–նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Վարդա–նանցի, Ս. պատարագէ եւ օրուան արա – րողութիւններէն ետք, մասնաւոր հանգի–սաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նոր չափիկներու եւ պատարագի նոր ըղ–ձեստի նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին, նշանակելի գումարներով նուիրատուութեան մասնակցողները ըլ–լալով՝ Պ. Խօքսիւզեան Ներսէհ, Տիկին Մալաքեան Արաքսի, Տիկին Մորլիան Զապէլ եւ Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան Եդ–ուարդ :

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փա – րիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ .— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն : Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշ – ներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճեմպորիէն :

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 ֆրանք Նրախանիրուն մուտքը ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 23 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9539

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9539

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐ «ԽՕՍՔ»Ը

Երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոս ամբողջ վեցուկէս տարի յորի համբերութեամբ տարաւ «անդուռն բերանով» կատարուած անարդանքներն ու չարախօսութիւնները, որոնք ուղղուեցան իր անձին դէմ 1956 Փետրուար 20էն ի վեր :

Եկեղեցականի իր բարձր աստիճանն ու իր անձնական արժանապատուութիւնը թոյլ չէին տար պատասխանելու «լեռնակուտակ լուտանքներու, բոլոր տեսակի ազեղութեանց եւ յարձակումներու», որոնց նախաձեռնութիւնը դժբախտաբար շատ վերէն կուգար :

Ի վերջոյ համբերութիւնը հատաւ եւ կաթողիկոսարանի պաշտօնաթերթ Հասկի մէջ 1962 Օգոստոս 12ին հրատարակութեան տուաւ իր խօսքը՝ ուղղուած իր սիրելի եւ պատուական զաւակներուն :

Անոնց բացաւ իր սիրտը :

« Անհրաժեշտ կը համարիմ, 1956 Փետրուար 20էն ասդին անգամ մը եւս ձեզի ուղղելու մեր շեշտակի խօսքը, ու ձեզի բանալու մեր սիրտը, որ գիտէք թէ տեւապէս տառապելու եւ արիւնելու երեւակայելի եւ աներեւակայելի ամէն պատճառ ունեցաւ, եւ ունի՛ դժբախտաբար » :

Իր վիրաւոր սիրտը լուռ արիւնեցաւ : Քրիստոնէական համակերպութեամբ, Վեհափառը իրեն պահեց իր ցաւերը : Անոպայ մարդոց եւ վարձու գրիչներու ցեխարձակումներուն եւ զռեհիկ հայհոյութեանց վերէն նայեցաւ, ներողամիտ աչքով : «Հայր, թո՛ղ դոցա, զի ոչ գիտեն զի՛նչ գործեն»ի աւետարանական ըսկզբունքով թողութիւն խնդրեց Աստուծմէ մոլորեալներուն համար, որոնք այսօր Ցուղայէն աւելի խղճի խայթ պէտք է ունենան, — եթէ խիղճ ունին :

Իր սրտին ամէնէն աւելի ցաւ պատճառած էր Վազգէն Կաթողիկոսի անըմբռնելի ընթացքը :

Ընտրութենէն անմիջապէս վերջ, Պատրիարքական ժողովին առջեւ խօսած ճառով, Զարեհ Ա. իր առաջին «սրտագին ողջոյնի խօսքը» ուղղած էր «էջմիածնայ նախամեծար Մայր Աթոռին, անոր արժանընտիր գահակալ Վազգէն Ա. կաթողիկոսին, այն հաստատ համոզումով եւ վստահութեամբ», որ երկու Աթոռները «լծակիցներ եւ գործակիցներ են նո՛յն ժողովուրդին» : Ցետոյ աւելցուցած էր. —

« Մեր Աթոռին կապը պիտի մնայ անքակտելի էջմիածնայ հետ» :

Ա՛յնքան անկեղծ էր եւ պարկեշտ իր ողջոյնի ջերմ խօսքը Մայր Աթոռի եւ անոր գահակալին հանդէպ :

Իբրեւ պատասխան՝ Վազգէն Կաթողիկոս առաջնորդուած էջմիածնայ գերագահութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան ի հողեւորս իրեն ենթակայ ըլլալու սխալ սկզբունքով, «անիրաւ եւ ապօրէն միջամտութիւններ» ըրաւ Անթիլիասի ներքին կեանքին եւ «անդոյ ու անհիմն պահանջներ» ներկայացուց Կիլիկեան Աթոռին : —

« Ս. էջմիածինը ունենալ կարծեց իրաւունք մը, ըստ որում ինք կրնայ «ճանչնալ» կամ «չճանչնալ» ընտրութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, եւ յետագային իր ամբողջ գործունէութիւնը եւ միջամտութիւնները խարսխեց այս անդոյ իրաւունքին վրայ», դիտել կուտար հոգելոյս կաթողիկոսը իր խօսքին մէջ :

Ցետոյ կ՚աւելցնէր թէ Վազգէն Ա.էն առաջ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսները իրենց թղթակցութեանց եւ կոնդակներուն մէջ ի յայտ բերած են «եղբայրական հաւասարութեան եւ քրիստոնէական միութեան սքանչելի ոգի մը, որով անքակտելի կապերով իրար զօդուած եւ ընդելուզուած են Հայոց. Եկեղեցւոյ նուիրապետութեան այս երկու լծակից, գործակից, եւ հաւասարապատիւ Կաթողիկոսական Աթոռները » :

Զարեհ Կաթողիկոս 1956 Սեպտեմբեր 2ին իր օծման օրը, առաջի Աստուծոյ եւ ի ներկայութեան բազմահազար ժողովրդեան պաշտօնապէս ուխտած էր «ամբողջ եւ անվթար պահել Կիլիկեան սուրբ Աթոռի իրաւունքներն ու իրաւասութիւնները եւ զանոնք պաշտպանել» իր կարողութեանց կամ կարելիութեանց չափով :

Երջանկայիշատակ կաթողիկոսը իբրեւ հովիւ քաջ հաւատարիմ մնաց իր սրբազան ուխտին եւ մինչեւ վերջին շունչը պաշտպանեց իր Աթոռի պատիւն ու իրաւունքները իր ամբողջ ուժով եւ հեղինակութեամբ՝ զայն հասցնելով այսօրուան նախանձելի վիճակին :

Համայն Հայութիւնը կ՚ողբայ երիտասարդ եւ արժանաւոր հայրապետին վաղաժամ եւ անդառնալի կորուստը :

Ցաւէտ յիշատակելի պիտի մնայ իր սիրելի անունը ո՛չ միայն Կիլիկեան դարաւոր Աթոռի տարեգրութեանց, այլ նաեւ սփիւռքի Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ ԱՌԹԻՒ

Խորապէս ազդուած Կիլիկիոյ միաբանութեան եւ կաթողիկոսութեան կրած ծանր կորուստէն, կը ներկայացնենք մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները եւ կը խոնարհինք Զարեհ Ա.ի աճիւններուն առջեւ :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

×

Հայֆայի Հ. Մ. Ը. Մ.ը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Յառաջի խմբագրութեան հասցէով. —

Խորապէս կ՚ողբանք Կիլիկիոյ մեր յոյժ սիրեցեալ Կաթողիկոսին՝ Զարեհ Ա.ի անդարմանելի կորուստը :

Հ. Մ. Ը. Մ. (Հայֆա)

×

Կը խոնարհինք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յիշատակին առջեւ : Մեր ցաւակցութիւնները ազակիր միաբանութեան :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ (Փարիզ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻԱ շատ մտահոգ է Իրաքի կացութենէն որ վերարծարծած է Նասրական հոսանքները երկրին մէջ : Հաւանական չէ նաեւ որ նոր վարիչները կարենան լուծել քրտական կնճռոտ հարցը, ինչ որ շատ կարեւոր է : Իրաց այս կացութեան մէջ կը սպասուի որ Իրաքցիներու եւ Քիւրտերու զինեալ բախումները վերսկսին ի մօտոյ : Նասր ճառ մը խօսելով Սուրիա – Եգիպտոս միութեան հինգերորդ տարեդարձին առթիւ՝ «Ձեր կողքին ենք» ըսած է Իրաքցիներուն :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ Ափրիկեցի 300 ուսանողներ գործադուլի մէջ են բողոքելու համար առջի օրուան դէպքերուն դէմ : Բոլորն ալ կ՚ուզեն երկրէն հեռանալ :

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռը

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

✝

ՀԱՆԳԻՍՏ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԵՐԱՆԱՇՆՈՐՀ ԳԱՀԱԿԱԼԻՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ Ս. ԱԹՈՌԻՆ

(1915 – 1963)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութիւնս, Կիլիկեան Թեմերու Սրբազան Առաջնորդներս եւ Ազգային վարչութեանց ժողովական անդամներս կսկծալից վիշտով եւ սրտի ծանր ճմլումով կը հաղորդենք վախճանումի դառնագոյն գոյժը մեր Թանկագին, անփոխարինելի ու պաշտելի Հայրապետին՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ս. Աթոռին լուսապսակ Գահակալին՝ Ն.Ս.Օ. Տ.Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի, որ ի Տէր հանգեաւ այսօր, 18 Փետրուար, Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, քաղաքիս Ամերիկեան հիւանդանոցին մէջ սրտի ծանրագոյն կաթուածի մը հետեւանքով :

Խոր, աննկարագրելի, անպատմելի սուգի ենք մատնուած բոլորս անխտիր : Մեր սրտերը խռովքի ու տառապանքի ծով են դարձած : Մեր լեզուներն են կարկամած : Կորուստը, որուն ենթարկուեցանք համազգայութային, համահայկական նկարագիր եւ տարողութիւն ունի : Ոչ միայն կորուստ է մեր ազգին մէկ մի զաւակին եւ ազգային ամբողջութեան համար այլ նաեւ ամբողջ Միջին Արեւելքի եւ ի մասնաւորի, Լիբանանի եւ Սուրիոյ Արար ազնիւ ժողովուրդին համար : Այնքան խոր էր, բոլորին սէրը իր անձին հանդէպ, այնքան մեծ էր իր անձը որպէս քրիստոնեայ հոգեւորական մարդ, ազգային առաջնորդող դէմք ու ժողովուրդի սիրտերուն բնակիչ, որ իր յանկարծական այս անհետացումը անհասկնալի, անըմբռնելի է ու երազային կը թուի ըլլալ :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է Աւետարանին հաւատաւոր պաշտօնեան, Աստուծոյ անձնուէր ծառան, ժողովուրդի անձնդիր հովիւը, որ իր ամբողջ կեանքը ապրեցաւ քրիստոնէական մաքրամաքուր սկզբունքներով, սիրոյ ու բարութեան մագնիսական ուժի փոխակերպելով իր անձը եւ ներշնչման ճառագայթներ սփռելով իր շուրջը ... :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է քրիստոնէական ճշմարտութեանց համարձակախօս քարոզիչը, որ տարիներով Հայց. Եկեղեցւոյ բեմէն ուժգին բառերով հնչեցուց Աւետարանական պատգամները ի լուր Հայց. Եկեղեցւոյ հաւատացեալ զաւակներուն ... :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է հայ եւ օտար հազարաւոր մարդերու անձնական խոր բարեկամութեամբ սերտօրէն կապուած մտերիմ մարդը, որ բարեկամական լուրջ խօսակցութեանց եւ մարդկային փոխադարձ յարաբերութեանց անգերազանցելի մարդը եղաւ, անձին հմայքովն իսկ ներշնչող, եւ որուն կորուստը բազմահազար անհատ մարդերու սիրտերուն իջնող հարուած մը եղաւ ... :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է հայ ազգին կեանքի ղեկավար այն դէմքը որ ժողովական կեանքի ու վարչական գործունէութեան մէջ եղաւ ողջմիտ մտածողութեան, առողջ դատումի, հեռատես հայեացքի, հաւասարակշռուած տեսակէտի, լայն հորիզոնի, բաց սրտի ու մտքի մարդը, եւ որուն անհետացումը կեդրոնական սիւնին գլորումն է մեր ազգային – վարչական ժողովական կեանքի ու գործունէութեան ... :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է պետական ու եկեղեցական բարձրաստիճան մեծ անձնաւորութիւններու շրջանակին մէջ լուսաւոր աստղի նման փայլող ու փայլ տըւող մարդը, որ հմայքի քաշողական անդիմադրելի ու անբացատրելի ուժով մը՝ իր անձի խորքէն ժայթքող՝ կ՚առինքնէր բոլորը, խորագոյն տպաւորութիւն, յարգանք ու սէր տարածելով բոլորին վրայ անխտիր :

Մտածե՛լ... որ ոչ եւս է մեր հոգեւոր Հայրը, որուն սիրտը այնքան էր մեծ, այնքա՛ն հարուստ, այնքա՛ն յորդուն իր զաւակներուն հանդէպ, որուն ամենօրեայ ներկայութիւնը այնքա՛ն քաղցրօրէն տիրական էր Կաթողիկոսարանիս մէջ եւ որուն ընծայաբերումը այս Ս. Աթոռի բարգաւաճման եղաւ այնքան առատաբեր ներքին ծաղկումի եւ արտաքին ճառագայթումի զոյգ ճամբաներով, որ յանկարծական ու յաւէտ այս բացակայումը, արմատներէն ցնցեց բոլոր իր մտերիմները Դպրեվանքի աշակերտներէն մինչեւ միաբան Հայերը Ս. Աթոռիս ... :

Ահա այս կցկտուր մտածումներու մեր մէջ յառաջ բերած խռովքին տակ՝ որպէս մեր առաջին պարտքը կը զգանք յայտարարել քառասուն օրուան սուգի շրջան Կիլիկեան մեր բոլոր Թեմերուն եւ մեր հաւատացեալ ժողովուրդին համար :

Կը յայտարարենք որ Երանաշնորհ Վեհափառ Հայրապետի անշունչ մարմնի օծման արարողութիւնը տեղի պիտի ունենայ Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, Շաբաթ առաւօտ, 23 Փետրուար, առաւօտեան ժամը 9ին, հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագի միջոցին :

Ցետ օծման, Հանգուցեալ Վեհափառ Հայրապետին դագաղը եկեղեցական ու ժողովրդական թափօրով պիտի փոխադրուի Ս. Նշանէն Ս. Աթոռ, Անթիլիաս :

Կիրակի առաւօտ, պետական, դիւանագիտական, եկեղեցական եւ ազգային ներկայացուցիչներու պաշտօնական ներկայութեամբ տեղի պիտի ունենայ թաղման արարողութիւնը Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ առաւօտեան ժամը 10ին :

Սուգի ամէնէն դառն բառերով կը հրաւիրենք մեր հաւատացեալ հայ ժողովուրդը իր գերագոյն յարգանքը ամէնէն մաքուր եւ Սուրբ սիրով ընծայելու մեր ամէնէն մաքուր Վեհափառի յիշատակին եւ քաջօրէն դիմագրաւելու այս դառնալից հարուածը ի սէր Երանաշնորհ Վեհափառ Հայրապետի անթառամ յիշատակին եւ ի հաւատարմութիւն իր մեծ անձին ու նուիրական գործին :

Լո՛յս մշտնջելի իր սուրբ հոգիին, անթառամ պսակ իր անմոռանալի յիշատակին, եւ խնկանուէր աղօթք իր յաւիտենական հանգիստին աստուածային երանութեան մէջ :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

(ԿՆԻՔ)

18 Փետր. 1963, Անթիլիաս

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԼԼԻ ՊՐԱՆՏԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Արեւմտեան Պերլինի 2,2 միլիոն բնակչութենէն 1·747·176 հոգի քուէի իրաւունք ունէին ընտրելու համար քաղաքային երեսփոխանները, 134 հոգի, եւ 12 շրջանային քաղաքապետարաններու երեսփոխանները 540 հոգի :

Փետրուար 17ի Կիրակի օրուան այս քուէարկութիւնը բացառապէս հետաքրքրութիւն կը շարժէր նաեւ այն պատճառով, որ երկու գործակցող կուսակցութիւնները Յունուարին իրարու ընդդիմացած էին Պրանտի Խրուշչեւի հետ տեսակցութիւն մը ունենալու ծրագրին չյաջողելուն պատճառաւ : Այսինքն քաղաքապետ Պրանտ օգտուելով Խրուշչեւի Արեւելեան Պերլին այցելութենէն կ'ուզէր անոր ցոյց տալ, այսպէս կոչուած «Լացի Պատը», որ քաշուած է քաղաքին մէջ, բաժնելով ընտանիքներ իրարմէ, դադրեցնելով ամէն հաղորդակցութիւն : Ամէնէն, որ Ատընաուըրի քրիստոնէական կուսակցութեան ներկայացուցիչն ու քաղաքապետութեան մէջ փոխանորդն էր Պրանտի՝ դէմ կեցած էր այս ծրագրին, հակառակ անոր որ Պրանտ Ատընաուըրի եւ երեք համաձայնական ներկայացուցիչներուն հաւանութիւնը առած էր եւ ժամադրուած Խրուշչեւի հետ ... Սկզբունքով, ոչ Պրանտ կրնար մեծ յոյս մը ունենալ յաջողութեան՝ Խրուշչեւի հետ տեսակցութենէն, ոչ ալ Ամռէհն անյաջողութեան կամ տեսակցութեան անօգուտ ըլլալուն ապահով էր, այլ կարելի է ենթադրել, որ Ամռէհն կը կասկածէր, որ Պրանտ յաջողութիւն մը կրնար արձանագրել կամ առնուազն աւելի ժողովրդական դառնալ այդ տեսակցութենէն ետք, որով Փետրուար 17ի քուէները դիւրութեամբ կը շահէր եւ կը դառնար միահեծան Պերլինի քաղաքապետութեան մէջ, այլ եւ կրնար ինքնավստահ եւ ինքնալլուխ «վարչապետ» մը դառնալ Պերլինի ճամբով ...

Այսպէս լուծուեցաւ Պերլինի բոալիսիոն կառավարութիւնը՝ Սոցիալ - Դեմոկրատներու եւ Քրիստոնեայ - Դեմոկրատներու, եւ պայքարը տարուեցաւ ամէն միջոցներու դիմելով : Երեք կուսակցութիւնները, որոնք Պոնի պիւտճէէն քան միլիոն մարք ունին իրենց տրամադրութեան տակ, Պերլինի մէջ ծախսեցին 2,2 միլիոն մարք համեմատական բաժանմամբ, «որպէսզի սատարեն քաղաքական կարծիքի կազմաւորման» : Քրիստոնեաները՝ մէկ միլիոնէ աւելի, Սոցիալ-Դեմոկրատները՝ 800,000, Ազատ - Ռամկավարները 300·000 մարք ծախսած են : Կուսակցութիւնները յայտարարեցին թէ ինչ ձեւով գործածուած են այդ դրամները : Քրիստոնեաները գետեղած են 14 հազար ցուցատախտակներ, 150 ժապաւէնով ցուցադրութիւն, 3,5 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, 90 հաւաքոյթներ, 250 ճառախօսներով : Սոցիալ - Դեմոկրատները՝ տասը հազար ցուցատախտակներ, 5,5 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, երկու հարիւր հաւաքոյթներ, երեք հարիւր ճառախօսներով եւ վաթսուն հանդիպումներ : Ազատ - Ռամկավարները՝ 15 հազար ցուցատախտակներ, 2,2 միլիոն տպագրուած թռուցիկներ, բազմաթիւ տեսաֆիլմերու ցուցադրութիւն, 27 հաւաքոյթներ, վաթսուն ճառախօսներով : Ասոնցմէ զատ ամէն մէկ կուսակցութիւն առիթ ստացաւ ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի միջոցով իր տեսակէտը պարզելու :

Այս մանրամասնութիւններէն կը հետեւի որ գերմանական ռամկավարութիւնը ներկայիս կը գործէ բոլորովին անկաշկանդ, եւ կուսակցութեանց նիւթական միջոցները բացայայտ են պետութեան եւ ժողովուրդին առջեւ :

Վերոյիշեալ կուսակցութիւններէն զատ ընտրական պայքարին մասնակցեցաւ արեւելեան Գերմանիոյ «Սոցիալիստական Միութեան» կուսակցութեան արեւմտեան Պերլինի մէջ արտօնուած կուսակցական մասնաճիւղը, որուն քուէ տալու համար ձայնասփիւռով կոչ ուղղեց նաեւ նոյնինքն Վալթէր Ուլպրիխթ, արեւելեան Գերմանիոյ վարչապետը :

Փետրուար 17ի քուէարկութեան յաղթանակը տարին Սոցիալ - Դեմոկրատները : Արդիւնքը հետեւեալն է :

Քուէի մասնակցած են 1·554·537 հոգի, այսինքն ընտրողներու 89,9 առ հարիւրը (1958ին 92,9 առ հարիւր), այս երեք առ հարիւրի պակասը կը բացատրուի քաղաքին մէջ տիրող ցուրտին հետեւանքով, որ արգելք եղած է շատերուն տունէն դուրս ելլելու : Նաեւ շատեր չէին նորոգած իրենց անձագիրները եւ այս պատճառով չներկայացան քուէարկութեան, թէեւ ոստիկանութիւնը մասնաւոր արագ գործողութեամբ նոյն Կիրակի օրն իսկ 65·000 անձագիր երկարաձգած է, որոնց կարգին տիկին Ռութ Պրանտի անձագիրը ... :

Քուէահամարին եւ խրթին թուաբանական հաշուին պելժիացի Տ'Հոնտթի դրութիւնը գործադրուած է, եւ չորս ժամուան մէջ գտնուած է հետեւեալ ադիւսակը ·

Սոց· Դեմ· 961,943 ձայն, 89 երեսփոխան (1958ին 78) :

Քրիստոնեայ 448·389 ձայն, 41 երեսփոխան (1958ին 55) :

Ազատ· - Ռամկ· 123·318 ձայն, 10 երեսփոխան :

Ընկերվ· Միութիւն, 20·887 ձայն, ոչ մէկ երեսփոխան :

Այս հաշիւով, Պրանտ, իբր ներկայացուցիչը Սոցիալ - Դեմոկրատ կուսակցութեան, ունի բացարձակ մեծամասնութիւն եւ կրնայ միւս երկու կուսակցութիւններու գործակցութեան պէտք չըզգալ : Թէեւ ինքն իսկ յայտարարեց թէ դէմ չէ գործակցութեան, միայն թէ քաղաքապետին տրուելու է աւելի լայն իրաւասութիւն : Մարտ 5ին նշանակուած է երեսփոխանական ժողովի վերարացում : Մինչ այդ՝ բանակցութիւններ տեղի պիտի ունենան կուսակցութեանց միջեւ : Պերլինի ընտրութիւնները հաւանաբար անդրադարձումներ յառաջացնեն նաեւ գերման դաշն· հանրապետութեան կառավարական գործերուն մէջ :

ՊԵՏՐՈՍ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ԿԵՆԻԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Թատերական հին դէմքեր ոգեկոչող այս սիւնակներուն մէջ թերեւս շատ վաղաժամ է գետեղել վերոյիշեալ անունը, տրուած ըլլալով որ ան մահացաւ երիտասարդ տարիքին : Արդար ըլլալու համար, սակայն, պէտք է ըսել թէ, երբ կը խօսուի Փարիզահայ բեմի գործունէութեան մասին, անկարելի է զանց առնել Կենիա Վարդանեանի անունը, որ իր օգտաշատ գործունէութեամբ լիառատ նպաստ մը բերած է Փարիզահայ բեմին :

Կենիա Վարդանեան ծնած էր 1917, Դեկտեմբեր 31ին, ընդարձակածաւալ Ռուսաստանի Եկատերինոտար (այժմ Կրասնոտար) քաղաքը :

Իր առաջին մանկութիւնը ծննդավայրին մէջ անցընելէ ետք, Կենիան իր ծնողքին հետ կը մեկնի Քիեւ, ուր քանի մը տարիներ մնալէ ետք կը փոխադրուին Մոսկուա եւ պարմանուհին, եօթը տարեկանին կը սկսի յաճախել կիմնազիոն :

Ցարաճուն դէպքերու բերմամբ, Մոսկուայի ուսումնարանը թողնելով, Կենիան միշտ կը հետեւի իր ծնողքին, որոնք այս անգամ բաժնելով հայ ժողովուրդի աստանդական ճակատագիրը, կը մեկնին դէպի Լեհաստան, ուր եւս յաճախելով զանազան վարժարաններ երիտասարդուհին կը սկսի բնականօրէն ծաղկիլ ու հասուննալ մտքով :

1931ին, արդէն տասներեք տարեկան դեռափթիթ օրիորդ մը, Կենիա Վարդանեան, միշտ իր ծնողաց հետ, կուգայ վերջնականապէս հաստատուիլ Փարիզ, այն քաղաքը որ ի տղայ տիոց եղած էր Կենիայի արուեստասէր հոգիին մտասեւեռման առարկան :

Գրականութեան եւ արուեստի այս մեծ ոստանին մէջ, Կենիա Վարդանեան [...] դաշտ կը գտնէ զարգացնելու համար [...] ընդոծին յատկութիւնները, որոնց սա[...] մանները բազմազան ճիւղաւորումներ [...] նէին՝ թատրոն, գրականութիւն, երա[...] ժշտութիւն, ընկերային գիտութիւններ [...] մէկ խօսքով, մտածողութեան անծայրա[...] ծիր ուղիներ :

Բնութիւնը օժտած էր Կենիան լիառա[...] ձիրքերով եւ ան ունէր աշխատանքի մէ[...] կորով, մշակելու համար այդ ձիրքերը : Իր յամառ ու անխոնջ աշխատանքին ա[...] ռաջին յաջող արդիւնքը կ'ըլլայ Փարիզի Առեւտրական Վարժարանի աւարտում[...] 1938ին, ուսկեայ պատուանշանով : Գրական կեանքի մէջ ձեռք բերած այս յաջողութիւնը սակայն իր երազներուն իրականացումը չհամարելով, երիտասարդ[...] Հայուհին միշտ աւելի վեր ձգտելով, շարունակած է իր աշխատանքները, հետ[...] ուած է ընկերաբանական ուսումնասիրու[...] թիւններու խորունկ մարզին մէջ եւ յաճախելով Սորպոնի դասընթացքները ձեռք բերած է նոր յաջողութիւն մը, արժանանալով լիսանսիէ էս լեթըր վկայականին :

Ընկերային հարցերով զբաղելով հանդերձ, Կենիա Վարդանեան մշակած է նաեւ գրական ճիւղը : Բազմածանօթ ֆրանսերէն եւ ռուսերէն լեզուներուն, թարգմանած է շատ յաջող կերպով ռուս հանճարեղ գրողներ Կուբրինի, Բունինի, Տոստոյեւսքիի եւ այլ ծանօթ հեղինակներու գործերէն կտորներ : Ունեցած նաեւ բանաստեղծական խառնուածք [...] իր սեփական կեանքի ապրումներուն [...] ուած է պերճախօս նկարներ, բոցավա[...] զգացումներով :

Այս բոլոր ձիրքերու եւ ընդունակու[...] թիւններու շարքին, Կենիա Վարդանեան[...] գլխաւոր արժանիքը կը կազմէր մանաւանդ իր բեմական բնածին տաղանդը, որ որոշ փայլ ու ցոլք ունէր շնորհիւ իր մտաւոր անսպառ պաշարին : Չէ՞ որ արուեստագէտի մը արժանիքներն ու տաղանդը զօրաւոր հիմեր կ'ունենան եթէ իր մէջ հաստատուն է մտաւորական պաշարը :

Կենիա Վարդանեան առաջին անգամ բեմէն ներս իր մուտքը կատարած է 1934ին ողբացեալ Ա· Շահխաթունիի բեմադրութեամբ ներկայացուած խաղի մը «Պաքու - Լոնտոն» թատերգութեան Թամարայի դերով : Այդ օրէն սկսեալ Փարիզահայ թատրոնը օժտուեցաւ արժէքաւոր նոր ուժով մը :

Ցետագային Փարիզահայ բեմին վրայ ձեռք բերած իր յաջողութիւնները արդիւնքը եղան իր գեղարուեստական հու[...] րին որ հետզհետէ բոցավառեցաւ, շնորհիւ իր երեք ընկերներէն մասնաւորապէս Տիկին Աննա Բուդաղեանի եւ Աշօ Շահխաթունիի հոգատար ջանքերուն :

Փարիզահայ բեմին վրայ Կենիա Վարդանեան հետզհետէ ստանձնեց կարեւոր դերեր.— Մարգարիտ (Պատուի համար), Տրիլբի (Շահխաթունիի Սվինգալիով)

Սեւ Մարդը

Սանասարը լուռ էր :

— Այսօր կը գնաս պետի մօտ, կը յանձնես խաղաթղթերը եւ կը խնդրես, որ քեզ տեղափոխի եօթներորդ հիւղակ : Ուրիշ ասելիք չունեմ :

Ու գնաց :

Բրուտանոցի եւ բոլոր շինութիւնների տանիքների եզրերից կախուած սառցէ լուլաները սկսեցին կաթել :

— Ծը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

... Սանօն փոխադրուեց թիւ 7 հիւղակը, յատուկ կարգադրութեամբ : Ոչ միայն այդ · մի անգամ նա նստեց Աշոտ տայու տեղը, վերցրեց մի կտոր ցեխ եւ ըսկըսեց պտըտեցնել · դուրս եկաւ ինչ որ ծուռտիկ, հողէ աման յիշեցնող բան : Նա վերցրեց իր ստեղծագործութիւնը, ճըխլեց, ձեռների մէջ հունցեց եւ նորից պըտըտեցրեց : Մօտեցաւ Աշոտ տային եւ սկսեց օգնել նրան :

— Ցուցամատդ՝ այսպէս, բթամատդ՝ այսպէս... Տղայ, — բացականչեց նա, — հրաշալի մատներ ունես, ի զուր չէ, որ ... — նա լռեց, իսկ ես յիշեցի խաղաթղթերը : Երեւի Աշոտ տային այդ եւ յարակից հանգամանքների մասին ուզեց ակնարկել : Այդ օրը նա պատրաստեց երեք աման, որոնք ոչ մի բանով նման չէին Մամոյի եւ ոչ մի բանով չէին տարբերւում Աշոտ տայու ամաններից :

Մամօն պաշտօնանկ եղաւ : Նա ինքը համոզուեց, որ այդ անխուսափելի է · մի քանի օրուայ ընթացքում Սանօն կարողացաւ իւրացնել աշխատանքն առանց քրտինք թափելու եւ օրական պատրաստել քառասունից յիսուն աման :

— Անպիտանի մատները կարծես ըստեղծուած են բրուտութեան համար, — ասում էր Աշոտ տային :

Լիալիայի ուրախութեան չափ ու սահման չկար :

Չափ ու սահման չկար նաեւ Մամոյի ուրախութեանը · եթէ Սանասարի մատներն ստեղծուած էին բրուտութեան համար, ապա Մամոյի ոտներն ստեղծուած էին ցեխ հունցելու համար : Ամաններ պատրաստելը Մամոյի համար տաժանակիր աշխատանք էր · նա տանջւում էր, ջանք թափում, թափում աղնիւ քրտինք, բայց նրա մատների տակից դուրս էին գալիս անյաջող, ծուռտիկ, մէկը մեծ, միւսը փոքր, անհամաչափ ամաններ : Ամաններ շինելուն նա սիրով հրաժեշտ տուեց, սիրով իր տեղը զիջեց Սանոյին նաեւ այն պատճառով, որ նա զգում էր, այդ Լիալիայի ցանկութիւնն է : Նա պատրաստ է կատարելու Լիալիայի բոլոր ցանկութիւնները, իսկ նա, Լիալիան, անչափ սիրալիր է · շատ բան հարկաւոր չէ Մամոյին, նա քնով գոհանում է, մի ժըպիտ, մի «Մամու, ո՞նց ես», իսկ երբ մի անգամ Լիալիան ամրացրեց նրա բաճկոնի թուլացած կոճակը, նա իրեն զգաց եօթներորդ երկնքում... Այդ գիշեր նա երազում տեսաւ, որ Արասթումանումն է, նստել է կառքը, ձիերին չափ տալիս, թռչում են ձիերը, իսկ կառքում նստած է նա, Լիալիան, — Մամու, կամաց քըշիր, — խնդրում է նա :

Մի անգամ, առաւօտեան, երբ «զարծարար բակ» հասան Ջոկատները, Լիալիան հեռուից ինձ նշան արաւ, որ հետեւեմ իրեն : Ես հետեւեցի նրան մինչեւ դերձականոցի դուռը, Լիալիան կանգ առաւ եւ համոզուելով, որ ոչ ոք չի լսում մեզ, հարցրեց ·

— Ձեզնից ո՞վ է ծանրոց ստացել վերջերս :

— Վարպետը, — պատասխանում եմ ես :

Քեզ յայտնի՞ է, թէ ծանրոցում ինչ է եղել, — հարցնում է նա :

— Ցայտնի է :

— Օճառ կա՞ր :

— Այո :

— Քանի՞ կտոր :

— Երկու :

— Ի՞նչ գոյնի :

— Վարդագոյն :

— Հասկնալի է, — ասում է նա, — ցտեսութիւն :

Ես դիմում եմ դէպի բրուտանոց, ու[...] զում եմ բացատրել այս հարցաքննու[...] թեան իմաստը, բայց ոչ մի կերպ չե[...] կարող :

Բրուտանոցում Աշոտ տային ոչինչ չ[...] հարցրեց : Ես էլ նրան ոչինչ չպատմեցի : Սովորաբար մենք երեկոյեան տանն ենք խօսում օրուայ կարեւոր եւ անկարեւոր հարցերի մասին :

Սկսուեց սովորական աշխատանքային օրը : Ընդմիջումին ներս մտաւ Լիալիան եւ առանց սովորական բարեւի կամ մէկի վրայ նայելու, արագ մօտեցաւ Սանոյին, որն զբաղուած էր ձեռները լուանալով :

— Վերցրու, գող, եւ չհամարձակուես միւս անգամ աչքիս երեւալ :

Սանասարը նայեց Լիալիայի ձեռքի վարդագոյն օճառներին եւ գունատուեց :

— Գող, գող, գող, գող, ո՞ր ձեռքով գողացար, ո՞ւր է կացինը, այս րոպէին ես... — նա վերցրեց վառարանի մօտից փոքրիկ կացինը :

Արագ մօտեցաւ Աշոտ տային :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(16 Շար·)

ՀԱՐԻԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Սուսան (Նամուս), Սոնա (Զար – Ոգի), Վարդիթեր (Սօս եւ Վարդիթեր), Մանիա (Ուրիշի երեխան), ինչպէս նաեւ Գրիգոր – Վահանի երկու կատակերգութիւններուն՝ «Կինս անհաւատարիմ է» եւ «Բախտին Անիւը»ի Մելինէի, Քաթրինի եւ Աղաւնիի խայտաբղէտ նկարագրերով դերերը: Իր լաւագոյն դերերէն կարելի է համարել նաեւ Շանթի «Օշին Պայլ»ի Ս–ւիրը, որուն մէջ փիրուն արուեստագիտուհին ի յայտ եկաւ իբրեւ գլայուն եւ խորունկ հասկացողութեան տէր դերասանուհի մը:

Այսպէս էր որ Կենիա Վարդանեան դարձաւ Փարիզահայ բեմի անհրաժեշտ դերասանուհին, որովհետեւ իր սահմանած իւրաքանչիւր դերին մէջ կարողացաւ դնել ինքնատիպ գլացումներ եւ խոր ապրումներ:

Բայց Կենիան հաստատ գիտէր որ արուեստը սահման եւ հորիզոն չունի եւ թէ պէտք է միշտ աշխատիլ նորանոր նուաճումներու հասնելու համար: Իր աստղաբէնը աւելի զարգացնելու համար հետեւեցաւ համբաւաւոր դերասանոյ Ռընէ Սիմոնի դասընթացքներուն եւ դարձաւ անոր նախընտրած աշակերտուհին: Ուսուցիչը անոր մէջ նկատեց անսահման կարելիութիւններ եւ որոշեց քաղել առաւելագոյն արդիւնքներ: Առեն մը դերասանուհին հեռացաւ հայ բեմէն եւ մտաւ ֆրանսական թատրոնի շրջանակներուն մէջ՝ էլին – Վարդա անունով եւ մասնակցեցաւ ներկայացումներու: Այդ շրջանին ֆրանսական թատերակի մը մէջ իրեն խաղընկեր պիտի ունենար նաեւ Փարիզահայ բեմի տաղանդաւոր դերասանը Նուրհան Մարգարեան, սակայն, դժբախտաբար, օրուան նացի գրաքննութիւնը արգելք հանդիսացաւ այդ ներկայացման:

Մեծ էր իր ապարէզը եւ մեծագոյն յաղթանակներու արեգակը հեռու չէր իրմէ: Բայց դժբախտ օր մը, դառն ճակատագիրը Կենիայի անձին վրայ դրոշմեց իր անողոք դատակնիքը: Անոր նուրբ էութեան տակ թաքնուած էր աղաղուն առողջութիւն մը, ինչ որ բախտն է եղած միշտ կանխահաս տաղանդներուն:

Յաջողութիւններու լուսապայծառ ճամբուն վրայ կանգ առաւ հէք Կենիան: Դիւրաբեկ էր մարմինը եւ ոտքերը տկար՝ շարունակելու համար դէպի յաղթանակ առաջնորդող ուղին:

Անողոք հիւանդութիւն մը զգետնեց զինքը: Ու չարաբաստիկ օր մը՝ 1947, Սեպտեմբեր 22, շրջապատուած իր սիրելիներէն, Կենիան իր աչքերը փակեց Զուիցերիոյ ապաքինարաններէն մէկուն մէջ:

Ցողնատանջ դերասանուհիին մարմինը կը հանգչի այսօր Մոնրուժի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ, կողքին իր սիրասուն ծնողքին եւ իր երկու եղբայրներուն:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

1.— ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի Գրականութեան կաճառը ձեռնամուխ եղած է Յակոբ Պարոնեանի երկերուն հրատարակութեան, տասը հատորով: Արդէն լոյս տեսած է առաջին հատորը, որ կը պարունակէ մեծ երգիծաբանին թատերգութիւնները: Հատորին բնագիրը պատրաստած է եւ ծանօթագրած գրականագէտ Ա. Մանուկեան:

Առաջին հատորէն իսկ կը զգացուի հրատարակիչ մարմնին (Գ. Յովնան, Գ. Ստեփանեան, Ա. Ինճիկեան, Ա. Մանուկեան, Ա. Կոթիկեան) բարեխղճութիւնը՝ անմահ երգիծաբանին հարուստ ժառանգութիւնը անթերի կերպով հասարակութեան ներկայացնելու գործին մէջ: Շատ ծանօթ «Պաղտասար աղբար» եւ «Ատամնաբոյժն արեւելեան» կատակերգութիւնները խնամքով համեմատուած են հեղինակին ձեռքով սրբագրուած առաջին հրատարակութիւններուն հետ, «Երկու տէրով ծառայ մը» եւ «Շողոքորթը»՝ Երեւանի թանգարանին մէջ գտնուող Պարոնեանի ինքնագիր ձեռագիրներուն հետ, իսկ «Պռոյգ» անաւարտ գործին համար հիմք ծառայած է Հրանտ Ասատուրի 1911ին Պոլսոյ մէջ կատարուած հրատարակութիւնը: Այս բոլորին շնորհիւ հատորին մէջ վերցած են լեզուական եւ ոճական բոլոր թերութիւնները, որոնք գոյութիւն ունէին նախկին բոլոր հրատարակութիւններուն մէջ:

1932ին Հայպետհրատը Եղիշէ Չարենցի խմբագրութեամբ սկսաւ Պարոնեանի գործերուն լիակատար հաւաքածոյին հրատարակութիւնը: Նկատի առնելով գործին լրջութիւնը, խմբագրական աշխատանքներուն մասնակից դարձան հայ գրականութեան մեծ մասնագէտներէն ոմանք՝ Մանուկ Աբեղեան, Գարեգին Լեւոնեան, Թադէոս Աւդալբէկեան, Յակոբ Խանդամեան, Սիմոն Յակոբեան, Արսէն Տէրտէրեան, յետագային նաեւ Փրոֆ. Ս. Մանուկեան: Ճիշդ է, այդ հաւաքածոյին 11 հատորներուն հրատարակութիւնը ձգձգուեցաւ մինչեւ 1948 եւ ունեցաւ անխուսափելի թերութիւններ, բայց մեծ դեր խաղաց երգիծաբանին ժառանգութիւնը համախմբելու գործին մէջ: Այդ հրատարակութեան շնորհիւ գտնուեցան 200է աւելի մանր գործեր:

Վերջերս յայտնաբերուեցան շատ ուշագրաւ փաստեր. յայտնի դարձաւ, որ Պարոնեան 1874 – 76 թուականներուն «Թատրոն» երգիծաթերթին զուգընթաց հրատարակած է Թուրքերէն «Թէաթրօ» գաւեշտաթերթը: Պարզուեցաւ, որ Պարոնեան 1870ի առենները «Մեղու» եւ «Թատրոն» գաւեշտաթերթերուն մէջ գրած է քանի մը տասնեակ վիպակներ, հայատառ Թուրքերէնով:

Յոյս եւ պատճառներ կան մտածելու, որ կարելի պիտի ըլլայ գտնել Յ. Պարոնեանի գրչին պատկանող նոր գործեր եւս:

2.— ԳԱՄԱՌ – ՔԱԹԻՊԱ

1963էն 1967ի ընթացքին լոյս պիտի տեսնեն ութ հատորներ Գամառ – Քաթիպայի (Ռաֆայէլ Պատկանեան) գործերուն նուիրուած:

Հատորները պիտի բովանդակեն Ռ. Պատկանեանի գրական ամբողջ ժառանգութիւնը, որոնց մէջ, նաեւ՝ գրագէտին շատ հարուստ նամականին, որ բացառիկ է իր արժէքով՝ ըլլայ փաստաղրական առումով, ըլլայ իր շօշափած գրական, մշակութային, մանկավարժական, քաղաքական եւ ընկերային խնդիրներով:

Գրագէտին գործերը հատորներուն մէջ հետեւեալ ձեւով պիտի հրատարակուին. առաջին հատոր՝ բանաստեղծութիւններ, ձօներգներ, ուրուագծեր եւայլն: Երկրորդ հատոր՝ բանաստեղծութիւններ, աւանդութիւններ, առակներ, հէքեաթներ, «Նոր Նախիջեւանի քնար», մանկական բանաստեղծութիւններ, թարգմանութիւններ եւ փոխադրութիւններ: Երրորդ հատոր՝ գեղարուեստական արձակ, թատերական գործեր: Չորրորդ հատոր՝ գեղարուեստական արձակ (Նոր Նախիջեւանի բարբառով): Հինգերորդ հատոր՝ ուղեգրութիւններ, յուշեր, յօդուածներ, ճառեր: Վեցերորդ, եօթներորդ հատորներ եւ ութերորդը՝ նամակներ:

×

ԳԵՐԱԳ. ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի, ինչպէս նաեւ շրջաններու, քաղաքներու, գիւղերու եւ աւաններու խորհուրդներուն ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Մարտ 17ին:

«ԷԼԱՐ»

Հաւանաբար քանի մը տարիէն, այս անունով նոր քաղաք մը եւս արձանագրուի Հայաստանի քարտէսին վրայ: Արդարեւ, «Հայպետնախագիծ»ը մշակած է նոր քաղաքին յատակագիծը՝ տասը հազար բնակիչի համար: Նորակերտ քաղաքը կը գտնուի Երեւան Սեւան լայնահուն խճուղիին եզերքները, Երեւանէն հիւսիսարեւելք:

ՀԱՅ ՊԱՆՐԱԳՈՐԾՆԵՐ ՍՈՄԱԼԻԻ ՄԷՋ

Անցեալ տարի, Սոմալիի վարչապետին խնդրանքին վրայ Հայաստանէն Սոմալի ժամանեցին պանիրի երկու մասնագէտներ՝ Պետրոս Դանիէլեան եւ Րաֆֆիկ Մելքոնեան, որոնք տեղւոյն նախնական միջոցներով իսկ սկսան պանիր պատրաստել եւ զայն սորվեցնել տեղացիներուն, միանգամայն առաջարկ ներկայացնելով երկրին մէջ զարգացնելու կաթի լրիւ օգտագործման միջոցները:

Ա. ԱԶԱՐԵԱՆ

Մարմնամարզութեան Միջազգ. Դաշնակցութիւնը խումբ մը մարզիկներու շնորհեց միջազգային վարպետի աստիճան:

Այդ պատուաւոր աստիճանին արժանացածներէն է Ալպէռ Ազարեան:

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴՐԱՆՔՈՎ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

Զուիցերիոյ քաղաքային օրէնքներու ենթակայ Հ. Բ. Ը. Միութեան Հիմնական կանոնագրին հաւատարիմ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, ընտրուած 1962 Ապրիլ 15ի համագումարէն 45 ձայներէն 43ով, իր 1963 Փետրուար 12ի լիակատար նիստին ամբողջական վճռով տեղեկացաւ անհաւատալի բովանդակութեամբ ճառի մը զոր կարդացած է Էյ – Ճի – Պի – Եու. Քորփորէյշընի նախագահ Ա. Մանուկեան Նիւ Եորքի մէջ գումարուած Դեկտեմբեր 15ի ընդհանուր ժողովի բացման եւ որուն մէկ պատճէնը ստացած ենք Փետրուար 11ին:

Տրուած ըլլալով որ այդ ճառին տպագրեալ օրինակները ղրկուած են բովանդակ հայ մամուլին, Միութեանս Մասնաճիւղերուն եւ անհատներու ալ, Կեդր. Յանձնաժողովս անհաճոյ հարկադրանքին տակ կը գտնուի հրապարակով յայտարարելու թէ խնդրոյ առարկայ ճառը կը բովանդակէ բազմաթիւ կէտեր որոնք չեն համապատասխաներ ճշմարտութեան եւ իրողական ու փաստացի տուեալներու: Ասոնցմէ ոմանք արդէն լոյս տեսած են, «Լուսաբանութիւն» գրքոյկով: Նորեր ալ պիտի հրատարակուին մեր պաշտօնաթերթին «Շնարար»ի յաջորդ թիւերով, հաստատելով անգամ մըն ալ, եթէ հարկ է, թէ ո՞ր աստիճան արդար էր Նիւ Եորքի խմբակին հանդէպ մեր տածած անվստահութիւնը եւ ապահովութիւնը մեր համոզումին թէ անոր կը պակսի բարոյականի եւ պարկեշտութեան տարրական գիտելիքները եւ մանաւանդ գիտակցութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան սովորական եւ վերին շահերուն:

Ի դիմաց Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ՝ Ն. ՖՐԷՆԿԵԱՆ: ատենադպիր՝ Օ. ՀԱՐՈՒԹԵԱՆ:

Փարիզ, 15 Փետրուար 1963

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՕՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ես, շարունակեց Քրիստափոր, իրրեւ հրեայ վաճառական մը, ռուսական դեսպանատան տոմբովը գացի, օտարագրի կարեւոր հիւրերու յատուկ տաղաւարը մտայ եւ դիտեցի Սուլթանին անցքը, ուրիշներ ալ գացին ներկայ եղան, մեր ընկերներէն, ես շատ յարմար գտայ տաղաւարէն ուղղակի նետել Ապտիւլ Համիտի վրայ, մեր ընկերներէն շատերը նոյն կարծիքը յայտնեցին:

— Բայց վտանգաւոր չէ՞, առարկեց Աշոտ, տաղաւարին մէջ ուրիշ օտար հիւրեր ալ կը գտնուին, չէ՞:

— Անշուշտ, շարունակեց Քրիստափոր, բայց, բազմութեան մէջ ո՞վ պիտի կրնայ որոշել ...:

Աշոտ համակարծիք չէր Քրիստափորի, դարձաւ ըսաւ.

— Պարոն Քրիստափոր, ահա Րամազանին Տասնըհինգը կը մօտենայ, ես ուրիշ գործնական միջոց մը կը խորհիմ:

— Ո՞րը ...

— Թոյլ տուր որ բացատրեմ. շարունակեց Աշոտ, չէ՞ որ այդ օր Սուլթանը պիտի երթայ Այա Սոֆիա:

— Այո, ընդմիջեց Քրիստափոր, պիտի երթայ.

— Սուլթանին անցքին երկու դիծերուն երկայնքը, շարունակեց Աշոտ, Եըլտըզէն մինչեւ Տօլմա Պաղչէ, երկերկու ընկերներ կը նշանակենք, ամէնքն ալ ատրճանակներով զինուած, կազմ ու պատրաստ:

— Է, ընդմիջեց Քրիստափոր, գաղափարը գէշ չէ:

— Գործնական է, գործնական, յարեց Աշոտ, Սուլթանին անցքը կը դիտեն, եւ երբ կը մօտենայ, ատրճանակները կը պարպեն:

— Շատ լաւ, յարեց Քրիստափոր, ժամառաջ տուն մը վարձելու է այդ կողմերը:

— Պէշիքթաշի մէջ, աւելցուց Աշոտ:

Վիշապի երկու կարեւոր անդամները համաձայն էին, որոշեցին նոյն գիշերը ժողով գումարել, այս խնդիրը ծեծելու համար:

Ժողովը գումարուեցաւ, միւս երկու ընկերները, Սաֆօ ու Թորգոմ, համամիտ գտնուեցան Աշոտի ծրագրին եւ յանձնաբարուեցաւ Ժօրժի տուն մը վարձել Պէշիքթաշի մէջ, բայց անկարելի եղաւ: Ուստի բաւական համարուեցաւ զինուած ընկերներ միայն կեցնել Սուլթանին անցքին երկու կողմերը, որոնք ատրճանակներով պիտի գործադրէին մահափորձը:

ԺԶ.

Խաղաղ անցաւ Րամազանի տասնըհինգը, առանց որեւէ միջադէպի:

Վիշապի Պատասխանատու Մարմինը, կանխորոշ կարգադրութեան մը համաձայն, Ապտիւլ Համիտի անցքին երկայնքը, Եըլտըզէն մինչեւ Տօլմա Պաղչէ, օժանդակ ընկերներէն փորձ ու նշանաձիգ տղաքներ նշանակած էր, բոլորը զինուած՝ ատրճանակներով, որոնք պաշտօն ունէին գլուխ հանելու Մահափորձը:

Նոյն օրը, որոշեալ ժամուն, ծանօթ կէտերուն վրայ, անթերի ճշդապահութեամբ մը սպասեցին օժանդակ ընկերները, ժամերով սպասեցին, բայց, Սուլթանը չանցաւ այդ փողոցներէն, եւ իրենք ստիպուեցան ձեռնունայն վերադառնալ:

Ապտիւլ Համիտ, այդ օրը, արքունի լրտեսապետին խորհուրդով, Եըլտըզի պարտէզին մէջէն անցած էր Չրաղանի պալատը, ուրկէ նաւ նստելով անցած էր Պոլսոյ կողմը:

Ինչո՞ւ արդեօք այս շեղումը, ինչո՞ւ Ապտիւլ Համիտ փոխած էր ուղեգիծը ..:

Րամազանի առաջին օրէն ի վեր, ինչպէս ընթերցողները կը յիշեն, կանխազգուշութեան համար, Ոստիկանութիւնը ձերբակալած էր մեծ թիւով կասկածելի մարդեր, առ հասարակ անմեղներ՝ ամէն ազգերէ, մեծ մասը՝ Հայերէն, որոնք տեղաւորուած էին Կալաթա Սէրայ, Ոստիկանութեան Դուռը, եւ մայրաքաղաքի գլխաւոր պահականոցներուն մէջ եւ Րամազանի տասնըհինգէն վերջը ազատ պիտի արձակէին:

Ասոնց մէջ կը գտնուէր Յոյն մը Թաթավլայէն, հարբած վիճակի մէջ, Ղալաթիոյ աղտոտ գինետունէ մը փոխադրուած: Այս Յոյնը, գինովութեան նօպան անցընելէ վերջ, ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշայի ներկայութեան բերուած էր, հարցաքննուելու համար:

Մեծամեծ խոստումներէ հրապուրուած, այս Յոյնը նախարարին յայտարարած էր թէ՝ Վեհափառ Սուլթանին դէմ Մահափորձ մը կը պատրաստուի Րամազանի տասնըհինգին, եւ թէ՝ մահափորձը պիտի գործադրուի կայսերական անցքին միջոցին:

Նախարարը վար դրած էր այդ լրատուն, միեւնոյն ժամանակ, եղելութիւնը փութացած էր հաղորդել Եըլտըզ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Տար.)

փաստանկար մը ներկայացուցած է Անգլիացիներուն «Լաւալ, դաւաճանի մը դիմագիծը» խորագրին տակ: Հոն զանազան յայտարարութիւններ կ՚ընէ Փօլ Ռենօ, ի միջի այլոց շեշտելով թէ Լաւալ մահապատիժի արժանի է որովհետեւ Գերմանիոյ յաղթանակը ուզած է երբ ֆրանսական կառավարութեան վարչապետ էր:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պատրաստ են Ռուսերուն միտքը չօշափելու Պերլինի մասին:

ՄԱՅԱՄԻԻ մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են ոստիկանութեան եւ քուպացի գաղթականներու միջեւ: Ամերիկեան խաղաղասիրաց ընկերութիւն մը ցոյց մը կազմակերպած էր եւ ցուցատախտակներով կը պոռէին հետեւեալ վերտառութիւններով «պիտի չսպաննես», «պատերազմը պիտի սպաննէ մարդը»: Քուպացիները յարձակեցան ցուցարարներուն վրայ եւ ոստիկանութեան միջամտութեամբ միայն կարելի եղաւ հանդարտութիւնը վերահաստատել:

ԼԻԲԻՈՅ մէջ ծանր երկրաշարժ մը եղած է: Ցարդ 70 մեռեալ կայ:

ՖԻԿԱՌՕ որ երբեմն երեք իէս ստորագրութեամբ լուրեր կը հաղորդէ «զորս իմանիթէ կը մերժէ տալ իր ընթերցողներուն» կը յայտնէ թէ Մորիս Թորէզ դժուարութեանց կը բախի իր կուսակցութեան մէջ: Թորէզ եւ Վալտէք Ռոշէ վերջերս յստակ կերպով չպաշտպանեցին Մոսկուայի տեսակէտը Չինացիներուն դէմ: Անդին Ժան Տռիւ անունով խմբակ մը կայ որ կը համախմբէ բաւական ծանօթ համայնավար մտաւորականներ: Ասոնք վերջերս «բաց նամակ Մաօ-Ցէ-Թունկի» մանիֆեստ մը հրատարակած են որ կը դատապարտէ չինական աղանդապաշտութիւնը: Թորէզ չի կրնար բացէ ի բաց պայքարիլ ասոնց դէմ նկատի առնելով որ Մոսկուա գոհ չի մնար:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն
Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար: ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով:

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ
Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին: Պոսփորի ձուկով «չիրոզ»:

Եւ միշտ
Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չօքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սադըղ», պիստակ, Շիրակ օղի (41-45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով: Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն:

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ
Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն: Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն):

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆՈՒԷՐ

ՊՈՐՏՕ.— Մանուկներու Օրուան Յունուար 27ի հանդէսին ի նպաստ Կապ. Խաչի դպրոցին նուիրատուներու ցանկին (տես՝ Յառաջ, 7 Փետրուար) մէջ Հ. Իչքալացեան նուիրած է 24 Ֆրանք, (ոչ՝4):

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի կը տօնուի Սրբոց Վարդանանցի յիշատակը, Սուրբ պատարագի մատուցմամբ Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյս մէջ:

Կը պատարագէ Վարդ. քհնյ. Աւագեան, մասնակցութեամբ եկեղեցւոյ երգչախումբին, ղեկավարութեամբ դպրապետ Գ. Մարտիրոսեանի,

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութային բաժինը կազմակերպած են բանախօսութիւն մը մօգական լապտերով Հայ նկարչութեան եւ արձանագործութեան վրայ: Խտացուած Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ գիրքէն:

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Երիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ:

Պատուոյ նախագահ
ԳԱՐԶՈՒ

Այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին,

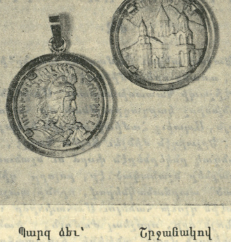
SALLE CHOPIN
8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles
Ծախքերու մասնակցութիւն 3 Ֆրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ քորսաժի համար: Խընամուած աշխատանք — մեծ սեռի: Ներկայանալ նմուշներով.—

ODILENE
14, Rue du Caire Paris - 2ᵉ
CEN. 45-90

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9ᵉ)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ՁԱՆԱՁԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ-Սամուէլ գրատան:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 Ֆրանք:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9ᵉ)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԵՆԻԷՌ-ՊՈՒԱ-ՔՈԼՈՄՊ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼ.— Հ.Յ.Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie
28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6ᵉ — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ 17·50 Ֆ
լաթակազմ 20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Զարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գարամաճեան, Պէյրութ, 40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաքճեան, Պէյրութ 40 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

DIMANCHE 24 FÉVRIER 1963

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար · 50 Ֆ · — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ ·

Արտասահման՝ Տար · 60 Ֆ · — Հատը 0·25 Ֆ ·

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9540 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9540

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ուրիշ ո՛չ մէկ ածական պիտի կրնար ա՛յնքան հարազատօրէն արտայայտել հայ ժողովուրդի պաշտամունքի հասնող գնահատական զգացումները հանդէպ Յով – հաննէս Թումանեանի, որքան «Ամենայն Հայոց բանաստեղծ» մակդիրը, զոր անիկա ինքնաբուխ կերպով կցած է անոր անունին։

Այս որակումը աւելի արժէք կը ստանայ մանաւանդ անոր համար, որ Հայը խստապահանջ է եւ ժլատ՝ արժէքները գնահատելու մէջ։

Թումանեան եօթանասուն տարիէ ի վեր տեղ գրաւած է հայ ազգի սրտին մէջ, յայսկոյս եւ յայնկոյս սահմանին։ Արեւելահայուն եւ Արեւմտահայուն սիրելի բանաստեղծն է եղած անիկա։

Գիւղացի քահանայի զաւակ, Լոռիի Դսեղ գիւղի նախակրթարանը աւարտելէ վերջ Թիֆլիզի Ներսէսեան վարժարանին մէջ կը շարունակէ իր ուսումը։ Տասնեւեօթը տարեկանին դպրոցը կը ձգէ եւ ձեռք կ'առնէ գրիչը, անսալով իր «հոգիի ձայներուն»։

Իր ծննդավայրի զալարազեղ բնութիւնն ու լեռները կ'ըլլան ներշնչումի իր առաջին աղբիւրները։

Լեռնե՛ր, ներշընչուած դարձեալ
ձեզանով,
Թըռնում է հոգիս աշխուժով լըցուած,
Ու ջերմ ըղձերս, բախտից հալածուած,
Ձեզ մօտ են թըռչում յախուռն երամով։

Հայրենի երկրի բնութենէն վերջ կ'երգէ գիւղի նահապետական կեանքը եւ գեղարուեստական էջերու մէջ կը պանծացնէ հայ ընտանեկան կեանքի սրբութիւնն ու հայ գեղջուկին առաքինութիւնները, աշխատանքի եռանդն ու հայրենասիրական ոգին։

1895 – 96*ի կոտորածները իր հոգին ալ կը խոցեն եւ բանաստեղծը կ'ընդվզի աւարիչին դէմ։*

Տէ՛ր, մինչեւ ե՞րբ մեր աչքերը
քեզ մընան ·
Մեր զոյժն հասաւ հեռո՜ւ – հեռու
ազգերին ·
Աշխարհ լըցւեց մեր աղաղակ, մեր
կական,
Ու չի անցել մեր տանջանքը տակաւին։

Երգեր յօրինուած են իր քերթուածներէն։ Օփերայի վերածուած է Անուշը*։ Մեր հանդէսներու փայլը կ'աւելցնեն, մինչեւ այսօր, իր բանաստեղծութիւններէն կատարուած արտասանութիւնները,* — Հին Օրհնութիւն, Հայրենիքիս հետ, Հոգեհանգիստ, Հին Կռիւը, Արծիւն ու կաղնին, Լուսաւորչի Կանթեղը, Մարօն, *եւայլն, ո՞ր մէկը յիշել։*

Իսկ Սասունցի Դաւիթ *դիւցազներգութիւնը հայրենասիրական խանդավառութեան ալիքներ կը բարձրացնէ եւ հպարտութեամբ կը լեցնէ հոգիները։*

Ո՞վ չէ կարդացեր իր Մի կաթիլ մեղրը, Շունն ու կատուն *եւ մանկական միւս պատմուածքները, որոնք դասագրքերու միջոցաւ ժողովրդականացած են։*

Թումանեան Լուսաբեր *ընթերցարաններու շարքը խմբագրած է Լեւոն Շանթի եւ Ստ. Լիսիցեանի հետ։*

Իր հէքեաթներն ու առասպելները, առակները, լեգենտներն *ու* բալլադները *նոյնքան հաճոյքով կը կարդացուին որքան իր ժողովրդական երգերն ու քառեակները։*

Ինչպէս ամէն մտաւորական, Թումանեան եւս մասնակցած է հանրային գործերու, երբ Հայութիւնը կ'ապրէր խռովոտ օրեր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

Կաթ · Պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք · Մանուկեան մեզի կը հաղորդէ հեռագրին պատճէնը զոր Էջմիածին ուղղած է Անթիլիաս, Փետրուար 19ին։

×

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ · ԲԱՐՈՅԵԱՆ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԱՆԹԻԼԻԱՍ – ԼԻԲԱՆԱՆ

Մեծ վշտով ստացանք ձեր հեռագիրը Զարեհ Սրբազան Աթոռակալի մահուան մասին ուղղեալ Էջմիածնի Կաթողիկոսարանիս։

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը խոր կսկիծով ընդունեց սոյն անսպասելի եւ դառնաղէտ գոյժը եւ աղօթում է Փրկչի Իջման Սուրբ Սեղանի առաջ իր սիրեցեալ եղբօր արդար հոգւոյն խաղաղութեան եւ Տանն Կիլիկիոյ Աթոռի անսասանութեան համար։ Թող Աստուած լուսաւորեալ պայծառացնի հանգուցեալի հոգին եւ Սուրբ Հոգով մխիթարի ձեր Միաբանութիւնը եւ համայն ժողովուրդը։

Վարդանանց տօնին Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ հոգեհանգիստ Սուրբ Էջմիածնի Մայր Տաճարում։

Հանեցէք հեռագրել թաղման օրը։

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊՍ ·
Ատենապետ Գեր · Հոգեւոր Խորհրդի

×

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

Խորէն արք · Կաթողիկոսարան Անթիլիաս

Սրտանց վշտակցութիւն Աթոռիդ գահակալ Զարեհ Ա · ի սիրեցեալ եղբօր անակնկալ եւ անժամանակ վախճանման առթիւ։

Ղեւոնդեանց տօնին, աղօթեցինք իրեն համար հոգեհանգստեան պաշտամամբ։ Կը մաղթենք ընտրութիւնը արժանաւոր յաջորդի մը, որ երջանկութիւնը ունենայ վերանորոգուած տեսնելու Հայ Եկեղեցւոյ ցանկալի միասնականութիւնը։

ՇՆՈՐՀՔ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

×

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պէյրութէն հասած թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան այն համատարած սուգին որ կը տիրէ Լիբանանի մէջ։ Ի նշան ազգային սուգի, Երեքշաբթի օր արդէն փակուած են բոլոր Ազգ · վարժարանները, ինչպէս նաեւ Հ · Բ · Ը · Միութեան, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական բոլոր վարժարանները։ Փակ մնացած են նաեւ Պուրճ – Համուտի եւ այլ Հայկ · թաղերու բոլոր խանութները։

Ցաւակցական այցելութիւններ տուած են յաջորդաբար Հայ Կաթողիկէ Պատրիարք – Կաթողիկոսը, Պէյրութի Ֆրանսական, անգլիական, ամերիկեան, փորթուկալեան դեսպանները, Նախագահ Ֆուատ Շեհապի ներկայացուցիչը, Պապական Նուիրակը, Յոյն Ուղղափառ Եպիսկոպոսը, Կիպրոսի մարոնի եպիսկոպոսը, երեսփոխաններ՝ Մօրիս Ճեմայէլ, Ճեմիլ Լահուտ, բազմաթիւ պատուիրակութիւններ։

Հանրապետութեան Նախագահը հրահանգած է որպէսզի Հայրապետին թաղումը արժանի պատիւներով տեղի ունենայ։

×

Զարեհ Ա · ի զմռսուած մարմինը Չորեքշաբթի օր ժամը 7էն սկսեալ մահաբեմի մը վրայ դրուած ցուցադրուած է ժողովուրդին մինչեւ Շաբաթ առաւօտ։

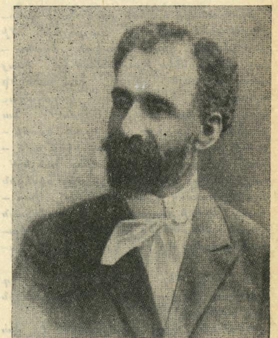
Ցուղարկաւորութեան կարգին ու օծման ներկայ կ'ըլլան Կիլիկեան Թեմերու բոլոր առաջնորդները, ինչպէս նաեւ Երուսաղէմի պատրիարքը։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՍ ՀԵՏ

Վաղուց թէեւ իմ հայեացքը Անյայտին է
ու հեռուում
Ու իմ սիրտը իմ մըտքի հետ անհունններն
է թափառում,
Բայց կարօտով ամէն անգամ երբ
դառնում եմ դէպի քեզ՝
Մըղկըտում է սիրտըս անվերջ քո
թառանչից աղեկէզ,
Ու զաղթական զաւակներիդ լուռ
շարքերից ուժասպառ,
Ե՛ւ գիւղերից, ե՛ւ շէներից՝ տըխո՜ւր,
դատարկ ու խաւար,
Զարկուա՛ծ հայրենիք,
Զըրկուա՛ծ հայրենիք։

Խըռնըւում են մըտիս հանդէպ
բանակները անհամար,
Տըրորում են քո երեսը, քո դաշտերը
ծաղկավառ,
Ու ջարդարար վոհմակները աղաղակով
վայրենի,
Աւարներով, աւերներով, խնջոյքներով
արիւնի,
Որ դարձրրին քեզ մըշտական սեւ ու
սուգի մի հովիտ,
Խեղճ ու լալկան քո երգերով,
հայեացքներով անժըպիտ,
Ողբի՛ հայրենիք,
Որբի՛ հայրենիք։

Բայց հին ու նոր քո վէրքերով կանգնած
ես դու կենդանի,
Կանգնած խոհո՜ւն, խորհրրդաւոր
նամբին նորի ու հընի,
Հառաչանքով սրրտի խորքից խօսք ես
խօսում Աստծու հետ
Ու խորհում ես խորին խորհուրդ
տանջանքներում չարաղէտ,
Խորհում ես դու էն մեծ խօսքը,
որ տի ասես աշխարհքին
Ու պիտ դառնաս էն երկիրը, ուր
ձըգտում է մեր հոգին

— 1869 - 1923 —

Յոյսի՛ հայրենիք,
Լոյսի՛ հայրենիք։

Ու պիտի գայ հանուր կեանքի
արշալոյսը վառ հագած,
Հազա՜ր հազար լուսապայծառ
հոգիներով նառազած,
Ու երկնահաս քո բարձունքին,
Արարատի սուրբ լանջին,
Կենսաժըպիտ իր շողերը պիտի ժըպտան
առաջին,
Ու պոետներ, որ չեն պըղծել իրենց
շուրթերն անէծքով,
Պիտի գովեն քո նոր կեանքը նոր
երգերով, նոր խօսքով,
Իմ նո՜ր հայրենիք,
Հըզօ՜ր հայրենիք · · ·

1915 — ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մառէշալ Մալինովսկի խիստ ճառ մը խօսած է խորհրդային ուժերու 45րդ տարեդարձին առթիւ։ Պաշտպանութեան նախարարը շեշտած է թէ կրնան ոչնչացնել փոխարխոսով զինուած սուզանաւերը։ Աւելցուցած է սպառնական շեշտով թէ Քուպայի վրայ յարձակման պարագային, անիկա միայն Քուպայի հողին վրայ տեղի պիտի չունենայ այլեւ ամերիկեան հողամասին վրայ։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ Գահիրէ մեկնած առէն Քիւրտիստանի մէկ բանբերը յայտարարած է թէ ինքնավարութիւն կ'ուզեն Իրաքեան Հանրապետութեան մէջ։ Հաւանական կը նկատուի որ Քիւրտերը ընդունած են ներկայ ըլլալ Գահիրէի հանդիսութեանց, ցոյց տալու համար թէ հակարար չեն։

ԽՈՐՀ · ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ կը ծաւալին պատիժներն ու գնդակահարութիւնները տնտեսական եւ առեւտրական ոճիրներու համար։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ ֆրանսական դեսպանը Սփիցմիւլէր եւ կինը Փարիզ վերադարձան հինգ տարի կատարելէ ետք իրենց պաշտօնը Թուրքիոյ մէջ։ «Ֆիկարօ» կը շեշտէ թէ դեսպանը «հաւատարմօրէն ծառայած է ֆրանքօ-թրքական բարեկամութեան դատին»։ Նոր դեսպանն է՝ Հարտիոն որ Անգարա պիտի երթայ Մարտին։

ՏԱՃԻԿԻՍՏԱՆԻ մայրաքաղաք՝ Տուշամպայի (նախապէս Սթալինապատ) քաղաքապետը մահուան դատապարտուած է զեղծումի եւ կաշառակերութեան համար։ Շորթած դրամներուն մէկ մասով սակայն, մարմարի մէջ իր արձանը պատրաստել տուած է։ Բարաջանով ոչ մէկ բան կը մերժէր, կը գրէ Տաճիկիստանի Կոմունիստը՝ շապիկ, կօշիկ, ժամացոյց եւ անշուշտ դրամ։

ԼԻԲԻՈՅ երկրաշարժէն մեռնողներու թիւը երեք հարիւրը անցած է։ Պարս քաղաքը որ Պենկազիի արեւելեան կողմն է գրեթէ ամբողջովին քանդուած է։ Օգնութեան կը փութան ամէն կողմէ։ Նախագահ տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է եւ անձնական նուէր մը։

ԵՄԷՆԻ վարչապետը՝ Սալալ ձայնասփիւռ ճառով մը յայտնեց թէ յեղափոխութիւնը անմիջական է սէուտական Արաբիոյ մէջ։ Խօսքն ուղղելով ժողովուրդին շեշտած է, «սպաննեցէք զիս, կախեցէ՛ք զիս, գլուխս կտրեցէ՛ք եթէ հեռանամ ուղիղ ճամբէն։ Առաջնորդեցէ՛ք զիս որպէսզի խուսափիմ սխալ ճամբայ բռնելու ինչպէս ըրաւ Քասըմ»։

ՔԵՆԸՏԻԻ խորհուրդին հետեւելով Նիւ Եորքի օրաթերթերու տէրերը ընդունեցան անկախ իրաւարար մարմին մը ենթարկել իրենց տարակարծութիւնները գրաշարներուն հետ։ Գործադուլը կը տեւէ Դեկտեմբեր 9էն ի վեր։

ՌՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ մեծագոյն ճաշարանը բացուեցաւ առջի օր Լատինական Թաղին ճիշդ կեդրոնը։ Օրը 14·000 ճաշեր կարելի է սպասարկել։ Գինը՝ 1 Ֆր · 20։

Ամենայն Հայոց Բանաստեղծը

ԽՄԲ. — Ողբացեալ Արշակ Ջամալեան շահեկան ուսումնասիրութիւն մը գրած էր Յովհ. Թումանեանի մահուան տասնամեակին առթիւ, հրատարակուած Վէմի մէջ, 1933ին: Այսօր կու տանք առաջին մասը, յետագային՝ ամբողջութիւնը թերթօնի ձեւով : Հոս Ջամալեան կը խօսի ոչ միայն բանաստեղծ Թումանեանի մասին այլեւ կը ներկայացնէ Թումանեան մարդը իր մտերմութեան մէջ :

Տիտղոսները երբեմն զարմանալի պատմութիւններ ունին. — Ջայրոյթի մի վայրկեանին, կիսահեգնական եղանակով, Յովհաննէս Թումանեան իր վրայ առաւ ամենայն Հայոց բանաստեղծի տիտղոսը(*) եւ այլեւս չկարողացաւ դուրս գալ նրա տակից: Սկզբում նա բարկանում էր, երբ մենք նրան, «Հորիզոն»ի խմբագրատանը, կատակով ամենայն Հայոց բանաստեղծ էինք կանչում. բայց վերջը, երբ ամէն կողմից սկսեցին այդ տիտղոսով վրայ տալ՝ նա վարժուեց, երեւի զգալով, որ «ամենայն Հայոց բանաստեղծ» յորջորջման մէջ կատակից աւելի մի բան կար ամէնքիս համար :

Եւ, իրօք, մեր համոզմունքով, այդ տիտղոսը վայելում էր Թումանեանին ըստ ամենայնի :

Ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր նա նախ եւ առաջ այն պատճառով, որ մեր բանաստեղծներից ոչ մէկը չէ կարողացել խտացնել իր քերթուածների մէջ հայ ժողովրդի լաւ ու վատ բարքերը, տրամադրութիւնները եւ ձգտումները այնպիսի լրութեամբ, ինչպէս այդ արել է Թումանեանը իր բազմալար քնարով :

Ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր նա իր քերթողական շունչի լայնութեամբ եւ իր արուեստի պարզութեամբ, նրբութեամբ եւ կատարելութեամբ: Մեր քննադատներից ոմանք ժամանակին մատնանշել են եւ այսօր էլ մատնանշում են Թումանեանի երկերի մէջ երեւցած այս կամ այն թերութիւնը: Բայց, նրանք բոլորն էլ, մէջն առնելով եւ խիստ դժուարահաճները,ստիպուած են խոստովանել, որ Թումանեանի ստեղծագործութիւնները, իրենց ամբողջութեան մէջ, եզակի տեղ են գրաւում մեր բանաստեղծական գրականութեան անդաստանում :

Վերջապէս, ամենայն Հայոց բանաստեղծ էր Թումանեան իր աննախընթաց ժողովրդականութեամբ: Մանկական աշխարհում նա մոռացնել տուեց Ղազարոս Աղայեանին եւ ուրիշներին: Կիսագրագէտ ժողովրդական զանգուածների մէջ, ոչ մի հայ բանաստեղծ այնքան կարդացուած, հասկացուած եւ գնահատուած չէ, ինչքան Թումանեանը: Գրական ճաշակ ունեցող հասարակութեան մէջ եւս նա մեր ժամանակուայ ամենամեծ հայ բանաստեղծի հռչակն ունի : Վալերի Բրիւսով, համաշխարհային պատերազմից առաջ, պնդում էր նոյնիսկ, թէ Ռուսաստանի այն ժամանակուայ բանաստեղծներից ոչ մէկը չէր կարող մրցել Թումանեանի հետ: Մինչեւ անգամ մեր համայնավարները, որոնք, ինչպէս կը տեսնենք, չափազանց շատ պատճառներ ունեն դուրս նետելու Թումանեանի երկերը իրենց մատենադարաններից եւ մոռացութեան տալու հեղինակին՝ ստիպուած են տեղի տալ նրա տաղանդի մեծութեան եւ ժողովրդականութեան առջեւ ...

Սակայն, Թումանեան ոչ միայն իբրեւ գրող, այլեւ իբրեւ անձնաւորութիւն խիստ հետաքրքրական մի տիպ է ներկայացնում: Վստահօրէն կարելի է ասել, որ նրան անձնապէս ճանաչողները, եւ նոյնիսկ ոչ միայն լաւ կողմից ճանաչողները, նրա մահուան մէջ ողբացին ոչ միայն առաջնակարգ բանաստեղծի, այլեւ մի վերին աստիճանի ինքնատիպ մարդու անհետացումը մեր հանրային կեանքի ասպարէզից :

Թումանեան, զսպուած պարծանքի ըզգացմունքով, ասում էր յաճախ թէ ինքը Մամիկոնեան իշխանների շառաւիղներից է: 1894ին Թիֆլիսում լոյս տեսած «Հորիզոն» գրական հանդէսին մէջ, «Բաջերի կեանքից » յօդուածում, նա գրում է, որ իրենց տոհմը հին ազնուական տոհմերից մէկն է: Այդ հին ազնուական տոհմը, ըստ Թումանեանի ենթադրութեան, սերում է այն Մամիկոնեաններից, որոնք Ժ. դարում, պոկուելով Տարօնից՝ եկան հաստատուեցին Լոռու Դսեղ գիւղում :

Մի օր, երբ «Հորիզոն»ի խմբագրատունը այս մասին նորից խօսք բացուեց՝ ասացի.

— Մամիկոնեան իշխանների հաստատունը Դսեղում փաստ է՝ վկայուած գիւղի գերեզմանաքարերով, Մամիկոնեան տոհմի յիշատակին կանգնեցրած գեղեցիկ խաչքարերով եւ Բարձրաքաշ Ս. Գրիգոր վանքի աւերակներով: Բայց ինչի՞ վրայ ես հիմնւում պնդելու համար թէ ձեր տոհմը կապ ունի այդ իշխանների հետ:

— Առաջինը, պատասխանեց Թումանեան, մեր ընտանիքի մէջ մնացած աւանդութիւնների վրայ: Իսկ երկրորդը՝ այս ամառ համեցիր Դսեղ ինձ հիւր եւ ինքդ կը տեսնես :

Նոյն ամառը Ն. Աղբալեանի եւ Վ. Բրմոյեանի հետ մի քանի օրով հիւր էինք Թումանեանի մօտ Դսեղում: Նա մեզ տարաւ գիւղի պատմական գերեզմանատունը եւ, ի միջի այլոց, ցոյց տուեց մի տապանաքար, որի վրայ Մամիկոնեան իշխանը միաժամանակ եւ Տէրանց իշխան էր կոչւում :

— Այս հօ տեսա՞ր — դարձաւ նա ինձ՝ յիշեցնելով մի քանի չարաթ դրանից առաջ տեղի ունեցած վերոյիշեալ խօսակցութիւնը — դէ, հիմա գնանք գիւղը եւ հարցրու ում կ'ուզես. ամէնքն էլ քեզ կ'ասեն, որ մեր տունը Տէրանց տուն է կոչւում :

Թէ որքան համոզեցուցիչ էր Թումանեանի պատճառաբանութիւնը իր ազնուական ծագման մասին — այդ մի կողմ ենք թողնում: Կարեւորն այն է, որ նա իրեն Մամիկոնեան պայազատ էր նկատում եւ հպարտ էր դրանով :

Հպարտ էր նա առանձնապէս իր պապերից մէկով — Յովակիմ Մեհրաբեան Թումանեանով, որին Խաչատուր Աբովեան հետեւեալ տողերն է նուիրում «Վէրք Հայաստանի»ի մէջ.

« Սարերի, ձորերի միջում մեծացած, գազանի ու հարամու արիւնը թափելով էր նրա ոսկորները հաստացել: Երկու տղամարդ նրա մէջքը չէին կարող ծռել, հինգ մարդ նրա մէկ ձեռքը չէին կարող ոլորել, նրա գլուխը մէկ օր չէր ցաւել: Կերածը՝ մեղր ու կարագ էր, հագածը՝ շալ, կոխածը՝ ծաղիկ ու չիման, աղբիւրների վրայ, մէշի միջումն էր նա օրօրոցումը աչքը բաց արել: Նրան ի՞նչ կը դիմանար: Աժդահա ու ոչ տղամարդ:

« Վաթսուն ջանից աւելի հոգի՝ հարս, փեսայ, թոռը, ծոռը առաւօտը նրանց տանիցը դուրս էին գալիս, բիզոնը (իրիկունը) մթանը նրանց օճորքի տակին քնում, ու նրանց հարիւր տարեկան հէրը դեռ երեկոյեան երեխի պէս՝ պեխերն ոլորում, միրուքը սանտրում, փափախը կոտրում նրանց հետ՝ պար գալիս — պար գալիս, խաղալիս — խաղում, սազ ածելիս շատ անգամ ինքը սազը ձեռներից խլում, ածում, խաղում, քսան տարեկանի պէս ձիու վրայ նստում, ասպարէզ գցում ու սարերում, ձորերում, չադրի (վրանի) տակին՝ պարզկայ գիշերը — որդւոցն իրան արած քաջութիւնները, Լոռընցուց տղամարդութիւնը, հին – հին բաներից, լազգուց, Թուրքից հազար բաներ պատմում »:

(*) Պատմութիւնը հետեւեալն է. 1915–ին Էջմիածնում մի վէճ է ծագում Գէորգ Կաթողիկոսի եւ Յ. Թումանեանի միջեւ՝ տեղական գաղթականներին վեհարանի կիսաւարտ նոր շէնքում տեղաւորելու խնդրով: Կաթողիկոսը, որ լսել անգամ չէր ուզում այդ մասին, իր խօսքն արժեցնելու համար, բացագանչում է. — « Վերջապէս, ես ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եմ» . — « Վերջապէս, ես էլ ամենայն Հայոց բանաստեղծ եմ», բորբոքուած վրայ է բերում Յ. Թումանեան, որին կատաղեցրել էր կաթողիկոսի վեհաբերմունքը դէպի վանքի բակում եւ Վաղարշապատի փողոցներում թափթփուած գաղթականները: Այս վէճը շուտով լայն հասարակութեան սեփականութիւն դարձաւ, եւ «ամենայն Հայոց բանաստեղծ» տիտղոսը մի տեսակ ժողովրդականացաւ :

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹ[...]

Մեծ տարբերութիւններ գոյութիւն ունին Հայութեան երկու հատուածներ[...] միջեւ: Մարդկային տարբեր տիպարներ են արեւելահայն ու արեւմտահայը: [...] այս, շատ հին ժամանակներէ ի վեր: [...] Թէ պարագայական, անցողակի թերութիւններու մացութիւններու արդիւնք ըլլային [...] նոնք, հասկնալի էր: Բայց աւելի խոր [...] այդ զարտուղութիւնները եւ կ'ընդգրկ[...] այլազան մարզեր, քաղաքական, ընկերա[...] յին, կենսաբանական ու նկարագրային [...] Ըմբռնումի, ճաշակի եւ աշխարհա[...] հայեցքի այդ տարբերութիւնները [...] շարունակեն գոյութիւն ունենալ մինչ[...] այսօր :

Ակներեւ են անոնք մանաւանդ արուեստի մարզին մէջ, ինչ որ ա'յնքան ալ զար[...] մանալի պէտք չէ թուի, այս վերջին[...] հանդիսանալով ամէնէն հարազատ ու ամ[...] բողջական արտայայտութիւնը մարդկային հոգիին :

« Ամենայն Հայոց բանաստեղծ»ին [...] ութիւնով կ'արժէ որ քիչ մը աւելի տարած[...] ունինք այս ուղղութեամբ :

Թունդ « Վարուժանական», դպրոցական գրասեղաններէն իսկ՝ կը յիշեմ [...] խոր ընդվզումը, զոր ունեցայ, եւ հետոյ ընկերներէս շատերը, Շիրվանզադէի այնքան անարդար եւ տգեղ որակումներուն դէմ : Այլապէս տաղանդաւոր թատերագրին արտայայտած միտք[...] ըը համահաւասար էին մեզի համար ան[...] նէն աններելի ոճիրին :

Հետզհետէ աւելի մօտէն ծանօթանալ[...] արեւելահայերուն այդ «ոճիր»ը աւ[...] ըմբռնելի դարձաւ: Մինչեւ այսօր ալ [...] վին չեն ըմբռնիլներ անոնք արեւմտահ[...] բանաստեղծութիւնը : Եւ դժուար [...] հանդիպիլ մինչեւ այսօր ալ, Փարիզ[...]

Թումանեանի ասելով՝ այս Յովակի[...] մօտ ոչինչ մարդ է եղել Աբովեանի հ[...] բոսը՝ Աղասին :

Սակայն, այս տոհմական հպարտութիւնը Թումանեանի մօտ չէր արտայայ[...] տւում ազնուական գոռոզութեամբ, [...] յաճախ կարելի էր տեսնել, օրինակ Ղարաբաղի Մելիքների նոյնիսկ կրթուած ժառանգների մօտ: Թումանեան շատ ժ[...] ղովրդական կամ ընկերական մարդ [...] մեծի հետ՝ մեծ, փոքրի հետ՝ փոքր [...] ամէնքի հետ խոնարհ ու սիրալիր: Ն[...] տոհմական հպարտութիւնը սնունդ [...] տալիս այլ տրամադրութիւնների :

Սրանցից առաջինը հայրենասիրութիւնն էր, որով, ինչպէս յայտնի է, Մամիկոնեան տոհմը այնքա՜ն փայլել է [...] պատմութեան մէջ :

Ա. ՋԱՄԱԼԵ[...]

Սեւ Մարդը

— Լիալիա, կացինը տեղը դիր ... դու ի՞նչու ես լալկուել, չես բացատրում ... Թող քեզ յայտնի լինի, Լիալիա, որ Սանօն մեր գանձապահն է ,մեր տնտեսավարը, մեր պահեստապետը եւ պահում է իրեն օրինակելի: Ոչ մի դերածախս, ոչ մի իւրացում: Ինչ վերաբերում է այդ... օճառներին, ես նրան լիազօրել էի, որ նուիրի քեզ ... Մեր խումբի կողմից, իր կողմից :

Կացինն ընկաւ Լիալիայի ձեռքից :

Նրա գնալուց յետոյ կատարուեց եւս մի զարմանալի բան: Սանօն յարձակուեց Աշոտ տայու վրայ :

— Ծը՛լթ, ճը՛լթ, ճը՛լթ...

Բրուտանոցի եւ բոլոր շինութիւնների տանիքների եզրերից կախուած սառցէ լուլաներն սկսեցին կաթել :

.. Պատուհանների ապակիների վրայ անտառային, բուսաբանական ընանկարները փոխարինեցին կենցաղային ընանկարները, երեւացին մարդիկ, կենդանիներ: Ցերեկները ապակիների սառոյցները հալչում են, գիշերները սառչում եւ առաւօտեան անյայտ, մեծ նկարիչը ապակիների վրայ հանդէս էր գալիս նորանոր, կախարդական ստեղծագործութիւններով... Ահա ծառերի մէջ թաքնըւած մի խրճիթ, ծառերի խորքում երեւում է մի մարդ որսորդական հրացանով, իսկ կողքին մի շուն ոչ թէ չորքոտանի, այլ երկոտանի, բայց անկասկած շուն : Ահա մի կին կանգնած օրօրոցի մօտ. երեխան չի երեւում, օրօրոցը դատարկ է, իսկ կինը ժպտում է անիմաստ ժպիտով: Խաղողով լեցուն զամբիւղը ձեռքին մի աղջիկ է անցնում այգու ցանկապատի մօտով, ցանկապատից այն կողմ երեւում է մի տղայ, կանացի գլխարկով, հովանոցը բռնած գլխին: Հինգ րոպէից պատկերը փոխւում է,— ճանապարհ է, մի կին, ձեռքը բռնած յոնքերի վրայ, նայում է անյայտ ճանապարհին, յետոյ՝ արջը կանգնած երկու ոտների վրայ՝ մի թաթը վեր, միւսը վար, ասես պարելիս, Յիսուսը խաչի վրայ ծիծաղելիս... Մի քանի անգամ Լիալիան երեւաց, մի անգամ, այնպէս, ինչպէս տեսայ վերջին անգամ, գլուխը բարձին, աչքերը փակ, կիսաբաց շուրթեր ու զուռնա, զուռնա :

... Սանօն յարձակուեց Աշոտ տայու վրայ, գրկեց նրան յուզմունքից խեղդուելով, յետոյ որսաց նրա ձեռքը :

Աշոտ տային ձեռքը խլեց :

— Թող, իմ ձեռքից ձեռք քաշիր: Մտածիր քո ձեռքի մասին, մաքրիր ձեռքըդ ու համբուրիր քո մաքրուած ձեռքը: Ձեռքը տրուած է մարդուն աշխատելու համար եւ ոչ թէ... գողանալու կամ լիզելու :

Ինքն իրեն կորցրած Սանօն պոկուեց Աշոտ տայուց, նետուեց ետ, վերցրեց կացինը ձախ ձեռքով, աջ ձեռքի դաստակը դրեց դազգահին ու բարձրացրեց կացինը: Աշոտ տային խլեց կացինը :

— Այդ էլ աւելորդ է, դեռ պէտք կը գայ քեզ. չլինէր ձեռքը, ոչինչ չէր լինի աշխարհում, ոչ քաղաք, ոչ գիւղ, ոչինչ չէր լինի ... Ոչինչ բան է ուղեղը, մարդկային ուղեղը կարող է յղանալ հազար բարիք եւ հազար չարիք: Ձեռքն է ստորագրում բարի ու չար թղթեր, ձեռքըն է կառուցում բանտ ու երիտասարդական պալատ, ձեռքը, ձեռքը ... Մաքուր պահիր ձեռքը ...

8.

Իսկ հիմա Մայիս է ու ձնհալ: Սեւահողի շերտերն աւելի լայնանում են ու տարածւում, ձիւնը, ձեան շերտերը բարակում են, փոքրանում, անհետանում : Կէսօրին կարելի է զգալ արեւի վերապահ, բարակ ջերմութիւնը, ջերմանում են մարդկանց սրտերը, գարնան բուրմունքով թրթռում է օդը, օրը :

Կիրակի է: Մենք նստել ենք Աշոտ տայու հետ համար 7 հիւղակի առաջ, հողի վրայ հաստատուած նստարանին եւ խօսում ենք ամենահնարաւոր եւ անհնարին բաների մասին: Ուղղիչ – աշխատանքա[...] յին ճամբարի բնակիչները դուրս [...] թափուել հիւղակներից եւ վայելում [...] Մայիսեան դեռ թոյլ արեւի ժլատ գ[...] գուրանքը: Ոմանք երկու – երեք հոգ[...] շատերն առանձին – առանձին շրջում [...] ճամբարը կիսող մեծ ճանապարհի վ[...] ետ ու առաջ: Լսւում է Գրիմբերգի [...] ձրագոյն ծիծաղը, Աշոտ տային նայ[...] է նրա կողմը եւ գլուխը տարուբեր[...] չի սիրում նրան, այդ Գրիմբերգին Աշ[...] տային. երիտասարդ է նա, միշտ մա[...] քուր սափրուած, Ջափլինեան պեխերով[...] ծխամորճը ատամների արանքում, բո[...] լորի հետ դու — ով, բոլորի հետ սիրա[...] լիր, որ սակայն զրպարտում է չարաշահու[...] թեամբ խաբում է, առնում, խաբ[...] է, ծախում, ժպտում է, խաբում, ցա[...] ւակցում է, խաբում է, խաբում է, խա[...] բում ...

— Նրան կարելի՞ է ուղղել,— հարցնում եմ ես :

— Ո՞ւմ, — հարցնում է Աշոտ տայ[...] յին, իսկ ես զգում եմ, որ նա շատ լաւ գի[...] տէ, թէ ո՞ւմ մասին եմ հարցնում ես[...] Նա պարզապէս ուզում է ժամանակ շա[...] մտածելու համար :

Ես լռում եմ: Մի քանի րոպէից յե[...] տոյ Աշոտ տային պատասխանում է.

— Կուզին գերեզմանն էլ չի ուղղի[...]

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱ[...]

(17 Տար.)

Գիւղերէ կամ Երեւանի մէջ, կովկասա- հայ իրական մտաւորականներու, որ ընդմիջէն յանկարծ ձեր մէկ խանդավառ արտասանութիւնը Վարուժանէն կամ Թէքէեանէն եւ բառ առ բառ ըսեն հետեւեալը ․

— Վարուժա՞ն, դա ի՞նչ բանաստեղծ է ազբէր ճան, մտիկ արա՛, բանաստեղծութիւն սրա՛ն կ՚ասեն ․

«Ծիծեռնակը բոյն է շինում ,
Ե՛ւ շինում է ե՛ւ երգում ,
Ամէն մի շիւղ կպցնելիս
Առաջուան բոյնն է յիշում »:

Մեր պատասխանը ամփոփխելիօրէն եղած է միշտ նոյնը, պատասխանողը ըլլամ ես, գիրոյական աշակերտ մը եւ կամ ․․․ Օշականը ։

— Ձենք ժխտեր որ ձեր այդ արտասանածը բանաստեղծութիւն է, բայց կ՚ուզենք որ դուք ալ ձեր կարգին ընդունիք թէ Վարուժանի գրածներն ալ բանաստեղծութիւն են եւ աւելի լաւ տեսակէն ։ Ձեր յուզիչ ծիծեռնակէն մինչեւ Հրեղէն «Բեգաս»ը ա՛յնքան տարբերութիւն կայ որքան փոքրիկ Թռչունի մը եւ Նժոյգի մը միջեւ ։

Այս իրողութիւնը հաստատեցի անգամ մը եւս, Հայաստան գտնուած միջոցիս ։ Թէեւ Վարուժանը, Մեծարենցն ու Թէքէեանը արդէն իսկ ըմբռնուած են, իւրաքանչիւրը իր մասնայատուկ գեղեցկութեան մէջ, բայց եւ այնպէս դեռ պարապ մը կայ մեր երկու ճաշակներուն միջեւ ։ Տեսակ մը հոգեկան եւ իմացական «նօ մէնս լէնտ», ուրմէ կը վախնան կարծէք մեր արեւելահայ եղբայրները եւ զոր չեն կրնար կամ չեն ուզեր անցնիլ ։

Խօսելով սփիւռքի արդի բանաստեղծութեան մասին՝ քերթուածներ կարդացի Ահարոնէն, Սարաֆեանէն, Թօփալեանէն եւ Ճիզմէճեանէն ։ Անոնց հակազդեցութիւնը չհամապատասխանեց իմ ակնկալութիւններուս ։ Ծիրվանզատէէն մինչեւ Սողոմոն Տարօնցի կէս դարէն աւելի անցած է, բայց դեռ բոլորովին չէ լեցուած գոյութիւն ունեցող այդ «պարապ»ը ։

Զարմանալի է այս երեւոյթը ։ Հակառակ մեր ակնկալութիւններուն, հակառակ այն սերտ շփումին որ ստեղծուած է մեր զոյգ բանաստեղծութիւններուն միջեւ, անոնք կը շարունակեն տարբերիլ իրարմէ թէ իբրեւ ձեւ եւ թէ իբրեւ խորք ։

Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը ։ Երկրի աշխարհագրութի՞ւնն է, կազմախօսական, հոգեխառնութեան տարբերութիւններու արդի՞ւնք ։ Թերեւս ։ Թերեւս Թիֆլիզի ու Երեւանի մէջ այս տեսակ ծաղիկ կը բուսնի, Պոլսոյ կամ Փարիզի մէջ՝ մէկ ուրիշ տեսակը ։

Բայց չէ՞ որ մենք ա՛յն ժողովուրդն ենք որ կրցած է միացնել, բարեխառնել արեւելեանն ու արեւմտեանը ։

Ամէն պարագայի մենք աւելի լաւ ըմբռնած ենք այս երկուութիւնը ու աւելի արդար եղած մանաւանդ մեր դատումներուն մէջ ։

Օրինակ Թումանեանի հանդէպ ։ Գնահատած, իրեն արժանի տեղը տուած ենք անոր առաջին օրէն ։ Վարուժանի, Զօպանեանի կամ մեր այսօրուան գրագէտներուն եւ գրողներուն կարծիքները կը մնան նոյնը «Անուշ»ի հեղինակին մասին ։

Մեր նոր գրականութեան ամէնէն ժողովրդային բանաստեղծն է ան, ամէնէն տոհմիկն ու հարազատը ։

Ան մեր բանաստեղծութեան կը բերէ մեր երկրին չունչը, ադուոր երկինքը, մեր առասպելներն ու ցեղային առաքինութիւնները ։ Պարզը, վսեմը ։

Ան միայն կրնար գրել «Սասունցի Դաւիթ»ը այնպէս ինչպէս պէտք է գրուէր ան, պարզագոյն վսեմութեամբ ։

Այս կը նշանակէ ուրեմն որ մեր զոյգ հատուածները պէտք է տան իրենց հարազատ ապրումները, հայ բանաստեղծութեան բերեն իրենց աղբիւրին ջուրը ։

Ինչպէս լեզուի, նոյնպէս եւ ստեղծագործական այլազան անդաստաններուն մէջ վերար պէտք է լրացնենք ։ Որպէսզի ծաղկի հայ միտքը իր ամբողջական գեղեցկութեան մէջ ։ Հազուագիւտ ծաղիկ, ծաղիկ հայկական, որ իր մէջ կ՚ամփոփէ փայլը Արեւելքի պայծառ արեւին ու բոլոր նրբերանգները արեւմտեան բոյրերուն ։

Պայման է որ ապագայ հայ բանաստեղծը, եթէ կ՚ուզէ մեծնալ, իր մէջ միացնէ մեր զոյգ բանաստեղծութիւններուն հիմնական տարրերը, մէկուն հարազատութիւնն ու մեղեդիական երաժշտականութիւնը, միւսին այլազանութիւնն ու խորութիւնը ։

Կրցած ենք ծաղկեցնել մեր հողին՝ այդ միացած գեղեցկութիւններով կազմուած եզակի ծաղիկներ, — Նարեկացին, Վարուժանը, Զարենցը, Մեծարենցը, Տէրեանն ու Թումանեանը ։ Նորեր բացուելու վրայ են ։ Վարուժանէն, Զարենցէն, Թումանեանէն ներշնչուած, անոնց շունչէն ու բոյրէն կազմուած, զանոնք համադրող՝ ահա՛ Պարոյր Սեւակը ։

Կ․ ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ԻՐԱԿԱՆ ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ

ՅՈՎՀ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ԿԵԱՆՔԷՆ

Ողբացեալ Աւետիք Իսահակեանն էր պատմողը, երբ Փարիզ կը գտնուէր ․—

Ամառուան արեւոտ օր մը, Ղազարոս Աղայեան, Աւետիք Իսահակեան, Նկարիչ Գէորգ Բաշինջաղեան եւ Յովհաննէս Թումանեան պտոյտի մը կ՚ելլեն դէպի Լոռիի սարերը ։

Երկար շրջագայութենէ մը ետք, յոգնած ու մանաւանդ ծարաւցած, կը հասնին ագարակի մը առջեւ, որուն մուտքին կը նշմարեն գետինը նստած եօթէն ութ տարեկան աղջնակ մը ։

— Աղջիկս, կ՚ըսէ Յովհաննէս Թումանեան մօտենալով երախային, ծարաւ ենք, կարո՞ղ ես մի քիչ ջուր բերել մեզ ։

Աղջնակը, խկոյն ոտքի ցատկելով, հայկական հիւրասիրութեան աւանդական ոգիին հաւատարիմ՝ կ՚ըսէ ․

— Աչքիս վրայ ․․․

Ու վազելով ագարակէն ներս, քիչ յետոյ կը վերադառնայ, ձեռքին մեծկակ հողէ ամանով մը, ոչ թէ ջուրով, այլ անմահական թանով լեցուն ։

Յովհաննէս Թումանեան կ՚առնէ ամանը ու կուտայ ընկերներուն, որոնք իւրաքանչիւրը իր կարգին խմելով թանը, կը պարպեն ամանը ․․․

Մեծանուն քերթողին բան չէր մնացած ։

Թումանեան, դառնալով աղջնակին, կը յարէ ․

— Աղջիկս, կարո՞ղ ես մի քիչ եւս բերել ։

— Աչքիս վրայ, կ՚ըլլայ դարձեալ պատասխանը ։

Ու նորէն, քանի մը վայրկեանէն, աղջնակը կը վերադառնայ բերնէ բերան թանով լեցուած ամանովը ։

Յովհաննէս Թումանեան, կուշտ ու կուռ խմելէ ետք, պահ մը կը հեռացնէ ամանը բերնէն, ու դառնալով երախային, կ՚ըսէ ․

— Ա՛յ բալես, էսքան առատութեամբ որ թանը բերում ես, տատդ չի՞ նեղանայ ․․․

Աղջնակը, որուն չարաճճի դէմքին վրայ ժպիտ մը կը ցոլայ, համարձակօրէն կը պատասխանէ ․

— Ինչի՞ պիտի նեղանայ, արդէն թանի կարասին մէջ մուկ էր ընկել, պիտի թափէինք ․․․

Այս յայտարարութիւնը խորապէս կը ցնցէ մեր քերթողը, որ «բօթ»ին յանկարծական ազդեցութեան տակ, ձեռքէն կը ձգէ հողէ ամանը, որ բնականաբար, ջարդուփշուր կ՚ըլլայ ։

Աղջկան դէմքէն կ՚անյայտանայ ժպիտը, ցաւի ու վախի ամպեր կը կուտակուին հոն, ու կը սկսի աղեկտուր հեծկլտալ ։

— Ի՞նչ պատահեցաւ քեզ բալես, կը հարցնէ Թումանեան խղճահարած ։

— Ի՞նչ պիտի պատահի, տատս ինձ կը սպաննի, որովհետեւ դա նրա ․․․ դա նրա միզամանն էր ։

Ա․ Գ․

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

ՍԻՐԵԼԻ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Ըստ իր իսկ ենթադրութեան՝ «Մամիկոնեան իշխաններու շառաւիղներէն» սերումով իշխանական թէ ոչ՝ Թումանեանի գրականութիւնը վեհութիւն, ազնուական մեծանձնութիւն մը ունի ։ Միեւնոյն ատեն, շինականի մը պարզութիւնը, նահապետական զգաստութիւնը ։ Երազ, գգուանք, մեծավայելչութիւն՝ զուգորդուած հազիւ նշմարելի հեգնանքին հետ, ցոյց կուտայ Թումանեան բանաստեղծին ներքին նկարագիրը կամ էութիւնը ։ Իբրեւ լեռներու զաւակ (ծնած էր Դսեղ, Լոռի) «ամենայն Հայոց բանաստեղծը » լեռներու սէրը եւ առոյգ, կենսայորդ կեանքի կարօտը ունեցած է միշտ ։ Ու զայն երգած ․—

«Լեռնե՛ր, ներշընչուած դարձեալ
ձեզանով ,
Թըռնդում է հոգիս աշխուժով լըցուած,
Ու ջերմ ըղձերըս, բախտից հալածուած,
Ձեզ մօտ են թըռչում յախուռն երամով» ։

Գրիչով ու սիրտով կեանքին զուարթախոհ պահերը երգելու սահմանուած բանաստեղծը «Մոլոր, մենակ» շրջելէ ետք «աւերակում հայրենի», եւ յիշելէ ետք՝ «անցած կեանքը վաղեմի », որ «չէն ու կենդան է եղել, ուրիշ օրով, ուրիշ կեանքով», կը դառնայ վշտալի, անիծելով մինչեւ իսկ ճակատագիր, կեանք եւ Աստուած ։

Թախծի եւ վշտի հազիւ զսպուած երանգ մը կայ Թումանեանի քերթուածներուն մէջ, «Վո՛ւյ․․․», «վո՛ւյ » մը, արտակեղէք եւ հոգեմորմոք ։ Ասով հանդերձ, բանաստեղծը յուսատու լար մը ունի իր նկարագրին մէջ, լար մը, որ ցեղային է անշուշտ ։ Արդէն, Թումանեան ապրած եւ շնչած է հայրենի հողին վրայ ու երգած հայ հողին եւ հոգիին բազմալար երգը՝ յոյզեր եւ վիշտեր, սէրեր եւ ցաւեր ։

Քիչեր հայ բանաստեղծներէն, յաջողած են իրենց արուեստին բովանդակութեամբը եւ ձեւովը մարմնացնել հայ մարդը, յատկապէս ռամիկը, որքան մեծ Լոռեցին ։ Իրական թէ վիպական իր տիպարներու շրջագիծերը եթէ ընդլայնուին, հոն են հայ շինականն ու լեռնցին, իրենց յատուկ սէրերով, կիրքերով եւ մաքառումներով ։

Անուշը կամ Մոսին, Սարօն կամ բանաստեղծին ստեղծած միւս տիպարները իրենց անձնաւորած իրադարձութիւններով կը պատկերացնեն ժամանակաշրջան մը եւ մարդիկը, «աղամ ու աշխարհք » մը, իր իւրայատուկ բարքերով, սովորութիւններով ու մանաւանդ հոգեբանութեամբ ։

Գրական եզակի գոհարներ են, անտարակոյս, Թումանեանի հէքեաթները եւ աւանդավէպերը ։ Ոչ ոք, ոչ իսկ Ղ․ Աղայեանց կամ Սրուանձտեանց յաջողած են իրեն նման հիւթեղ, պատկերաւոր, կենդանի եւ թաթաւուն գոյներով պատկերացնել աւանդավէպ կամ հէքեաթ ։ Զերմութիւն ունին իր հերոսները ։ Նաեւ բաբախուն սիրտ ։ Առիւծ Մհերի կէս-իրական, կէս-վիպական զաւակը՝ Դաւիթ, կամ Թմկաբերդի տիրուհին եւ իշխան Թաթուլը, Թամար հէքեաթային գեղեցկուհին, վերջապէս իր բոլոր վիպական տիպարները օժտուած են կենդանի ապրումով, մանաւանդ անխաթար գիծերով կը ներկայացնեն ռամիկի մը կամ շինականի մը արիութիւնը, ճակատագրապաշտութիւնը, ազգասիրութիւնը եւ այլ յատկանիշերը ։ Մէկ խօսքով՝ ժողովուրդի մը ներքին ապրումները՝ լրիւ, հարազատ գոյներով եւ վաւերական գիծերով կը մարմնացնեն Թումանեանի տիպարները, թէկուզ կէս-իրական միայն ։

Պատմելու շնորհը՝ հաւանաբար ժառանգած էր իր ծննդավայրէն, ինչպէս այնքան վեհութիւն, յուզականութիւն եւ հանդիսաւորութիւն ունեցող իր լեզուն ։ Միեւնոյն ատեն պարզ ու ժողովրդական իր արտայայտութիւններու բազմազանութիւնը ու կենդանի լեզուէն քաղած իր ոճերը՝ բառերով եւ ձեւերով հարուստ, ու վերջապէս, իր ստեղծած կենդանի տիպարները, զինք դարձուցին սիրուած գրագէտ մը՝ «Ամենայն Հայոց բանաստեղծը» ։

Ժ․ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՈՒՍԱՒՈՐՉԻ ԿԱՆԹԵՂԸ

Կէս գիշերին կանթեղը վառ
Կախ է ընկած երկընքից ,
Լուսաւորչի կանթեղն անմար
Հայոց մըթնած երկընքից ։

Կախ է ընկած առանց պարան
Արագածի կատարին,
Ու սեղանից հրսկայական
Լոյս է տալիս աշխարհին ։

Լոյս է տալիս երկա՜ր դարեր ,
Ու վառւում են միշտ անշէջ
Սուրբի մաքուր արցունքները
Իւղի տեղակ նորա մէջ ։

Ոչ մարդկային ձեռ կը հասնի
էն ահւոր բարձունքին,
Եւ ոչ քամին կը հանգցընի՝
Վիշապ - քամին ահագին ։

Երբ պատում է մութ խաւարը
Ջընաշխարհիկ մեր երկրին ,
Երբ տիրում է ահն ու վախը
Թոյլ, կասկածոտ սըրտերին ,

Ով անմեղ է, լիքը սիրով
Ու հաւատով անսասան ,
Ով նայում է վառ յոյսերով
Դէպի Հայոց ապագան — ,

Նա կը տեսնի էն մըշտավառ
Ջահը կախուած երկընքից ,
Ասես՝ Աստծոյ աչքը պայծառ
Հըսկում է ցած երկընքից ։

1902 Յ․ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Հէ՛յ ագահ մարդ, հէ՛յ անգոհ մարդ ,
միտքըդ երկար կեանքըդ կարճ ,
Քանի՛ քանիսն անցան քեզ պէս,
քեզնից առաջ, քո առաջ ․
Ի՛նչ են տարել ընրանք կեանքից,
թէ ինչ տանես դու քեզ հետ ,
Խաղաղ անցիր, ուրախ անցիր
երկու օրուան էս ճամբէդ ։

Յ․ Թ․

1869 Փետրուար 19ին Լոռիի Դսեղ գիւղը կը ծնէր Յովհաննէս Թումանեան ։ Հայրը քահանայ էր ։ Նախնական ուսումը կատարած է գիւղին մէջ, ապա անցած է Թիֆլիզի Ներսէսեան վարժարանը որուն 4րդ կարգը կը լրացնէ 1883–86ին եւ վերջնականօրէն կը լքէ ուսումը ։ 1890ին կը հրատարակէ իր քերթուածներու առաջին հատորը ։

1892ին կը հրատարակէ իր քերթուածներուն երկրորդ հատորը, որուն մէջ նաեւ «Անոյշ»ի առաջին փոփոխակը (վառիանթ) ։ 1893էն ետք կը մշակէ նաեւ արձակը .— « Սօլի ժամանակից», «Գիքորը», «Աղքատի պատիւը» , « Քաջերու կեանքից», եւն․ ։

1899ին, Թիֆլիզի մէջ Բժ․ Քոչարեանի տան 5րդ յարկը ուր կը բնակէր Թումանեան, կը կազմուի գրական խմբակցութիւն մը՝ որուն կ՚անդամակցին Պերճ Պռոշեանց, Ղազարոս Աղայեան, Աւետիք Իսահակեան, եւ Դերենիկ Դեմիրճեան ։ Այս խմբակցութեան անունը՝ Վերնատուն կուգար ժողովատեղիէն ։ Հոն կը հաւաքուէին նաեւ Աւետիք Ահարոնեան, Ծիրվանզատէ, Նիկոլ Աղբալեան, Լէօ ։ 1909ի աշնան «վերնատունը» կը փակուի, որովհետեւ Ահարոնեան , Թումանեան եւ ուրիշներ ցարական իշխանութեան կողմէ կ՚արգելափակուին Մետեխի բանտը ։ Յետագային երբ ազատ կ՚արձակուի , Թումանեան իր շուրջը կը համախմբէ հին եւ նոր սերունդի բոլոր տիրական դէմքերը ու կը հիմնէ, իր նախագահութեան ներքեւ՝ Հայ Գրողներու Կովկասեան Ընկերութիւնը ։

Մինչեւ 1921ի վերջ, գրական իր բեղուն գործունէութեամբ , եղած է համաժողովրդական դէմք մը, հարազատ արտայայտիչը՝ հայկական հողին, հոգիին, ցաւին, երջանկութեան ։

Խլիրդը, սակայն, զինքը անկողնին կը գամէ եւ Ամենայն Հայոց բանաստեղծը իր աչքերը կը փակէ, ասկէ ճիշդ քառասուն տարի առաջ՝ Մոսկուայի մէջ 1923 Փետրուար 23ին ։ Թաղուած է Թիֆլիզ, Խոջիվանքի մէջ ։

Պ. Հայկ Ունանեան սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանէ իր մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԱՅԾԱՌ ՈՒՆԱՆԵԱՆԻ

մահը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի (Փետրուար 25) ժամը առաւօտեան 8·30ին, իր բնակարանը՝ 158 Ավընիւ Փասթէօռ, Պանեոլէ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի տեղւոյն նոր գերեզմանատունը :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ

Եւրոպայի Մեծագոյն

Արեւելեան Վաճառատունը

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ խանութ մը չայցելողին սեղանին վրայ ամէնէն համով պատառը կը պակսի՝ մեծին ու պզտիկին համար : ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք աւանդական ընդեղէններու եւ անուշեղէններու ամէն տեսակը, անմրցելի գիներով :

Ապսպրանքի վրայ, ծրարի առաքում Ֆրանսայի ամէն կողմ եւ դէպի արտասահման՝ Պելժիա՝ Զուիցերիա, Անգլիա :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

LYON

246, Rue Vendôme	Tél. MO 11-84
20, Rue Villeroy	MO 32-10
65, Rue Robert	LA 07-72

ԱՅՍ ՄԻՋՈՑԻՍ

Կեսարիայէն հասած նուրբ եւ համեղ փաստրմա.— Քիլօն 10 ֆ.՝ մեծաքանակի մասնաւոր գին : Պոսֆորի ձուկով «չիրոզ» :

ԵՒ ՄԻՇՏ

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի-պէռ», տերեւ, թահին հելվա, «վանիլ», չոքոլա, «նուազէթ», «լոգում», «սուճուք», պիստակ, Շիրակ օղի (41 – 45o), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», առաջնակարգ սուրճ, (ֆարավան եւ մոգա), համեմներ մահլէպ, սալէպ, ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումագ, թարամա, լաքերտա ; բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

եւ Երիտասարդաց ակումբի մշակութային բաժինը կազմակերպած են բանախօսութիւն մը մոգական լապտերով Հայ նկարչութեան եւ արձանագործութեան վըրայ : Խօսացուած Օննիկ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ գիրքէն :

Պիտի ներկայացուի եւ բացատրուի Երիտասարդաց ակումբի անդամներէն Հայկ Դաւիթեանի կողմէ :

Պատուոյ նախագահ

ԳԱՐԶՈՒ

ԱՅՍ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25 ԵՐԵԿՈՅԵԱՆ ԺԱՄԸ 21ԻՆ :

SALLE CHOPIN

8, Rue Daru, Paris, Métro Ternes ou Courcelles

Տախքերու մասնակցութիւն 3 ֆրանք

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քափէ Քատէի վերնայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ

Նիւթ՝ «Էջ մը, ֆրանսական մշակոյթի պատմութենէն» :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Իրենց ողբացեալ ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Անտոնեանի մահուան քառասունքի տխուր յիշատակին առթիւ կը նուիրեն.— Այրի Տիկին Մալվինէ Անտոնեան 50 ֆրանք, Կրընոպլի Կապ. Խաչի դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Անտոնեան յիսուն, Կրընոպլի Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան կոմիտէին, Պ. Համբարձում Անտոնեան Կրընոպլի Հայ Ազգ. եկեղեցական միութեան քսան, Օր. Արմենուհի Անտոնեան երեսուն, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի, Պ. Վարդգէս Անտոնեան քսան «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար : (Գումարները ստանալ նուիրատուէն) :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ'Ք

Կապոյտ խաչի Մարսէյլի (քաղաք) մասնաճիւղին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ՄԱՐՏ 2ԻՆ

Dans les Salons du

SPLENDIDE

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին

կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԱՆՆԻԷՌ–ՊՈԽԱ – ՔՈԼՈՄԲ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Ց. Հիսայեանի բնակարանը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.–Dominique

Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 ֆրանք

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անտիլլի ծերանոցին համար կ'ուզուին

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9) :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ստիպողաբար գործաւորուհիներ շրջազգեստ կարելու համար : Դիմել ամէն առտու ժամը 10 – 12 եւ 14–18, բացի Շաբաթ օրէն :

MAISON MICHEL

17, Rue St. Joseph, Paris (2e) CEN. 97-69

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Լոխում հէլվա թահին

Bongoût

USINE à SAINT-MENET (B.-du-R.)

DANS TOUTE ÉPICERIE SPÉCIALISÉE

★ GROS : Sté DES CONSERVES "BONGOUT", 40, LA CANEBIÈRE - MARSEILLE

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1963, Պէյրութ թղթակազմ 17·50 Ֆ
լաթակազմ 20 Ֆ
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Կ. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ֆ
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ֆ
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ, 40 Ֆ
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Զաղմաղճեան, Պէյրութ 40 Ֆ

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ֆ. — Հատը 0.25 Ֆ.
ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 26 FÉVRIER 1963
39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9541
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9541

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՐԵՆՑ ՎՇՏԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՅՏՆԵՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍԻ ՆԱԽԱԳԱՀՆԵՐԸ, ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ, Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԵՒՆ. ԵՒՆ.

Ցաւակցական այցելութիւններն ու հեռագիրները իրարու կը յաջորդեն, առանց դադարի ինչպէս կը վկայէ Լիբանանահայ մամուլը: Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահը, վարչապետն ու փոխ-վարչապետը առանձին հեռագիրներով իրենց վշտակցութիւնը յայտնած են Կիլիկիոյ Հոգեւոյս Կաթողիկոսին վախճանման առթիւ, մասնակից ըլլալով միաբանութեան եւ ժողովուրդին սուգին:

ՍՈՒՐԻՈՅ ներքին նախարարը, անմիջապէս ընդառաջ երթալով Խորէն Արք.ի հեռագրով կատարած դիմումին, մասնաւոր հրամանագրով արտօնած է Սուրիոյ Հայութեան Լիբանան անցքը, մասնակցելու համար յուղարկաւորութեան:

ԿԻՊՐՈՍԷՆ արդէն 70 հոգինոց պատուիրակութիւն մը հասած է:

Ցաւակցական այցելութիւններու կարգին յիշենք գլխաւորները.— Լիբանանի վարչապետ Ռաշիտ Քարամէ, արտաքին նախարար՝ Ֆիլիփ Թագլա, արդարութեան նախարար՝ Ֆուատ Պութրոս, Յունաստանի դեսպանը, Իտալիոյ դեսպանատան կցորդը, ինչպէս նաեւ Զուիցերիոյ, Աւստրիոյ, արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Թուրքիոյ դեսպանները եւ Մալթայի ասպետներու կարգի ներկայացուցիչը:

Հասած ցաւակցական հեռագիրներու կարգին յիշենք միայն գլխաւորները, այնքան մեծ է անոնց թիւը.—

Կիպրոսի նախագահը՝ Մակարիոս Արք., Պոլսոյ Պատրիարքը (առանձին հրատարակեցինք հեռագրին պատճէնը), Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ՝ Ալէք Մանուկեան, Քենթրպըրիի Արք. Մայքըլ Ռամզէ, Անկլիքան եկեղեցւոյ արտաքին յարաբերութեան դիւանի ընդհ. քարտուղար՝ Կանոնիկոս Ճոն Սաթըրթուէյթէ, եկեղեցիներու Տիեզերական Խորհուրդի քարտուղար՝ Վիսըրթհուֆթ, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նախագահ՝ Փերտիկան, հիմնարկութեան անդամ՝ Գէորգ Եսայեան, Թեհրանի Հայ Կաթ. Առաջնորդ Մկրտիչ Արք. Աբգարեան, Լոս-Անճըլըսի Հայ Կրթ. հիմնարկութեան կողմէ՝ Յովհ. Փիրումեան, Ալէք Փիլիպպոս եւ Հարի Քարեան, Վատիկանի եկեղեցիներու Միութեան յատուկ յանձնախումբի դիւանին նախագահ կարդինալ Պէայի անունով՝ գերապայծառ Ուիլլիպրանս, Պոլսոյ տիեզերական պատրիարք՝ Աթենակորաս, Դամասկոսի Անտիոքայ Սիրիան Օրթոտոքս Պատրիարք՝ Իգնատիոս:

×

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դիւանը հետեւեալ հաղորդագրութիւնը հրապարակած է.—

«Այսու ջերմօրէն կը թելադրենք մեր սիրեցեալ եւ հաւատացեալ ժողովուրդին որ ի յարգանս մեր պաշտելի հայրապետին անմեռ յիշատակին Շաբաթ օր, Փետրուար 23ին, փակ պահեն իրենց գործատեղիներն ու խանութները եւ խուռներամ բազմութեամբ ներկայ ըլլան օծման եւ արարողութեան Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցին եկեղեցական եւ ժողովրդական թափօրին, որով հանդիսական գնացքով, Հանգուցեալ Հայրապետին մարմինը պիտի փոխադրուի Ս. Նշանէն մինչեւ Տորա»:

×

Վեհաժառ հայրապետին զմռսուած մարմինը Չորեքշաբթի առաւօտեան 7էն սկսեալ կը հանգչէր Ս. Նշան եկեղեցին, հայրապետական շքեղ հանդերձանքներով եւ կաթողիկոսական ասայով:

Վարդապետներ եւ քահանայ հայրեր կը հսկէին մարմնին, շարունակ Սաղմոսներ կարդալով եւ աղօթելով. կարգապահութիւնը կատարեալ եղած է հակառակ խճողումին: Ամբողջ օրը Ս. Նշան տանող փողոցէն բարձրացած է անհամար բազմութիւն մը: Հայ բոլոր վարժարաններու աշակերտները, անխտիր եկած են Աջը համբուրելու: Հ. Բ. Ը. Միութեան Յովակիմեան - Մանուկեան վարժարանի աշակերտութիւնը խումբով եկած է խոր գիտակցութեամբ, սրբազան պարտականութիւնը կատարելու:

×

ՕԾՈՒՄՆ ՈՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՓՕՐԸ

Կարգադիր յանձնախումբերը հետեւեալ կարգադրութիւնները նախատեսած էին վախճանեալ Կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան համար.—

Շաբաթ (Փետրուար 23) առաւօտեան հանդիսաւոր պատարագ եւ օծում Ս. Նշան Մայր Եկեղեցւոյ մէջ: Ժամը 11ին յուղարկաւորութեան թափօրը կը կազմուի հետեւեալ կարգով.—

1.— Վարժարաններու երկսեռ աշակերտութիւն:
2.— Արծուիկներ եւ արենոյշներ:
3.— Սկաուտներ:
4.— Դպրեվանքի սաներ:
5.— Նուագախումբ:
6.— Մեռելակառք եւ ոստիկանութիւն:
7.— Միաբանութիւն:
8.— Դագաղ եւ քահանայական դաս:
9.— Բարձրաստիճան հոգեւորականութիւն:
10.— Պետական պաշտօնական անձնաւորութիւններ եւ ազգային իշխանութիւններ:
(Թափօրի այս մասը ժողովուրդէն պիտի բաժնուի երկշարք սկաուտներով):
11.— Ժողովուրդ:

×

Դագաղը հանրակառքի գիծով ձեռամբարձ եւ ուսամբարձ կ'առաջնորդուի մինչեւ Տորա: Այնուհետեւ, Մեռելակարքով կ'առաջնորդուի դէպի Անթիլիասի Մայր Տաճարը:

Ժողովուրդէն խնդրուած է յարգել կարգապահութիւնը եւ որեւէ ծաղկեպսակ չղրկել:

×

ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ

Մարսէյլի հայ առաջնորդարանը վշտաբեկ Ն. Ս. Օ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի անողոք կորուստէն իր ցաւակցութիւնները կը ներկայացնէ:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Ճանիկեան – Հացագործեան)

×

Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վախճանման չանթահարիչ լուրը մեծ յուզում պատճառեց Մարսէյլի հայ գաղութին: Կը ցաւինք որ անկարելի է ներկայ ըլլալ յուղարկաւորութեան: Կ'ողբանք մեծ կորուստը եւ երկիւղածութեամբ կը խոնարհինք Ն. Ս. Օծութեան դագաղին առջեւ: Կը բաժնենք սուգը:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

×

Խորապէս ազդուած Զարեհ Ա. Մեծ Կաթողիկոսի կորուստէն — կ'աղօթենք իր հոգիին համար եւ անկեղծ ցաւակցութիւններ կը ներկայացնենք:

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻՒԱՆ
(Հայրապետեան եւ Փանոսեան Հայրեր)

×

Արեւմտեան Եւրոպայի Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուսանողական Միութեան անդամները կ'ողբան մեծ եկեղեցականին, ազգանուէր Հայուն եւ անրասիր հոգեւոր Տիրոջ՝ Զարեհ Ա.ի վախճանումը:

ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ՄԵԾԱՇՈՒՔ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՍԿԱՅ ԵՒ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՏԵՂԱՏԱՐԱՓ ԱՆՁՐԵՒԻՆ ՏԱԿ ԿԸ ՀԵՏԵՒԻ ԴԱԳԱՂԻՆ

ԱՄԲՈՂՋ ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՍՈՒԳԻ ՄԷՋ

ԲԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ՄԵԾ ՄԱՍԸ ՉԷ ԿՐՑԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄՏՆԵԼ

Պէյրութէն ստացած մեր առաջին տեղեկութիւնները կը հաստատեն թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Շաբաթ ու Կիրակի բացառիկ շուքով: Կարելի չէ տակաւին ստոյգ թիւ մը տալ ներկայ բազմութեան որ, 25 – 30 հազարի կը հասնէր նուազագոյն, ըստ ճամբորդի մը: Ս. Նշան եկեղեցին շրջապատող բոլոր փողոցները ծայրէ ի ծայր լեցուած էին:

Օրուան պատարագիչը եղած է Յունաստանի Առաջնորդ՝ Սահակ Եպիսկ. Այվազեան: Հոգեւոյս Կաթողիկոսին Ս. Աջը օծած է Խորէն Արք., իսկ ճակատը Եղիշէ Պատրիարք, որ ոգեկոչած է նաեւ Հայրապետին յիշատակը, պատշաճ քարոզով մը: Ապա, պատկառելի թափօրը մեկնած է Ս. Նշանէն դէպի Անթիլիաս: Ինչպէս գրած ենք քիչ անդին, Կաթողիկոսին դագաղը ուսամբարձ փոխադրուած է մինչեւ Տորա: Հակառակ տեղատարափ անձրեւին, թափօրը չէ ցրուած եւ տպաւորիչ պատկառանքով անցած է ամբողջ քաղաքէն: Կիրակի օր՝ Անթիլիասի մէջ տեղի ունեցած է թաղումը ի ներկայութեան Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ՝ Ֆուատ Շեհապի որ Կաթողիկոսարան ժամանած է ճիշդ 12ին: Հոն էին արդէն վարչապետ Քարամէ եւ բազմաթիւ պետական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններ:

Մանրամասնութիւնները՝ յաջորդով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՒՐՈՊԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻՆ

Երկուշաբթի օր Պրիւսէլի մէջ, վերսկսան Վեցերու բանակցութիւնները: Մթնոլորտը շատ ծանր է ծանօթ պատճառներով: Ֆրանսայի հինգ ընկերները վիրաւորուած են եւ արդէն իսկ Իտալիա բացասական դիրք կը բռնէ: Առջի օր յայտնեցին թէ ներկայիս չեն կրնար ըստորագրել այն պայմանագիրը որ հաստատուած է անցեալ տարի անդրծովեան երկիրներու հետ եւ որ զանոնք կը միացնէ Վեցերու Եւրոպայի հինգ տարուան համար: Իբրեւ պատրուակ կ'ըսեն թէ խորհրդարանը լուծուած է եւ իրաւասութիւն չունին: Ֆանֆանի չէր կրնար նման առիթ մը չօգտագործել դժգոհ ձրգելու համար Ֆրանսան ու մանաւանդ տը Կոլը: Այս յետաձգումը ծանր բնոյթ ունի ու նաեւ անհաճոյ հետեւանքներ այդ երկիրներուն համար որոնք պիտի զրկուին եւրոպական հիմնադրամի օգնութենէն:

Եւրոպայի իսկ շահուն համար այս բոլոր հարցերը ժամ առաջ պէտք է կարգադրուին: Տարակոյս չկայ թէ ամէն մէկը զիջումներ պիտի ընէ ընդհանուր շահուն համար:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՕ ՑԷ ԹՈՒՆԿ ընդունեցաւ Մոսկուայի դեսպանը եւ «սիրալիր» տեսակցութիւն մը ունեցան կը հաղորդէ «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը: Կը թուի թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները նոր փուլի մէջ կը մտնեն:

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ համայնավար պարբերաթերթը՝ Կորթարս առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ կը հանդիսանայ այն չարչարանքներուն որոնց կ'ենթարկուէին ամբաստանեալները Սթալինի շրջանին, խոստովանութիւններ կատարելու համար: Ռայքի դատավարութեան ամբաստանող վկաներէն մէկը կը պատմէ թէ իր վկայութիւնը ձեռք ձգելու համար Ռայքի դէմ, ոչ միայն զինքը ծեծած են, — ինչ որ տանելի էր — այլեւ կողքի սենեակին մէջ իր կինը: Իրեն ըսուած է թէ եթէ «խելացի կերպով վարուի» կինը ազատ կ'արձակուի:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ վարչապետը՝ Պեն Պելլա յայտարարած է թէ միշտ իրաքեան յեղափոխութեան կողքին են: Իրաքի փոխվարչապետը երկու ժամ յապաղումով հասած է Ալժէի օդակայանը, ուր իրեն կը սպասէին կառավարութեան անդամները, որովհետեւ եգիպտացի օդաչուն սխալմամբ ֆրանսական զինուորական կայանը իջած էր...:

ԿԻ ՄՈԼԷ յայտարարեց թէ ընկերվարականները պիտի չվաւերացնեն ֆրանքօ-գերմանական դաշինքը երբ խորհրդարանին քուէարկութեան յանձնուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ ընկերային նոր տագնապի մը վախ կայ: Ուղեւոր, կազի եւ ելեկտրականութեան պաշտօնեաներ ինչպէս նաեւ մեթրոյի եւ հանքերու կրնան ի մօտոյ գործադուլի դիմել եթէ գոհացում չտրուի իրենց պահանջներուն:

ՔԱՍԹՐՕ յայտարարեց թէ Քուպա յեղափոխութիւնը չարտածեր: «Անհրաժեշտ չէ, չեշտած է կղզիին վարչապետը, որովհետեւ յեղափոխութեան վիրուսը նաւով կամ սաւառնակով չի փոխադրուիր: Գաղափարներու հոսանքներն են որ կը փոխադրեն յեղափոխութեան ծիլերը»:

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ գերագոյն ատեանը յատուկ վճիռով մը արդարութեան նախարարին հրահանգեց արձանագրել քրիստոնեայ կնոջ մը եւ հրեայի մը ամուսնութիւնը հակառակ անոր որ իսրայէլեան օրէնքը չի ճանչնար Հրեաներու եւ ոչ Հրեաներու միջեւ կատարուած ամուսնութիւնները: Ամուսնութիւնը Կիպրոս կատարուած էր եւ Պելժիոյ դեսպանատունն ալ ամուսնական վկայական տուած էր:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՐԷՖ, Իրաքի նոր ղեկավարը տեսակցութիւն մը տուած է Քոռիէռէ Տէլլա Սեռայի եւ Իլ Ճիորնալէի այդ առթիւ շեշտելով թէ Իրաք եւ Եգիպտոս պէտք չէ միացուին: Կը բաւէ միայն որ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները ըլլան այնպէս ինչպէս են Հաւասարակաց Շուկայի անդամներու յարաբերութիւնները:

ՓՈԽԱՆ ԱՐՑՈՒՆՔԻ

«Թողուցէք որ մեռելնե՛րը թաղեն իրենց մեռեալները», կը պատգամէ Յիսուս իր Ս. Աւետարանէն: Կը հաւատամ սակայն, որ Աստուած պիտի ներէ բոլոր անոնց՝ որոնք այսօր պահ մը «մեռելներ» դառնալով, պիտի մասնակցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ վախճանեալ Կաթողիկոսի թաղմանական արարողութեան:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐ,

Այս տողերը հաւանաբար հասարակաց սեփականութիւն դառնան այն օրը, երբ, Միաբան եղբայրներս ու Կիլիկեան Մեծ Ընտանիքին բոլոր հարազատ զաւակները, կսկիծով, բայց Սրբազնագոյն Հայրապետի մը վայել շուքով, տանին զձեզ ձեր հանգստարանը: Մղոններով հեռու եմ մեր ընտանեկան Ս. յարկէն, որովհետեւ ձեր իսկ տնօրինութեամբ, վեց ամիսներէ ի վեր եկած եմ ուսանելու Լոնտոնի համալսարանը: Որով՝ անտեղեակ եմ թէ ի՞նչ կարգադրութիւններ կ'ըլլան թաղմանական արարողութեան համար: Սակայն կը հաւատամ որ պիտի հանգչիք Անթիլիասի Մայր Տաճարին հիմերուն մօտիկ, ձեր աճիւններով ա՛լ աւելի ամրապնդելու Հայուն հաւատքին, սիրոյ, իտէալներուն եւ անկախութեան այդ խորհրդանիշը, որուն հանդէպ ձեր նուիրումը եղաւ ձեր կեանքին երգը: Զայս հիւսեցիք ձեր սրտին իսկ տրոփիւններով, մինչեւ այն օրը, երբ հարուածը վերջ դրաւ անոր բաբախումներուն:

Պիտի չուզէի հաւատալ չարագուշակ այն հեռագրին, զոր ստացայ: Պիտի չկարենամ հաշտուիլ այն գաղափարին հետ, որ մեզի համար այնքան սիրելի մեր Հայրը, եւ մեզմէ շատերուն հոգեւոր ծնողը, առ յաւէտ բաժնուած է մեզմէ: Որովհետեւ տակաւին չեմ գիտեր թէ երբ պատահեցաւ անսպասելին, կամ ո՞ր օրը սրտի կաթուածը գտաւ զձեզ: Կը հասկընամ սակայն պատահածը, երբ ձեր զաւակներէն մին ըլլալու առանձնաշնորհումը ունիմ: Սիրտն էր միակ փխրուն բաժինը ձերդ Ս. օծութեան ներկայացուցած կատարելութեան: Ձեր հաւատքը՝ Մասիսին ամրութիւնն ու վեհութիւնը ունէր: Յոյսը՝ առաքեալի մը սրտին մաքրութիւնը: Խանդավառութիւնը՝ Ա–րաքսի յորձանքները: Իսկ սի՞րտը... ճմլումը այն վիշտին զոր ձեր եղբայրներն ու զաւակները անարդարօրէն պատճառեցին ձեզի: Երանի՛ թէ այդ սիրտը փոխանակ ինքն իր մէջ կաթելու, կաթէր սրտերուն մէջ բոլոր անոնց, որոնց կը պակսի սէրը իրաւ եւ անշահախնդիր գնահատութեան:

Գիտեմ, Վեհափառ Հայր, որ ինծի հետ էք հիմա սենեակիս մենութեան մէջ եւ կը վրդովիք ու կ'ուզէք գիս յանդիմանել գրած վերջին տողերուս համար: Բայց այժմ, երբ ունեցաք կարողութիւնը մարդոց սրտերը քննելու, պիտի տեսնէք թէ զգացական աշխարհիս փոթորկումին հետեւանքով, կարգ մը մարդոց երեսին նետուած դատապարտութեան խօսքեր չեն ասոնք: Դուք մէկը չդաստիարակեցիք բնաւ, որ մենք մարդերը դատել սորվինք: Ձեր անձին հմայքն ու ազդեցութիւնը մեզի չեկա՛ւ զգացումի ճամբով, որ ձեր յիշատակը զգացումի տարափի մը մէջէն ապրիմ: Զթելադրեցիք մեզի շահո՛վ, քինախնդրութեա՛մբ եւ խակալութեա՛մբ ապրիլ, որ մենք ալ նոնցմով լեցուէինք: Զապրեցաք անկայուն, անհաւատ մարդու մը պէս, որ վախճանումէն ետք, միայն սուգի փոխակերպուէր ձեր յիշատակը: Հաւատքի, սիրոյ, նուիրումի, գիտակցութեան սկզբունքի խորհրդանիշ հոգեւորականը եղաք մեր միաբանութեան համար, եւ այդ պատճառով իսկ, այս բոլորին ընդմէջէն պիտի ապրինք ձեր յիշատակը: Ցիշողութեանս մէջ թարմացող ձեր խօսքերը, այդ կը թելադրեն ինծի: Ձեր սրբութենէն մեզի մնացած պատգամն այդ ճամբուն կ'առաջնորդէ մեզ: Ահա թէ ինչու այս տողերը կը գրեմ «փոխան արցունքի»: Բանաստեղծները միայն իրենց գերեզմանին վրայ լացող մը կը փնտռեն: Հոգեւորականները՝ իրենց հոգիին ժառանգորդներ...

Ինչո՞ւ լալ, երբ մեր Աթոռին պարծանք Հայրապետը Զարեհ Ա., իր հայրական խրատը կուտար սա շեշտով.— «Սիրելի զաւակներ այս Ս. Աթոռին: Ժամանակին հայ եկեղեցականները իրենց գիտութեամբ կը պարծենային: Հիմա, փառք Աստուծոյ, Հայց. Եկեղեցւոյ զաւակներուն մէջ մեզմէ աւելի զարգացածներ կան: Հին ատեն, հայ եկեղեցականները կրնային իրենց հարստութեամբ պարծենալ: Գոհութիւն Աստուծոյ, որ մենք ենք հիմա ամէնէն մեծ հայ աղքատները: Բայց բիւր անգամ երախտապարտ պէտք է ըլլանք մեր ժողովուրդին, որ տակաւին իր եկեղեցականները կը նկատէ իր միակ պարծանքը: Պարծենանք մեր հաւատքո՛վ, նկարագրո՛վ, մեր զոհողութեա՛ն ոգիով ու մեր սիրո՛վ: Որովհետեւ աշխարհը ասոնց պակասէն կը տառապի ու կ'աղքատանայ»... Ինչո՞ւ չզսպել արտասուքի այն հեղեղը, որ արդարօրէն պէտք է հոսի այս խօսքերուն մտաբերումէն ետք, երբ մեր ժողովուրդը իր զաւակներու փորձառութեամբ գիտէ այլեւս, որ «արտասուքը վնաս կուտայ աչքերուն», եւ դուք, Վեհափառ Հայր, մեր միաբանութեան աչքին յստակութեամբ եւ առողջութեամբ այնքան մտահոգ, կը թելադրէիք մեզի.— «Երբ ձեր կոչումին մէջ տկարութեան վայրկեաններ ունենաք, նայեցէք մեր ժողովուրդին... ձեր նայուածքին մէ՛ խառնէք հատուածականութեան ոգին: Այդ նայուածքին փայլը երբեք թող չնսեմանայ նոյնիսկ արդար վիշտի մը թախծութեամբ: Թոյլ մի տաք որ անոր մէջ ԿԱԹԻ թոյնը ատելութեան, քինախնդրութեան ու վրէժխնդրութեան: Այն ատեն հաւատացէք որ պիտի զօրանաք: Եւ իմ միակ բաղձանքս է որ մեր Աթոռին շուրջ յառուցուած այս տարակարծութիւնը փարատի ու հալի մեր միաբանութեան նայուածքին քաղցրութեան ու ջերմութեան ազդեցութեանը տակ»:

Տակաւին որքա՜ն անհրաժեշտութիւնն ունէինք մեզի կտակելիք ձեր հոգեւոր ժառանգութեան: Երիտասարդ մեր միաբանութիւնը տակաւին երկա՛ր տարիներ կը յուսար նարնջենիներու բոյրին հետ ծծել նաեւ այն բոլոր առաքինութիւնները զորս ձեր հովանին կը ցանէր մեր ընտանիքին սիրոյ եւ նուիրումի մթնոլորտին մէջ: Հայ ժողովուրդին եւ Աստուծոյ նայող այն «հոգւոյ աչքերը», զորս որպէս ձեռնադրութեան նուէր կուտայիք մեզի, այսօր տակաւին, եւ վաղը՝ անպայման, պիտի փնտռեն ձեզ, ձեր անձին օրինակին ընդմէջէն աւելի յստակօրէն եւ ճշգրտօրէն տեսնելու այն ճամբան, զոր եօթը տարիներու գահակալութեամբ գծեցիք Կիլիկեան Աթոռին համար: Անշուշտ թոյլ պիտի չտաք դարձեալ ըսելու թէ ուրիշներ ի՞նչ որակեցին զայն: Զեմ գիտեր նաեւ թէ պիտի թոյլատրէ՞ք արդեօք, որ առաջին անգամուան համար ձեր Ս. Աջը համբուրելէ եւ ձեր դագաղին հետեւելէ զրկուած ձեր զաւակը, առաջին անգամ ըլլալով փորձուի անդաղտնապահ ըլլալ: Միաբան եղբայրներուս հետ չեմ, որ անոնց հետ արբենամ այդ ճամբուն վեհութեամբ ու գեղեցկութեամբ: Հաւաքատեղերու մէջ չեմ՝ որ վայելեմ անոր գրաւչութիւնը: Ներեցէք ուրեմն, Հայր, որ մոխիրի վերածուող այս թուղթին միջոցաւ ջանամ հասնիլ բոլոր մեր կոչումին հաւատացող Հայերուն, ըսելու համար անոնց, որ ձեր գծած ուղին նոր երակ մըն է մեր կեանքին մէջ: Անոր մէջէն շարունակ պիտի հոսի ձեր ոգեղէն ներկայութիւնը, յայտարարելու բոլորին, որ մեր Աթոռը տակաւին երէկ մէկ միլիոն զոհեր իր ետին ձգած Սփիւռքի ցիրուցան Հայերու գողգոթային խաչակիրն է: Մեր միակ իտէալն է ըլլալ այդ Հայութեան սրտին մօտիկ, ոչ թէ վայելելու անոր երջանկութիւնը: Ոչ թէ յագենալու անոր հարստութիւններով: Ոչ թէ մեր չունեցած զրպաններուն մէջ պարպելու անոր զոհարները: Այլ բաժնելու անոր տառապանքը, թեթեւցնելու անոր վիշտը, շալկելու հոն մխուած յաւիտենական խաչը... Զեզի նման մեր քթին ու բերնին ընդունելու խաչողներուն խարազանի հարուածները, մեր երեսին, անոնց թուքն ու ապտակներ, մեր ձեռքերուն ու ոտքերուն գամեր: Եւ ամէնէն սոսկալին... ծարաւ մեր հոգիները յագեցնելու համար ըմպել քացախ, եւ մեր սրտերուն վրայ ընդունիլ կաթուա[...] տէգը... Եթէ մեր ձեռնադրութ[...] ետք երդումի ուրիշ առիթ մըն ալ պի[...] ունենանք, ան ալ այս է, Վեհափա[...] Հայր: Դամբարան իջնելէ առաջ պահ [...] մօտիկ ըրէք մեր սրտերուն, տեսէք [...] ինչ կ'ըսեն ձեզի: Ձեր զաւակները սիրո[...] եւ առանց Գէթսեմանիի մը տագնապին [...] պիտի շարունակեն ձեր կիսատ թող[...] գործը: Եօթը երկար տարիներ առա[...] մեզի զգացնելու դուք կրեցիք մեր [...] բաժինը: Զթողուցիք որ վայրկեան մ[...] օգնենք ձեզի: Որովհետեւ չուզեցիք ըն[...] որ մեր երիտասարդի մատղաշ հոգւոյ[...] ծիլերը կոտրին շատ ծանր այս [...] տակ: Երախտապարտ ենք ձեզի: Բայ[...] ձեր վախճանումին չէինք սպասեր զօրա[...] ցած զգալու մենք զմեզ: Պիտի չուզէի[...] զոհողութեան գերագոյն ստորճանին վ[...] բայ կքած տեսնել ձեզ, սրտի զաւածա[...] նութեան մը պատճառով: Հանդեցէ[...] խաղաղ ննջովը երախտարժան հովուա[...] պետի մը:

Անոնք որոնք կը մտածեն թէ փլաւ Ա[...] թիլիասը, բարեբախտաբար յուսախա[...] պիտի ըլլան: Որովհետեւ ցայժմ դուք կ[...] խորհրդանշէիք մեր ողջմտութիւնն [...] հաւատքը: Իսկ ասկէ ետք մենք պիտ[...] ապրինք ՁԵ՛Ր յիշատակով: Երանի՛ բ[...] բոլորն ալ ինծի հետ լսէին յուզումն[...] խեղդուող ձայնը Անթիլիասի Միաբան[...] թեան, որ հեռաձայնին մէջէն այսպէ[...] կը հնչէր ականջիս.— «Մենք այստեղ կ[...] ցած ենք ամուր, եւ պիտի շարունակե[...] մեր սիրելի Վեհափառին գործը»:

Իսկ բոլոր անոնք, որոնք անհուն վշտ[...] կը սգան իրենց Վեհափառին կորուստը[...] թող մտաբերեն որ այս տողերը կը գր[...] ուին ճիշդ եօթը տարիներ ետք այն թ[...] ւականէն, երբ պատգամաւորական ժո[...] ղովի բացարձակ մեծամասնութեան ձայ[...] նով, Զարեհ Ա. կը բարձրանար Տան[...] Կիլիկիոյ գահուն: Փետրուար 20: Ու[...] կը նախատեսէր որ կրօնական խորհուր[...] դով օծուն ճիշդ եօթը տարիներ հաշուո[...] գահակալութենէ մը ետք, մեր սիրել[...] Հայրապետը պիտի ընդունէր Հայաստան[...] եայց եկեղեցւոյ եօթը խորհուրդներուն[...] վերջինը՝ վերջին օծումը: Այս չար զո[...] գադիպութիւնը առիթ թող հանդիսանա[...] Վեհափառ Հայրապետին թաղման ներ[...] կայ գտնուող բոլոր պատուիրակներուն[...] որպէս հրաժեշտի խօսք, հանդիսաւորա[...] պէս ըսելու, թէ՝ մինչեւ իր արժանաւ[...] յաջորդին ընտրութիւնը, կրկին անգա[...] կ'ընտրեն նորոգ վախճանեալ զնորին [...] Օ. Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, որպէ[...] իրենց հոգեւոր առաջնորդ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐ,

Խօսքի ուժին հաւատալով հանդերձ[...] մեզի միշտ կը թելադրէիք որ խօսելէ ա[...] ւելի գործի մարդեր ըլլանք եւ մեր բա[...] տրամադրութիւնները արտայայտե[...] աստուածահաճոյ գործերով: Բայց ա[...] խարհ շատ յաճախ գործերուն ալ չուզ[...] հաւատալ եւ չար ոգիներու ազդեցութե[...]

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Մօտենում է Մամօն. տխուր է Մամօն:

— Տայի, — ասում է նա, — Սանօն ձեռքից գնում է:

Աչոտ տային հառաչում է. այդպէս նա հառաչում է, երբ մի ծանր բան է յիշում:

— Որտե՞ղ է նա:

— Հիւանդանոցի ետեւը:

— Ի՞նչ է անում:

— Հէչ, նստել է, նայում է պատուհանին:

Պատուհանին ... Ես գիտեմ, թէ ո՞ր պատուհանի, ի՞նչ պատուհանի մասին է խօսքը:

... Այո, Սանօն դարձաւ մեր զանձապահը, պահեստապետը, տնտեսավարը այն օրից, երբ այդ մասին խօսեց Աչոտ տային, մեղանչելով ճշմարտութեան դէմ: Զէր, բայց դարձաւ: Եւ ճիշդ դուրս եկաւ Աչոտ տային — ոչ մի զեղծում, ոչ մի իւրացում:

Իսկ ամէն օր բրուտանոց էր մտնում նա, լաւ տրամադրութեամբ, բրուտանոցը լցնելով իր ջերմ, կանացի շնչով, նա կատակում էր բոլորիս հետ եւ առանձին–առանձին, յետոյ մի երկու րոպէով առանձին խօսում էր Սանոյի հետ, ցուցամատով խփում նրա ծնօտին ու գնում երգելով.

Խաղողի երկիր, մրգերի երկիր,
Սիրուն Մոլդավիա ...

— Ուզում եմ մի օր ընկնել ձեր հիւղակը, — ասաց նա մի օր, — մի տեսնեմ ինչպէս էք ապրում:

Շուտով նա իրագործեց իր սպառնալիքը: Այդ այն օրերին էր, երբ «գործարար բակի» պատուոյ տախտակի վրայ Աչոտ տայու անունից յետոյ երեւաց Սանոյի անունը .— «Սանասար Մելքումեան»:

... Երբ նա ներս մտաւ, թուաց, որ գարնանային շնչով լցուեց հիւղակը: Այդ օրն էլ Կիրակի էր: Հիւղակի բնակիչներն զբաղուած էին իրենց առօրեայ մանր–մունր գործերով: Նրանք իրար անցան եւ ժպտացին ներողամիտ ժպիտով, Կոլոկոլնիկովը կարող էր, ի հարկէ, նրան անմիջապէս հեռացնել հիւղակից, որովհետեւ այդ էր պահանջում ճամբարային կարգը.— կանայք իրաւունք չունեն երեւալու տղամարդկանց հիւղակներում, տղամարդիկ իրաւունք չունեն մտնել կանանց հիւղակը, — այսպէս էր կարգը: Կոլոկոլնիկովը փակել էր իր խուցը, Նուրանբայեւը նայեց չըպասուած հիւրին եւ չուռ եկաւ, — ես տեղեկութիւն չունեմ, ես զբաղուած եմ իմ վառարանով: «Գործարար բակի» պահեստապետ Ֆրենկէլը ժպտաց ականջից ականջ, երբ տեսաւ նրան, փորձեց անգամ մի բան ասել, բայց չհասցրեց:

— Ահա թէ որտեղ են թառել իմ բազէները, — ասաց նա ուրախ ձայնով, մեզ տեսնելով:— Եկայ ճաշ ստացողների հետ, որպէս ճաշի մատակարար, ճաշ բաժանող... Ես՝ ճաշ բաժանող ու ահա թռայ ձեզ մօտ.

Թռաւ բազէն վեր, վեր,
Իջաւ բազէն վար, վար,
Վիրաւոր էր բազէն ... —

Ու ժպտաց իր ժպիտով:

Այդ միջոցին դրսից ներս ընկաւ Մամօն ու շնչակտուր մօտեցաւ.

— Տայի, նաչալնիկը ...

Սանօն վեր թռաւ տախտակամածից, Աչոտ տային ուզեց մի բան ասել, բայց այդ րոպէին հնչեց դրան մօտ կանգնածներից մէկի ազդարարութիւնը:

— Ուշադրութիւն ...

Ներս մտան ճամբարի պետը, գլխաւոր բժիշկը, բուժակ Եոսիֆ Մերպերտը եւ հրամանատարը:

— Վառարանի ետեւ, վառարանի ետեւ,

— շշնջացին մի քանի հոգի:

Բայց նա տեղից չշարժուեց:

Մի քանի հոգի փորձեցին ծածկել ն[...] րան, բայց ուշ էր:

Իր խցից դուրս թռաւ Կոլոկոլնիկով[...] ընդառաջեց չքախմբին եւ զեկուցեց [...] նոր զարթնած մարդու խռպոտ ձայնով[...]

— Համար 7 հիւղակի աւագ Միտր[...] Ֆոն Միտրաֆոնովիչ Կոլոկոլնիկով. [...] ղակում կարգի խախտման ոչ մի դէպք [...] եղել:

Պետը առանց նայելու նրա վրայ, [...] նում է առաջ եւ մօտենում է նրան.

— Դու կարող էիր գոնէ թաքնուել [...] ասում է հանդարտ ձայնով, խախտե[...] լարուած լռութիւնը:

— Հաչուէք, որ ինձ չէք տեսել, [...] ղաքացի պետ, — պատասխանում է [...] կէս խնդրող, կէս առաջարկող ձայնով[...]

— Հիմք չկայ: Անպատիժ թողնել [...] կարող:— Նա դառնում է հրամանատա[...] րին, — մէկուսարան... աւագին հան[...]

Իսկ մեկուսարանը ճամբարի բանտն [...] այնտեղ նստում են երեքից մինչեւ [...] նըհինգ օր՝ կարգապահութեան խախ[...] տողները, ինչպէս եւ նրանք, որոնց [...] մութիւնը 38ից վար է եւ հրաժարւ[...] են աշխատելուց: Այնտեղ նրանք ստա[...] նում են երեք հարիւր կրամ հաց եւ [...] ռացած ջուր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀ[...]

(18 Շար.)

ՃԱՄԲՈՐԴԱԿԱՆ ՆՈԹԵՐ

ԻՆՉԵ՞Ր ՏԵՍԱՅ ԽԱՐԲԵՐԴԻ ՄԷՋ

30 Ա. 1963 Չորեքշաբթի օդը արեւոտ բայց քիչ մը ցուրտ է, ժամը տասնուկէսին շոգեկառքը դէպի Էլազըղ ճամբայ ելաւ :

Տիգրանակերտի դաշտին պարարտ հողերը կը վերջանան, մութ գոյն քարերով լեռնոտ շրջան մը կը մտնենք : Անհատնում, լեռներ, ձորեր, երկար ու նեղ կիրճեր ուր ոչ մէկ ծառ կամ կանաչութիւն կը տեսնուի :

Մեր շոգեկառքը հեւ ի հեւ լեռներ կը մագլցի, ձորերու գիրկը կը մխրճուի, աչկապուկ խաղացող մանկաց նման փապուղիներու մէջ կը վազվզէ : Անցուներու մէջ գետերու վրայէն կը ցատկոտէ, կարճ դադարներով իր ճամբան կը շարունակէ :

Էրկանիի ետին բարձր սարի մը գագաթը Աստուածածնայ վանքը ճամբորդներուն որպէս պահապան, գիշեր ու ցերեկ թեւերը բացած կ'աղօթէ :

Երբեմնի հազարաւորներու հիւրընկալ այս ոստանը, այսօր որպէս մուրացիկ՝ անցորդներէն կարեկցութիւն կը սպասէ.

Մեր շոգեկառքը այս խորհուրդներուն անգիտակ, աջ ու ձախ ոլորուելով պըղնձահանքի կիրճերը կը խորասուզուի : Տիգրիսի յորձանքներուն հետ կը մրցի... Բարձունքներ կը մագլցի, գառիվարներէն կը փախչի, Փչալով մեզ կը տանի :

Պղնձային շրջանի մութ գոյն լեռներու անհամար կիրճերուն դարձուածքներէն ու բազմաթիւ փապուղիներէն անցնելէ վերջ, Ծովքի ափերը կ'իջնենք :

Բարձր լեռներու գիրկը մրափող ջուրերը անհող ու խաղաղ Արեւելքէն Արեւմուտք կը պառկին :

Ծովակին արեւելեան եզերքը, պզտիկ բայց ալեհեր կղզի մը որպէս որդեկորոյս մայր մը անմխիթար կ'արտասուէ : Տիրամայրը հոս իր կործանած տան աւերակներուն վրայ նստած, մենաւոր Գողգոթայի վիշտերը լճակին կը պատմէ : Եւ ջուրերը որպէս սգակից տխուր մեղեդի մը կը փսփսան :

Ծովակին մէջտեղը, մեծկակ նաւակի մը մեծութեամբ երկրորդ կղզին, հօրը անմխիթար վիշտերով ընկճուած կը խորդայ : Արեւմտեան եզերքի երրորդ կղզին, իր մօր վէրքերը ամոքելու համար նաղելաշուք կը ծիծաղի : Ժամ մը ամբողջ ծովքի ափերուն հիւրընկալ հին յուշերով տարուեր դէպի Խարբերդ : Ու ես կ'երթամ ...

Ծովքը անցնելէ վերջ՝ Խարբերդի լեռները կը տեսնուին : Այս երկար ու լայնանիստ լեռնաշղթային գիրկը, Էլազըղի դաշտին իշխող հին Խարբերդը, իր հին պերճանքէն սնանկացած իր ցաւերով գլուխ գլխի տրտում ու տխուր կը մտածէ :

30 Ա. 1963 Չորեքշաբթի երեկոյեան արեւմուտին Էլազըղ մտանք : Արեւելեան Անատոլուի մէջ ծաղկող այս երիտասարդ քաղաքը շատ սիրուն է : Լայն ու երկար պողոտաներ, ճաշակաւոր տուներ, փողոցները մաքուր :

Մեծով ու պզտիկով օտարներուն հաճոյակատարութեամբ օգտակար կ'ըլլան : Գրիգոր Աղա Խսկիճիի տունը հրաւիրուեցանք :

1 – Բ – 1963 Ուրբաթ առաջին անգամ ձիւն տեղաց : Ես ալ որոշեր եմ հին Խարբերդ երթալ, բայց կ'ուզեն գիս իմ մտադրութենէս ետ կեցնել : Մինչդեռ ես կը պնդեմ : Եւ պատմական քաղաքին ճամբան կը բռնեմ :

Ձիւնը բաթիլ բաթիլ կուգայ, ես ալ ուղեկիցներուս հետ ոլոր ու մոլոր զառիվերն ի վեր դէպի Խարբերդ ... Ու ես կ'երթամ :

Քանի լերան գագաթին կը մօտենանք, ժայռերու կատարները շինուած հին պարիսպներուն ու բերդերուն մնացորդները աւելի որոշ կերպով կը յայտնուին :

Նեղ կիրճէ մը անցնելով Խարբերդ կը մտնենք : Քարով սալարկուած փողոցներէն կ'անցնինք, ճամբուն երկու կողմերը քանի մը ցանցառ հին ու մին տուներ կան :

Քիչ մը աւելի կը յառաջանանք եւ ահա մեծ ողբերգութեան մը հետ դէմ առ դէմ կուգանք : Լեռ ու ձոր քարակոյտեր մի – այն տրտմագին ու գլխիկոր ... մեծ բաղնիքին գմբէթը միայն կանգուն մնացեր է :

Հին քաղաքին արեւելեան կողմի ձորին վրայ տիրապետող բերդին մնացորդները իրենց հին փառքին որպէս պահապան, տեղ մը ոտքի կեցած, ուրիշ տեղ մը մէջքը կքած իրենց գոյութիւնը դարձ կուտան :

Մեծ բերդին ամենաբարձր աշտարակին վրայ տեսարանը հոյակապ է : Հեռուն Բալուի լեռները սպիտակներ հագած, վեհափառ տեսքով մը բազմած, մինչեւ հորիզոնի անծայրածիր խորութիւնները կ'երկարին :

Վարը ընդարձակ դաշտին վրայ նոր Էլազըղը առոյգ երիտասարդի մը աշխուժութեամբ հասակ կը նետէ :

Հին Խարբերդի նախկին գիւղերը Հիւսէնիկը, Մորենիկը, Կայրիկը, Եղիքը, Բազմաշէնը, Խուշագիւղը, Խուլավանքը, Դատեմը վերի Մեզրէն եւայլն : Իրարու յանդիման, հին յուշերով կը խօսին :

Աւերակներու մէջ մեր պտոյտը կը շարունակենք : Ահա Ս. Կարապետի եկեղեցին կը մտնենք : Անոր ալ չորս պատերը, գողգղալէն ոտքի կը մնան : Այս տողերը գրած պահուս, սեղանին վրայ պատարագամատոյց մը կայ, որուն մէջի յիշատակարանը այս ծեր հիւանդին երբեմնի փառքի օրերուն դրուագները կը պատմէ. «Յիշատակ է սրբազան արարողութեան կատարող խորհրդատետրս, Ս. Գրիգորեան Մահտեսի Սարգսի որդի Մահտեսի Գրիգորին որ ստացաւ արդարադատ արդեամբն եւ ետ յիշատակ հրաշանորոգ Ս. Կարապետ եկեղեցին որ ի Խարբերդ քաղաքի : Ապաքէն աղաչեմ զձեզ, ով սրբազան պատարագիչք, արժան համարեցջիք յիշելոյ ի ժամ կատարման ահաւոր խորհրդոյն գտացող սորին յիշեալ Մահտեսի Գրիգորն հանդերձ ծնողօք իւրովք միանգամայն եւ զաւակօքն եւս զկազմարար սորին կամ գծող Մեզոպի եւ ցաւակից Տէր Կարապետ քահանայս, եւ զհանգուցեալ ծնողքս իմ Հանդերձ ազգականովք : Յիշողք յիշեալ լիջիք ի տեառնէ մերմէ Յ. Ս. Է. Ք. Ս. Է. առաջի ահեղ ատենին : Ի յամի 1650 եւ Թուականիս Հայոց Ռ. Մ. Զ. Թ. Սեպտեմբերի ԺԶ. :

Երկրորդ յիշատակարան. « Ես անոր ժամ էլնոյ գրցի Տէր Կարապետս կարդաոի Ակորոս եպիսկոպոսէն առաջնորդ մեր Խարբերդու Ս. Կարապետ եկեղեցին քառասունք պահեցանք ժողովրդոց կառավարութեամբ եւ մենք աղօթող բոլոր հաւատացեալ Լուսաւորչեայ ազգին պահոց տնտեսին Կիրակէն ձեռնադրեցանք ի Թուին Տաճկաց 1298 (1883) :

Ս. Կարապետէն դէպի Արեւմուտք բըլուր մը կը բարձրանանք հին տուներու կործանած պատերուն վրայէն կ'անցնինք ... դարձեալ ձոր մը կ'իջնենք, հոս ալ մեծ շէնքի մը կմախքը ոտքի կեցած է : Այս ալ Ս. Յակոբ եկեղեցին է :

Անկէ վերջ հին Խարբերդի գօլէժին պարտէզները կը սկսին : Հին Խարբերդի գօլէժի շէնքերն ալ բոլորովին կործանած են :

Երեք ժամ աւերակներու մէջ թափառելէ վերջ ձորերն ի վար դէպի Էլազըղ : Ու մենք կ'երթանք :

3 – Բ – 1963, Կիրակի Գրիգոր աղայի տունը պատարագեցի : Բոլոր հայ հաւատացեալները երկիւղածութեամբ արարողութեան հետեւեցան եւ հաղորդուեցան :

Կէսօրէն վերջ ալ, Եղիքի գերեզմանատունը կ'երթանք, ննջեցեալներուն հողակոյտերը կ'օրհնենք : Գաւառի այս հեռաւոր մէկ անկիւնը ժողովուրդիս կենդանեաց եւ մեռելոց, սպասարկած ըլլալու գոհունակութեամբ, ու ես կ'երթամ ... :

5 – Բ – 1963 Երեքշաբթի Էլազըղցի մեր եղբայրներուն արցունքներովն ու համբոյրներովը դէպի Տիգրանակերտ ու ես կ երթամ :

ՇԱՒԱՐՇ ՔՀՆՑ. ՊԱԼԸՄԵԱՆ

Տիգրանակերտ, 7 – Բ – 1963

կը վերադրէ ամէն արարք : Մեր Փրկչին կեանքի օրինակը խօսուն է այս տեսակէտէն : Ձեր անբաւ ներողամտութեամբ վերջին անգամ ըլլալով ներեցէք այս անթիւ բոլոր խօսողներուն, եւ յետոյ միշտ բարեխօսեցէք մեզի համար որ ունենանք ուժը գործի անցնելու : Մինչեւ այն օրը՝ երբ մեր կարգին, մենք ալ իյնանք ձեր ճամբէն քալելու ընթացքին : Թերեւս այն ատեն մարդիկ սկսին հաւատալ : Միակ մինչ այդ, մեր նկարագիրը, հաւատքը, սէրը, պիտի չըլլան մեր պարծանքը : Այլ՝ մեր ՊԱՐՏՔԸ : Մեր պարծանքի առիթը պիտի հանդիսանայ այն պահը, երբ մարդիկ զՔրիստոս խաչող հոռոմայեցի հարիւրապետին նման բացագանչեն .

— Արդարեւ, Զարեհ Վեհափառի որդիներն են ասոնք :

ՏԱԹԵՒ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ԽՄԲ.— Հակառակ մեր ալ փափաքին, այս զգայուն գրութիւնը կարելի չեղաւ լոյս ընծայել Կիրակի օրուան թիւին մէջ, թղթատարական չարադէպ յապաղումի մը հետեւանքով :

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

Կարմիր Խաչի Լիոնի մասնաճիւղէն ըստացանք «պատասխան մը Յառաջի Պ. Շահէնի» խորագրով եւ դռեհիկ ոճով շարադրուած անորակելի նամակ մը : Գրութիւնը անվայել է ոչ միայն որեւէ կազմակերպութեան այլ մանաւանդ կանանց կազմակերպութեան մը համար : Ինչ որ Յառաջ ըսած էր Շահէնի բերնով Փետրուար 9ին («Լիոնի Օրինակը») շատ յըստակ էր եւ Լիոնի տիկինները աւելի լաւ կ'ընէին պատասխանելով իրենց եղած պարկեշտ հարցումին քան առնուազն ջըրդադրիչ ճիչերով փողոց իջնելու : Մենք այդ նամակը չտպեցինք որպէսզի հանրութեան սեփականութիւնը չդառնայ « քառասնամեայ » կազմակերպութեան մը անվայել ընթացքը : Անոնք որ կը սիրեն նման գրութիւններ կարդալ կրնան դիմել ծանօթ հասցէին :

Մենք կը կրկնենք նախ մեր հարցումը.

— Ինչո՞ւ Կարմիր Խաչը իր գործօն մասնակցութիւնը չէ բերած Մաշտոցի 1600 – ամեակի հանդիսութեանց բոլոր ազգային կազմակերպութեանց կարգին : Եւ կ'աւելցնենք երկու հարցումներ, այս անգամ Կարմիր Խաչի Փարիզի կեդրոնին. —

Ա) Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը համաձա՞յն էր Լիոնի մասնաճիւղի այդ ընթացքին :

Բ) Կարմիր Խաչի կեդրոնական վարչութիւնը համաձա՞յն է Յառաջի խմբագրութեան ուղղուած և պաշտօնական բընոյթ ունեցող Փետրուար 14 թուակիր Լիոնի մասնաճիւղի նամակին :

Մեր միւս ընկերները՝ օր մը առանձին տոմսով :

« ՅԱՌԱՋ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Առդին, արքունի լրտեսապետը նոյն լուրը ստացած էր ուրիշ աղբիւրէ մը, եւ զայն անմիջապէս հաղորդած էր Հիւնքեարին :

Երկու տարբեր աղբիւրներէ քաղուած միեւնոյն զգայացունց լուրը բնականաբար սոսկումի պիտի մատնէր Մեծ կասկածոտը, որ առանց ատոր ալ, կը տառապէր արդէն հալածախտէ :

Սակայն փոքրիկ տարբերութիւն մը կար լրտեսապետին եւ ոստիկանութեան նախարարին բերած տեղեկութիւններուն միջեւ : Շէֆիք փաշան կը պնդէր թէ հայ կոմիտէի կողմէն պիտի կատարուէր մահափորձը մինչդեռ լրտեսապետը կը կարծէր կայսերական Հարէմէն :

Ապտիւլ Համիտ իրօք արդահատելի էր Ռամազանի այդ օրերուն մէջ. ամէն իֆթարի կը զառանցէր, նոյնիսկ նախարարներուն ներկայութեանը :

Նէճիպ Մէլհամէ փաշան, մէկ ժամուան մէջ թերեւս հինգ անգամ կանչուեցաւ Հիւնքեարէն :

— Նէճիպ, զոռաց Բանաւորը, դուն գիտես, եթէ երեւան չհանես այս դաւադրութիւնը ...

— Վեհափառ տէր, կ'աղերսէր Նէճիպ Մէլհամէ, գինովի մը խօսքին այդքան կարեւորութիւն մի տաք :

— Ի՞նչ գինով, գոչեց Համիտ, Շէֆիք փաշան ինքը բերաւ լուրը :

— Բայց Վեհափառ տէր, ընդմիջեց Նէճիպ Մէլհամէ, Շէֆիք փաշային ո՞վ հաղորդած է այդ լուրը :

— Ո՞վ հաղորդած է, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ մեքենայօրէն :

— Գինովին մէկը, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, կ'աղաչեմ, թող հանդարտի ձեր Վեհափառութիւնը, ձեր ամենասուրբ անձը զերծ է ամէն վտանգէ, մի հաւատաք այդպիսի զրոյցներու, առասպելներ են ...:

Ապտիւլ Համիտ, Նէճիպ Մէլհամէի վերջին խօսքերէն քիչ մը համոզուեցաւ, պահ մը հանդարտեցաւ :

Սակայն մահափորձին մղձաւանջը կը տանջէր զինք. կը սկսէր կասկածիլ նոյնիսկ Նէճիպ Մէլհամէի հաւատարմութեան մասին. դարձաւ ըսաւ անոր :

— Նէճիպ, դուն կ'ըսես թէ այս լուրը սուտ է, շատ լաւ, ենթադրենք թէ մեր ոստիկանութեան նախարարը խաբուած ըլլայ գինովի մը ճառտուքներէն :

— Խաբուած չէ, Վեհափառ տէր, առարկեց Նէճիպ, չարամիտ ժպիտով մը, Շէֆիք փաշան պարապ մարդ մը չէ. ինք է գրեր այդ խօսքը գինովի մը բերանը :

— Ի՞նչ կ'ըսես, Նէճիպ, ի՞նչ գինով է :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, գինով Ցոյն մը ձերբակալել տուեր է, այդ Ցոյնը հանած է եղեր այդ խօսքը :

— Ո՞ւր է այդ Ցոյնը հիմա, հարցուց Համիտ :

— Վեհափառ տէր, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, Ոստիկանութեան Դուռը բանտարկուած ըլլալու է .

— Այդ Ցոյնը հոս թող բերուի, հրամայեց Հիւնքեարը, տեսնել կ'ուզեմ ինչ շնչի է ...:

Նէճիպ Մէլհամէ դուրս ելաւ եւ անմիջապէս կայսերական իրատէն շուտով հաղորդել տուաւ Շէֆիք փաշային :

Ոստիկանութեան նախարարին կառքը կէս ժամ ետքը ներս կը մտնէր Եըլտըզի շրջափակէն, ուրիշ կառք մըն ալ ետեւէն : Գինով Ցոյնը կը բերուէր :

Նէճիպ փաշա վազեց Հիւնքեարին քով, իմաց տուաւ :

— Սա գինովը բերէք նայիմ, հրամայեց Հիւնքեարը, Շէֆիք փաշան թող ըսպասէ :

Ցոյնը ներս տարուեցաւ, մինչ Ապտիւլ Համիտ, վարագոյրին ետին ման կուգար : Նէճիպ Մէլհամէ հոն էր, Ցոյնին քովը, ինք կը հարցաքննէր զանի :

— Ի՞նչ ես խօսեր Ոստիկանութեան նախարարին, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ :

— Փաշա, բան մը չեմ խօսիր, պատասխանեց Ցոյնը :

Վարագոյրը շարժեցաւ եւ Նէճիպ Մէլհամէ ներս վազեց :

Հիւնքեարը հրամայեց Մէլհամէի հարցնել Ցոյնին թէ ի՞նչ իմացեր է Ռամազանի տասնըհինգի մասին :

Նէճիպ Մէլհամէ դուրս ելաւ եւ հարցաքննութիւնը շարունակեց .

— Խօսէ նայինք, ըսաւ Ցոյնին, ի՞նչ պիտի ըլլայ Ռամազանի տասնըհինգին :

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ, փաշա, պատասխանեց Ցոյնը, իր ցեղին յատուկ թուրքերէն հնչումով մը, մեր սիրելի փատիշահը պիտի երթայ Այա Սոֆիա :

— Շատ աղէկ, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, այդ մասին ի՞նչ ես խօսեր :

— Որո՞ւ, հարցուց Ցոյնը, ապշահար :

— Շէֆիք փաշային, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ :

— Ո՞վ է Շէֆիք փաշան, հարցուց Ցոյնը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները .— Փարիզէն բարեպաշտ Տիկին մը հարիւր ֆրանք, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Բերուզ Ճնկըրբեանի մահուան առթիւ: Օր. Օֆելիա Ժիրոյեան, իր ապաքինման առթիւ յիսուն ֆր: Տէր եւ Տիկին Արմ. Աւետեան Մարտիրոս Յակոբեանի (Պոլսոյ) կնոջ՝ Վերգին Յակոբեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 10 ֆր.: Տէր եւ Տիկին Ա. Աւետեան Մաքրուհի Սարոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն տասը ֆրանք:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Անթիլիի ծերանոցին համար կ'ուզուին՝

1) Վկայեալ Հիւանդապահուհի,
2) Օգնական հիւանդապահուհի,
3) Սպասուհիներ:

Պայմաններուն տեղեկանալու համար դիմել՝ Ազգատախնամի գրասենեակը, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ (9):

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին:

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie
28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տարբեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 փրանք

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար:

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ
Ամէն օր ժամը 14էն 15:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:
ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք:
Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ - Սամուէլ գրատուն:
Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17.50 ֆրանք:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քառէի վերնայարկը:
Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԷՐԷՍԹԷՃԵԱՆ
Նիւթ՝ «էջ մը, փրանսական մշակոյթի պատմութենէն»:

Հ. Յ. Դ.

ԱՆՆԻԷԹ-ՊՈՒԱ - ՔՈԼՈՄԲ.— Հ.Յ.Դ. «Արամ» խումբի ժողովը այս Երեքշաբթի, ժամը 9ին, ընկեր Յ. Հիսայեանի բնակարանը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսուածեղէնի երկու մեքենաներ խ... նիվերսալ ժօժ 12: 120 սանթիմեթր:
Lames à report de mailles incorporée dans le chari...
Շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել Տէր Թոմայեան, 35 Ավընիւ Պուրկէն, Խսի Հեռաձայն Միշըլէ 20-60:

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, ճախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն:

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպորիէն:

ՊԻՒՖԷ Մուտք 5 փրանք Նրախաներուն մուտքը ձրի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ

Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,
SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru

Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան, երգ՝ Փարիզի Սէնթ Ժօսթաշ երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ

Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն
43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46

Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ի Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ֆ.	Հատը	0.25 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MERCREDI 27 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9542

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9542

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑ ՔԱՐՏԵՐՈՎ

Հին բարի օրերուն ի պատուի էր գաղտնի դիւանագիտութիւնը : Ամէն բան կը կատարուէր մութին մէջ :

Եւրոպան էր աշխարհի քաղաքականութեան կեդրոնը : —

Վեց մեծ պետութիւնները — անոնք որ 1878ին երաշխաւոր էին եղած Հայկական բարենորոգումներուն —, Երբեակ Զինակցութիւն եւ Երբեակ Համաձայնութիւն անունով երկու խմբակցութեանց բաժնուած՝ կը վճռէին աշխարհի ճակատագիրը : Անոնք յաջողեցան «Եւրոպական ներդաշնակութիւն»ը պահպանել մինչեւ 1914, երբ պայթեցաւ փոթորիկը :

Ամերիկա ձայն չունէր դեռ միջազգային քաղաքականութեան մէջ : Հաւատարիմ Մընրոյի վարդապետութեան՝ իր փղոսկրեայ աշտարակէն հանդիսատես կ'ըլլար արեւելեան կիսագունդի գործերուն :

1917ին խախտելով Մընրոյի վարդապետութիւնը, օգնութեան փութաց դաշնակիցներուն : 1919ին Ուիլսըն մասնակցեցաւ Վէրսայլի դաշնագրի խմբագրութեան եւ նախաձեռնողն եղաւ Ազգերու Դաշնակցութեան : Սակայն ամերիկեան խորհրդարանը չվաւերացուց դաշնագիրը : Ժընեւի արիսպագոսին ալ «ամերիկեան գիտող» մը ղրկուեցաւ : Յետոյ Միացեալ Նահանգները կրկին քաշուեցան իրենց պատեանին մէջ :

Փոխուած են հիմա ժամանակները : Փոխուած են նաեւ դիւանագիտութեան մեթոտները :

Ժընեւի Ազգերու Դաշնակցութենէն վերջ Նիւ Եորքի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը վերջ տուած է քաղաքական գաղտնի գործունէութեան :

Ամերիկա մինչեւ կոկորդը խրած է համաշխարհային քաղաքականութեան մէջ : Զոյգ Երբեակներու տեղը բռնած են Մ. Նահանգներն ու Խ. Միութիւնը, որոնք կը վարեն աշխարհի ճակատագիրը :

Գաղտնի դիւանագիտութիւն չկայ այլեւս : Դեսպանները երկրորդական դեր կը կատարեն հիմա : Պետութիւնները քարտերը բաց կը խաղան :

Արեւելք — արեւմուտք հակամարտ երկու ճակատներու վարիչները, Խրուշչեւ եւ Քէնըտի — հրապարակային ճառերով եւ մամուլի ասուլիսներով կը պարզեն իրենց քաղաքական նպատակները : Լրագրողները առանց սեղմումներու ենթարկուելու՝ լուսաբանութեան համար հարցումներ կ'ուղղեն անոնց :

Ժողովրդավարութիւնը նուաճումներ կատարած է այս մարզին մէջ :

Ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը մեծ դեր կը կատարեն արդի քաղաքական կեանքին մէջ :

Աշխարհի ամէնէն հեռաւոր անկիւններուն մէջ պատահած դէպքերը քանի մը վայրկեանի մէջ հանրութեան սեփականութիւնը կը դառնան շնորհիւ ձայնասփիւռին :

Հեռատեսիլը մեզի ցոյց կուտայ պետական դէմքերը, երբ անոնք ճառ կը խօսին :

Արտաքին նախարարութիւններն ու դեսպանատուները շատ գաղտնիք չունին այլեւս :

Նիւ Եորքի, Ժընեւի, Սթրազպուրկի, Փարիզի եւ այլ քաղաքներու մէջ զանազան երկիրներու ներկայացուցիչները օրուան հրատապ հարցերու մասին ժողովներ կը գումարեն : Օրակարգի խնդիրները նախապէս ծանօթ են բոլորին, շնորհիւ մամուլին ու ձայնասփիւռին : Լրագրողները ազատ մուտք ունին ամէն տեղ : Գաղտնի չեն մնար նոյնիսկ գլուխ գլուխի տեսակցութիւնները : Պաշտօնական

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՆՍԷՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՕԹԸ ՄԱՀԱՎՃԻՌ ՈՒՋԵՑ ԴԱՏԱԽԱԶԸ

Արդարութեան Զինուորական Ատեանի կողմէ, Զօր. Կերթոֆէր շատ խիստ ամբաստանագիր մը կարդաց եւ մահապատիժ պահանջեց ներկայ ամբաստանեալներէն երեքին համար եւ չորս մահապատիժ ալ ի բացակայութեան : Յիշելով մանրամասնութիւններ, հասաւ այն եզրակացութեան թէ Փըթի – Քլամառի դէպքը առեւանգում չունէր իբրեւ նպատակ այլ՝ մահափորձ : Նպատակը յստակ էր՝ սպաննել Հանրապետութեան նախագահը : Զօր. Կերթոֆէր երկարօրէն փաստեց թէ Պասթիէն – Թիրիի յայտնութիւնները եւ առեւանգումի թէզը որեւէ ձեւով տրամաբանական չեն : Յիշեց մանաւանդ թէ Պասթիէն – Թիրի միայն Սեպտ. 28ին առեւանգումի մասին խօսած է : Զօրավարը խօսեցաւ նաեւ ժողովուրդներու չափահասութեան մասին եւ ինքնորոշման իրենց իրաւունքին : Այդ իսկ պատճառաւ կարելի չէ ընդունիլ որ միջազգային օրէնքի կապակցութեամբ ինչպէս նաեւ իրաւական տեսակէտով, Ալժերիոյ անկախութիւնը դաւաճանութիւն մը կամ լքում մը ըլլայ : Յիշեց Պիոս ԺԲ.ի խօսքը որ 1954ին արդէն, յանուն Եկեղեցւոյ, կ'ընդունէր ժողովուրդներու յեղաշրջումը :

Միջադէպ մը կը պատահի երբ Կերթհոֆէր փաստաթուղթ մը կը հանէ որ Սալանի դատավարութեան մաս կը կազմէ : Պաշտպան փաստաբան՝ Թիքսիէ – Վինեանքուռ կը բողոքէ եւ Լը Քորոլէռ կը յիշէ թէ Զօր. Սալան չէ ընդունած այդ փաստաթուղթին վաւերականութիւնը :

Ի վերջոյ Կերթհոֆէր մահապատիժ կ'ուզէ Պասթիէն – Թիրիի, Պուկրընէի տը լա Թոքնէյի եւ Պիւիգինի համար, մեղմացուցիչ պարագաներ ընդունելով այս վերջինին համար : Չորս մահապատիժ ալ ի բացակայութեան : Միւս ամբաստանեալներուն համար բանտարկութեան զանազան պատիժներ :

Դատարանը նիստ չունէր Երեքշաբթի : Չորեքշաբթի պաշտպան փաստաբաններուն էր խօսքը որոնց պաշտպանողականները հաւանաբար քանի մը օր տեւէ :

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ ծերակոյտը ընդհանուր ներման հրովարտակ մը քուէարկած է բացի քաղաքական դատապարտեալներէն : Կիրակի օր արդէն 36 հոգի ազատ արձակուեցաւ, 15 հազար հոգի պիտի օգտուին այս որոշումէն :

զեկոյցներու լակոնական ոճը արդիւնք չըլլար զանազան յայտնութեանց ու մեկնաբանութեանց, որոնք յաճախ ճշգրիտ կ'ըլլան :

Կ'ապրինք այնպիսի շրջանի մը մէջ, ուր զինուորական գաղտնիքներն անգամ դժուար կ'ըլլայ պահել երկար ատեն :

Լրտեսութիւնը ա՛յն աստիճան կատարելագործուած է, որ հիւլէական եւ այլ նոր գիւտերու գաղտնիքները մէկ օրէն միւսը հակառակորդ ճակատին սեփականութիւնը կը դառնան :

Յուսա՞նք որ բաց քարտերու քաղաքականութենէն պիտի շահի խաղաղութիւնը եւ ընդ միշտ վերջ գտնէ պատերազմի մղձաւանջը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՍՈՒԳԸ ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ ՓԱՐԻԶ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ՊԱՊԷՆ ԵՒ ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԷՆ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԱՂՕԹՔ ԷՋՄԻԱԾԻՆ, ԼՈՆՏՈՆ. ՓԱՐԻԶ

Պէյրութէն հասած ճամբորդներն ու թերթերը կը վկայեն թէ ամբողջ Պէյրութի Հայութիւնը անխտիր կ'ողբայ իր մեծ Կաթողիկոսին անդարմանելի կորուստը : Այս կուգայ անգամ մը եւս փաստել թէ այնքան մեծ հոգի ունէր վախճանեալ Հայրապետը, այնքան վեր էր ամէն բանէ որ ոչ ոք, մէջն ըլլալով անոնք որ շատ ցաւցուցին Զարեհ Ա.ի սիրտը, չի կրնար զսպել իր վիշտը : Խաղ Սրբազանի անունով եւ «սրտի ճմլումով» Գնել Եպիսկոպոս, Փետրուար 19 թուակիր պաշտօնական զեկոյցով կը յայտնէ Զարեհ Ա.ի վախճանումը եւ սուգ կը յայտարարէ որոշ ժամանակի համար, աւելցնելով թէ Վարդանանց օրը պատարագ ու հոգեհանգիստ կը կատարուի «բարձրաստիճան իշխանաւորին» յիշատակին Նոր – Հաճնոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ :

Նիւ Եորքէն Հ. Բ. Ը. Մ. նախագահ՝ Ալէք Մանուկեան հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Խորէն Արք. Բարոյեանի.—

Կսկիծով ստացանք 18 թուակիր ձեր հեռագիրը, որով կը գուժէիք ցաւալի վախճանումը Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի : Ընդունեցէք մեր անձնական ցաւակցութիւնները եւ փոխանցեցէք զանոնք Անթիլիասի միաբանութեան բոլոր անդամներուն :

ԱԼԷՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

×

ՊԱՊԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է Պապը որու անունով Նուիրակը՝ Գերապայծառ Լամպերթինի յատուկ ժամադրութեամբ Անթիլիաս գացած է յայտնելու համար Յովհաննէս ԻԳ.ի ցաւակցական հեռագիրը : Պապը խորապէս ազդուած Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի մահէն Խորէն Արք. Բարոյեանի ու անոր միջոցաւ ամբողջ հայ ժողովուրդին կը յայտնէ իր ցաւակցութիւնները :

×

Խորէն Արք. Բարոյեան ցաւակցական հեռագիր մըն ալ ստացած է Պարսից Շահէն որ իր խորազգած վշտակցութիւններ ը կը յայտնէ :

Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկած են նաեւ Հայրապետին ազգականները՝ Փայասլեան ընտանիքը, Երեւանէն (Կաթողիկոսին աւազանի անունն էր՝ Սիմոն Փայասլեան), Սուրիոյ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Շիւքրիւ Քուաթլի, Ամերիկայէն՝ Ծորճ Մարտիկեան : Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկած է նաեւ Պէյրութի Լեհ դեսպանը :

Այցելութիւններու կարգին յիշենք Լիբանանի մեծ Միւֆթիին երեք ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ Արժանթինի եւ Քոլոմպիոյ դեսպանները :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ԱՂՕԹՔ

Կիրակի, Փետրուար 24ին Հայաստանեայց առաքելական գրեթէ բոլոր եկեղեցիները հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարած են հոգելոյս Հայրապետին յիշատակին :

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պատարագած ու քարոզած է Սերովբէ Արք. որ վեր հանած է Զարեհ Ա.ի բոլոր արժանիքները :

Հոգեհանգստեան պաշտօններ կատարուած են նաեւ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ : Պատարագած է Ներսէս վարդապետ որ ցաւով յայտնած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին վախճանումը, յիշելով թէ հաւանաբար նոյն պահուն, Անթիլիասի մէջ կը կատարուէր Վեհափառին վերջին օծումն ու թաղումը : Վարդապետը շեշտած է թէ բովանդակ Հայութիւնը առանց բացառութեան, Էջմիածինն, Երուսաղէմն ու Պոլիսը այսօր կ'ողբան մեծ եկեղեցականին կորուստը :

Ալֆորվիլի մէջ պատարագած ու քարոզած է Պարգեւ քհնյ. :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ կը հեռաձայնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Կիրակի օր տեղւոյն Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ մէջ : Պատարագած ու քարոզած է Կաթ. Պատուիրակ Պսակ Եպիսկ. Թումայեան որ ոգեկոչելով Հայրապետին յիշատակը, շեշտած է թէ գաղափար մը առջեւ կը լռեն եւ պէտք է որ լռեն բոլոր տարակարծութիւնները, միայն յարգանքի եւ վիշտի խօսք ունինք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին համար, ըսած է Պսակ եպս. :

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ստորեւ կը հրատարակենք այն երկու նոր հեռագիրները զորս Մայր – Աթոռը ղրկած է Անթիլիաս եւ որոնց պատճէնները մեզի կը հաղորդէ Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. :

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ

Յայտնում ենք ձեզ ի գիտութիւն որ Վեհափառ Հայրապետը հետեւեալ հեռագիրն է ուղարկել Երուսաղէմ :

Վշտահար սրտով կը խնդրենք ձեզմէ որ Սուրբ Աթոռիդ կողմէ յատուկ պատուիրակութիւն մեր անունով ներկայ ըլլայ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Սրբազան Աթոռակալ մեր ողբացեալ Զարեհ եղբօր թաղմանական արարողութեանց : Սուրբ Էջմիածնէն վերջին ողջոյն եւ օրհնութիւն ի Տէր հանգուցեալ մեր եղբօր յիշատակին :

ՎԱԶԳԷՆ ԱՌԱՋԻՆ
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

× Այս հեռագիրը Փարիզ ղրկուած է Փետրուար 23ին : Չենք գիտեր թէ ե՞րբ ղրկուած է Երուսաղէմ : Ամէն պարագայի մէջ Եղիշէ Պատրիարք Փետրուար 19ին, հեռաձայնով յայտնած էր Խորէն Արք.ի թէ ներկայ ըլլայ Կաթողիկոսին յուղարկաւորութեան եւ Պէյրութ ժամանած է Ուրբաթ օր, ընկերակցութեամբ Հայրիկ Արք.ի :

ԳԵՐԱՇՆՈՐՀ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ

Ամենայն Հայոց Հայրապետի նախագահութեամբ Էջմիածնի Մայր Տաճարում Վարդանանցին մատուցուեց Սուրբ Պատարագ եւ հոգեհանգիստ Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ի Տէր հանգուցեալ Զարեհ Սրբազան Աթոռակալի յիշատակին : Պատարագեց Հայկազուն Արք., դամբանական խօսեց Ասողիկ Եպիսկ. ի ներկայութեան խուռներամ բազմութեան : Ներկայ էին ողբացեալի ազգականները մեծ թիւով, որոնք յետ պատարագի ընդունեցին Վեհափառ Նորին Սրբութեան կողմից :

ՍԱՀԱԿ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

ԸՆԿԵՐՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Աշխարհ կը շարունակէ բաժնուած մընալ: Արեւմուտքի իշխաններ կը վիճին գերագահութեան շուրջ, ինչպէս համայնավար վարիչները: Ֆրանսա կը փափաքի ղեկավարն ըլլալ Եւրոպական Միութեան, «Հայրենիքներու Միութեան», իսկ Մոսկուա ջանալով պահել ղեկավարի դերը համայնավար աշխարհին մէջ, կը մերժէր Թիթոյի հերետիկոսութիւնը: Բաժնուած են նաեւ Մարքսի հաւատարիմ աշակերտները՝ վարդապետութեան մեկնութեամբ, արտաքին եւ տնտեսական քաղաքականութեամբ:

Չին պատուիրակներ բուռն կերպով քննադատեցին Խրուշչեւի արտաքին քաղաքականութիւնը Հռոմի եւ Պերլինի համայնավար համագումարներուն մէջ: Խրուշչեւ կը քարոզէ համակեցութիւն, կը հաւատայ թէ համայնավարութիւնը պիտի ծաւալի դրամատիրական տնտեսութեան քայքայումով: Մաօ Ցէ Թունկ պատերազմը անխուսափելի կը նկատէ, պատերազմը անհրաժեշտ՝ աշխարհը յեղաշրջելու համար:

Մոսկուա համաձայնեցաւ Պելկրատի հետ, ընդունեցաւ որ իւրաքանչիւր երկիր իրաւունք ունի առանձնայատուկ ընկերվարական վարչաձեւն ունենալու: Չինաստանի մամուլը բուռն կերպով յարձակեցաւ Թիթոյի վրայ, պաշտպանելով «սթալինեան» Ալպանիան: Քննադատեցին Խրուշչեւը, Թիթօն, որովհետեւ ուժեղ դիրք մը չբռնեցին Իրաքի յեղափոխութեան առեն, Լիբանանի 1958–59ի տագնապի առեն, առիթները օգտագործելէ խուսափեցան:

Մաօ դժգոհեցաւ, երբ խորհրդային մասնագէտներ ետ կանչուեցան: Խրուշչեւ օգնեց Նասրի եւ Նեհրուի նման հակահամայնավարներուն: Խրուշչեւ ալ դժգոհ է, որովհետեւ Մաօ միջամտելով Հնդկաստանի գործերուն, սահմանային խնդիրներ հանելով՝ Ասիան համայնավարութեան դէմ հանեց, անգլեւամերիկեան միջամտութեան պատճառ եղաւ:

Մասնագէտներ մակերեսային կը գտնեն ընկերներու միջեւ տեղի ունեցող պայքարը: Եթէ Զանկ փորձէ ամերիկեան նաւատորմով ցամաքահանում կատարել՝ Խորհ. Միութիւն պարտաւոր է օգնելու Փեքինի, որ գոհ պիտի ըլլայ յարձակումէն, Խորհրդային Միութեան պատերազմի մտնելէն: Մաոյի փափաքն է Ռուսիոյ տկարացումը, սպիտակ ցեղի քայքայումը, ասիական միութիւնը: Չին արտաքին նախարարը հնդիկ դեսպանին կ'ըսէր. «Վախ չունինք հիւլէական պատերազմէն: Եթէ պատերազմ ծագի, Մ. Նահանգներ հիւլէական զէնք պիտի գործածեն, Մոսկուա ալստիպուած պիտի դիմէ հիւլէական զէնքի: Երկու հակառակորդներն ալ հսկայական կորուստներ պիտի ունենան, մենք ալ պիտի ունենանք, կրնանք կորսնցնել երեք հարիւր միլիոն Չինացիներ, բայց պիտի մնան աւելի թիւով քան Խորհրդ. Միութիւն եւ Մ. Նահանգներ եւ պիտի ըլլանք մոլորակին ամէնէն ուժեղ պետութիւնը»:

Չինաստան կը պատրաստուի հիւլէական զէնքերու շինութեամբ աշխարհի տիրապետութեան: Մոսկուայէն պահանջեց, յանուն ընկերութեան, հիւլէական պատրաստութեան գաղտնիքները: Խրուշչեւ խուլ մնաց ընկերոջ պահանջին եւ նոյնիսկ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի առաջարկեց ոչ-հիւլէական գօտի մը ստեղծել Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ: Մաօ դժգոհ մնաց առաջարկէն:

Չինեւհնդիկ սահմանային վէճը պատճառ եղաւ Մոսկուա–Փեքին լարուածութեան: Հնդկաստանի ռազմական սահմաններուն գրաւումը առաջին հանգրուանը պիտի ըլլար Ասիոյ հարաւ-արեւելեան հողամասին տիրապետութեան:

Եուկոսլաւ Ճիլաս կը պատմէ թէ խորհրդային զօրավար մը պատերազմը անխուսափելի կը նկատէր համայնավար երկիրներու միջեւ: «Երբ ամբողջ աշխարհը համայնավար ըլլայ, պատերազմները շատ աւելի խստութեամբ պիտի մղուին ընկերներու միջեւ»: Մարքսի աշակերտ Ճիլաս կը զարմանայ, որովհետեւ կը հաւատար, որ դասակարգային պայքարի հետեւանք է պատերազմը, երբ դասակարգերը ջնջուին պրոլետարներու տիրապետութեամբ, պատերազմն ալ պատմութեան կ'անցնի: Զօրավարը կը պարզէ միտքը. «Միշտ պայքար պիտի ըլլայ տիրապետութեան համար, մէկը տիրող պիտի ըլլայ, միւսները՝ արբանեակ»:

Ընկերներու միջեւ պայքարը հաստատուն հիմերու վրայ դրուած է եւ անխուսափելի: Չինաստան արագօրէն կ'աճի, երկիրը նախնական վիճակի մէջ է, սնունդ եւ գործ պէտք է բնակչութեան համար: Աշխարհագրականօրէն Խորհ. Միութիւն եւ Մաոյի Չինաստանը դրացի են, ընդարձակածաւալ Սիպերիան գրեթէ դատարկ է: Ռուսերը կը յիշեն մոնկոլ արշաւանքները, Մաօ կը տեսնէ մոնկոլ հողամասեր, որոնք ռուս կայսրութեան մաս կը կազմեն:

Խորհ. Միութիւնը տնտեսապէս կը դեբաղանցէ դրացին, որ ձախողեցաւ «համայնքներու կազմութեան» մէջ եւ այժմ կը մերժէ տնտեսական օժանդակութիւն՝ ապագայ թշնամին նշմարելով բարեկամական, ընկերային ժպիտներուն տակ: Չինական երկրագործութիւնը տագնապի մէջ է: Ճարտարարուեստը գրեթէ լքուած է, որակեալ բանուորներ չկան, մասնագէտներու թիւը բաւարար չէ:

«Թշնամին դրացին է» կ'ըսէր Ռիշըլիէօ մեծ դիւանագէտը, որուն իմաստութեան վրայ կը հիմնէր Ռուսիոյ ցարը՝ Մեծն Պետրոս:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

« ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԾԻԱԾԱՆ »

Արտասահմանի մէջ վերջերս կը ցուցադրուի այս ժապաւէնը, որուն բեմադիրն է Ա. Հայ-Արտեան, իսկ նիւթին հեղինակը՝ Հրաչեայ Քոչար: Ներկայացնելու համար առաջինը՝ ըսեմ որ «Պատուի Համար»ի բեմադիրը եղած է ինչ որ դէշ անցագիր մը չէ: Գալով երկրորդին՝ փառաւոր շքանշաններ կրող խորհրդահայ գրագէտ մըն է ու իբր այդպիսին աւելորդ է մեր կողմէ եւս անցագիր մը տալ իրեն: Փոխան անցագիրի կարելի էր ծաղկեփունջ մը նուիրել իր նոր գործին համար: Բայց ժապաւէնը տեսնելէ ետք, պատմութեան դասագիրք մը ընծայելը աւելի պատեհ կը նկատենք որպէսզի մեր պատմութիւնը, այս կամ ուրիշ առիթով մը, Հայպետհրատի հրատարակութիւն՝ 1963ի պատի օրացոյցի էջերուն հետ չշփոթուի: Օրացոյցին մէջ կարելի է Ապրիլ 24ի էջին վրայ գրել «Երիտասարդութեան միջազգային համերաշխութեան օրը ընդդէմ գաղութակալութեան յանուն խաղաղ գոյակցութեան» եւ ի հարկին մոռնալ որ նոյն այդ թուականին հարիւր հազարաւոր հայ երիտասարդներ, տեղ մը անապատին մէջ, եաթաղաններու խաղալիկ կը դառնային: Կարելի է նաեւ Մայիս 28ի էջին վրայ «Սահմանապահի Տօն» մակագրութիւնը դնել մոռացումի տալով Ցարութեան այն միւս Տօնը, որու շնորհիւ կը շարունակուի դեռ, թէկուզ կարմիր ուղիով, Հայոց նորագոյն պատմութիւնը: Բայց այս բոլորը կարեւոր չեն այնքան. օրացոյցի մէջ գրուած բաներ՝ որ դուք եւ ես կը կարդանք ու աւելորդ է ըսել թէ մենք զիրար լաւ կը հասկընանք: Բայց ժապաւէնը, յարգելի ընկեր, ժամանակի դրօշմը կրող վաւերագիր է. աւելին՝ ան իր հաղորդականութեամբ կրնայ աւերներ գործել մեր հոգիներէն ներս: Գիտակցաբար կամ անգիտակցաբար ձեր «Հիւսիսային Ծիածան»ը այդ ձգտումը կը պարփակէ իր պատմական էջերու, կամայ կամ ակամայ խեղաթիւրումով:

Կ'ըսենք ակամայ նկատի ունենալով ձեր ապրած երկրին պայմանները: Այլ խօսքով ձեռնոց կը գործածենք դիւրազգած «ես»եր չվիրաւորելու համար եւ այս՝ չինիչ ըլլալու ձգտումէ մը մղուած:

Բայց ձեռնոցով կամ առանց անոր, ըսենք մեր ըսելիքը այն խոր համոզումով որ եթէ ոչինչ կը նուազեցնենք հեղինակին համբաւէն, այսուհանդերձ թերի մը կը լրացնենք ի յարգանս ժապաւէնին հանդիսատեսներուն զոր անբան էակներու հօտի մը տեղ դնելը, հեղինակաւոր համբաւի մը վայել գործ չէ:

Այս նախաբանէն վերջ, անցնինք պաստառին վրայ գրուած նախաբանին ուր կը կարդանք որ, 1820էն 1830, ռուս-պարսկական պատերազմներու պատկերաց[...] է սոյն ժապաւէնը:

Մանօթ է բոլորին որ այդ պատերազմ[...]ները յանգեցան Թիւրքմէնչէյի դաշն[...] գրին որու շնորհիւ Երեւանի եւ Նախ[...]ւանի նահանգները ձերբազատուե[...] պարսկական լուծէն դարձան ռուսակ[...]

Մեր նպատակը չէ ժխտել ներկայաց[...]ուած դէպքերու վաւերականութիւ[...] Մեզ խրտչեցնողը, այս պարագային, [...] դինակին մերձեցումն է այդ հարցեր[...] Ան, մաքի մարդանքներով, կը ջանայ [...] մօղել որ Զօր. Պասկեւիչի բանակներ[...] կողմէ Հայերու ազատագրումը, կատար[...]ուած է ի սէր Հայութեան եւ ո՛չ ցար[...]կան Ռուսիոյ աշխարհակալ քաղաքակ[...]նութեան: Ըստ այս մեկնաբանութեա[...] պարզ է որ ժապաւէնին մէջ խճողուա[...] ըլլան մեր ժողովուրդի երախտագիտ[...]կան արտայայտութիւնները հանդէպ ռուս ազատարարներուն:

Երախտագէտ ըլլալը ազնիւ է, բայ[...] քծնիլը ոչ:

Հրաչեայ Քոչար այս երկրորդ դրւագ[...]մին ներփողանքը կ'ընէ վիրաւորելով մ[...] հոգիներուն մէջ դեռ ինչ որ մնացած ազգային հպարտանքէ մը: Իր մեղի հ[...]րամցուցածը Հայոց պատմութիւն չէ, [...]ցարական Ռուսիոյ դրուատիքը: Փա[...] որ ժապաւէնին հերոսները Ռուսեր են: Գրիպոյետովը ու Զօր. Պասկեւիչը գլխ[...]ւոր անձնաւորութիւններն են իսկ Ներ[...] Կաթողիկոսը, Խ. Աբովեանը, Աղաս[...] երեւակներու վերածուած:

Ինչ միամիտ եղած ենք մինչեւ օ[...] կարծելով որ Աշտարակեցին, Աբովեա[...] Աղասին, մէկը իր խաչով, միւսը իր գր[...]չով ու երրորդը իր զէնքով փառաւոր [...] մը արձանագրած են Հայոց հնամե[...] պատմութեան մէջ: Պատրանք ուրե[...] այդ բոլորը՝ ըսողը ժապաւէնն է, հա[...]կական ժապաւէն մը, Հայաստանի մ[...] պատրաստուած մեծանուն հայ գրողի [...] նախաձեռնութեամբ:

Հրաչեայ Քոչար փորձած է պատմ[...]կան ժապաւէն գրել մէկ էջի վրայ: Ը[...] իս պատմութիւնը մէկ էջի վրայ չամ[...]փոփուիր: Երբ որ դէպք մը կը պատկ[...]րացուի, պատշաճ է որ ան ընդեղուի [...] առաջադրող գաղափարներու շրջանակ[...] մէջ: Աւելին՝ պէտք է ան ներկայացո[...] իր անմիջական ու ապագայ անդրադա[...]ձումներու լոյսին տակ: Զրկել պատմ[...]կան դէպք մը այս զոյգ բնորոշիչ տար[...]րերէն լուրջ չըլլար: Արդ, երբ ժ[...]պաւէնի մը մէջ կը պատկերացուին [...] շրջանի Հայութեան տածած երախտ[...]գիտութեան զգացումները հանդէպ Զօ[...] Պասկեւիչի բանակներուն պէտք է նա[...] մատնանշուին թէ ինչ ակնկալութիւնն[...]րով պայմանաւորուած էին անոնք:

Ցաւակնութիւնը չունինք պատմութ[...] սորվեցնելու ոեւէ մէկուն, բայց չենք [...] ուզեր որ պատմութեան էջերը, օրացո[...] էջերու պէս հապճեպով դարձուին: Ո[...]րովհետեւ այդ էջերէն մէկուն մէջ կը[...]ուի որ Հայերը, ռուսական բանակներ[...] բերած ազատագրութեան մէջ տեսած [...] կամ կարծած են տեսնել, միայն ու մ[...] այն հանգրուան մը, քաղաքական ու կ[...]նական կատարեալ անկախութեան տա[...]նող:

Հ. Քոչար զանց առնելով այս մանր[...] մասնութիւնը ոչ միայն կը վիրաւորէ [...] Հայու արժանապատուութիւնը այլ [...] տարաժամ քարոզիչը կը դառնայ կայ[...]րական Ռուսիոյ աշխարհակալ քաղաք[...]կանութեան:

Հայոց պատմութիւնը նոյն ձեւով [...] արձանագրած այդ ժամանակուան դէպ[...]

ՍԵՒ ՄԱՐԴԸ

Նա դատապարտուեց երեք օրուայ մեկուսացման, սակայն չկարողացաւ լրիւ տանել պատիժը. երկրորդ օրը նա հիւանդացաւ թոքերի ծանր բորբոքումով եւ տեղափոխուեց հիւանդանոց, կանանց բաժին: Մենք, բրուտանոցի անձնուրաց սպետներս, չլքեցինք նրան: Հրամանատարի օգնական Անջարաձէն անձամբ հասցնում էր աղէտեալին մեր օգնութիւնը. օգնում էին նրան անգամ մարդիկ, որոնք անձամբ ծանօթ չէին նրա հետ. այդ նա էր, միշտ առոյգ, միշտ ժպտուն, բոլորին սիրելի մի էակ, որն ստեղծուած էր սիրոյ, ազատ արեւի համար, ծաղիկների ու երգի համար:

... Մռայլուեց բրուտանոցը, այլեւս ներս չի մտնում նա, չի խօսում չի կատակում, չի զնգում նրա արծաթ ծիծաղը բրուտանոցում: Տխուր է եւ Աշոտ տաքյին; Մամօն թախծում է, իսկ Սանօն ...

Ճիշդ է, նրա անունը չիջաւ պատուոյ տախտակից, ճիշդ է, նա չդադարեց մեր անբասիր տնտեսավարը լինելուց; բայց դժուար չէր նկատել, որ նա իր ամբողջ էութեամբ ցնցուած էր իրադարձութիւններից: Ամէն անգամ, երբ աշխատանքից ճամբար ենք վերադառնում, նա է հիւղակ վերադառնալուց առաջ վազում հիւանդանոց, իմանալու հիւանդութեան ընթացքի մասին, պատուհանի մթագնած կրկնափեղկերից նա է աշխատում տեսնել գոնէ նրա գլուխը բարձերի վրայ, նա է անքուն գիշերներ անցկացնում, նա է օրօրին փոքրանում, կծկւում, հալւում ...

Մի անգամ նա հարցրեց.

— Դժոխք, դրախտ կա՞յ:

— Դժոխքն էլ, դրախտն էլ երկրի վրայ է, — պատասխանեց Աշոտ տային:

Նա աւելի մռայլուեց: Անիւն աւելի արագ պտըտուեց:

.. Չէ, չի հնչի այլեւս նրա ձայնը, երբ անցնում են ջոկատները հրդեհաշէջ աշտարակի կողքով:

— Քեռի, այ քեռի, մի նայի, ընդհ. ներում չի՞ երեւում ...

Աշտարակի վրայ կանգնած հերթապահ պահակն էլ պէտք է որ զարմացած լինի. — ո՞ւր կորաւ այդ աղջիկը, ինչո՞ւ չի լսւում նրա ամէնօրեայ չարաճճի հարցը, չլինի՞, իսկապէս, «ընդհ. ներում» եկել, տարել է նրան, իսկ ինքը, կանգնած բարձր աշտարակի գլխին, ոչինչ չի նըկատել ...

Լուսաբացին մահացաւ նա:

Երեկոյեան դեռ Սանօն, մի կերպ, օգտուելով հերթապահ հիւանդապահի բարեհոգութիւնից, ընկել է նրա մօտ: Արտասուել է նա եւ խնդրել:

— Ցիշիր ինձ եւ մի՛ գնա վատ ճանապարհով: Թէ չէ ես այն աշխարհում շատ կը բարկանամ ու լաց կը լինեմ: Ինձ չլացցնես, Սանեա, իմ բազէ ...

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

(Ակնարկի եղանակ)

Գործարանի բանուորական ակումբի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած գրական երեկոն վերջացաւ: Դահլիճը թնդում է ծափահարութիւններից: Հանդիսականները դուրս են յորդում: Դուրս ենք գալիս եւ մենք:

Դռների մօտ ինձ սպասում է գործարանի բաժնի վարիչ ընկեր Սանասար Մելքումեանը:

— Գնանք:

Գարնանային խորունկ գիշեր: Դիմացի բազմայարկ շէնքի ծխնելոյզներից մէկի վրայ թառել է լուսինը: Կարծես նա ծխնելոյզից է դուրս եկել մի րոպէով օդ շնչելու եւ ուր որ է նորից պիտի մտնի ծխնելոյզը:

— Աշոտ տայի՞ն, — նորից հարցնում է Սանասարը:

— Թոշակի է անցել: Դիլիջանումն է: Մենք բարձրանում ենք նորակառոյց շէնքի երկրորդ յարկը: Սանասարը սեղմում է զանգի կոճակը:

Ընդառաջ են վազում երկու թխոր[...] փոքրիկներ, տղայ եւ աղջիկ:

— Լիալիա, — նա ցոյց է տալիս ա[...] Ջրկան, — Աշոտիկ, — ցոյց է [...] տղային: Թուխ–թխամազ կինը ժպտ[...] է:

Դիմացի պատից նայում է Լիալի[...] մեծացրած լուսանկարը: Լուսանկ[...] կարուել էր նա Սարանսկում. նայում [...] ասես կենդանի, վառ Լիալիան եւ որ [...] միշտ նայեց, նայում է նա քեզ, ուղիղ [...] աչքերին: Շրթունքները կիսաբաց [...] ժպտում են մարգարտաշար, ճերմակ [...] տամները, նա կարծես ուզում է քեզ [...] կարեւոր, շատ կարեւոր բան ասել, բ[...] դեռ մտածում է՝ ասե՞լ, թէ չասել ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀ[...]

(19 եւ վերջ)

քերը։ Աքսոր, հալածանք, կեղեքում եւ իբրեւ կայսերական գերագոյն պարգեւ «Պոլոժէնիա» էջմիածնի գլխուն։ Ահա՝ ռուսական քաղաքականութիւնը Հայերու հանդէպ։

Մեր գրիչէն ելած մեկնաբանութիւններ կրնան սխալ հասկցուիլ, ուստի կը բերենք Պետհրատի կողմէ, 1947ին Երեւանի մէջ հրատարակուած, Վ. Ա. Պարսամեանի «Գրիպոէտով եւ հայ-ռուսական յարաբերութիւնները» գործին ուր ի գիտութիւն ռուսամոլ դրողներուն կ'ըսուի։ «... Վերջապէս հայկական մարզի ստեղծման հետ հայ ժողովուրդը կապում էր իր հայրենիքի ազատութեան ու անկախութեան վերականգման գաղափարը։ Բայց հենց այստեղ էր, որ ինչպէս մեր ժողովուրդն է ասում, խոփը դարնում էր քարին, բաժանւում էին ժողովրդի ու կառավարութեան ճանապարհները։ Ցարական կառավարութիւնը, հայկական մարզի ստեղծման հետ բնաւ չէր կապում ոչ «անկախ», ոչ «աւտոնոմ» Հայաստան եւ ոչ Ռուսաստանի հարաւում «բուֆերային մի պետութիւն» ստեղծելու նպատակը։ Նա բոլորովին էլ մտադիր չէր իր հսկայ պետութեան մէջ նոր պետականութիւն ստեղծել այն էլ օտարազգի։ Դա հակասում էր նրա պետական սիստէմին, նրա դասակարգային եւ ազգային քաղաքականութեան ոգուն։ Հայկական Մարզի վրայ ցարական կառավարութիւնը նայում էր որպէս կայսրութեան մէջ մտնող տերիտորեալ մի միաւորի վրայ, ենթակայ Թագաւորի իշխանութեանը, զուրկ ազգային ինքնուրոյն պետական իրաւունքներից»։

Ստալինեան շրջանին հրատարակուած այս տողերը որեւէ մեկնաբանութեան չեն կարօտիր։ Ու պարզ է որ ուրիշ բան կ'ակնկալէինք խրուշչեւեան Հայաստանի մէջ ապրող հայ գրողէ մը քան կայսերական Ռուսիոյ փառաբանանքը։

Մարքսի աւետարանին հանդէպ իր մեղանչումը չէ հարկաւ մեզ խրտչեցնողը այլ պատմական իրողութիւններու պատկերացման իր եղակի եղանակը։

Ահա ինչ որ պէտք է ըսուէր հեղինակին հասցէին։

Ժապաւէնին մասնագիտական կողմն ալ ունի մէկէ աւելի թերիներ։ Գործողութիւնները չեն շաղկապուած։ Գործող անձերը մակերեսային կերպով ուրուագծուած են։ Անձի մը հաղորդականութիւնը դերակատարին խաղաձեւէն կամ ալ իր արտասանած խօսքերէն կախում չունի միայն։ Հայ-Արտեանի պատկերացուցած անձերը տեսանելի են, բայց պէտք եղած ներկայութիւնը չունին պաստառին վրայ։ Ներկայութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ յարաբերական իմաստով։ Բեմադիրին իսկական դերը կը կայանայ դերասանը տեւապէս ներկայ պահելուն մէջ, նոյնիսկ եթէ ան երբեմն տառացի կերպով ներկայ չըլլայ։ Այլ խօսքով ապրեցնել զայն հանդիսատէսին ենթաշխարհին մէջ։ Արդ, այս ժապաւէնին մէջ, գլխաւոր հերոսէն սկսեալ մինչեւ յետին ֆիկիւրանթը, գոյութիւն ունին միմիայն երկու տարածութեան վրայ, կը պակսի երրորդը որ խորութիւնն է։ Այդ պատճառաւ ալ իրենց ազդեցութիւնը հանդիսատեսին վրայ անցողական է։ Ժապաւէնը ամբողջական գործի մը տպաւորութիւնը չի տար։ Կարծես ամէն մէկ տեսարան առանձին միաւոր եղած ըլլար։

Ա. Հայ-Արտեան իր «Պատուի համար»ով յոյսեր ներշնչած էր մեզի։ Մաղթենք միայն որ աւելի բծախնդրութեամբ ընտրէ իր յաջորդ նիւթը...

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

—o—

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Փետրուար 18ի համաժողովրդային ապստամբութեան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Փետրուար 9ին, «Պուճ Հաուզի» շքեղ սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեանին»։

Տօնակատարութեան նախօրեակին, գաղութիս բաժնուեցան Փետրուար 18ին պատշաճ յայտարարութիւններ։

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Հ. Վարդանեան, որոշուած ժամուն բաց յայտարարեց երեկոն։ Ընկերը իր բացման խօսքին մէջ անդրադարձաւ Ապստամբութեան խորհուրդին, եւ շեշտեց «Փետր. 18ի» կարեւորութիւնը հայ իրականութեան մէջ։ Ապա անցաւ, օրուան համար պատրաստուած յատուկ ծրագրի գործադրութեան։

Արտասանեցին՝ Ս. Քրքեաշարեան եւ Վ. Խտրչեան մեներգեց՝ Շ. Մովսէսեան։ Ա. Դաւիթեան, Ս. Յովհաննէսօֆ, ընկերուհի Թ. Գրիգորեան, եւ Օր. Արփիկ, հայկական տարազներ հագած, հանդիսականներուն երգեցին երկու քառերգներ։

Արտասանութիւնները, մեներգը, եւ երկու գեղեցիկ քառերգները, մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին ներկաներուն մէջ, եւ արժանացան բոլորի գնահատանքին։

Օրուան համար պատրաստուած էր երկու մասէ բաղկացած բանախօսութիւններ։

Առաջին բանախօսութիւնը ըրաւ ընկ. Գ. Դաւիթեան որ ներկաներուն բացատրեց եւ վերլուծեց «Փետրուար 18ին պատմականը»։ Համառօտօրէն պատկերացուց՝ 1918 Մայիս 28էն սկսեալ, Հայաստանի վիճակը որպէս անկախ պետութիւն, «հիմնուած հայ ժողովուրդի արեան եւ ոսկորի վրայ»։ Ընկերը շարունակեց՝ «մինչեւ 1918ին վերջը, երկիրը ապրեցաւ կազդուրման եւ նախնական կազմաւորման ժամանակաշրջան, իսկ 1920ի առաջին կէսը եղաւ վերելքի ժամանակաշրջան։ Ապա հանգամանօրէն ներկայացուց ռուսեւթրքական համագործակցութիւնը, ցոյց տուաւ անոնց հակահայ քաղաքականութիւնը։ Անդրադարձաւ, հայ համայնավարներու դաւադրութիւններուն, որոնք օտար տարրերուն հետ գործեցին ընդդէմ հայրենի երկրի պետութեան։ Դէպքերու յաջորդական զարգացումով, ընկեր բանախօսը պատկերացուց Փետրուար 18ի համաժողովրդական ընդվզումը։ Բացատրեց՝ որ ընդվզումը արդիւնք էր, մէկ կողմէն այն արկածախնդրական քաղաքականութեան զոր Ցեղկոմը վարեց, եւ միւս կողմէն՝ այն դժգոհութիւններուն որ յառաջացան ժողովուրդին մէջ, ընդդէմ այդ քաղաքականութեան, որ Ցեղկոմը ճախողեցաւ՝ թէ ներքին եւ թէ արտաքին ճակատներուն մէջ արդարացնել եղած սպասելիքները։ Ընկեր բանախօսին խօսքերը ջերմօրէն գնահատուեցան ներկաներուն կողմէ։

Երկրորդ բանախօսն էր ընկեր Ժ. Ղարիպեան որ ներկայացուց «Փետրուար 18ի գնահատականը»։ Նախ՝ անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի աշխուժութեան, առոյգ կառուցուածքին, տոկունութեան եւ հայ ցեղին կենսունակութեան։ Ապա վերլուծեց խորհրդային իշխանութեան, երէկի եւ ներկայի քաղաքականութիւնը եւ բռնած դիրքը Հայաստանի հանդէպ։ Որպէս օրինակ յիշեց, Գերմանիան կիսող «Սեւ Պատը»։ Նոյն օրինակով, պատկերացուց այսօրուան «Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին վիճակը, գտնելով նոյն կիսող սեւ պատը։ Ներկայ, հայ իրականութեան մէջ։ Ընկերը վեր բարձրացուց Փետրուարեան ապստամբութեան խորհուրդը, նշեց մնայուն արժէքները, եւ Փետրուար 18ին, եւ Վարդանանց պատերազմին ոգին եւ ձգտումները՝ գտաւ նոյնանման։ Շեշտեց քանի մը անգամ, որ Փետրուար 18ի համաժողովրդական յաղթական ապստամբութիւնը, Ազատութեան եւ Անկախութեան գերագոյն պատգամն է, եւ պատմական կենդանի եւ անկորնչելի կերտուած Թուականը՝ հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ։ Ընկերոջ խօսքերը նոյնպէս արժանացան ներկաներուն գնահատանքին։

Այս ճառերուն յաջորդեցին հայկական գեղեցիկ տարազներով երկու պարեր։ Առաջինը՝ «Տղաներու պար» կը կոչուէր, իսկ երկրորդը՝ խումբը ամբողջ երգեց եւ պարեց։ Պարին կը մասնակցէին՝ ընկ. Մ. Ալեքսանդրեան, ընկեր Ա. Դաւիթեան, ընկեր Վ. Յովհաննէսեան, Պ. Ս. Յովհաննէսօֆ, ընկերուհի Ֆ. Գրիգորեան, Օր. Արփիկ, ընկերուհի Թ. Գրիգորեան, եւ Օր. Էլեանոր։ Հայկական պարը աքանչելի էր. պարողներուն շարժումները ճկուն եւ հաւասար. երգն ու պարանուագը յաջող, իսկ նոր պատրաստուած հայկական տարազներուն պատկերը՝ խանդավառիչ։ Ներկայ բազմութիւնը, ծափերով եւ կոչերով ապրեցաւ պարախումբին հետ, եւ բուռն ծափահարութիւններով իր գնահատանքն ու ուրախութիւնը ցոյց տուաւ։

Օրուան ծրագիրը վերջանալէ յետոյ, ընկեր նախագահը, օրուան թամատան հրաւիրեց իր պաշտօնին, եւ իր բացման խօսքով, խրախճանքին մասը սկսաւ։

Պ. Ստեփան Յովհաննէսօֆ, իր թամադայութեան պաշտօնին անցաւ։ Մասնաւոր վարձուած նուագախումբը, սկսաւ եւրոպական պարեր նուագել։ Զոյգերը սկսան պարել իրարու ետեւէ։ Ազգային եւ յեղափոխական երգերն ալ, եկան երիտասարդութեան եւ բոլորին խանդավառութիւնը՝ գագաթնակէտի հասցնել։

Բեմին ճակատը՝ Անգլիոյ դրօշը եւ հայկական եռագոյնը, կողք-կողքի, դրուած էին։

Ապա սկսաւ կերուխումը։ Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն։ Եւ խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասած՝ արձանագրեց ուրիշ յաջողութիւն մը, մեծ թիւով տոմսերու սպառման առնչութեամբ։ Արժէքաւոր նուէրներ բաշխուեցան։

«Նաւասարդեանի» նուէրներէն մէկն էր՝ տարեկան բաժանորդագրութիւն «Բագին» գրական ամսագրին։ Կը յուսանք «Նաւասարդեանին» այս օրինակը, կը գտնէ իր արձագանգը մեր միւս գաղութներուն մէջ եւս։

Օրուան թամադան, իր դերը վարպետօրէն կատարեց։ Պարասրահը միշտ պարող զոյգերով լեցուած էր։ Բոլոր ներկաները ուրախ տրամադրութեան մէջ կը գտնուէին։

«Նաւասարդեանի» կազմակերպած «Փետրուար 18ի» տօնակատարութիւնը գտաւ փայլուն յաջողութիւն։ Լոնտոնահայութիւնը եկած էր խորհրդածելու ապստամբութեան Թուականին հետ. եկած էր ազատութեան եւ անկախութեան իր ուխտը անգամ մը եւս նորոգելու։

«Փետրուար 18ի» ապստամբութիւնը, համաժողովրդական բնոյթ ունի։ Հայ ժողովուրդը, նոյն այս ըմբռնումով եւ հաւատքով, տօնելու եւ պանծացնելու է՝ Ազատութեան եւ Անկախութեան պատգամը, մինչեւ որ վաղը՝ կրկին յաղթանակէ հայ ժողովուրդը, եւ հայրենի աշխարհի երկնակամարին վրայ ծածանի յաղթական եռագոյնը։

Տօնակատարութիւնը վերջ գտաւ՝ անգլիական եւ հայկական ազգային փառերգներով։

Ղ. ԺԻՐԱՅՐ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԵՐԼՏՐՁԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

—o—

— Ոստիկանութեան նախարարը, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, զուն ի՞նչ խօսեցար անոր առջեւ։

— Բան մը չեմ խօսած, բողոքեց Յոյնը, Ռամազանին առաջին օրէն ի վեր բանտարկուած եմ, փաշա, ի՞նչ է յանցանքս, սկսաւ պաղատիլ Յոյնը։

— Քեզ պիտի արձակեմ հիմա, խոստացաւ Նէճիպ Մէլհամէ, եթէ շիտակը խոստովանիս։

— Փաշա, յարեց Յոյնը, ի՞նչ պիտի խոստովանիմ, ես ի՞նչ գիտեմ, ի՞նչ խնդիր է։

— Ռամազանի տասնըհինգին, շարունակեց Նէճիպ Մէլհամէ, Վեհափառ Սուլթանին դէմ ի՞նչ պիտի ընեն եղեր քոմիթաճիները։

— Չեմ գիտեր, ուրացաւ Յոյնը, ո՞վ է ըսեր։

— Դուն ես ըսեր, պատասխանեց Նէճիպ Մէլհամէ, ոստիկանութեան նախարարին դուն ես ըսեր թէ կոմիտէի մը կողմէն դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի։

— Ես ատանկ բան մը չեմ ըսած, փաշա, խեղճ մարդ մըն եմ, տեղեկութիւն չունիմ այդ բանէն։

— Ինչո՞ւ կ'ուրանաս, գոռաց Նէճիպ Մէլհամէ, սպառնացայտ նայուածքով մը։

— Ես ատանկ խօսք մը չեմ ըսած երբեք, կրկնեց Յոյնը։

— Մեղք է քեզի, յարեց Նէճիպ Մէլհամէ, ինչո՞ւ կ'ուրանաս, ինչո՞ւ չես խոստովանիր, Շէֆիք փաշային ներկայութեան ի՞նչ խօսեցար։

— Ես չխօսեցայ, փաշա, պատասխանեց Յոյնը, ինքը խօսեցաւ։

— Ի՞նչ խօսեցաւ, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ։

— Ինք ստիպեց ինծի որ, շարունակեց Յոյնը, ըսեմ այդ խօսքը։

— Ո՞ր խօսքը...

— Կոմիտէին խօսքը պատասխանեց Յոյնը։

— Պատմէ, պատմէ, տեսա՞ր, յորդորեց Նէճիպ Մէլհամէ, ի՞նչ աղէկ կը պատմես, պատմէ նայինք Կոմիտէին խօսքը։

— Ոստիկանութեան նախարարը, շարունակեց Յոյնը, խոստացաւ ինծի մեծ պարգեւներ տալ, եւ անմիջապէս ազատ արձակել զիս, եթէ իր պատուէրը կատարեմ։

— Ի՞նչ պատուէր, հարցուց Նէճիպ Մէլհամէ։

— Ինծի պատուիրեց որ, շարունակեց Յոյնը, ըսեմ թէ հայ կոմիտէ մը Ռամազանի տասնըհինգին պիտի յարձակի Վեհափառ Սուլթանին վրայ։

— Ի՞նքը պատուիրեց քեզի, հարցուց վերստին Նէճիպ Մէլհամէ։

— Այո, նոյնինքը, պատասխանեց Յոյնը, Շէֆիք փաշան։

Վարագոյրը նորէն շարժեցաւ, Նէճիպ Մէլհամէ վերստին ընդհատեց հարցաքննութիւնը, եւ վարագոյրին ետին մտաւ։

Ապտիւլ Համիտ կատղած էր Շէֆիք փաշային դէմ, հրամայեց ազատ արձակել Յոյնը։

Նէճիպ Մէլհամէ գոհ էր, Շէֆիք փաշային անկումը մօտալուտ է, կ'ըսէր ինքնիրեն։

Նոյն օրը կայսերական իրատէով ազատ արձակուեցաւ Յոյնը։

Ապտիւլ Համիտ հրամայեց Նէճիպ Մէլհամէի գաղտնի քննութիւն մը բանալ Հարէմի մէջ, Մեծ Ներքինապետին միջոցաւ, հասկնալու համար թէ ի՞նչ աստիճան ստոյգ է Լրտեսապետին հաղորդած լուրը։

Իսկ Շէֆիք փաշան, առանց ներկայանալու Հիւնքեարին, լոկ առջին պարտուղար Թահսին փաշայի հետ տեսակցելէ յետոյ, վերադարձաւ իր պաշտօնարանը։

Նոյն օրը սակայն տակնուվրայ եղաւ Երլտըզ, զանազան շշուկներ սկսան շրջան ընել հոն, եւ արձագանգը հասաւ Հարէմի մէջ։

— Այս տարի պիտի չերթայ Այա Սոֆիա, կ'ըսէին իրարու։

Աստիճան մը ստոյգ էր այդ տարաձայնութիւնը։ Ապտիւլ Համիտ, պատրուակ մը կը փնտռէր արդէն Ռամազանի տասնըհինգին դուրս չելլելու։ Սակայն, արդարացնելու համար իր բռնելիք ընթացքը, կանխաւ ուզեց ստանալ Էպիւլ Հիւտայի կարծիքը, որ այս կարգի խնդիրներու մէջ դերակշիռ կը համարուէր։

Եւ կայսերական թիկնապահ մը գիշերով գնաց Երլտըզ կանչելու արքունի աստղաբաշխը, Պէշիկթաշի իր բնակարանէն։

Ապտիւլ Համիտ, ամէն անգամ որ հոգեկան տագնապներու մէջ կ'իյնար, օգնութեան կը կանչէր Էպիւլ Հիւտան, երկինքի գաղտնիքներուն տեղեակ գուշակը, որուն խօսքը պատգամ էր, մանաւանդ երբ խնդիրը կը դառնար Հիւնքեարի կեանքին շուրջը։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կուզանք մեր խորին շնորհակալութիւններն եւ գնահատանքին խօսքը արձանագրել՝ Տիկիններ Օֆելիա Գույումճեանի, Շխրտմանեանին, Աչճեանին, Անմահունիին, Քէօշկէրեանին, Ալեքսանեանին, Լեւոնեանին, Մըթրիպեանին, Ալթըրզօղլեանին, Կէնճէլեանին եւ Տարաքճեանի, որոնք ուրախութեամբ ստանձնեցին կերակուրներուն պատրաստութիւնը Փետր. 18ի երեկոյթին, բոլորին ձեռքերը թող մնան դալար. «Նաւասարդեանը», երախտապարտ է բոլորին:

«Նաւասարդեան» (Լոնտոն)

Վիճակահանութեան նուէրներուն համար, շնորհակալական մեր խօսքը կ'ուղղենք ընկեր եւ ընկերուհի Նազիկեաններուն, «Պէրնտփորտ Նայլըն ընկերութեան», ընկեր Հրանդ Շխրտմեանին, եւ ընկեր Ճողեֆ Սահակեանին:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է. Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Թովմասեանէ, ողբացեալ Տիկին Վարդուհի Արթինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 50 Փրանք:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վահէ Պուրմայեան եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՎԱՀԷ ՊՈՒՐՄԱՅԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Մեծ դերձակ մը ափիէչէօր կ'ուզէ (ռեֆերանսով): Ներկայանալ նմոյշով:

BELAYCH, Passage du Lido
premier étage, No 135, de 14 à 19 h.

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսուածեղէնի երկու մեքենաներ Իւնիվերսալ ժօժ 12: 120 սանթիմեթր:

Lames à report de mailles incorporée dans le chariot

Շատ լաւ վիճակի մէջ: Դիմել Տէր-Թոմայեան, 35 Ավընիւ Պուրկէն, Իսի: Հեռաձայն Միշըլէ 20-60:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie

28 bis, Rue St.-Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Պիտի ներկայացուի

Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ

Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »

Մուտք 6 եւ 5 փրանք

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

1) Ջեռնհաս երիտասարդ օրիորդ մը, իբրեւ քարտուղարուհի որ Սթենոտաքթիլօ գիտնայ:

2) Լիվրէօր մը (այր թէ կին): Դիմել՝

ALICE LEVON
(Couture)
5, Rue d'Artois, PARIS - 8e ELY. 74-74

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին:

Դիմել ստիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1963

Տասնամեակի բացառիկ հատոր

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը) — Երգիծանք:

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ - Սամուէլ գրատուն:

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 Փր., թղթակազմ 17.50 Փրանք:

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ դասախօսութիւնը այս Ջորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէ Քատէի վերնայարկը:

Նիւթ՝ «էջ մը, փրանսական մշակոյթի պատմութենէն»:

Կը խօսի՝ Պ. ԳԵՂԱՄ ՔԻՐԻՍԹԻՃԵԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմի[...] ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հր[...] ւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ[...] ժամը 20.30ին, «Համօ Օհանջանեան» [...] րահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո[...] միտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ [...] բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժա[...] 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին[...] Կարեւոր օրակարգ:

Le Célèbre
BALLET RUSSE
IRINA GRJEBINA

CHANTS ET DANSES
Russie, Ukraine, Caucase, Bessarabie-Tzigane
35 ARTISTES — 300 COSTUMES

SE PRODUIRA :

Marseille — THEATRE DU GYMNASE — MARDI, 5 MARS A 21 HEURES

Valence — THEATRE MUNICIPAL — MERCREDI 6 MARS A 21 HEURES — LOCATION A LA CONCIERGERIE DU THEATRE

Grenoble — THEATRE MUNICIPAL — DIMANCHE, 10 MARS — MATINEE A 15 HEURES ET SOIREE A 21 HEURES

Location à partir du vendredi 8 Mars de 9 h. à 11 h. 45 et de 13 h. à 18 h.
— *et par Téléphone :* 44.06.13 —

32 ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն:

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն:

Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ:

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպօրիէն:

ՊՈՒՖԷ Մուտք 5 փրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ֆ	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար․ 50 Ֆ․ — Վեցամսեայ՝ 27 Ֆ․
Արտասահման՝ Տար․ 60 Ֆ․ — Հատը 0·25 Ֆ․

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 28 FÉVRIER 1963

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9543 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9543

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

Քարտերը բաց խաղալու դիւանագիտական մեթոտին գլխաւոր ջատագովներէն մէկն ալ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահն է :

Մամուլի ասուլիսներու միջոցաւ է , որ անիկա հրապարակաւ կը պարզէ իր քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը, յաճախ զարմացնելով քաղաքական աշխարհը :

Պատմական պիտի մնայ Յունուար 14ի իր ասուլիսը, որուն առաջ բերած զարմանքը ցարդ չէ անհետացած : Ֆրանսայի դաշնակիցները, մասնաւորապէս Մեծն Բրիտանիա եւ Միացեալ Նահանգները առաջին վայրկեանէն իսկ չքաշուեցան իրենց յուզումն արտայայտելէ :

Զօրավար տը Կոլ իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր գլխաւոր մէկ նպատակ կը հետապնդէ .— Ֆրանսան հասցնել իր անցեալ փառքին արժանի բարձրութեան : Վանել միանգամ ընդ միշտ ստորադասութեան զգացումը : Բոլոր մարզերու մէջ ապահովել երկրին անկախութիւնը : Մանաւանդ առաջնորդողի դեր ստանձնել Եւրոպայի մէջ :

Եւրոպան իր տարածութեամբ, բնակչութեան քանակով ու որակով , տնտեսական կարելիութիւններով կրնայ հանդիսանալ երրորդ ուժ մը՝ Խ․ Միութեան եւ Մ․ Նահանգներու մէջտեղ :

Անկախ եւ զօրաւոր Եւրոպայի մէջ մեծ դեր մը վերապահուած է Ֆրանսայի, Գերմանիոյ հետ միասին : Այս երկու երկիրներու միացեալ ուժերով կրնայ չէզոքանալ Անգլիան, որ չի կրնար յաւակնիլ առաջնակարգ դիրք մը գրաւելու այնտեղ, ինչպէս անցեալին :

Խորհրդային Միութիւնը կը մնայ հակառակ ճակատի վրայ : Մ․ Նահանգներուն հետ դաշնակից եւ բարեկամ մնալով հանդերձ, զօրավարը չուզեր բոլորովին ենթարկուիլ անոր : Կ՚ուզէ հետզհետէ ձերբազատուիլ անոր ազդեցութենէն եւ չեշտել Ֆրանսայի անկախութիւնը քաղաքական, տնտեսական ու զինուորական մարզերու մէջ :

Ընդդիմանալով Անգլիոյ պայմանաւոր մուտքին Հասարակաց Շուկային մէջ , Հանրապետութեան նախագահը տնտեսականէ աւելի քաղաքական նկատումներով շարժեցաւ, կ՚ըսեն անոնք որ գոհ չեն անոր քաղաքականութենէն :

Զօրավարին կարծիքով, «Անգլիա կղզի մըն է, որ իր բնոյթով, կառուցուածքով եւ տնտեսական դրութեամբ խորապէս կը տարբերի եւրոպական ցամաքամասին միւս երկիրներէն» :

Այս կարծիքն ունէր նաեւ հանգուցեալ Հիւ Կէյցքէլ, Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութեան նախագահը, որ բացարձակապէս կը հակառակէր Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկային մէջ :

Այս հարցը օրակարգի խնդիր է տակաւին ներկայիս :

Քանի մը օր առաջ Պրիւքսէլի մէջ Ընկերվարական Միջազգայինի հրաւէրով խորհրդաժողով մը ունեցան Եւրոպայի տասներեք ընկերվարական կուսակցութիւնները : Պատգամաւորներուն մէջ էին Շուէտի վարչապետ Էրլանտըր , Հանրի Սփաք, Կի Մոլէ եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր : Կը նախագահէր Էրիխ Օլլընհաուըր :

Հասարակաց Շուկայի մասին նպաստաւոր արտայայտութիւններ եղան : Պատգամաւորները մասնաւորաբար շեշտեցին , որ փոխ – վրէժի պէտք չէ դիմուի Ֆրանսայի դէմ :

Տագնապը տակաւին չէ կորսնցուցած իր ծանրութիւնը :

Ընկերվարականները կը ջանան մեղմացնել զայն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՀ ՓՕԼ ՏԻՒ ՎԷՈՒԻ

Ցաւով կը տեղեկանանք, որ ամսոյս 25ին Փարիզի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Փօլ տիւ Վէու :

Հանգուցեալը, Բէմիւզա տոհմէն առաջին աշխարհամարտի Զինադադարին ֆրանսական գրաւման բանակին հետ գտնուած է Կիլիկիա եւ մասնակցած Թուրքերու դէմ մղուած կռիւներուն : Յուզիչ էջերու մէջ նկարագրած է զանոնք « Լա Փասիոն տը լա Սիլիսի» անունով գրքի մը մէջ, որ առաջին անգամ լոյս տեսաւ 1938ին : Պատկերազարդ երկրորդ տպագրութիւն մը հրատարակուեցաւ 1954ին : Հեղինակը երբեք չներեց Կիլիկիոյ պարպումը Ֆրանսայի կողմէ :

1938ին Զօրավար Պրէմոնի, ծերակուտական Կոթըրոյի, գնդապետ Փիշոնի եւ այլ ծանօթ դէմքերու հետ հիմնեց Միջերկրականեան կոմիտէն, որուն կը գործակցէին նաեւ Հայեր : Նպատակն էր արգելք հանդիսանալ Ալեքսանտրէթի եւ Անտիոքի (Սանճաք) Թուրքիոյ յանձնումին 1939ին :

Փօլ տիւ Վէու այդ առթիւ հրատարակեց «Ալեքսանդրէթի աղէտը» (1938) եւ « Մուսա Տաղի քրիստոնեաները վտանգուած » (1939) անուն գրքերը՝ հանրային կարծիքը լուսաբանելու համար : Զուր ջանք : Սանճաքը տրուեցաւ Թուրքերուն :

Հանգուցեալը հաւատարիմ բարեկամ մըն էր Հայերուն : Ներկայ կ՚ըլլար միշտ հայկական կարեւոր հանդիսութեանց եւ հաւաքոյթներու :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ՚ունենայ Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին Նոթր Տամ տիւ Պոն – Սըքուրի մատրան մէջ, 66 Րիւ տէ Փլանթ, Փարիզ (14) :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՌԿՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ՊԵՏԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Սիթէն շրջապատող փողոցի մը եղերքը կեցած էսթաֆէթի մը մէջ, Ոստիկանութիւնը գտած է Անթուան Առկու, անդամ Գաղտնի – Բանակ Կազմակերպութեան սպայակոյտին : Առկու, որ մահուան դատապարտուած է ի բացակայութեան , չուաններով կապուած, մէկ ակռան կոտրած եւ վիրաւոր դէմքով պառկած էր : Ոստիկանութիւնը անմիջապէս զինքը փոխադրած է Քէ տէ զ՚Օրֆէվր, ուր Առկու յայտնած է թէ առեւանգուած է Միւնիխի մէջ : Ուրիշ ոչ մէկ մանրամասնութիւն կայ ցարդ : Պաշտօնապէս այն տեսակէտը կը պարզուի թէ Առկուն յանձնուած է Գաղտնի Բանակի իր անդամներուն ձեռքով որոնք դժգոհ եղած են Առկուի «կակուղ» քաղաքականութենէն : Ոստիկանութիւնը չի գիտեր նաեւ թէ ո՞վ է այն մարդը որ հեռաձայնած է ոստիկանութեան տեղեկացնելու համար թէ էսթաֆէթի մը մէջ Առկուն պիտի գտնեն :

Շահեկան է գիտնալ նաեւ թէ ինչ արձագանգ պիտի ունենայ այս ձերբակալութիւնը Վենսէնի դատավարութեան վրայ :

Անթուան Առկու, Բազմարուեստից վարժարանէն է ինչպէս Պասթիէն – Թիրի : 42 տարեկանին ամէնէն երիտասարդ սպան էր Ֆրանսական բանակին : Կոնստանդինի մէջ սկսած է իր զինուորական կեանքը եւ Հնդկաչինի մէջ է որ ուսումնասիրած է յեղափոխական պատերազմի սկզբունքները զորս պիտի գործադրէր Ալժերիոյ մէջ : Զօր․ Մասիւի սպայակոյտին պետ եղած է եւ «Հոգեբանական գործունէութեան» մեծ վարպետը : Կարեւոր դեր խաղացած է զանազան ապստամբութեանց մէջ, սկսեալ 1960 Յունուարի , «պատնէշներու խնդիրէն» : Մէսի սպայակոյտի մէկ գրասենեակը ղրկուեցաւ , ապա հասաւ 1961ի փուչը : Կը յաջողէր Լիզպոն անցնիլ եւ Յուլիս 11ին մահուան կը դատապարտուէր , ի բացակայութեան :

×

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ Ամերիկա այցելութեան գացած են 18 բարձրաստիճան եկեղեցականներ որոնք կը ներկայացնեն ռուս ուղղափառ, վրացական, Հայ առաքելական եկեղեցիները, ինչպէս նաեւ Լաթվիոյ եւ Էսթոնիոյ լուտերական դաւանանքները : Թաս գործակալութիւնը կը հաղորդէ այս լուրը, աւելցնելով թէ պատուիրակութիւնը երեք շաբաթ պիտի մնայ Ամերիկա :

ԽՈՐԷՆ ԱՐՔ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՏԵՂԱՊԱՀ

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Երկուշաբթի օր, Խորէն Արք․ Բարոյեան , Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան տեղապահ ընտրուած է :

Օրը Օրին

Տիկնայք Անփափկասունք

Ս․ Մեսրոպ վկա՛յ :

Վարդանանցի այս օրերուն, Աւարայրի անդրանիկ հայ խաչուհիներու պատմական եւ ազնուական օրինակին դարեդարձ օրերուն, ո՛րքան պիտի ուզէինք Եղիշէի գովքի խօսքովը որակել՝ Հայ Կարմիր խաչի Լիոնի մասնաճիւղին վարիչ տիկինները, փոխանակ անոնց ցած ճակատին փակցնելու այսօր ··· Տիկնայք Անփափկասունք՝ հակադարձ մակդիրը :

Մե՛ղք , հազա՛ր մեղք :

··· Ո՛ւր Եղիշէ, ո՛ւր մեր Տիկնայք փափկասունք Հայոց աշխարհի :

Մեսրոպ Մաշտոցի ազգային ոգեկոչումի Լիոնի Փառատօնին, մենք հեռուէն՝ մեր տուրքը տուինք «Լիոնի Օրինակը» տոմսով (Յառաջ, 9 Փետրուար 1963) :

Տեղւոյն վրայ՝ Միութիւններէն ոմանք, Փառատօնին կազմակերպութեան իրենց գործակցութիւնը բարձի – թողի ընելով, զեղծանած էին Օրուան իրենց ազգային տուրքը վճարելէ :

Այդ բացասական վերաբերումով « իրենք զիրենք ազգային նուիրական հանգամանքէն դուրս ձգած » միութիւններէն մէկն էր՝ Լիոնի Հ․ Կարմիր խաչը : Ինչո՞ւ ··· : Այս էր մեր կարճ, կտրուկ եւ հարցական խօսքն այն ատեն : Եւ մեր հարցումը կը մնայ այսօր ու վաղն ալ հարցում՝ ցպատասխան : Մեր այս հարցումը՝ հրապարակաւ եւ պաշտօնապէս ըրինք նաեւ «Առ որ անկ է» (Յառաջ, 26 Փետրուար 1963) :

Ըսենք թէ այդ «քառասնամեայ» Միութիւնը՝ հազարամեայ Մաշտոցէն չէ առած իր ոգին : Ըսենք թէ անկէ առած է հազիւ իր անունը հայերէն գրելու տառերը՝ հազարամեայ ուղղագրութեամբ : Եթէ ոգեկան կապը չունէր, իր հայատառ անունին երախտի՞քն ալ չզգաց :

Հ․ Կարմիր խաչը կրնայ տարախոհ ըլլալ «քառասնամեայ» Հայոց պատմութեան թուականներու մասին : Այդ ի՛ր գիտնալիքն է : Հազարամեայ թուականներու մասին, ո՛չ : Այդ մե՛ր ալ գիտնալիքն է :

Իր ծննդեան պայծառ օրէն, Ֆրանսայի Հայութեան անդրանիկ օրաթերթը՝ Յառաջ ունի անդրանկութեան պարտականութիւններ եւ իրաւունքներ, որոնցմէ չի հրաժարիր փոխան պնակ մը ոսպի կամ աշխարհի՛ արծաթին : Մեր պարտականութիւնն էր՝ ջատագովել Լիոնի անկողմնակալ ձեռարկը : Մեր իրաւունքն էր՝ խաչել Լիոնի կողմնակալ Կարմիր խաչը : Արիւնատար երակի կամ արեան գոյն, մեր խաչուած ժողովուրդին ի բուպառ հրապարակ ելլող խաչերը՝ գործօն յարգանք կը պարտին մեր ժողովուրդին Գիր ու Լեզու տօնին :

Դիւրին է «քառասնամեայ» թուականներու շուքին քնանալ : Դժուարը՝ հազարամեայ թուականներու լոյսին արթուն մնալն է :

Բայց դառնանք մեր այծերուն : Եւ դառնանք մեր նախորդ տոմսին, որու աւազանի թէ զաւազանի անունով ստորագրուած ըլլալը բան չի փոխեր անոր խմբագրական հեղինակութենէն :

Լիոնի Հ․ Կարմիր խաչի վարչութեան տիկինները, անտարակոյս, հայելիի մը դիմաց նիստ գումարելով կարդացած են մեր գրութիւնը՝ «նողեանքի» պատկեր մը տեսնելու համար անոր մէջ : Եւ մինչեւ իրենց ականջներուն ծայրը կարմրած (զայրոյթէ՞ն միայն), այդ տիկինները՝ տիկ մը լուտանք ծրարած էին Միութեան պաշտօնական թուղթով եւ յղած մեր թերթին ալ ··· հրատարակութեան խնդրանօք :

Այդ խնդրանքին տեղ չտուինք անշուշտ եւ չհրատարակեցինք լուտանքի շարակնոցը, զոր յանուն Միութեան կնքած եւ ստորագրած էին նախագահուհին եւ քարտուղարուհին : Ինչո՞ւ :

Որովհետեւ այդ գռեհկաբանութեան մէջ չկար մեր հարցումին պատասխանող ոչ մէկ բառ :

Որովհետեւ չուզեցինք զոյգ մը աղանդաւոր ստորագրութիւններու արատով , հրապարակաւ ինքնարատաւորումի մատնել «անարատ» միութիւն մը :

Որովհետեւ խաչական բարեպաշտութեամբ , արդար էր որ այդ աղբագրութիւնը հրատարակելու մեծաշնորհը ձգէինք լրագրութեան ճամբուն վրայ թափառական, սոված ու ոռնացող լրագրողներուն, որոնք իրենց կրծելիք ոսկորը անյագութեամբ կը փնտռեն ու զոհունակութեամբ կը գտնեն՝ գաղութի կեանքին աղբամանին մէջ :

Լիոնի Հ․ Կարմիր խաչի անպէտ թուղթին վերջին երկու տողերը, մնացեալին պէս զամբիղը չենք նետած .— «*Փափաքելի է որ ձեր անտեղիօրէն արծարծած հարցը հոս փակուի , որպէսզի չհարկադրուինք խնդրոյն ներքին ծալքերը քըրքըրել եւ պախարակելի մանրամասնութիւնները հրապարակել*» : Ի՞նչ : Ի՛նչը ինչո՞ւի պատասխան չէ : Թող բացուին , լա՛յն բացուին այդ «ծալքերը», որպէսզի անոնց մէջ նստած «քառասնամեայ» փոշիին բոսոր կամ սպիտակ գոյնը՝ տայ մեր հարցումին պատասխանը :

Ճշմարտութենէն վախցող չենք : Ընդհակառակն :

Ճշմարտութիւնը եւ զմեզ խաչելը, ներմակ լուբիա խաշելու չի նմանիր :

Ճշմարտութիւնը եւ զմեզ քարկոծելը , ոսպի քարերը հընտրելու չի նմանիր :

Ճշմարտութիւնը եւ զմեզ ամօթահար կարմիր երես հանելը, զատկական կարմիր հաւկիթ ներկելու չի նմանիր :

Դուք ձեր գիտցած խոհանոցէն դուրս մի՛ ելլէք, որպէսզի մենք ալ մեր դպրոցէն դուրս ելլելու չստիպուինք··· Լիոնի Հ․ Կարմիր խաչի՝ տիկնայք անփափկասունք :

ՇԱՀԷՆ

«ԵՐԵՒԱՆՆ Է ԽՕՍՈՒՄ»

ԽՄԲ.— Սիլվա Կապուտիկեանի Եգիպտոս ժամանման առթիւ, *Յուսաբեր* բանաստեղծուհիին նուիրած է Փետրուար 16ի թիւը, որմէ կ'արտատպենք հետեւեալ յօդուածը: Սիլվա Կապուտիկեանի ի պատիւ ընդունելութիւն մը նախատեսուած էր Հելիոպոլսոյ *Յուսաբեր* ակումբին մէջ անցեալ Հինգշաբթի, որ յետաձգուած է ի նշան սուգի:

Ես այն տպաւորութիւնը ունիմ, որ Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով «Երեւանն է խօսում»: Իր աչքերով «Երեւանն է տեսնում»: Իր ականջով «Երեւանն է լսում» եւ իր հոգիով «Երեւանն է ըղձում»:

Չեմ հաւատար, չեմ ուզեր հաւատալ, թէ Սիլվա Կապուտիկեանի բերնով նաեւ վարչակարգն է «խօսում»:

Չեմ հաւատար, չեմ ուզեր հաւատալ նոյնպէս, թէ հայրենի կուռնկները ուրիշ բան չունին մեզի բերելիք, բայց եթէ վար առնուած արձաններուն դժխեմ պատգամը:

Ատեն մը, 1953էն առաջ, այս պատգամը կրնար «հարազատ» ըլլալ դեռ: Հիմա, 1953էն ետք, հարազատ է անոր հակադարձը:

Բանաստեղծուհին, տասնեակ մը տարիներ առաջ, «Իմ հարազատները» կը կոչէր պատգամախօսը, Կրեմլը, Կոլխոզի դաշտերը, Կոմունիզմի գինուորը, Մոսկուան եւ իր Կարմիր հրապարակը: Եւ ասիկա ընելուն համար սթալինեան մրցանակ կը ստանար:

Միակ հարազատը, այս անհարազատ գրքին մէջ, «Սայաթ – Նովա»ն է:

Միակ հարազատը, այս անհարազատ ... «հարազատ»ներուն մէջ, բանաստեղծուհին ինքն է:

Բանաստեղծին մէջ, բանաստեղծութեան մէջ ամէնէն քիչ պէտք է խօսի քաղաքականութիւնը: Ամէնէն քիչ պէտք է լսուի «հրապարակախօս ձայնը»: Ամէնէն քիչ պէտք է իշխէ անցաւորը: Հակառակ պարագային՝ մեզի տրուածը կը դառնայ կ'ըլլայ «պոլիտիկա»:

Բանաստեղծութիւնը «պոլիտիկա» չէ, «ապոլիտիկա» է:

Ժամանակին եւ պայմաններուն տրուած տուրքը ժամանակին եւ պայմաններուն հետ կը մոռցուի: Բայց կը մնայ միշտ ոգին:

Ոգին միայն պատմութիւն չէ, միայն կրօնք չէ, միայն լեզու եւ արուեստ չէ, միայն գիտութիւն ու մշակոյթ չէ, այլ այս բոլորին գումարն է, այս բոլորին բազմապատկութիւնն է:

Ոգին կը ընի ցեղին ակունքէն: Ազգերը մեծ են ոչ թէ իրենց նաւերով, հանքերով, երկաթուղիներով եւ «սպուտնիկ»ներով, այլ մեծ են իրենց ոգիով:

Ոգին երազ մը ըլլալով հանդերձ՝ իրականութիւն մըն է: Իրականութիւն մը ըլլալով հանդերձ՝ երազ մըն է: Եթէ գոհանանք միայն իրականութեամբ, պիտի չմեծնանք: Եթէ գոհանանք սոսկ երազով, դարձեալ պիտի չմեծնանք:

Պիտի մեծնանք այն ատեն միայն, երբ ուզենք եւ կարենանք իրականութիւնը դարձնել երազ, երազը՝ իրականութիւն:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որ իրականութեան կը կառչի եւ կը մոռնայ երազը:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որ երազին կը կառչի եւ կը մոռնայ իրականութիւնը:

Հայ մտաւորականը ան չէ, որուն մէջ կը խօսին տարիները, բայց կը լռեն դարերը:

Հայ մտաւորականը ան է, որ երազէն եւ իրականութենէն վեր, երազէն եւ իրականութենէն առաջ իր ժողովուրդին մէջ կը տեսնէ ու կը վերստեղծէ զայն ոտքի կեցնող, ժամանակին ու տարածութեան դէմ զինող ոգին:

Ամէն բան կը հիննայ ու կը մաշի. միայն ոգին է, որ ո՛չ կը հիննայ, ո՛չ կը մաշի:

Սիլվա Կապուտիկեան մեզի բերաւ իր բանաստեղծութիւնը, մենք ուզեցինք իր մէջ տեսնել ոգին, թերեւս միակ բանը, որ մեզ իրարու կը միացնէ ու երբեք չի բաժներ իրարմէ:

×

Սիլվա Կապուտիկեան ամէնէն քնարական է մեր բանաստեղծներուն մէջ:

Միայն արուեստ չէ իր ունեցածն ու տուածը, այլ նաեւ զգացում է, յուզում է, սէր է, կարօտ է ու ապրում:

Սրտով կը մտածէ, հոգիով կ'երկնէ: Այս է հարազատը իր մէջ: Մնացածը անհարազատ ձայնն է ժամանակին, պայմաններուն, կեանքին:

Ինչ որ բանաստեղծութիւն չէ, Սիլվա Կապուտիկեան չէ: Յուզումնահար հոգին, որ կ'իշխէ այս քնարակերին մէջ, ապահովութիւն մըն է պարագայական շեղումներու դէմ: Ու բան մը կայ, որ կը պաշտպանէ զինք աջ եւ ձախ թեքումներու դէմ:

Կ'ըսեն, թէ Սիլվա Կապուտիկեան տարօրէն հաղորդական է իբրեւ անձ, բայց չեն ըսեր, թէ նոյնքան հաղորդական է իբրեւ բանաստեղծ:

Իր բանաստեղծութիւնը երաժշտութիւն է. ինչպէս, օրինակի համար, Վարուժանի բանաստեղծութիւնը նկարչութիւն է:

Ես կը նախընտրեմ երաժշտութիւնը բանաստեղծութեան մէջ: Ուստի՝ կը նախընտրեմ Տէրեանը:

Սակայն բառերու երաժշտութենէն վեր՝ կայ հոգեկան երաժշտութիւնը: Անոնք, որ կրնան միաձուլել այս երկու երաժշտութիւնները,— այսինքն՝ նոյնքան երաժիշտ ըլլալ բառերով, որքան հոգիով,— անոնք միայն արժանի են բանաստեղծ կոչուելու:

Հայրենաբնակ մեր բանաստեղծներէն շատերուն մէջ կայ այս ներդաշնակութիւնը,— բառերու եւ հոգիի երաժշտութիւնը:

Սփիւռք գալէ առաջ, Սիլվա Կապուտիկեան արդէն նուաճած էր տարածութիւնը: Մարմինով կ'ապրի Երկրին մէջ, հոգիով կ'ապրի նաեւ Երկրէն դուրս: Բովանդակ Հայաշխարհի մէջ մարդ չըկայ, որ կարդացած կամ լսած չըլլայ իր խօսքը՝ «որդուն», իր «Սայաթ – Նովա»ն, իր «Արարատ»ը եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որոնք տեսակ մը եռօղեան տա*ւիղ դարձած են մեզի համար:*

Երբ մենք ալ լսենք ու տեսնենք այս «տաւիղ»ը, պէտք է կարենանք ըսել, թէ «Երեւանն է խօսում»: Պիտի չուզէինք, որ անհարազատ ձայնանիշ մը հնչէր կարճ կամ երկար ալիքներուն վրայ, երբ «Երեւանն է խօսում»:

Երբ «Երեւանն է խօսում», մեզի պիտի թուի, թէ Մայր Հայրենիքն է խօսում, հայ ժողովուրդն է խօսում:

Երբ «Երեւանն է խօսում», պիտի կարենանք զգալ, թէ մեր սիրտն է խօսում:

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱՅԶԵՆՇԹԱՅՆԻ
ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ս. Այզենշթայնի անունը յայտնի է բոլոր անոնց, որոնք տեսան խորհրդային «Իվան Ահեղ», «Ալեքսանդր Նեւսկի» կամ «Փոթիոմքին հածանաւը» ժապաւէնները: Անոնց թողած ուժեղ տպաւորութիւնը ծնունդ առած է այն մեծ ստեղծագործութենէն, որուն հեղինակն է Այզենշթայն: Այս ժապաւէններու ամէն մէկ մանրամասնութիւնը, խմբական տեսարանները կամ անուանի դերասաններու ստեղծած տիպարները, բեմայարդարանքներու գրաւիչ պարզութիւնը, երաժշտական ընկերակցութիւնը, մէկ խօսքով ժապաւէններու բեմադրական բացառիկ ըմբռնումը եւ գեղարուեստական ու թեքնիք *խնդիրներու լուծումները կը կրեն ուժեղ անհատականութեան մը կնիքը:*

Բոլոր այս մասնայատկութիւնները շարժառիթներ եղան, որ 1958ին, միջազգային յատուկ քննիչ յանձնախումբ մը Այզենշթայնը հռչակէ «աշխարհի առաջնակարգ բեմադրիչը», իսկ անոր պատրաստած «Փոթիոմքին հածանաւը» «շարժանկարի արուեստի պատմութեան լաւագոյն ժապաւէնը»: Հարց կը տրուէր թէ Այզենշթայն ի՞նչպէս կրցած էր ըստեղծել այս գլուխ–գործոցները: Ան օրինակ, փափաքած էր հրատարակել «Իվան Ահեղ» ժապաւէնին բեմադրութիւնը եւ անոր ընկերացող գծագրութիւնները, բայց չկարողացաւ իրագործել իր այս բաղձանքը: Անոր մահէն յետոյ (1948) մնացին սակայն նոթագրութիւններու, խոհերու եւ գծագրութիւններու դէզեր, որոնք, ներկայիս, կը բացատրեն այզենշթեան երեւոյթը:

Այզենշթայն, ըլլալով արուեստագէտ եւ տեղեակ՝ ներդաշնակութեան գաղափարին արուեստի խիստ պահանջներուն, այսպէս կը բացատրէ իր գծագրութիւններուն իմաստն ու նշանակութիւնը: «Իմ միակ հրայրքս եղած է գիծերու եւ շարժումներու ուժականութիւնը»: Ան լիովին յաջողած է իր այս ըմբռնումը բացայայտելու գործին մէջ եւ անոր գծագրութիւնները կը հանդիսանան գեղարուեստական փորձառութեան թանկագին դպրոց մը՝ ամէն տեսակ արուեստներու ստեղծագործութեան համար եւ օժանդակ մը՝ բոլոր անոնց, որոնք կը ձգտին ճանչնալ աշխարհի իրողութիւնները, մարդկային նկարագրերը եւ գուցէ նաեւ կարգ մը սկզբունքներ, որոնք յաճախ կը թուին ըլլալ անըմբռնելի:

ԱԼԻՍ ԲՕԼԱՏԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՆՈՐԷՆ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

ԽՄԲ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Եւր. Կեդրոնական յանձնաժողովին «Ճշդումին» առթիւ (տես *Յառաջ*, Փետրուար 2), Նիւ Եորքի Հ. Բ. Ը. Մ. Կեդրոնական Վարչութեան Ժողովի Դիւանէն ստացած ենք «ճշդումի մը պատասխանը» որուն կ'ընկերանայ նամակ մը ստորագրուած ընդհ. տնօրէն՝ Գ. Կիրակոսեանէ: Այդ նամակով «յանուն անկողմնակալութեան եւ լրագրական պարկեշտութեան», Պ. Կիրակոսեան մեզմէ կը խնդրէ զայն հրատարակել: Ճիշդ է որ Պ. Կիրակոսեան հինէն ծանօթ է *Յառաջ*ի խմբագրութեան պարկեշտութեան, այն օրէն երբ թերթիս ողբացեալ խմբագրապետը իրեն վերադարձուցած է հրատարակութեան համար յանձնուած յայտնութեանց թղթածրար մը ուր այսօրուան տնօրէնը շատ աւելի բաներ կը պատմէր քան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը ...:

Ամէն պարագայի մէջ եւ տարուած միշտ նոյն լրագրական պարկեշտութենէն, հրատարակելէ առաջ Նիւ Եորքի պատասխանը, զայն հաղորդեցինք Եւր. Կեդր. Յանձնաժողովին եւ նոյն ատեն կը հրատարակենք անոր պատասխանը, ինչպէս կը պարտադրէ մամուլի տարրական օրէնքը: Փափաքելի է որ Գ. Կիրակոսեան ուրիշ թերթերու թելադրէ այդ «լրագրական պարկեշտութիւնը», տրուած ըլլալով որ ո՛չ լրագրական՝ ոչ ալ որեւէ պարկեշտութեան մասին «*Յառաջ*» դաս ունի առնելիք իրմէ:

Ստորեւ նախ Նիւ Եորքի, ապա Փարիզի նամակները.—

×

ՃՇԴՈՒՄԻ ՄԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Վերջին պահուն մեր ձեռքը հասաւ Փարիզի խմբակին կողմէ հրապարակ նետուած «Ճշդում մը» վերնագրով 31 Յունուար 1963 թուակիր թռուցիկ մը: Միութեան նիւթական կացութեան մասին Ընդհանուր Ժողովին մէջ նախագահին յայտարարութիւնները հերքել ձգնելով, այդ թռուցիկը կը խօսի Եւրոպայի եւ Արեւելքի շրջանակէն ստացուած կտակներու մասին, անոնց գումարները ուռեցնելով եւ Ամերիկայի շրջանակին բաժինը անչքացնելով: Աւելորդ կը նկատենք վէճի բռնուիլ մարդոց հետ որ իրողութիւնները խեղաթիւրելը իրենց արհեստ ըրած են:

Ի մօտոյ հրապարակ ելլելիք գրքոյկի մը մէջ հարկ եղած լուսաբանութիւնը տրուած է արտասահմանի կտակներուն մասին, եւ առ այժմ ուշիմ ընթերցողին դատողութեան կը թողունք անդրադառնալ թէ, առանց Ամերիկայի անհաշիւ զոհաբերութեան, ի՞նչ հրաշքով Միութիւնը պիտի կրնար տարեկան 450.000,593,– 000 ու վերջին անգամ 1961ին, 669,000 տոլար յատկացնել իր ազգապահպանման գործին:

Թուանշաններու հետ խաղալ սիր... այդ պարոնները կը թողունք իրենց մտ... գանքին: Բայց սաչափը ըսենք, ... գործունէութեան մասին գաղափար տալու համար, թէ իրենց զուտ վարչական ծախքերն անգամ հոգալու անկար... եղած են եւ Կեդր. Վարչութիւնը, ... գլուխին յատուկ իրենց բացը գոցելու համար, տարեկան միջին հաշուով 5,000 տոլար տրամադրած է միշտ:

Ֆրանսայի շրջանակին մարդիկը, ի... րենց ութ տարուան պաշտօնավարութեան ընթացքին, Սէլեան եւ Արամաձեան ֆո... քը կտակները լոկ կրցած են արձանագրել, շուրջ 12,000 տոլար, այն ալ միայն Ընդհ. Քարտուղար Պ. Օննիկ Թ... դէոսեանի եռանդագին ջանքերուն շնորհիւ:

1940 – 1962, *ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՇՐՋԱՆԱԿԷՆ ԻԲՐԵՒ ԿՏԱԿ ՈՒ ԻԲՐԵՒ ՄՆԱՑՈՐԴ ԿԱՄ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ԳՈՐԾԱԾԵԼԻ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՍՏԱՑՈՒԱԾ ԳՈՒՄԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ* 6,455,000 *ՏՈԼԱՐԻ.*

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉ. ԺՈՂՈՎ
ԴԻՒԱՆ

×

Պատուարժան խմբագրութիւն Յառաջի

Կեդր. Յանձնաժողովիս դիւանը իր ... սօրուան նիստին քննեց Նիւ Եորքէն ձեզ ղրկուած 18 Փետրուար 1963 թուակիր նամակին կցեալ «Ճշդումի մը պատասխան»ը զոր ազնուութիւնը ունեցած էիք մեզի հաղորդելու:

Մեր արժանապատուութիւնը եւ կըր... թութիւնը չեն թոյլատրեր որ իջնենք Մելքոնեան կրթական հաստատութեան տնօրէնի պաշտօնէն հեռացուած մէկու մը ասութիւններուն եւ իրենցպատասխանենք գործածած լեզուով, կը վերապահենք սակայն յարմար տեղին ներկայացնելու զինքը, Պ. Մալէզեանի եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան լիազօր ընդհանուր քննիչ Տոքթ. Յ. Թօփճեանի գրիչներուն տակ, «այնպէս ինչպէս որ է»:

Կը հաստատենք թէ ձեր պատ. թերթի 2 Փետրուար 1963 թիւով մեր կողմէ հրատարակուած կլոր թուանշանները (կամ առաւելագոյն 10 առ հարիւր աւելի կամ պակասով) կը համապատասխանեն ճշմարտութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան ընդհանուր հաշուակալութեան, զոր նախագահը ըստ իր մեծ փորձառութեան ի զուր կը փորձէ խեղաթիւրել, գիտնալով չփոթելով մնայուն դրամագլուխները որոնց մասին միայն արտայայտուած ենք—, անմիջապէս գործածելի նուիրատուութիւններու հետ, որոնք հարցէն դուրս կը մնան:

Ա) Բացայայտապէս անհիմն է որ կեդրոնական Վարչութիւնը միշտ տարեկան հինգ հազար տոլար յատկացուցած ըլլայ Եւրոպայի վարչական ծախքերը հոգալու համար, մնաց որ այդպիսի յատկացում մը, արդար ալ պիտի ըլլար, տրուած ըլլալով որ Նիւ Եորքի Կեդրոնական արտուկը կը մտնեն Եւրոպայէն փոխանցուած բոլոր դրամագլուխներուն եկամուտները, ինչպէս նաեւ քանի մը կարեւոր մասնաճիւղերու անդամավճարները: Աւելի զատ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը իբրեւ Կեդրոնական Գործադիր Ժողով կը յանձնաձէ ոչ միայն շրջանակի վերաբերեալ վարչական, կալուածական, մշակութային կամ այլ ձեռնարկները այլեւ ուղղակի կեդրոնական վարչութեան կապուած հիմնարկութիւններ, որոնց յատկացուած կտակներու ծախսերը բաժիններն ալ Նիւ Եորք իրեն կը վերապահէ: Այս բոլորը կը կատարուի տարեկան 4 – 5000 տոլարի ընդհանուր վարչական ծախքով մը, մինչ անդին Նիւ Եորքի կեդրոնական գրասենեակը իր պաշտօնեաներով կը ծախսէ տարեկան ... հազար տոլար, եթէ ոչ աւելի:

Բ) Եւրոպայի շրջանակէն 1945 – 19... փոխանցուած մնայուն դրամագլուխները կը յանգին շուրջ 2,300,000 *տոլարի:*

	Տոլար
Մոնաքոյէն Գայսէրլեան	1.400.000
Փարիզէն Մարկոսեան	500.000
Փարիզէն Զարեհ Պէյ	100.000
Մանչեսթրէն Տիկ. Ունեան	40.000

Մանչէսթըրէն Վ. Ֆնտգլեան	28·000
Արժէնէն Շահինեան	100·000
Արժէնէն Ա. Գալփագեան	25·000
Մարսէյլէն Հ. Վէմեան	13·000
Մարսէյլէն Սէլեան	10·000

Առանց հաշուելու Թաhիթաննեան, Արապաջեան եւ այլ կտակները :

գ) Ամերիկայի շրջանակին մնայուն դրամագլուխներուն ցանկը հրատարակուած է անգլերէն «ՅՈՒՇԱՐԱՐ»ի պաշտօնաթերթի Յունիս 1962ի թիւով, շուրջ 1·400·000 տոլար :

Մասնաւոր նպատակով հանգանակութիւններէն դուրս (ներգաղթ. յոբելեան. եւայլն). Ամերիկայի շրջանակին հաւաքած գումարները գործածուած են տեղւոյն վրայ, իսկ սովորական անդամատուրքերէ եւ նուէրներէ գոյացած գումարներէն տարեկան հազիւ 10 կամ 15 հազար տոլար նպաստ ղրկուած է արտասահման :

դ) Ազգապահպանման գործին համար Միութեան յատկացուցած տարեկան 450–690·000 տոլարի գումարը վերագրել «Ամերիկահայոց անհաշիւ զոհողութեան» մաս կը կազմէ խուժանավարական դիւային ծրագրի մը, որուն մասին կ'արտայայտուինք «Շինարար»ի յաջորդ թիւով :

Այդ գումարին երեք հինգերորդը կը բխի մնայուն դրամագլուխներու եկամուտներէն (որոնց հազիւ 15 առ հարիւրը Ամերիկայի շրջանակէն եկած են) մէկ հինգերորդն ալ կը ներկայացնէ դպրոցներու ուրոյն հասոյթները (աշակերտնեքէն, եւայլն) :

Այս պարագան ճշդելով բնաւ կասկածի տակ չենք դներ Ամերիկահայոց ծանօթ առատաձեռնութիւնը, անմիջապէս գործածելի հանգանակութիւններու եւ այլ ձեռնարկներու առթիւ, որոնք սակայն որեւէ կերպով չեն ազդած եւ չեն կրնար ազդել մնայուն դրամագլուխներու գոյացման :

Կը ցաւինք անշուշտ որ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը վարելու յաւակնութիւնը ունեցող քանի մը անձեր իրենց գործած վարչական ու հաշուական անկանոնութիւնները եւ ապօրինութիւնները ծածկելու մտօք, Միութեան անդամները իրաւազրկելէ եւ անոր, ստացուածքն ալ սահմանափակ անդամներով «քօրփորէյշըն»ի մը փոխանցելէ ետք, թոյլատրած են որ յաւէտ վարկաբեկուած «տնօրէն» մը իր կիրքն ու քինախնդրութիւնը յագեցնելու համար հրապարակային խեղաթիւրումներու եւ նոյնիսկ անուանարկութեան սկըսի, աւելի եւս խորացնելով արդէն ցաւալի խրամատ մը եւ դուռ բանալով մեր փաստացի ճշդումներուն :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ
ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
ԴԻՒԱՆ (ԿՆԻԲ)

ՁԵԿՈՅՑ
"ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ"

ԿՐԹԱԹՈՇԱԿ 1963 – 64 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

1·— Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը յիսուն լման նոր կրթաթոշակ պիտի յատկացնէ սփիւռքի հայ ուսանողներուն, 1963 – 64 տարեշրջանին համար :

2·— Կրթաթոշակներ ընտրութեան հիման վրայ պիտի յատկացուին հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, որոնք նիւթական միջոցէ զուրկ են բարձրագոյն ուսման հետեւելու իրենց բնակած երկրին կամ մօտակայ երկրի մը կրթական հաստատութիւններու մէջ : Կը հետեւի որ Հիմնարկութիւնը սկզբունքով չի փափաքիր հովանաւորել այն ուսումները որոնք կը կատարուին հեռաւոր համալսարաններու մէջ : Միայն շատ բացառիկ պարագաներու տակ, երբ հետապնդուած ուսումները չեն կրնար ստացուիլ տեղական կամ մերձաւոր հաստատութիւններու մէջ, կրթաթոշակներ կը յատկացուին արտասահմանեան հաստատութիւններու համար :

3·— Թեկնածուները պէտք է աւարտած ըլլան իրենց երկրորդական ուսումը եւ որակուած ըլլան համալսարանի մը մէջ արձանագրուելու համար : Թեկնածուները երկրորդական ուսում ստացած պէտք է ըլլան ըսելով կը հասկցուի որ անոնք պէտք է աւարտած ըլլան ՓՐԷՇՄԷՆ կարգը կամ Ճի Սի Ի էտվընսըտ Լէվըլը կամ պաքալօրէայի երկրորդ մասը, իսկ այնուհետեւ նախատեսուած համալսարանական կամ բարձրագոյն ուսումները կը հասկցուին ակադեմական մակարդակին միջազգային ընթացիկ առումով : Իբր օրինակ ըսենք որ համալսարանական բարձրագոյն ուսմանց սկսելու համար պէտք է Պէյրութի ամերիկեան համալսարանին ՍՕՖՕՄՕՐ կարգը ընդունուած ըլլալ, կամ Ինկլիշ Ճէնըրըլ Սէրթիֆի – քէյթ օֆ էտիւքէշըն (էտվընսըտ Լէվըլ) ստացած ըլլալ կամ երկու պաքալօրեաներուն տիրացած ըլլալ ըստ ֆրանսական դրութեան :

4·— Ընտրութիւնները պիտի կատարուին միայն այն թեկնածուներուն մէջէն որոնք իրենց դասարանին բարձրագոյն քառորդին մէջ դասուած են եւ որոնց միջինը նուազագոյն 75 առ հարիւր է : Անոնց մէջ ընտրական յանձնախումբը կ'որոշէ անոնք զորս արժանաւորագոյն կը համարի ըստ իր հայեցողութեան :

5·— Նոր թեկնածուները իրենց ձեռագիր նամակով պէտք է դիմենստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն, ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Մայիս 10 : Ի պատասխանի, թեկնածուները պիտի ստանան հարցարաններ զորս պէտք է լեցնեն ամբողջութեամբ եւ ճշգրտօրէն եւ ուղարկեն, պահանջուած վաւերաթուղթերուն հետ, իրենց բնակած երկրին մէջ գոյութիւն ունեցող Հիմնարկութեան Կրթական Յանձնաժողովներուն կամ, ի բացակայութեան, Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Յուլիս 20 :

6·— Բոլոր դիմումները Լիզպոն կեդրոնանալէ ետք, Հիմնարկութեան ընտրական յանձնախումբը իր վերջնական որոշումները պիտի տայ Յուլիսի վերջը կամ Օգոստոսի սկիզբը : Ընտրական Յանձնախումբին որոշումները թեկնածուներուն պիտի հաղորդուին ուղղակի ըստ կարելւոյն կարճ ժամանակի մէջ :

7·— Դիմումները պէտք է ուղարկուին հետեւեալ հասցէներուն.

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներուն համար,

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
in Lebanon
Stephen Building — Riad Solh Street
BEIRUT (Lebanon)

Բ) Սուրիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Mr. K. Nersoyan
P. O. Box 757
ALEPPO (Syria)

Գ) Թուրքիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Educational Committee
of the Calouste Gulbenkian Foundation
c/o Mr. J. J. Abravanel
Portuguese Consul
Beyoglu — ISTANBUL (Turkey)

Դ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներուն համար,

Comité des Boursiers Arméniens
de la Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iéna
PARIS - 16e (France)

Ե) Անգլիա բնակող թեկնածուներուն համար,

The Secretary
Calouste Gulbenkian Foundation
U. K. & Commonwealth Branch
98 Portland Place
LONDON W.1 (England)

Զ) Իրաք բնակող թեկնածուներուն համար,

The president of the Armenian Diocese
c/o The Prelacy of the Armenian Church
Tayaran Square
BAGHDAD (Iraq)

Է) Պրազիլիա բնակող թեկնածուներուն համար,

Mr. Yervant Kechichian
Caixa Postal No 18107
Aeroporto — SAO PAULO (Brazil)

8·— Ուրիշ երկիրներ բնակող կամ ուսանող թեկնածուներ պէտք է ուղղակի դիմեն Հիմնարկութեանս կեդրոնին, հետեւեալ հասցէով.

Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Scholarship Selection Committee
Avenida de Berna, 45A
LISBON 1 (Portugal)

9·— Նախապէս փոխատուութեան հիման վրայ կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ ինչպէս նաեւ անցեալ տարուընէ ի վեր կրթաթոշակ ստացող ուսանողներ որոնք կը փափաքին վերանորոգել իրենց կատարուած յատկացումը 1963 – 64 տարեշրջանին համար պարտին ուղղակի դիմել Հիմնարկութեան Լիզպոնի կեդրոնին, որ անհրաժեշտ հարցարանները պիտի ուղարկէ իրենց : Խնդրարկուները այս հարցարանները պէտք է լեցնեն եւ վերադարձնեն ամէնէն ուշը մինչեւ 1963 Յուլիս 20 :

Հիմնարկութիւնը փափաքելի նկատեց փոխատուութեան հիման վրայ ընծայուած կրթաթոշակներուն դրութեան վերջ տալ հետզհետէ, զանոնք ստացողներուն ուսումնաշրջանին աւարտմամբ եւ յատկացնել կրթաթոշակներ առանց որեւէ պայմանի եւ բարձրօրէն արժանաւոր թեկնածուներու ընտրութեամբ :

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Լիզպոն : 18 Փետր. 1963

ՔԷՈՓՍԻ ԲՈՒՐԳԸ

Հին Եգիպտոսի ճարտարապետութիւնը սերտօրէն կապուած է կրօնքին հետ : Եգիպտացիները կը հաւատային, որ մարդը իր մահէն ետք կը փոխադրուի անդրշիրիմեան աշխարհ մը, ուր կ'ապրի այնպէս, ինչպէս երկրին վրայ : Այս պատճառով անոնք չափազանց հոգ կը տանէին այդ «վերաբնակեցումին» համար : Դամբարանը կը շինէին մեծ եւ շքեղ ձեւով : Արուեստի տեսակէտով առանձնապէս ուշագրաւ են փարաւոններուն դամբարանները՝ բուրգերը :

Ասոնք հսկայ կառոյցներ են : Քէոփս փարաւոնին բուրգը, որ կը նկատուէր «աշխարհի եօթը հրաշալիքներէն» մէկը, ունի 140 մեթրէն աւելի բարձրութիւն : Ներքնապէս մեծ չէ, այնպէս, որ բուրգին ամբողջ կառոյցը համատարած քարէ շարուածք մըն է : Քարերը շատ հիանալի տաշուած են եւ իրարու միացուած : պէտք չէ մոռնալ որ անոնք ամբողջովին ձեռակերտ են. թէ ստրուկները բուրգերը կը շինէին առանց գործիքներու եւ մինչեւ իսկ քարերը տեղափոխելու համար չէին օգտագործեր անասունները :

Այս բուրգը հսկայ կառուցուածք մըն է, որ կազմուած է հազարաւոր խորանարդ մեթր քարերու զանգուածով մը եւ ցնցող տպաւորութիւն կը ձգէ դիտողին վրայ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

— Վեհափա'ռ տէր, պատասխանելով Ապտիւլ Համիտի հարցման թէ՝ կրնա՞ր արդեօք անվտանգ երթալ Այա Սօֆիա Րամազանի Տասնըհինգին, կրնաք երթալ ըսաւ Էպիւլ Հիտա, բայց ոչ սովորական ճամբով :

— Ծովէ՞ն թէ ցամաքէն, հարցուց Հիւնքեարը.

— Թէ ցամաքէն թէ ծովէն, պատասխանեց Էպիւլ Հիտա, մարգարէի տիրական շեշտով մը :

— Ի՞նչպէս ...

— Այո, Վեհափառ Տէր, շարունակեց Էպիւլ Հիտա, կ'իջնէք ծովեզերքը կառքով, կը կտրէք ծովը նաւով եւ յետոյ կառքով մինչեւ Այա Սօֆիա, վերադարձը նոյն կերպով :

— Բայց ինչո՞ւ այդ ճամբան, հարցուց Ապտիւլ Համիտ կասկածոտ դէմքով մը, ինչո՞ւ կամուրջէն չանցնիմ :

— Մի անցնիք Կամուրջէն, Վեհափառ տէր, պատասխանեց Էպիւլ Հիտա, մի անցնիք կ'ըսեմ, Մահը կը դարանի հոն :

— Ո՞ւր ...

— Գալատէն կամուրջը տանող ճամբուն վրայ, պատասխանեց Էպիւլ Հիտա :

— Կրնա՞ք յայտնել, ով իմաստուն, եւ աստուածահաճոյ մարդ, հարցուց Հիւնքեարը, կրնա՞ք ինծի յայտնել թէ որո՞նք են իմ կեանքիս թշնամիները ...

Էպիւլ Հիտա պահ մը լռեց, սկսաւ շփել իր երկու երեսները, մէկ քանի անգամ աչքերը գոցեց ու բացաւ, յետոյ.

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, ոգիները թոյլ չեն տար որ յայտնեմ :

— Կ'ապահովէ՞ք թէ պիտի կրնամ ողջ առողջ վերադառնալ Այա Սօֆիայէն, հարցուց Համիտ :

— Այո, պատասխանեց Էպիւլ Հիտա, կ'ապահովեմ, պայմանաւ որ երթաք այն ճամբով, որ կանխաւ ցոյց տուեցաւ :

Ապտիւլ Համիտ հանդարտեցաւ, վըստահ մը չէր սպառնար իրեն, քանի որ իր ամենագէտ (?) աստղաբաշխը կ'ապահովէր ... :

Րամազանի Տասնըհինգին, Ապտիւլ Համիտ, Եըլտըզի պարտէզին մէջէն անցած էր Այա Սօֆիա, եւ վերադարձած էր միեւնոյն ճամբով :

Վիշապի պատասխանատու մարմնի ծըրագիրը կը վիժէր այս կերպով, ուրիշ նոր ու գործնական ծրագիր մը կը մնար մշակել, մեծ մարդասպանը պատժելու համար :

ԺԷ.

Վիշապի Մարմինը վճռած էր ամէն գընով գլուխ հանել մահափորձը, որուն յաջող վերջաւորութիւնը՝ մէջտեղէն պիտի վերցնէր անպատիժ մնացած թագակիր ոճրագործը, եւ միեւնոյն ժամանակ, նոր կեանքի մը դարագլուխը պիտի բանար լուծի տակ հեծող ժողովուրդներուն :

Ուստի, վերստին ժողով գումարեցին, եւ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ, նոր ծրագիր մը կազմեցին, այն է, օտար հիւրերու տաղաւարէն ռումբեր նետել եւ ուժանակով լեցուն կառք մը միանուագ պայթեցնել :

Սակայն, Վիշապի անդամները, փորձառու յեղափոխականներ բոլորը, համոզուած էին թէ դիւրին չէր այսպիսի ծրագիր մը շուտով գլուխ հանել, առանց լուրջ պատրաստութիւններու : Նախ՝ պէտք էր պատրաստել ռումբերը, որոնք պիտի նետուէին Սէլամլըգին օրը, օտարազգիներու տաղաւարէն :

Ո՞ւր պիտի պատրաստէին սակայն այդ փրկարար ռումբերը ... :

Պոլի՞ս ... անկարելի էր ամէն մի քայլափոխի, լրտես մը կը ցցուէր, ամբողջ մայրաքաղաքը, աւելորդ է կրկնել, լըրտեսներու ժամադրավայր մըն էր արդէն. հետեւաբար, որոշեցին այդ ռումբերը պատրաստել արտասահմանի մէջ, նոյնպէս, հոն կատարել փորձերը : Յետոյ ուսումնասիրել պէտք էր կառքին խնդիրը. կառքը պիտի լեցուէր ուժանակներով, եւ անոնք ամէնքը միասին պիտի պայթէին : Խնդիր մը, որ կարծուածէն շատ աւելի լուրջ էր եւ մեծ զգուշութիւն ու յարատեւութիւն կը պահանջէր :

Վիշապի պատասխանատու մարմինը, որ նախապէս կը բաղկանար միայն չորս անդամներէ — Քրիստափոր, Աշոտ, Թորգոմ ու Սաֆօ — յետոյ իր մէջ անդամ առած էր նաեւ Վռամշապուհ Քէնտիրեանը : Ասոնք ամէն գիշեր ժողով կը գումարէին ու մահափորձի խնդիրը կը ծեծէին իրենց մէջ : Ռումբերը պիտի պատրաստուէին, ինչպէս ըսինք, արտասահմանի մէջ, ուր պիտի կատարուէին նաեւ փորձերը :

Սակայն, նոյն օրերը, գէշ լուրեր հասան Պուլկարիայէն : Դաշնակցական օժանդակ ընկերներէն Կարօ, Լեւոն Կիւլմեան եւ Սարգիս, որոնք ռումբի փորձեր կը կատարէին հոն, յանկարծ կը ձերբակալուէին եւ կ'արտաքսուէին Պուլկարիայէն :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կուգայ ծանուցանելու Թաղիս եւ շրջակայի բոլոր հաւատացեալ ժողովուրդին՝ թէ այս Կիրակի առաւօտ հանդիսաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի նորոգ վախճանեալ երջանկայիշատակ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

յիշատակին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Գանտիկեան ընտանիքը Վարդան Գանտիկեանի հիւանդութեամբ (կրկնակի գործողութիւն) առթիւ շնորհակալութիւններ կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք այցելութեամբ, հեռաձայնով, նամակով, հետաքրքրուեցան հիւանդին վիճակով ու առողջանալուն առթիւ կը նուիրեն 50 ֆրանք Աշակերտի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ 30 ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր կրթական ձեռնարկներուն համար :

Պ. Հայկ Գըրըքճեանէ (Վերտէօն), իր կնոջ հոգեհանգստեան առթիւ յիսուն ֆրանք։ Այրի Տիկին Գայծառ Սրապեան Վարդանանց տօնին առթիւ 100 ֆրանք :

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Մեզպուրեան 100 ֆրանք կը նուիրէ Մոնմորանսիի հայաստանեան տան իր ողբացեալ ամուսնոյն յիշատակին :

Նոյն առթիւ Մկրտիչ Մեզպուրեանի ընտանիքն ու բարեկամները 100 ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի կայանին եւ 70 ֆրանք Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ահարոնեան խումբին : (Ստանալ Յառաջէն) :

Ֆ. ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԼԻԼԱՅԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Այս Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 14–ին կը վերաբացուի դպրոցը, եկեղեցիին մօտիկ :

ECOLE ST. LOUIS
11, Rue Henri Barbusse, Mairie des Lilas

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Սեղանատան սպասաւոր մը այր կամ կին :

Դիմել առիպողաբար եւ անձամբ «Յառաջ»ին :

ASSURANCES AUTOMOBILE

Ներկայ յաւելումներէն խուսափելու համար դիմել՝
CABINET TCHAKARIAN
Հիմնուած 1911ին

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
SOURENE EXERJEAN
40, La Canebière — MARSEILLE
Մասնագէտ ապահովագրական բոլոր խնդիրներուն

Ընդունելութեան ժամեր՝ 17–18,30

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի շրջանաւարտուհիներու եւ Սանուհիներու կողմէ

Maison de la Chimie
28 bis, Rue St.–Dominique
Métro : Invalides

10 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Պիտի ներկայացուի
Ա. Տատրեանի ԱՅՍՊԷՍ ՄԵԾՑԱՆ ԱՆՈՆՔ
Shakespeare : « LA NUIT DES ROIS »
Մուտք 6 եւ 5 փրանք

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԿՈՉ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի Հայ Աղք. Ընկերակցութեան ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի 28 Մարտ, ժամը 20·30ին, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Փարիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածուները պարտին Աղքատախնամին գրասենեակը դիմել ամէնէն ուշը Մարտ 14ին :

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Bail à céder

Քոնֆէքսիոն – Թեքսթիլի առեւտրական պայ մը փոխանցելի է, Սանթիէի շըրջանը :

Հեռաձայնել՝
CEN. 69-72

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ (ՓԱՐԻԶ) ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Մեծ Պահքի առթիւ Արեւագալի արարողութիւնը պիտի սկսի այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի : Հոգեհանգիստնը կը կատարուին ժամը 10·45ին : Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով պիտի տօնէ Կապոյտ Խաչի օրը, բացառիկ շուքով Մարտ 31ին, Մեզոն տը լա Շիմիի սրահին մէջ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Coupeuse et aide-coupeuse pour chemisiers et ensemble. Entrepreneurs et ouvrières à domicile.

MAISON JASMINE
(BALTAYAN)
19, Rue du Fbg. Saint-Denis, PARIS (10e)
Tél. : TAI. 58-33

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէի ընկերական ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, «Համօ Օհանջանեան» սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ – Սէն Ժերոմ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Ժողովը տեղի կ'ունենայ նախապէս որոշուած հաւաքավայրը :

32ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կիրակի, Մարտ 3, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Մասնակցութեամբ Ֆրանսական սկաուտական կազմակերպութեանց եւ Փարիզի օտար սկաուտական խումբերուն :

Կազմակերպուած Փարիզի շրջանի խմբապետներուն, գայլիկներուն, նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՑԱՅՏԱԳԻՐ.— Ներկայացումներ բանակումի կեանքէն :
Հայկական պարեր եւ երգեր, նուագախումբով
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ (ՀԱՅԵՐԷՆ), նախկին արիներուն եւ արենոյշներուն կողմէ :

Պիտի ներկայացուի սկաուտական գունաւոր ֆիլմ մը Ճէմպորիէն :

ԳԻՒՖԷ Մուտք 5 փրանք Երախաներուն մուտքը ձրի

ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԴԻՒՑԱԶՆԵՐԳՈՒԹԵԱՆ

Կազմակերպուած՝ «ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԱՍՊԵՏՆԵՐՈՒ Եղբայրակցութեան» կողմէ
Կիրակի, Մարտ 10, ժամը 21ին,
SALLE CHOPIN (PLEYEL), 8, Rue Daru
Խօսք կ'առնէ ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՍԻՍԼԵԱՆ
Դաշնակ՝ Ս. Եավրուեան, երգ՝ Փարիզի Սէնթ Խօսրով Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ԱՐՇԱՄ ՃԻՋՄԷՃԵԱՆԻ
Տոմսերը ստանալ Բալուեան գրատունէն
43, Rue Richer, PARIS (9e) — Tél. PRO. 25-46
Ծանօթ.— Դուռները կը փակուին ժամը ճիշդ 21ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1963
Տասնամեակի բացառիկ հատոր
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

800 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ԶԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները (Ամերիկահայ գաղութի պատմութեան Բ. մասը).— Երգիծանք :

Դիմել Յառաջին
կամ Հրանտ – Սամուէլ գրատուն :

Տասնամեակի բացառիկ հատոր, բացառիկ գին՝ լաթակազմ 20 ֆր., թղթակազմ 17·50 ֆրանք :

SOCIÉTÉ FRANCE-CAMEROUN
HARPOUTIAN FRÈRES
24, Rne d'Enghien, Paris-10e

Կ'ՈՒԶՈՒԻ երիտասարդ պաշտօնեայ մը որ լրացուցած ըլլայ զինուորական ծառայութեան շրջանը, Փարիզի գրասենեակին համար :

Դիմել ԱՆՁԱՄԲ

Ամէն օր ժամը 14էն 15 :

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)